

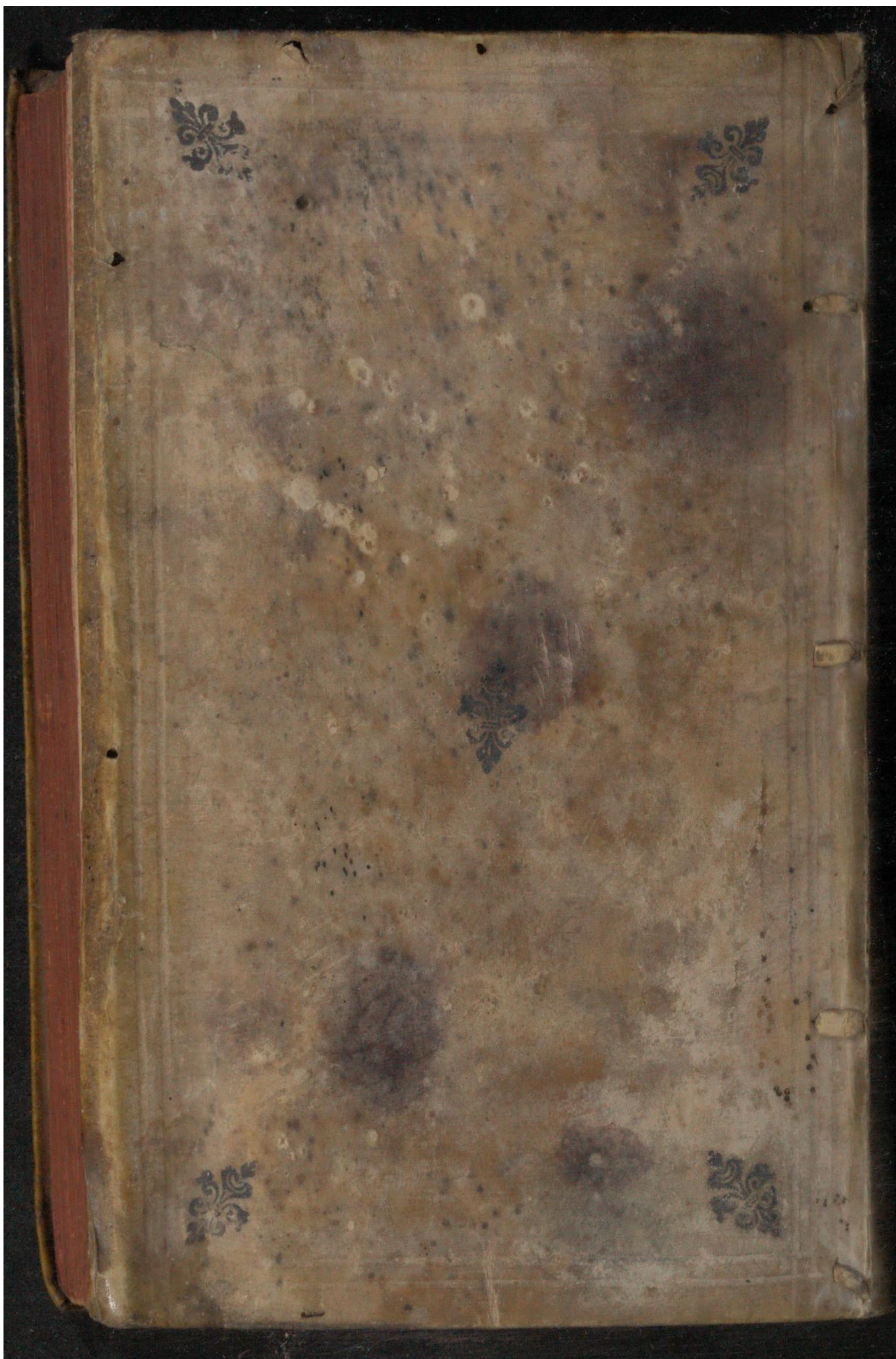

C V G

H H H H

1 5 9 5

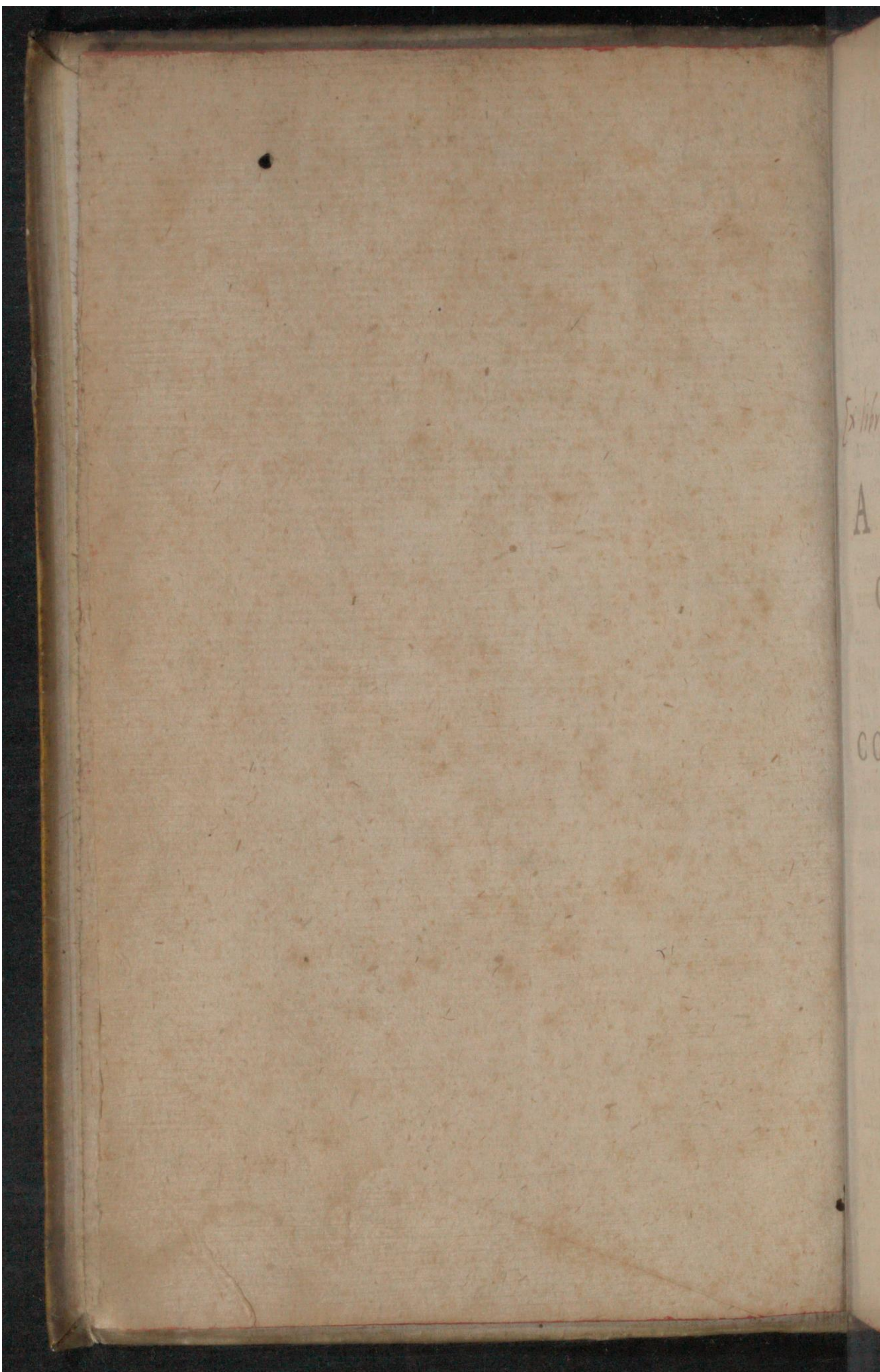

Christiani Gilberti
B.M. 1679.

IVSTI LIPSI

Ex libris Christophori à Gelhorn. de Aldengrotkaw

1595. Non: Decembr:

AD

ANNALES COR. TACITI

LIBER

COMMENTARIVS,

Variis in locis vtiliter auctus.

AD LECTOREM.

HABES *Commentarium meum, Lector, opinione tuâ, & promisso meo fortasse tardius. nec mirum: quia seriò opus adgressus, eiusmodi comperi, vt properandum in eo mihi fuerit, non festinandum. Multa in Annalium libris rara, recondita, & paucitate scriptorum eius æui obscura: multa etiam ex non vulgatis ritibus & vetustissimo iure haurienda. Nec dux mihi alius ad hoc iter. Primi, inquam, hanc viam ingredimur, Ferreto, Alciato, Vertranio visam potius quàm tritam. Denique scripsi hos Commentarios, non exscripsi: & meo remigio, vt ille ait, rem gessi. Correctiones aliquot veteres firmaui, nouas addidi. neutrum ambitiosè: quia certè peccamus iam nos Critici in hanc partem; & vt olim vitiis, sic nunc remediis laboratur. Quædam etiam in aliis scriptoribus paßim animaduersa: non quia adfectarim, sed quia dabant se sub manum. Vt in segete flores quidam internascuntur suâ sponte: sic in his scriptis alieni generis notæ. Historiæ & moribus, cùm opus fuit, prætuli facem: sed non nisi cùm opus. Nam vulgata quædam, & è Dione Suetonióque in loco prompta adspergere, cui rei? Fanaticorum est*

& eo-

& eorum qui exierunt è potestate, mero meridie accendere lucernam. Et tamen, scio, facilia quædam mihi visa, quæ obscura aliis. sed quid? iamantè testor me nec pueris ista elaborasse (quid enim iis cum Tacito?) nec detortis quibusdam varísque iudiciis, quibus nusquam liquet aut lucet. Inuêni tam fatuum, qui rectißimos Taciti locos inuerteret, & optimum quemque eius sensum. Breuitas etiam mea fortasse quibusdam non ad gustum. quid faciam? ita natura mea & iudicium est: & tractari malo, quàm semel adspici & tangi. Aquam maris dulciorem in imo esse aiunt, quàm in summo: sic fortasse suauiora tibi ista cùm penetraueris. Aut si magis protrita tibi sapiunt & vulgata: abi mi homo, non ego cymbalum ad tuas aures. A te serie & erudite Lector peto, vt sicubi lapsus sum aut siquid mihi elapsum, corrigas, non culpes. quia reuerâ in tanto opere nec vnus omnia peruidi, & in quibusdam alludo potius ad sententiam fortasse, quàm tango. Politica non attigi. Siue enim peritis, siue imperitis, frustrà. Illi sponte eligere possunt: hi nec electis rectè vti. Et audio iam esse, quibus propriè ea cura. Ego quod potui, id feci: nec impedio, siquis in eodem Circo curret ad palmam. Vale, &, si merui, faue Lector.

MONITIO
AD LECTOREM.

Vt fidei & induſtriæ noſtræ ratio tibi conſtet, ſcire te cupio, Lector, hæc pauca. Libris Romæ ſcriptis vſi ſumus tribus: Vaticanis duobus, altero ſanè bono: tertio è Farneſianâ Bibliothecâ, ſuggerente nobis humaniſſimo Fuluio Vrſino. Miſit & amicus noſter And. Schottus ex Hiſpaniis Excerpta quædam ſiue Notulas è codice ſcripto viri Illuſtris Antonij Couarruuiæ, quibus rarenter ſumus vſi. nec enim codex ille fuiſſe videtur optimæ rei. Habuimus & Rodolphi Agricolæ docti viri iudicia ſiue coniecturas in aliquot locis: quæ miſit tranſſcripta ad nos ex ipſo Rodolphi codice Franc. noſter Modius. Aliquod etiam adiumentum nobis à Romanâ editione priſcâ, plurimùm probâ. Siquid aliud aliunde habuimus, moneo id ſuis locis. Ceterùm, vniuersè Commentarium iſtum pleniorem melioremq́ue aliis ſcito: cui inſerüimus è CVRIS SECVNDIS, ſuis quæque locis. Quod ſi quid in iis tale, quod cohærere cum priori Notâ parùm aptè poſſet (puta, ſiquid ambigerem, mutarem, firmarem, refellerem:) hæc ſub ipſam Notam diſiunctim paullùm ſubtexi iuſſimus cum ſigno iſto * quod moneat te illud adtextum eſſe è poſterioribus CVRIS. Obſerua, & vale.

IVSTI

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM I. ANNALIVM COMMENTARIVS.

CAII *Cornelij Taciti.*] Id verum huic scriptori prænomen adserui. Sidonius lib. IV. ad Polemium epistolâ: *Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, Vlpianorum temporũ consularis.* Et ad Leonem: *Namque & antiquitùs cùm Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria suasisset.* Sed & epigraphe Farnesiani libri, *C. Cornelij Taciti Romanas historias scribentis ex his qui reperiuntur liber primus.* Publium prænomen quod in libris tritis, à casu aut à vulgo est. Mihi autem in ipso aditu testari placet, *Odi profanum vulgus & arceo.* PAG. I. Prænomen Taciti quod.

Annalium liber.] Bene Rhenanus, qui hanc inscriptionem adserit, etiam contra libros. In quibus plerisque est, *Actorum diurnalium*, vel, vt in Veneto, *Actionum diurnalium.* Qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperito. Vnde enim illi in mentem fuissent Acta, vel Diurna? sed cuipiam antiquioris æui, qui Taciti Annales non ineptissimè comparauit cum Actis vrbis. Quem tamen refellit ipse Tacitus lib. XIII. *Nerone II. L. Pisone Coss. pauca memoriâ digna euenère, nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. repertum sit, res illustres Annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare.* Alibi: *Nemo Annales nostros cum scripturâ eorũ contenderit.* Itemque: *Ne destinatum mihi foret suum quaque in annum referre.* Etiam Iornandes in rebus Gothicis, Cornelium hunc citat *Annalium scriptorem.* Inscriptio horũ librorum. Acta diurna non esse, Annales esse.

Neque Decemuiralis potestas vltra biennium.] Ita accipio, quasi dicat, haud multo vltra biennium. Nam exa- Vulgata lectio retenta.

ctè si putas, reuera vltra biennium Decemuiri imperium tenuère. Liuium & Fastos vide. Nec tamen Vertranio adsentior, *vltra triennium*, sufficienti. Nam id includat triennium eos imperasse. quod contrà est, & non nisi supra biennium, aliquot menses.

Principis nomen, & origo.

Nomine principis sub imperium accepit.] Non ergo tam celebre tunc Imperatoris nomen, eâ quidem notatione. Et Augusto visum istud Principis, minuendæ inuidiæ: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubiè secutus. Noster infrà: *Non regno tamen neque dictaturâ, sed Principis nomine constitutam rempublicam.* Ouidius de Augusto ad Romulum:

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Principiũ, pro Principatu positum.

Dio de Tiberio: πρόκριτός τε τῆς γερουσίας, κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ὠνομάζετο. καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι. id est: *Princeps autem Senatus, ritu prisco, dicebatur. & ipse sæpe aiebat, Dominum se seruorum esse, Imperatorem militum, principem ceterorum.* Nec temerè aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, & Principium etiam pro imperio, Suetonii cap. XXXI. *Augusti principium, clade Varianâ; Tiberij, ruinâ spectaculorum memorabile factum.* Ita opt. liber, nec ambigo quin sincerè. Tertullianus quidem receptam eam significationem fuisse ostendit, aduersus Hermogenem: *Possunt & aliter*, inquit, *principium interpretari, non abs re tamen. Nam & in Græco principij vocabulum quod est ἀρχὴ, non tantùm ordinatiuum sed & potestatiuum capit principatum. Vnde & ἄρχοντες dicũtur principes. Ergo secundum hanc quoque significationem Principium pro potestate & principatu sumetur.* Sed & Glossæ Græcæ distinctè ἀρχὴ, τὸ προοίμιον, *exordium.* & deinde Αρχὴ, *imperium, magisterium, præsidatus, principium.*

Pag. 2.

Veteris reip. prospera.] Ita Vertranio placitum, traiectis notis, quæ vulgò, *p. r.*

Gliscente adulatione deterer entur.] Ita rectè. non *deterrerentur.* Tacitus lib. II. Histor. *Siquid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comessationibus & principis imitatione deteritur.* Horatius pari metaphorâ: —*Culpâ deterit ingeni.*

Tiberij,

Tiberij, Caiíque, & Claudij ac Neronis res.] Fines designat intra quos hi libri: qui attingunt quattuor duntaxat principes. Vt vel hinc liqueat Historias seorsum scriptas, finemque Annalium fuisse in fine Neronis.

Annales Taciti quatenus progressi.

Pompeius apud Siciliam oppressus.] Non mehercules apud Siciliam. In Asiâ oppressum eum iugulatumq. consentiunt scriptores. de vrbe tamen ambigitur. Dio cæsum vult ἐν Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας, in Phrygiæ opido Midaio: Florus & Appianus Mileti, quæ Cariæ adscripta. Sed noster victum eum saltem intellegit, & copias eius apud Siciliam oppressas. Nec maiori cautione Florus de eodem; *In Siculo freto iuuenis oppressus est.*

Florus lib. IV. cap. VIII. Dio XLIX.

Exutóque Lepido.] Eleganter, id est, exarmato, & exercitu spoliato. Nam x x. legiones ei ademit.

Vbi militem donis, populum annonâ.] Respexit huc Victor cùm de eodem Augusto scripsit: *Illectis per dona militibus, atque annonæ curandæ specie vulgo, ceteros haud difficulter subegit.*

Claudium Marcellum sororis filium.] Magnam illam Romæ & libertatis spem. De cuius laudibus plenâ manu Seneca ad Martiam: *Octauia Marcellum amisit, cui & auunculus & socer incumbere cœperat, in quem onus imperij reclinaret:* (malo, *reclinare*) *adolescentem animo alacrem, ingenio potentem, sed & frugalitatis continentiæq; in illis aut annis aut opibus non mediocriter admirandæ: patientem laboris, voluptatibus alienum, & quantūcumque imponere illi auunculus, &, vt ita dicam, inædificare voluisset, laturum.*

Seneca leuiter emendatus.

M. Agrippam ignobilem loco.] Adeò vt ipsum generis sui nominisque pœniteret. Narrat comiter Seneca pater Controuers. lib. II. *Tantâ autem Mæcenas sub diuo Augusto libertate fuit* (corrigo, *Tanta autem sub diuo Augusto libertas fuit.* nihil hîc de Mæcenate, & exculcanda vox malè inculcata) *vt præpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint qui ignobilitatem obiicerent. Vipsanius Agrippa fuerat. Vipsanij nomen quasi argumentum paternæ humilitatis sustulerat, & M. Agrippa dicebatur. Cùm defenderet reum, fuit accusator qui diceret Agrippam & quod in medium est* (iterum rescribo, *Agrippa M. & quod in medio est.* ea enim verba ioci, & gentis nomen medium inter

M. Agrippæ ignobilitas.

Correctus Seneca.

Iterum.

cognomen prænomenque) *volebat Vipſanium intellegi. Fu[illegible] qui diceret * Concurrite Agrippa malum habebis reſponde diis. Ea in arte* (potius *parte*) *vtique mihi videtur admiratione dignus Auguſtus: ſed horum non poſſum non miſereri, qui tanti putant caput potius quàm digitum perdere.* Scribendum, *dictum.*

*Mutila iſta. Videtur verſus fuiſſe *Concurrite omnes augures aruſpices.*

Geminatus conſulatus, quid.

Geminatis conſulatibus extulit.] Ideóne geminatis, quia bis conſul? Caue cenſeas. tertium enim fuiſſe Dio docet & Faſti. itemq. Velleius: *Agrippa*, inquiens, *quem vſque in tertium conſulatum & mox collegium Tribuniciæ poteſtatis, amicitia Principis euexerat.* Sed ideo id dixit, quia poſtremi duo conſulatus Agrippæ coniuncti continenteſque. Qui ſanè honos erat: & rarò cuiquam eâ ætate tributus, præter principes re, aut deſtinatione.

De loco mortis Marcelli.

Mox defuncto Marcello] Qui Baiis obiit, vt clarè teſtatum reliquit, Elegiâ huic rei propriâ, poëta Vmber. Nec ſcio cur vir doctus tanto opere pertendat mortuum eum potius in * Stabiano. Quid? Propertius qui vixit id æui, locum neſciuit funeſtum iuueni tam illuſtri? Sciuit. ſed dedit hoc, inquit, Liuiæ, quæ ſuſpicione laborabat Marcelli interempti. Nec hercle immeritò. Num ergo venenum dari Baiis minus potuit, ac in Stabiano? Scilicet ſoluta omni crimine illa aulica Medea, ſi Marcellus obiit Baiis. Ego verò, vir maxime, cauſſam nullam video huius tuæ tam ſeriæ adſertionis: placétque cum Propertio & vulgatis Seruij libris mortuum eum in Baiano. Suſpicionem quidem de Liuiâ Dio eiuſmodi inſeruit: *αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιβία τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκέλλου εἶχεν, ὅτι τῶν ὑέων αὐτῆς προετετίμητο.* At Tacitus Pliniúſque eâ culpâ non liberant etiam Auguſtum. Annal. II. *Sed ſuberat occulta formido reputantibus, haud proſperum in Druſo patre eius fauorem vulgi: auunculum eiuſdem Marcellum flagrantibus plebis ſtudiis ereptum, breues & infauſtos populi Rom. amores.* Plinius lib. VII. inter Auguſti infortunia; *Suſpecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio.* Quaſi conceperit aliquid cupiueritque contra Auguſtum, amore priſtini ſtatus & libertatis.

*Tamen concilies non difficulter, quia Stabij haud procul Baiis.

Liuiam cauſſam ei mortis fuiſſe; Siue etiam Auguſtum.

Tiberium Neronem & Claudium Druſum imperatoriis nominibus auxit.] Non eo more quo rei Romanæ domini, imperatores dicti: ſed quo olim, qui remp. militiæ feliciter

Imperatoris duplex notio.

liciter gessissent. Vulgatus olim honos: non item sub Impp. qui rei prosperè gestæ lauream & laudem sibi adscribi volebant auspiciisque suis. Turbat in sententiâ huius loci vir doctus, & miror. Tu vide Dionem Cassium lib. LIV. & Velleium, itémq. ea quæ scribo ad extremum librum quartum. Vide & Dion. LV.

Caium ac Lucium in familiam Cæsarum induxerat.] Emptos domi à patre per æs & libram. Ita loquebantur, non per assem, vt perperam inoleuit Suetonii capite LXIIII. Quamquam reuera in eâ formulâ AEs non aliud notat quàm Assem. Varro lib. VIII. *Pro assibus nonnumquam æs dicebant antiqui. à quo dicimus assem tenentes, Hoc ab ære æneáque librâ.* Ritum hunc (vt omittam notata aliis) notat explicátque eleganter Clemens Alexandrinus Strom. quinto: Καὶ τὰ παρὰ ῥωμαίοις ἐπὶ τῶν διαθηκῶν γινόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύνην, ἐκεῖνα ζυγὰ καὶ ἀσσάρια, καρπισμοί τε, καὶ αἱ τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις. τὰ μὲν γὰρ ἵνα δικαίως γένηται, τὰ δὲ εἰς τὸν τῆς τιμῆς μερισμόν, τὰ δ' ὅπως ὁ παρατυχὼν, ὡς βάρους τινὸς αὐτῷ ἐπιτιθεμένου, ἑστὼς ἀκούσῃ, καὶ τάξιν μεσίτου λάβῃ. Triplex antiquitatis ritus, interpreti non intellectus. AEs & libra in testamentis, Vindiciæ, & Antestatio. Nam καρπισμοὺς ad vindicias adsertionémque refero: τὰς τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις, aurium tactiones, ad Antestationem. Omnia enim hæc ad familiæ mutationem pertinent, quæ per testamentum, de quâ Quinctilianus Declamat. CCCVII. *Non dixerim testamentum, cui libripens deest & familiæ emptor & cetera iuri necessaria.* * Agellius, & Iurisconsulti.

Emtio per æs & libram.

De eâ Clemētis locus.

* Lib. XV. cap. XXVII.

Necdum positâ puerili prætextâ, principes iuuentutis appellari.] Quod sanè ridiculum, vt principes iuuentutis sint, qui etiamnum in pueris. Natus autem Gaius anno vrbis DCCXXXIV. Sex. Apuleio, P. Silio Coss. At Lucius biennio toto minor, ex Dione LV. in actis eius anni. Princeps iuuentutis (προκρίτους τῆς νεότητος Zonaras hîc reddidit) ab Augusto inualuit, ad futurum imperium titulus & omen. Sunt nummi cum inscriptione: C. L. CAESARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. IVVENT. adpositæ effigies Caii Luciique, cum clypeis & hastis; quæ Tirocinii die equites dederant, honoris Augusti caussâ. Dio: καὶ αἱ πέλται τά τε δόρατα, ἃ παρὰ

Pag. 3.

AEtas Caij & Lucij.

Princeps iuuentutis.

Dionis error, sine à lapide dissensio.

τῶν ἱππέων εἰς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντες χρυσᾶ εἰλήφεσαν, εἰς τὸ βουλευτήριον ἀνετέθη. Obſerua Dionem aureas haſtas dicere, quas lapis Ancyranus (magnæ apud me fidei, vt quem viuus conceperit Auguſtus ipſe) argenteas. Verba ſunt, vti ad me miſſa beneficio viri illuſtris Augerii Busbequii: EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM. .... HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT. quam lacunam ritè expleueris, *Principem iuuent. Caium.*

Caius & Lucius quando Consules.

Deſtinare conſules flagrantiſſimè cupiuerat.] Et verò perfecerat. Romæ marmor, de Caio: QVEM. POPVLVS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATVM. XIIII. Ait annos natum quatuordecim: & addicit Dionis ratio, qui conſulem facit deſignatum anno vrbis DCCXLVIII. Tamen Auguſtus in iam dicto lapide, XV. illi annum circumdat, verene, an velandæ ignominiæ? Verba ſunt: *Honoris mei cauſſa Senatus populúsque Romanus annũ quintum & decimum * agentis Conſulis deſignauit, vt eum magiſtratum inirent poſt quinquennium ex eo die quo deducti in forum.*

*pro Agentes, & Conſules, *antiqua ſcriptura.*

Diſſenſus ſcriptorũ in morte Caij.

Caium remeantem Armeniâ.]In Lyciâ mortuum eum voluit Suetonius cum Velleio. Ille his verbis: *Caium & Lucium in duodeuiginti menſium ſpatio amiſit ambos: Caio in Lyciâ, Lucio Maſſiliæ defunctis.* Iſte his: *Deinde reluctatus inuitúsque reuertens in Italiam, in vrbe Lyciæ, Limyram vocant, morbo obiit.* Etiam Florus: *Maſſiliæ Lucius morbo ſoluitur, in Lyciâ Caius ex vulnere.* Fugerit ergo ratio memorioſum illum ſenem neceſſe eſt, qui in Syriâ tradidit defunctum. Dico Senecam patrem in Controuerſiis: *Itaque cùm mortuo in Syriâ C. Cæſare codicillo queſtus eſſet Auguſtus, quòd in tam magno & recenti luctu ſuo cœnaſſet.* Sed erit fortaſſe qui culpam eam in exſcriptorem conferet, reſcribétque, *Lyciâ.* * Addi velim Suetonii locum, Tib. cap. XV: *Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Auguſto* nec addi ſolùm, ſed & corrigi. Nam hoc de triennio, nónne nimis laxum? appâret è Velleio: *Caius,* inquit, *in vrbe Lyciæ morbo obiit, cùm ante annum fermè L. Cæſar Maſſiliæ morbo deceſſiſſet.* En, dumtaxat interuallum facit paullò plus anni. Et ipſe Suetonius *Duodeuiginti* modò *menſes,* interponit, verbis

Senecæ forsan error.

De C. & L. morte.

Suetonius correctus.

quæ suprà. Non ergo ambiges, quin scribend. *intra biennium.*

Nouercæ Liuiæ dolus abstulit.] Nata exitio reipub. hæc mulier, & suæ domus. Sed bene quòd Tacitus nusquam dissimulat fraudem eius & scelus. Plinius cautior, qui suspicionem hanc tangens, cauit sibi obscuritate sermonis: *Incusatæ filiorum mortes, luctúsque non tantùm orbitate tristes.* Nec enim aliò traxeris ea verba, non me quidem interprete.

Plinius explicatus, lib. VII. cap. XLV.

Druso pridem exstincto.] Haud ita pridem, ne fallare. saltem ante biennium, ex lapsu equi, in Germaniâ. Dionem adi initio lib. LV.

Agrippam in insulam Planasiam.] Atqui Siciliam vocat Scholiastes Iuuenalis vetus: *Agrippa*, inquit, *in Siciliâ propter morum feritatem ab Augusto relegatus est.* Errat. nam de Planasiâ adfirmat cum nostro etiam Dio, & ait vicinam Corsicæ esse, libro extremo LV. in quâ narratiunculâ quòd legitur, καὶ τὴν Ἰουλίαν ὡς μητρυιὰν διέβαλλεν: *& Iuliam vt nouercam aspernabatur*, meo iudicio τὴν Λιουίαν faciendum est. Non enim matrem suam Agrippa sectabatur, (& illa verò iã relegata aberat) sed Liuiam, vt probabile est, Augustæ stirpi numquam æquam.

Error Scholiastæ.

In Dione diuinatiúcula.

Nullius tamen flagitij compertum.] Imitatione Liuii, si fortè, qui de T. Manlio: *Filium iuuenem, nullius probri compertum, extorrem vrbe egit.*

Quo pluribus munimentis insisteret.] Verè emendaui. Filii enim heredésque, passim dicuntur subsidia & firmamenta regni. Tacitus V. Historiar. *Non legiones, non classes, proinde firma imperij munimenta quàm numerum liberorum.* Euripides:

Filij munimẽta regni.

φῦσαι τυράννοις παῖδας ἔρυμα δώμασι.

Sic *Subsidia aulæ*, Suetonio; *Adminicula Augusti*, Senecæ: heredes imperii dicuntur: & verè. Siculus ille momar (exprimit quod verum est à me indignatio) cum suâ coniecturâ, *sed qui pluribus morum vitiis insisteret*, abeat Morboniam.

Ægro & corpore fatigabatur.] Velim traiici, & *ægro corpore.*

Imminentes dominos variis rumoribus differebant.] Notabis ingenium plebis.

Pag. 4. Plebs iniqua dominis.

cui

*Statius in Theb.

—* *cui mos humili laſiſſe veneno*
Summa, nec impoſitos vnquam ceruice volenti
Ferre duces.

Rhodi ſpecie ſeceſſus exſulem egerit.] Ita Principem agere, & Agere ſe paullò minus quàm priuatum, in Suetonio aliíſque lego. Et in noſtro lib. III. Hiſtor. *Quantò ferocius paullò ante ſe egerint, tantò cupidiùs voluptates hauſiſſe.* M. Antonio tamen Mureto, cuius ſcripta Venus inhabitat pariter cum Muſis, leg. videtur, *exſul egerit.*

Conſule Muretum lib. XI. cap. I.

Duobúſque inſuper adoleſcentibus, qui remp. interim premant, quandoque & diſtrahant.] Dixi corruptum olim locum mutilumque. Redeo in viam admonitu amici, qui explicat: Druſus & Germanicus nunc quidem coniuncti prement remp. at olim orto, fors fuit, diſcidio, eamdem diſtrahent per bellum ciuile diſſipabuntque.

Quidam ſcelus vxoris ſuſpectabant.] Hæc eſt tertia venenariæ huius palma, & iure lemniſcata. Tangit verò ſuſpicionem illam de ficubus, quæ nota ex Dione.

Maximum vxori Martiæ aperuiſſe, illam Liuiæ.] Habes eleganter hiſtoriam totam in Plutarchi περὶ ἀδολεσχίας. quem locum pretium puto vt conuertam pænè verbatim.

De Maximo hiſtoria.

Fuluius verò Cæſaris Augusti amicus, cùm iam ſenem eum ſæpiùs querentem audiret de ſolitudine ſuæ domus; quodq́ duobus nepotibus fato functis, Poſtumo, qui ſolus reliquus, ex calumniâ neſcio quâ exſulante, cogeretur vxoris ſuæ filium ad ſucceſſionem imperij vocare, quamquam miſerans & conſilium captans reuocandi ab exſilio nepotis: cùm, inquam, hæc audiret Fuluius, enuntiauit ſuæ vxori, illa Liuiæ. Liuia autem acerbè cum Cæſare egit, cur, quoniam iampridem id decreuiſſet, non accerſeret nepotem, ſed ſe odio inuidiæq́ ſucceſſoris obiiceret? Venientem igitur, de more, manè Fuluium & ſolitum illud dicentem Aue, Cæſar reſalutauit, *Vale, inquit, Fului. Atque ille id intellegens, domum ſe illicò ſubduxit, & vocatâ vxore: Reſciuit, inquit, Cæſar non ſiluiſſe me arcana. ideo mori mihi decretum eſt. Vxor autem: Iure, ait, quoniam tamdiu mecum habitans viuenſq́, nec noueris nec caueris intemperantiam meæ linguæ. Sed præcedam tamen ego. & accepto gladio, ſeipſa viro coram interemit.* Hæc Plutarchus: nec alibi tam liquidè

* Quod ſolet morituris dici abiturisque ὑγίαινε Græcè eſt, quod interpres vertit, *ſanus eſto*, non rectè.

quidè narrata res. Hoc tantùm malè, quod Φούλβιον vbique vocat, qui Fabius est. Fabius ille Maximus, qui consul fuit Anno vrbis DCCXLII. Item quòd Martiam interfectam vult ante maritum. cùm noster clarè vixisse eam dicat, & auditos gemitus eius in funere mariti. Atque hæc homini vera caussa mortis: ne innocuum poëtam oneremus, aut potius ipse se, De Ponto,

Plutarchi duplex error.

Occidis ante preces, caussámque ego Maxime mortis,
Nec fueram tanti, me reor esse tua.

Est enim hic Maximus, quem Naso coluit, & ad quem Elegia non vna. Sed & vxor Nasonis, propinqua Maximi seu coniugis eius Martiæ, ex his versibus:

Maximus Nasoni amicissimus.

Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, & primis dilectam semper ab annis
Est inter comites Martia censa suas.

Eleg. III. lib. I.

Est censa, pro censuit, satis nouè, imò antiquè. Sic Adfectatus est regnum, pro Adfectauit: *Spectatus est suem*, in Varrone lego: retineoque: *Communicati sunt*, pro Communicauerunt, in Liuio; *Peragratus est regionem*, in Velleio; & plura. Tangit hanc de Fabio tragœdiam etiam Plinius: *Iuxta hæc abdicatio Postumi Agrippæ post adoptionem: desiderium post relegationem. inde suspicio in Fabium, arcanorúmque proditiones.*

Frequens antiquis patiendi verbum agendi significatione.

C. Nauum id Cæsari.] Pridem emendaui firmauique, *Gnarum id Cæsari.* Gaij Naui nulla persona est in hoc actu. Sic lib. v. *Gnarum id Cæsari. eoq; dubitauit de tradenda rep.* Alibi: *Gnarum id duci. incessitq; itineri & prœlio.* Sed ecce hanc mihi quasi desponsam coniecturam, est qui sine vllo deuortio velit abducere. Ego verò non dimitto. nec enim soli Atridæ vxores suas amant, ait ille.

Quem ignarum Centurio ægrè confecit.] A Tribuno interfectum Suetonius voluit: *Hunc*, aît, *Tribunus custos adpositus occidit, lectis codicillis quibus vt id faceret iubebatur.* Sed Dio pariter vt noster, à centurione: ὁ ἑκατόνταρχος ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων καινοτομοῦντά τι ἀπέσφαξεν. Credo verum esse vt à Centurione occisus sit, at iussu Tribuni.

Suetonij à Tacito dissensus.

Nuntianti Centurioni, vt mos militiæ, factum esse quod imperasset.] Sollennia militiæ verba, Factum quod imperasti. Suetonius: *Renuntianti Tribuno factum esse*

PAG. 5. In renuntiando militiæ mos.

quod imperasset. Et in Claudio: *De nece Consularis viri renuntiante centurione factum esse quod imperasset.*

Sallustius amicus Augusti.

Sallustius Crispus.] Est ille, cuius vitam mortémque infra memorat lib. III. Sallustij historiarum regis ex sorore nepos. Nominat eum Seneca, inter intimos Augusti, lib. I. De clementiâ: *Ignouit abauus tuus victis. Nam si non ignouisset, quibus imperasset? Sallustium & Cocceios & Duillios & totam cohortem interioris admissionis ex aduersariorum castris conscripsit.* Sed cedò, quis in Seneca Duillius? Falsus. scribendumque, *Deillios*, siue *Dellios.* Deillius à Senecâ patre dicitur, in Suasoriâ: *Bellissimam tamen rem Deillius dixit, quem Messalla Coruinus desertorem bellorum ciuilium vocat: quia à Dolabella ad Cassium, à Cassio deinde transiuit ad Antonium, nouissimè ab Antonio transfugit ad Cæsarem. Hic est Deillius cuius epistolæ lasciuæ ad Cleopatram feruntur.* Græcis tamen est Dellius, Plutarcho Dionique. Item Horatio, inscriptione odes tertiæ libro II. vbi temerè interpretes *Gellium* sufficiunt. Plutarchus eum historias quoq. scripsisse ostendit: Πολλοὺς inquit, καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες, ἐξέβαλον, τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σίλανος, καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός. Eadem Dio, quinquagesimo libro. Ad Sallustium autem istum facit, quod Plinius lib. XXXIIII. *Metallum quoddam Sallustianum appellatum*, scribit, *ab amico diui Augusti.*

Dellius inter amicos Augusti.

Correctus Seneca.

Siue Dellius.

Mos mandādæ cædis per libellum.

Is ad Tribunum miserat codicillos.]Ita enim receptum, quò magis cautum militibus esset, cædem mandari per libellum. scilicet ne Imperator auctoritatem posset defugere. Pulchrè Herodianus lib. III. de Saturnino & Plautiano: ὁ δὲ Σατουρνῖνος γραμματεῖον ᾔτησε τοῦ φόνου φέρειν τὰς ἐντολάς. ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἴποτε ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἀκρίτων, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ γραμμάτων, ἵνα μὴ γινόμενον ᾖ ἀναποσήμαντον Ad quem vsum Duplices adhibitos,* alibi lectum.

* Herodiano lib. VII. de Quæstore misso ad cædem Vitaliani.

Eam esse conditionem imperandi, vt non aliter ratio constet, quàm si vni reddatur.] Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A mensulariis ductum est, quibus constant rationes cùm pares sunt. Plin. lib. I. epist. *Mirum est quàm singulis diebus in vrbe ratio aut constet aut constare*

Rationē constare, quid.

stare videatur, cunctísque non constet. idem Panegyrico: *Augeo principis munus, cùm ostendo liberalitati eius inesse rationem. Ambitio enim, & iactantia, & effusio, & quiduis potius quàm liberalitas est, cui ratio non constat.* Vsi & auctores prisci iuris l. 1. De obseq. parent. l. pænult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Spartianum: *Non sibi apud deos inferos constare rationem, quod quamuis hostem suum, Pisonem tamen iussisset occidi, virum cuius similem Rom. resp. non haberet.*

Lacrimas, gaudium; questus, adulationes miscebant.] Acutè Muretus: *lacrimas gaudio, questus adulatione miscebant.* Placet rei hominísque caussa.

C. Turranius præfectus annonæ.] Et quidem primus in eo munere, ab Augusto. Nam Augustus acceptam à populo Præfecturam, nisi fallor, tenuit dum vixit: aut certè paullò ante mortē substituit sibi Turranium istum. Adsero id ex Cornelii nostri verbis Annalium XI. *Tum potissimum amicorum vocat, primumque rei frumentariæ præfectum Turranium.* Nec enim est, vt aliter accipias, nisi placeat distinctione sententiam vertere: *potissimum amicorum vocat primúmque, rei frumentariæ præf.* vt illud *primum* gradum in amicitiâ principis notet, non officii tempus. Turranii etiam mentio Senecæ, ad Paulinum cap. extremo: nescio an huius, quia procurationem illi tribuit, non præfecturam. Nominat & Ouidius in poëtarum albo:

Musáque Turrani tragicis subnixa cothurnis.

& in doctorum, Plinii index. Sed quæras. cùm præf. prætorio & Annonæ in verba Tiberii iurarint, cur omissus præfectus vrbis? cuius auctoritas non minor, (maior imò illo Annonario) & cui proprius in vrbe miles. Credo equidem omissum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piso suffectus post aliquot annos à Tiberio, vti doceo clarè lib. VI.

Neque abscedere à corpore.] Non reip. corpore, ne inducat te Maurus, sed Augusti. Datum enim honori defuncti Augusti à Tiberio, quod ab eo olim Druso. Lib. III. *Ipsum quippe Augustum asperrimo hiemis Ticinum vsque progressum, neq. abscedentem à corpore vrbem simul intrauisse.* Sed cur id è publicis muneribus? Visum ita Tiberio

Turranius præf. annonæ.

Verba Taciti ambiguæ mētis.

Præf. vrbis cur non iurauit in Tiberij verba.

Pag. 6.

Tiberio loqui, ad honorem Augusti. quasi magistra-
tuum præcipuè esset, & eorum qui reip. primi, curare fu-
nus semonis illius, & viri supra viros.

Insignia olim principatus.

Excubiæ, arma, cetera aulæ.] Lictores, fasces laureati, & si quid prætereà tunc receptum principi distinguendo. Neque enim adhuc illa Principatus insignia, Ignis, Diadema, Purpura: quæ reperta sequenti æuo, & ad exem-

Prælatio ignis.

plum regum. Ignis originem nescio: nisi quòd antiquum
video, & à temporibus Antoninorum. Herodianus sanè
in Commodo statim meminit, vt rei vulgatæ, vbi de Lu-
cilla sorore eius: οὐδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε
τιμὰς τῇ ἀδελφῇ. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς
θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. id est: *Nihilo se-*
cius Commodus honores sorori suæ seruauit. nā & in thea-
tris sellâ imperatoriâ sedebat, & ignis eam præcedebat.
Itē de Marcia Commodi concubina: ἣ οὐδὲν, inquit, ἀπεῖχε τῆς
γαμετῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ
πυρὸς. id est: *quæ nihilo differebat à legitima vxore, sed*
omnia vt Augustæ aderant, præter ignem. Et de Pertinace:
κατῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ
προπομπεῦσαι, οὔτέ τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος
ἀρθῆναι. *Venit*, ait, *in Senatum, neq. ignem sibi passus præ-*
ferri, neq. aliud vllum principatus insigne attolli. Nec am-
bigimus de more. Illud tamē mirū, bis mirum, non alium

Silentium de eo more apud priscos.

è Græcis Latinísque exprimere tam insignitam rem, præ-
ter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum, Spar-
tianum, Lampridium, qui eadem scripserunt illi. Nec
enim, quod sciam, meminerunt verbo. Quis tamen iste
ignis? non è carbonibus aut ligno, nec qualis ille apud

Qualis ille ignis.

Horatium prunæ batillus: lampas tantùm fuit. Rem ad-
huc ignotam doceo, firmoque ex M. Antonino in libris
suæ vitæ: ὅτι δυνατόν ἐστι, inquit, ἐν αὐλῇ βιοῦντα μήτε δορυ-
φορήσεως χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων
καὶ ἀνδριάντων τοιῶνδέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου. Describit
recensetque insignia omnia principatus, & *posse*, ait, *eum*
qui in aulâ viuat, carere stipatoribus, carere veste insigni
purpuráque. item lampadibus, & certis statuis, similique
luxu. Vt ergo in deorū cultu adhibitæ lucernæ facésque,
vt docui in * Electis, sic Imperatorum. Opinor autem
Romam traductum morem è Persis. Illorum enim Regi

Cap. III. Lib. I.

prælatus

prælatus ignis. Xenophon lib. VIII. *παιδείας.* καὶ πῦρ ὄπισθεν τοῦ ἅρματος ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες. & post ignem illum secutus Cyrus. Imò & Asiaticis, si rectè capio Ammianum lib. XXIII. *Feruntque etiam, (si iustum est credi) ignem cælitus lapsum apud se sempiternis foculis custodiri. cuius portionem exiguam faustam præisse quondam Asiaticis regibus dicunt.* Diadema autem primus Romanorum Principum vsurpauit Aurelianus: vti in vitâ eius Victor. Etsi alibi malè id refert ad Caligulam. Purpuram quis primus sumpserit, adhuc quæro.

Diademate quis primus vsus.

Cuius testamentum inlatum per virgines Vestæ.] More scilicet Romano, qui pactiones, fœdera, testamenta, pecunias etiam deponebant in templis: & sæpissimè in isto Vestæ, quod religione primum. Dio XLVIII. de pace inter Triumuiros & Sextum initâ: πάντα τε οὖν συνθέμενοι, καὶ συγγραψάμενοι, τὰ γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο, καὶ μετὰ τοῦτο δεξιάς τε σφίσιν ἔδοσαν, καὶ ἐφίλησαν ἀλλήλους. Eâdem in re Appianus: καὶ ταῦτα συνεγράψαντο, ἐσημήναντο καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς Ῥώμην. Sed & Iulianum testamentum virgini Maximæ traditum, Suetonius ait: M. Antonij, depositum apud Vestales, Plutarchus. Et generatim de templis, *Vlpianus: *Si custodiam testamenti ædituus suscepit.* Dixi & pecunias in templis deponi solere. quod verum adeò, vt quidam omnes fortunas in iis haberent, quasi custodiâ certâ. Herodianus lib. I. de templo Pacis, quod exustum sub Commodo: πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, διὰ ἀσφάλειαν. ἕκαστος δὲ ὃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαύριζε. ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. Nec mirũ quia milite hæc templa custodiebantur. Tertullianus de Corona, vbi non vult Christianum militem scribi: *Et excubabit pro templis, quibus renunciauit? & cœnabit illic, vbi Apostolo non placet? & quos interdiu exorcismis fugauit, noctibus defensabit, incumbens & requiescens super luncho quo perfossum est latus Christi?* Et in Apologetico: *Ædes suas dij tuerentur & imagines: quæ, vt opinor, Cæsarum milites excubijs salua præstant.* Ideò Iuuenalis Castora vigilem dixit: —— *& ad vigilem ponendi Castora nummi.*

Pacta & testamenta olim in templis.

*L. III. De tabulis exhib.

Pecuniæ in templis.

Excubiæ militares circa templa

Liuia in familiâ Iuliam, nomenque Augustæ adsumebatur.] Ideò in Nummis & lapidibus exhinc ferè Iulia scripta aut

Liuia in nomen Iuliæ & Augustæ.

Quod tamen Suetonius negat.

aut ſculpta, non Liuia. Sed nomen Auguſtæ an recepit? Negat ecce Suetonius Claudio, cap. XI. *Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circenſi pompâ currum elephantorum Augustao ſimilem decernendum curauit. Patri Circenſes annuos natali die, matri carpentum quod per circum duceretur, & cognomen Auguſtæ, ab auiâ recuſatum.* Dicit ab Auiâ id recuſatum; quæ non alia quàm Liuia eſt. Mirum. Liuiam enim Auguſtam faciunt ſcribúntque alij omnes. & hercle ſi ambitionem feminæ noui, non recuſauit. Tacitus lib. IIII. *Decretum quotiens Auguſta theatrum introiſſet.* Alibi: *Auguſtæ valetudo atrox.* Et. *Iulia Auguſta mortem obijt.* Plinius: *Liuia Druſilla, quæ posteà Auguſta matrimonij nomen accepit.* Idem lapides ſexcenti teſtantur & nummi. Quid ergo Suetonio viſum diſſentire? Non ipſi quidem, ſed librario qui peruertit. Liquet enim nobis corruptum locum, ſcribendúmque *ab viuâ recuſatum* vel, *ab eá viuâ.* Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad Auiam: vti docet vel ἀκολουθία ſermonis. Quæ viua donata Auguſtæ nomine à Caligula (ταύτην τε γὰρ Αὐγοῦσταν εὐθὺς καὶ ἱέρειαν τοῦ Αὐγούστου ἀποδείξας, ait Dio) id ſpreuit: & mortua nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiani æui: ANTONIAI. AVG. DRVSI ſculptum hodiéque. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quàm natant! qui licet ad portum ſe recipiant, me duce.

Ille verè correctus. Et explicatus.

Legata non vltra ciuilem modum.] Id eſt, nihil præcipuum nouúmque in legatis, nihil regium, aut præter ciuium modum morémque. Nam de Falcidiæ modo accipere, (ignoſcent viri magni) prauum acumen eſt.

Mureto lib. XI. Variar.

Populo & plebi CCCCXXXV.] Video placere viro docto, emendari è Suetonio: *populo & plebi* CCCC. *tribubus* XXXV. vt intelligamus, ait, præter quadringenties legatum populo, etiam in ſingulas tribus centena millia relicta eſſe. Hæreo: & è vulgatis Taciti verbis eruo eundem illum ſenſum. Coniunctim ſcilicet extulit noſter, quæ magis diſtinctè Tranquillus. Ea tamen eius mens, vt populo legatum ſit quadringenties, tribubus ſiue plebi XXXV. Ni eſſet non iunxiſſet duas eas voces, *populo & plebi* Sed populus ergo alius à tribubus? Alius, hac quidem in parte. Populo legauit quadringenties viritim diſtribuen-

De legatis Augusti.

ſtribuendum, & *καθ' ἕνα:* tribubus triciesquinquies. id eſt, corpori tribuum vniuerſo. veluti ſi collegio legem & collegis ſingulis ſeorſum: Diſcrimen hoc ſummámque exactam neglexit Dio, qui ſatis habet dicere legatum populo CCCC. neglexi vereor & ego, dum in Electis motus hæſitatione aliorum tentaui corrigere in Suetonij verbis, *tribulibus* XXXV. Pœnitet.

Retractatio probabilis aliàs notæ.

Legionarijs cohortibus ciuium Romanorum] Benè additum, ne accipiamus etiam cohortes ſociales. Ideò & Dio vertit, τῷ τε λοιπῷ τῷ πολιτικῷ πλήθει πέντε καὶ ἑξή-κοντα δραχμάς. Itáque ille idem legiones πολιτικὰ στρατό-πεδα non ſemel appellat: quia ſcriptæ ex ciuibus tantùm. Fuit tamen cùm in Dione placeret, τῷ ὁπλητικῷ πλήθει. malè. Suetonius, *Legionariis trecenos nummos: quam ſummam repræſentari iuſſit. nam & confiſcatam ſemper, repoſitamque habuerat.* Vbi confiſcatam, in fiſcis adſeruatam: vti Tertullianus eleganti metaphorâ, de Fugâ, *Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiſcato habent.*

Cohortes ciuium.

Confiſcandi verbum propriè.

Renouandum per annos ſacramentum in nomen Tiberij.] De eo ritu dico ad lib. XVI.

Corpus humeris Senatorum ferendum.] Qui honor, niſi fallor, Sullæ habitus primo Romanorum. Appianum lege I. Ciuil.

Pag. 7.

Remiſit Cæſar, adroganti moderatione.] Quid? non ergo elatum corpus humeris Senatorum? Eſt verò. Suetonius: *Senatorum humeris delatus in campum crematuſque.* Idem Dio. At Remittendi verbum eò valet, vt non ſit factum. Lib. IIII. *Remiſſa Ædilibus talis cura.* Lib. XI. *Hortantibus dehinc inediam & leuem exitum. remittere beneficium Aſiaticus ait.* Scribo ergo, *permiſit Cæſar.* Sed eam ipſam permiſſionem arrogantem eſſe vult Tacitus: quia per ſpeciem modeſtiæ, & quaſi pugnare cum Senatu nollet, habuit ampliſſimum ordinem inter veſpillones. Simile illud libri VI. de Aſinio Gallo: *conſultuſque Cæſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere.*

Remittere & permittere contraria.

* De correctione nunc ambigo. quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo ſatis vnquam miratus eſt qui cepit) eamdem vim ineſſe verbo Remittendi. Exempla apud ipſum in poſtremis Obſeruationibus.

Remitto pro permitto.

bus. Et ſanè in Irenæo etiam legi: *Remittite mortuos ſepelire mortuos ſuos.*

Quòd idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ ſupremus. Erit fortaſſe qui hîc adhæreat, cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperij Auguſtæi. Alij, pluriminque, ab Actiacâ pugnâ numerant, cùm victo Antonio potens fuit imperij ſolus. Ea pugna pugnata IV. Nonas Septembres. Quidam à ſexto eius conſulatu, cùm imperium illi à Senatu firmatum, datúmque cognomen Auguſti. quaſi is legitimi principatus primus dies. Id fuit, VII eidus Ianuar. Atque ea ratio numerandi prouincijs ferè familiaris. ita in lapide, qui Narbone: VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPPLICENT. Oroſius paullùm à lapide diſſentiens, VIII. nominat idus. *Cæſar*, inquit, *victor ab Oriente rediens, octauum Idus Ianuar. vrbem triplici triumpho ingreſſus eſt. Hoc die primùm Auguſtus conſalutatus eſt. atque ex eâ die ſumma rerum ac poteſtatum penes vnum eſſe cœpit & manſit, quod Græci μοναρχίαν vocant.* Longiùs recedit Cenſorinus, qui reijcit in XVI. Kal. Febr. *Ante diem*, inquit, XVI. *Kal. Febr. C. Iulius Cæſar diui filius Imp. Auguſtus ſententiâ Munatij Planci dictus eſt.* Ouidius Idus dumtaxat nominat:

Idibus in magni cuſtos Iouis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ouis.
*Redditáque eſt omnis populo * prouincia noſtro:*
Et tuus Auguſto nomine dictus auus.

Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertij denique numerabant à primo eius conſulatu: ſcilicet quia is gradus & aditus ad reliquos honores. Is fuit XIIII. Kal. Septembres. Eam rationem ſecutus eſt quicumque ille ſcriptor de cauſſis corruptæ eloquentiæ, qui imperitaſſe Auguſtum ait annis LVI. fallente numero, niſi ad hanc rationem. Quam ipſam ſecuti curioſi iſti, qui initium imperij & finem Auguſti vitæ in eundem diem, miraculi cauſsâ, conferebant. Satis dixi: tu abi liber & expeditus.

*Numerus etiam conſulatuum celebrabatur, quo Vale-*rium

Varius dies primi imperij Auguſti. Prima ratio. Secunda.

Oroſij & Cẽſorini error.

* Prouinciarum enim diuiſio facta eodem illo die.

Tertia ratio.

rium Coruinum, & C. Marium simul æquauerat.] Nam Valerius sextùm, Marius septimum consul. At

Consulatus Augusti.

> *Ter Latio deciesque tulit labentibus annis*
> *Augustus fasces.* ——— ———.

vt ait Statius in Siluis.

Antonium Tarentino Brundisinóque fœdere.] Ὑστερολογία est. Nam Brundisinum fœdus aliquot annis prius Tarentino. Vtrumque autem à loco, vbi ictum. Brundisinum, quod Cæsar cum Antonio coijt, Perusiâ captâ: cùm morte opportunâ Fuluiæ, sublatum esset non dubium bellum, anno vrbis DCCXIV. Octauia tunc Antonio data, & prouinciæ Orientis. At Tarentinum triennio posterius est: cùm iterum simultate exortâ, ὁ μὲν Ἀντώνιος (verba Appiani sunt Ciuilium quinto) ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλει ναυσὶ τριακοσίαις. sed prudentiâ Octauiæ, adnitente item Agrippâ & Mæcenate, iterum compositæ res. Antonius Cæsari centum naues ad bellum Siculum, ipse illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. Adi, si libido est, Plutarchum Antonio, Dionem XLIX.

Pag. 8.

Brundisinum fœdus.

Tarentinum.

Nuptijs sororis illectum.] Octauiæ ex Ancharia. de quo instabili coniugio mirè fœdatus Senecæ patris locus Suasoria prima: *Cùm Antonius vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi: occurrerunt venienti ei Athenienses cum coniugibus ac liberis, & Dionysium salutauerunt. Bene illis cesserat. si nasus Atticus ibi substitisset. dixerunt despondere ipsos* (malim, *ipsi*) *in matrimonium Mineruam Musam suam, & rogauerunt vt duceret. & Antonius ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait.............. Huic quidem impune fuit, sed Atheniensium sponsalia mille talentis æstimata sunt. quæ cùm exigerentur, multi contumeliosi libelli propositi sunt, sicut ille qui subscriptus est statuæ eius, cùm eodem tempore Octauiam vxorem haberet & Cleopatram: Hoc tu euita restituas, tibi habe.* Primum offendimus in Mineruâ Musa. quoniam neque Dio nominat in hac historia, Ἀθηνᾶν dixisse contentus: nec cognomen nostrarum dearum scio aliâs adhæsisse Mineruæ. Itaque inductâ ea voce scribo *Mineruam suam.* nata fuit ex confusâ repetitione litttera: vocísque sequen-

Antonij cum Octauiâ nuptiæ.

Pater Seneca semel atq. iterum correctus.

Dionis à Seneca dissensio.

tis. In summâ discrepat idem Dio, qui ἑκατὸν μυριάδας impe[r]tas pro dote ait, id est Romano ritu H-S. quadragies. Mille autem talenta Senecæ, paullò minus faciunt ducenties quadragies: sexto tanto immaniore summâ. Tamen non muto. Græculi iocum, cui spatium vacuum,* doleo abesse. at Latinum commodè restituo, *Octauia res tuas tibi habe.* Quicumque ille, comiter iocatus est ex deuortij Romani formâ. Cùm enim Cleopatram amaret haberétque Antonius: ecce subscripsit iste quasi nomine Antonij Octauiam repudiantis, *Octauia res tuas tibi habe.* Quæ sollemnia in libello repudij verba fuisse, iam notum. Apuleius: *Tu quidem ob istud* (ita emendo) *tam dirum facinus confestim thoro meo diuorte, tibique res tuas habeto.*

* Monuit me per litteras And. Schottus ex Ant. Couarruuiæ libro suppleri posse: Κύριε, ὁ ζεὺς τῆς μητέρας σου Σεμέλην ἀπεριττὸν εἶχον.

Minerua Musica.

*In Senecæ loco de Mineruâ Musâ, mente nunc & manu amplector sententiam Iani mei Grotij, amœnissimi & acutissimi viri, reponentis *Mineruam Musicam.* Inter nobiles Athenis statuas fuit Minerua hoc cognomento; sic dicta, *quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu resonant.* Plinius lib. XXXIV. cap. VIII.

Lollianas.] Non impleo paginas istis, quæ alibi exposita & prompta. In hac Lollianâ clade Iulium Obsequentem emendo de prodigijs: *Insidiis Romanorum Germani circumuenti, sub M. Lollio Legato, grauiter vexati.* nam contrà scribo *insidiis Germanorum Romani circumuenti.* Vide prætereà Suetonium in Aug. Dionem LIIII. Eusebium Chronicis, olympiad. CXC.

Super Senecæ loco quæsitum.

Varianásque clades.] Clades ea nota. sed Senecæ de illâ locus non sine labe, etiam in emendatis nuper libris. Epist. XLVII. *Marianâ clade quam multos splendidissimè natos, Senatorium per militiam auspicantes gradum, fortuna depressit! alium ex illis pastorem, alium custodem casulæ fecit.* Cladéne Marianâ? vbi ista, aut quando? Nam C. ille Marius victor vbique, si memini, & fecit seruos non dedit. Quod de eâ accipias, quam Germanis intulit: nugæ. An Germani Senatorium per militiam auspicantur gradum? Certissimè rescribendum: *Varianâ.* Hanc enim nostram intellegit: & opportuno recentique exemplo admonet, posse è summâ fortunâ labi ad imam.

Is emendatus.

Licinius Varro.

Interfectos Romæ Varrones.] Fuit Licinius Varro Murena,

rena. de cuius insidijs, præter alios, Strabo libro XIV. εἶτ᾽ ἐμπεσὼν εἰς τὴν Μουρῆνα φιλίαν, ἐκείνῳ συνεάλω φεύγων, φωραθείσης τῆς κατὰ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ ἐπιβολῆς.

Egnatios.] M. Egnatius Rufus Aedilis. de quo Dio LIII. Sueton. cap. XIX *Mox M Egnatij, exin Plautij Rufi.* ita ibi scrib. nō *Genutij*. Vide Senecam de Clementiâ I. c. IX. Egnatius Rufus.

Interfectos Iulos.] Dicere videtur iussu Augusti occisum Iulum: idque & Dio prodidit, lib. LV. At Velleius suâ manu cecidisse eum dat intellegi: *Iulus Antonius*, inquit, *singulare exemplum clementiæ Cæsaris, violator eius domus, ipse sceleris à se commissi vltor fuit.* Quid tum? nihil hæc pugnant. præcessit scilicet iussus Augusti: quem ille exsecutus suâ manu. Iulum autē Antonium intellegit Triumuiri filium, ad quem Horatij Oda. Cognomen ei Africanus: quod male adhæsit Fabio, cum quo consul fuit, apud Sueton. in Claudio cap. II. Paullo enim Fabio cognomen Maximi fuit. & sunt duæ ex ordine Horatianæ odæ, libri quarti prima & secunda, ad hos non dubiè consules, pérque eam occasionem coniunctim scriptæ. De eo Iulo, Seneca in De breuitate vitæ: *Filia & tot nobiles iuuenes, adulterio velut sacramento adacti, infractam ætatem territabant. postquam* (melius, *pósque*) *iterum timenda cum Antonio mulier.* Apparet enim hunc Iulum arcanum aliquod scelus (cui proximus ab adulterio gradus est) cum Iuliâ in Augustum concepisse: vti olim cū Cleopatrâ eius pater. Velleius Tacito conciliatus. Iulus Antonius. Explicatus Seneca.

Qui Tedij & Vedij Pollionis luxus.] Non extrîco quis hic Tedius. Vtrúmne Atedius scribendum? vt sit ille qui * Ciceroni dictus inter Cæsaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui consul designatus se præcipitauit, apud Suetonium? Leuiter placet. magis est, vt geminata ab hæsitante librario vox sit, scribamúsque: *Qui Vedij Pollionis luxus.* In Senecâ sanè simile mendum succreuerat, tertio de Irâ, cap. XL. *Diuus Augustus cùm cœnaret apud Vedium Pollionem* ita restituit Pincianus, cùm anteà, *Atedium*, legeretur. Pincianus, selectus mihi censor, & verbis modicus, re iudicióque ingens. Mentio huius Vedij luxuriæque eius apud multos Dionem LIIII. Plinium lib. IX. Tertullianum de Pallio: facti etiam eius, quod sæuum & scæuum. Piscinam habebat refertam murænis. quem piscem ille non ad delicias parauerat, sed ad pœnas.

* Epistolis ad Atticum. Vedius Pollio. Pincianilaus. Historia celebris de Pollione.

Humanâ enim carne eas alebat. Serui, domesticíque siquid deliquerant, dabantur ad hos pisces. Fors fuit vt cœnaret apud eum Augustus. puer qui ad cyathos erat, dum porrigit potum, crystallinum fregit pretii grandioris. & simul fracta eius vita. Iubetur ab immiti domino murænis obiici in piscinam. Puer accidit ad Cæsaris pedes. non vitam, sed aliam mortem petit, neu piscibus esca sit in terrâ. Obstupuit inauditam sæuitiam Cæsar. dimitti puerum iubet, simul adferri ad se quidquid in domo crystallinorum: allata frangi comminuiq. & abiici in piscinam. addit Seneca, *Fuit Cæsari sic castigandus amicus, bene vsus est viribus suis.* Hic est ille Pollio qui testamento Cæsari Pausylypum legauit: & è cuius dirutâ domo, facta Romæ porticus quæ Liuiæ dicta.

Porticus Liuiæ quâ causâ facta.

Cùm se templis & effigie numinum, per flamines & sacerdotes coli vellet.] Magna & insana ambitio. quam exemplo Herculis & Liberi patris, excusare tamen videtur libro IV. noster. Sed Augustus adhuc viuus & hominem fungens, in prouinciis esse colique voluit pro deo. in prouinciis, non in Italiâ aut Romæ. Suetonius: *Templa quamuis sciret etiam proconsulibus decerni solere: nullâ tamen in prouinciâ recepit, nisi communi suo Romæq; nomine. Nam in vrbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore.* De vrbe ait; Dio etiam de Italiâ lib. LIIII. Quod Tacitus scribit *effigie numinum*: valet in eam mentem, vt signa adposita Augusti statuis sint, quæ solent deorum. puta, radius, hasta, fulmen. Lucanus,

Augustus pro deo.

Imagines Augusti, ad formam deorū.

Fulminibus manes radiisque ornabit & astris.

Itaque Nummi etiam hodie, in quibus Augusti caput radiatum.

At de Flaminibus & sacerdotibus Augusti, plena omnia monumenta: & putidum sit referre. Nec viri solùm ad sacerdotium adscripti magni huius diui, sed, quod rideamus, feminæ. Adeò proiecti in adulationem tunc mores. Marmor:

Feminę sacerdotes Aug.

P. POSTVMIÆ. P. F. PAVLLÆ.
SACERD. D. IVLI. AVGVST.

Item in Hispaniis, LVCR. L. F. CAMPANA. FLAM. PERP. DOMVS. AVG. id est, *Lucretia L. filia, Flaminica perpetua.* Exemplum huius rei à Liuiâ, quæ miro

exemplo,

exemplo, * ſacerdos ſui viri : & quidem ex decreto Senatus. Dio LVI. extremo : *τότε δὲ ἀθανατίσαντες αὐτὸν, καὶ θιασώτας οἱ καὶ ἱερὰ, καὶ ἱέρειαν τὴν Λιουίαν ἀπέδειξαν.* id eſt : *Tunc verò conſecrantes Auguſtum, ſodales ei & ſacra inſtituerunt, & ſacerdotem Liuiam.* Quod noto eo libentiùs, vt lux inde adfulgeat tenebricoſo Ouidij loco, IV. De Ponto :

Liuia, prima Aug. ſacerdos

*Adde Velleij locum huic rei quem correxi intra lib. XIII. ſub initium.

Ouidio noua lux.

Nec pietas ignota mea eſt, videt hoſpita tellus
In noſtrâ ſacrum Cæſaris eſſe domo.
Stant pariter natúſque pius, coniúxque ſacerdos,
Numina iam facto non leuiora deo.

Natus pius, Tiberius eſt: *coniux ſacerdos*, Liuia. Puto ad hæc ſacerdotia, quæ cum ambitu & ſumptu adfectabant in prouinciis paſſim, pertinere Arriani locum elegantem, De ſermonib. Epicteti, lib. I. cap. XIX. *σήμερόν τις ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τοῦ Αὐγούστου. λέγω αὐτῷ, ἄνθρωπε ἄφες τὸ πρᾶγμα. δαπανήσεις πολλὰ εἰς οὐδέν. ἀλλ᾽ οἱ τὰς φωνάς, φησι, γράφοντες, * γράψουσι τὸ ἐμὸν ὄνομα. μήτι οὖν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγεις παρὼν, ἐμὲ γεγράφασιν; εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρεῖναι πᾶσιν, ἐὰν ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις; μενεῖ μου τὸ ὄνομα. γράψον αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μενεῖ. ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σου μνεία; ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω. εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνου, ῥόδινον λαβὼν περίθου. ὄψει γὰρ κομψότερον.* Lepidus & ad Philoſophum, dialogiſmus: *Hodie*, inquit, *locutus mecum quidam ſuper ſacerdotio Auguſti. Dico ei, Mi homo mitte rem, ſumptum multum facies fruſtrà. At ſcribæ publici, inquit,* (corrupta hac parte Græca) *nomen meum adnotabunt. Num tu igitur legentibus omnibus coràm dices, Me inſcripſerunt? & vt nunc poſſis adeſſe omnibus legentibus, mortuus quid facies? Manebit meum nomen. inſcribe ipſum lapidi, & manebit. Age, extra Nicopolim autem quæ memoria tui? At coronam auream geſtabo.* (qua ſcilicet ornati ſacerdotes, dum faciunt, ex Liuio, Plutarcho, aliis) *Si prorſum appetis coronam, roſeam indutus circumi, aſpectu enim id iucundius.*

Arriani egregia irriſio harum ineptiarum.

* Intellegit ſane id quod Auguſtinus expreſſit I. contra Acad.

Si clementem te munera & ſpectacula plauſus proſperrimus accepiſſet : ſi municipales tabulæ te non ſolum ciuium ſed etiam vicinorum patronum ære ſignarent.

Coronati ſacerdotes in ſacris.

Templum & cæleſtes religiones decernuntur.] Templum in Palatio ipſo, ex decreto Senatus. Dio : *καὶ αὐτῷ (Αὐγούστῳ) ἔν τε τῇ Ῥώμῃ ἡρῷον ψηφισθὲν μὲν ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἰκοδομηθὲν δὲ ὑπό τε τῆς Λιουίας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐποιήθη, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι.* Liuiæ tamen ſoli id opus attribuit

Pag. 9.

Templum Palatinum Aug. Quis extruxerit.

 (præter

(præter Dionis & Suetonij mentem cap. XLVII.) Plinius lib. XII. *Radicem eius magni ponderis vidimus in Palatij templo, quod fecerat diuo Augusto coniux Augusta, aureæ pateræ impositam.* Huc respicientem credo Senecam scribere, Consolatione ad Polybium: *Fortuna ibit violentior per omnia, sicut est solita, eas quoque domos ausa iniuria causâ intrare, in quas non nisi per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere vestem.* Puto enim id templum in Palatij vestibulo fuisse. etsi referre fortean possis ad templum Apollinis Palatini. Ceterùm ἀποθέωσιν hanc Augusti, quam Tacitus commemorat, carmine singularis libri complexus videtur Ouidius, vt ipse quidem indicat, De Ponto:

De Senecæ loco.

Ouidius carmen e[illegible]ſit de nouo deo.

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.

& alibi.

Ad effigiem Augusti.] Quæ in ipsâ curiâ. Apparet etiam ex illis quæ de Hortensio infrà: *Modò Hortensii inter oratores sitam imaginem, modò Augusti intuens.*

Effigies Aug. in curiâ.

Cùm proferri libellum recitarique iussit.] Libellum eumpse, quem Suetonius Rationarium imperij non incommode adpellat. scilicet quia rationes eo publicæ continebantur. Videbatur autem prolatione libelli flexus paullum Tiberius; & imperium accepturus, cum curas susciperet. Vocat idem auctor etiam Breuiarium imperij, cap. vltimo: *De tribus voluminibus, vno mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi in aneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio, breuiarium totius imperij, quantum militum sub signis vbique esset, quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis.* Vbi nota mihi etiam, Indicem hunc rerum Augusti, certò illum esse cuius exemplar Ancyræ positum, & curante nobilissimo Busbequio, exscriptum. Nam titulus in eâ ipsa tabulâ iste: *Rerum gestarum diui Augusti, quibus orbem terrarum imperio populi Romani subiecit, & impensarum, quas in rempublicam populúmque Romanum fecit, incisarum in duabus aheneis pilis, quæ sunt Romæ positæ, exemplar subiectum.* Ex quo haud temerè collegerim dixerimque, in Suetonio scribendum, *in aneis pilis*, non tabulis. De eâdem

Aug. cap. XXVIII.

Breuiarium imperij.

Index rerum Aug. quid.

Idem cum reperto lapide.

Suetonius dubiè correctus.

dem

dem re loqui vtrumque, id quidem clarum eſt.

Neceſſitates ac largitiones.] Neceſſitates vocat onera publica, quæq́. neceſſariò in milites, in populum, aliáſque imperij res eroganda. Liuius eâdem ſententiâ lib. XXIIII. *Prodeundum in concionem Fuluio pratori eſſe, indicandáſque populo publicas neceſſitates.* Lampridius Alexandro: *Quartarios iam formatos in monetâ detinuit, exſpectans vt ſi vectigal contrahere potuiſſet, eoſdem ederet. Sed cùm non potuiſſet per publicas neceſſitates, conflari eos iuſſit.* Capitolinus paullò aliter in Gordianis: *Familia Gordiani hoc Senatus decreuit, vt à tutelis atque legationibus, & à publicis neceſſitatibus ſemper vacarent.* Videtur non ſeiungere ab ære alieno Tacitus lib. II. *Hortaturq́; ad luxum & æs alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quò pluribus indiciis illigaret.* Neceſſitatis non trita notio.

Addiderat conſilium coërcendi intra terminos imperij.] Quod conſilium ſuum plenè extollit Auguſtus ipſe apud Iulianum in Menippæâ de Cæſaribus: ὑπὸ δὲ τῶν ἐμφυλίων στάσεων τὴν ῥώμην ὁρῶν εἰς ἔσχατον ἐλαύνουσαν πολλάκις κίνδυνον, οὕτω διεθέμην τὰ περὶ αὐτὴν, ὥστε εἶναι δι' ὑμᾶς ὦ θεοὶ, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. οὐ γὰρ ταῖς ἀμέτροις ἐπιθυμίαις εἴξας, ἐπικτᾶσθαι πάντως αὐτῇ διενοήθην, ὅρια δὲ διττὰ ὥσπερ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδεδειγμένα, Ἴστρον καὶ Εὐφράτην ποταμοὺς ἐθέμην. Sed qui termini ſiue limites Rom. imperij ſub Auguſto? Duos nominat Iulianus, Iſtrum & Euphratem: quibus adde Rhenum, & Oceanum. Tacitus: *Mari Oceano, aut amnibus longinquis ſeptum imperium.* Ad eos terminos Limitanei milites: qui ſublati demum à Conſtantino, magno rei Romanæ malo. Narrat Zoſimus lib. II. Vide Appianum in Præloquio operis ſui. Termini imperij ab Aug. Neglexit deſeruitq. Conſtantinus.

Pag. 10.

Interrogo quam partem reip. mandari tibi velis?] Explicat Dio. Tiberius, inquit, tres fecerat reip. partes. prima Romam & Italiam complectebatur: altera, exercitus: tertia, prouincias. Vni ex iſtis parem ſe aiebat, non omnibus. At bono hiſtrioni detracta propemodum perſona eſt, improuiſâ interrogatione Galli. Tres reip. partes.

Tanquam, ductâ Vipſaniâ M. Agrippæ filiâ, pluſquam ciuilia agitaret.] Calpurnius Flaccus declamatione VI. *Sceleratis ingeniis & pluſquam ciuilia cupientibus non dominari inſtar ſeruitutis eſt.*

Arrun-

Arruntius quis

Arruntium diuitem, promptum artibus egregiis.] Est is qui consul anno vrbis DCCXXXII. Artes in eo doctrinamque suspicit. non vanè, quoniam ex Plinii Indice lib. III. & V. inter scriptores censitus illustres fuit. & scripsit, nisi fallor, Geographica. Diuitias etiam commemorat. quas Seneca non fuisse ostendit à bonâ arte, si de eo quidem sensit lib. VI. De Benef. *An tu Aruntium & Haterium & ceteros qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quæ designatores & libitinarios vota?* Sed alium ab isto, opinor, intellegit Seneca: qui sub Caio magnus, & qui antè præco. Iosephum vide XIX. Antiq. cap. I. sub finem.

Quousque patieris Cæsar non adesse caput reip.] Sententiam potius in hoc loco expedimus, quàm verba. Lectio quam posui, à Ferreto est, qui adseuerat in Medicæo codice sic scriptum. Et cur ambigimus? sententiâ herclè percommoda est: offensum Tiberium, pro reliquâ suâ modestiâ, quòd *caput reip.* nominaretur, qui tamquam veteri libertate vnus vellet esse è multis. Nec absurdè legeris è vulgatis, *non esse caput te reip.?*

Pag. 11. Correctus Tacitus.

Eiúsque accuratissimis precibus.] Ita correxi: vulgò, & *vsque accuratissimis.*

Ne lictorem quidem ei decerni passus est.] Quo tamen vulgò feminæ principes vsæ, Vestalium exemplo. Claudij quidem Agrippina, etiam duobus. Tacitus, *Decreti & à Senatu lictores duo, Flaminium Claudiale.*

Lictores Augustarum.

Arámque adoptionis & alia huiuscemodi prohibuit.] Ludos hic facit vir doctus, equite non plaudente. Damnat lectionem veterem, & multis verbis suadet hanc nouam, *aráque adoptionis.* quasi Tiberius, inquit, in æs incîdi adoptionem publicéque proponi vetuerit. Mi homo, hodie nihil credo tibi. Nam notus mihi mos Romanus, quo receptum vt propagandæ memoriæ caussâ, ara aut templum statueretur virtuti reíque, quam cuperent laudatam. Noster lib. III. *Præceperant animis orationem patres: quò quæsitior adulatio fuit. nec tamen repertum, nisi vt effigiès principum, aras deûm, templa & arcus, aliáque solita censerent.* Ita apud eundem, cùm Tiberius publico iudicio vltus esset Germanici mortem: *Cæcina Seuerus censuit aram Vltioni.* Et ob amicitiam cum Seiano, lib. IIII. Pa-

Aduersus Vertranium.

Mos statuêdi aras.

Vide ad hunc morem lib. I. Electorum cap. XIV.

XIII. Patres *aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigiesque circum Cæsaris, & Seiani censuêre.* Et lib. XV. post natam ex Poppæâ prolem, *Supplicationes à Senatu decretæ, & templum Fecunditati.* Eôdem traho Suetonij illud in Caligulâ, cap. VIII. præter interpretum mentem: *Addit etiam pro argumento aras ibi ostendi inscriptas, ob Agrippinæ puerperium.* Errat idem ille dum censet, de Tiberij adoptione hîc agi: cùm Tacitus intellegat de Liuiæ. Nam Liuia testamento adoptata in familiam Iuliam noménque Augustæ: & nouo exemplo, coniux facta filia mariti. Ideò dum Liuiæ adulantur, decreta ara Adoptioni. Passim in lapidibus & Nummis, Diui Filia lego. vt in marmore Hispaniensi: Explicatus Suetonius. Liuia mariti sui filia.

IVLIAE. AVG.
DIVI. F. MATRI
TI. CAESARIS, AVG. PRIN
CIPIS. ET. CONSERVATORIS
ET. DRVSI. GERMANICI
M. CORNELIVS. PROCVLVS
PONTIFEX. CAESARVM.

Nummo æreo. S.P.Q.R. DIVAE. IVLIAE. AVGVSTI. FIL. carpenti formâ tracti à duobus mulis.

Germanico Cæsari proconsulare imperium petiuit.] Quódne antè habebat? Nam Dio disertè proconsulare imperium illi tribuit. anno DCCLXIIII. id est, triennio antè. Lib. LV. Τιβέριος μὲν καὶ Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτου ἄρχοντες ἐς τὴν Κελτικὴν ἐσέβαλον. Sed intellegit, credo, proconsulare imperium perpetuum: quod inter titulos principatus. In oratione Alexandri apud Lampridium: *Gratias vobis* P. C. *de Cæsareo nomine, de pontificatu max. de Trib. potestate, & proconsulari imperio. quæ omnia nouo exemplo vno die in me contulistis.* Ab eâdem mente Nero lib. XII. curante Agrippinâ, *Proconsulare imperium extra vrbem habet, & Princeps iuuentutis appellatur.* Exemplum ab Augusto, cui decretum perpetuum Proconsulare imperium, Dio tradit lib. LIII.

Candidatos Prætura XII. *nominauit.*] Prætorum origo, progressus, augmentum, satis ambiguè tradita: etiam ab iis, quibus hæc vna cura fuit. Ego breuiter rem expediam, & ad historiæ fidem. Primus Prætor Romæ institutus, Prætorum origo.

Progressus.

anno vrbis CCCXXCVIII. Furius Camillus. Liuius lib. VII. & Suidas in voce πραίτωρ. Additus alter anno DX. cui cognomen datum Peregrini, quòd plerumque inter ciues ius diceret & peregrinos, Epitomâ Liuij XIX. Additi duo alij, anno vrbis DXX. Siciliâ & Sardiniâ in prouinciam redactis, qui illuc cum imperio mitterentur, Epitoma XX. Iterum duo, victis Hispanijs; anno DLVII. Ita in vniuersum ad id tempus Prætores sex: è quibus duo iuridicundo præerant, reliqui in prouincias mittebantur expertes iudiciorum. Id mansit, donec Quæstiones perpetuæ constitutæ, anno DCV. L. Censorino, M'. Manilio Coss. Patribúsque tunc visum, vt in totum magistratus sui annum, prætores in vrbe manerent. è quibus duo, more prisco, ius dicerent: reliqui quattuor publicis iudiciis præessent. iidem omnes exacto anno, sorte in prouincias prætorias mitterentur. Cornelius deinde Sulla Dictator auxit Quæstionum publicarum numerum: paritérque Prætorum. non tamen eatenus, vt quot Quæstiones essent, totidem Prætores: (errat largiter Pomponius, qui id sensit; quia plures sæpe Quæstiones apud eumdem prætorem exercitas constat) sed in vniuersum addidit duos. Ita non plures octo Prætores ad Ciceronis æuum: ídque ex variis eius scriptis clarum, non decem, vt voluit Iurisconsultus. Oppressâ mox rep. C. Cæsar Dictator primus instituit decem; quo pluribus bellorum sociis honorem eum gratificaretur. Dio lib. XLII. ἵνα πλείους αὐτῶν (συναγωνιστῶν intellego) ἀμείψῃ, στρατηγούς τε δέκα ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀποδεῖξαι, καὶ ἱερέας ὑπὲρ τὸ νενομισμένον. qui Pomponium refellit disertim. Sed nec in eo numero stetit Cæsar, creauítque biennio pòst, XIIII. iterúmq. anno pòst XVI. ídque, vt Dio idem ait, in multos annos. At Augustus rep. & imperio potitus, pariter varium se in hac creatione gessit. Anno vrbis DCCXXXI. minuit Cæsarianum numerum, retraxítque ad decem. Dio LIII. ταῦτά τε οὕτως ὁ Αὔγουστος ἐποίησε, καὶ στρατηγοὺς δέκα, ὡς οὐδὲν ἔτι πλειόνων δεόμενος ἀπέδειξε. Velleius: *Imperium magistratuum ad pristinum redactum modum. tantummodò octo Pretoribus allecti duo.* Anno DCCLXIIII. creauit XVI. propter turbam competitorum: ita tamen (ait Dio lib. LVI) vt posterioribus deinceps multis annis XII. dumtaxat crearet.

Quæstiones perpetuæ, quando.

Sulla auget prætorum numerum.

Pomponius errat in prætt.

Sub Cæsare, quot prætt. Anno vrbis DCCVII.

Hæc ex Dione lib. XLIII. Sub Augusto quot. Varietas magna in numero.

ret. Atque hoc est quod hîc Tacitus de duodenario numero tradito ab Augusto adseuerat: verè & rectè, si respicias instituta eius extrema. Nam ad prima adiecit oculos Pomponius, qui XVI. prætores constituit sub Augusto. & in tempore saltem errat. At quòd Tiberium iurasse Tacitus ait se numerum XII. non excessurum: quis Pontifex periurio eum soluet? Nam ego manifestò hominem teneo, ex Dionis testimonio lib. LVIII. qui adfirmat Tiberium, anno vrbis DCCXCVI. quindecim Prætores creasse, addítque: καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνέβη, ὥστε ἔστι μὲν ὅτε ἑκκαίδεκα, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ παρ᾽ ἕνα ἢ καὶ δύο χειροτονεῖσθαι. Imò Claudius Imp. aliâs XIIII. aliâs XVIII. creauit, interdum medio inter hos numero. Vide eumdem Græcum, lib. LX.

Tiberius falsò asseruit, se non excessurum.

Sub Claudio quot.

Numerum ab Augusto traditum.] Diffusè magis Velleius: *Post redditum cælo patrem, & corpus eius humanis honoribus, nomen diuinis honoratum: primùm Principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu suâ scriptam D. Augustus reliquerat. quo tempore mihi fratrique meo candidatis Cæsaris destinari Prætoribus contigit. Consecutis, vt neque post nos quemquam D. Augustus, neque ante nos Cæsar commendaret.*

Tunc primùm comitia è campo ad patres translata sunt.] Comitiorum res, amissâ libertate, variè habita. Iulius Cæsar ius creandi magistratus non totum à populo tulit, crudâ adhuc seruitute: sed cum eo diuisit. Suetonius satis clarè, cap. XII.* *Comitia cum populo partitus est, vt exceptis consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronuntiarentur:* (iustum comitiorum verbum esset, *renuntiarentur*) *pro parte alterâ, quos ipse dedisset.* (scribe, *edidisset*) *Et edebat per libellos circum tribus missos scripturâ breui, Cæsar Dictator illi tribui. Commendo vobis illum & illum. vt vestro suffragio suam dignitatem teneant.* Vbi vides, Consulibus exceptis, in ceterorum suffragia æquale ius principi fuisse cum plebe. Nam Consules quidem, summi imperij olim nomen, & ipse & secuti principes seposuerunt Senatui sibíque. Augustus deinde *Comitiorum pristinum ius* (verba Suetonij sunt, cap. XI.) *reduxit: ac multiplici pœnâ coërcito ambitu, die comitiorum*

Comitia, qualia sub Cæsare.

* Vide Dionem lib. XLIII. actis anni DCCIX.

Suetonij leuiusculæ correctiones.

Comitia sub Aug.

Suetonius explicatus, præter mentem vulgi.

tribulibus suis, &c. Quo loco pristinum ius, non vetus illud accipio quod integrâ libertate: sed hoc idem, quod à patre eius Iulio institutum. Pristinum tamen ideo, quia per bella ciuilia & impotentem Triumuiratum, abolitus Cæsarianus mos. quem reduxit longo interuallo nunc Augustus. Eum Suetonij sensum (nam interpretes silent aut vacillant) adstruo ex Dione, lib. LIII. ὅ, τε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὸ πλῆθος αὖ συνελέγετο, οὐ μέντοι καὶ ἐπράττετό τι, ὃ μὴ καὶ ἐκείνῳ ἤρεσκε. τοὺς γοῦν ἄρξοντας, τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκλεγόμενος προεβάλλετο, τοὺς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τῷ τε ὁμίλῳ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποιούμενος ἐπιμελεῖτο, ὅπως μήτ᾽ ἀνεπιτήδειοι, μήτ᾽ ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ δεκασμοῦ ἀποδεικνύωνται). Aliquid tamen plebi etiam cum consulum comitijs fuisse, videtur colligi ex Dione LIIII. in actis anni DCCXXXIIII.

Comitia Tiberiana, cuiusmodi.

Tiberius primus, animis Quiritium fractis iam & ad seruitium factis, ius omne sibi & senatui sumpsit, populi nullo loco. Quod Tacitus his verbis voluit, *comitia è campo ad patres tralata.* Sed in Consulibus quid eius æuo fuerit, Tacitus ipse effari non potest fine huius libri: *De comitiis consularibus, quæ tum primũ illo principe ac deinceps fuêre; vix quidquam firmare ausim. adeò diuersa non modò apud auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur.* Potest Dio: qui videtur omnem consulum renuntiationem ad Tiberium referre: aliorum magistratuum ad Senatum, commendatione principis interpositâ. quem lib. LVIII. vide. Ex eo tempore expers suffragiorum populus, donec Caius *Tentauit comitiorum more reuocato, suffragia populo reddere*, ait Sueton. cap. XVI. scilicet Tiberij instituto omisso, Augusti reuocato: sed idem ille omisit. Tiberianúmque morem, apud secutos principes valuisse deinceps, clarum ex memorijs rerum.

In consulibus obscura.

Caius innouat, & omittit.

Pag. 12.
Ludi Augustales.
Origo eorũ.

Ludos, qui de nomine Augusti Augustales vocarentur.] Verum est. nam & in Kalendario veteri hodiéque legimus, IV. eid. Octob. AVGVST. id est, Augustalia. Eorum ludorum originem repperio, anno DCCXXXV. cùm ex Græciensi & Siculâ peregrinatione redux Augustus, passus est inter alios honores, τύχῃ τε ἐπαναγωγῷ (Fortunam reducem Latini dicunt) βωμὸν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἣν ἀφίξοιτο, ἔν τε ταῖς ἱερομηνίαις ἀριθμεῖσθαι, καὶ Αὐγουστάλια ὀνομάζεσθαι. Ludíque eo die ex decreto Senatus instituti,

οcten-

octennio posterius, AElio Tuberone, Paullo Fabio Coss. Idem scriptor: τὰ γὰρ δὴ Αὐγουστάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγεται, τότε πρῶτον ἐκ δόγματος ἐτελέσθη. At Suidæ Augustale etiam locus est, in quo præfecti regionum & cultores Augusti saltabant, Idibus Octobris. Video hominem alludere velle ad hos ludos: sed ita, vt eum planè non capiam. Αὐγουστεῖον, inquit, ἐκλήθη διότι τῇ. ιε. τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς οἱ ῥεγεωνάρχαι καὶ στεφανοφόροι ἐχόρευον ἐν τῷ αὐγουστείῳ, οἷον ἐν τῷ ὀψοπωλίῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίου. Scies tamen & alios ludos fuisse, die natali Augusti, qui pariter celebrabantur in Circo, notatos Fastis, VIIII. Kal. Octob. H. D. AVGVSTI. NATALIS. LVD. CIRC. Quorum mentio est Dioni in actis anni DCCXLIII. & Suetonio, nisi fallor, cap. LVII. *Equites Romani natalem eius sponte atque consensu biduo semper celebrarunt.* Quos intellegit & Ouidius lib. IIII. de Ponto:

Suidæ obscurior nota.

Ludi natalitij Augusti.

Pontica me tellus, quantis hac possumus orâ
Natalem ludis, scit celebrare dei.

Ouidius explicatus.

Sed eos caue cum Augustalibus confundas.

Vtque per Circum triumphali veste vterentur.] Tribuni, mortuo Augusto, præfecti his ludis, ait Dio, quasi sacri: vt id quoque cederet honori Augusti. Ludi autem ipsi, Circenses, id est curules, & si fortè Venatio. Quòd vestem triumphalem petunt Tribuni: faciunt ad exemplum Consulum & Prætorum, quibus in Circo ludos præbentibus ius togæ pictæ. Iuuenalis:

Augustalia, edita à Tribunis.

Cuius generis ij ludi.

Toga picta prætorib. per ludos.

——— *similísque triumpho*
Prædo caballorum Prætor sedet ———

Quo versu hæsi aliquando, num leg. *præda:* quia magna scilicet pecuniæ vis effundenda prætori in aurigas & equos, iisque ipse quasi præda. Idem alibi,

Addubitatum de Iuuenalis lectione.

——— *& medio sublimem in puluere Circi*
In tunicâ Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ.

Nec alius sententiæ illud Cornelij nostri, lib. XII. *Ludicro Circensium Britannicus in prætextâ, Nero Triumphalium veste transuecti sunt.* vt dicam in loco.

Curru vehi haud permissum.] Ne prorsus æquarentur potestati maiori. De curru Prætorum in Circo, Iuuenalis,

Quid si vidisset prætorem in curribus altis Exstantem?

Prætores curru vecti in Circo.

 Plinius

Plinius: *Non vetus & bigarum celebratio in his qui prætura functi, curru vecti essent per Circum.* De consulum, Plinius alter in Laudatione Traiani: *Nos sub tuis oculis augustior solito currus accipiet: nos inter secunda omina & vota certantia vehemur alacres, & incerti vtrâ ex parte maior auribus nostris clamor accidat.* Scripsíque de his vberius peculiari De spectaculis libro, cui Saturnalia Index.

Etiam cōsules

Dux olim theatralium operarum, & miscere cœtus histrionali studio doctus.] In theatro, sicut in Circo, suæ partes & factiones: distracto videlicet fauore plebis in hunc histrionem, in illum. Eæ non rarò in tumultum exibant, imò pugnam, imò cædem. Dux his factionibus & signifer, leuissimus quisque è plebe: cui lingua manúsque ad iniurias & contumelias promptæ. Ab vno exemplo disce rem totam, apud Suetonium Nerone, cap. XXVI. *Interdiu quoque clàm gestatoriâ sellâ delatus in theatrum, seditionibus Pantomimorum ex parte proscenij superiore signifer simul ac spectator aderat. & cùm ad manus ventum esset, lapidibúsque & subselliorum fragminibus decerneretur, multa & ipse iecit in populum, atque etiam prætoris caput consauciauit.* Operæ autem Theatrales Tacito: vt Ciceroni, operæ Clodianæ: & in lapide prisco, OPERÆ. VETERES. A. SCÆNA. Plinio etiam operæ in Circo, sed à me correcto: lib. VIII. cap. VI. *L. Piso inductos dumtaxat* (elephantos intellegit) *in Circum, atque vt contemptus eorum incresceret, ab operariis hastas præpilatas habentibus per circum totum actos.* vbi *ab operis* scribendum esse confirmo.

Factiones theatri.

Vide aliquid in Epistolic. meis, lib. I. cap. I.

Operæ theatrales.

Plinius correctus.

Quod tricena aut quadragena stipendia senes tolerent.] Qui ergo, & quot, legitimæ militiæ anni? nec enim tam in procliui ea res, quàm imber cùm pluit, ait ille. Et antiquitus quidem Seruianam formulam tenuisse credo, vt initium militiæ esset annus decimus septimus; finis, quadragesimus sextus. Tubero apud Agellium, *Seruius Tullius Rex populi Rom. pueros esse existimauit, qui minores essent annis septemdecim: atque inde ab anno XVII. quos idoneos iam esse reip. arbitraretur, milites scripsisse: eósque ad annum quadragesimum sextum iuniores, supráque eum annum seniores appellauit.* Nec variatum de initio, nisi fortè

De stipendiorum vero numero.

Annus XVII. initiū Romanæ militiæ.

Lib. X. cap. XVIII.

fortè sub bella Punica, accisis patriæ rebus. Liuius: *Tribuni plebis ad populum ferrent, vt qui minores septem & decem annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si septem & viginti* (mendum est, & scribe ex manuss. *septem & decem*) *annorum aut maiores, milites facti essent.* Idque tamen ipsum vetitum mox C. Gracchi lege, qui cauit νεώτερον ἑπτὰ ἐτῶν καὶ δέκα, μὴ καταλέγεσθαι στρατιώτην. Plutarchus in Gracchis. Ideoque Seruius, in illud Virgilij,

Lib. xxv.

Correctus Liuius.

Gracchi lex.

Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis.

Benè Romanæ militiæ exprimit morem. Nam post pubertatem armis exercebantur, & decimo septimo anno militabant: quo etiam solo sub custodibus agebant. At in fine militiæ, posterior ætas aliquid mutauit. Non enim quadragesimus sextus annus, vti Seruio placitum, vacationem militiæ dabat: sed quinquagesimus, quo validæ adhuc scilicet & crudæ vires. Quæ lex id sciuerit, aut quando, incertum: lex tamen. * Seneca, *Lex à quinquagesimo anno militem non cogit, à sexagesimo Senatorem non citat.* * Pater eius paullò aliter id postremum: *Senator post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur:* sed numeris corruptis, & corrigendis ad exemplum prius. Liuius lib. XLII. *Nec vlli, qui non maior annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse.* Qui militiæ anni, dixi: nunc quot fuerint, quæram. Et prisco æuo numerum definitum stipendiorum, vix opinor. hoc tantùm obtinuit, vt quotiens bellum incidisset, rogari sacramento omnes possent intra eos terminos ætatis quos posui. Commoda enim adhuc militiæ non erant, nec hiberna castra quidem, aut perpetuæ legiones. At stipendio militari constituto: prouinciis externis deuictis: emerito & veteri milite in agros coloniásque deducto: pro bono visum patribus, definire certum stipendiorum tempus, quo exacto, commoda veteranorum haberent & nomen. Credóque stipendia prima definita vigintiquinque annis. Seruius id mihi persuadet in Virgilij illud,

Annus quinquagesimus immunis à militiâ.

* De Breuitate vitæ cap. vlt.

*Lib. II. Controu. vlt.

Quot anni stipendiorum.

Quando videantur cœpisse.

——— *sacrata resoluere iura.*

Militiæ, ait, *tria sunt genera. Plerumque enim Euocatis*

Hæc eadem Isidorus è Seruio sumpsit, iisdem ferè verbis, lib. I x. in voce Sacramentum.

cati dicuntur, & non sunt milites, sed pro milite. vnde Sal-lustius, Neu quis miles, néve pro milite. Plerumque tu-multuarij, hoc est qui ad vnum militant bellum. Plerum-que sacramento rogati, qui post electionem in rempub. iu-rant. & hi sunt qui habent plenam militiam. Nam & vi-gintiquinque annis tenentur. Nec ambigo, quin id scitum valuerit ad ciuilia bella Triumuirorum: quibus rapta præmia, non data. Liuij locus non me mouet loco,

Solutus nodus, è Liuij loco.

lib. XLII. qui stipendia definit annis XXII. Nam excu-sans se à belli munere Sp. Ligustinus sic loquitur: *Quater intra paucos annos primum pilum duxi: quater & tricies virtutis causâ donatus ab Imperatoribus sum: sex ciuicas coronas accepi: XXII stipendia annua in exercitu emerita habeo: & maior annis sum quinquaginta.* Mihi enim con-stat de vitio eius scripturæ, ex ratione annorum. Nam Sp. hic Ligustinus auspicatus est militiam P. Sulpicio, C. Aurelio Coss. vt ipse fatetur exordio huiusce orationis. Atqui ab iis Consulibus ad P. Licinium & C. Cassium, quo anno hæc gesta, clarum est annos interesse XXX. Ergo eum ipsum numerum in Liuio hîc non timidè re-ponendum, etiam contra libros. Hæc in rep. liberâ. Op-pressâ ab Augusto; ipse, vt multa in militiâ, sic in stipen-diorum numero mutauit, reduxítque, in gratiam turbæ militaris ad annos XX. quibus expletis censebantur Vete-rani. Suidas, Βετερᾶνος παρὰ Ῥωμαίοις, ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρα-τείας, ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἢ ἤτοι ἐδέκλδον. Dio, & Tacitus in-fra: itémque Antoninus Imp. in l. I. C. De excusat. veter. Quæ dixi, in pedestri militiâ obtinuerunt: aliud fuisse videtur in equite. qui dena stipendia tantùm fecerunt, si rectè Liuium capio lib. XXVII. *Illis omnibus adempti equi, qui Cannensium legionum equites in Siciliâ erant, addide-runt acerbitati etiam tempus, ne præterita stipendia proce-derent iis qui equo publico meruerant, sed dena stipendia equis priuatis facerent.* Nec mirum etiam in hac parte potiorem fuisse equitum conditionem.

Ipse correctus.

Augustus definit stipêdia.

Veterani, qui propriè dicti

Equestria stipendia quæ.

Apud vexillum retentos.] Attende qui historiam prin-cipum legis. Apud antiquos simplex & vna honesta missio: ab Augusti æuo facta duplex: Exauctoratio & Missio. Tacitus auctor sic distinguendi, infrà: *Placitum vt epistola nomine principis scriberentur, missionem dari*

Duplex sub Aug. missio.

vicena

vicena stipendia meritis; exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes nisi propulsandi hostis. Exauctorationis ea vis, vt (exempli caussâ) legio aliqua sacramento solueretur, signis aquilâque ademptis: non tamen dimitteretur protenus, sed seorsum in exercitu ageret sub vno aliquo* vexillo, donec præmia soluerentur & agri. Intereà immunis à labore, excubiis, vigilijs, & munere omni castrensi esset: exceptâ pugnâ in hostem. At plenæ missionis effectus, vt statim ab exercitu castrísque domum aut in colonias irent, præmijs acceptis. Cui bono hoc inuentum? inquies. Bono fisci. Suetonius in Tiberio, cap. XLVIII. *Atque etiam missiones veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, ex morte compendium captans.* Præmia enim, de quibus mox dicam, mortuis non debebantur: sicut nec cum caussâ missis, ante stipendia completa. Ideò Caligula (Suetonio narrante, cap. XLIIII.) *in exercitu recensendo, plerísque Centurionum maturis iam, & nonnullis ante paucissimos quàm consummaturi essent dies, primos pilos ademit, caussatus senium cuiusque & imbecillitatem.* Capis ergo nunc, cur hîc de tricenis quadragenísque stipendijs querela: & infrà totiens mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicæ & Germanicæ seditionis.

Exauctoratio propriè quid.

*Addit Appia. lib. II. Ciuil. & *vno deducenda coloniæ Principe.* quem omnino vide

Plena missio, quid.

Caussa inuenti eius discriminis.

Alio vocabulo.] Quomodo? Veterani enim propriè dicebantur, non legionarij. Ita lib. III. *Vexillum veteranorum, non plus quingenti.* Histor. lib. III. *Ipsum Othonem comitabantur speculatorum lecta corpora, cum ceteris pratoriis cohortibus, veterani è pratorio, classicorum ingens numerus.* Nam & Prætoriani post XVI. annos habebantur sub vexillo. Dicti etiam Emeriti. Glossæ priscæ, *Emeritus* ἀπολειτουργήσας ἢ ἀποστρατευσάμενος. iterumque *Emeritus,* ἔντιμος τῶν στρατικοὺς καμάτους. Sæpe item Vexillarij. vt mox, *Vexillarij discordium legionum:* in Historiarum libris, *vexillarij* XIIII^x^. XV^x^. *legionum,* &c. De iisdem laboribus, quod addunt: mentiuntur.

Veterani, iidẽ cum exauctoratis.

Emeriti etiã dicti.

Et Vexillarij.

Ac siquis tot casus vita superauerit.] Nónne melius? *siqui tot casus vita superauerint.*

Vbi per nomen agrorum, vligines paludum vel inculta montium accipiant.] Id quidem contra leges militares. Nam in Flacco Siculo lego, *Siluas & loca aspera in assignationem*

Pag. 13.

Paludes militi non adsignatæ

gnationem non venisse. siquid amari vel incerti soli esset, id assignatione non datum: sed militi veteranóque, culturam assignatam. Querela autem consimilis apud Sallustianum Lepidum: *Egregiâ scilicet mercede, cùm relegati in paludes ac siluas, contumeliam atque inuidiam suam, præmia penes alios intellegent.* Illudit enim atque imminuit Sullanas agrorum diuisiones, quòd pleraque palustria adsignata militibus aut inculta.

Sallustij locus similis Taciti.

Denis in diem assibus animam & corpus æstimari.] Gordius, vt multis visum, hic nodus: nec ego tamen Alexander. soluam enim, non scindam. Originem & progressum stipendij Romani docui nuper in Electis, & verè. Aureus in mensem fuit, id est, deni in diem asses, vt hic milites fatentur. Quomodo ergo iidem milites, statim denarium petunt, quasi ad stipendium augendum? *Vt singulos denarios mererent.* &, *Vt denarius diurnum stipendium foret.* Nónne enim, inquiunt, denarius idem quod deni asses? Et AEmilius Ferretus quidem post multum æstum hæsit in hoc vado. Locos eos pugnantes sic conciliat, quasi milites petant, inquit, duplicari stipendium: id est alios denos asses, præter illos datos. Vir optimus non didicit * conciliaturas. Quod Suetonius dicit voluisse eos æquari stipendio Prætorianis, (ij autem binos denarios capiebant:) de Germanico milite dixit, non de Pannonio; vt censet ipse, & post eum vir doctus. Dio de hac seditione nimis clarè, τό, τε σύμπαν, οὐθ' ὑπὲρ ἑκκαίδεκα ἔτη στρατεύεσθαι ἤθελον, καὶ δραχμὴν ἡμερησίαν φέρειν, τά τε ἆθλα εὐθὺς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ λαμβάνειν ἠξίουν. En, petebant, ait, δραχμὴν ἡμερησίαν. non ergo duas, vt volunt illi. Sed quid alludo? res sic se habet. Aliud illo æuo Denarius, aliud deni asses. Per bella videlicet ciuilia (& sentimus etiam nunc) creuerat auri pretium & argenti. Itaque Denarius XVI. primò assibus, (& pro ratione, sestertius item assibus quattuor, quod ex Mæciano & Vitruuio disco) tandem æstimari XII. cœpit. in eóque stetit, Augusti & sequentium aliquot Principum æuo. Quo argumento? Claro quidem, è loco Suetonij, vt * nos eum emendauimus orchestræ non dubio consensu, in Domit. cap. VII. Ex quo clarum, Aureum Romani militis stipendium fuisse in menses. At si aureus: ergo non plus XXV. denariis.

Cap. II. Deni asses, diurnum militis.

Errat Ferretus, refelliturque.

*Turpi notione conciliaturæ vox.

Discrimen inter Denarium & Denos asses.

*Vide Electa.

denariis. Abi nunc ad menſularios, & reduc denos in diem aſſes (ita vt menſis dies habeat triginta) ad denarios x x v. reperies Denarium ipſum planiſſimè valuiſſe duodecim aſſes. Quid ergo miraris, ſi milites pro denis aſſibus denarium petant: vt quinque ſcilicet denarios in menſem faciant lucri? At acriter in hanc ſententiam pugnat Plinius. qui ait in militari ſtipendio ſemper denarium pro decem aſſibus datum. Pugnet, ego eum tam tranquillum reddam, quàm alcedo olim mare. Nam Plinius quidem planè à me eſt. Ea, inquit, ſeueritas diſciplinæ militaris fuit, vt quamquam denarij pretio ſæpius aucto; miles tamen nihil inde commodi ſenſerit; ſed proinde illi in ſtipendium denarius proceſſerit, quaſi ſi eſſet tantùm aſſium denûm. Ea Plinij mens: aut ſi alia, de priſcâ rep. ſenſit, non de hac Auguſtæâ. Simile prorſus ante annos paucos vidimus in vrbe, vrbium ocello. Hiſpani militis in petulanti illâ ſeditione præcipuum poſtulatum fuit, vt Aureos in ſolutum acciperet priſcâ æſtimatione, nō hac grandi quæ obtinebat. Nec impetrauit. fecitq. lucri in auri pretio fiſcus: quod olim in argenti reſp. Romana. Porrò quod ad modum hunc ſtipendij attinet: ſcire licet eumdem propemodum fuiſſe Græcis. Daricum enim in menſes accipiebant, id eſt x x. drachmas: in expeditione Cyri, ſeſquidaricum extorſerunt, tantúmnon per ſeditionem. Xenophon, lib. I. περὶ ἀναβάσεως Κύρου. ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ, τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ. Et ſimilis de Darico menſtruo locus, VII. lib. Melior ergo conditio militis Romani.

Eruta denarij æſtimatio ex Aureo menſtruo.

Lib. XXXIII. cap. III.

E Plinio obiectum, ſolutū.

Græcanici ſtipendij idem modus ferè.

Hinc veſtem, arma, tentoria redimi.] Vides ergo, aucto à Iulio vel ab Auguſto ſtipendio, abrogatam illam Gracchi legem, quâ militi è publico veſtem dari iuſſit, ſine vlla ſtipendij detractione. Quod fugerat me admonere in Electis, cap. De ſtipendio. Ambigas tamen an ſecuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certè in Alexandro: *Donauit*, inquit, *& ocreas & braccas, & calciamenta inter veſtimenta militaria.* & pòſt in perſonâ Principis: *Qui acceptam à prouincialibus annonam, qui veſtem, qui ſtipendia vobis attribuit.*

Veſtis militi non vltra è publico.

Vacationes munerum redimi.] Scripsi eâ de re ad libros Historiarum.

Præmium pecuniarium in missione.

Ne vltrà sub vexillis tenerentur, sed iisdem in castris præmium pecunia solueretur.] Quale istud pecuniarium præmium? Suetonius id quoque ab Augusto esse ostendit, sed obscuriùs, cap. XLIX. *Quidquid vbique militum esset, ad certam stipendiorum præmiorúmque formulam astrinxit: definitis, pro gradu cuiusque, & temporibus militiæ, & commodis missionum: ne aut ætate aut inopiâ post missionem solicitari ad res nouas possent.* Nam commoda missionum, hanc pecuniam accepit. Sed clarissimè Dio, lib. LV. summa etiam præmij expressa: χαλεπῶς δὲ δὴ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὴν τῶν ἄθλων σμικρότητα διὰ τοὺς πολέμους τοὺς τότε ἐνεστηκότας οὐχ ἥκιστα ἐχόντων, καὶ μηδενὸς ἔξω τοῦ τεταγμένου τῆς στρατείας σφίσι χρόνου ὅπλα λαβεῖν ἐθέλοντος, ἐψηφίσθη, τοῖς μὲν ἐκ τοῦ δορυφορικοῦ πεντακισχιλίας δραχμὰς ἐπειδὰν ἑκκαίδεκα ἔτη, τοῖς δὲ ἑτέροις τρισχιλίας ἐπειδὰν εἴκοσι στρατεύσωνται, δίδοσθαι. id est: *Cùm milites præmiorum tenuitatem, ob bella tunc exorta, ægrè ferrent, nec facilè quisquam extra definitum militiæ tempus arma sumere vellet; decretum est, vt Prætorianis quinque millia drachmarum postquam sedecim annos, reliquis tria millia darentur, postquam viginti militassent.* Ex quo loco pronum mihi eluere vetustam Suetonij maculam, Cal. cap. XLIIII. *Ceterorum increpitâ cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad sexcentorum millium summam recîdit.* Hæc præmia enim haud dubiè intellegit. At quomodo constat immanis illa sexcentorum millium summa: si ex Dione verissimum est τρισχιλίας δραχμὰς tantùm, id est, Romano more, duodena millia nummûm destinata iis fuisse? Caligula autem de eâ ipsâ summâ aliquid recîdit. Scribe igitur, *ad sex millium summam.* Ea enim veritas: & Caligula dimidium imminuisse putandus est præmij militaris. Pretium operæ est sanè hæc loca inter se conferri, & non per caliginem vltrà sciri rationem militiæ sub Augusto. Hæc pecunia alio nomine, Emeritum dicta: quia scilicet emeritis debebatur. Modestinus: *Qui militiæ tempus in desertione impleuit, emerito priuatur.* Et, *Vt veteranus restituetur, & emerita accipiet.* Menander Arrius, *Et præmia & emeritum capiet.* Sueton. in Aug. c. XXIIII.

Præmij eius definita ab Aug. summa.

Suetonius emaculatus.

Emeritum, ea ipsa pecunia.

Alias

Alias legiones immodestè missionem postulantes citra commoda emeritorum præmiorum exauctorauit. vbi malo, *emeritorum & præmiorum.* Cōmoda iustæ militiæ idem scriptor dixit Vitellij cap. XV. *Dilectum eâ conditione in vrbe egit, vt voluntariis non modò missionem post victoriam, sed etiam veteranorum iustæq; militiæ commoda polliceretur.* Dio * alibi adserere videtur, eam pecuniam adtributam pro agris, his verbis : καὶ διέταξε (Augustus scilicet) τά τε ἔτη ὅσα οἱ πολῖται στρατεύσοιντο, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα παυσάμενοι τῆς στρατείας, ἀντὶ τῆς χώρας, ἣν ἀεί ποτε ᾔτουν, λήψοιντο. cui ambigo an adsentiar, quia non semel hic in Tacito & pecuniæ mentio & agrorum.

* Lib. LIII. Ea pecunia an agrorum vice data.

An prætorias cohortes quæ binos denarios acceperint.] Bini denarij decreti à Senatu Prætorianis, in honorem Augusti : vt scilicet fidelem gererent eius curam, in salute cuius salus publica nixa. Id accidit in VII. eius Consulatu. Si tamen Dionis verba vera, non binos denarios meriti Prætoriani : sed tantùm, XX. asses. Nam ait, τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῦ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου ψηφισθῆναι διεπράξαντο. Si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum Prætorianis : constat inuidiosam orationem esse nebulonis Percennij de duobus denariis, & augendæ rei. Quantum enim intersit, docui antè. At exemplum hoc stipendij prætorianiis augendi, sumptum à militiâ veteri : apud quos Prætoria cohors sesquiplum accipiebat, honoris causâ. Vide Festum in Prætoria cohors.

Prætorianum stipendium.

Non exactè duo denarij.

*Vir doctus, in re nummariâ, nuper emendari censuit, *quæ bis denos acciperent.* Nam constat ex Dione, inquit, accepisse eos saltem duplum quàm alij milites : nec id plus fecerit, quàm vicenos nummos. Denariûm autem duorum æstimatio amplior. Intellego. vellem & ipse ea, quæ in hanc rem satis scripsi. Quis nostrum exigit ista rigidè ad veri lancem? Binos denarios? sic nempe, quomodo legionarij vnum Denarium. Is enim eis definitus, sed solutus numquam nisi æstimatione infimâ & priscâ. Eâdem igitur fide & pretio duos denarios cepere Prætoriani. Quos quod disertè tamen exprimit Percennius: quis miretur? in seditione id facit, & ad animos scilicet vero an falso inflammandos.

Defensa recepta lectio.

Denarius non strictè accipiendus.

In actis anni DCCXLI.

Quæ post sedecim annos penatibus suis reddantur.] Lapsus ergo Dio, qui lib. LIIII. disertè tradit, Augustum definisse annos Prætoriis cohortibus duodecim, aliis sedecim. Nisi tamen id decretum mutatum posteà, Anno DCCLVIII. Quod apparet ex eodem Dione, lib. LV. vbi de præmiis militaribus. quem adi.

Cespiticij tribunalis occultior mos. Plinius strictim correctus.

Simul congerunt cespites, exstruunt tribunal.] Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in castris, etiam illâ ætate cespiticium. Plinius in Laudatione Traiani: *Decora facies Consulis: multa post sæcula tribunal viridi cespite exstructum, nec fascium tantùm sed pilorum signorúmque honore* (malim, *horrore*) *circumdatum.* Xiphilinus de Boodiciâ reginâ Britanniæ, συνήγαγε δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἑλώδους ἐς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον πεποιημένον. Eleganter. *& ascendit,* inquit, *tribunalè terrâ palustri, more Romano confectum.* Statius in Siluis: *Hic suetus dare iura parens, hoc cespite turmas Adfari.* Ammianus lib. XXIII. *Ipse aggere glebali assistens, coronáque celsarum circumdatus potestatum, talia ore sereno disseruit.* Lucanus lib. v. de Cæsare concionante,

Lib. V. Carm. II. v. 144.

—— stetit aggere fulti
Cespitis, intrepidus vultu; meruítque timeri
Non metuens.

Plutarchus in Pompeio: βήματος δὲ οὐκ ὄντος, οὐδὲ τοῦ στρατιωτικοῦ γενέσθαι φθάσαντος, ὃ ποιοῦσιν αὐτοὶ, τῆς γῆς ἐκτομὰς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ κατ᾽ ἀλλήλων συντιθέντες, &c. Claudianus de bello Getico: Gildonico v. 424.

Tibunal è cespite.

Dictis antè tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conspicuus. stat circumfusa iuuentus
Nixa hastis, pronásque ferox accommodat aures.

Tribunalis erectio, quid signet.

Clamitans, meâ potius cæde imbuite manus.] Mirum videri possit. & quid caussæ, cur ob tribunal cespiticium adeò inclamet Blæsus? Nam subiungit, *Leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore desciscitis.* Capitale ergo adeò facinus illud? capitale prorsus. Nam tribunalis exstructio, ascensioque, signum proprium Imperatoris: quod allocuturus milites conscenderet. Simile apud Vopiscum in Probo. *Vndique ab omnibus adclamatum est, Probe Auguste dij te seruent. Deinde concursus, &*

Solius Imp. id esse.

ſus, & ceſpiticium tribunal, appellatúſque Imperator. Sed & allocutio ipſa ſoli Imperatori ſeruata poſteà. Ammianus de Iuliano nondum Principe, lib. XVI. *Et cùm alloqui pariter omnes nec longitudo ſpatiorum extenta, nec in vnum conctæ multitudinis permitteret crebritas, (& alioqui vitabat grauioris inuidiæ pendus, ne videretur id adfectaſſe quod ſibi ſoli deberi Auguſtus exiſtimabat) cautior ſui, &c.*

Nauporto, quod municipij inſtar erat.] Meminit & Velleius. Strabo collocat in Tauriſcis, ſitu ab Aquileiâ ſtadijs CCCL. ſed vocat Ναύποντον corruptè vt opinor. Pag. 14. Lib. VII. Nauportum.

Aufidienum Rufum, Præfectum caſtrorum.] Munus fuit, neſcio an antiquum. mentionem quidem eius ante Principes nondum inuêni: poſteà, ſæpius. Deſcribit Vegetius lib. II. cap. X. *Erat etiam caſtrorum Præfectus licet inferior dignitate, tamen occupatus non mediocribus cauſſis. Ad quem caſtrorum poſitio, valli & foſſæ deſtinatio* (neſcio an *deſignatio*) *pertinebat. Tabernacula vel caſæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipſius curabantur: præterea ægri contubernales, & medici à quibus curabantur. vehicula, ſagmarij, nec non ferramenta quibus materia ſecatur vel cæditur: item ligna vel ſtramina, arietes, onagri, balliſtæ, ceteráque genera tormentorum procurabat, aliquando ne deeſſent. Is poſt longam probatámque militiam legebatur, vt certè* (potius, *rectè*) *doceret alios, quod ipſe cum laude feciſſet.* Quæ verba ad lucem huius loci pertinent, & plurium infrà, in quibus de caſtrorum Præfecto. Cuique autem legioni ſuus caſtrorum præfectus fuit, ſi tamen tenderet ſeorſum. Colligo ex Tacito, lib. XIV. *Pœnius Poſthumus, Præfectus caſtrorum ſecundæ legionis*; & Velleio lib. II. *At è præfectis caſtrorum duobus, quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit.* Supra Tribunos militum collocare eos viſus noſter Hiſtor. ſecundo in pompâ Vittellianâ. *Ante aquilam Præfecti caſtrorum, Tribunique, & primi Centurionum candidâ veſte.* Vir egregius, cuius memoriam amo, colo, in Semeſtribus ſuis cenſuit hunc eumdem eſſe cum Prætorij Præfecto. & Veſpaſiani auum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius ſcripſerit: *Polla patrem habuit Veſpaſium Pollionem ter Tribunum militum,*

Præf. caſtrorum quando.

Vegetius emẽdatus obiter.

Quæque legio ſuum præf. habuit.

Lapſus viri docti, qui hũc cõfudit cum præf. præt.

militum, Præfectúmque castrorum. Abi vir maxime, lucrifac, reliquæ virtutis tuæ caussâ, censoriam hanc notam.

Quem direptum vehiculo.] Melius *dereptum.*

Inuictus operis ac laboris.] Medicea scriptura, *intus operis.* Verum censeo, *vetus operis.* In Tacito obuiæ & passiuæ hæ phrases: & in Silio ipsa hæc verba:

——*gnaros belli, veterésque laborum.*

Carcer castrorum. *Claudi carcere iubet.*] In castris statiuis ergo carcer. & cùm exercitus moueret, eosdem catena trahebant, more militari, vt alibi dicam. Iuuenalis, Sat. VI.

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Læuáque, si longo castrorum in carcere mansit.

Pag. 15. Gladiatores apud præsides. *Iugulauit per gladiatores suos.*] Refer ad solutum sæculi eius morem, quo Præsides, Præfecti prouinciarum, familias gladiatorum alebant ad spectacula exhibenda. Non enim inter milites lecti, ne erres.

Cui militaribus facetiis vocabulum, Cedò alteram indiderant.] Pag. 16. Cognominãdi militaris mos. Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vitâ: *Huic signum exercitus apposuerat, Manu ad ferrum: vt si fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid fecisset vel gessisset, suggereretur, Aurelianus manu ad ferrum.* De vitâ autem Centurionum, protrita iam res & conculcata.

Centurionem cognomento Sirpicum.] Caussa huius cognomenti me fugit. An fortè Sirpicus, à sirpando? quod Sirpicus, cur dictus. Varro de L. L. lib. IIII. est ligare, nodoque constringere, priscâ quidem voce. Vnde Sirpi, ænigmatata siue nodi. Quiáne verberauit obsoleto illo verbo militum aures? an quia asperior in constringendis militibus duriórque?

Robora Germanorum, qui tum custodes Imperatori aderant.] Recepit ergo iterum Germanos custodes Tiberius, destitutos post cladem Varianam ab Augusto. Sueton. Aug. cap. XLIX. De custodibus istis, alibi abundè.

Legiones non læta, vt adsolet, neque insignibus fulgentes.] Ornari insignia, quid fuerit. De cultu & incultu insignium hæc obseruo. Rebus lætis & militiâ prosperâ, ornari signa mos fuit, lauru, floribus, vnguentis. Claudianus in Nuptias Honor. & Mariæ v. 187.

Floribus coronata. *Lætatúrque tamen: Mauortia signa rubescunt*
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ.

Suetonius Claudij cap. XIII. *Verùm intra quinctum*
diem

*diem oppressus est, legionibus in pœnitentiam religione conuersis: postquàm denuntiato ad nouum Imperatorem itinere, casu quodam an diuinitus, neque *aquilæ ornari, neque signa conuelli potuerunt.* Et Orosius eadem de re: *Dicto vt in vnum vndique ad nouum Imperatorem conuenirent, neque aquilæ ornari, neque conuelli quoquo modo signa mouerive potuerunt.* Signa ergo in eiusmodi lætitijs obuiamque itionibus ornabantur. cui rei adhibita etiam vnguenta. Plinius lib. XIII. cap. IIII. *Aquilæ certè ac signa puluerulenta illa ac custodiis horrida inunguntur etiam festis diebus. vtinámque dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est: hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicêre aquilæ.* Nec aliud est, quod noster hîc appellat insignium fulgorem. Ita lib. XV. *Hinc agmina legionum stetêre fulgentibus aquilis signísque, & simulacris in modum templi.* Et Liuius etiam libro XXVIII. *Asdrubal clamore equitum excitatus, vt ex tabernaculo prosiluit, tumultúmque ante vallum & trepidationem suorum, & procul signa legionum fulgentia plenósque hostium campos vidit.* etsi paullo aliter id accipio de fulgore argenti, puluere deterso: quia nondum illo æuo notus luxuriæ mos. Contrà in tristitiâ & rebus artis, signa horrida & incompta. Tacitus in funere Germanici: *Præcedebant incompta signa, versi fasces.* Libro IV. Histor. *Reuulsæ imperatorum imagines, innexa signa, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis.* Libro XV. de fuga Pæti: *Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obuius, non eam speciem insignium & armorum prætulit vt diuersitatem exprobraret.* Nec plura mihi notata de hoc parum cognito adhuc militiæ ritu.

*Malè in Suet. *aquila*, plures enim legiones.

Vnguentis perfusa.

Fulgor insignium.

Signa incompta, quid, & quando.

* Ad Plinij verba de Aquilis inunctis addo, manasse videri eum ritum à statuis deorum: quas melioribus diebus, vnguentis perfundebant, quasi in cultum & honorem. Aquilæ autem nónne dij militares? Cicero IIII. in Verrem: *Omnes matronas & virgines conuenisse, cùm Diana exportaretur: vnxisse vnguentis, complesse coronis & floribus.* Arnobius lib. I. *Si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ordinatum.* vbi malim, *odoratum.* Apuleius I. Florid. *Lapis vnguine delibutus.* Seneca Fragmento de Superstitione: *Alius fictor*

est, alius

est, alius vnctor. Lapis vetus Romæ: DEINDE. CORONIS. INLATIS. SIGNISQVE. VNCTIS. Adde sodes quæ notaui lib. II. Elect. cap. XVIII.

Plebs iuncta, audax.

Illi quoties oculos ad multitudinem rettulerant, truculentis vocibus strepere.] Is quidem mos & affectus vulgi, in turbâ suâ audacis. Lucanus pariter in seditione:

—— quippe ipsa metus exsoluerat audax
Turba suos. quidquid multis peccatur inultum est.

Et Velleius: *Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam à disciplinâ desciscit.*

Atrox clamor, repentè quies.] Video expulsam priscam vocem, *repens quies.* Porrò huic sententiæ Silianum illud planè geminum est:

Clamor sæpe repens, & sæpe silentia fixis
In tellurem oculis.

Pag. 17. Taciti transpositio.

Numquámne nisi ad se filios familiarum venturos?] Verior lectio è verborum traiectu: *numquámne ad se nisi filiosf.*

Pag. 18. Correctus Tacitus.

Luna clariore penè cælo visa languescere.] Quid hoc, clariore pænè cælo? cassa palearum, si examinas. A Beroaldo ea lectio est, quam sperne: & substitue, *Luna claro repente cælo.* Facit sententia, & prisca scriptura, *clamore pena cælo.* Claro autem cælo is Lunæ languor: & ideò sequitur, *postquam orta nubes offecêre visui.*

Tinnitus æris in defectu Lunæ.

Igitur æris sono, tubarum cornuúmque concentu.] Clarum exemplum vanæ religionis, ad leuandos Lunæ labores. Ita enim opinio erat. Iuuenalis, nimis facetè de sexu tinniente:

Adde Turnebum lib. XXII. cap. XXIII.

Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.

Liuius lib. XXVI. *Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte cieri solet.* Quem morem nec Christianos desiisse, discas è Diuo Maximo Taurinensi Episcopo: qui nimis id indignatur & culpat Homiliâ propriâ, *De defectu Lunæ.* Ait inter alia hîc apta: *Cùm requirerem quid sibi clamor hic vellet, dixerunt mihi quòd laboranti Lunæ vestra vociferatio subueniret, & defectum eius suis clamoribus adiuuaret.*

Clamor laborante Lunâ.

Etiam Christianis receptus.

Pag. 19.

Nobilitate ingenitâ incusat priora.] Culpaui, nec nunc omnino

omnino capio. nisi quod videtur simile illi dicto apud Lucanum:

—quos Lentulus omnes
Virtutis stimulis & nobilitate dolendi
Praecessit.

Huic apud Claudianum lib. IV de Laud. Stil. v. 376.

—mistâ sed nobilis irâ.

In quibus plus scilicet aliquid intellegitur, quàm dicitur.

Iustúsque Catonius primi ordinis Centurio.] Credo eum esse, qui posteà Prætorij præfectus imperante Claudio, & Messalinæ fraude interfectus. Suadeo legas Dionem, LX. Iustus Catonius quis.

Adiiciendos ex duce metus.] Ne mutemus. dictio est quam amat Tacitus. Ita lib. II. *Languescet industria, si nullus ex se metus aut spes.* Vitâ Agricolæ: *Tenentibus arma plerisque, quos conscientia defectionis, & proprius ex legato timor agitabat.* A Sallustio sumpsit De rep. ad Cæs. *Neque quemquam à multis metuendum esse, quin ad eum formido ex multis recidat.* Metus ex duce.

Corpora extra vallum abiecta ostentui.] Vt in opidis animaduersiones extra muros; sic & in castris extra vallum. Ideò corpora hìc abiecta in eum locum: qui fuit extra portam Decumanam, à castrorum tergo, vti ex Vegetio discas lib. I. cap. XXIII. Seneca I. De irâ cap. XVI. *Damnatus extra vallum deductus est, & iam ceruicem porrigebat, cùm subitò apparuit commilito ille.* Hirtius de bello Africano: *Sic extra vallum deducti sunt, & cruciabiliter interfecti.* Calpurnius Declamatione VII. in ipso argumento: *Imperator corpora eorum extra vallum proiici iussit.* Eiusdem sententiæ, quod idem Tacitus statim: *Conuulsos laniatósque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proiiciunt.* Militares animaduersiones extra castra.

Agendo Galliarum censui tum intentum.] Censum accipies, non qualis Romæ, vt notæ saltem essent Gallorum facultates: sed vt ex modo census tributum penderent & vectigal. Quod cùm in aliis Prouinciis seruabatur (apud Iurisconsultos Titulo toto De censibus:) tum in Galliâ potissimùm, ditissimâ prouinciarum. Res initium habuit non à Iulio Cæsare, vt famam esse video; sed ab Augusto. Pag. 20. Census diuersa ratio. Quando cœperit. Non à Iulio, vt putant, sed ab Augusto.

gusto. Nam Cæsar quidem tributi nomine H-S. quadringenties imposuit Galliæ victæ, vti apud Suetonium & Eutropium in melioribus libris legi: censendi prouincialem rationem non ipse, non priores instituerunt ante Augustum. Ille auctor rei. Claudius oratione, quam in Senatu habuit Censor: *Sed destrictè iam Comatæ Galliæ caussa agenda est. in quâ si quis hoc intuetur, quod bello per decem annos exercuerunt Diuom Iulium: idem opponat centum annorum immobilem fidem obsequiúmque, multis trepidis rebus nostris plusquam expertum. Illi patri meo Druso Germaniam subigenti, tutam quiete suâ securámque à tergo pacem præstiterunt. & quidem cùm ad census* (nescio an, *à censu*) *nouo tum opere & inadsueto Galliis ad bellum auocatus esset. Quod opus quàm arduum sit, nobis nunc cum maximè, quamuis nihil vltrà quàm vt publicè nota sint facultates nostræ exquiratur, nimis magno experimento cognoscimus.* Ait clarè, Nouo tum opere & Galliis inadsueto. Rem insignem epitoma Liuij non tacuit, libro CXXXIIII. *Cùm Augustus conuentum Narbone ageret, census à tribus Galliis, quas Cæsar pater vicerat, actus.* Idque accidisse ex Dione disco, septimo Augusti

In septimo eius Consulatu. consulatu. ἐς δὲ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. ἐκεῖνοί τε γὰρ ἐπικηρυκεύσασθαί οἱ ἐδόκουν, καὶ τὰ τούτων ἀκατάστατα ἔτι, ἅτε τῶν ἐμφυλίων πολέμων εὐθὺς ἐπὶ τῇ ἁλώσει σφῶν ἐπιγενομένων, ἦν, καὶ αὐτῶν καὶ ἀπογραφὰς ἐποιήσατο, καὶ τὸν βίον τήν τε πολιτείαν διεκόσμησε. Huius autem census duplex modus. Videntur enim tributum & in capita contulisse: &

Modus eius census. in agros, lacus, pecudes, aliásque facultates. Prius illud eleganter ab Ammiano suggestum, lib. XVI. vbi de Iuliano Cæsare verba: *Quàm profuerit anhelantibus extrema panuria Gallis, hinc maximè claret, quòd primitùs partes eas ingressus pro* * *capitibus singulis tributi nomine vicenosquinos aureos repperit flagitari, discedens verò septenos tantùm munera vniuersa complentes.* Tertullianus Apologetico: *Sed enim agri tributo onusti, viliores; hominum capita stipendio censa, ignobiliora: nam hæc sunt notæ captiuitatis.* Panegyricus scriptor in laudibus Constantini: *Septem millia capitum remisisti, quartam amplius partem nostrorum censuum.* & statim: *Remissione istâ septem millium capitum, vigintiquinque millibus dedisti vires,*

*Capita etiam pro pabulis iumentorum. Ammianus lib. XXII.

vires, dedisti opes, dedisti salutem. iterumque: *Certè & tum liberi parentes suos cariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera sibi remissa lætantur.* quæ postrema non est vt vllo modo transferas ad capita, quæ vocabant, agrorum. Aliâs non sum ignarus illud ipsum tributum quod pro modo agrorum penderent, Capitationem dictam à Iurisconsultis, & Saluiano Massiliensi, libro v. *Plerique pauperculorum atque miserorum spoliati resculis suis, & exterminati agellis suis, cùm rem amiserint, amissarum tamen rerum tributa patiuntur: cùm possessio ab his recesserit, capitatio non recedit:* scilicet à numero iugorum & capitum quibus agri coluntur. Sed perseuero, vt Galli in capita contulerint etiam humana. De agris autem, lacubus, aliísque, quæ obnoxia tributo, habes apud Iurisconsultos De censibus, & Panegyristem illum ipsum: *Iacebat illa ciuitas non tam * innixa Romanis quàm virium defectione prostrata: ex quo eam noui census exanimauerat acerbitas. Nec tamen iustè queri poterat, cùm & agros qui descripti fuerant haberemus, & Gallicani census communi formulâ teneremur, qui fortunis nemini possumus æquari.* Vtrique censui olim præpositi ex primâ nobilitate viri, vt Drusus ab Augusto, Germanicus hic à Tiberio: Videturque ea non exigua dignitas fuisse, ex Tacito, lib. XIV. *Census per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano, Trebelliόque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano. Trebellium dum vterque dedignatur, suprà tulêre.* In lapide,

Capita agrorum.

Puto leg. *nisa*

Exactores & præpositi census.

Q. MANILIO
C. F. CORDO. T.
LEG. XXI. RAPAC.
PRÆF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVITAT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.

Id est, *Exactori tributorum ciuitatum Galliæ.* Hi census in tabulis perscripti. Dio in vitâ Caligulæ: Κυβεύων δέ ποτε, καὶ μαθὼν ὅτι οὐκ εἴη οἱ ἀργύριον, ἤτησέ τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θανατωθῆναι κελεύσας, &c. Vnde Tabulæ censuales in Codice Theodosiano

Tabulæ census.

De anno & trib.

Quando exacti ij census.

dosiano, & Iustiniani lib. XI. De Agric. & censit. & alibi, Paginæ censuales. Actique videntur singulis lustris. Panegyricus: *Quinque annorum nobis reliqua remisisti. O lucrum omnibus lustris felicius!* Aut etiam singulis annis. Nam ecce in Tacito anno pòst, P. Vitellius & Scantius mittuntur ad census Galliarum, lib. II. Tributum tamen ipsum, videtur olim descriptum fuisse in singulos menses. Docet factum Licinij Procuratoris apud Dionem, qui, vt ait, eò malitiæ peruenerat, vt quoniam singulis mensibus tributũ erat Gallis pendendum, quattuordecim definiret anni menses. Vide rem non iniucundam, apud optimum scriptorem; quod quidem ad ritus priscos attinet, lib. LIIII.

Vnaetuicesima legio.

Orto ab vndeuicesimanis quintanísque initio.] In Germaniâ inferiori, hac ætate, vbique XXIam legionem reperio, non decimamnonam. Itaque hîc & sæpius, repone, *Vnaetuicesimanis.* Quæ vox remotior ab vsu hodie, imposuit scriptorum vulgo. Adi si placet, ad lib. I. Histor. Notas.

Vernacula multitudo, nuper acto in vrbe dilectu.] Ante quinque circiter annos, nuntiatâ in vrbe clade Varianâ. cum quidem Romæ subitum militem Augustus conscripsit, ad tutelam ripæ Rheni; & plerosque è libertinis. Sueton. cap. XXV. & Dio LVI.

Germanici cognomen Imperatorium.

In suum cognomentum adsci̇sci Imperatores.] Si ad sua tempora Tacitus respexit, clara res: omnes enim post Tiberium ferè Imperatores cognomen sumpserunt â pugnacissimâ gente. At quid est, quòd hîc milites in eo glorientur, nisi si diuini & præscij futurorum? Nam ad hoc æui solus Drusus & Germanicus, cognomine illo vsi, ex decreto quod apud Dionem habes LV. & si quisquam ex Imperatoribus, solus certè Tiberius. Sed correctione explico me, & omnino scrib. censeo, *adsciſci imperaturos.* idque verum, cognomento illo insignitos eos, qui in spe Principatus. Præter dictos, ecce Vitellius Imp. *filium sinu retinens Germanicum appellauit, cinxitque cunctis fortunæ principalis insignibus.*

Mulcare quid.

Prostratos verberibus mulctant.] Malim, *mulcant,* in hac significatione. Cicero pro Milone: *Quâ in turbâ C. Viuienus senator ita est mulcatus, vt vitam amiserit.*

Liuius

Liuius lib. XXIX. *In legatum, lictoribus prius indignum in modum mulcatis, impetum faciunt.* Idem lib. XIII. *Sperare se, corpore regio mulcato, virum & suos redempturam.* & alibi, *Mulcare virgis.* Quibus locis omnibus, *Multare*, non æquè placet.

Sexageni singulos, vt numerum centurionum adæquarent.] In legione plenâ, sexaginta centuriones. Dionysius Halicarnasseus, lib. IX. & Vegetius, aliique.

Nil paucorum instinctu.] Rhenano placet, *vel paucorum*, nec sperno. Pag. 21.

Germanico per Galliam census accipienti.] Eâ formâ sermonis Iurisconsulto dicta *legatio ad census accipiendos.* c. I. D. De munerib. & honoribus.

Credebatúrque si rerum potitus foret, libertatem redditurus.] Imò prodita à Tiberio eius epistola est, quâ de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat. Quæ vna caussa necis, pio in patriam iuueni, sed infelici. Sueton. in Tib. cap. L.

Mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus.] Similia Iuliani milites, in seditione apud Lucanum: Pag. 22.

—— Iam respice canos,
Inualidásque manus & inanes cerne lacertos.
Vsus abit vita. bellis consumpsimus æuum;
Ad mortem dimitte senes.

Faustis in Germanicum ominibus.] An verò, *nominibus*? Sic quidem Suetonius de Caligulâ: *Densissimo & latissimo obuiorum agmine incessit, super fausta nomina, sidus & pullum & pupum appellantium.* Fausta nomina sunt, Di te seruent Auguste, Imperator, Princeps, Felix, Victor. aliaque ab adulatione vulgi nata. Dio quidem ab hac lectione est: τόν τε Τιβέριον, inquit, ἐκακηγόρησαν, καὶ τὸ Γερμανικὸν αὐτοκράτορα ἐπεκάλεσαν. Læta nomina faustaque.

Ferrum à latere diripuit.] Rectè *à latere*. Nam mos priscus gladium ex humero suspendere, & demittere ad latus. Homer. Iliad. β. Gladius olim ab humeris.

* Ἀμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Odyss. β.

* —— Περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ᾽ ὤμῳ.

*Circum humeros iecit clauis gladium argentatis.
*Gladium circumdedit armo.

Virgilius:

Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.

Idem: —— *atque ensem collo suspendit eburnum.*
Nec id heröum modò sæculo, sed obtinuit posteà. atque adeò apud Romanos. Claudian. l. II. de laud. Stil. v. 91.

Gestatósque patri scapulis radiantibus enses.

Et Germanos. Windichindus: *Subnixi stabant* (Saxones) *paruis scutis, habentes ad renes cultellos magnos.* Ad renes enim (vt eiusmodi scriptorum Atticismus est) valet ad latera. Sed ad vtrum igitur latus gladij? soluamus enim & hunc nodum, qui Antiquarios nostros illigauit. Ego aio ad sinistrum, ritu qui hodie obtinet & quem pænè suadet ipsa natura. Nonne prompta & facilis ita eductio? Tamen ad dextrum malunt alij. & Polybium in fidem aduocant: qui sic de Romanis libro VI. Ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιραν· ταύτην δὲ περὶ τὸ δεξιὸν φέρει μηρόν· καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἰβηρικήν. *Vnà cum scuto, & gladium gestat. hunc quidem ad femur dextrum: & appellant eum Ibericum, siue Hispaniensem.* Quid respondeo? ambigere me non de teste, sed de testis dictione. Vitij locum eum insimulo palàm & defectus. Argumento mihi ista. Primùm ipsa res, falsa, vana: & quam numquam est vt sic tradiderit fidissimus ille scriptor. Deinde Iosephi locus, in eâdem Romanâ armaturâ, paullò diuersus. Libro III. De bello Iudaico, cap. III. Οἱ μὲν πεζοὶ θώραξι πεφραγμένοι καὶ κράνεσι, καὶ μαχαιροφοροῦντες ἀμφοτέρωθεν. μακρότερον δὲ αὐτῶν τὸ λαιὸν ξίφος πολλῷ· τὸ γὰρ κατὰ δεξιὸν, σπιθαμῆς οὐ πλέον ἔχει μῆκος. *Pedites quidem loricis muniuntur & galeis: gladios gestantes vtrimque: quorum longior ille est, qui ad sinistram. Nam is qui ad dextram, palmo non est productior.* Leo Imperator cap. VI. *Habent spathas Romano more ab humeris pendentes, & Parameria.* Hæc vera, hæc plena. Ita armati inquam Romani milites, vt binos gestauerint gladios: longum & Hispaniensem ad sinistrum latus; minorem illum qui Sica dictus, ad dextrum. Neque ego dubium habeo, quin Polybius paria scripserit, etiam verborum quæ supersunt argumento. Περὶ τὸ δεξιὸν μηρὸν, inquit. Si de longo id gladio, quod volunt: an ille propriè ad femur? non hercules, sed ad latus. Sica siue Parazonium est, quod femori appendet: ideò etiam Græcis παραμήριον dictum. Glossæ priscæ: μάχαιρα, τὸ παραμήριον, sica. Itaque in Polybij verbis distinctè de vtroque

Ad latus sinistrum dependens.

Negat Polybius:

Sed loco spurco.

Bini Romanis gladij.

Maior, Hispaniensis.

Minor, sica.

isto fuisse arbitror, æquè atque in Iosephi : sed vel incuriâ pluscula verba omissa, vel imperitiâ accisa. De reipsâ quidem quid fluctuant? Cæsar adfirmat satis lib. v. Com. vbi de Pulfione Centurione Rom. *Auertit hic casu vaginam, & gladium educere conantis dextram moratur manum.* Si dextrâ educendus ei gladius : profectò habuit sinistrum. Nonne etiam monumenta & lapides Romæ docent passim? ego quidem ita vidi. nonne & Nummi? ecce istos probos, & veteres.

In Polybii verbis defectus.

Lapides contra Polybiū. Et Nummi.

Alter est M. Poblicij Proprætoris & Legati Cn. Pompeij : alter Titurij Sabini, fortasse Cæsariani in Galliâ Legati. At enim, inquiunt, Polybij æuo ita omnino fuerit : posteà ea res immutata. Numquam id dederim. Quis enim halitus aut quæ aqua hausta fecit subitò hos diuinos? Denique vt decidam, dabo nummum qui ætate par aut maior Polybio, in quo gladius palàm sinister. Vide.

Effugiū quorundam. Sed id vanū. Nummus vetus arguit.

Seruilij nummus est : vt ipse clamat : eius, qui Floraria primus fecit. Quando igitur ea facta? Plinius ait, libro XVIII. anno vrbis DXVI. Velleius referre videtur in annum DXIV : certè vterque, ante bellum Punicum secundum. Et iamne effugium illud satis obseptum de re

 mutatâ?

mutatâ? At pugnant etiam in me Diodori verbis, lib. v. Ἀντὶ τοῦ ξίφους σπάθας ἔχουσι μακράς, σιδηραῖς ἢ χαλκαῖς ἁλύσεσιν ἐξηρτημένας, παρὰ τὴν δεξιὸν λαγόνα. *loco gladij Spathas habent oblongas, ferreis siue areis cathenis dependentes ad latus dextrum.* En palàm, inquiunt, collocat ad latus dextrum. Fateor. sed de quibus populis id Diodorus? non de Romanis, ne fucum faciant, sed de Gallis. Quod idem de Germanis etiam Strabonem tradidisse scio: Μάχαιρα, inquit, μακρὰ παρηρτημένη παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρόν. *Machara longa, aptata ad latus dextrum.* Atqui mea assertio omnis est de Romanis. Barbari ita gestauerint sanè: quid me lædit? Nec iam dicti solùm, sed quod eos doceo, etiam Parthi. Valerius Flaccus quidem Acinacem dextrum apertè iis tribuit, lib. VI.

Ad Diodori verba responsum.

Et Strabonis.

Barbaris gladius dexter.

Insignis manicis, insignis acinace dextro.

Etiã Parthis.

Itaque eo exemplo in Notitiâ Imperij, vbi de Balistâ Quadriroti, reperient assistentem Barbarum cum gladio ad latus dextrum. Hem, hem, quid feci? caussam prodidi & perdidi, cùm Notitiam nominaui, nam illic Thoracomachus, id est Romanus legionarius miles, cum gladio conspicitur dextro. Ita nuper tradidit & effigiem ipsam vulgauit amicus meus, vir litteratus. Quid ego dicam? Lipsium non esse Lipsium, si ea res est. Librum quiuis inspicito. nisi Thoracomachum illic viderint alligatum gladio sinistro, excutiant mihi oculum dextrum. Quin passim in eo libro imagines, pro sententiâ meâ. At ille idem lapides etiam iacit, & figuras profert cum gladio ad dextrum. Fungos, non lapides. Sunt enim gladioli illi, non gladij vt censet: Parazonia inquam, de quibus dixi. Hæc semper militi ad baltheum pendula, velut ordinis & militiæ insigne. Herodianus lib. II. vbi Seuerus Prætorianos exauctorat & militiâ soluit: Προσδραμόντες οἱ Ἰλλυρικοὶ στρατιῶται, τά τε ξιφίδια περιαιροῦσιν αὐτῶν ἃ παρηώρουν, τῷ ἀργυρίῳ καὶ τῷ χρυσῷ εἰς πομπὴν κεκοσμημένα. *Procurrentes Illyriciani milites, & gladiolos illos detrahunt, quos auro argentóque ornatos in vsum pompæ suspensos habebant.* Meminit Martialis lib. XII. item Glossæ: παραζώνιος μάχαιρα, *sica.* Benè & signatè etiam Sozomenus, Eccles. Hist. lib. IX. cap. XII. Γερόντιος δὲ τρίτον ἑαυτὸν παίσας, ὡς οὐ καιρίαν λαβὼν ᾔσθετο, σπασάμενος τὸ παρὰ

Imago in Notitiâ imperij declarata.

Item alia, in qua nõ nemo lusit, aut lusus.

Figuræ aliquot declaratæ.

Parazonium militare.

παρὰ τὸν μηρὸν ξιφίδιον, κατὰ τῆς καρδίας ἔλασε. *Gerontius tertium ſeſe percutiens, vt vidit letalem non eſſe ictum, ſtricto gladiolo illo qui ad femur, in cor eum ſibi defixit.* Sed ſatis iā ſuper gladiis digladiatus ſum: niſi quòd in extremâ Arenâ retinent me paullum Iudæi. Illi videntur geſtaſſe dextros, ex libro Iudic. cap. III. Ibi enim legas, *Aod fecit ſibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextro femore.* Et mox: *extulit ſicam de dextro femore.* Atque ego facilè id dederim, ex ritu ſcilicet Orientalium: ſed tamen doceor Magiſtros veteres cenſere, hominem eum fuiſſe ſcæuam. atque ideò tuliſſe dextrum. An Iudæis dexter gladius?

Legata quæ petiuerant exſolui duplicaríque.] Rectè ergo in Suetonij Tiberio ſcriptum: *Militi poſt duplicata ex Auguſti teſtamento legata, nihil vmquam largitus eſt.* vbi malè Beroaldus, *publicata.* Pag. 23.

In hiberna cuiuſquam non abſceſsêre.] Malim: *in hiberna vſquam non.*

Cùm fiſci de imperatore rapti inter ſigna intérque aquilas veherentur.] Tangit non dubiè morem priſcum, quo pecunias ſolitum deponere ad ſigna. Ît enim militares dij, id templum. Vegetius lib. II. cap. XX. Sueton. Domit. cap. VII. Pecuniæ militum apud ſigna.

Legiones nihil contatus ſacramento adigit.] Imò, *contatas.* vti ad legiones ipſas referas.

Iuſſerat id Menius caſtrorum præfectus, bono magis exemplo quàm conceſſo iure.] Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Auguſti quidem inſtituto (quod apud Dionem libro LIII.) ſolis Proprætoribus ſiue legatis Auguſti, quos gladio ſuccinxerat, id ius fuit: poſteà etiam proconſulibus, vniuerſíſque prouinciarum rectoribus, ex lege VI. De off. præſid. Saltem vt punirent milites gregarios. leg. IX. De cuſtod. reorum: *Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.* Qui ius habuerint militis animaduertendi.

*Intereà legati ab Senatu * egreſſi.*] Vulgò, *regreſſi.* præter hiſtoriam. Sunt enim ij qui à Senatu decretum proconſulare imperium deferre debebant, ſimúlque mæſtitiam eius ob exceſſum Auguſti ſolari, de quibus ſuprà: aut certè, qui cognito motu, à Tiberio Senatuque miſſi ad Pag. 24. * Siue etiam *deg. eßi* Spreta vulgi lectio.

res componendas, vt Dio ſentire videtur. Regreſſioni quidem locus non eſt, quia nulli à Germanico digreſſi.

Munatium Plancum, conſulatu functum.] Et quidem nuper. Conſul enim fuit anno ante, cum C. Silio. Munatium illum eſſe, qui Cenſor fuit anno DCCXXXII. fuge credere. Non facilè ætas fert: non Taciti verba. Dixiſſet enim potius à præcipuo honore, *Cenſurâ functum*. Filius, credo, eius.

Vexillum in tabernaculo ducis.

Nocte concubiâ vexillum in domo Germanici ſitum flagitare occipiunt.] Quod vexillum? illúdne ſub quo veterani habebantur? non videtur. Non enim illi ſolùm, ſed duæ legiones in eâdem culpâ. quarum ſigna aquilæque in caſtris, non in tabernaculo ducis. Refer ergo ad aliud

Signũ pugnæ.

vexillum, & obſerua ritum antiquum. Signum futuræ pugnæ, vexillum purpureum fuit. quod adſeruabatur meritò in tabernaculo ducis, quia illi ſoli ius & arbitrium proponendi. Hoc inſignitè & καθ' ἐξοχὴν, Vexillum di-

* *id eſt*, ruſſeũ

ctum. Doctè Gloſſæ veteres: * Ῥούσιον φάρος, *vexillum*. At de more, Cæſar belli Gallici lib. II. *Cæſari omnia vno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat inſigne cùm ad arma concurri oporteret.* De bello ciuili: *Sequenti die cùm iter facere Cæſar vellet, renunciatum eſt à ſpeculatoribus Pompeium de tertiâ vigiliâ in acie ſtetiſſe. Hoc nuncio allato, vexillum propoſuit.* Plutarchus formam eius ſatis deſcribit in Fabio: τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἐξέθηκεν. ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος. Quod Plutarchus χιτῶνα dicit, Tunicam etiam Iſidorus: *Ruſſata, quam pœniceam vocant, nos coccineam.*

Tunicæ forma fuit.

Hac ſub conſulibus Romani vſi ſunt milites, vnde etiam Ruſſati vocabantur. Solebat enim pridie quàm dimicandum eſſet, ante principia poni (vellem dixiſſet, *ante prætorium poni*, vel, *ſupra prætorium*; id enim verius) *quaſi admonitio & indicium futuræ pugnæ.* Plutarchus iterum in Bruto: ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προὔκειτο μὲν τοῦ Βρούτου χάρακι καὶ τοῦ Κασσίου σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών. Non ergo ſimpliciter velum fuit, ſed tunicæ forma. Manſit is mos ad tempora imperij labentis. Ammianus, lib. XXVII. *Signis ilicò fixis ex more, cùm vndique ad arma conclamaretur, imperio principis & ductorum ſtetit regibilis miles: vexillum operiens extollendum, quod erat opportunè ſub-*

eunda

runda indicium pugnæ. Hoc illud vexillum eſt quod lymphati milites poſtulant, & cum eo ius ſcilicet cædis & armorum.

Quàm caſtra primæ legionis: illic ſigna & aquilam amplexus.] Hæreo an diſtinguendum ſit, *quàm caſtra. primæ legionis illic ſigna.* Videntur enim duæ hæ legiones vnis in hibernis fuiſſe: ſic tamen, vt ritu Romano, quæque legio cum ſignis ſeorſum locaretur. Ideo ait Plancum confugiſſe ad aquilam & ſigna primæ legionis. Suprà, tres legiones Pannonicæ caſtris æſtiuis ſimul habebantur: ſeparatæ tamen aquilæ, donec per furorem, *vnà tres aquilas & ſigna cohortium locarent*, ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem tueri videtur quod ſequitur, *Quantum dedecoris adierit legio, facundè miſeratur.* vt videantur hæc in vnius legionis caſtris geſta. Legionibus ſingulis ſua principia.

Diu contatus, aſpernantem vxorem] Puto verius, *aſpernante vxore.* Pag. 25.

Nec minus triſtes qui manebant.] Lego, *quæ.* de feminis enim ſermo, coniugibúſque amicorum.

Iam infans in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus.] Caium Caligulam in caſtris natum verſiculi priſci adfirmabant, Contra Suetonium diſputatio, de Caligulæ natali ſolo.

In caſtris genitus, patriis nutritus in armis,
Iam deſignati Principis omen erat.

Etiam Plinius in Germanicâ hiſtoriâ, apud Treueros vico Ambitarino, id eſt, apud hiberna legionum. Et clarè hîc, noſter. Suetonius tamen non ſpernit ſolùm ſententiam hanc, ſed longâ & acri diſputatione euertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius æui (nam verſiculi illi, Caligulâ principe, ſtatim diuulgati ſunt) neſciit Imperatoris ſui ſolum genitale? tam impudenti mendacio ludere ius fuit? Non Plinius & Tacitus, ea quæ Suetonius peruiderunt? Scilicet iis cura non fuit inſpiciundi Acta? logi. non copia? nugæ. At enim, inquit, natus eſt Caius patre ſuo & C. Fonteio Coſſ. pater autem conſulatum cum anno toto geſſit, & quidem in vrbe. Non igitur naſci potuit in caſtris: quoniam pater demum exacto Conſulatu in Germaniam eſt miſſus. Primùm, Suetoni, quod tu ſumis vt datum, fieri poteſt vt quis illorum iubeat te reponere. ambigo, inquam, vtrum Ad primum Suetonij argumentum.

 illæ meæ

illæ meæ partes consentiant consciscántq. natum eo anno Caium esse. Video enim dissentire alios in numero annorum quos dicitur vixisse. Et quid si paullo antè natus sit, cùm pater in Germaniâ esset? quid si paullò post? Deinde, mi homo, quæritur quando natus Caligula sit, non quando satus. Nónne ipso patre Consule vt tu vis, nasci potuit in castris? Nec enim opus credo eam ad rem præsentiâ patris. Nam Germanicum constat ex Dione statim à clade Varianâ continenter in Germaniâ mansisse, ad hunc vsque Consulatum. Suspicari autem probabiliter possum, vxorem quæ tumida & vicina partui, relictam ab eo in Germaniâ donec vterum posuisset. Nam circumduci in longo itinere feminas, vt prisci dicebant, incientes, non ex more, non ex vsu. Potuit ergo nasci in castris, & tamen in consulatu patris. Sed in actis reperio, ais, natum eum Antij. Quid si nomen tibi imponit, & acta de alio quopiam Caio, filio pariter Germanici

Ad II. argumentum.

senserunt? Non enim Caligulæ cognomen discriminis caussâ, opinor, apponi potuit Actis. quoniam Professio apud acta, nato statim puero fieri solita: cognomen autem illud posteà in castris illi datum, à veste. Denique contra tabulas actorum, Plinij pagina est, & hic noster fidelissimus senex: mihi quidem testis ἐκ τῆς Διὸς δέλτων. Addis amplius, ex Augusti epistolis liquere bimulum demum perductum in castra: non ergo ibi natum. Batuis

Ad tertiam.

tu, non pugnas: rude, non gladio feris. Quid enim obstat Agrippinam peperisse in Germaniâ, rediisse in vrbem mariti sui Consulatu: deinde ipsam & infantem in Germaniam reuertisse? Quòd Antium prætulerit omni-

Ad quartum.

bus secessibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuuij Augustum? Itaque quidquid Suetonius conetur; me quidem iudice, Hæc pars adhuc, vt in formulâ Senatoriâ est, maior esse videtur. Cui, præter consulares illos, subscribunt Pedanij Senatores, Sex. Victor, & Athenæus libro IIII. cap VII.

Militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda studia vulgi eo tegmine pedum induebatur.] Ait, studia vulgi: militaris scilicet. Nam Tribuni & centuriones digniorésque militum; veste & habitu erant à gregariis distincti, vt alibi dicam accuratè.

At cali-

At caliga, tegmen vulgi. infrà: *Tanquam parum ambitiosè filium gregali habitu circumferat,* * *Caligulámque appellari velit.* Non cepit prorsus Dio, qui vertit, ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραφεὶς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμασιν ἀντὶ τῶν ἀστικῶν ἐχρῆτο. Melius Suetonius, *Caligula cognomen castrensi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur.* Caligatus igitur, manipularis, gregarius eadem sunt: pro militum plebe, id est qui honorem aut gradum in castris nondum ceperunt. Sueton. in Augusto, cap. XXV. *Dona militaria aliquanto faciliùs phaleras & torques, quidquid auro argentóque constaret, quàm vallares ac murales coronas quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parcissimè & sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit.* Iurisconsultus, l. I X. De custod. reorum. *Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.* cum exceptione dixit, quia in digniores non habet. Legi in lapide vetusto,

Caliga militis gregarij.

* Quasi paruam caligam.

C. OPPIO. C. F. VEL.
OMNIBVS. OFFICIIS.
IN. CALIGA. FVNCTO.

Et ab eâdem sententiâ Seneca quinto De Beneficiis scripsit, *Marium à caligâ ad consulatum peruenisse:* id est ab infimis ordinibus. Item Plinius lib. V I I. Ventidium *inopem iuuentam in militari caligâ tolerasse.* Quanquam non abnuam, quin caligæ digniorum etiam militum: sed cum discrimine, puta aureis argenteísue clauis distinctæ. Vnde cum additione *Speculatoria caliga,* apud Sueton. & Tertullianum.

Cal. cap. LII.
De coronâ militis.
Pag. 26.

Quod nomen huic cœtui dabo? militésne appellem.] Imitatum videtur ex oratione Scipionis apud Liuium, pariter in seditione militari, lib. XXVIII. *Quos nec quo nomine quidem appellare debeam, scio. ciues? qui à patriâ vestrâ desciuistis. milites? qui imperium auspiciúmque abnuistis, sacramenti religionem rupistis.*

Diuus Iulius seditionem exercitus verbo vno compescuit.] Plutarchus, Dio, Suetonius, & Lucanus,

——discedite castris,
Tradite nostra viris ignaui signa Quirites.

Illa signis à Tiberio acceptis.] Apparet religionem aliquam fuisse in militiâ ordiendâ. Credo autem hanc primam

Religio in capiendis signis.

Pag. 27. mam legionem conſcriptam, poſt cladem Vari.

Belgarũ laus, ſed olim. *Vt Belgarum iſtud decus ſit.*] Gloriemur Belgæ. Nos iam olim Cæſaris teſtimonio, *omnium Gallorum fortiſſimi:* nos nunc Germanici, idonei & validi *ſubuenire Romano nomini, comprimere Germaniæ populos.* Nos * Ciuilis voce, *Gallorum robur.* Præclara iſta, at non illud,

*Verba Taciti vide IV. Hiſt.

*Olim fuêre ſtrenui Mileſij.

—— * Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Imago Druſi in ſignis. *Tua pater Druſe imago*] Cur imaginis mentio? Suſpicor huius Druſi inter ſigna imaginem cultam: quia eo duce res pulcherrimæ geſtæ. Nec enim ſolæ Impp. imagines habebantur innexæ ſignis, ſed & aliorum quos Imperator ſibi velut æquabat. Sueton. Tiberio: *quædam munera Syriacis legionibus dedit, quòd ſolæ nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſent.* Hanc igitur præſentem intuens, iſta pronuntiat filius.

Animaduerſionis nouum genus. *Stabant pro concione legiones diſtrictis gladiis.*] Exemplum, niſi fallor, primum animaduerſionis à milite ipſo vſurpatæ: quod hodie in noſtrâ militiâ vulgò obtinet. Ammianus tamen id recenſuit, quaſi ex more priſco, lib. XXIX. *Cùm inueniſſet eos exercitu circumſeptos; Quid de iſtis nefariis, inquit, proditoribus fieri oportere contubernales deuoti cenſetis? Secutúſque adclamationem rogantium ſanguine vindicari, eos qui inter Conſtantianos merebant, priſco more militibus dedit occidendos.*

Pag. 28. *Centurionatum inde egit.*] Neſcio an, *legit.* quâ formâ Senatum legere dicimus.

Milites promoti ex donis. *Et cui erant donaria militaria*] Scilicet, torques, phaleræ, haſtæ, coronæ. ex quibus promoueri ad ordines altiores milites ſolere, indicat etiam Lucanus, lib. I.

——ſummi tum munera pili
Lælius, emeritíque gerens inſignia doni
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Etiam ex cẽſu Inter omnia autem quæ noſter enumerat, cur ſiluit cenſum? cuius rationem habitam in declamatione quapiam oſtendit Portius Latro: *Cenſus ſenatorium gradum aſcendit, cenſus in caſtris ordinem promouet, cenſus iudices in foro legit.*

Pag. 29. *Maieſtate ſaluâ, cui maior è longinquo reuerentia.*] Vera & callida gnome. A Thucydide videri poteſt, lib. VI.

τὰ γὰρ,

...ὰ γὰρ, inquit, ἀλλὰ πλεῖστοι πάντες ἴσμεν θαυμαζόμενα, καὶ ...ὰ ἀπείρων ἥκιστα τῆς δόξης δόντα.

Duodecim millia è legionibus ſex, & viginti ſocias cohortes.] Diſtinctio præter hiſtoriam. Interpunge, *è legionibus, ſex & viginti ſoc.* Quattuor enim dumtaxat legionum miles, in id bellum ductus: nec plures in Germaniâ inferiori erant. Clarum ex ſequentibus, vbi legiones enumerat: *Mox prima legio: ſiniſtrum latus vnaetuiceſimani clauſere, dextrum quintani: viceſima legio terga firmauit.* Pag. 30.

Limitémque à Tiberio cœptum ſcindit.] Fortè, *ſcandit.* Vtrum autem limes hic à Tiberio ſtructus ad ſecernendos diſcriminandóſq. Germanos? an potius agger & via?

Latera concædibus munitur.] Alij, *munit:* ego, *munitus,* malo. Muniendi hic mos à Germanis Galliſque. Ammianus, lib. XVI. *Difficiles vias & ſuapte naturâ cliuoſas concædibus clauſere ſolerter, arboribus immenſi roboris cæſis.* Vſus eâ voce & Cæſar. At *Conciſa* vocare videtur P. Diaconus: *Factis etiam conciſis,* inquit, *per deuia ſiluarum irruit ſuper eos.* Concædes.

Templum quod Tanfanæ vocabant.] Quis deus, quæ dea? Quidam ἐτυμολογίζουσι quaſi eſſet, *Taenfanck,* quod linguâ noſtrâ principium rerum. At Britanni priſci, ſua linguâ Tan, ignem vocant. Tanfanæ tẽplum.

Iulia ob impudicitiam olim à patre Auguſto inſula clauſa.] Qui feminam hanc impudicitiæ arguant, multi teſtes. Seneca de Benef. lib. VI. cap. XXXII. *Auguſtus flagitia principalis domus in publicum emiſit, admiſſos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comeſſationibus vrbem, forum ipſum ac roſtra ex quibus pater legem de adulteriis tulerat, filiæ in ſtupra placuiſſe, cotidianum ad Marſyam concurſum, cum ex adultera in quæſtuariam verſa ius omnis licentiæ ſub ignoto adultero peteret.* Plinius, *Apud nos huius licentiæ exemplum non eſt aliud, quam filia D. Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam litteræ illius dei gemunt.* vel vt clariſſimus Torrentius emendat, *illius deſcribunt.* ego malim, *degemunt.* De hoc Marſyâ, præter ea quæ dixi Antiquis, Sidonius, Pag. 31. Iuliæ impudicitia.

*Marſyaque timet manum ac *rudentem.*

id eſt tribunal metuit & forum. Arnobius lib. II. *Quia forni-*

* *Emendo* tridentem.

fornicem Lucilianum & Marsyam Pompenij obsignatum memoriâ continetis. Vide Dionem lib. LV.

Spreuerátq. vt imparem.] Taurum non ad illud iugum.

Pag. 32. *Obscuram fore necem longinquitate exilij ratus*] Id est, diuturnitate. Nam relegata Iulia anno DCCXLVIII. ex quo ad hunc diem anni ferè viginti.

Sempronius Gracchus. *Par caussa sæuitiæ in Sempronium Gracchum.*] Velleius lib. posteriore: *Quinctius Crispinus singularem nequitiam supercilio truci protegens, & Ap. Claudius & Sempronius Gracchus ac Scipio, aliíque minoris nominis vtriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet vxore violatâ, pœnas pependêre: cùm Cæsaris filiam, & Neronis violassent coniugem.* Vidimus & nummos huius Gracchi, TI. SEMPRONIVS. GRACCVS. IIII. VIR. Q. DESIG. id est, quatuoruir, quæstor designatus. in parte alterâ, DIVI. IVLII. F.

Asprenatum familia. *Ab L. Asprenate proconsule Africæ.*] Credo cognomen esse gentis Noniæ. De Asprenatum claritudine & familiâ consulari Plinius lib. XXX. cap. VII. Suetonius in Aug. cap. XLIII.

Sodales Augustales. *Idem annus nouas carimonias accepit, addito Augustalium sodalium sacerdotio.*] Idque exemplum placuit deinceps in omnibus Imperatoribus, qui facti Diui. Ita sodales Flauij, Hadrianales, AEliani, Antonini, passim in historiâ memorati. Lapis priscus:

NERONI. CÆSARI. GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON.
FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTA-
LI. Q. Q. NOVANIVS. Q. L. SÆVIVS.

Sodales Titij. *Vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Titios instituerat.*] Pugnat aperto Marte secum Tacitus, lib. II. Historiarum: vbi vult sodales Titios (ita enim scrib. non Tatios, ex lapid. & libris; dictique à prænomine Tatij) institutos non retinendis sacris, sed memoriæ Tatij sacrandæ. Quæ caussa hoc quidem loco aptior erat, fortasse & verior. *Faces Augustales subdidere, quod sacerdotium vt Romulus Tatio regi, ita Cæsar Tiberius Iuliæ genti sacrauit.* Dionysius hanc rem non attigit, contentus dixisse, honestè sepultum Tatium, & quotannis ei publicas inferias factas.

Dissidet à se Tacitus.

Ludos

Ludos Augustales tunc primùm cœptos turbauit discordia.] Quomodo id verum? siquidem ludi Augustales iampridem instituti celebratíque. Q. AElio Tuberone, Paullo Fabio Coss. vt dixi suprà. Rescribe igitur, *tum primùm cœpta.* idque Tacito ipso auctore, infrà: *Theatri licentia proximo priore anno cœpta grauius tum erupit.*

Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli.] Imò verò, quod censeo me primum aduertisse, Augustus id ludicrum inuênit. Suidas: ὄρχησις, πάντιμος. ταύτην ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἐφεῦρε, Πυλάδου καὶ Βαθύλλου πρῶτον αὐτὴν μετελθόντων. Emenda, ὄρχησις, παντόμιμος. Et verè Suidas. Ante Augustum sanè liberáque rep. Pantomimorum nullum vestigium. Zosimus lib. I inter caussas labefactati imperij non vanè refert, quòd *Octauiani temporibus pantomimorum saltatio priùs incognita in vsu esse cœperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus.* Quod Suidas notat, in Ἀθηνοδώρος: caue ad Tiberij tempora referas, sed Augusti: κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ ἡ παντόμιμος ὄρχησις εἰσήχθη, οὔπω πρότερον οὖσα. Emenda etiam suprà in Suidâ, Βαθύλλου. Duo Pantomimi siue histriones (vulgò enim in historiâ, vt hîc Tacito, miscentur eæ voces) eximij, Pylades & Bathyllus. Posterior, ignis & delicium Mæcenatis. Dionem non capiunt vulgo, qui hunc amorem honestè tetigit, lib. LIIII. ὅθεν περ πάνυ σοφῶς ὁ Πυλάδης ἐπιτιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ (Αὐγούστου) ἐπεὶ Βαθύλλῳ ὁμοτέχνῳ τέ οἱ ὄντι καὶ τῷ Μαικήνᾳ προσήκοντι διεστασίαζεν, &c. vbi tamen intellegi etiam potest, hunc Bathyllum seruum Mæcenatis fuisse. Seneca pater, *Recitabit rescriptum Labieni pro Bathyllo Mæcenate* (corrige, *Mæcenatis*) *in quo suspicietis adolescentis animum illos dentes ad mordendum prouocantis.* Corruptum id nomen apud eumdem Senecam, Præfat. lib. III. *Si Thrax essem, Fusius essem: Si Pantomimus essem, Pantillus essem: si eques, Melison.* lege, *Bathyllus essem.*

Pantomimorum origo.

Suidas emendatus.

Bathyllus deliciæ Mæcenatis.

Itemque seruus.

Alexãdrinus fuisse videtur hic Bathyllus, ex Athenæo lib. I.

Correctus Seneca.

Cateruas Germanorum cis Rhenum colentium.] Vt erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treueri, Neruij. sed & pars aliqua Batauorum. Pag. 33.

Cæsariencenso Mattio.] Ματτιακὸν Germaniæ vrbs est Ptolemæo. Marspurgum Hassiæ esse, non abhorret à vero. Pag. 34. Mattiacum.

vero. Adfirmare enim hæc talia, in tantâ mutatione temporum, stultum: & tamen suauis hodie ingeniorum lusus. Ab hoc autem Mattio, Mattiacos nostros quidni deducam? Vt non solùm contermini iam & socij, sed etiam consanguinei sint Batauorum.

Mattiaci è Cattis.

Tanto magis fidus, rebus commotis potior habetur.] Imò scribo, *rebúsque motis*: ex sententiâ, & Taciti exemplo, lib. XIIII. *Ducem tantum defuisse, qui rebus motis facilè reperiretur.*

Hodie Sigismundus.

Addiderat Segestes legatis filiũ, nomine Segimundum.] Horum & plurium ducum mentio apud Strabonem, lib. VII. ἔδοσαν δὲ δίκας ἅπαντες, καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον, ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα καὶ γυναικῶν, Σεμιγοῦντός τε καὶ Σεγέστου υἱός, corrige Σεγιμοῦντός τε Σεγέστου υἱός, copulâ item deletâ) Χηρούσκων ἡγεμὼν, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δ' Ἀρμινίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις ἐν τῇ πρὸς Οὐᾶρον παρασπονδήσει.

Strabo correctus.

Sacerdos apud aram Vbiorum creatus.] Frequens huius aræ mentio. Vidi qui vellet* Bonnam nũc esse: ego vereor vt propius abfuerit ab opido Vbiorum. Quidquid hodie sit, puto originem ei loco à veneratione Augusti, cui nouo cæliti ara illic, receptâ adulatione, exstructa, vti * ara Lugduni: & ad eam sacerdotes ex primoribus gentis, inter quos hic Segimundus.

*Vide Epist. Iac. Campij in Nouo Ant. Modij.

* De quâ & de eius sacerdote, Epitoma Liuij CXXXVII

Ipsi sedem veterem in prouinciâ pollicetur.] Nescio an verius, *vetere in prouinciâ*. id enim ad securitatem Segestis, ne sedem acciperet in prouinciâ nouâ obnoxiâ hosti. Per veterem autem prouinciam, ceperim Galliam. infrà, *Coleret Segestes victam ripam, redderet filio sacerdotium.* Tamen fieri potest vt sedem iam ante defectionem in Galliâ habuerit.

Pag. 35. Prouincia vetus.

Puer quo mox ludibrio conflictatus sit, in tempore memorabo.] Apud alios nihil repperi. Tacitus hæc narrauerit, in rebus Caij aut Claudij, libris qui perierunt.

Pag. 36.

Hominem Germanos numquam satis excusaturos.] Fortè, *accusaturos*. & statim, *ignorantiam imperij Rom.*

Equitem Pedo Præfectus finibus Frisiorum ducit.] Credo Albinouanus Pedo, cuius fragmentum exstat de nauigatione Oceani. Est tamen & alius Pedo Pompeius vir illu-

Pedo Pompeius.

vir illustris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudij.

Haut procul Teutoburgiensi saltu.] Nomen etiamnum retinet inclytus Romanâ clade saltus, *Teuteberg.* & victoriæ cognomine insignis campus; *Winfeldt*, ad oppidulum Hornam, in Westfaliâ. Pag. 37. Teutoburgiēsis saltus.

Et dimensis principiis trium legionum manus ostentabant.] Quo argumento ex principiis colligebatur manus trium legionum? Quia quotiens plures legiones vnis castris, principia suæ cuique legioni descripta: in quibus aquila & signa. Dixi aliquid suprà.

Quot patibula captiuis, quæ scrobes.] Obseruo scrobium mentionem aliquotiens in suppliciis. siue quia soliti puniendum in scrobe collocare, quo securius ferirent: siue, quia deposituri in eâ* cadauer. Vix enim est, vt eiusmodi damnati, combusti fuerint, aut iusta eis facta. Tacitus lib. XV. *Pœna Flauij Veianio Nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit: quem Flauius vt humilem & angustum increpans, Ne hoc quidem, inquit, ex disciplinâ.* Philo Iudæus, εἰς Φλάκκον, apparatum supplicij eius describens: οἱ δὲ ἀπνευστὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι, καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ὤρυττον βόθρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἷλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα. id est, *Illi (milites) vno spiritu persequentes eum comprehendunt: & pars statim foueam fodiunt, pars per vim clamantem reluctantémq. trahunt.* Mos de foueis non vulgatus. *Tale aliquid è Suetonij Nerone eruas, cap. XLIX.

* DE Scrobe, verissimè notasse me censeo, iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores, pro ignominiâ. nec enim terrâ corpora condebant, sed igne absumebant. Iuuat in arcano ritu Polybius, de Carthaginiensibus supplicio affectis: κολοβώσαντες δὲ καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον: *Admutilantes eos & crura frangentes, etiam viuos adhuc proiecerunt in quandam scrobem.* lib. I. Damnati in scrobē iacti.

Neque Imperatorem auguratu & vetustissimis cærimoniis præditum adtrectare feralia debuisse.] Non augures solùm, sed Pontifices, &, opinor, omnes sacerdotes arcebantur à funestis. Appâret ex facto Augusti & Tiberij, qui velo interposito, mortuos laudarunt. Pag. 38. Dio LV.

Quondam à L. Domitio aggeratus.] Neronis principis auo. Tacitus, libro IIII. *Pòst exercitu flumen Albim* L. Domitius.

transgressus est, longiùs penetratâ Germaniâ quàm quisquam priorum. eásque ob res insignia triumphi adeptus est. Sueton. Nerone, cap. IIII. *Non minus aurigandi arte in adolescentiâ clarus, quàm deinde triumphalibus ornamentis ex Germanico bello.* In alium sanè Domitium ista non cadunt. Vides autem ex his similibusque in Tacito locis, quàm vetus in palustribus aggerundæ terræ mos. Quod genus, Pontes, Aggeres, Limites, Kaij dicuntur. Quæ vox postrema etiam hodie Batauis familiaris.

Aggeres in paludibus.

Pag. 39. Cæcina Seuerus.

Quadragesimum id stipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat.] Est ergo idem ille, de quo lib. III. *Inter quæ Seuerus Cæcina censuit, ne quem magistratum cui prouincia euenisset, uxor comitaretur. multum antè repetito concordem sibi coniugem, & sex partus enixam. séque, quæ in publicum statueret, domi seruauisse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse pluris per prouincias quadraginta stipendia expleuisset.*

Xenophontæa imitatio.

Apud Romanos inualidi ignes.] Similis prorsus descriptio Xenophontæa, in desperatione pari; περὶ Κύρου ἀναβάσεως γ. ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ἔκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτῃ τῇ νυκτί. ἀνεπαύετο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι.

Voces vigilũ.

Interruptæ voces.] Quæ, aut quorum? Vigilum. Ita capiendi auctor ipse Tacitus v. Hist. *Vigiles flagitium suum ducis dedecore excusabant, tanquam iussi silere, ne quietem eius turbarent. Ita intermisso signo & vocibus, se quoque in somnum lapsos.* Duo igitur sollennia Romanis vigilibus, Signum & Voces. Signum, capio Tubam: Voces, istas quas interposuisse videntur munere suo functi, ad vigiles alios excitandos. Colligo ex Ambrosio Hexaëm. lib. v. cap. xv. vbi militari more de vigiliis gruum: *Ceteris quiescentibus, aliæ circumeunt. pòst vbi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere, in somnum se præmisso clangore componit, vt excitet dormientem, cui vicem muneris traditura est.*

Pag. 40. Portæ castrorum.

Quarum decumana maximè petebatur, auersa hosti & fugientibus tutior.] De nominibus portarum, quæ in ca-

ſtris, facilè rem expedio: non tam facilè de numero. Caſtrorum Rom. plerumque * quadrata forma ex Polybio, Hygino, Vegetio. Ideo videntur portæ fuiſſe quattuor. Ioſephus lib. III. Ἰουδαϊκ. ἁλώσεως clarè: πύλαι δὲ ἐνοικοδομοῦνται τέσσαρες, καθ' ἕκαστον τοῦ περιβόλου κλίμα, id eſt: *Portæ autem caſtris inædificantur quattuor, ad cuiuſque valli partem.* Argumento etiam loci Liuiani, lib. XL. vbi eruptio deſcripta L. Æmilij in Ligures: *Ad quattuor portas exercitum inſtruxit, vt ſigno dato ſimul ex omnibus partibus eruptionem facerent.* nominátque deinceps, Portam extraordinariam, Dextram principalem, Siniſtram principalem, Quæſtoriam. Sed ſi hic iuſtus numerus: quid fiet Prætoriæ portæ, quid Decumanæ, & Quintanæ? Æſtuamus. nec ſcio an me emergam. Primùm quod ibi in Liuio ſcribitur, *erumpere extraordinariâ portâ iuſſit*, falſum eſt: & emenda, *ordinariâ*. quæ eadem cum Prætoriâ: Liuio hîc ſic dicta, quia legitimum & ordinarium eâ erumpere in hoſtem. Quæſtoriam, cenſeo eandem cum Decumanâ. Quintanam, dico eſſe nullam. Feſtus ſolus eam adſtruit: *Quintana appellabatur porta in caſtris poſt Prætorium, vbi rerum vtenſilium forum fuit.* & ego deſtruo, reponóque, *Quintana appellabatur pars in caſtris*, vel ſimpliciter, *appellabatur in caſtris.* nam portæ nomen additum à Paullo, non à Feſto. Quintanam certè portam non fuiſſe, ſed partem certam caſtrorum vbi res venales, paret clarè ex Liuio lib. XLI. *Prætorio deiecto, direptis quæ ibi fuerunt, ad quæſtorium, forum, quintanámque hoſtes peruenerunt.* & lege ſequentia, videbis quintanam eſſe in mediis caſtris. Hyginus manuſcriptus, *In quæſtorio maximè legati hoſtium & obſides, & ſi qua præda facta fuerit in quæſtione ponitur. Lateribus eiuſdem tendere debet ad Viam quintanam centuriæ ſtatorum, vt poſticum prætorij tueantur.* Iſidorus lib. XV. cap. II. *Quintana, pars plateæ quinta eſt, quâ carpentum progredi poteſt.* Via igitur. idémque diſces ex Polybij libro VI. Suetonius in Nerone planè idem adſignificat, cap. XXVI. *Tabernulas etiam effringere & expilare, quintana domi conſtituta, vbi partæ & ad licitationem * diuidendæ prædæ pretium aſſumeretur.* Non aliud ergo quàm via latior, in vſum fori; à metatione agrorum inuento

* Interdum enim trigona, vel rotunda, pro re natâ, aut ingenio loci. Veget. lib. I. cap. XXIII.

Quattuor tantũ fuiſſe.

Portã vnam pluribus nominibus dictam.

Prætoria & ordinaria eædem.

Quæſtoria & Decumana eædem.

Quintana, nulla porta.

Correctus Feſtus.

Quintana via.

* Legerim *diuendendæ*

Ordo ſituſq. portarum.

I. Prætoria

nomine, vt in portâ Decumanâ. Ecce ergo tibi portas quattuor: ſed videamus ordine. Prætoria, ſiue Ordinaria, aduerſa hoſti. Hyginus ille non vulgatus, *Vt regiones caſtris ſubiaceant, porta prætoria ſemper hoſtem ſpectare debet.* Vegetius lib. I. cap. XXIII. *Porta prætoria aut Orientem ſpectat, aut illum locum qui ad hoſtes pertinet; aut ſi iter agitur, illam partem ad quam exercitus eſt iturus, intra quam primæ centuriæ tendunt, & dracones ac ſigna conſtituunt.* Idem & Feſtus. Huic oppoſita ex diametro, Decumana. vel à limite decumano, vel, vt Hygini verba ſunt, *à cohortibus decimis ibi tendentibus Decimana appellata.* Vegetius, *Decumana porta quæ appellatur poſt Prætorium eſt, per quam delinquentes milites educuntur ad pœnam.* Hanc eandem quòd Quæſtoriam appellem; moueor, quia Quæſtorium Prætorio proximè ſubiectum. Vt ergo ab illo, porta antepoſita Prætoria: quidni à Quæſtorio pariter hæc Quæſtoria dicta? Nam Decumanam recto rigore (loquar cum Gromaticis) Quæſtorio cenſeo reſpondiſſe. Ex narratione Liuianâ, lib. X *Ab tergo caſtrorum decumanâ portâ impetus factus. itâque captum Quæſtorium.* Conſidera tu. nam mihi non vacat omnia κατὰ λεπτὸν. Ex his item Hygini verbis, *Quæſtorium dicitur, quòd aliquando Quæſtores ibi pedaturam acceperint: quod eſt ſupra Prætorium, in rigore portæ quæ à cohortibus decimis Decimana eſt appellata.* Et tamen ſi quis miſcere Quæſtoriam cum dextrâ principali mauelit aut ſiniſtrâ: non pertendam ego. Reliquæ ſunt duæ portæ, Principales: quæ limitem quem poſui ſcindunt è tranſuerſo, ſpacio vtrimque pari. Dextra, Prætorij reſpectu. de quâ Liuius lib. XL. *Ad dextram principalem haſtatos legionis primæ inſtruxit.* & lib. IIII. *Fabius Vibulanus coronâ primùm vallum defendit. intentos deinde hoſtes in vallum, egreſſus dextrâ principali cum triariis repentè inuadit.* Siniſtra, de quâ idem ſcriptor: *Tertia legio aduerſus principalem ſiniſtram portam inſtructa eſt.* Vtrique nomen, à principibus qui ibi tendebant. Adi Feſtum, in voce Principalis. Sed & via Principalis * Liuio Hyginóque dicitur in caſtris, à cauſſâ eâdem.

II. Decumana.

III. Dextra principalis.

IV. Siniſtra, principalis.

*Lib. X.

Cæcina proiectus in limine portæ, miſeratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clauſit viam.] Habes

idem

idem prorſus factum in Plutarchi Pompeio, ſub initium. Vide.

Equos dehinc, orſus à ſuis.] Ferri poteſt intelligíque: præoptem tamen, *à ſuo*. Vt Commentario Cæſaris primo: *Cæſar primùm ſuo, deinde omnium, è conſpectu remotis equis.* Statim etiam, *Hoſtis facile excidium.* ſententia deſiderat, non, *Hoſti*, quod inoleuit. Pag. 41. Tacitus correctus.

Ac ni Agrippina impoſitum Rheno pontem ſolui prohibuiſſet.] Quâ parte Rheni iſte pons? Ne trahant ad ſe Agrippinenſes: falluntur. apud Treueros fuit. Nam Agrippina diſcedens à marito, tumultu militari, in Treueros iit, vt ſuprà lectum nobis, ibíque manſit. Pons ergo eo ipſe in loco. Strabo lib. IV. μετὰ δὲ τοὺς Μεδιοματρικοὺς καὶ Τριβόκχους παροικοῦσι τὸν Ῥῆνον Τριουάγροι (puto, Τριουεροὶ) καθ' οὓς πεποίηται τὸ ζεῦγμα ὑπὸ τῶν ῥωμαίων νυνὶ τῶν στρατηγούντων τὸν Γερμανικὸν πόλεμον. Pons in Rheno. Tamen & alij duo Rheni pontes, Bonnæ & Geldubæ, ex Floro.

Sidere æquinoctij, quo maximè tumeſcit Oceanus.] Idem Cæſar ſenſit ſcripsítque nauigatione Britannicâ, in Commentariis ſuis. Et vide Poſſidonij non abhorrentem ab vſu hodierno diſputationem ſuper totâ re, apud Strabonem, lib. tertio extremo. quem tamen ipſe haud iuſtè refellit. Pag. 42.

Eadem freto, litori, campis facies.] Ex his pluribuſque locis clarum, non fuiſſe loco litoris olim arenarias illas moles verius quàm montes, quæ Oceanum hodie arcent: ſuccreuítque maiorum æuo illa arenarum vis, ſatione caricis, non ſine monitore deo. Arenarij mõtes ad mare.

Nihil ſtrenuus ab ignauo, ſapiens à prudenti, conſilia à caſu differre.] Clarum eſt ſcribi debere, *ſapiens ab imprudenti.*

Penetratúmque ad amnem Viſurgim, quò Cæſar claſſe contenderat.] Ego verò hîc obhæreo. Suprà ſcriptum: *Reducto ad Amiſiam exercitu, legiones vt aduexerat, reportat.* Si ad Amiſiam Germanicus claſſem conſcendit, Rhenum & Galliam petiturus: quo caſu nunc ad Viſurgim? Tempeſtate, inquies. Benè. ſed quomodo Vitellius, qui & ipſe paullo antè ad Amiſiam, & (ne tempeſtatem iterum ſuſpicêre) terrâ iit, nunc quoque ad Viſurgim? Hæc ſi probè narrantur Germaniam profectò petiêre: non Galliam repetiêre. aut fallunt me locorum omnes ſitus. Pag. 43. Intricata narratio Taciti. Contra rationem omnem viæ.

*Hærentē hîc transfert me vir magnus & è magnis, qui *Visurgim* prauum glossematium censet: & scripsisse Tacitum: *Penetratúmque ad amnem, quò Cæsar.* Assentior.

Ipsum & filium eius in ciuitatem Vbiorum perduxerat.]Segimeri filium Sesithacum nomine. Strabo lib. VII. ἔτι δὲ Σεσίθακος Αἰγιμήρου υἱὸς τῶν Χηρούσκων ἡγεμών. Sed corrige in Strabone, Σιγιμήρου. Nam Taciti scriptura ad etymon apta eius linguæ.

Pag. 44. *Cassii Seueri libidine.*] Scribam infrà, ad librum IIII.

Carmina incertis auctoribus vulgata, in sæuitiam superbiámque eius.] Intellegit eaipsa carmina quæ exstant Suetonio, cap. LIX.

Cultores Aug. per domos. *Cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur.*] Hoc est quod Ouidius de pietate suâ gloriatur,

Nec pietas ignota mea est. videt hospita tellus
In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.

Imagines Cæsaris an vendi ius sit. *Quódque venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset.*] Rideamus. & eo magis, quod Iurisconsultis etiam discrimen aliquod repertum hac in re. qui tradunt, *Non videri contra maiestatem fieri ob imagines Cæsaris, nondum consecratas, venditas.* Ergo consecratas vendi, commissum fuit. Iure exagitat purpuratos illos stipites Tertullianus: *Publicos æquè deos fœdatis, quos in hastario vectigales habetis. Si Capitolium, si olitorium forum petitur, sub eâdem voce præconis, sub eâdem hastâ, sub eâdem annotatione Quæstoris diuinitas addicta conducitur.*

* L. non contrahit. D. Ad L. Iuliam Mai. & l. qui statuas.

Rubrio crimini dabatur violatum periurio nomen Augusti.] Vulgatum, vt sanctissimum iuramentum esset per nomen & numen Augusti. Horatius id accidisse testatur eo etiam viuo:

Iuramentum per nomen Aug.

Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandásque tuum per nomen ponimus aras.

Eius religio. Sapiens ille Claudius, *iusiurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit, quàm per Augustum.* Ait Sueton. cap. II. Tertullianus: *Maiore formidine & callidiore timiditate Cæsarem obseruatis, quàm ipsum de Olympo Iouem: citius denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum Genium Cæsaris peieratur.* Minutius Felix: *Et est eis tutius per Iouis Genium peierare, quàm regis.* Nec mentiuntur duo

tur duo ſanctiſſimi ſcriptores, ex iis quæ legibus firmata video De iureiurando, l. XIII. ſub finem. * Lucanus inter vltiones ſanguinis ciuilis hanc poſuit, vt mihi videtur, facundè: *Lib. VII.

—— cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas eſt.
Bella pares ſuperis facient ciuilia diuos.
Fulminibus Maneis radiiſque ornabit & aſtris,
Inq; deûm templis iurabit Roma per vmbras.

Formulæ autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per Salutem Principis.

Quæ vbi innotuere Tiberio, ſcripſit conſulibus.] Errat igitur Dio fine libri LVII. qui ait Tiberium voluiſſe damnari eum qui ſtatuam cum hortis vendidiſſet: ſed obſtitiſſe pudorem. quia primus à Conſule ſententiam rogatus eſſet. Nam Tiberius, vt vides, non interfuit. Dionis error.

Ludis quos mater ſua in honorem Augusti ſacraſſet.] Credo eos eſſe, qui Palatini poſteà à loco dicti, alij ab Auguſtalibus. Videntúrque non equeſtres aut currules fuiſſe, vt illi; ſed ſcenici. Dio LVI. χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ Λιουία ἰδίαν δή τινα πανήγυριν αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν, ἣ καὶ δεῦρο ἀεὶ ὑπὸ αὐτῶν τῶν ἀεὶ αὐτοκρατόρων τελεῖται. id eſt, *Præter hæc etiam Liuia proprios quoſdam ludos Auguſto per triduũ in Palatio fecit. qui ad hoc æuum celebrantur ab iis qui rerum potiuntur.* Suetonius Caligulâ: *Cúmque placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi.* Ludi Palatini, cuiuſmodi.

Deorum iniurias dîs curæ.] Expreſſit eam ſententiam & Iuriſconſultus l. II. De reb. cred. *Iuriſiurandi contempta religio ſatis deum vltorem habet.*

Granium Marcellum Prætorem Bithyniæ.] De ſcripturâ ambigit ſidus exoriens ſuæ Galliæ Ioſ. Mercerus. nec de nihilo. Prætorem Bithyniæ ait: nonne debuiſſet Proconſulem? Ex re quidem & ex vero. Nam Bithynia, diuiſione Auguſti inter eas prouincias quæ Senatui & populo relictæ: id eſt, proconſulares. Dio, & Strabo. Quid dicam? Vulgatam haud tuear, niſi ſi quid poſt Auguſtum in eâ re mutatum, quod obſerues haud ſemel.

Subſcribente Romano Hiſpone.] Cuius declamationum Electa in Senecæ controuerſiis non vno loco.

Pag. 45. *Ex pauperibus diuites, ex contemptis metuendi.*] Videri possit à Demosthene, Philip. IIII. καὶ γὰρ τούτων μὲν ἐκ πλωχῶν ἔνιοι ταχὺ πλούσιοι γεγόνασι, καὶ ἀδόξων ἔνδοξοι καὶ γνώριμοι.

In statuâ amputato capite Augusti, effigiem Tiberij inditam.] Quod nunc crimini datur, id receptum fuisse suo æuo Plinius indicat: *Surdo*, inquit, *figurarum discrimine capita permutantur.* Et Caligula, simulachra numinum è totâ Græciâ conquisiuit, quibus capite dempto suum imponeretur. Suetonius. Cur tamen Tiberius ita hîc exarsit? caussa aliqua est. Nam solebant Tyrannos eâ ignominiâ afficere: videbanturque occultè quasi talem Marcellus damnasse Augustum. Hieronymus in Prophetam Abacuc, cap. III. *Cùm Tyrannus detruncatur, imagines quoque eius deponuntur & statuæ, & vultu tantummodò commutato, ablatóque capite, eius facies qui vicerit superponitur.*

Pœnitentiâ patiens tulit absolui reum.] Absoluíne? atqui damnatum eum Suetonius ait: *Statuæ quidam Augusti caput dempserat, vt alterius imponeret. acta res est in Senatu, & quia ambigebatur, per tormenta quæsita est. Damnato reo, paullatim genus calumniæ eò processit,* &c. Ego non concilio: nisi si repetundarum damnatus fuit, non maiestatis. quod tamen omnino Suetonius voluisse videtur.

Abit à Tacito Suetonius.

Pius Aurelius Senator.] Fortasse hic inter maiores optimi principis Antonini: etsi nulla mentio Capitolino.

Antonini maior.

Tentantes eadem alios probare caussam Senatui iussit.] Adi Senecam De beneficiis lib. II. cap. VII.

Pag. 46. *Achaiam ac Macedoniam.*] Achaiam quòd ait, capies Græciam totam. nec enim aliter tunc appellabant Romani. Scriptor quispiam apud Suidam: Μόμμιος τὴν Κόρινθον εἷλεν ἀνδρείᾳ, περιγινόμενος παντὸς, καὶ τοῦτο, τοῦ ἑλληνικοῦ. ὅθεν δοκοῦσι καὶ νῦν Ἀχαΐαν ὀνομάζειν τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαῖοι, ἐς τὸ χειρωθὲν ἔθνος ὃ προεστὼς ἦν τότε τοῦ Ἑλλάδος τὴν ὅλην μεταβαλόντες τῆς χώρας ἐπωνυμίαν. Pausanias lib. VII. *Porrò redactâ vniuersâ Græciâ in prouinciæ formam, mittitur ad eam obtinendam ex vrbe Prætor, quem Achaiæ non Græciæ appellant, quòd scilicet Græci subacti sunt, obtinentibus principatum Achæis.*

Achaiæ nomine Græcia dicta.

Leuari proconsulari imperio.] Durius ergo Proconsulare

lare

lare imperium Præſidiali: nec cauſſam ſatis ſcio. Prouinciarum quidem diuiſio à Cæſare Auguſto in ſexto conſulatu facta duplex. Aliæ populo datæ, aliæ Cæſari. In eas quæ populi, propriè dicti Proconſules mittebantur: in Cæſaris, Legati aut Proprætores. qui interdum tamen & Prætores dicti; aut coniunctim Legati proprætores, vt in lapidibus plerumque. Rectorum, & Præſidum nomen generale eſt: etſi Præſes, Præſidialéſque prouincias, de Cæſarianis reperies etiam, ſignificatione arta. Diſcrimen inter Proconſules Legatóſque multum. Primò, quòd ij in populi prouincias miſſi, quæ ferè inermes: hi in Cæſaris, quæ copiis inſtructæ. II. quòd illorum annua tantùm adminiſtratio (vnde in Taciti lib. III. Flamen ait, *quanto facilius ſe abfuturum ad vnius anni proconſulare imperium?* Et Apuleij Florid. II. *Quid nobis cum iſtis proconſulum vicibus? quid cum annis breuibus & feſtinantibus menſibus?* horum longior contractiórve, vt Cæſari viſum. III. Proconſules ſorte miſſi. eóque Suetonius Aug. cap. XLVII. *ceteras prouincias Proconſulibus ſortitò permiſit.* & Tacitus lib. III. *eóque etiam Aſiæ ſorte depellendum incuſauit*: at Legati, Cæſaris dilectu, ἀκληρωτεί, vt ait Dio. Statius lib. I. Silu.

Proconſulare imperium deterius præſidiali.

Qui propriè proconſules & legati.

Diſcrimina inter vtroſq.

Coniungit vtroſque Tacitus lib. II. *Qui ſorte, aut miſſu prouincias tenerent!*

——cùm tanti lectu rectoris habenas
Gallicæ fortunâ non admirante ſubiſti.

IIII. Proconſules ſtatim egreſſi vrbe inſignia imperij ſumunt (τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπίσημα, ait Dio) puta lictores, faſces; nec deponunt, niſi ingreſſi iterum vrbem: at Legati, non antequam prouinciam attigerint, & in ipsâ prouinciâ deponunt. V. Proconſules * pacato habitu, & gladio non accincti fuerunt, (ex inſtituto quidem Auguſti, quod tamen poſtea mutauit:) Legati, τὴν στρατιωτικὴν στολήν, id eſt paludamentum, geſtarunt, & gladium, vt quibus ius eſſet militis animaduertendi. VI. Proconſules ſex lictoribus faſcibúſque vſi: quinque dumtaxat Legati qui conſulatum nondum geſſiſſent. Dio auctor, LIII. Septimò, Proconſuli tres Legati fuêre: Legato vnus. Dio ibidem. Atque hæc diſcrimina. ſed ex iis nihil eruas, cur prouinciarum Cæſaris conditio (quod tamen hîc ex Tacito clarum) melior penſiórque. Niſi id tamen in bonum prouincialium vertit, quod vtraque prouincia vni credita

* Statiũ hinc intellege, lib. V. Silu. ad Criſpinũ. *Mille vrbes Aſiæ ſortito rexerit anno Imperium mulcente toga.* per ſortem enim & togã circumſcribit proconſulatum.

Legato. ideóque minus onerum in alendo ipso & canibus illis qui tribunal lambunt. Clarè Tacitus libro v. *Is Macedonia tum intentus Achaiam quoque curabat.*

Tradique Cæsari placuit.] Quod etiam factum. ideóque Strabo, qui vixit medio Tiberij principatu, libro extremo, Achaiam & Macedoniam Cæsarianis prouinciis accensuit: aliter quàm Dio, qui populi. Sed mutauit iterum Claudius, qui populo restituit. Habes in Suetonij cap. XXV. & Dionis LX.

Quod vulgus formidolosum.] Confirmo scrib. *quod in vulgus.* Ita prisci scriptores, & ipse Tacitus, *Multáque in vulgus grata vsurpauit, incedere sine milite, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu.*

Militibus & centurione, vulnerato Tribuno.] Refer ad cohortem, quæ adsidere ludis solita.

Augustus populũ inlicuit ad ludos. *Quia diuus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat.*] Augustus ad frangendos rigidos illos animos, non dubiè rei ludicræ fautor. Ideò *Coërcitionem in histriones magistratibus, omni loco & tempore, lege vetere permissam, ademit: præterquàm ludos & scenam.* ait Sueton. cap. XLV. Vbi emendo, *ludis & scenâ.*

Suetonius correctus. Coërcitio in histriones. verissima optimáque sententia. Mos vetus puniri histriones ab AEdilibus, Prætoribus, Consulibus, quouis tempore & quouis loco permittebat: artauit Augustus, & non nisi per tempus ludorum permisit, & in loco ipso vbi peccarant, id est, in scenâ. Ademit etiam ius virgarum.

Virgæ. Quod tamen redditum esse magistratibus videtur lege Iuliâ de vi publicâ: non quidem nominatim, sed prudentum interpretatione. Vide Paulum lib. v. Sentent. tit.

Carcer & exsilium. Lib. IIII. * Lib. XIII. XXVI. Quæ tamen coërcitio relicta ab Augusto? Exsilium, & carcer. Ideò infrà in Tiberij principatu legis, *Pulsi tum histriones Italiâ*: & * alibi, *in vincla ductos fautores histrionum.* idem ergo iuris in histriones ipsos.

Lucar quid. *De modo lucaris, & aduersus lasciuiam fautorum multa decernuntur.*] Lucar, merces histrionum. à lucis, qui multi circa vrbem, quorum reditus destinati ad ludos. Plutarchus in Caussis, & Festus: ibíque, magni patris

Quis modus lucaris. magna proles. Sed quis olim, quæso, modus lucaris? omnia enim aut peruadit aut tentat nostra curiositas. Vulgaris actoris videntur fuisse denarij quinque. Seneca,

Epist.

epist. LXXXI. *Ille qui in scenâ elatus incedit, & hæc resupinus dicit,* Imperito Argis, *seruus est; quinque modios accipit & quinque denarios.* Aut certè septem, vt apud *Lucianum in loco qui re & verbis Senecæ illi par: ἐοικότες μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἢν ἀφέλῃς τὰ προσωπεῖα, καὶ τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην στολὴν, τὸ καταλειπόμενόν ἐστι γελοῖον ἀνθρώπιον, ἑπτὰ δραχμῶν ἐς τὸν ἀγῶνα μεμισθωμένον. Mutata tamen sæpius res, cùm vulgus editorésque multa adderent histrionibus famosis, præter morem. Ideò Tiberius, *Ludorum ac munerum impensas corripuit, mercedibus scenicorum recisis.* & M. Antoninus Imp. *Temperauit scenicas donationes, iubens vt quinos aureos scenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur.* magno tamen corruptis moribus incremento, si pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortasse & Lucianus, de diurnâ mercede agunt: Capitolinus de menstruâ, aut certè productione totâ. Aut denique merces tam ampla ad principes scenæ pertinet, non ad pueros histrionum. Quod ait de editore, video labi virum doctum. hoc iubet Imperator, vt nemo editor, id est Prætor aut magistratus qui ludos præbet, suggerat iis suprà decem. éstque quasi correctio in capite eiusce legis. Sed vnde hæc pecunia? sæpe ab editoribus, sæpe à fisco. Ideo Glossæ. *Lucar,* μισθὸς ἀπὸ φίσκου. Aliâs, *Lucar,* τὸ θεατρικόν. Plutarchus, τὸ πληρώμενον εἰς τὰς θέας.

*In Icaromenippo.

Lucar sæpe mutatum.

Capitolinus explicatus.

*NOTAVI è Capitolino quinque aureos statam mercedem fuisse scenicorum. Adde Scholiastem Iuuenalis in illud,

—*victori populus quod postulat aurum.*

Vt in theatro, inquit, *solent petere quinque aureos. nam non licebat amplius dare.*

Præmium histrionum.

Ne domos Pantomimorum Senator introiret, ne egredientis in publicum equites Romani cingerent.] Magnum studium, vt video, Romanorum in has nugas hominum, imò furor. Vestibula eorum, quasi principum, frequentabantur: adhærebant egressibus, non vulgus modò, sed Eques Senatúsque. Plinius, *Nullius histrionis equorúmve trigarij comitatior egressus in publico erat: cùm Crinas Massiliensis, &c.* Seneca Epistolâ XLVII. *Ostendam nobilissimos iuuenes mancipia Pantomimorum.* Idem fine libri

Pag. 47.

Honos in histriones. Deducebant eos.

Lib. XXIX.

libri I. Quæst. natural. *Stat per successores Pyladis & Bathylli domus, harum artium multi discipuli sunt multique doctores. priuatim vrbe totâ sonat pulpitum: in hoc viri, in hoc feminæ tripudiant. mares inter se vxorésque contendunt, vter det latus illis.* Dare latus, explico, vter latero sit illis: vt hîc Tacitus; *Ne egredientes, Equites Rom. cingerent:* vt Martialis,

Eutychus ille tuum, Castrice, dulce latus.

Hanc insaniam quàm bene notat damnátque sanissimus scriptor, Tertullianus! *Etenim ipsi actores* (ait, libello De Spectaculis) *& administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xysticos, arenarios illos amentissimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt quæ reprehendunt, quàm magnifaciunt? deponunt & diminuunt ignominiâ & capitis minutione.* quem libens adduxi, vt eruam correctione elegantem sensum: *quibus viri animas, feminæ autem illis etiam corpora sua substernunt.* idque verissimum. Vir magnus qui conatus est ante me, non attigit.

Tertullianus correctus.

Faber Sem. I. cap. XX.

Aut alibi quàm in theatro spectarentur.] Puta, ne domi, ne in hortis.

Spectantium immodestiam exsilio mulctandi potestas prætoribus fieret.] Etiam vinculis. Infrà, lib. XIII. *Inter Vibullium prætorem & Tribunum Antistium ortum certamen, quod immodestos fautores histrionum à Prætore in vincla ductos omitti iussisset. comprobauere patres, incusatâ Antistij licentiâ.* Ex hoc decreto patrum nata lex, quæ Pandectis insita, De pœnis, l. XXVIII. *Solent quidam qui volgo se Iuuenes appellant, in quibusdam ciuitatibus, turbulentibus se adclamationibus popularium* (ita vocat locum ipsum, vbi spectabat populi plebs) *accommodare. qui si amplius nihil admiserint, fustibus cæsi dimittuntur, aut etiam spectaculis eis interdicitur. quòd si correcti in eisdem deprehenduntur, exsilio puniendi sunt.* Ait ecce disertè, Exsilio; vt hîc, noster.

Spectatores exsilio puniti.

Templum vt in coloniâ Tarraconensi strueretur Augusto.] Mansit id templum ad æuum Hadriani. In eius vitâ, *Tarracone hiemauit, vbi sumptu suo ædem Augusti restituit.* Quod sequitur, *Datúmque in omnes prouincias exemplum*, caue acceperis, quasi litterarum exemplaria

Templũ Aug. Tarracone.

diffusa

diffusa & transscripta ad omnes prouincias, cum Vertranio. sed hoc ait, exemplo Tarraconensium monitos alios, vt peterent impetrarentque idem.

Centesimam rerum venalium.] Dico libro II.

Militare ærarium eo subsidio niti.] Cuius inuentor Augustus. Suetonius, cap. XLIX. *Vtq́ perpetuò ac sine difficultate sumptus ad tuendos milites prosequendósque suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis instituit.* Id factum anno DCCLIX. ex Dionis LV. Zonaras Agrippæ Postumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Propriíque huic ærario Præfecti. Tacitus lib. V. de P. Vitellio: *claustra ærarij cui Præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtulisse.* Lapis in Samnio, Aerarium militare.

L. NERATIO. C. F.
VOL. PROCVLO
PRÆF. ÆRARI. MILITARIS.

Imparem oneri remp. nisi vicesimo militiæ anno veterani mitterentur.] Quo enim citius dimittebantur (expresserant autem vt decimosexto anno) eo plura & statim repræsentanda præmia. Ideo id indultum, reuocatum.

Actum in Senatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis inundationes.] Tacitus hîc & suprà duobus modò commissam eam curam scripsit. at Dio auctor quinqueuiros à Tiberio constitutos, qui Tiberis inundationes arcerent verterentque. Vide eius verba, lib. LVII. actis anni DCCLXVIII. Cur opus fuerit nouâ electione nescio: quia præfecerat pridem Augustus. Sueton. cap. XXXVII. In monumentis frequenter, CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS. Curatores Tiberis.

Vt in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat.] Ita omissa nunc res. Nerua tamen postea, siue Traianus, ad arcendos fatales huius fluuij & non sine omine auctus, fossam duxit. de quâ Plinius sensit lib. VIII. Epistol. *Tiberis alueum excessit, & quamquam fossâ, quam prouidentissimus Imperator fecit, exhaustus, premit valles, innatat campis, quáque planum solum, pro solo cernitur.* Legerim, *quáque planum, solus pro solo cernitur.* Fossa Tiberina. Diuinatio in Plinio.

AD LI-

AD LIBRVM II. ANNALIVM.

Pag. 50. Liberi & nepotes Phraatis. Lib. XVI.

PARTEMQVE *prolis firmandæ amicitiæ miſerat.*] Quattuor filios, ſi Straboni credimus, & eorum vxores duas cum filiis item quattuor miſit Romam. Verba eius ſententiáque, gemina ſunt huic loco. ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον, τὸν ἐπιστατοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρησεν ὅμηρα αὐτῷ, Σαρασπάδην, καὶ Κερωσπάδην, καὶ Φραάτην, καὶ Βοώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ υἱεῖς τέτταρας, δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ.

Correctus Strabo.

Tantùm in iis emendauerim, Φραάτην καὶ Βονώνην. Fuerunt enim inter obſides, Phraates & Vonones. Vide eundem ſcriptorem, libro VI. Hac ipsâ de re Iuſtinus lib. XLII. *Sed & filij nepotéſque Phraatis obſides Auguſto dati.*

Reges Parthorũ, quatenus ad Rom. pertinent.

Poſt finem Phrahatis & ſequentium regum.] Adeò ergo multi interiecti inter Phraatem, & filium eius hunc Vononem? Ego ſane duos reperio, Phraatem, & Orodem. Sed quia confuſum hoc totum ſtemma, & multa eius in Tacito mentio: ecce tibi in hoc albo Parthorum reges: eos quidem qui innexi rebus Romanis. vlteriora mihi non ſunt curæ.

I. ORODES. Iuſtino, Herodes: Plutarcho, Ὑρώδης. qui vicit Craſſum.
- PACORVS, à P. Ventidio victus cæſúſque. Dio, & alij.
- PHRAATES, Plutarcho Phraortes.

II. PHRAATES. cum quo M. Antonius bellum geſſit. Teridates eum regno pepulit: ſed ipſe breui pulſus, Phraate reſtituto. cui legitimi filij quattuor.
- SARASPADES.
- CEROSPADES.
- PHRAATES.
- VONONES. eius F. MEHERDATES.

Vnus ex concubinâ Romanâ muliere, Thermuſsâ, genitus. qui aſtu matris in Parthis remanſit. de quo Ioſeph. lib. XVIII. cap. IIII.
- PHRAATES, nothus.

III. PHRAA-

III. PHRAATES, patris interfector, maritus matris. breui pulsus, facinorum odio, moritur. Idem Iosephus.

IV. ORODES, Iosepho, Herodes, nescio cuius proles. cœtu popularium facto cæsus in sacrificio vel venatu, ob crudelitatem. Ioseph.

V. VONONES, de quo hic Tacitus, & loco dicto Iosephus.

VI. ARTABANVS. non ex rectâ priorum regum stitpe, tamen Arsacides & Medorum antea rex, ait Iosephus. Contra eum rex missus à Tiberio Phraates, de quo suprà, Vononis frater. sed in viâ periit. posteà Teridates (nescio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artabanum, iterumq́. ab eo pulsus. Regnum tenuit ad Claudij principatum.

Eius filij:
- ORODES qui Armeniæ rex. Tacit. lib. VI.
- DARIVS, qui Vitelliano fœdere cum Artabano, obses missus Romam. Ioseph. Is est quem nominat Sueton. Calig. cap. XIX.

VII. GOTARZES. Artabani frater, qui necem ipsi filiisque maturauit. Tacit. lib. XI.

VIII. *VARDANES. item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib. XII. *Imperitauit Apollonij tẽpore. Vide Philostratum lib. I.

IX. GOTARZES, iterum, mortuo fratre. Contra eum submissus MEHERDATES, filius Vononis, imperante Claudio. Frustra. victor prœlio Gotarzes.

X. VONONES (ignoro stirpem) antea Mediæ rex, lectus accitúsque à Parthis, sed breui & inglorio regno. Tacit. XII.
- VOLOGESES.
- TIRIDATES, sub Nerone Armeniæ rex.

XI. VOLOGESES, vel vt Græci, VOLOGÆSVS; Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Vespasiani imperium, vt liquet ex Taciti Histor. lib. IIII.

Raro venatu, segni equorum curâ.] Quæ tamen vnica studia procerum regísque. Xenophon lib. VIII. παιδείας. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως, ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεύς, καὶ οἱ ἄλλοι περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. Venationi addicti Parthi.

Vilissima

Pag. 51. *Vilissima vtensilium anulo clausa.*] Signatorium anulum intellegit, siue, vt alij appellant, sigillaricium, qui habeat χαρακτῆρα. De quo Vopiscus in Aureliano: *Vxori & filiæ anulum sigillaricium quasi priuatus instituit.* Moris autem Romani, vt domi supellex penusque omnis eo signaretur: nequid negligentiâ aut furto periret. Apud Plautum mater familias,

Anulus signatorius.
Eo signabant penum & vtensilia.

Obsignate cellas, referte anulum ad me,
Ego huc transeo in proximum ad meam vicinam.

Et alibi seruus:

Isti parcipromi qui salinum seruis obsignant cum
sale.

Plinius XXXIII. *At nunc cibi quoque & potus anulo vindicantur à rapinâ.* Ab hoc more Martialis lib. IX.

Septem post calices Opimiani
Denso cùm iaceam triente læsus,
Adfers nescio quas mihi tabellas,
Et dicis, Modò liberum esse iussi
Zenam, seruulus est mihi paternus.
Signa. cras melius, Luperce, fiet:
Nunc signat meus anulus lagenam.

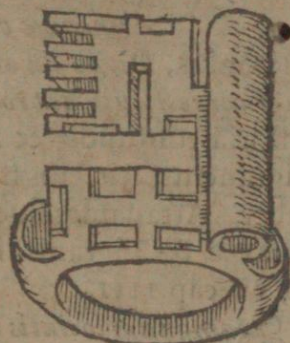
Et simile, quòd mater Ciceronum amphoras vinarias signare solita etiam inanes. Clemens lib. III. Pædag. feminis Christianis talem anulum dat: δίδωσιν οὖν (ὁ παιδαγωγὸς) αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει. ἐπίσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν. ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν. id est: *Tribuit etiam feminis anulum aureum, non herclè ad ornatum, sed ad signandum ea quæ domi custodienda sunt, propter curam domesticam quæ illis incumbit. Si enim omnes à pædagogo rectè instituti essemus, superuacua essent signacula, omnibus ex æquo bonis, seruis dominísque. Sed quoniam aut nulla aut mala institutio caussam magnam præbet iniuriæ, opus habuimus sigillis.* Vbi vides etiam illo æuo morem priscum. Anulos eiusmodi signatorios (ferreos tamen, vt appareat seruorum fuisse, aut vulgarium militum) complures crutos ipsi vidimus in Batauis, cum adiunctâ claui. ad dupli-

Claues anulatæ.

cem

cem ſcilicet vſum, ſignandi aperiendique. Eorum hæc forma, magnitudine minimiſſimi digiti.

Plinius Iliacis temporibus ignotum anulorũ vſum fuiſſe docet, *quoniam conditas arcis veſtes vaſáque aurea & argentea, & ea colligata nodi non anuli notâ Homerus indicat.* Verſus Homeri, quos reſpexit, ſunt, Odyſſ. ϑ.

Αὐτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον,
Μή τις τοι καθ' ὁδὸν δηλήσε*).

Ad hos anulos pertinere velim, Valerii locum lib. VII. cap. vlt. *Inſupérque anulos ſuos ei tradidit: videlicet nequid ex eâ hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyus vir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos & à præſentibus obſignatos diligentiſſimè, heredibus illius exheres ipſe reddidit.*

Primóque congreſſu fuſus reparat vires.] Fugâ captâ ad montes Mediæ, ait Ioſephus.

Victo Vononi perfugium Armenia fuit.] Primò Seleucia. Vide eumdem Scriptorem libro XVIII.

Ob ſcelus Antonij, qui Artauaſden regem Armeniorum.] Verè ſcelus. nec enim cenſori Tacito, ludus & iocus, vt hodie, fallere fidem. Artauaſdes autem Antonium expeditione Parthicâ deſeruiſſe viſus, fallacibus ab eo litteris excîtus, in vincla habitus, & in triumpho Alexandriam ductus eſt. Vide Dionem, & Plutarchum.

Occiſo Artaxiâ per dolum propinquorum, datus à Cæſare Armeniis Tigranes, deductúſque in regnum à Tiberio Nerone.] Ioſephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis. ita enim appellat pro Artauaſde, vt alibi etiam Plutarchus. occiſum eum à propinquis non dicit, dicit à Tiberio

Diſſenſio, in hac hiſtoriâ nominibuſq. ſcriptorum.

berio & Archelao pulsum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulsi solùm, sed etiam occisi. Ad Iium, —— *Claudi virtute Neronis*
Armenius cecidit.

Facit huc Epigramma I. lib. IIII. Florilegij Græci, εἰς εἰκόνας βασιλέων.

Suetonius, *Ducto ad orientem exercitu regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro Tribunali diadema imposuit.* Dio historiã confundit, & Artabazem nominat pro Artaxiâ, Tigranem facit eius fratrem, lib. LIIII. Res autem ita habet. Artauasdes siue Artabazes, duûm filiorum pater, Artaxiæ & Tigranis, ille maior natu. Adi Iosephum, lib. XV. cap. IIII.

Barbari reges cum sororibus matrimonio iuncti.

Quamquam sociatis more externo, in matrimonium regnúmque.] Qui mos etiam Aegyptiis, aliisque barbaris ad Orientem.

Sed vbi minitari Artabanus.] Qui Orodem siue Herodem filium suum regem iis dedit. Iosephus lib. XVIII. cap. IIII. qui etiam hanc rem fusius exsequitur, paullum tamen à Tacito diuersus.

Pag. 51.

Vt effugere agitauerit Vonones, in loco reddemus.] Reddidit, hoc ipso libro sub finem.

Quot annos in Germaniâ Germanicus.

Quæ sibi tertium iam annum belligeranti.] Imò plures. Nam continenter in Germanos bellum gessit, à clade Vari: excepto anno Consulatus. Sed Tacitus à postremâ eius missione annos numerat, quæ fuit exacto consulatu eius, sub Augusti mortem.

Acie & iustis locis.] Nouè dictum, pro æquis locis

Naues duplici gubernaculo.

Appositis vtrimque gubernaculis, conuerso vt repentè remigio hinc vel illinc appellerent.] Id quidem genus nauigij binis gubernaculis, hodie inuisum. At noster iterum describit, lib. III. Histor. vocatque Cameras: *Sic inter vndas voluuntur pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiscretum & innoxium est.* Item De moribus Germanorum: *Forma nauium eo differt, quòd vtrimque prora paratam semper appulsui frontem gerit.* Reperio & apud Suidam prisci scriptoris verba, nescio an hanc ipsam rem narrantis: πλοῖα μονήρη, ἔστιν ἃ καὶ δίκροτα κατεσκευάσαντο. τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ ἐκ τῆς πρῴρας ἑκατέρωθεν πηδαλίοις ἤσκησαν, ὅπως αὐτοί τε μὴ μεταστρεφόμενοι καὶ ἐπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τῷ παράπλῳ καὶ ἀπόπλῳ αὐτῶν σφάλλωσιν.

Accipien-

Accipiendísque copiis, & transmittendum ad bellum opportuna.] Siqua alia insula, in hac mundi pilâ. Bataviæ opportunitas.

Tumulum nuper Varianis legionibus structum.] De quo suprà lib. I. *Primum exstruendo tumulo cespitem Cæsar posuit, gratissimo munere in defunctos.* Tumulus ille, non aliud quàm κενοτάφιον fuit. habésque huius ritus illustre apud Xenophontem exemplum, lib. VI. expeditionis Cyri: vbi inane sepulchrum constituitur militibus defunctis, quorum reliquiæ non faciles repertu. ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα. οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. Et apud Virgilium lib. III. Pag. 33. Cenotaphiũ eiusq. ritus.

—— manésque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespite inanem
Et geminas, caussam lacrimis, sacrauerat aras.

Veterem aram Druso sitam disiecerant.] Druso mortuo cenotaphium decretum ad Rhenum ipsum. Dio LV. & Suetonius, *Exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem stato die, quotannis decurreret, & Galliarum ciuitates publicè supplicarent.* Nescio an huic tumulo adiuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, supplicarent. Volunt id cenotaphium ad* Moguntiacum fuisse. repugnat hic locus, qui constituit inter Lupiam & Rhenum. Sed & Rauennæ sepulcrum Drusus habuit, à Claudione eius F. an ab Augusto ipso exstructum? cuius memoria in lapide prisco, ibi: Ara Drusi & cenotaphiũ. *Idque ex Eutropio sumũt, lib. VII.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CÆS. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ∞. N. LIBERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. VT. QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SVPRADICTA. Monumẽtum Drusi Rauẽnæ

Honoríque patris Princeps ipse cum legionibus decucurrit] Antiquissimi inuenti Decursio in funere illustrium viro-

Decursio funebris. rum. Homerus in funere Patrocli, Virgilius Pallantis descripsit.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos.

Liuius Pœnis etiam vsitatam ostendit lib. xxv. in morte Gracchi. *Alij ab Hannibale, & ea vulgarior fama est, *in vestibulo primorum castrorum rogum exstructum esse: armatum exercitum decurrisse cum tripudiis Hispanorum, motibusque armorum & corporum suæ cuique genti assuetis.* Lucanus lib. VIII.

**Legerim, in vestibulo primore.*

——totus vt ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.

Statius lib. VI. optime:

Tunc septem numero turmas (centenus vbique
Surgit eques) versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenæ reges, lustrantque, ex more, sinistro
Orbe rogum, & stantes inclinant puluere flammas.
Ter curuos egere sinus, illisáque telis
Tela sonant: quater horrendum pepulere fragorem
Arma, quater mollem famularũ brachia planctum.

Cuncta inter castellum Alisonem ac Rhenum.] Distinguendum videri, *castellum, Alisonem, ac Rhenum,* pronuntiauit Vertranius. & recte, ad mentem Dionis, lib. LIV. Nam scribit à Druso castellum exstructum ad Lupiæ & Alisonis confluuia, aliudque in Chattis ad ipsum Rhenum. Velleio tamen loci nomen Aliso est: & Ptolemæo ἄλεισον inter Germaniæ vrbes.

Volunt esse opidũ, quod hodie, Vesalia.

Precatúsque Drusum patrem vt se eadem ausum libens placatúsque iuuaret.] Ita est. Nam & Drusus classe Oceanum tentauit; imò & pugnam nauibus conseruit in Amasiâ fluuio, vicitque Bructeros. Strabo lib. VII. Εἰσὶ ἢ μεταξὺ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοί, ὧν ἐν τῷ Ἀμασίᾳ Δροῦσος Βρουκτέρους κατεναυμάχησε. Sed & Petrarcha auctor, arcum triumphalem Romæ sibi visum Druso Neroni huic inscriptum: è quo fracto hos dumtaxat versus à se lectos.

Drusi res in Germaniâ.

——ad diuortia Rheni
Peruasi hostiles depopulatus agros.
Dum tibi Roma decus æternáque sudo trophæa,
Ister pacatis lenior ibit aquis.

Lacus inde & Oceanum vsque ad Amisiam peruehitur.]

tur.] Lacus nominat ſemper plures, vt lib. I. ſuprà. *Ipſe impoſitas nauibus quattuor legiones per lacus vexit.* At hodie vnus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clarè, gentes ibi terráſque fuiſſe pluribus lacubus interſtinctas. Vide chorographiam noſtram Batauiæ.

Claſſis Amiſiæ relicta læuo amne: erratúmque in eo quòd non ſubuexit. Tranſpoſuit militem dextras in terras iturum. ita plures dies efficiendis pontibus abſumpti.] Locus mihi ambiguæ ſententiæ & perplexæ. Vidi qui ſic vellet. Claſſem relictam in ripâ citeriore (aſpectu Galliæ dico:) & in hoc culpari Germanicum, quòd non in ripâ vlteriore. Pontibus enim tunc nihil opus fuiſſet, quibus nunc iunxit amnem, & dies plures abſumpſit. Simplex hæc ſententia, fateor, & ex primo verborum aſpectu. At qui ſcrutetur; valdè, vereor, repugnet. Primùm ſi claſſis in citimâ ripâ poſita: quomodò aptè annectitur, militem tranſpoſitum in terras dextras? Sanè eo poſitu, ſi quid ego capio, vti amnis claſſi læuus fuit, ita & terræ trans amnem. Deinde, quis hîc (malum) Germanici & Romanorum ſtupor, claſſem non appellere ad vlteriorem ripam, in flumine iam noto: & vanam illam operam ſumere in exſtruendo ponte? præſertim re nullâ aut hoſte impediente. Tertiò, ſi ea res, cur Pontes multitudinis numero nominat? potuit enim & debuit tranſmitti ponte vno. Cur *Subuehendi* verbo vtitur, cùm verius *Tranſuehendi*? Neſcio an hæc diluent. Mea de Taciti mente mens eſt: Claſſem relictam in vlteriore ripâ fluminis, vti debuit: ſed tamen in imâ, & mari proximâ, quod non debuit. Quomodo igitur tunc, inquies, amnis illi læuus? ex poſiturâ nempe nauium, quas veriſimile eſt quieſcentes eas & in ſtatione habuiſſe. Nempe proras in Oceanum verterunt, tanquam redituræ, nec vltrà ſcilicet progreſſuræ. Pone autem milites in iis & vectores vt ſolet, facie ad proram verſâ: nónne ſic læuus iis amnis, & terræ in quas tranſponuntur dextræ? Peccatum tamen à Germanico, quòd humilibus & humentibus illis locis militem expoſuerit (debuiſſet ſubuehere:) in quibus tranſeundis, opus pontium ſtructurâ. Ad mare enim æſtuaria: non ſic ſuprà.

Flumen Viſurgis interfluebat.] Mutuâ Romanorum Germanorúmque clade nobilis amnis. cui famam præci- Pag. 54

Taciti scripta ad Visurgim reperta. pùe Tacitus dedit: & ipse Tacito (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inuenti Corbeiæ, quod monasterium ad Visurgim est. atque illinc depromptum verè hunc thesaurum Quæstor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.

Pag. 55. Augurale siue Auguraculum in castris. *Nocte cœptâ egressus Augurali.*] Nihil muto. in castris Romanis ad dextram Prætorij Auguraculum fuit, vbi duces auspicarentur & ex pullis auguria captarent. quod Græcis οἰωνιστήριον est. Hyginus manuss. verbis tamen corruptis, *Auguratorium parte dextrâ prætoriatur à principalem agnouimus, vt dixi, ne & augurium rectè capere potest. parte lauâ tribunal statuitur, vt augurio accepto insuper ascendat & exercitum* * *felicia hospicio alloquatur.* Ita Tacito Auguralis ara commemoratur in castris Corbulonis lib. XV. Erudito tamen viro, *egressus Augustali*, legend. videtur: quia in Quinctiliano scriptum libro VIII. *Carmen funebre, propriè Nænia; & tabernaculum ducis, Augustale.* Non idem mihi videbatur.

*Lego, *felici auspicio*

Germani pelliti. *Contectus humeros ferinâ pelle.*] Quare ferinâ pelle? vt habitum mentiretur Germani, credo; qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in castris solum, sed, vt opinor, inter eius custodes.

Pag. 56. Operari, ad sacra. *Viditque se operatum & sanguine sacro respersâ prætextâ*]. Operandi verbum, ad sacra. Tibullus, *Tunc pubes operata deo.* Curtius: *Per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum.* Restitue apud Liuium, lib. x. *Dum hostes operati superstitionibus, concilia secreta agunt, Amiternum opidum de Samnitibus vi cepit.* ita meus codex. vulgò, *superati.* Quod ait, respersam prætextam: scire licet pontifices, imò sacerdotes omnes, cùm diis facerent, prætextâ vsos: Germanicus autem Augur. Lampridius in Alexandro, *Accepit prætextam etiam cùm sacra faceret, sed loco Pontificis maximi, non Imperatoris.* Appianus ἐμφυλ. α. ἄλλως μὲν Ἀσελλίων στρατηγῶντι δὲ τῷ συνεδρίων, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενον, ἀμφὶ δὲ δευτέραν ὥραν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ ἱεροῖς. Quinctilianus declamat. CCCXL. *Ego vobis allego etiam ipsum illud sacrum prætextarum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus: quo infirmitatem pueritiæ sacram facimus ac venera-*

Liuius correctus.

Prætextæ vsus in sacris, ita tamen vt fuerit tantum sacerdotum.

nera-

nerabilem. Spartianus in Hadriano: *Natali suo vltimo cùm Antoninum commendaret, prætextæ sponte delapsa caput ei operuit.* vbi corrigo, *aperuit*: quia sacrificabant capite velato. Adi & Zosimum lib. IIII. vbi delata ad Gratianum Christianum Principem prætexta pontificia, & spreta. ab hac mente Plinius placari purpura deos scripsit, respiciens scilicet ad prætextam libro IX. *Distinguit ab equite Curiam, dis aduocatur placandis, omnémque vestem illuminat.*

Spartianus correctus.

Nullâ vulnerum patientiâ, sine pudore flagitij, sine curâ ducum, abire, fugere.] Videntur adumbrata e Thucydide, qui Brasidam inducit hortantem suos contra Illurios: cósque iisdem moribus fingit. lib. IIII. vbi inter cetera: οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες, αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἥτε φυγὴ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτῶν, ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ, ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει.

Pag. 57

Aduersis diis obiiciant.] Ita correxi: vulgo, *odiis.*

Pag. 58

Octo aquilæ petere siluas visæ aduertêre Imperatorem.] Sic lib. IIII. Hist. *Aduertit ea res Vespasianum.* & Liuius lib. I. emendante me, *Aduerterátque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri.* Nam hactenus *auerterátque*, scriptum reperies, ignorantiâ historicæ dictionis. Ceterum, illud mirum vnde hîc aquilæ nostris terris haud temerè visæ. Ac subuereor vt falsa species obiecta Germanico, aliæque alites fuerint.

Aduertendi verbum, aliâ notione. Liuius emendatus.

Sequerentur Romanas aues.] Aquilas intellegit, quæ à C. Marij æuo propriæ Romanis. Exemplum credo etiam à Persis, quibus in militiâ, Aquila præcipuum & regale signum. Xenophon de Expeditione Cyri lib. I. καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης, ἐπὶ ξύλου ἀνατεταμένον. Et Pædia Cyri, lib. VII. ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δὲ ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. id est: *Erat autem ei signum, aurea aquila in longâ hastâ suspensa. & nunc etiam id insigne Persarum regibus manet.* Sed diuersa tamen ea paullum ab aquilâ Romanorum. Nam hæc non aliud, quàm modica ex argento aquila, quæ summæ hastæ insistebat, alis expansis, pede fulmen aureum tenens. Ita, præter M. Antonij nummos, etiam Dio describit libro XLIII. de prodigiis ante pugnam Mundensem:

Aquilæ Romanæ exemplum à Persis.

Romana aquila qualis.

ſem: οἱ δὲ δὴ ἀετοὶ τῶν στρατοπέδων αὐτοῦ, τάς τε πτέρυγας σείσαντες, καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν τινες χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες, ἐκείνῳ τε τὸ κακὸν ἄντικρυς ἐνέσκηπτον, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπεπέτοντο. id eſt, *Aquilæ legionum eius, alas concutientes, & fulmina, quæ nonnullæ earum aurea pedibus tenent, abiicientes, Pompeio exitium palam denunciabant, ipſæque ad Cæſarem quaſi auolabant.* Dixi modicam fuiſſe. collige ex his Flori verbis lib. IIII. *Tertiam aquilam ſignifer, priuſquam in manus hoſtium veniret, euulſit, merſamque intra baltei ſui latebras gerens in cruentâ palude delituit.* Neque enim baltei latebris tegi potuiſſet aquila admodum magna. Dixi ex argento. quia, vt Plinius ait, eo metallo olim omnia ſigna, & in Appiano Aquilas reperio ex argento in caſtris Bruti: tamen aureas poſteà fecit luxus. itaque eas Dio deſcribit lib. XL. ex more ſui ſecli: ὁ γὰρ Ἀετὸς ὠνομασμένος, ἔστι μὲν νεὼς μικρός, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται. καθίσταται ἐν πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις. καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μακροῦ, ἐς ὀξὺ τοῦ στύρακος ἀπηγμένου ὥστε καὶ ἐς τὸ δάπεδον καταπήγνυσθαι, φέρει. id eſt, *Quod Aquilam dicunt, eſt modicum ſacellum, & in eo aquila aurea. conſtituitúrque in omnibus legionibus. eam vir vnus aliquis haſtæ oblongæ impoſitam portat, cuius haſtæ ima pars acuta eſt vt defigi in ſolum poſſit.* Quod ait ſacellum eſſe, caue cenſeas in haſtâ ipsâ ſimile quidpiam fuiſſe templi (nuda enim aquila fuit, vt docent monumenta & nummi) ſed ad caſtra referendum eſt: in quorum principiis ædicula quædam, ſiue templum, in quo religionis cauſsâ aquilæ & ſigna ſeruabantur. Herodianus lib. IIII. ὡς δὲ εἰσέπεσεν εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴς τε τὸν νεὼν ἔνθα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατοπέδου προσκυνεῖται. id eſt, *Poſtquàm in caſtra venit & id ſacellum in quo ſigna & imagines exercitus adorantur.*

Non magnū id aquilæ corpus.

Ex argento olim facta. Poſt aurea.

Aquilæ ſacellum ſiue domūcula in caſtris.

Propria legionum numina.] Ita alibi: *Mox conuerſus ad ſigna & bellorum deos.* Dionyſius, de iiſdem: τιμιώτατα γὰρ Ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται. Adeò autem ſigna pro diis, vti per ea miles iuraret. Liuius lib. VI. *Obſtringere periurio non ſe ſolùm ſuúmque caput, ſed ſigna militaria & aquilas, ſacramentíque religionem.* Tertullianus: *Religio Romanorum tota caſtrenſis ſigna veneratur, ſigna iurat, omnibus diis præponit.*

Aquilæ & ſigna, dij militum.

ponit. Exemplum eius ſacramenti egregium apud Lucanum lib. I. vbi Lælius Cæſari: Milites per ſigna iurabãt.

——per ſigna decem felicia caſtris,

Pérque tuos iuro quocumque ex hoſte triumphos.

Imò & adorata ea. Diſce è Sozomeno Eccleſ. Hiſt lib. I. cap. IV. vbi de Labaro: Σημεῖον δὲ τοῦτο τιμιώτατον, καθότι ἀεὶ τοῦ βασιλέως ἡγεῖσθαι, καὶ προσκυνεῖσθαι νενόμιστο παρὰ στρατιωτῶν. *Hoc ſignum venerãbile maximè: quia & principem antecedere, & adorari etiam à militibus ſolebat.* Signorũ adoratio.

Repertis cathenis, quas in Romanos vt non dubio euentu portauerant.] Fecit idem M. Antonius apud Florum lib. III. qui *Cretam inuaſit cum ingenti quidem victoria ſpe atque fiduciâ, adeò vt plures cathenas in nauibus quàm arma portaret*. Fecit Flaminius, in Polybio lib. III. qui ſuos ita vanitatis impleuit, *vt plures eſſent qui* ἁλύσεις καὶ πέδας καὶ τοιαύτην παρασκευὴν, *ferrent, quàm qui arma.* Sed vtriuſque quis exitus? qui nunc Germanorum. Nec aliter ſolet magnus ille deus, qui deiicit quidquid vanè ſe attollit. Fiducia bellis improſpera.

Miles in loco prælij Tiberium Imp. ſalutauit.] Oportuerat Germanicum ipſum, qui dux & auctor facti. Sed Auguſtus vt auſpicia ſeruauit ſibi; ſic honorem omnem rei à ducibus ſuis legatíſve geſtæ. Nam qui ductu quidem ſuo, alienis tamen auſpiciis vicerat: ne antiquitùs quidem Imp. ſalutabatur, aut triumphabat. Hoc adulans ſuo Principi Horatius voluit: Imperatoris nomen ad ſolum principẽ. Apud eum vnũ auſpicia

Te copias, te conſilium, & tuos
Præbente diuos.

Et ab hac re ſtatim, in trophæi inſcriptione legis, *Exercitum Tiberij Imperatoris ea monumenta conſecrauiſſe*; non, Germanici, qui ducebat.

Detraxerat tegimen capiti, quò magis adgnoſceretur.] Idem video Cyrum minorem feciſſe in pugnâ illâ ſibi extremâ: cuius cauſſam tamen Xenophon ambiguè refert ad morem Perſarum, qui nudis capitibus pugnam inibant. Pag. 60. Nudo capite, in periculo, duces.

Sed æſtate iam adultâ.] Sæpè ita loquitur noſter, imitatione apertâ Salluſtij, quam phraſim operæ eſt ſemel à iuuentute intelligi, ex Seruianis notis, ad illud *Vere nouo. Id eſt*, ait, *primo menſe Martio. Nam veteres per ſingula* Adulta ęſtas. Noua.

 tempora

tempora anni, quæ in tres menſes diuiduntur, obſeruant, vt ſic dicant: Primum menſem, Nouum ver: ſecundum, Adultum: tertium, Præceps. Ita de Hieme, Æſtate, Autumno. ſic ſemper Salluſtius. Simile, quod Græci annum partiuntur: ἱσταμένου τοῦ ἔτους, μεσοῦντος, ἢ λήγοντος.

Præceps.

Effuſa grando.] Sub quam, occultâ cauſsâ, ſemper, vt aiunt, Oceanus intumeſcit.

Mare omne in Auſtrum ceſſit.] Propriéne Auſtrum dicit? an γενικῶς, poëtarum ex ritu, quemuis ventum? Ambigo ego, ne Notum voluerit intellegi: quia clarè ſubdit, *qui tumidis Germaniæ terris, immenſo nubium tractu validus & rigore vicini Septemtrionis horridior.* Nam certè non Auſter eſt tyrannus, vt ille loquitur, Germaniæ terræ: nec vicinus Septemtrioni, cui rectâ lineâ diſtans & aduerſus. Adde quòd Auſtro turbante, vix eſt vt naues ex orâ Friſiorum in Britanniam rapiantur. quod mox narrat factum. Poſſunt tamen fortaſſe & hæc dilui; & illa non incommodâ interpretatione iuuari.

Auſter, pro quouis alio vento imbrico.

Poſtquam mutabat æſtus, eôdem, quò ventus ferebat.] Non malè etiam, *eodémque quò ventus.* Liuius lib. XXVI. *Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum ſtagnum eôdem quò æſtus ferebat.*

Aluei manantes per latera.] Nec diſpliceret ſcribi, *nantes.*

Pag. 61

Propinquo loco defoſſam aquilam] Malim, *luco.* Hic autem inuenta aquilarum vna, & ſuprà lib. I. altera. ergo receptæ nunc omnes, quia tertia ſeruata militis aſtu. Florus tamen ſcripſit, *Signa, & aquilas duas adhuc Barbari poſſident: tertiam ſignifer, &c.* Parum conſideratè. niſi ex Liuij perſonâ & ætate loqui hominem placet.

Flori incogitantia.

Non auſum congredi hoſtem.] Legerim hæc & ſequentia, *non auſo c. hoſte, Pulſo, Pauente.*

Pag. 62.

Reductus inde in Hiona mile.] Vera correctio Beroaldi, *in hiberna miles.* ex Taciti verbis ipſis. Rhenanus, qui, *Iuhiona,* legit: & ego qui ſeriò olim refelli, digni ambo qui piemur.

Sic Sugambros in deditionem acceptos, ſic Sueuos.] Id accidit Tiberio ipſo duce. Vide Dionem lib. LV. in cuius verbis menda, Cantabríque appellantur in Germaniâ, qui reuerâ Sugambri: vt monui olim Antiquar. lect. lib. I. cap. VI.

Cap. VI. Suetonius: *Sueuos & Sugambros dedentes se in Galliam traduxit, & in proximis Rheno agris collocauit.* Eutropius lib. VII. *Tiberius* CCCC. M. *captiuorum ex Germaniâ transtulit, & supra ripam Rheni in Galliâ collocauit.* Isidorus non obscurè indicat hos ipsos esse, qui Burgundiones posteà appellati, largiter potuerunt. *Burgundiones*, inquit, *quondam à Romanis subactâ* * *interiore Germaniâ per castrorum limites positi à Tiberio Cæsare, in magnam coaluerunt gentem. atq. ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta, Burgos vulgò vocant. Hi posteà rebelles effecti Romanis, plusquam* LXXX. ∞. *armatorum ripas Rheni fluminis insederunt, & nomen gentis obtinuerunt.* A quo tamen diuersus it Ammianus, qui originem eorum à Romanis trahit: *Gratanter ratione geminâ Principis acceptæ sunt litteræ. primâ, quòd iam inde temporibus priscis sobolem se esse Romanam Burgundij sciunt: dein quòd salinarum, finiúmque caussâ Alemanis sæpe iurgabant.*

Sueui & Sugambri in Galliam.

Qui posteà Burgundiones dicti.

*Fortè, vlteriore Germ.

Dissentit Marcellinus, Lib. XXVIII.

Adsequi nomen Imperatorium, & deportare lauream posset.] Id est, triumphare. Triumphantes enim ascendere Capitolium soliti, & laurum quam manu tenebant, quæque in fascibus lictorum, deponere in gremio Iouis: arbitri scilicet victoriæ & auctoris. Statius: Silius lib. XV. v. 119.

Laurea triũphantium in gremio Iouis.

——Laurúmque superbam
In gremio Iouis excisis deponere Pœnis.

Idem Statius lib. IV. Sylv. 1. v. 41.

——Et nondum gremio Iouis Indica laurus.

Dixi in fascibus lictorum: & eum ritum clarè ponit Dio LIIII. de Augusto: καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἀπὸ τῶν ῥάβδων περιεῖλε, καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο. Sicut & Iulius Obsequens: *C. Antonius cùm in agro Pistoriensi Catilinam vicisset, laureatos fasces in prouinciam tulit. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere.* Rectè ergo in Plinio scriptum: *Fasces imperatorum laurus decorat, ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quotiens lætitiam noua victoria adtulit.* nec rectè mutauit è libro vetere, vt ait, vir doctus, *exhinc in gremio.* Senecam turpi notâ deformauit quicumque nebulò ignarus huius ritus. Consolatione ad Elbiam, cap. X. *Scilicet minus beatè viuebat Dictator noster, qui Samnitum*

Item laurus è fascibus.

Defensa Plinij recepta lectio.

tum legatos audijt cùm vilißimum cibum in foco manu suâ versaret, illâ, quâ tam sæpe hostem percusserat, lancémque in Capitolini Iouis gremio reposuerat: quam Apicius nostrâ memoriâ vicit, qui, &c. & molestiam obiecit quærendæ lancis, quam numquam inuenies. Libri aliquot, *lanceamque.* Emendo, *laureámque,* verissimè ad hunc triumphi morem. sequentia etiam scribe, *quàm Apicius nostrâ memoriâ vixit.* non, *Vicit*: & sententia omnis clara. Ne hæreas, simillimus de hisdem Fabriciis Panegyristæ locus Laudatione Theodosij: *Curij, Coruncanij, Fabricij, cùm induciæ bella suspenderant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri rusticabantur.*

Seneca ad eũ morem correctus.

Pag. 63. Stemma huius Libonis obscurum.

Dum proauum Pompeium, amitam Scriboniam, consobrinos Cæsares.] Ante lucem quærere occepi hoc stemma, & vereor vt concubium noctis sit priusquam pertingam. Cur Liboni huic proauus Pompeius, scio: cur Cæsares consobrini. In Scriboniâ amitâ hæreo, quæ ex historiis quidem adstruitur saltem matertera maior. nisi placet amitæ nomine abusum Tacitum esse. Si non est: sequitur vt paternum genus etiam (nam de materno constat) huic adolescenti è Scriboniis sit. Et suadet herclè nomen: quia Tacito dicitur, Scribonius Libo Drusus. Censeo L. Scribonio Liboni, qui consul cum M. Antonio fuit, fratrem fuisse alium Scribonium, cuius nepos iste. ita, inquam, vt maritus Pompeiæ Scribonius aliquis fuerit. Liquere res nisi ex subiectâ genesi non potest.

L. SCRIBONIVS LIBO, qui Consul cũ Antonio, anno DCCXIX. Vxor incerta. Ex his	SCRIBONIA, quæ nupsit SEX. POMPEIO, filio Magni, per bellum Siculũ. Dio, Appian. Ex his	POMPEIA, quæ desponsa M. MARCELLO, pignus pacis cũ Triumuiris initæ. sed non deducta. Nupsit, vt coniicio, pòst SCRIBONIO LIBONI. ex quîs	L. SCRIBONIVS LIBO. qui consul initio libri huius. SCRIBONIVS LIBO DRVSVS. de quo hic, qui tantùm Prætor.

SCRIBONIA, eius soror, vxor OCT. AVGVSTI. Ex his	IVLIA. cui maritus VIPSANIVS AGRIPPA. Ex his	CAIVS, LVCIVS } Cæsares. IVLIA, nupta L. Paullo. AGRIPPINA, nupta Germanico.

SCRIBO-

SCRIBONIVS LIBO, de quo nihil legi.	SCRIBONIVS, de quo nihil.	SCRIBONIVS LIBO, quem volo maritum Pompeiæ fuisse.

Priores duæ lineæ huius generis veræ, & ex historiâ Dionis, Appiani, collectæ. Tertia à solâ coniecturâ est. sed aliter de amitâ Scriboniâ explicari à me non potest. L. Scribonium Libonem, qui cōsul fuit hoc ipso anno quo damnatus adolescens, non patrem eius fuisse sed fratrem ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nusquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuisse arbitror à quo Scribonia lex denominata: quem vir * magnus in libello singulari ad eam legem imperitè confudit cum isto qui nunc reus. * Iac. Rænardus ad leg. Scrib.

Amitam Scriboniam.] Digna lectu de totâ re vide apud Senecam epistolâ LXXI.

Per Flaccum Vescularium.] Qui tamen infrà lib. v. est Vescularius Atticus, insidiarum in Libonem internuncius.

Lecticâ delatus ad fores curiæ.] Quod receptum in solis ægris. Nam lecticæ quanquam iam vulgatæ, tamen spernebantur adhuc à Curiæ aditu. Suetonius de Tiberio: *Numquam curiam nisi solus intrauit: lecticâ quondam introlatus æger, comites à se remouit.* AEgri in lecticâ.

Innisúsque fratri.] Puto L. Scribonio Liboni, qui hoc anno consul.

Et C. Liuius.] Nescio an, *Cluuius*. Pag. 64.

Quis viam Appiam Brundisium vsque pecuniâ operiret] Non temere de viâ Appiâ consultauit vanum caput, quia ea inter Romanas vias longissima, & quasi regina, vt ait Statius lib. II. Sylv. II. v. II. Appia regina viarum.

—— quà limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.

Sed pertinuitne ea Brundisium vsque? Negat Frontinus de Aquæductibus, qui vltra Capuam non porrigit. *Appia aqua*, inquit, *inducta est ab Ap. Claudio Censore. qui & viam Appiam à portâ Capenâ vsque ad vrbem Capuam muniendam curauit.* Adfirmat tamen hic Tacitus, & Strabo, prolixè lib. v. & VI. & Horatius: Discidium scriptorum in viâ Appiâ.

Brundisium melius Numici via ducat, an Appi.

aliusque. Omnes bene. Nam Appius ipse non herclè vltra Capuam perduxit. ne potuit quidem, vt fines tunc erant Conciliati omnes.

imperij

imperij Romani. perduxit posteà siue C. Gracchus Tribunus, qui plerasque vias fecit, refecit: siue C. Cæsar, qui curator viæ Appiæ non leuiter in eam impendit: siue Augustus, de quo inscriptiones priscæ, S. P. Q. R. QVOD. VIÆ. MVNITÆ. SVNT. Nam certum aliquid non alij, non ego inueni.

Atroces vel occultas notas.] Quæ ad mortem eorum pertinerent, aut cædem.

S. C. de tormentis seruorum.

Vetere Senatusconsulto quæstio in caput domini prohibebatur.] Quando & à quo latum id S. C. quæro. Sanè antiquum est, & Cicero referre videtur ad morem maiorum potius, quàm ad legem. *Nam cùm more maiorum de seruis in dominum ne tormentis quidem quæri liceat: exortus est seruus, qui quem in eculeo appellare non posset, eum accuset solutus.* Idem: *Maiores nostri in dominum de seruo quæri noluerunt, non quia non posset verum inueniri, sed quia videbatur indignum esse, & domino morte ipsâ tristius.* Derogatum ei legi antiquitus, in causâ incesti. Pro Milone: *De seruis nullâ lege quæstio est in dominum, nisi de incestu, vt fuit in Clodium.* Iurisconsulti excipiunt etiam adulterij crimen, fraudati census, & maiestatis. l. 1. C. de quæstionibus.

Quando torqueri in dominum seruus possit.

A Tacito discrepat Dio.

Callidus & noui iuris repertor Tiberius.] Imò infamia huius inuenti penes Augustum: erratque noster, si non errat Dio lib. LV. ὅτι δ' ἐκ ἐξὸν ὂν δοῦλον κατὰ δεσπότε βασανισθῆναι, ἐκέλευσεν ὁσάκις ἂν χρεία τοιέδε τινὸς γένηται, τῷ δημοσίῳ αὐτὸν, ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι, ὅπως ἀλλότριος τοῦ κρινομένε ὢν ἐξετάζηται, οἱ μὲν ᾐτιῶντο, ὅτι ὁ νόμος τῇ τοῦ δεσπότε μεταλλαγῇ καταλύεσθαι ἔμελλεν.

Mancipari.

Mancipari singulos actori publico iubet.] Mancipari, mancupio tradi: πιπράσκεσθαι, siue *vendi*, dixit Dio. Suprà: *Hortisque venditis statuam Augusti simul mancipasset.* Lib. III. *Seruos quoque Silani, vt tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat.* Sed quis publicus actor? non alius, quàm publicus siue seruus siue libertus: proprio tamen munere, qui res rationésque reipub. administrabat. Græci διοικητὰς, πραγματευτὰς vertunt. Itaque ferè cum Procuratoribus æquiparantur: sic tamen vt minus latè vagetur eorum potestas. Plinius in laudatione Traiani: *Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo,*

Actor publicus.

Similis procuratori.

tuo, In ius veni, sequere ad tribunal. Idem lib. III. epistol. ad Caluisium: *Deinde quod non minus vtile quàm voluptuosum, posse vtramque eâdem operâ, eodem viatico inuisere, sub eodem procuratore ac penè iisdem actoribus habere.* Saluianus Massiliensis: *Pauent quippe actores, pauent silentiarios, pauent procuratores: prope vt inter istos omnes nullorum minus serui sint, quàm dominorum suorum.* In marmore prisco:

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. ITV. ET. REDITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CÆSARIS
D. CLODIVS. D. L.
FELIX
ACTOR. CÆS. N. D. D.

id est, *Actor Cæsaris nostri dedicauit.* Sic Actores prædiorum l. XVI. C. De procuratoribus. Actores rerum, l. vlt. De offic. præsid. & in Suetonij Domitiano cap. XI. Actorem summarum ritè fortasse reposuit Torrentius. Certè enim pecuniæ recipiendæ & expendendæ præerant. Apuleius lib. II. *Philodespotum requirit actorem* (ita è codice scripto Giselini nostri legimus, cùm malè adhuc *auctorem.*) *eique præcepit, bono custodi redderet sine morâ præmium.* Vt ergo isti in priuatâ familiâ, sic & in rep. Actores. de quibus Plinij locum correctum imputo iuuentuti, lib. VII. Epistolâ ad Caninium: *Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipse feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum promiseram, agrum ex meis longè pluris exactori* (corrigo, inquam, *actori*) *publico mancipaui, eumdem vectigali imposito recepi, tricena millia annua daturus.* quibus verbis nihil clarius potest ad Taciti mentem. Vt enim ibi ager Actori publico mancipatur: sic hic serui. Vide quæ de reip. seruis scripsi libro Electorum, cap. XXII. & adde (quod tunc me fugit) de appellatione eorum à magistratibus, Varronis insignem locum, quem secius accepit vir doctus: Lib. VII. De linguâ Latinâ: *Nomina habent plerique liberti à municipio manumissi: in quo, vt societatum & fanorum serui, non seruarunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentiâ*

Correctus Plinius.

Serui publici agnominati à magistratibus.

uentiâ Fauentinus, à Reate Reatinus, sic à Româ Romanus, vt nominantur libertini à libertis orti, & è publicis seruis populi Romani, qui manumissi antequam sub magistratuum nomina, qui eos liberarunt, succedere cœperunt.

Varro explicatus præter mentem viri docti.

Dicit Varro. Serui publici manumissi, dicti sunt liberti populi Romani, vti reapse erant: manumissi quidem, priusquam ambitiosa hæc consuetudo inualesceret nominandi à magistratibus. Nam ecce cœperunt a Consule quopiam aut Prætore, Corneliani dici, Gelliani, Clodiani. Et adde istis, quæ notaui ibi. Ille amicus noster ad successiones refert & testamenti factionem. Acutè. sed quò tam acutè?

P. Quirinio propinquo suo.] Est P. Sulpicius Quirinius, qui Aemiliam Lepidam habuit vxorem. vnde adfinitas. Nam ipse ignobilis.

Pratura extra ordinem data.] An supra numerum eos Prætores adiectos vult? certè enim vnius prætura tantum vacabat. An potius, in annum proximum destinatos eos, extra sortem aleamque comitiorum?

Pag. 65.

Tunc Cotta Messallinus, ne imago Libonis posterorum exequias comitaretur, censuit.] Cotta hic inter notas & vibices eius secli, filius, vt Plinius * ait, Messallæ oratoris: patris optimi degener proles. De imaginibus in funere, deque hoc interdicto, non repeto ea quæ scripsi in Electis cap. XXIX. Sic Bruti & Cassij imagines abolitæ, infrà lib. III. *Viginti clarissimarum familiarum imagines antelata sunt, Manlij, Quinctij, aliaque eiusdem nobilitatis nomina: sed prafulgebant Cassius atque Brutus hoc ipso, quòd effigies eorum non visebantur.*

* Lib. x. ca. XXII.

L. P. & Gallus Asinius.] Vereor vt elapsum exscriptori sit aliquod nomen. Diuinabam olim, *L. Patus, Gallus Asinius.* Pætos sanè illo æuo in Senatu fuisse, docet liber XV. vbi Cæsonius Pætus. Quid si etiam, *L. P. & Gallus Asinij?* vt prænominibus distinguat plures eius gentis. Nam Asinij aliquot Senatores, imò consulares, vti infrà dicam.

Asinij plures prænominibus diuersi.

Facta & de Mathematicis Magísque Italiâ pellendis Senatusconsulta.] Imò repetita potius. Nam veteri legē edictoque, pridem amota è rep. illa pestis. Anno vrbis DCXIIII. *M. Popillio Lanate, Cn. Calpurnio Coss. C. Cornelius Hispallus Prator edicto Chaldaos intra decimum diem*

Mathematici quando & quotiens pulsi.

liem abire ex vrbe atque Italiâ iussit: leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quaestuosam mendaciis suis caliginem iniicientes ait Valerius libro primo. Anno DCCXXI. M. Agrippa Aedilis τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν. auctor Dio XLIX. in extremo. Iterum anno DCCLXI. ab Augusto interdictum semerè omni vaticinio ac prædictione. notat idem Græcus lib. LVI. Sed seriò in primis & cum curâ ea res habita, hoc anno. Senatusconsulti, quod factum, formam & verba certò repperi in * Fragmentis Iurisconsultorum, quæ dedit nuper doctissimus P. Pythoëus. Ait ibi Vlpianus, lib. VII. de offic. Procons. *Praeterea interdicta est* (ita legit Pythoëus) *Mathematicorum callidâ imposturâ & obstinacitate persuasio Nec hodie primùm interdici eis placuit, sed vetus hae prohibitio est Denique exstat S. C. Pomponio & Rufo Coss factum, quo cauetur, vt Mathematicis, Chaldais, ariolis, & ceteris qui similem incertum fecerunt* (Pythoëus, *similem artem* ego legerim. *similem cestum*, siue *quaestum*) *aquâ & igni interdicatur, omniáque bona eorum publicentur: & sic * eternus gentium qui si id fecerit in eum animaduertatur.* Dico Domitium intellegere S C. hoc ipsum. At enim ille refert ad Pomponium & Rufum Coss. hoc autem anno Taurus & Libo Coss. fuerunt. Non hoc nouum, vt inter scriptores anni vnius discrimen sit. Cælius enim Rufus, & L. Pomponius, consules fuerunt sequenti hunc anno. Addit Vlpianus alia, quæ ad cognitionem istam: *Sapissimè denique interdictum est ferè ab omnibus principibus. nequis omnino huiusmodi ineptiis se immisceret: & variè puniti sunt hi qui id exercuerunt, pro mensurâ scilicet * & consultationis* (legerim, *sceleris & consultationis*, vel inductâ copulâ, *scilicet consultationis*) *Nam qui de Principis salute, capite puniti sunt, vel quá aliâ grauiore pœnâ adfecti.* Non omittam oraculum nostri vatis, de his vanis vatibus: *Mathematici genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax: quod in ciuitate nostrâ & vetabitur semper, & retinebitur.*

Verba propemodum eruta huius Senatusconsulti.

*Libro cui titulus: Mosaicarum legum & Romanar. collatio tit. XV.

Correctus Vlpianus.

De tempore Senatusconsulti dissensio.

Vlpianus iterum emendatus.

Saxo deiectus est.] Tarpeio. ita dicebant, sine aliâ additione. Plautus:

Saxum Tarpeium.

Qui in amore, (malim, *amorem*) *pracipitauit, peius perit, quàm si saxo saliat.*

Lucretius, —— *scelerisque luela*
Carcer, & horribilis de saxo iactus deorsum.

Animaduersiones extra vrbem.

[*Extra portam Esquilinam.*] Supplicia pleraque apud Romanos sumi solita extra portas. credo, ne frequenti sanguine & cæde, contaminari oculi ciuium, aut delibari videretur libertas. Plautus,
—— *credo ego istoc exemplo tibi*
Esse eundum actutùm extra portam, dispessis manibus
Patibulum quom habebis.

Carnificis domus extra vrbem.

Itaque & carnifex domicilium habuit extra vrbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: *Sed moreretur prius acerbissimâ morte millies Gracchus, quàm in eius concione carnifex consisteret quem non modo foro, sed etiam cælo hoc ac spiritu Censoriæ leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt.* Ideo Plautus,

Plautus explicatus.

—— *extra portam Metiam currendum est priùs,*
Lanios inde accersam duo cum tintinnabulis.
intellegit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad solemnem suppliciis locum. Imò & Coriarij ac Vispelliones vrbe submoti, à pari caussâ. Morticina enim tractant. Artemidorus lib. I. cap. LIII. τὸ δὲ βυρσοδέψειν, πᾶσι πονηρόν· νεκρῶν γὰρ ἅπτεται σωμάτων ὁ βυρσοδέψης, καὶ τῆς πόλεως ἀπῴκισται. *Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua attrectat cerdo, ideóque ab vrbe secluditur.* Sed quid est quod Tacitus hic diserte nominat Esquilinam? non temerarium est. nec facile reperies, vt ego censeo, vbi supplicij res, nominari portam aliam: nisi tamen Metiam, vt iterum apud Plautum:

Coriarij extra vrbem.

Porta Esquilina suppliciorum fuit.

Illum edepol videre ardentem te extra portã Metiam,
Credo ecastor velle.
Sed profectò quę Metia Plauto, eadem est cum Esquilinâ: argumento loci de suppliciis, tum numeri situsque portarum vrbis. Idque ante me censuisse audio Octauium Pantagathum, virum magnum, altum, & qui esse doctus eligeret quàm videri. Non, inquam, reperies aliam nominatam ab istis, nisi fortè Collinam in Vestalium morte. quod aliud à supplicio vulgato. Facit ad portam Esquilinam, quod Suetonius in Claudio scripsit: *Ciuitatem Romanam vsurpantes in campo Esquilino securi percussit.* Quod Horatius, anus illas lapidatas in Esquiliis abiicit:

Metia, eadem cum illâ.

Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens
Contundet obscenas anus.
Post insepulta membra different lupi,
Et Esquilinæ alites.

Itaque & Puticuli ibi, quò vilium damnatorúmque hominum cadauera proiiciebantur. Varro, Festus, aliique. Ibidem locum fuisse, qui Sestertius diceretur, infrà docebo. Puticuli.

Cùm classicum canere iussissent.] Non cuilibet è plebe doctorum notus mos. Cùm ciui rei capitalis dies dicta esset, classicum in celeberrimis vrbis locis canebat, & postremò ante ianuam damnati. Plutarchus in Gracchis: καίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, εἴ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἕωθεν ἐλθόντα σαλπιγκτὴν ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. Seneca lib. I. de Irâ: *Itaque etsi peruersa induenda magistratui vestis, & conuocanda classico concio est, procedam in tribunal non furens nec infestus, sed vultu lenis, & illa solemnia verba graui magis quàm rabidâ voce concipiam.* In Commentario M/. Sergij apud Varronem, lib. v. de L.L. *Quo die comitia erunt, in arce classicum canat, endo* (sic emendo) *circúmque mœros, & ante priuati huiusce T. Quinctij Trogi scelerosi hominis hosticum* (leg. est, *hostium*) *canat, & vt in campo cùm primo luci adsit.* Seneca iterum huc respexit Epist. XVII. *Cùm classicum cecinit, scit non se peti: cùm aliqua conclamatio est, quomodo exeat, non quid efferat, quærit.* Puto & Lucilius, hoc versu trochaico: Classicum canebat in morte ciuium. Varro correctus.

Rauco concionem sonitu & curuis cogant cornibus.

Nec Romæ solùm & inter ciues seruatus ille mos: sed etiam in prouinciis, nisi fallunt me Declamatores (& hercle vereor vt animi ingeniique caussâ fallant) apud Senecam patrem libro IX. Controu. II. de Flaminio qui inter cœnam noxium puniuit. Capito: *Fit à præcone silentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex alterâ parte classicum.* Cassius Seuerus: *Si tribunal conscenderit conuiuiali veste: si cùm classicum canere debeat, symphoniam canere iusserit.* In prouinciis seruatus ille mos.

More prisco aduertere] Supplicium prisci moris quale, pete à me in lib. XV.

g 2 Ne vasa

Ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent.] Vide luxum eius æui; & gratulare sæculo nostro. Dio paullo communiùs id concipit: quasi interdicta omnia vasa auri, nisi quæ ad sacra.

Ne vestis serica viros fœdaret.] Nolim erres. distincta genera vestium olim, Byssina, Bombycina, Serica. Byssina, è lino: Bombycina, è verme: Serica, ex arborum lanâ confectæ. Bombycina eadem est cum Ceâ siue Coâ (nihil enim interest) manetque hodie: reliquarum nihil superest præter nomen. Byssum cum Serico, imperitè confundit Philostratus lib. II. & vult ex arbore Indicâ nasci, quæ altitudine quidem populos æquet, foliis salici non absimilis. Sericum debuisset dicere. Nam Byssus è terrâ gignitur vt linum, circa Elidem præcipuè, Achaiæ vrbem. Eâdem imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Isidorus lib. XIX. Si tamen imperitia est, & non recepta opinio inferioris æui. Nam & Zonaras in Iustiniani vitâ scribit *eius temporibus telam sericam à Romanis* (id est Græcis Byzantinis) *texi cœptam, cùm anteà à Persicis mercatoribus tantùm importaretur, nec Romani scirent fila illa esse vermium.* Et addit duos monachos oua illa vermium ex Indiâ attulisse, & mori foliis aluisse, & inde sericum confecisse. Otho item Frisingensis in historiâ Friderici lib. I. ait Rodericum Siculum expugnatis in Græciâ Athenis, Corintho, Thebis opifices qui sericos pannos texebant deduxisse captiuos & in Siciliæ vrbe Palermo collocasse: Inde factum vt quam textrinam prius soli Græci inter Christianos habuerint, cum Romanis communicata sit ingeniis. Nec abhorrent ab hâc sententiâ Pausanias, Pollux, Seruius. At magis veteres discriminant clarè: & lanam arborum esse Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.

Velleráque vt foliis depectant tenuia Seres.

Plinius: *Seres lanicio siluarum nobiles, perfusam aquâ depectentes frondium canitiem.* Seneca poëta: *Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.* Marcellinus lib. XXIII. *Apud Seras sublucida silua, in quibus arborum fœtus aquarum asperginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam pectunt, nentésque subtemine conficiunt sericum.* De his Seneca, lib. VII. De beneficiis: *Video sericas vestes, si vestes* vocandæ

Pollux, l. VII. cap. XVII. De bysso, & serico.

Byssinas vestes in AEgypto repertas tempore Semiramidis vult Clemens Strom. I.

Isidori & Othonis error.

Bombyx quomodo ad Italos peruenerit.

Serica vestis parum propriè nominata inferiore æuo.

Vestes è serico pellucidæ.

vocanda sunt, in quibus nihil est quo defendi corpus, aut denique pudor possit. quibus sumptis, mulier parum liquidò nudam se non esse iurabit. Hæc ingenti summâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur, vt matronæ nostræ ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quam in publico ostendant. Pellucebant enim tenerrimâ, vt Ammianus loquitur, subtilitate. ideoque quotiens pellucidam vestem, pellucentem togam, taliaque legis; capito de Sericâ, aut Coâ. Iuuenalis: Lanæ exoticæ.

Acer & indomitus libertatisque magister
Cretice pelluces.

ceperim de Sericâ. Tibullus, de bombycinâ:

Illa gerat tenues vestes, quas femina Coa Item è bombyce.
Texuit, auratas disposuitque vias:

& Horatius: *Altera nil obstat Cois tibi.* Serica quando venerint in vsum, planissime non scio. suspicor Iulij Cæsaris æuo, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contexit sericis. vt ex quorundam fide Dio refert lib. XLIII. Eam vestem etiam Medicam dictam, scriptum reliquit Procopius. Genera eius facta postea Holoserica, Subserica. vsusque primus Holosericâ, Eligabalus. de quo adi scriptores historiæ Augustæ. Quando Serica Romæ. Medica vestis, de quâ vide Procop. lib. II. de bello Vandalico.

Aliam apud Scipiones pecuniam.] Largâ significatione pecuniam dixit, vt lex X. viralis, & Iurisconsulti.

Vt locis, ordinibus, dignationibus antistent, talésque ad requiem animi aut salubritatem corporũ parentur] Quid est illud, *tales*? Censeo rescribendum, *dignationibus antistent, aliisque, quæ ad requiem.* Ideò (inquit bonus patronus luxuriæ) repertum discernere censum Senatorum equitumque à plebe: non solùm vt loco, ordine, dignitate, præmineant, sed etiam supellectile, veste, aliisque quæ animo aut corpori cara. Potes etiam legere, *& aliis quæ ad.* minusque recedes à scripturâ.

Confessio vitiorum.] Possit legi, *consensio* Pag. 66.

Missus est Prætor, qui domi interrogaret.] Quod in egregiis personis obseruari Paulus iubet, l. XV. De iureiurando: *Ad egregias personas, eósque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.*

Censuit in quinquennium magistratuum comitia habenda.] Non à se id inuenit Gallus, sed imitari decretum Pag. 67.

Lib. II. ἐμφυλ.

C. Cæsaris voluit, de quo Appianus, in personâ M. Antonij: ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ ἔτι ἄρχομεν, αἱρεθέντες πρὸς ἐκείνου γενόμενοι, οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἄρχειν κεχειροτονήμεθα, ἐς γὰρ πενταετές, ὡς ἴστε, καὶ τὰ ἀστικὰ ἡμῖν καὶ τὰ ἐτήσια, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διέταξε. De quo etiam Suetonius sentit cap. LXXVI. in Iulio: *Magistratus in plures annos ordinauit.*

Legati exercituum.

Vtque legionum legati, qui ante praturam eâ militiâ fungebantur.] In exercitu duplices legati, Consulares & Prætorij. Consularis toti exercitui plerumque: Prætorius legioni vni præsidebat. At interdum à Cæsare etiam non prætorij præponebantur, ad quos pertinere hoc consilium Gallus voluit. Sed quod sequitur, *in annos singulos nominaret*, nónne potius scribi est, *in annos quinos?* Et mihi ex prioribus sequentibúsque sic videtur. Refero hoc autem ad candidatos Præturæ, quod numerus facilè indicat.

Quasi augeretur potestas eius.] In Medicæo, *auretur*, legitur voce admutilatâ. Illa vera lectio. Augebatur enim potestas, cùm in eius manum comitia darentur.

Preces M. Hortali nobilis iuuenis.] Ortalus scribitur in

Ortalus cognomen Hortensiorum.

Suetonio: *Plerosque modestiâ & pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hortensij oratoris nepotem, qui permodicâ re familiari, auctore Augusto, quattuor liberos tulerat.* Ortalus igitur Hortensiæ gentis cognomen. Cicero ad Atticum, lib. IV. *Ortalus in eâ causâ fuit, cuiusmodi solet.* Infanda quædam de hoc ipso, nisi fallor, Hortensio

Mala proles boni patris Ortalus.

Valerius Maximus narrat lib. III. *Iam Q. quidem Hortensij, qui in maximo & ingenuorum ciuium & amplissimorum prouentu, summum auctoritatis atque eloquentia gradum obtinuit, Nepos Hortensius Corbio omnibus scortis abiectiorem & obsceniorem vitam exegit: ad vltimúmque lingua eius tam libidini cunctorum inter lupanaria prostitit, quàm aui pro salute ciuium in foro excubuerat.* sed vocat Corbionem. An'ne igitur scrib. *Hortalus Corbio?* an corrupta ea vox, substituendúmque, *Ortalus?* alterum certè horum. Principio etiam Valerianæ narrationis

Diuinatio in Valerio Max.

emendo, *in maximo & ingeniorum, & ciuium amplissimorum prouentu.* Facio iudicem nostrum Pighium, cui scriptor hic non medicinam debet, sed vitam. Sed hic Ortalus

talus Hortensij nepos, nunquid ex filio? Appâret. nam & Valerius diserte Hortensium eum appellat. Attamen filius magni illius Oratoris, bello ciuili Brutiano periit, præmature. Velleius: *Eadem Lucullum Hortensiúmque eminentissimorum virorum filios fortuna abstulit.* Sed debuit scilicet iam tunc prolem seuisse, & reliquisse in vrbe. Catulli Elegia quæ ad Ortalum est: censeo eam esse ad huius auum. Ortalus Hortensij nepos.

Ex stirps & progenies tot Consulum, tot Dictatorum.] Vaniloqua hominis oratio & falsa. vbi enim isti tot Consules, tot Dictatores? Certè ego in Hortensiâ gente vnum Dictatorem reperio, & Consulem vnum. Dictatorem anno vrbis CDLXVII. secessione plebis. Consulem, Q. Hortensium, huius auum. Sed intellegit fortasse maiores suos etiam ex gente maternâ. Pag. 68.

Eandem vim in me transmittere.] Prisca scriptura, *in me transmeret.* ex quo Beatus, *transumere.* Legebam, *eâdem, inuidiam in me transmittere.* vel, *eâdem, inuidia me transdere.* Transdere plerumque libris scriptis, pro Tradere. Eâdem, notum ex Plauto. Nec dissidet à vero posterior diuinatio. Pag. 69.

Vectúsque Coram Etruriæ promontorium.] Apud Dionem leges, in Galliam profectum eum. Sed Coræ nomen ego apud Geographos in hoc tractu non reperio: reperio Cosæ. quod Etruriæ opidum fuit in sublimi colle ad mare, cum subiecto sinu. Strabo lib. v. μετὰ δὲ Ποπλώνιον Κόσσα πόλις μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ἔστι δ' ἐν κόλπῳ βουνὸς ὑψηλός. Vicinum id portui Herculis Sex. Rutilius in Itinerario locat: *Et desolatæ mœnia fœda Cosæ.* Seruius de eodem: *Cosa ciuitas Thusciæ, quæ numero singulari etiam secundum Sallustium dicitur.* Nominat & Plinius lib. II. Itaque qui me audiet, *Cosam* hic restituet. Cosa Etruriæ.

Vine militum seruum suum coërceret.] Rectum est. Etsi enim Clemens hic seruus Agrippæ olim: tamen nunc Tiberij. ad quem scilicet vniuersa Agrippæ hereditas venerat. Pag. 70.

Sacrarium genti Iuliæ, effigiésq. diuo Augusto apud Bouillas dicantur.] Addito etiam ludicro Circensi. quod docent Cornelij verba, lib. XV. *Ludicrum Circense, vt Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium* Templũ Iuliis apud Bouillas & ludi.

tiumederetur. At de Sacrario, exemplum imitatus in gente Flauiâ Domitianus. Statius v. Siluar. Carm. II. v. 240.

——æterna modò qui sacraria genti
Condidit, ínque alio posuit sua sidera cœlo.

Triumphauit de Cheruscis, Cattisque, & Angriuariis. Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, sed verbis corruptis: de quibus videro in Germaniâ Taciti.

Pag. 71. *Currus quinque liberis onustus.*] Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphalibus imponebant. Cicero, pro Murenâ, Plutarch. Suetonius, alij.

Suet. in Cal. cap. 1 1. *Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadociâ potiebatur.*] Iusta putatio. Cepit enim regnum ab Antonio, anno vrbis DCCXVIII. Consule Dionem lib. XLIX.

Regnum eius in prouinciã redactum est Non nunc quidem, sed paullò pòst à Germanico misso ad res Orientis. Infrà: *At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepêre* Strabo, lib. XII. τὸ δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν οὐκ ἴσμεν τὴν διάταξιν. τελευτήσαντος γὰρ τὸν βίον Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος ἔγνω Καῖσαρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων αὐτήν. Regnum autem Cappadociæ à Tiberio primùm in prouinciam redactum, consensu traditum est. Appianum quis hîc audiet,

Appiani palàm error. qui refert ad Augustum? Verba eius in Mithridatico: Ἀριοβαρζάνης μὲν οὖν τὴν βασιλείαν ὅλην τῷ παιδὶ ἐνεχείρισε. καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ μέχρι Καίσαρος ἐγένοντο τοῦ Σεβαστοῦ. ἐφ' οὗ καθάπερ τὰ λοιπὰ, καὶ ἥδε ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἐς στρατηγίαν. *Ariobarzanes regnum filio tradidit: variaque mutationes interuenerunt ad Cæsarem vsque Augustum Is, vt pleraque alia, etiam hoc regnum* (Cappadociam) *in Prouinciam redegit.* Viâ excidisti, ô bone & fide aliâs scriptor.

Centesimæ initium. Ea ad ærariū militare. *Fructibúsque eius leuari posse centesimæ vectigal, ducentesimam in posterum statuit.*] Onus hoc impositum vrbi & Italiæ, post bella ciuilia, ab Augusto: anno, nisi erro, DCCLIX, quo tempore ærarium militare institutum, vt tradit Dio lib. LV. Colligo ex verbis Taciti, quæ lib. I. *Centesimam rerum venalium post bella ciuilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo subsidio niti.* Non aliud autem hoc vectigal, quàm centesimus

nus rerum in auctione venalium nummus. Auctor ſic nterpretandi Suetonius, qui Ducenteſimam auctionum ppellat, in Caligulá cap. XVI. *Ducenteſimam auctionum talia remiſit.* vbi bene Turnebus emendat, *Centeſimam.* Bene, inquam, maximus ille Criticus æui noſtri. Nec iuuat Suetonij receptam lectionem hic locus Taciti: quia lle idem Tiberius, quaſi pœnitentiâ beneficij, centeſimam iterum inſtituit, ducenteſimâ inductâ. Clarè Dio, ib. LVIII. καὶ μετὰ τοῦτο (id eſt, poſt Seiani mortem) τέλος διακοσιοστὴν ἔχον, ἑκατοστὴν ἤγαγε. Non narrat id Tacitus. fateor, quia ea omnis hiſtoria exſtincta. At Dio idem, vbi de Caligulâ, ſibi conſtans, centeſimam ab eo ſublatam ait, non Ducenteſimam. Vide eius verba, LIX. Comprobata Turnebi ſententia.

Nec poſſe motum Orientem.] Rectè; quaſi dicat, turbatum commotumque Orientem. aliâs, non peccabis ſi legas, *motum Orientis.* Pag. 72.

Maiúſque imperium quoquò adiſſet, quàm his qui ſorte, aut miſſu Principis obtinerent.] Id eximium ius tributum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas. Quod ait, ſorte aut miſſu: diuidit Proconſules, à Proprætoribus Legatiſque. vt verè notaui libro I. ſuprà.

Creticum Silanum] Ex Iuniâ familiâ hic Silanus, ſed adoptione in Cæciliam tranſierat. Itaque nomina illi, Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus. Ex Dione, Caſſiodoro, aliiſque qui ſcripſerunt Faſtos. Conſul fuit anno vrbis DCCLX. cum Neruâ Siliano. Silanus Creticus.

Donec vltro ambiretur delatum ab Auguſto conſulatum accipere.] Conſul fuit Cn. Calpurnius Piſo, cum ipſo Auguſto, anno DCCXXXI. De miniſterio eius in bello Africo, vide, ſi lubet, Hirtium initio libri. Cn. Piſo.

Vxoris quoque Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur.] A Dione Munatia Plancina dicitur: vt certum ſit eam celebris illius L. Munatij Planci filiam fuiſſe aut neptem. Nominat hanc ipſam Romæ lapis, in ædibus Cæſiis: Plancina.

DIS. MANIBVS
L. MVNATI
PLANCINÆ. L.
POLYCLITI.

Id eſt, Plancinæ liberti.

Vix Tiberio concedere, liberos eius vt multum infrà despectare] Germanicum intellege, & Drusum.

Non frequens phrasis.

Plancinam Augusta monuit Agrippinam insectandi.] Non muto, etsi dictio non trita. Sic lib. XV. *Vologesi penitus infixum erat arma Romana vitandi.*

Auum M Antonium, auunculum Augustum ferens] Tu qui in historiâ tiro, hæc pete ex Tabulâ stirpis Augustæ, quam inserui, fine librorum.

Pag. 73.

Discessu Romanorum, ac vacui externo metu] Simile illi Sallustiano: *Postquam remoto metu Punico simultates exercere vacuum fuit.*

Maraboduus rex.

Sed Marabodunm regis nomen inuisum apud populares] Iure. Nam hic Maraboduus adolescens, Romæ benignè ab Augusto habitus, reuersus ad suos, artes & seruitutem intulit externas. de quo iucunda & necessaria scitu Strabo lib. VII. ἐν ταύτῃ δ' ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σουήβων ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθάπερ τὰ τῶν Κολδούλων. ἐν οἷς ἐστι καὶ τὸ Βουίασμον, τὸ τοῦ Μαροβόδου βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον, ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννους. Ἐπέστη γὰρ τοῖς πράγμασιν οὗτος ἐξ ἰδιώτου, μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἐπάνοδον. νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετεῖτο ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ ἐπανελθὼν δ' ἐδυνάστευσε καὶ κατεκτήσατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λουΐους τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Ζούμους, καὶ Βούτωνας, καὶ Μουγιλώνας, καὶ Ζιβίνους καὶ τῶν Ζουήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Ζέμνωνας. Id est: *in hac Germania parte est etiam Hercynius saltus, & gentes Sueuorum: quarum alia ipsam incolunt siluam, vt Colduli* (suspecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio) *in quibus est & Bouiasmum* (fortè, *Boyhaimum* vera scriptura, quasi Boiorum domus)

Eius regia.

Marobodui regia. in quem locum cùm alios complures transtulit, tum populares suos Marcomannos. Occupauit enim dominatione priuatus, post reditum suum Româ: vbi iuuenis vixerat, & beneficiis ab Augusto affectus fuerat. Reuersus autem regnauit, & subiecit sibi, præter dictos, Luios (omnino scribo Λυγίους, siue Lygios, quæ præcipua Sueuorum gens Tacito) *magnam nationem, Zumos,*

Correctus Strabo.

Butones (lego, *Guthones*) *Mugilones, Sibinos, & inter ipsos Sueuos magnum populum Semnonas.* Ex his clara illa Taciti, quæ sequuntur, Maroboduum. *Hercynia latebris defensum: Cæsaris satellitem.*

Quia

Quia fratris filio iuueni, patruus senex parere dedignatur.] Iuuenili prorsus ætate res magnas gessit, decus illud Germaniæ. Varum fudit anno vigesimosexto ætatis. Maraboduum nunc, anno XXXV. facile collectu ex Tacito, qui eum triginta septem annos vitæ, duodecim imperij explesse scribit. Obiit autem anno DCCLXXII. biennio post hanc pugnam. Arminij ætas.

Eodem anno XII. celebres Asiæ vrbes conlapsæ.] Terræmotus huius mentio Plinio: *Maximus terræ, memoria mortalium, exstitit motus Tiberij Cæsaris principatu, XII. vrbibus Asiæ vnâ nocte prostratis.* Bonū Orosium quàm fugit ratio, qui hunc tremorem terræ ad tempus refert mortui nostri Seruatoris? quod nos quidem scimus totis quatuordecim annis posterius fuisse. Scilicet egebant hoc fuco sacræ litteræ. De eodem Strabo, lib. XII. καὶ τὰ περὶ Σίπυλον δὲ καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ, οὐ δεῖ μῦθον τιθέναι. Καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν τὴν ὑπ᾽ αὐτῷ κατέβαλον σεισμοί. ἡνίκα καὶ Σάρδεις καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἐπιφανεστάτας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμήναντο. ἐπανώρθωσε δὲ ὁ ἡγεμὼν χρήματα ἐπιδούς, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς γενομένης συμφορᾶς Τραλλιανοῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ Λαοδικεῦσιν. Pag. 74. Magnus terræmotus. Orosij supinus error.

Duodecim.] At tredecim eas facit Eusebius in Chronico, sed nominibus valdè corruptis. *Tredecim vrbes terræ motu corruerunt; Ephesus, Magnesia, Sardis, Mosthene, Megachyero, Cæsarea, Philadelphia, Himolus, Temis, Cuma, Myrrhina, Apollonia, Diahircania.* Emendabis: *Mosthene, Æga, Hierocæsarea, Philadelphia, Tmolus, Temnus, Cume, Myrina, Apollonia, Hircania.* Eusebij siue Hieronymi chronicon correctum.

Asperrima in Sardianos lues.] Bianoris epigramma in hanc rem est, lib. I. Anthologiæ: Sardes concussæ terræmotu.

Σάρδιες αἱ τὸ πάλαι Γύγου πόλις, αἵ τ᾽ Ἀλυάττου
 Σάρδιες, αἱ βασιλεῖ Περσὶς ἐν Ἀσιάδι,
αἳ χρυσῷ τὸ παλαιὸν ἐπλινθώσασθε μέλαθρον,
 ὄλβον Πακτωλοῦ ῥεύματι δεξάμεναι.
νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι ἐς ἓν κακὸν ἁρπασθεῖσαι,
 ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπετε.
Βοῦρα, καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλυσμένα, αἱ δ᾽ ἐνὶ χέρσῳ
 Σάρδιες, ἐν βυθίαις εἰς ἓν ἔκεισθε τέλος.

Magnetes à Sipylo proximi damno ac remedio habiti.] Strabo: οὐκ ἄπωθεν δὲ τούτων τῆς πόλεως, οὐδ᾽ ἡ Μαγνησία ἐστὶν Pag. 75

ἡ ὑπὸ

ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ ῥωμαίων κεκριμένη. καὶ ταύτην δ' ἐκάκωσαν οἱ νεωστὶ γενόμενοι σεισμοί. id eſt: *Haud procul his vrbibus & Magneſia eſt à Sipylo: quæ libera iudicata eſt à Romanis. Hanc & terræmotus ij adflixerunt, qui nuper exſtiterunt.* Scitum iam autem duas Magneſias

Duplices Magnetes. eſſe, à Sipylo, & à Mæandro. Tiberiani nummi exſtant, monumentum beniuolentiæ & liberalitatis in adflictas vrbes, quibus inſcriptum: CIVITATIBVS. ASIÆ. RESTITVTIS.

Temnios] Vrbs ipſa Temnus Straboni XIII.

Quique Moſceni aut Macedones Hyrcani vocantur.] Verius Moſteni: quo nomine vrbs Lydiæ.

Correctus Tacitus. *Bona Æmiliæ Muſæ locupletis inteſtatæ petita in fiſcū.*] In tenebroſo loco collineabo ad ſcopum, & neſcio an tangam. AEmiliam hanc Muſam libertam fuiſſe, id primum pono. argumento cognominis Græci, quod ſcio

De ſucceſſione in bonis libert. notam ſeruitutis. Ideò in Tacito legerim, *Muſæ L. locupletis*, id eſt, Libertæ locupletis, vſitatâ formulâ ſcribendi. Sed cur, inquies, bona eius petita in fiſcum? cur non data

Leg. XXIII. De bon. libert. Leg. II. De ſuis heredib. patrono patroniſve vti lex iubet? Iulianus ait: *Si libertus inteſtato deceſſerit, patronum aut filium nepotémve eius ad ſucceſſionem vocari, indubitatum eſt*. Vlpianus ait: *Liberto inteſtato mortuo, primum ſuis deferri hereditatem verum eſt: ſi hi non fuerint, tunc patrono.* Hæc ſi vera: quis locus potuit eſſe fiſco? An fortè nec ſuus hæres huic

Procuratores fiſci. Muſæ, nec patronus ſuper quiſquam fuit? Tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait, *Lepido conceſſit, cuius è domo videbatur*: quaſi ambiguum de domo patronoque fuiſſet. Erant autem non Romæ ſolùm, ſed & in prouinciis Procuratores ſiue Rationales, qui bona eiuſmodi caduca legerent tollerentque. Strabo de Aegypto: ἄλλος δέ ἐστιν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς Καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι.

Q. Vitellium mouit Senatu] Suetonius in Vitellio cap. II. ſatis obſcurè: *Quintus caruit ordine, cùm auctore Tiberio ſecerni minus idoneos Senatores remouerique placuiſſet.*

Tacitus correctus. *Libero, Liberæque, & Cereri, iuxta Circum maximum, quas A. Poſtumius Dictator vouerat*] Emendo, *quam*. His enim tribus vnum templum. A ſolo Dionyſio copioſa

ux huic loco. lib. VI. de A. Postumio: ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἐξελόμενος τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίει, καὶ ναῶν κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ καὶ Κόρῃ, κατ' εὐχήν. Vouit igitur A. Postumius, sed dedicauit C. Cassius Consul. Idem Dionysius, fine eiusce libri: Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε ναὸν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσεν. ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις, εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτωρος, &c. id est: *Cassius alter Consul relictus Romæ, templum interim Cereris, Liberi Liberaq́ dedicauit. quod est in extremo Circo maximo super ipsos carceres situm, votum olim ab A. Postumio dictatore, &c.* Est autem Liber, Bacchus; Libera, soror eius Proserpina, nati ex Cerere vterque. Ideò ordo decentior in Dionysio, qui matrem religiosè vbiq. præponit, quàm in nostro qui posthabuit. Libera autem aliâs Cora. Lapis Romæ, DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORÆ. SACRATÆ. APVD. ÆGYNAM. Estque eadem cum Proserpinâ. E Solino tolli velim glossema cap. XI. *Quem propter est demersum foramen quo Ditem patrem ad raptus Proserpinæ liberè exeuntem fama est in lucem ausum.* scribe, *ad raptus Liberæ exeuntem* &, *fama est lucem ausum.* Adde Liuij locum lib. III. *Familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberaq́ vênum iret.*

Liber & Libera.

Libera eadem cum Cora.

Solinus glossemate liberatus, & correctus.

Spei ædes à Germanico sacratur: hanc Atilius vouerat eodem bello.] Cicero II. de Legibus: *Rectè etiam à Calatino Spes consecrata est.* Liuius lib. XXIII. *Ædem Spei, quæ in foro olitorio est, fulmine tactam.*

Templum Spei.

Adulterij grauiorem pœnam deprecatus.] De hoc loco, & pœnâ legitimâ adulterij dicendum mihi infra lib. IIII. Si tibi curæ est, vide.

Pag. 76.

Vt exemplo maiorum, propinquis suis vltra ducentesimum lapidem remoueretur.] Id est, à propinquis. Amat ita loqui noster, vt, *Ceteràsque vrbes, quæ Macedonibus sitæ Græca vocabula retinent.* Suetonius in Aug. cap. I. *Et ostendebatur ara Octauio consecrata* id est, ab Octauio: nec crede cum interpretibus, rudi illo & ignaro adulandi æuo, Octauio ipsi sacratam aram. Quod ait, exemplo maiorum: satis notum est, ex lege Romuli vxorem ita fuisse

Suetonius interpretatus.

Vxor in manu viri.

Ipse cum propinquis de eâ statuebat.

fuisse in manu viri, vt de crimine eius omni, cum propinquis cognosceret, statueretque. Dionysius auctor lib. II. & Cato: *Vir cùm diuortium facit* (ita inibi leg. est) *mulieri iudex procensórque est. imperium quod videtur habet. Siquid peruersè tetréque factum est à muliere, multatur; si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* Liuius lib. XXXIX. *Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, vt ipsi in priuato animaduerterent. si nemo erat idoneus supplicij exactor, in publico animaduertebatur.* Suetonius in Tiberio: *Matronæ prostratæ pudicitiæ, quibus accusator publicus deesset, vt propinqui, more maiorum de communi sententiâ coërcerent, auctor fuit.* Tacitus lib. XIII. *Plautius, prisco instituto, propinquis coram, de capite famáque coniugis cognouit, & insontem nuntiauit.* Adi & Valerium lib. VI. cap. III.

Haterium Agrippam propinquum Germanici.] Est is, qui suprà Tribunus plebis fuit: *Intercessit Haterius Agrippa Tribunus plebei, increpitúsque est Asinij Galli oratione.* De propinquitate, nihil mihi compertum.

Papia lex valebat ad honores consequendos.

Vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat.] Non ergo prorsus libera comitia illa patrum, sed deuincta lege. Legem quam intellegit, est Papia. quæ in magistratu, & sorte prouinciarum, prætulit improlibus eos quibus proles. Noster lib. XV. *Percrebuerat eâ tempestate prauissimus mos, cùm propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios: præturásque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant.* vbi clarè de Præturis, vt hic. Simile in Tribunatu. Plinius lib. VII. * *Calestrium Tironem familiarissimè diligo. ille me in Tribunatu liberorum iure præcessit: ego illum in Præturâ sum consecutus, cùm mihi Cæsar annum remisisset.*

* Aliter tamē hunc locum intri explico, De lege Papiâ.

Musulanorum dux haberi] Ptolemæus vocat, Μισουλάνους: Plinius Misulanos.

Pag. 77.

Compulerantq. Cinithios.] Plinio dicti videntur Ethini.

Ne bellum metu eluderent.] Optimè. id est, ne metu Romanarum virium traherent bellum, nullâ copiâ pugnæ. Assidet huic illud Claudiani, De laudib. Stilic. lib. I. v. 340. —*res mira relatu:*

Ne timeare, times, & quem vindicta manebat,
Desperare vetas.

Rhenanus tamen, *astu*, maluit. — Acuta sentẽtia exemplo firmata.

Nam post illum reciperatorem vrbis, filiúmque eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat.] Tamen ex eâdem gente duo adhuc triumphi notantur, alter P. Furij de Galleis, anno DXXX. alter L. Furij Purpureonis de hisdem Galleis, DLIII. Huius autem Camilli, de quo nunc, filius credo fuit, qui imperium temporibus Claudij frustrà sibi vindicauit. — Furius Camillus.

Fœderique sociæ & vetustæ vrbis datum, vno vt lictore vteretur.] Vim terrorémque imperij Romani ostendebant, lictores, secures, fasces. Ideò cùm, adempto illo metu, magistratus quasi ad amicos agere volebant: remouebant insignia potestatis. Sic Antonio olim in eâdem vrbe (ait Appianus*) ἐξῄει ἤτοι ἄνευ σημείων, σὺν δύο φίλοις καὶ σὺν ἀκολούθοις δύο, εἰς διδασκάλων διατριβὰς ἢ ἀκροάσεις. Et Tiberius Rhodi, *genus vitæ admodum ciuile instituit, sine lictore aut viatore, gymnasio interdum obambulans.* Suetonius cap. XI. — Remotio lictorum. — *Lib. IIII. ἐμφ.

Illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem] Samothracia insula non eadem cum Imbrasiâ, vt censet Musarum decus: nec Imbrasus fluuius siue Parthenius in hac, sed in Ionicâ Samo, quæ ideò Parthenias dicta, vt discimus ex Strabone, Plinio, & Hygino. Eustathius, ἡ δὲ Θρακία Σάμος λέγεται, ἢ Σαμοθράκη συνθέτως, καλεῖται καὶ οὕτω πρὸς διαστολὴν τῆς ἑτέρας Σάμου, τῆς Ἰωνικῆς. Imò tres distinctæ Sami, de quibus doctè noster Ortelius in Synonymiâ, quem vide. Ideò firmanda in Varrone prisca lectio. *Terra & cælum, vt Samothracum initia docent, sunt Dei magni, & hi, quos dixi, multis nominibus. Namneque quas Samothracia* (non *Ambracia*, aut, *Imbrasia*) *ante portas statuit duas viriles species ahenas, dei magni: neque vt volgus putat, hi Samothraces dij, qui Castor & Pollux: sed hi, mas & femina, & hi quos augurum libri scriptos habent sic Diui potes: & sunt pro illis qui in Samothrace θεοὶ δυνατοί.* Initia quæ Varro dicit, sunt hæc sacra de quibus noster. sacra religiosa in primis etiam apud Romanos. Ideò poëta satyricus, — Pag. 78. — Samothracia alia ab Imbrasiâ. — Tres Sami. — Firmata Varronis lectio. — Colebantur Cabiri, siue penates, vt interpretantur. Vide Strabon. lib. x.

—— iuret licet & Samothracum Et nostrorum aras.

Suidas,

Suidas, Ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἦσαν τελεταί τινες, ἃς ἐδόκει τελοῦντας πρὸς ἀλεξιφάρμακον κινδύνων τινῶν εἶναι· ἐκεῖσε καὶ τὰ τῶν Κορυβάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἑκάτης. Propter religionem loci, confugiebant illuc olim nocentes, vt colliges ex *II. Anthologiæ, & facto Persei Macedonum regis, apud Liuium.

*Epig. εἰς δούλους.

Corruptus Taciti locus.

Igitur aliáque quæ ibi varietate fortunæ.] Turbatus locus, aut mutilus. Si turbatus tantum, sic reponito. *Atque illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem, aliáque quæ ibi varietate fortunæ & origine nostri veneranda, obuij Aquilones depulere. Igitur relegit Asiam.* Sed quæ varietas fortunæ aut origo Romanorum in Samothrace? Principium Troianæ gentis inde: à Troianis autem Romani. Dionysius lib. I. Dardanum facit in hanc insulam venisse, quæ tunc Melane dicta; & pulsum inde sterilitate soli deuenisse ea Phrygiæ loca, vbi pòst Troia. Ideò olim Dardania dicta Samothrace, vt Plinius auctor. Benè ergo, origine nostri. Sed & Varro II. Humanarum, *Dardanum deos penates ex Samothrace in Phrygiam, Æneam ex Phrygiâ Italiam aduexisse*, tradit. Et quædam huic rei suggeret Seruius, in illud vatis magni,

Origo Romanorum Samothrace.

——*antiquam exquirite matrem.*

Vide & Plutarch. in Camillo, & Dionysium de Vestalibus institutis à Numa, qui volunt eius deos esse, quos occultos habeat templum Vestæ.

Varietatem fortunæ vel ad Dardanum refer; vel ad Romanos, qui ex tam paruis magni. Fieri tamen potest, vt mutilus locus sit, fuerítque aliquid de Ilio etiam insertum, fonte non dubio Romulæ gentis.

Colophona, vt Clarij Apollinis oraculo vteretur.] Strabo tamen, qui huic ætati compar, ita loquitur de hoc oraculo tanquam nullum tunc fuerit: Κολοφὼν πόλις Ἰωνική, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν.

Strabonis à Tacito, vt videtur, dissensus.

Pag. 79.

Exercitio equitum decursibus cohortium interesse.] Alia hæc Decursio ab illâ funebri, de quâ dixi. Nam hæc exercitij fuit: solita vsurpari ter quot mensibus ex institutione Diui Augusti. Vegetio Campicursio dicitur: quem vide lib. I. cap. XXVII. & lib. III. cap. IV. Campestris decursio Suetonio, in Galbâ: *Campestrem decursionem scuto moderatus*. in Nerone: *Indictâque decursione, Prætorianis, scutum suâ manu prætulit.*

Decursio campestris.

In eâ solemne vt pedes scutum præferret.

Prauerti ad Armenios.] Ita infrà: *Aut si quando ad interna*

rnapræuerterent. Curtius VI: *Tamen ad Satibarzanem opprimendum præuerti optimum ratus.* Apuleius pol. II. *Nunc tempus est ad epistolas Pudentillæ præuerti* tque alibi Plautus.

Zenonem Polemonis regis Pontici filium.] Melius, *regis onti.* Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum eruênit concessu Antonij & Augusti. de quo vide Dioem in actis anni DCCXXIX. Vxorem habuit Pythodoim: quam mirè à prudentiâ aliisque virtutibus laudat trabo; & quæ nunc, mortuo marito, præerat rebus regi. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniæ das rex. Strabo lib. XII. τῆς δὲ τῆς Πυθοδώριδος υἱῶν ὁ μὲν ἰδιώτης συνδιώκει τῇ μητρὶ τὴν ἀρχήν, ὁ δὲ νεωστὶ καθίσταται τῆς μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς. Polemo rex eiusq. stirps.

Instituta & cultum Armeniorum æmulatus.] Possit allustiano exemplo legi, *æmulus. At Pompeius à primâ dolescentiâ, Alexandri regis facta dictáq. æmulus erat.*

Igitur Germanicus insigne regium capiti eius imponit.] Zenonem itaque regem Armeniæ dedit Germanicus, sed ine vllo, vt vides, bello. addo, nec metu belli. Mirum igiur à Suetonio scribi, Cal. cap. I. Germanicus *ad componendum Orientis statum expulsus, cùm Armeniæ regem deucisset, Cappadociam in prouinciæ formam redegisset, Aniochiæ obiit.* Quem, sodes, ille regem deuicit? auctoritate ota res facta non armis. Videbar appositè corrigere, *deecisset.* sed nec id plenè verum: quia Vonones a Silano ludum regno amotus, ante Germanici aduentum. Itaque corrigas potius, *regem dedisset.* Tranquilli prauus locus. Ad historiam directus.

Quod illi vocabulum indiderant ex nomine vrbis.] Mirum. cùm iam antè plures reges eo nomine fuerint: & rbs ipsa potius nomen habuit ab aliquo regum, vti Tigranocerta.

At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium Legatum accepere.] Hiems media est, tamen æstuo: Legatum, inquit, nónne id est, Prætorem siue Proprætorem? Ita enim dicti, qui in Cæsaris prouincias missi: & hos omnes legi reperio è Senatu. Si id est: quis Dionem nobis conciliet, super eâdem re scribentem? Κατὰ τοῦτο καὶ ἡ καππαδοκία τῶν ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη: *Secundum hæc & Cappadocia Romani iuris facta,* Pag. 80. Scrupulus in Tacito. Nam Dio aduersatur.

 & Equiti

& Equiti regenda permissa. Si enim Equiti, quomodo Legato? Fateor in minores prouincias sæpe Equites missos, imo & Libertos; sed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen à Dione & Tranquillus est, in

Et Suetonius.

Vespas. cap. VIII. *Cappadociæ, propter assiduos Barbarorum incursus, Legiones addidit, Consularémque rectorem imposuit pro Equite Romano.* Ego censeam primò quidem Legatum impositum: sed pòst id mutasse. Dionem autem oculos habuisse in eo quod obtineret, non quod obtinuisset.

Tentata concordia.

Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primùm ad ius Prætoris tralatis.] Verius esset, *Proprætoris*: sed ista miscentur, & passim in Tacito Prætor, Proprætor, Legatus, munere eodem. Strabo ad hanc rem: ἡ Κομαγηνὴ μικρά τις ἐστιν. ἔχει δ' ἐρυμνὴν πόλιν Σαμόσατα, ἐν ᾗ τὸ βασίλειον ὑπῆρχε. νῦν δ' ἐπαρχία γέγονε. id est: *Comagene, modica regio. vrbem munitam habet Samosata, in quâ regia fuit. nunc in prouinciam redacta est.* Nec moueat te quod Suetonius prouinciam eam factam primùm vult à Vespasiano, cap. VIII. quia Caligula regibus eam iterum tradiderat, vt narrat Dio LIX. *Antiocho*, inquit, *Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Ciliciæ maritimis dedit.* Vti ergo Caligula Tiberij; sic Caligulæ decretum Vespasianus rescidit.

Comagene prouincia facta.

Remota difficultas è Suetonio nata.

Discesseràntque opertis odiis.] Lego, *apertis.*

Corona aurea magno pondere Cæsari.] Coronæ conuiuiorum è floribus foliisque vulgatæ: non æquè ex auro. Quas tamen non solùm in illo Orientis luxu, sed etiam Romæ vsum aliquem habuisse discas ex Capitolino: qui in AElio Vero scribit: *Data etiam conuiuis aurea atque argentea pocula & gemmata: coronas quinetiam datas lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus.* Item Vlpiano, De auro & argento legato: *Cedent igitur gemmæ fialis vel lancibus, inclusæ auro argentóve. sed & in coronis mensurarum, gemmæ coronis cedent, & hæ mensis.* Primus autem coronas auro argentoque, ludis suis Crassus Diues dedit. Plin. lib. XXI.

Coronæ in mensis aureę.

Gemmatæq.

* At pænè nefas sit omitti hunc Iustini locum libro XVIII. *Missi*, inquit, *à Senatu in Ægyptum Legati, cùm ingentia sibi à Ptolemæo rege missa munera spreuissent, interiectis*

Coronæ aureæ in conuiuio, ritu Orientis.

riectis diebus ad cœnam inuitatis aureæ coronæ missæ sunt. uas illi honoris causâ receptas, posterâ die statuis regis nposuerunt.

Principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.] larct sententia. quasi dicat, luxum illum alienum Ro-nanis moribus, dignum Parthorum. AEmilius tamen ic λεπτολογεῖ, & perdit multa verba.

Pedibus intectis incedere & pari cum Græcis amictu.] nterpretor, incessisse crepidatum palliatumque. Quod it, pedibus intectis: non planè verum est, sed in compa-ationc cum calceis Romanis, qui altiusculi, non solum mos pedes, sed tibias velabant crure tenus. Horatius:

Pag. 81. Pedibus intectis, quid. Romani calcei quales.

——nigris medium impediit crus
Pellibus.

Titinius in Setina: *Iam cum mulleis te ostendisti, quos ti-iatim calceas.* Tertullianus de Pallio: *Impuro cruri pu-um aut mulleolum inducit calceum.* Et exstat exemplum iodie in calceis Turcarum Pannoniorumque. At crepi-tæ, soleæ, plantarum calces tantùm imas tegebant, cete-is ferè nudis. Ideò bene noster, pedibus intectis. Hunc ensum firmat ipse, dum subdit: *P. Scipionis æmulatione, uem eadem factitauisse apud Siciliam accepimus.* Scipio utem ibi crepidatus. Liuius *Ipsius etiam Imperatoris non Romanus modò, sed ne militaris quidem cultus iactabatur: um pallio crepidisque inambulare in gymnasio.* Quod ta-nen molle & effeminatum censebatur: & Manilius deli-atos insignit hac notâ,

Crepidæ soleæque, quid.

Crepidis uti, molle erat.

Femineæ vestes, nexæ sine tegmine plantæ.

Manilius tentatus.

vt Scaliger emendauit. etsi vetus lectio, *nec insunt tegmi-na*: ex quâ tentabam, *nec in usum tegmina.* Dionem etiam ion aliter exaudio, de Caligulæ ludis: καὶ ἐξῆν καὶ ἀνυποδή-τοις βουλομένοις θεάσασθαι. νομιζόμενον μέν που ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρ-χαίου, καὶ δικάζειν τινὰς ἐν τῷ θέρει οὕτως, καὶ πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐν ταῖς θερειναῖς πανηγύρεσι γινόμενον, ἐκλειφθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου. id est, *Volentibus etiam discalceatis spe-ctare permissum. quod usitatum olim; ut etiam* quidam iudicia hoc habitu æstatis tempore exercuerint, & ipse Au-gustus ita sæpe spectarit æstiuos ludos. omissum tamen à Ti-berio.* Vbi ἀνυποδήτους verè verteris, soleatos aut crepida-tos. quomodo etiam conuiuia frequentabant Romani,

* Intellegit Catonem, de quo Plut. ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα προερχόμενος, καὶ θανατικὰς δίκας οὕτω βραβεύων, &c.

calceis (qui inter forenſia cenſebantur) omiſſis. In omni ergo remiſſione, per conuiuia, per ludos, per otium, Romani ſoleati. Nota etiam Ciceronis increpatio in Verrem, qui in littore ſoleatus: & in Antoniũ, qui Gallicis indutus.

Quòd contra instituta Augusti, Alexandriam non ſponte Principis introiſſet.] Vide Suet. Tiberio, cap. LII. & quæ dicam ad lib. I. Hiſtor.

Equitibus Romanis illustribus.] De hoc cognomine equitum infrà.

Inde proximum amnis os dicatum Herculi.] Interpunctio vitioſa hiſtoriæ facit noctem. ego illuſtro, *Menelaus Græciam repetens diuerſum ad mare terrámque Libyam delatus inde. Proximum amnis os, &c.* Bina deſcribit Nili ora. alterum Canopicum, ab opido cui nomen à gubernatore Menelai. qui illinc & ex eo portu in Libyam delatus. Alterum Heracleoticum, quod ait Herculi ſacrum. Hæc ex Geographis clara. At peregrinatio Menelai, ex Homero, Odyſſ. δ.

Oſtia Nili bina.

Κύπρον, φοινίκην τε καὶ Αἰγυπτίους ἐπαληθείς,
Αἰθίοπας θ' ἱκόμην ϗ Σιδονίους καὶ Ἐρεμβοὺς,
Καὶ Λιβύην.

quorum verſuum interpretationem plenam pete ex Strabonis primo. Verum ergo eſt, Menelaum delatum è Canopo, in Sidonios, Libyamque.

Structis molibus litteræ Ægyptiæ.] Intellegit obeliſcos, de quorum frequentiâ & notis conſule omnino Ammianum, lib. XVII.

Rhamſes AEgypti rex.

Regem Rhamſen Libyâ, Æthiopiâ.] De hac tantâ potentiâ AEgyptiorum nihil legi. nec facilè credam. Nam quod Suidas ait; Thulin quemdam AEgyptium regem, vſque ad Oceanum imperium tenuiſſe, à quo dicta ſit Thule: quid tam infandum ſomniauit vllus ægrotus? Neſcio an hic ſit Rhamſes quo regnante Ilium captum eſſe vult Plinius libro XXXVI. cap. VIII. vbi tamen leges, *Ramiſes*, corruptè.

Pag. 82.

Legebantur & indicta gentibus tributa.] De his prioribusque vide Strabonem in deſcriptione Thebarum lib. XVII. qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculatâ fide: egregius mehercules, & non ad vulgi guſtum ſcriptor.

Strabo in AEgyptum iuit.

Mem-

Memnonis miranda effigies.

Memnonis saxea effigies, ubi radiis solis icta est, vocalem sonum reddens.] Visitur, vt Plinius vult, in Serapis templo formâ colossi: *quem,* ait, *cottidianò, solis ortu contactum radiis crepare dicunt.* Iuuenalis:

Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ.

Dimidium cur vocet, explicat Strabo: τοῦ δὲ ἑτέρου τὰ ἄνω μέρη τὰ ἀπὸ τῆς καθέδρας πέπτωκε σεισμοῦ γενηθέντος, ὥς φασι. qui etiam vidisse se ait, & cum multis aliis circiter horam primam diei sonitum aliquem audisse. Philostratus ab Apollonio eam statuam in AEthiopiâ visam ait: & mentitur non insolens, siue ipse siue impurus ille magus. Nam certum est in AEgypto fuisse. Vide præter alios Pausaniam, in Atticis.

Auctū imperium à Traiano.

Claustra olim Romani imperij, quod nunc rubrum ad mare patescit.] Insertum hoc in gratiam laudémque Traiani, qui res magnas gessit ad Orientem, limitibus imperij ad rubrum mare promotis. Eleganter apud Suidam scriptor incertus super hâc ipsâ re: Ῥωμαίων ἀρχὴ, αὕτη τὴν Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων τῶν πρὶν, μακρῷ ὑπερῆρεν. ὡρισαμένη πέρατα ἑαυτῆς, πρὸς μὲν ἕω, Ἰνδοὺς καὶ ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ Νεῖλον καὶ καταρράκτας, καὶ λίμνην Μαιῶτιν. & reliqua, quæ non dubiè adtexit de rebus Traiani. Ita Tacitus libro IIII. *Quanto sit angustius imperatum:* præ quàm nunc videlicet meo æuo. Claustra ergo hîc imperij, non aliud quàm limes, finis.

Irrumpit regiam.] Bouiasmum in Hercyniâ siluâ, de quo attuli suprà Strabonis verba.

Pag. 83.

Inter flumina Marum & Cusum locantur.] Marisus hîc fluuius dictus Straboni lib. VII. Maris, Herodoto: Marisia, Iornandi: AEthico Margus. Retinet nomen hodie, & incolis appellatur Maros.

Cum effigie Cæsarum.] Germanici, & Drusi.

Rhascuporis rex.

Rhescuporim.] Non in alio nomine magis variatum. Dio Ῥασκύπορειν: Velleius Rhascupolin; Suetonij optimus in Vaticano codex, Thrascypolin. quomodo & in Liuio scriptum leges. At Lucanus vocat *gelidæ dominum Rascupolin oræ.* De historiâ autem ipsâ consule Dionem libro LIIII. in actis anni DCCXXXVIII.

Pag. 84.

Cotys rex eruditus.

Ipsorúmque regum ingenia, illi mite & amœnum.] Adeò hoc verum est, vt Cotys ille etiam litteris & poësi

excultus fuerit. Ad eum enim est elegia IX. Ouidij libro III. De Ponto: & in huius regno Vates ille exsulauit. Quod scire volo iuuentutem.

Pag. 85. Pomponius Flaccus. Ouidio lux data.

Pomponium Flaccum veterem stipendiis.] Est ipse de quo Ouidius lib. IIII. De Ponto, eleg. IX.

Præfuit his, Græcine, locis modò Flaccus, & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.

Atque idem præfuit posteà Syriæ, vt scribit noster lib. IV.

Lepidus tutor liberûm Ptolomæi.

Exemplo quo maiores M. Lepidum Ptolomæi liberis tutorem in Ægyptum miserant.] Valerius Maxim. lib. IIII. cap. IIII. *Cùm Ptolemæus rex tutorem populum Rom. filio reliquisset, Senatus M. Æmilium Lepidum Pontif. Max. bis Consulem ad pueri tutelam gerendam Alexandream misit: amplissimique & integerrimi viri sanctitatem, reip. vsibus & sacris comparatam externæ procurationi vacare voluit, ne fides ciuitatis nostræ frustrà petita existimaretur.* Iustinus lib. XXX. *Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutoris nomine regnum pupilli administraret.* Exstant & denarij argentei cum inscriptione, M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR. REG. in parte versâ, caput turritum, subscriptum, ALEXANDREA.

Ametum in Ciliciam memoraui.] Pompeiopolim, suprà. Suetonius paullò aliter hæc narrat, & cum Tiberij probro: *Sed & Vononem Parthorum regem qui pulsus à suis, quasi in fidem populi Romani cum ingenti gazâ Antiochiam se receperat, spoliauit perfidiâ, & occidit.* Vt Taciti narratio est, Imperator extra culpam.

Pag. 86.

Quæ ab illo in Cæsarem tentabantur * *Dein Piso abire Suriâ statuit.*] Ad eam quam posui notam, suspicio mihi est ne quid desit. non enim satis plena videtur narratio.

Admouere hostias.

Admotas hostias.] Sacrorum verbum est. Suetonius in Caligulâ, *Admota altaribus victima, succinctus poparum habitu.* idem significat, quod Tibullo & aliis, statuere ad aram.

Magorum deuotionumque, ritus.

Reperiebantur erutæ humanorum corporum reliquiæ, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum.] Dio sic expressit, ὀστᾶ γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ᾤκει κατορωρυγμένα, καὶ ἐλασμοὶ μολίβδινοι ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχον-

ἴδε ἔχοντες δὑρέθη. Sunt hæ perſuaſiones à vulgo: & ideo vanæ. Appuleius callidè deſcripſit III. Mileſiar. *Instruxit feralem officinam omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis litteratis, & infelicium mamum durantibus clauis, defletorum, ſepultorum etiam cadauerum expoſitis multis admodum membris. hîc nares & digiti, illîc carnoſi* (vel etiam *carioſi*) *claui pendentium: alibi trucidatorum ſeruatus cruor, & extorta dentibus ferarum trunca caluaria.* Ita nos eum locum totum emaculamus,

Componit epiſtolas, quis amicitiam ei renuntiabat.] Mos ex veteri illâ & ſimpliciori vitâ: quâ receptum, amicitiam & inimicitiam promptam habere in ore & in fronte. Mos qui publicè obtinebat, priuatimque. Publicè, Liuius lib. XXXVI. *Conſulti feciales à M'. Acilio Conſule num prius Ætolis renuntianda amicitia eſſet, quàm bellum inferendum.* Lib. XLIII. *Miſſi legati Perſeo amicitiam renuntiarunt.* Priuatim, infrà lib. VI. *Morem fuiſſe maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eúmque finem gratiæ ponere.* Lib. III. *Quamquam non vltrà foret ſæuitum, quàm vt amicitiâ Cæſaris prohiberetur.* Suetonius Aug. cap. LXVI. *Cornelio Gallo ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis ſuis interdixit.* Idem in Claris Grammat, de Curtio Niciâ: *Pompeium offendit, domóque ei interdictum eſt.* Sic Badius Campanus apud Liuium XXV. palam omnibus renuntiat hoſpitium Criſpino. Atque hoc eſt, quod Cicero inimicitias denuntiare ait, pro L. Flacco: *Etenim cùm à clariſſimis viris iuſtiſſimas inimicitias ſæpe cum bene meritis ciuibus depoſitas eſſe vidiſſem: non ſum arbitratus quemquam amicum patriæ nouas huic inimicitias nullâ acceptâ iniuriâ denuntiaturum.* Seneca epiſt. LXXVII. *Inimicitias mihi denuntias, ſi quidquam ex iis quæ cottidie facio, ignorauerìs.* Idem, quod Indicere inimicitias. Seneca lib. III. De irâ: *Quid iuuat tamquam in æternum genitos iras indicere & breuiſſimam ætatem diſſipare?* Vnde inimicitiæ indictæ, vti indictum bellum. Sidonius lib. VII. *Inimicitias indictas honeſtè exercet, tardè credit, celeriter deponit.* Item Inimicitiæ teſtatæ, quaſi quæ litterarũ teſtimonio ſignatæ: Valerius lib. IIII. *Acerrimè cum Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat, eorúmque ab æmulatione virtutis pro-*

Mos renuntiandæ amicitiæ.

Inter priuatos idem mos.

Denuntiare inimicitias.

Indicere inimicitias.

Teſtatæ inimicitiæ.

tis profecta contentio ad graues testatásque inimicitias progressa fuerat. Nec aliud censeo, cùm legimus inimicitias ex professo. Huic aperto mori vtinam his moribus locus: Sed vt omnia vitia nostro æuo; sic fraus, simulatio, dolus succreuit, & pessimum amicitiæ venenum blanditiæ fallaces. Nouimus nos eiusmodi stelliones, qui amicos quibus arrident mox arrodunt: & quibus nulla spes famæ est, nisi in labe famæ alienæ. Datum est nobis grande *exemplum præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos aut flagitiis commaculatos: sic specie bonarum artium falsos, & amicitiæ fallaces*, vt verè dixit noster vates.

Quo propiùs regrederetur.] Bene, suo quodam sensu. quid si tamen, *properius*?

Pag. 87. *Muliebri fraude cecidisse.*] Plancinam intellege: nec Liuiam omitte. quam certum mihi est huic sceleri fuisse architectam.

Per dextram iurare.

Iurauere amici, dextram morientis contingentes.] Quæ sedes fidei. Sed & apud Xenophontem Cyrus moriens hortatur amicos vt dextram suam contingant. εἴ τις οὖν ὑμῶν, ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω.

Pag. 88. *Haud multum triginta annos egressum.*] Obiit Germanicus anno XXXIIII. vitæ acceptæ.

Prætuleritne veneficij signa.] Multi adfirmant. Plinius lib. XI. *Cor negatur cremari posse in iis qui cardiaco morbo obierunt, aut veneno interemptis. Certè exstat oratio Vitellij, quâ reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc vsus argumento: palámque testatus non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris comburi.*

Pag. 89. *Quæ luctum amissæ sororis tum primum læto cultu mutauit.*] Quasi in gratulatione, aut quasi voti damnata. Vide Festum, in verbis, Minuitur luctus. Sed quid vocat lætum cultum? Vestémne albam, positâ nigrâ? an aurum & ornamenta, quæ in luctu ponebant feminæ, eáque finito recipiebant? Non tam procliue id statuere, propter veteres scriptores, qui hâc in re sententiis diuersi. Dionysius lib. VIII. nigram vestem feminis attribuit. γυναῖκες Ῥωμαίων, αἳ νόμος ἐστὶν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις καὶ ἀναγκαίοις ποιεῖν κήδεσιν, ἀποθέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι τὸν ἐνιαυτὸν ἐπέν-

Quæ vestis feminarum in luctu.
Nigra, vt multi adserunt.

πένθησαν χρόνον. Apud Suidam incertus ſcriptor, de Marcij funere: καὶ αἱ γυναῖκες ἀποθέμεναι χρυσὸν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρησάμεναι, καὶ πενθήσασαι ἐνιαύσιον χρόνον. Et Varro clarè lib. III. De vitâ populi Romani, *vt dum ſupra terram eſſet, ricinis lugerent: funere ipſo, vt pullis pallis amictæ.* Ibidem. *Propinquæ anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demiſſo ſequerentur lectum.* Valerius lib. I. cap. I. De Cannenſi clade. *Itaque matres ac filiæ coniugéſque nuper interfectorum, abſterſis lacrimis, depoſitiſque doloris inſignibus, candidam induere veſtem & aris dare thura coactæ ſunt.* At alij ecce conſenſu, albam. Herodianus in funere Seueri: αἱ γυναῖκες λιτὰς ἐσθῆτας λευκὰς ἀμφιεννύμεναι σχῆμα παρέχουσι λυπουμένων. Statius in Lacrimis Etruſci Lib. III. Sylv. III. v. 3. Alba vt alij.

Huc vittata comam, niueóque inſignis amictu
Mitibus exſequiis ades.

adſignat, vt vides, niueam veſtem, quia mulier. Sed clariſſimè Plutarchus: Διὰ τί λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια, καὶ λευκοὺς κεκρυφάλους; & vide apud eum cauſſas. Quid ſtatuemus in diſſenſu tam aperto? pacem. quam facilè conficio ex temporum ratione. Variatum ſcilicet hâc in re apud Romanos fuit. Priſcis temporibus dum reſp. vixit & libertas, nigræ veſtes etiam feminis in luctu. id docent ij ſcriptores, qui omnes conſentiunt in narratione moris qui illo æuo. At ſub Impp. rep. exſtinctâ, in vſum venerunt lugubrium, albæ. docent ij alterius claſſis teſtes, qui non id referunt niſi de temporibus ſecutis. Hoc niſi tenes, nunquam erit vt ſoluas eum nodum. Sed quæ cauſſa huius mutationis? Credo, diuitiæ & luxus. Matronis antiquis color albus & niger cogniti: iiſque ſolis, vel præcipuis vſæ. At poſt ſericam traductam veſtem, & vulgatam Coam; poſt galbanam, cæruleam, amethyſtinam, & tot genera reperta colorum; rarus dignioribus feminis albi vſus. ſpretus inquã, (quod ex poëtis facilè diſces) contemptuſque color albus, adeò vt nota luctus fuerit ſuperbo ſexui, cum induiſſe. Hoc conſtanter cenſeo. mouet me leuiter Appuleij locus lib. II. qui inferiori illo æuo, *matronam flebilem fuſcâ veſte contectam* deſcribit, non vt debuit, albâ: nec tamen demouet, quia aut priſcum ritum in animo habuit, vt ſolet, Appuleius;

In concordiam ſcriptores ij reducti.

Cauſſa coloris mutati, parum certa.

Remota ex Appuleio obiectio.

 pulcius;

puleius; aut aliud in prouinciis fuit, vbi id gestum, more Græciæ videlicet retento, apud quos feminæ in luctu nigræ.

☞ Pro veste nigrâ Tibullus clarè est, lib. III.

Pars quæ sola mei superabit corporis, ossa
Incinctæ nigrâ candida veste legant.

At Liuius suspicionem facit, nihil in veste mutatum: sed dumtaxat in muliebri mundo. Valerij certè Tribuni in legem Oppiam verba apud eum sunt, lib. XXXIV. *Mulieres quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt; quid cùm eluxerunt, sumunt?* Nam quod Festus tradidit lugentes in pellibus fuisse, αἰνιγματῶδες est. *Pellem*, inquit, *habere Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt.* Nihil tale reperio, nisi consentis mihi magne Festi interpres, (te, Scaliger, appello) vt accipiam de laneis Vittis: quas mulieres in luctu sumpsisse è variis scriptorum locis certum. An hoc mauis, insiticium istud emblema à Paullo esse? qui respexerit scilicet ad Barbaricum morem sui æui. quo etiamnunc apud nos receptum, pelles extremis oris vestium assui in luctu. Tu nos doce.

Festi obscurus mihi locus. Scaliger aliquis illustrato.

Pag. 90. Celenderis.

Castellum Ciliciæ, cui nomen Celenderis.] Nominat id Iosephus lib. XVII. collocatq. in viâ quâ Romã ibatur. sed in eo scriptum reperies, *Celendris.* meminit & Ptolemæus. Antiquissimum id fuit, si Apollodoro fides lib. III. Biblioth. qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem. ὃς, inquit, ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν πόλιν ἔκτισε Κελένδερειν.

Pag. 91.

Tum Sentius occanere cornua tubásque.] Occultè surreptum Sallùstio est, *Iussu Metelli cornicines occanuere.*

Pag. 92. Iustitium in funere.

Sumpto iustitio desererentur fora.] Olim in tumultu aut calamitate à Dictatore Consulibúsve indici iustitium solitum: nunc passim in funere principum virorum. Sic lib. I. *Qui fine Augusti & initiis Tiberij auditus, ob iustitium aut gaudium intermiserat solita munia.* De vi habitúque iustitij nihil melius possum Petro Fabro, eruditæ diligentiæ viro. quem consule lib. II. Semestrium cap. X.

Mutatio vestis in iustitio.

Et quanquam neque insignibus lugentium abstinebant.] Indicto enim iustitio, mutabant etiam vestem. Lucanus:

—— *ferale per vrbem*

Insti-

Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est purpura fasces.

uuenalis: *Pullati proceres, differt vadimonia Prætor.* eneca epist. XVIII. *Nam, quod fieri nisi in tumultu & risti tempore ciuitatis non solebat, voluptatis causâ vestem mutauimus.*

Vt nomen eius Saliari carmine caneretur.] Qui honos non nisi nominibus deorum. Hoc exemplo M. Antoninus Philosophus, mortuo filio Vero, *iussit vt nomen eius aliari carmini insereretur.* ita malo apud Spartianum, quàm, *inferretur.*

Sedes curules sacerdotum Augustalium locis, supérque as quercea corona statuerentur.] Spectaculis Romam ransductis, magno honori fuit publicus in iis locus. exempla multa. Eualuit paullatim adulatio, vt non solùm iuis, sed etiam absentibus mortuisque daretur is locus, memoriæ conseruandæ. Loci præbiti indicium, sella esset. Primum vestigium eius ritus odorari videor in Liuij verbis, lib. II. de Valerio Dictatore: *Dictator triumphans in vrbem inuehitur. super solitos honores locus in Circo ipsi posterísque ad spectaculum datus: sella in eo loco curulis posita.* Cæsari habitus deinde idem honos, vt clarè Dio lib. XLIIII. ἐψηφίσαντο τόν τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον εἰς τὰ θέατρα καὶ τὸν στέφανον τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον ἐσάγεσθαι. Mox M. Marcello defuncto. de quo verba eiusdem scriptoris, lib. LIII. Μαρκέλλῳ δὲ καὶ εἰκόνα χρυσῆν, καὶ στέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν ἔς τε τὸ θέατρον ἐν τῇ τῶν ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσε. id est, *Marcelli & imaginem auream, & coronam auream & sedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iussit, mediáque illa poni inter sedes editorum.* Sed & Seuerus, Pertinaci mortuo non vnam sellam, sed tres in theatro posuit: vti apud Xiphilinum scribitur his verbis. καὶ χρυσῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἅρματος ἐλεφάντων ἐς τὸν ἱππόδρομον ἐσάγεσθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐκέλευσε θέατρα θρόνους τρεῖς καὶ χρύσους αὐτῷ ἐσκομίζεσθαι. Lego etiam sedes aureas in theatrum illatas Tiberio & Seiano absentibus; & miror interpretem id vertisse, currus, apud Dionem lib. LVIII. δίφρους τε ἐπιχρύσους ἐς τὰ θέατρα ἀμφοῖν ἐσέφερον. Germanico igitur decretæ eiusmodi curules sedes per trina, vt

Sedes in theatris.

Quando inualuerit is mos.

Xylandri in Dione lapsus.

na, vt opinor, theatra inter sacerdotũ Augustalium sedes: & coronæ in iis è quercu, ob ciues scilicet seruatos. Hunc ritum non alibi adhuc videram explicatum.

Arcus cum inscriptione rerum gestarum, & mortem ob remp. obisse.] Hoc Druso quoque fratri eius tributum; & voluit dictum Pedo ad Liuiam:

Pedo emendatus.

Consul, & ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit, heu mortis publica caussa: legor.

Sed tu rescribe, *Cui fuit*: ad hanc mentem.

Imagines illustrium in templis Curiaque.

Cùm censeretur clypeus auro & magnitudine insignis inter auctores eloquentiæ.] Veteris inuenti fuit imagines illustrium virorum publicè in templo, curiaque deponi & quasi dedicari. Sic Africani imago in Capitolio, Catonis Censorij in Curiâ collocatæ. Valerius Maximus, lib. VIII. cap. XV. *Africanus imaginem in cellâ Iouis opt. max. positam habet: quæ quotiescumque funus aliquod Corneliæ genti celebrandum est, inde petitur: vníque illi instar atrij, Capitolium est. Tam herclè quàm superiori Catoni, Curia. vnde effigies illius ad eiusdem generis officia expromitur. Gratum ordinem, qui vtilissimum reip. Senatorem tantum non semper secum habitare voluerit.* Sed cumulatiùs id fecit vt apparet, Augustus; qui primarias imagines in Curiâ collocauit, suis quasque locis distinctas: siue quis belli, siue pacis artibus claruisset. Ita suprà legimus, *Hortensij imaginem positam inter Oratores*: idemque honos nunc Germanico petitus. Sed clypei nomine Tacitus cur vsus? quia imagines illæ, vt censeo, instar militaris clypei rotundæ: ex ære, auro, argento. Plinius, *Scutis qualibus ad Troiam pugnatum est, continebantur imagines. vnde & nomen habuêre clypeorum, non vt peruersa Grammaticorum subtilitas voluit à Cluendo.* Scuta autem apud Homerum, formâ orbis. Liuius lib. XXV. in ceterâ prædâ Hasdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipsius. Suetonius Domitiano: *Senatus adeò lætatus est, vt repletâ certatim curiâ, scalas etiam inferri, clupeósque & imagines eius coram detrahi, & ibidem solo affligi iuberet.* Capitolinus in Antonino: *Ceteris honoribus refutatis, clypeum Hadriano magnificentissimum posuit, sacerdotes instituit.* Trebellius in Claudio: *Illi clypeus aureus, vel vt Grammatici loquuntur, clupeum aureum, Senatus*

Augusti institutum.

Clypeus, pro imagine.

ἀπὸ τῶ γλύφειν, quia sculpta.

totius

ntius iudicio in curiâ collocatum est, vt etiam nunc videtur. Quod ait Grammaticos malle, clupeum: verum est. c puto in Capro legisse, *Clupeum, imago: Clipeus, ὅπλον.* ed & Liuius Grammaticis paruit, lib. LX. *Ab his columnis, quæ incommodè posita videbantur signa amouit: Clypeáque de columnis & signa militaria affixa dempsit.* In monumento prisco. HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVM. LOCVM. SEPVLTVRÆ. DECREVERVNT. Nec tamen semper hi clypei cum effigie: sæpe sine eâ, cum nudo nomine ponentis, & cui ponebantur: siue etiam cum ponendi caussâ. Philo Iudæus egregiè, De legat. ad Caium: Πιλᾶτος ἦν τῶν ὑπάρχων ἐπίτροπος ἀποδεδειγμένος τῆς Ἰουδαίας. οὗτος οὐκ ἐπὶ Τιβερίου μᾶλλον, ἢ ἕνεκα τοῦ λυπῆσαι τὸ πλῆθος, ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχρύσους ἀσπίδας, μήτε μορφὴν ἐχούσας μήτε ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαίας, ἣ δύο ταῦτα ἐμήνυε, τόν τε ἀναθέντα, καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀνάθεσις. Nec verò publicè solùm hos clypeos, sed & priuatim sibi quisque ponebat. Plinius, *Suorum verò Clypeos in sacro vel publico priuatim dicare primus instituit Ap. Claudius, qui Consul cum Seruilio fuit, anno vrbis* CCLIX. & quæ sequuntur. reperioque exemplum clypei priuati in lapide veteri:

Grammaticorum acumen, à Liuio non spretum.

Clypei priuatim dicati.

NESTORI
AVG. NEPETE
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVÆ. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEI. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT.

Vti turmæ Idibus Iuliis imaginem eius sequerentur.] Ita accipio, vt in solemni illâ Transuectione equitum Germanici imago pro vexillo esset, quod sequerentur. Libro VI. *Quorum imagines pro vexillis secuti essent, duces Imperatorésque diligerent.* Aliud autem Transuectio equitum: aliud Recognitio, siue Censio, siue Probatio. & caue ea confundas. Transuectio à Q. Fabio Rulliano instituta, vt Liuius

Pag. 93.

Equitũ transuectio.

Liuius lib. IX. Valerius I. auctores sunt. eiusque formam & quasi Pompam graphicè depinxit Dionysius libro VI. Idibus Quinctilibus siue Iuliis fieri solitam Dionysius idem dixit, quia victoria ad lacum Regillum incidit in eum diem. Sed & *Castorum ædes Idibus Quinctilibus dedicata*, ait Liuius lib. II. quorum honori præcipuè transuectio instituta. At recognitio equitum, olim à Censoribus singulis lustris: posteà ab Imperatoribus passim facta tempore non certo. idque non aliud fuit, quàm censura quædam in equites equosque publicos, & quasi examen. Suetonius in Augusto: *Equitum turmas frequenter recognouit.* In Caligulâ: *Equites Romanos seuerè curioséque, nec sine moderatione recognouit, palam adempto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominiæ inesset. eorum qui minore culpâ tenerentur, nominibus modò in recitatione præteritis.* In Claudio: *Recognitione equitum, iuuenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi adfirmabat, sine ignominiâ dimisit, habere dicens censorem suum.* Vide Plutarchum in Pompeio: Festum, Censio: Agellium, lib. IIII. & VII. sed ante omnes, Iacobum Ræuardum Variorum lib. II. cap. XV. Belgarum iurisque magnam spem. cuius immaturæ mortis inuidiam ne nunc quidem sustinent fata.

Recognitio equitum.

Ræuardi laus.

Liuia nupta Druso, duos virilis sexus simul enixa est.] Disce ergo hinc, quod nondum alij, Tiberium illum Drusi F. Tiberij N. quem Caius sustulit, superfuisse ex his geminis: & ideò Gemellum cognominatum. Et sanè numisinata quædam huius Drusi ærea exstare aiunt, in quibus expressa gemellorum capita surgentia è copiæ cornu.

Gemini Druso filij.

Eodem anno grauibus Senatus decretis libido feminarum coërcita.] Quorum decretorum particula hæc apud Tertullianum, De pallio: *Habes spectare quod Cæcina Seuerus grauiter Senatui impressit, matronæ sine stolâ in publico. denique Lentuli Auguris consultis, quæ ita sese exauctorasset, pro stupro erat pœna: quoniam quidem indices custodésque dignitatis habitus, vt lenocinij factitandi impedimenta, sedulò quædam desuefecerant.*

Vistilia licentiam stupri apud Ædiles vulgauerat, more inter veteres recepto qui satis pœnarum aduersum impudicas in ipsâ professione flagitij credebant.] Minus expressa apud

Stupra quomodo olim vindicata.

pud alios vestigia huius moris: quæ hîc in Tacito clara. pparet autem in stupra matronarum ordinis primi aut cundi, grauiter semper animaduersum, ad seruandum ıblicum decus: non tam grauiter in libertinarum aut è ebe. quibus hæc militia Venerea, moribus tantùm non rmissa: quod vel ex Horatio, Ouidio aliisque liquere otest. Sed & illud paret cuiuis feminæ licitum fuisse vulare corpus, modò apud AEdiles id profiteretur. Cui proffioni consequens, vt iure cederet & dignitate matrona, etiam, vt opinor, ornamentis; censereturque inter toatas. Quod facilè adstruo ex Suetonij verbis in Tiberio, ıp. XXXV. *Feminæ famosæ, vt ad euitandas legum pœnas ıre ac dignitate matronali exsoluerentur, lenocinium proteri cœperant: quas, ne quod refugium in tali fraude cuiuam esset, exsilio affecit.* Vt ergo ibi lenocinium profiteantur, ad amittendum ius matronarum: sic hic stuprum, âdem fine. Quæ tamen professio irrita facta postea ex ouâ lege: eleganterque ad hanc rem Papinianus l. x. De dult. *Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ lenocinium fecit, aut operas suas scenæ locauit, adulterij accusari lamnarique Senatusconsulto potest.* Sed apud AEdiles cur a professio? non apud Censores, aliósve? quia compeior ab antiquo AEdilibus curam fuisse fornicum, popiıarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus: itemque personarum, quæ sæpiùs in iis locis, quàm in templo Mariano. Ideò Seneca, vt solet, eleganer: *Inuenies voluptatem circa balnea & sudatoria, ac loca Ædilem metuentia* id est, fornices & popinas. Et illuc alludens Iustinus scribit, Dionysium *apud Ædiles aduersus lenones iurgari* solitum, lib. XXI. Itaque AEdilibus curæ nosse publica scorta, habere ea in tabulis, vt sic dicam, & albo: & si quam vulgantem se, extra eum numerum nacti, multabant. Liuius lib. x. *Eo anno Q. Fabius Gurges Consulis Filius* (is autem tunc AEdilis) *aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecuniâ multauit.* Nec pecuniâ solùm, sed & exsilio. Idem lib. XXV. *Vilius Tapullus & M. Fundanius Ædiles plebei aliquot matronas apud populum probri accusarunt: quasdam ex eis damnatas in exsilium egerunt.* Deducebantque iidem in iudicium etiam hoc crimine viros, vt in Liuio lib. VIII.

Permissa propemodum libertinis.

Etiam matronis, si professæ.

Quæ habitum matronalem deponebant.

Professio apud AEdiles.

AEdiles accusabant ad populum.

Data

Data à M. Flauio visceratio. erant qui per speciẽ honorādæ parentis meritam mercedem populo solutam interpretarentur, quòd eum die dictâ ab Ædilibus crimine stupratæ matris familias absoluisset. Pertinere ad hanc rem Laberij versum puto, vt ego eum restituo apud Agellium libro XVI. *Cocionem peruulgatè dicit, quem veteres Arilatorem dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas vxores, hoc herclè plus negotij est, inquit Cocio sex ædiles viderat.* Scribo. *Duas vxores? hoc hercle plus negotij est, inquit Cocio: sed Ædiles viderint.* Non alia Laberij scriptio aut mens. Duásne vxores ille habet? inquit. herclè satis negotiosum negotium homini, vt ait Cocio. verùm id AEdiles viderint, quorum hæc cura. Dixi eiusmodi infames feminas cessisse dignitate matronali, etiam ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de ornamentis, ex Tertulliano, De cultu: *Quid minus habent infelicissimæ illæ publicarum libidinum victimæ? quas si quæ leges à matronis & matronalibus decoramentis coërcebant, iam certè sæculi improbitas honestissimis quibusque feminis vsque ad errorem dinoscendi coæquauit.* Censeo autem posuisse eas institam, stolam, vittas, imò sumpsisse meretriciam togam. Inducor à Iuuenali,

Laberij restitutio.

Prouerbiali formâ est, Hoc plus negotri est. inquit Cocio. Et Cociones sæpe in vulgi dicto veniebant: vt Planti illud, Vetus est, Nihili cocio. Vide eũdem Tertull. Apol. cap. VI.

Lecticas etiã posuerunt, vtique post Domitiani edictum. de quo alibi.

—— *Carfinia talem*
Non sumet damnata togam.

qui de matronâ aliquâ stupri damnatâ sentire videtur, cui ex more sumenda toga. De eâ satis dictum aliis, & præsertim M. Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, facundia, semper mihi magna. Vnum addo, manasse videri morem eum ab Atheniensibus: apud quos scorta pariter veste â matronis discreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθήνησι, τὰς ἑταίρας ἄνθινα φορεῖν.

Atheniẽses meretrices quo habitu. Item Artemidorus notat li. II. cap. III.

Exacta & à Titidio Labeone.] Vertranius, *exactum:* cui adsentio.

Illo prætendente LX. *dies ad consultandum datos necdum præteriisse.*] Dies sexaginta dati lege Iuliâ, à die deuortij, marito ad accusandum. Clarum ex l. XI. XIII. XV. Ad legem Iuliam de adulteriis. quas vide.

Sacra externa repressa.

Actum & de sacris Ægyptiis Iudaicisq. pellendis.] Non tunc primũ. Nam & Agrippa Præfectus vrbi ab Augusto, sacra Aegyptia repressit: edicto, ne quis ea inter quingentos ab vrbe passus exerceret. id accidit anno DCCXXXIV.

vt ha-

habes apud Dionem LIIII. Sed de hoc Tiberiano
licto capiendus Seneca epist. CIX. *His instinctus absti-*
ere animalibus cœpi: & anno peracto, non tantum fac
s mihi erat consuetudo, sed dulcis. Quæris quomodo de-
erim? In Tiberij Cæsaris principatum iuuentæ tempus in-
derat. alienigena tum sacra mouebantur: & inter argu-
enta superstitionis ponebatur animalium quorundam ab-
inentia. Apparetque eum intellegere etiam Iudaica sa-
a; qui abstinuerunt animalibus quibusdam, vt sue.
Quamquam & Romani posteà diebus religiosis absti- Carne abstinebant certis diebus AEgyptij & Romani.
ere carne cœperint, AEgyptio ritu. Spartianus in Iu-
ano: *Sæpe autem, nullâ existente religione, oleribus legu-*
ninibúsque contentus, sine carne cœnauit.

Quattuor millia libertini generis in insulam Sardiniam
eherentur.] Iosephus lib. XVIII. id deplorat, & osten-
it in eo numero solos Iudæos fuisse. cui subscribit Sue- Iudæi in Sardiniam pulsi.
onius: *Iudæorum iuuentutem, per speciem sacramenti, in*
rouincias grauioris cæli distribuit. Huic calamitati occa-
ionem caussamque præbuisse stupra quædam & fraudes
ectas nomine religionis non iniucundè Iosephus idem
escribit, in historiâ Paullinæ & Mundi. quem, si animus
ert, vide lib. XVIII. cap. VII.

Quæ septem & quinquaginta per annos Vestalibus sacris
ræsederat.] At lex definiebat ministerio virginum tan-
ùm annos triginta. spontanea igitur mansio illa Occiæ.

Quòd mater eius in eodem coniugio manebat.] Id est, Pag. 94.
niuira esset: cuius rei honos. Tertullianus: *Monoga-* Honos monogamiæ.
nia apud Ethnicos in summo honore est: vt & virgini-
us nubentibus vniuira pronuba adhibeatur, & sic au-
picij initium est. Item in quibusdam sollennibus & au-
piciis, vt prior sit vniuira locus. Certè Flaminia non nisi
vniuira est.

Statuit frumento pretium.] De modo pretioque an-
nonæ, infrà lib. XV.

Cæsar posthabitam decies sestertij dote solatus est.] Nu- Decies H-S. semper ferè in dote.
merus hic in dote, quod obseruauimus, quasi legitimus
& solemnis. notatque disertè Iuuenalis,

—— *& ritu decies centena dabuntur*
Antiquo.

Et Seneca: *Beatiorésne istos putas, quorum Pantomima*

decies sestertio nubunt, quàm Scipionem, cuius liberi à Senatu in dotem æs graue acceperunt? Et Martialis non vno loco.

Acerbéque increpuit eos qui ipsum Dominum dixerant.]

Domini vox variè vsurpata. Aduersum patres.

Rectissime. facta tantùm suppetiissent dictis. Nam Domini vox propriè, non nisi in seruos. Tamen reperio Augusti æuo & infrà, à liberis patres appellatos Dominos: & à fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Augustus in suâ domo vetuit. Suetonius: *Dominum appellari se nec à liberis quidem aut nepotibus suis vel seriò vel ioco passus est: atque huiusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit.* Tangit ecce vtrumque morem, & vellem id interpretes monuissent. Quòd patres, domini: etiam ex

* Lampridius in eius vitâ.

* Diadumeni Cæsaris epistolâ cognosco, ad matrem: *Dominus noster & Augustus nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos seruat.* Et clarè ex illo Martialis:

E seruo scis te genitum, blandéque fateris,
Cùm dominum appellas Sosibiane patrem.

Aduersum fratres.

Quòd fratres sic dicti: locus elegans Senecæ, epist. CV. *Illud mihi in ore erat domini mei Gallionis, qui cùm in Achaiâ febrim habere cœpisset, confestim nauim conscendit: clamitans non corporis esse, sed loci morbum.* nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Itemque coniuges inter se eo nomine vsi. Virgil.

Aduersus coniuges.

—— dominum Ænean in regna recepi.

Sueton. Claudio: *Occisâ Messalinâ, paullò postquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requisiuit.*

Virgil. *—— dominam Ditis thalamo deducere adorti.* vbi Seruius: *De Græco tractum est, qui vxorem δέσποιναν dicunt.* Apud Iurisconsultos De Legat. *Peto abs te domina vxor.* Epictetus: *αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται.* Vti & aduersum amicas, passim in poetis. Sed & obuios vulgò, Dominos vocabant. Idem Seneca: *Quomodo obuios si nomen non succurrit, dominos salutamus.* Lusit eleganter in eo more poeta Græcus in Anthologiâ:

Aduersum obuios.

ἢν ὁ φίλος τι λάβῃ, δόμινε φράτερ, εὐθὺς ἔγραψεν.
ἢν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ ἐθέλω δόμινε, οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

Reperio apud scriptores Senatorésque eorundem temporum.] Non displiceat, *Senioresque.* primum quia sæpe aduocat noster testes eius æui, qui fuissent in re præsenti, vt lib. III. *Memini audire me ex senioribus, visum inter manus Pisonis libellum.* & lib. XI. *Verùm audita scriptáque senioribus tradam.* Deinde quia peccatum & aliâs in eâ voce, vt lib. XIII. *Sed impetum eius, multum prius laudatâ magnitudine animi, attinuere Senatores, dissolutionem imperij docendo,* &c. vbi certè scribo, *seniores.* vt dicam in loco. Possit tamen aliquis defendere hîc Senatores: quia res quasi arcanò acta in Senatu. Sed viderit lector. à priori sententiâ nobilissimus Ianus Douza noster est; de quo plura dicere iubet & prohibet me amor. Tollam manum, & in tam boni nominis memoriâ paulisper conquiescam. Correctus Tacitus.

AD LIB. III. ANNALIVM.

INCOMTA *signa, versi fasces.*] De ornatu signorum dixi in lib. I. De versis fascibus, res sic habet. In dolore quia omnia fieri præter morem amant: etiam lictores fasces præferebant inuersos. Pedo in Elegiâ ad Liuiam, Pag. 96. Versi fasces, in luctu.

Quos primùm vidi fasces, in funere vidi:
Et vidi versos, indiciúmque mali.

Statius Thebaidos VI.

—— versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenæ reges.

Nec fasces solùm suos lictores, sed milites inuertebant etiam scuta & arma. Virgilius: Scuta item & arma.

—— & versis Arcades armis.

manentque in militiâ nostrâ hodie vestigia eius ritus. Adde, quod non indignum monitu, versionem hanc armorum, non luctus solùm notam fuisse, sed etiam transfugij & defectionis. Ammianus lib. XXVI. *Eumq; secuti* Transfugæ pariter vertebant vexilla & scuta.

complures iam gladios quatientes & pila, ad Imperatorem transeunt, cum vexillis scuta peruersa gestantes: quod defectionis signum est apertissimum.

Trabea lætitiæ, non luctus.

Atrata plebes, trabeati equites.] Trabea quid ad luctum? nihil. imò contrà vtebantur eâ in diebus solemnibus lætisque; vt equitum Transuectione, quod Dionysius notat. Sed & Domitiano decretum per honorem, vt quotiens consulatum gereret, *equites Romani quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus præcederent eum, inter lictores apparitoresque.* Denique nusquam trabea in luctu: equitesque Romæ togâ pullâ vsi in funere, vt reliqui ciues. Credo igitur vestem hanc trabibus purpuræ intextis (id enim trabea) sumptam hîc, non doloris indicium, sed ordinis. ad discriminandum, inquam, in coloniis equitem à plebe, & splendorem funeri conciliandum, trabeæ sumptæ. Illæ enim propriæ equitum:

Trabeæ equitum propriæ.

(nam Grammaticorum inuenta hîc non moror, qui faciunt etiam regum, ducum, augurum) & ideò Trabeata agmina, ipsi equites Statio, in Epulo Domitiani:

Lib. IV. Sylv. II. v. 32.

Hic tum Romuleos proceres, trabeatáque Cæsar
Agmina, mille simul iussit discumbere mensis.

Carm. II. v. 15.

& in v. Siluarum ad Crispinum: quem locum fusius adscribam, quia mei eget.

—— non te series inhonora parentum,
Obscurum proauis, & prisca lucis egentem
Plebeiâ de stirpe tulit. non sanguine cretus
Turmali trabéque ac remis, & paupere clauo
Augustam sedem & Latij penetrale Senatus
Aduena pulsasti: sed præcedente tuorum
Agmine.

Statij locus emaculatus.

Verè enim emendo, *non sanguine cretus Turmali, trabeáque Remi, nec paupere clauo.* id est, non tu ex plebe satus, imò nec ex ordine equestri. quem deinde describit tribus notis, luxuriâ non indecorâ ingenij, vt solet in illo poëtâ.

Isque explicatus.

Turmalem sanguinem vocat; quia propriæ equitum Turmæ: Trabeam Remi, quia ij trabeati, exemplo regum: Pauperem clauum, id est angustum & artum, qui ordinis equestris.

Pag. 97. Antonia Germanici mater.

Matrem Antoniam.] Hæc illa est Antonia Drusi, quam Plinius ait numquã spuisse. illa, quam Valerius mirè laudat

lat à continentiâ & amore in coniugem, lib.IV. cap.III.

Conlucentes per campum Martis faces.] Dixit ad morem priscum: quo ij qui funus prosequebantur, cereos manibus gestabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuisse eò censet, quia noctu olim cadauera solita efferri. Mos quidem adeò tritus, vt Isidorus *Funus dictum à funibus accensis*, velit, *quos ante feretrum papyris circumdatis ferebant*. Ambrosius De viduitate: *Vel cum accensis funalibus mox ducitur, nónne pompa funebris exsequias magis putat, quàm thalamum præparari?* Alludit Ambrosius illuc, quò sæpe poëtæ: vt

Viximus insignes inter vtramque facem.

Apuleius II. Florid. *Comœdiam eius prius ad funebrem facem, quàm ad nuptialem venisse.* Calpurnius Flaccus Declamatione XXVIII. *Facem nubenti filiæ præferam, an rogum incentis accendam?* Quod Isidorus ait, funes papyro circumdatos: non à se habet, sed à prisco scriptore: nec errat. Plinium ita capio lib. XVI. cap. XXXVIII. *Nec in fruticum nec in veprium genere scirpi fragiles palustrésque: è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus seruiunt.* Cortex ille, non aliud quàm similitudo AEgyptiæ papyri: quem vtebantur fortasse homines tenuiores. Faces autem, candelásque in funeribus plerumque adultorum reperias: in puerorum, id est acerbis immaturísque, cereos ferè. Vt appareat, quod interpres vetus Persij monuit, pueros ad cereos solitos efferri, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca sunt, quæ id peruincunt. vt epist. CXXIII. *Isti mihi verò defunctorum loco sunt. quantulum enim à funere absunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt?* De tranquillitate vitæ cap. XI. *Totiens in viciniâ meâ conclamatum est, totiens præter limen immaturas exsequias fax cereúsque præcessit.* De breuitate vitæ, cap. vlt. *Quidam verò disponunt etiam illa quæ vltra vitam sunt, moles magnas sepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogum munera, & ambitiosas exsequias. At me herculè istorum funera tamquam nimium vixerint, ad faces & cereos deducenda sunt.* vbi scribi sententia vult, *tanquam minimum.* Pertinet ad funebres faces etiam Suetonij locus, Aug. cap. XVIII. *Masgabæ tumulum cùm ex triclinio*

Faces & cerei in funeribus.

Funeris etymon.

Isidorus Pliniusque explicati.

Discrimen inter adulta immaturaque funera.

Pueri ad cereos elati.

Correctus Seneca.

animaduertiſſet magnâ turbâ multíſque luminibus celebrari, &c. qui tamen ad parentationem annuam ſpectat, non ad funeris deductionem.

Inſignia magiſtratus in luctu poſita.

Sine inſignibus magiſtratus.] Id eſt, ſiue togâ prætextâ, ſiue anulis, ſiue lato clauo. Quæ omnia accuratè mihi dicta in ſcripto De funeribus ſingulari. quod lucem videbit, ſi luce fruar ego. Loquor enim non eorum ritu, quibus pulchrum eſt, quod neque fuit vnquam neque futurum eſt, dare: qui ab hoc fuco gloriolam inter pueros partam, vnicam habent Helenam pro quâ pugnent. Miſelli! quia numquam in ſomniis calcabunt iter AEternitatis & veræ famæ.

Ticinum vſque progreſſum.] Vide quædam non vulgata apud Valerium Maximum, libro v. cap. v.

Druſus non inter Iulios.

Circumfuſas lecto Claudiorum Iuliorúmque imagines.] Druſus hic in Iuliam familiam ne adoptione quidem venit. vnde ergo in pompâ funebri imagines illi gentis Iuliæ? niſi fortè quia mater deducta in domum Auguſti. Hæc & talia de ſummo pectore dici poſſunt: at mihi nondum euiluit coniectura mea, *Liuiorum*. Cauſsâ duplici. primùm, non præpoſuiſſet Claudios Iuliis Tacitus. id nefas. deinde cùm a patre latæ imagines, cur omiſſæ à matre? quæ præſertim antiquæ, & multæ?

Tacitus ergo correctus.

Pag. 98. Correctus Tacitus. Germanici duo fratres.

Non fratrem niſi vnius diei viâ.] Scribe, *fratres*. niſi ſui & hiſtoriæ oblitus Tacitus. Duo enim Germanico ſuperſtites fratres, Claudius naturâ, adoptione Druſus. ſemperque eo nomine etiam hunc noſter inſignit. Scripſit autem ſuprà, Druſum & Claudium Tarracinam vſque progreſſos.

Edicta Principum. Seneca explicatus.

Vtq́ premeret vulgi ſermones, monuit edicto.] Ita moris ætate illâ, vt Princeps populum peccantem aut exorbitantem alloqueretur per libellum, coërceretque. Eò reſpicit metaphora ſcita Senecæ, epiſt. xcv. *Præcepta ſapientiæ, quæ affectus noſtros velut edicto coërcent & obligant.* & caue quidquam ibi mutes.

Non enim eadem decora Principibus viris & Imperatori, populóque.] Si attendis, fateberis legendum, *& imperatori populo.* vinclo remoto. Quod ait, principes viros, ad ſe refert Tiberius: quod imperatorem populum, ad Romanos rerum dominos. Sententia autem ſimilis apud Pedonem

Pedonem: *Non eadem vulgúsque decent, & culmina rerum.*

Et quia ludorum Megalensium spectaculum suberat.] Vides ergo multum temporis intercessisse à die mortis Germanici, ad funus. Nam mortuus ipse extremo Nouembri. quod facilè colligo ex Suetonij verbis scribentis: *Et vt fato functum palam factum est, non solatiis vllis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: durauitque etiam per festos Decembris mensis dies.* id est, per Saturnalia, quæ medio Decembri. At Megalensium spectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Apprileis. per quas, LVDI. MATRI. MAG. vt in Kalendario notatum. Dies mortis Germanici. Megalensia, quando.

Præscripta & à Tiberio] Melius *præscripta ei.* Pag. 99.

Fuit inter irritamenta inuidiæ domus foro imminens, festo ornatu.] Ob lætitiam domini redeuntis. Ornatum festum intellegit laurum & lucernas. Iuuenalis: Ornatus ædium.

Ornentur postes, & grandi ianua lauro.

De lucernis vide quæ notaui in Electis, cap. III. & adde egregium Arriani locum in Sermonibus Epicteti, lib. I. cap. XIX. ἠξιώθη δημαρχίας, πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται, ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἁπτομένους· ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. id est, *Tribunatum aliquis adeptus est. omnes obuij gratulantur, alius oculos, alius collum, osculatur, serui manus. Domum venit, inuenit collucentes lucernas. in Capitolium ascendit, sacrificat.* Idem lib. II. τέκνον, ἂν σωθῇς, ἅψω λύχνους. ταῦτ' ἐστὶ τὰ τοῦ φιλοστόργου. μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσται σωθέντι, τοιούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. Nec lucernas solùm in diebus eiusmodi festis, sed etiam funalia cereosque accendebant. Panegyristes Laudatione Theodosij: *Quid portas virentibus sertis coronatas? quid aulais tardantes plateas, accensisque funalibus auctum diem referam?* vbi ex optimo libro lego, *aulæis vndantes plateas.* Lucernæ accensæ. Arriani insignis ad eum ritum locus. Funalia & cerei accensi. Panegyricus scriptor emédatus.

T. Arruntium.] Nicolaus Faber, vir quem Probitas & Eruditio iuxtà amant (veris, nec ambitiosis laudibus vtor) Notis ad Senecam patrem legendum censet, *Lucium* non *Titum.* verissimè. est illustris ille vir, Senator & Consularis, Augusti iudicio dignus Principatu: Tacito nostro sæpe nominatus. Pag. 100. L. Arruntius.

Ambigua Taciti lectio. *Fulcinium.*] Quid? Fulcinium Trionem patronum petit Piso? atqui is accusationem eius petiit, obtinuitque. & mox etiam exsequitur. Ambigo de lectione, nisi alius aliquis Fulcinius ab isto.

Marcellum.] Eprium nomine: cuius celebre ingenium in foro.

Sex. Pompeius Valerij Maximi amicus. *Sex. Pompeium.*] Est ille, qui suprà cum Appuleio consul. quem Valerius Maximus amicum patronumq. suum nimis plenâ manu laudat lib. IIII. cap. VII. Vocat clarissimum ac disertissimum virum, & addit: *A quo omnium incrementa commodorum vltrò oblata cepi: per quem tutior aduersus casus steti: qui studia nostra ductu & auspiciis suis lucidiora & alacriora reddidit.* & satis facundè Pompeius hic proconsul Asiæ. dicta, quæ sequuntur. Et lib. II. cap. I. adsignificat proconsulem eum Asiæ fuisse, comite se. vocat ibi, *virum vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus instructissimum:* additque, *facundissimum sermonem ore eius, quasi è beato quodam eloquentiæ fonte manasse.* Nec dis-*Vt lib. IIII. De Ponto, eleg. I. & IIII. & V. quas vide. sentit *Ouidius, qui vitam illi suam fortunasque non vno loco refert acceptas. vt appareat hunc Sextum amicum vnicè fuisse Musis studiisque: & ideò à nobis fugitiuam memoriam eius non frustrà retractam.

Patris sui legatum.] In Hispaniâ, vt apparet ex sequentibus.

Rescriptus Taciti locus. *Priuatas inimicitias, non Principis vlciscar.*] Ita emendauimus. tamen cùm vetus lectio sit, *noui Principis*: aptius, vt nunc censeo, ex eâ feceris, *non vt Princeps.*

Pag. 101. *Seruaus*] De hoc ipso Tacitus lib. VI. *Quintus Seruaus posthac, & Minutius Thermus inducti. Seruaus præturâ functus & quondam Germanici comes.*

Pag. 102. Interior locus dignissimus. *In conuiuio Germanici cùm super eum Piso discumberet.*] Interior ergo discubuit Germanicus, vt dignissimus. de quo ordine sedendi non omnia mihi dicta in Conuiuio: dicam alibi, plenè & apertis tibiis.

In ordinem redacta verba Taciti. *Scripsissent expostulantes, quod haud minus.*] Alieno loco hæc inserta. Mihi sententia præclarè reddi videtur, si iis amotis legas: *Senatus, numquam satis credito sine fraude Germanicum interiisse: simul populi ante Curiam voces audiebantur.* Quò tamen illa quæ superant remittenda sint, non liquet.

Effigiésque

Effigiésque Pisonis traxerant in Gemonias ac diuellerant.] Id solet in damnatis. Iuuenalis, Damnatorũ imagines tractæ.

——*descendunt statuæ restémque sequuntur.*

Sed aut lectio verborum Taciti non recta, aut ordo. Diuellere enim statuas prius fuit quàm trahere. nisi tamen diuulsionem illam intellegit, fracturamque, quæ in Gemoniis ipsis facta. Possis legere, *ac diuellerant*, sine noxâ. Tacitus leuiter correctus.

Custos salutis, an mortis exactor sequeretur.] Exactor, qui præpositus ad exigendum perficiendumque, & quasi custos. Liuius lib.II. De Bruto filios plectente: *Et qui spectator erat amouendus, eum ipsum fortuna exactorem supplicij dedit.* Plinius lib.IX. epistolâ ad Paulinum: *Ac deinde ex meis aliquos operis exactores, custodes fructibus ponam.* Romæ marmor epitaphium, Exactor,quid.

M. AVRELIVS. AVGG. NN.

LIB. EPAPHRODITVS

EXSACTOR. OPERVM. DOM. NN.

Tacitus in suppliciis ferè vsurpat, vt lib.XI. *Denuntiat centurionibus qui aderant, exsequi cædem. custos & exactor è libertis Euodus datus.* Ambrosius lib.de Tobiâ cap.VIIII. *Dum vadis cum aduersario tuo ad magistratum, da operam liberari ab illo, ne fortè producat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.* Sed & * ἁπλῶς reperio, quasi muneris nomen, Exactor. vt in Musæo Carpensi,

* Exactor, simpliciter: is credo, qui fructus prædiorũ, nomina, pecuniasque exigit.

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS

SEX. POMPEI. EXACTOR.

Ac destinatum promere, ni elusus à Seiano.] Eiusdem sententiæ fuit, quod Suetonius scripsit, in Tib. cap. LII. *Quem* (Pisonem) *mox huius criminis reum putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta obstarent.* loco hodie non corrupto solùm, sed defecto. Conatur tamen ingeniosè Torrentius, *ni Seianus secretò obstaret.* Pag. 103. Suetonij desperatus apud me locus.

Tacitus admutilatus.

Qualem Piso diem supremum, noctémque egisset: atque illo pleraque sapienter.] Non fugiet corruptio loci attentum lectorem. Quis enim erit, ad quem hæc referantur, *Atque illo?* nullum certè nomen præiuit. Puto mutila esse. nisi sint; scribe, *Atque filio.* Est enim εὔλογον filium Pisonis attulisse parentis codicillos, & ab eo quæsisse Tiberium singulatim de morte.

Pag. 104. Piso collega Aug. Tiberioque in consulatu.

Per collegium consulatus.] Quián' Augusto collega, an quia Tiberio ipsi? Vtrumque enim verum. & consul cum Augusto fuit anno DCCXXXI. consul iterum cum Tiberio, DCCXLVII.

Magistratus non iudicant.

Nam referente Cæsare, magistratus etiam eo munere fungebantur.] Non vanè id notat. prisco enim more, magistratus à iudicandi onere immunes. Cicero in Verrem actione I. & alij.

Pars vt Cn. Pisoni filio concederetur, ísque prænomen mutaret.] Quod & factum. nisi Dio mihi imponit, qui libro LX. Lucium (non Cnæum) Pisonem Cn. Pisonis & Plancinæ filium præfuisse Africæ sub Claudio tradidit.

M. Piso exutá dignitate] Senatoriâ videlicet. Ita inferiùs scriptum, *exuere ordinem.*

Pag. 105. Taciti sententia compar Thucydidææ.

Adeò maxima quæque ambigua sunt, dum alij quoquo modo audita pro compertis habent.] Similis querela Thucydidis lib. I. οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται. & statim: οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται. nec dubium quin ad hæc loca respexerit nôster.

Mos de auspiciis imperioq. repetẽdis. Liuius explicatus. Imperiũ minuebatur, ingressu vrbis.

At Drusus vrbe egressus repetendis auspiciis, mox ouans introiit.] Quæras, quò hæc egressio & reditio? Ad morem priscum. quo obtinuit, vt qui è prouinciis cum imperio redirent, illud ipsum amitterent simul intrassent vrbem. Ideò Liuius lib. XXVI. *Quinto Fuluio ne minueretur imperium, si in vrbem venisset, decreuit Senatus.* Et magis ad lucem Taciti, quod Dio lib. LIIII. tradit, Augusto decretum perpetuum Proconsulare imperium, ita vt nec si intra vrbem venisset, minueretur, néve necessum esset (vt ipse loquitur) ἀνανεοῦσθαι τὴν ἀρχήν. id est, renouare, siue vt Tacitus, repetere auspicia. Nam auspicij nomine etiam imperium hîc cape. Sed cui rei Druso opus fuit repetito imperio? ad ouationem. Nam qui triumphans ouánsve vrbem ingreditur, cum imperio id facit in illum diem: Drusus autem imperium amiserat ingressus vrbem ob fratris sui mortem. Debuit ergo repetere, vt ouaret. Eius sententiæ sunt, quæ apud Ciceronem legis, spem triumphi abiicientem: * *Vtar eâ portâ, quam primam videro.* & apud Cœlium: *Neque enim stultè Ap-*

Triumphus & ouatio non potest sine imperio.

Cicero explicatus.

* Ad Atticũ, lib. VII. epist. XXI.

pius,

pius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphiq. postulationem abiecerat. Apud Vlpianum, l. vlt. De off. Proconsul. *Proconsul portam Romæ ingressus deponit imperium.* Iterum apud *Ciceronem: *Mihi valdè placet de triumpho nos moliri aliquid, & extra vrbem esse cum iustissimâ caussâ.*

*Ad Atticum lib. VII. epist. I.

Vna omnium Agrippæ liberorum miti obitu.] Miti obitu, id est, citra vim, & ex fato. Sed videamus. M. Agrippæ tres vxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumuiro. ex eâ genuit Vipsaniam, de quâ hic, Drusi matrem. Altera, Marcella Octauiæ Filia. ex eâ quoque liberi, si * Suetonio fides disertè id in Augusto tradenti. Nam ego (pace quod fiat castigatissimi scriptoris) leuiter ambigo. primùm, quia nec nomina eorum, nec progressum, vsquam alibi reperio: & vellem interpretes soluissent mihi hunc nodum. Deinde, quia ex Plutarcho clarum, breue admodum coniugium id fuisse. Ita enim narrat (in extremo M. Antonio) statim post nuptias Agrippæ & Marcellæ, defunctum generum Augusti Marcellum: ideoque, ipsâ Octauiâ suadente, Iuliam nupsisse Agrippæ: abductâ ab eo Marcellâ & Iulo Antonio collocatâ. Non ergo ex eâ proles: aut si vna aliqua fuit, non vitalis. Tertia vxor, Iulia. ex eâ nati Caius & Lucius Cæsares, Postumus Agrippa, Agrippina & Iulia. In his plerisque vera Taciti nota. Caius enim & Lucius veneno crediti periisse; Agrippina, fame; Postumus ferro. * Iuliam excipio, cuius mortem lib. IV. ita narrat ipse Tacitus vt ex naturâ videatur, ferri aut veneni nullâ mentione.

Dubitatũ de adfirmatione Taciti.

Vxores M. Agrippæ, & liberi.

*Cap. LXIII. Suetonij, si fortè obliuio.

Iulia vxor.

*Iulia filia Agrippæ non periit ferro aut veneno: non ergo exactè vera Taciti nota.

Pag. 106.

Haud procul Pagydâ flumine.] Quem alio nomine Belum dici Plinius ait.

Sorte ductos, fuste necat.] Totidem Sallustiana verba Seruius citat, *Sorte ductos fusti necat.* quod ad Crassum referendum videri in decimatione cohortis vnius verè obseruauit noster Douza.

Locus è Sallustio totidẽ verbis.

Quòd non eam quoque Apronius iure proconsulis tribuisset, questus.] Huc refer illud Suetonij, cap. XXXII. *Corripuit Consulares exercitibus præpositos, quòd de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi ius haberent.*

Quasi-

Pag. 107. Vetita cõsultatio omnis super Cęsare.

Quæsitúmque per Chaldæos in domum Cæsaris.] Quod semper capitale. *Cui enim opus perscrutari super Cæsaris salute, nisi à quo aliquid aduersus illum cogitatur, vel optatur, aut post illam speratur & sustinetur? Non enim eâ mente de caris consulitur, quâ de dominis*, ait apposité ad hanc rem Tertullianus.

Dicere repudium, pro repudiare.

Quirinius post dictum repudium adhuc infensus.] Non ita capies, quasi alibi dixerit de eo repudio: sed Dicere repudium vsurpat, quod Mittere vulgò. id est, postquàm repudiasset eam Quirinius. Repudiarat autem ante annos xx. Sueton. Tib. cap. XLIX.

De custodiâ militari, ἐκ-Coλῆ. Triplex carcer. Vrbanus. Rusticus. Castrensis.

Seruos Lepidæ cùm militari custodiâ haberentur, transtulit ad Consules.] Militarem custodiam vti se habuit paullò vberiùs explicabo: non tibi veterane, sed tibi tiro. Carcer triplex est, (ait vetus interpres Iuuenalis) Vrbanus, Rusticus, Castrensis. Vrbanus, vt sunt turres: Rusticus, vt ergastula: Castrensis, quando captiui trahuntur catenati. Notat hoc ad eum locum Iuuenalis:

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Lauáque, si longo castrorum in carcere mansit.

Vrbanus ipse triplex.

Sed potuit, imò debuit, paullò distinctiùs. Nam in vrbe ipsâ triplex ratio adseruandi captiuos. Aut enim in carcere habebantur locoque concluso, sine vllo milite: vt ferè seruitia, & capita viliora. Aut in custodiâ militari: aut in ædibus magistratuum.

Custodiæ militaris modus & ratio. Catena in manu rei dextra, in militis sinistra.

Custodia militaris frequentissima, & Romæ & in prouinciis. eiusque modus, vt is qui in noxâ esset catenam manui dextræ alligatam haberet, quæ eadem militis sinistram vinciret custodiæ eius præfecti. Satis apertè Seneca, De tranquillitate lib. I. cap. X. *Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit, alligatique sunt etiam qui alligauerunt. Nisi tu fortè leuiorem in sinistrâ catenam putas.*

Seneca emendatus.

Idem epist. V. *Quemadmodum eadem catena & custodem* (emendo, *custodiam*, ita enim ipse captiuus dicebatur, vt mox docebo) *& militem copulat: sic ista quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt.* Et optimè Athenæus lib. V. cap. XI. vbi Athenion res Mithradatis extollit:

Athenæus explicatus, & contra interpretẽ versus.

Ῥωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Παμφυλίας Κόϊντος ὁ ἵππιος παραδοθεὶς ἀκολουθεῖ δέσμιος. Μάνλιος δὲ Ἀκύλλιος ὁ ὑπατευκὼς ὁ τὸν ἀπὸ Σικελίας καταγαγὼν θρίαμβον, συνδέτην ἔχων ἀλύσει μακρᾷ Βαστάρνην πεντάπηχυν, πεζὸς

ὑπὸ

ἀπὸ ἱππείας εἵλκετο). Id eſt, *E Romanis verò, prætor Pamphyliæ Q. Oppius* (malè enim in Græco, Ἵππιος) *deditione acceptus, ſequitur in vinclis. Manius autem* (ita corrige, non Μάνλιος) *Aquilius conſularis, qui de Siculis triumphauit, colligatum ſecum habens longâ catenâ Baſtarnam quendam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur.* Nam ita ego verè interpretor: Natalis inſulſa, fatua, aliena: quem, ſi libido ridendi eſt, vide. Simile eſt quod Ioſephus narrat lib. XVIII. cap. XIII. de captiuo Agrippâ rege: *Centurionem illi ſatis benignum appoſitum, & militem cum quo vinciretur humanum.* Auguſtinus in Pſalm. CXXVIII. *Ligantur duo & mittuntur ad iudicem, latro, & colligatus. ille ſceleratus, iſte innocens, vnâ catenâ ligantur, & longè ſunt à ſeſe.* Addo, duos ſæpe milites vni reo datos, maiori cuſtodiæ. In Apoſtolorum Actis, cap. XII. de D. Petro: *Dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis.* Catenæ autem eiuſmodi, vti ex Athenæo clarum, longiuſculæ erant; vt ambulare, incedere pariter non incommodè poſſent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano ſcribit, cap. XIIII. *Nec niſi ſecretò atque ſolus pleraſquè cuſtodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat.* Vbi iterum Cuſtodiæ pro iiſipſis qui cuſtodiuntur: vt Plinio lib. XXI. cap. III. *Inde eductam cuſtodiam bibere iuſſit.* ita veteres, malè vulgò, *eductum è cuſtodiâ.* emendanduſque ita Suetonius Nerone, cap. XXXI. *Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique eſſent cuſtodiæ, in Italiam deportari iuſſit.* vulgata lectio, & interpretes turbant. Paulus in Sentent. *Si pecuniâ acceptâ miles cuſtodiam dimiſerit, capite puniendus eſt.* Hæc de cuſtodiâ militari: de eâ quæ apud magiſtratus, opportuniùs dicam libro VI.

Catenæ iſtæ quales.

Cuſtodiæ, pro noxiis: ſicut Operæ pro operariis.

Plinij conſtituta lectio.

Suetonius emendatus.

Exemit Druſum Conſulem deſignatum dicendæ primo loco ſententiæ.] Appianus: Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἔλεγεν, ὃς ἐς τὸ μέλλον ἥρητο ὑπατεύειν, ὧδε γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύσειν πρῶτος ἐσφέρει γνώμην, ὡς αὐτὸς οἶμαι πολλὰ τῶν κυρουμένων ἐργασόμενος, καὶ ἐκ τοῦδε εὐβουλότερόν τι καὶ εὐλαβέστερον ἐνθυμησόμενος περὶ ἑκάστου.

Cõſul deſign. primus rogatur ſententiã.

Et obſcuriſſima domui.] Abundè infrà hoc ipſo libro.

Deſtina-

Lapis vnicus ad hanc historiam.

Destinata vxor L. Cæsari, ac D. Augusto nurus.] Non alibi quàm in lapide repperi hanc historiam, qui Bergomi visitur,

PVDENS. M. LEPIDI. L. GRAMMATICVS. PROCVRATOR. ERAM. LEPIDÆ. MORESQVE. REGEBAM. DVM. VIXI. MANSIT. CÆSARIS. ILLA. NVRVS. PHILOLOGVS. DISCIPVLVS.

Post damnationem demum positus lapis videtur: & Pudenti adscripta gloria, tanquam illo viuo, Lepida casta, bona.

Cōfirmatum Ferreti iudicium.

Veneno eum à Lepidâ petitum illustrium domuum aduersâ.] Vitium in hoc loco esse, rectè olim Ferretus censuit: vitium animi in Vertranio, qui non credit. Displicet phrasis, *Aduersâ illustrium domuum*, pro aduersariâ. Displicet sententia. cur enim aduersaria illustrium domuum Lepida, si Quirinium veneno petiuit, obscurissimum senem & ex Quiritium fece? Ita enim capienda hæc verba, non de Tiberio. *Suetonius: *Condemnauit & generosissimam feminam Lepidam, in gratiam Quirinij Consularis prædiuitis & orbi, qui dimissam eam è matrimonio post vigesimum annum veneni olim in se comparati arguebat.* Suspicabar olim hæc verba *Illustrium domuum aduersâ*, non Taciti esse, sed lectoris cuiuspiam, qui ad hunc locum, *At enim haud multum distanti tempori, &c.* ea notasset, memoriæ caussâ.

Lepida Quiriniū veneno petiit.

* Cap. XIIX.

Diuinatio mea.

* Hæc tamen nunc damno, præ coniecturâ Merceri, legentis & distinguentis: *veneno eum à Lepidâ petitum. Illustrium domuum aduersa (etenim haud multum distanti tempore* Calpurnij *Pisonem, Æmilij Lepidam amiserant) solatio adficit D. Silanus*, &c. Verbum non addo: Morychus, qui non probat.

Pag. 108.

De Lege Papiâ liber excursus.

De moderandâ Papiâ Poppæâ.] Lex apud veteres in multâ famâ, & vsu. Fas mihi vt cum Tacito hic leuiter exorbitem: & quæ faciunt huic legi, collecta à me & digesta proponam. Non subtiliter omnia, (cui enim bono?) sed ea saltim capita quæ ad vsum historiæ priscæ. Romanis semper coniugiorum subolisque magna cura. Ideò Censoria illa solemnis quæstio: Ex *animi tui sententiâ. Tu vxorem habes?* Ideò Ciceroni ficta lex: *Cælibes esse prohiben-*

Coniugii curæ. Romanis. Censorum ea inquisitio. Cælibes mulctati.

berto. Nec ignominiæ solum cælibatus, sed pœnæ erat. Libro II. cap. IX.
a apud Valerium, *Camillus & Postumius Censores, æra* Vxorium æs.
ena nomine, eos qui ad senectutem cælibes peruenerant, in
arium deferre iusserunt Et Festus auctor, *Vxorium pe-*
ndisse dici, qui quòd vxorem non habuerit, æs populo de-
t. Exemplum videtur ab Spartanis petitum, apud quos
γαμίου ζημία, imò ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου, vt notat Pol-
ux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio: nisi quod C. Cæsar πολυπαιδίας præmia ponit.
æsar post bellum Africanum, vehementer exhaustâ vr-
e, præmia proposuit multitudini liberorum. idque Præ-
ctus morum, & quasi Censor. Dio XLIII. ἐπειδή τε
εινὴ ὀλιγανθρωπία, διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὡς ἔκ
τῶν ἀπογραφῶν (καὶ γὰρ ἐκείνας, τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς
ποίησε) ἔκ τε τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν, πολυπαιδίας ἆθλα
τέθηκεν. id est, *Et quoniam infrequens admodum vrbs*
erat, propter cæsorum multitudinem: quod ex recensu (cum
utem & reliqua velut Censor faciebat) & ex ipso aspectu
nimaduertebatur: iis qui multos liberos haberent præmia Augustus Iuliam legem fert.
ropofuit. Primus Augustus anno vrbis DCCXXVI. Sueton. Aug. cap. XXXIV.
am legem posuit, & præmia pœnasque distinxit. Ea di-
ta, Iulia de maritandis ordinibus. quam tamen præ mul-
itudine recusantium perferre non potuit, nisi ademptâ
enitâue parte pœnarum. Hanc Propert. intellexit lib. III.

Gauisa est certè sublatam Cynthia legem, Propertio lus data.
Quâ quondam edictâ flemus vterque diu:
Ne nos diuideret, ——

legiâ illâ totâ. Et Horatius in Cantu sæculari: Et Horatio.

——*patrúmque*
Prosperes decreta super iugandis
Feminis, prolísque nouæ feraci
Lege maritâ.

Vbi Scholiastes vetus: *Lex marita dicitur, quæ de mari-* Lex marita.
andis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta est. Cæsar
nim post bellum legem tulit ne quis aut cælebs esset, aut vi-
lua nubilis, quo posset iactura iuuenum reparari, quæ bellis
iuilibus contigerat. Nam prope octoginta millia armato-
um interierant. Et de eâdem in actis eiusce anni Dio,
LIIII. ὁ δ' Αὔγουστος τά τε ἄλλα ἐνομοθέτησε τοῖς τε ἀγάμοις
καὶ ταῖς ἀνάνδροις βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια ἐπέταξε. καὶ ἔμπαλιν
τοῦ τε γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας ἆθλα ἔθηκεν. Ex Dionis ver-
bis

bis clarum, etiam antè curam eam fuisse Augusto. ait enim βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια & addit, ἔμπαλιν ἔθηκεν. Et non dubiè aliquid super eâ relatum in eius sexto consulatu, annis decem antè. Suadet Tacitus hîc: *Sexto demum consulatu Cæsar Augustus potentiæ securus, quæ Triumuiratu iusserat, aboleuit: dedítque iura, quîs pace & principe vteremur. acriora ex eo vincla, inditi custodes; & lege Papiâ præmiis inducti, &c.* Sed latum imperfectè. Capita legis Iuliæ fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, præter Senatores. Vti sponsiones pactionesque nuptiales non vltra biennium differri ius esset. Vti diuortiorum certus esset modus, aliaq. quæ postea in legem Papiam mixta, & inserta. Iulia ergo, tempore à Papiâ distincta. præcessit enim XXV. solidis annis, & alucinati concinnatores legum qui confuderunt. Dico Iuliam. verius fortasse, Iulias: quia non semel tot annorum interuallo eâdem de re latum ac relatum. ideoque propriè locutum Tacitum censeo, cùm hîc πληθυντικῶς scripsit, Papiam latam post Iulias rogationes.

Etiam ante dictũ annum mota ea lex.

Ex Dione, eopse loco. Ex Suetõ. ca. XXXIV.

Iulia diuersa à Papiâ. Tempore & re. Iuliæ leges.

Lata autem Papia anno vrbis DCCLXII. sene iam Augusto: & lata per Senatum. Itaque & nomen à consulibus illi, Papio Mutilo & Q. Poppæo Secundo. Dicta enim Papia-Poppæa. Isidorus lib. V. *Sub Octauiano Cæsare suffecti Consules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum Papia & Poppæa nominatur, continens primùm* (censeo emendandum, *patrum*, cùm scriptum concisè fuerit, *prũm*) *præmia pro suscipiendis liberis.* Caussa iterum ferendæ, è Tacito duplex: *incitandis cælibum pœnis, & ærario augendo.* Incitandis pœnis, id est augendis: sincera modò lectio sit. Ambigo enim, & possit rescribi, *incitandi cælibes pœnis*, siue, *intendendis cælibum pœnis*, sensu clariore. Capita legis Iuliæ confusa cum istius: ideoque passim scripta Iurisconsultorum laudata, *Ad legem Iuliam & Papiam.* ita inquam, vt Papia quæ plenior acerbiorque, aboleuerit & velut absorbuerit Iulias leges. Latam dixi per Senatum: & verum est. eoque Paullus lib. V. ad legem Iuliam & Papiam auctorem Senatum nominat: *Sed illud quæri potest*, inquit, *an idem seruandum sit quod Senatus censuit; etiamsi in aliam personam captionem direxerit.* Capita eius legis pluria fuerunt: adeò

Papia quãdo cœpit.

Caussa nominis.

Caussa ferẽdi.

Legẽ Iuliam Papia obscurauit.

Papia, Senatoria lex. l. LXXI. De hered. instit. & l. XLVIII. De ritu nupt. l. capite, De ritu nupt.

deò vt XXXV. laudet alibi Marcianus. Ea vt distinctè pro-
onam, ab homine me exiget nemo homo: confusè quæ-
am recensebo, & vti dabunt se sub manum.

CAPVT. De enuptione extra gentem ordinemque. V…mnibus ingenuis libertinas vxores ducere ius esset, Sena-oriis exceptis. Concepta Capitis eius verba, apud Paul-um lib. I. ad hanc legem. Lege Iuliâ ita cauetur, QVI ENATOR EST, QVIVE FILIVS PRONEPOS-E EX FILIO NATO CVIVS EORVM EST, RIT: NE QVIS EORVM SPONSAM VXO-EMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LI-ERTINAM; AVT EAM QVÆ IPSA, CVIVSVE ATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FA-IT, FECERIT: NEVE SENATORIS FILIA EPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX EPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, IVE QVI IPSE, CVIVSVE PATER MA-ERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECE-IT, SPONSA NVPTAVE SCIENS DOLO ALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO ALO SCIENS SPONSAM VXOREMVE EAM ABETO. Et è lege quidem Iuliâ recenset Paullus: sed nsitum in Papiam fuisse clarè docet Celsus: *Lege Papiâ,* nquit, *cauetur omnibus ingenuis, præter Senatores eo-rúmque liberos, libertinam vxorem habere licere.* Memi-nit & Dio eiusce capitis lib. LIIII. ἐπειδή τε πολὺ πλεῖον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τοῦ εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἐξελευθέρας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν βουλευόντων, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιΐαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. Vbi tamen interpretis supina μεταφρασία vertentis *Ac quoniam *masculi patricij generis numerum patriciarum feminarum multò anteibant, libe-rum fecit vt qui vellent (modò Senatores ne essent) libertas tiam* (cautius & verius, **libertinas*: ἐξελευθέρας enim Dio dixit, nō ἀπελευθέρας. ἐξελεύθεροι autem οἱ τῶν ἐξελευθέρων υἱοί, ait Hesychius) *ducere possent; eorúmque liberos legitimos esse iussit.* En, τὸ εὐγενὲς, Patricium vbique ver-tit. at ingenuum debuerat, ex vi verbi, legísque. Meminit iterum Dio lib. LV. in personâ Augusti: καὶ ἐξελευθέρας τοῖς γε ἔξω τοῦ βουλευτικοῦ οὖσιν ἄγεσθαι συνεχώρησα. Et eodem errore ibi interpres, τὸ βουλευτικὸν, Patricios vertit: cùm

Eâ lege permissa enuptio. Vt libertinas ducere liceat.

Cōfunduntur clarè Iulia, & Papia, vti vides.

* Mirum & præter id quod philosophis visum vsúque doctū. Nam præpollet ferè sexus sequior.

* Tamē ex ritu eius æui, Libertini iidem cū libertis, vti notū.

Caussa huic capiti.

Senatorios, verè posset. Latum hoc caput matrimoniis frequentandis: vt siquem digniorem amor aut voluntas traxisset ad impar iugum, lege iungi liceret. Nam anteà vetitum. Neque Decemuirali lege, patricio cum plebeiâ, neque ingenuo cum libertinâ connubij ius. Prius abolitum. meminitque Liuius lib. IV. in oratione Canuleij Tribuni: & lib. X. vbi matronæ patriciæ Virginiam, quòd è patribus enupsisset, sacris arcuerunt. Mansit posterius, ad hanc legem. Vide quæ Cicero Antonio de Fadiâ obiecit, Phil. II.

Decẽuiri vetuerunt connubia cum plebe.

Lex ea abolita.

CAPVT subnexum fortè priori: de connubio patronorum cum libertabus. Verborum partem Vlpianus appendit libro III. ad legem Iuliam & Papiam: In eo iure, quod dicit, INVITO PATRONO, LIBERTAM QVÆ EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE, Patronum accipimus, &c. Et idem iterum l. X L. De diuortiis: Quod ait lex, DIVORTII FACIENDI POTESTAS LIBERTÆ QVÆ NVPTA EST PATRONO, NE ESTO, QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. Vide interpretem eumpse Vlpianum: & adde l. I. De concub.

Patronus cũ liberta.

CAPVT De sponsalibus. quando & quâ fini contrahenda. Sumptum è Iuliâ de maritandis ordinibus, indice Suetonio cap. XXXIIII. *Cúmque*, inquit, *immaturitate sponsarum & matrimoniorum crebrâ mutatione vim legis eludi sentiret, tempus sponsas habendi coartauit.* Sponsalium enim olim licentia, adspectu nullo ætatis. At Augustus, cùm quidam immaturas planè virgines desponderent, & mariti essent non mariti: arcendæ huic fraudi tempus definiit ætatemque sponsionum: ita vt non ante decimum annum sponsa quæquam esset. Clarè Dio, lib. LIIII. ὡς δ' οὖν βρέφη τινὲς ἐγγυώμενοι, τὰς μὲν τιμὰς τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο, τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προσέταξε μηδεμίαν ἐγγύην ἰσχύειν, μεθ' ἣν οὐ δὲ δυοῖν ἐτοῖν διελθόντων γαμήσει τις: τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι τόν γέ τι ἀπ' αὐτῆς ἀπολαύσοντα. δώδεκα γὰρ ταῖς κόραις ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν ἔτη πλήρη νομίζεται. Id est: *At cùm quidam pueras desponderent, & præmia nihilominus ferrent maritorum, rem opúsque mariti non præstarent: statuit nullam sponsionem firmam esse, post quam, biennio exacto, nuptiæ non sequeren-*

Sponsalibus data lex.

Suetonius explicatus.

Quando spõsalibus locus.

uerentur. hoc est, vt omnino decennem despondere opus esset, siquis sponsionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas censetur. Xylander Dionis mentem planè hîc non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib. I. Ad Iuliam & Papiam scripsit: *Sæpè iusta ac necessaria caussa non solùm annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium & vlterius trahunt sponsalia: veluti valetudo sponsi sponsæ've, vel mortes parentium, &c.*

Decennis tantùm despondenda.

Caius explicatus. L. XVII. De sponsalibus.

CAPVT de ætate eorum qui ducerent, quæ'ue nuberent. Eo capite cautum ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nuberet; neu vir minor sexaginta, quinquagenariam duceret. Lactantius lib. I. Senecæ verbis. *Quid ergo est quare apud poëtas salacissimus Iupiter desierit liberos tollere? vtrũ sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit? an impetrauit ius trium liberorum?* Et Appuleio in iudicio obiectum, quòd Pudentilla *ei anno ætatis sexagesimo ad libidinẽ nupsisset:* videlicet contra legem Papiam. Huic tamen capiti Claudius abrogauit, vt Suetonius notat cap. XXIII. *Capiti,* inquit, *Papiæ-Poppææ legis à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarij generare non possent, edicto abrogauit.* Legerim, *addito*, vel, *edito*. Edictum certè Claudij non fuit, sed Senatusconsultum. Vlpianus in Fragm. tit. XVI. *Sed SC. Claudiano maior sexagenario si minorem quinquagenariâ duxisset, perinde habebatur ac si minor LX. annorũ duxisset vxorem.* Caussæ quæ Tiberium, quæ Claudium mouerint, in aperto. Ille quod plurimum fieri solet, spectauit: hic, quod per naturam potest. Adeò autem amare & virum exercere sexagenarius potest, vt sint octogenarij senes iidemque patres inter exempla. At mulier quinquagenariâ maior, vix est vt impleatur.

Ne sexagenarij ducant. Ne quinquagenariæ nubant.

Claudius fibulã laxauit sexagenariis. Suetonij vera lectio & mẽs.

Caussa variãtis cõstitutionis inter Tib. & Claud.

CAPVT de libertate coniungendi; quod tamen XXXV. in ordine fuit. Martianus: *Capite trigesimoquinto legis Iuliæ, qui liberos quos habent in potestate iniuriâ prohibuerint ducere vxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex constitutione, &c.* Simile in libertis, etiamsi iurauerint, l. VII. De operis libert.

Ne arceantur à matrimonio liberi. L. XVIII. De ritu nup.

CAPVT de interuallo temporis à morte coniugis vel diuortio, ad coniugium nouum. Neque enim probata Iuliis legibus monogamia: sed ad matrimonia compulsi ite-

Tempus legitimum inter nuptias vett. nouasque.

rum, vidui, aut disparati. Discreparunt in tempore Iulia & Papia. Nam vt Vlpianus notat tit. XIIII. Feminis lex Iulia a morte viri, anni vacationem tribuit: à diuortio, mensium sex. At Papia clementior, à morte, biennium indulsit; à repudio, annum & menses sex. In Suetonio, Triennium leges: nec id te turbet. Exsoluit eum nodum Dio in oratione Augusti ad cælibes lib. LVI. καὶ οὐδὲ ἐς τοῦτο μέντοι κατήπειξα ὑμᾶς, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τρία ἔτη ὅλα πρὸς παρασκευὴν ὑμῖν ἔδωκα, τὸ δὲ δεύτερον, δύο. Id est: *Nec ad ista festinanter impuli vos, sed primùm tres integros annos ad apparatum rei concessi, deinde binos.*

Remora in Suetonij verbis hæsitatio.

Præmia maritis patribusque.

CAPVT de præmiis maritorum, patrumque: quod in ordine septimum fuisse, colligas ex Agellij lib. II. cap. XV. Præmiis enim inuitandi fuerunt ad matrimonia & prolem frequentandam. Præmia duorum generum, Honores & Commoda. Quæ largiora vtraque apud patres: quædam tamen seorsim data etiam maritis. Veluti, honestior in spectaculis locus. Suetonius Augusti cap. XLIIII. *Militem secreuit à populo: maritis è plebe proprios ordines adsignauit.* Et ad eam sententiam accipio, quod poëta Hispanus facetè scribit:

Maritorum priuilegia.

Martialis illustratus.

Spadone cùm sis euiratior fluxo,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeásque & Idus, fibulásque censúsque.
Sedere in equitum an tibi liceat scamnis
Videbo Didyme, non licet maritorum.

Mariti antelati in magistratu.

Præcesserunt item mariti in magistratu, & in fascibus. Agellius: *Capite septimo legis Iuliæ priori ex Consulibus fasces sumendi potestas est, non qui plureis annos natus est, sed qui plures liberos quàm collega aut in suâ potestate habet aut bello amisit. Sed si par vtrique numerus liberorum est, maritus aut qui in numero maritorum est præfertur.* In numero maritorum, id est, opinor, sponsus: vel etiam qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari solet, pariter ac ius liberorum. Didici ex vnico Dionis loco lib. LX. de Claudio: τοῖς στρατευομένοις, ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. id est, *Militibus, quoniam ex legibus vxores ducere iis non licebat, iura maritorum concessit.* Sed & plura maritis priuilegia in sorte, in administratione prouinciarum: quæ

Quid sit, in numero maritorum esse.

Ius mariti.

Mariti in sorte prouinciæ ruantehabiti.

quæ hauries ex præmiis patrum statim, ne eadem iteranda sint. Patribus certè, vt prædixi, præmia vberiora, & pleno velut dimenso legum. Idque non solum è Iuliâ aut Papiâ, sed more Rom. prisco. *Lex sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, vt ciues Romani fierent,* ait Liuius lib. XLI. Item à censoribus, *In quattuor vrbanas tribus* (eæ autem minus honestæ) *descripti erant libertini, præter eos quibus filius quinquenni maior ex SC. esset,* ait idem lib. XLV. Iulius Cæsar, *agrum Campanum diuisit extra sortem XX. millibus ciuium, quibus terni pluresve liberi essent,* vt notat Suetonius cap. XX. & Appian. Ciuilium II. & exempla reperies fors sit plura. Sed Augusto in primis ea cura: non lege Papiâ solum, vt censent quidam haud è vulgo, sed iamdiu antè. Quod clarum ex iis quæ Dio scribit LIII. de præsidibus prouinciarum, & LV. ante Papiam latam. Fateor tamen, quod Papia præsertim. Præmia πολυπαιδίας ex eâ lege, non absurde fecero, si ordine proponam. Primum vt in petitione candidati præferantur, quibus liberi plures. Tacitus lib. II. *Contrà plerique nitebantur, vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat.* Lex non alia quàm hæc Papia. Secundum. Vti præferantur proletarij in sorte prouinciarum: & easdem diutius obtineant. Prius membrum è Tacito firmo, Annali XV. *Percrebuerat ea tempestate prauissimus mos, cùm propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, præturásque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant.* Alterum è Dione LIII. *Præsides,* inquit, *annuos & sorte lectos esse voluit,* πλὴν εἴ τῳ πολυπαιδίας ἢ γάμου πρεσβεία προσείη id est, *nisi sicui multitudinis liberûm aut nuptiarum caussâ priuilegium esset.* Quanquam id ad sortem tantum referri fortasse par est, non etiam ad mansionem. Tertium. præcant emineantque in omni magistratu. Colligas ex Agellij lib. II. cap. XV. verbis quæ supra. Et ab hoc exemplo est, quòd qui plures liberos habet, in curia vel collegio primus sententiam rogatur, in albo & processu, ceteris præfertur. l. IX. C. De decur. Quartum. In honoribus petendis, gratia fit annorum qui liberos habent: & quidem pro numero liberorum. Exempli caussâ, minores XXV. annis ad hono-

Præmia patrũ multa. Etiam veteri rep.

Auxit ea Augustus.

I. Patres in petitione prælati.

II. Præferuntur in sorte prouinciali.

III Præcedũt collegas in magistratu.

IIII. Patribus gratia fit Legis Annalis.

honores non admittuntur nisi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent, anno vigesimo admittuntur, qui tres, vigesimosecundo, & sic deinceps. Vide l. II. De minoribus, quæ ad hanc sententiam clara. Et Plinij locum eódem traho, lib. VII. Epist. præter meam suprà, aliorumque mentem: *Calestrium Tironem familiarissimè diligo. simul quæstores Cæsaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure præcessit, ego illum in Præturâ sum consecutus, cùm mihi Cæsar annum remisisset.* Vbi vides dimitti etiam annos beneficio Cæsaris solere, quasi liberos haberent. Quinctum. Qui plures liberos habet, id est, in vrbe tres, in Italiâ quattuor, in prouinciis quinque, à curâ, tutelâ, ceterisque muneribus personalibus immunis est. l. II. De excusationibus. l. I. c. Qui num. liberor. Sextum. Damnatorum liberi plures assem accipiunt, è constitutione Hadriani l. VII. De bonis damnat. Et ab eâ mente Dio scripsit, Hadrianum mitiores pœnas reis irrogasse liberos habentibus. quod Cuiacius notauit pridem. Et plura, quæ facilè colliges ex iis quæ dicam de mulctis. Ex his ortum celebre illud Ius trium liberorum (*Auctoritatem trium liberorum* Tertullianus dixit, contra Valentinianos) quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius lib. II. Epist. *Nuper ab optimo Principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quanquam parcè & cum delectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret, indulsit.* Idem ad Traianum lib. X. *Exprimere domine verbis non possum, quantum mihi gaudium attulerit, quòd me dignum putasti iure trium liberorum.* Martialis,

Plinij nouus intellectus.

V. Immunes sunt à curâ, &c.

VI Mitius cũ damnatis agitur.

Origo Iuris triũ liberũm

Id princeps dabat.

Vxor cùm tibi sit formosa, pudica, puella,
Quò tibi natorum iura Fabulle trium?
Quod petis à nostro supplex dominóque deóque,
Hoc dabis ipse tibi, si potes arrigere.

Idem de se:

Præmia laudato tribuit mihi Cæsar vterque,
Natorúmque dedit iura paterna trium.

Dictum disertè, trium liberorum: quia is numerus requirebatur ad præmia omnia legis. Iuuen.

Tres liberi opus ad plena præmia.

Ni numerum, ni tres impleuero; iusta doloris
Næuole caussa tui.

Origo eius è lege Iuliâ, vti discas ex Dionis apto ad hanc rem

em loco, l. L V. ἡ δὲ δὴ Λιϐία ἐς τὰς μητέρας τὰς τρὶς τεκούσας ἐνεγράφη. οἷς γὰρ ἂν τὸ δαιμόνιον εἴτ᾽, οὖν ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν μὴ δῷ τοσαυτάκις τεκνῶσαι, τούτων τισὶν ὁ νόμος, πρότερον μὲν διὰ τῆς βουλῆς, νῦν δὲ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὰ τῶν γεγεννηκότων δικαιώματα χαρίζεται. ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς τῆς ἀπαιδίας ἐπιτιμίοις ἐνέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς πολυπαιδίας ἆθλα, πλὴν ὀλίγων τινῶν, καρποῦσθαι. id est: *Liuia in numerum matrum quæ ter pepe-issent adscripta. Quibus enim seu viris seu feminis fatum liquod prouentum tot liberorum negauit; iis lex, antea uidem per Senatum, nunc autem per Principem iura gra-ificatur natorum, ita vt neque pœnis orbitatis obnoxij sint, & præmia omnia multitudinis liberorum consequantur, aucis saltem exceptis.* Vbi vides & feminis tribui solere d beneficium: quod primò & ex lege Iuliâ, à Senatu pe-ebatur; posteà à Principe. quanquam ea verba perperam, n longè aliam sententiam abduxit interpres. Plutarchus de Vestalibus notat, eas sine tutore aut curatore res suas dministrasse, ὥσπερ, inquit, αἱ τρίπαιδες. At quòd id so-us Princeps dederit, clarè Martialis:

> *Natorum mihi ius trium roganti*
> *Musarum pretium dedit mearum*
> *Solus qui poterat. valebis vxor.*
> *Non debet domini perire munus.*

Hoc idem, ius parentum Iuuenalis appellat:

> *Iura parentis habes, propter me scriberis heres.*

& Tacitus hic priuilegia parentum. Alij simpliciter etiam, ius liberorum. In fragmento iuris veteris, quod euulgauit doctissimus Pythœus: *Mulier sine auctoritate tutoris ma-numittere potest, si ius habeat liberorum.* Et Paullus lib. IIII. Sentent. ad. SC. Tertullianum, plus semel. Ius libe-rorum tamen propriâ quadam & aliâ significatione capi n Vlpiani Frag. tit. XVI. & l. I. C. De iure liber. non va-nè notat nostri æui Iurisconsultus ad fragmenta eaipsa: & nodum quem Duarenus ligauerat I. Disput. ca. XL. do-ctè soluit. Iubeo lucem huic rei mutuari te ab illo Sole, in capse Fragmenta. Sed & quattuor liberorum ius fuit: quod pertinuit (nisi in alienâ regione aberro) ad liberti-nas, non ingenuas. certè ita distinguit SC. Tertullianum, de quo vide Paullum lib. IIII. tit. IX. Quod tamen ius vetustius est illo SC^to: & mentio eius in Suetonij Claudio

Scripsit hæc Dio ante latã Papiam.

Feminis tributum etiam id ius.

Peti solet à Senatu.

Ius parẽtum, idem.

Ius liberorũ idem.

Quid tamen propriè sit.

Ius quattuor liberorum.

cap. XIX. vbi Princeps *Feminis* (quæ naues scilicet mercaturæ caussâ fabricarent) *ius tribuit quattuor liberorum.* De præmiis, ista.

Cœlibatus pœnæ & orbitatis. Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium.

CAPVT de pœnis multisque cælibum & orborum. Quæ etiam in lege Iuliâ fuerant. sed Augustus, vt ipse apud Dionem fatetur, intendit auxitque. Pœna prima & maxima, Vti cælibes ex testamentis nihil caperent, nisi è proximè iunctorum: orbi, non nisi dimidium. Melior ergo conditio orborum: & iure, quia mariti saltem. Sozomenus lib. I. Ecclesf. histor. discrimen hoc bene notat: Νόμος ἦν Ῥωμαίοις παλαιὸς, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι κωλύων τοὺς ἀγάμους τοῖς μὴ τοιούτοις, περὶ ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ μηδὲν κερδαίνειν ἐκ διαθήκης τοὺς μὴ γένει ἐγγυτάτω προσήκοντας· τοὺς δ' ἀπαίδας, ζημιοῦν τὰ ἥμισυ τῶν καταλελειμμένων.

Caducum fit quod cælibi relinquitur.

Cælibes ergo nihil capiunt: adeò vt scripserit Vlpianus, *Cælibi relictum legatum caducum fieri, nisi legi intra centum dies paruerit.* Et respexit ad has pœnas Plutarchus, libello περὶ φιλοστοργίας. Ῥωμαίων πολλοὶ, inquit, γαμοῦσι καὶ γεννῶσιν, οὐχ ἵνα κληρονόμους ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομεῖν δύνωνται. id est, *Romanorum plerique vxores ducunt & liberos serunt, non vt heredes habeant, sed vt heredes ipsi esse possint.* Nec vanè imputat adulter apud Satyricum marito:

Iuuenalis explicatus.

——propter me scriberis heres,

Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

Tertullianus de Monogamiâ: *Aliud est si & apud Christum Legibus Iuliis agi credunt, & existimant cælibes & orbos ex testamento Dei solidum non posse capere.* Ideò toties apud Iurisconsultos de solidi captione lectum quæsitumque. vt l. LXII. l. LXXVIII. De hered. instit. l. VI De vulg. & pupill. substit. l. XII. §. fin. De iure fisci: quæ omnia propriè ad orbos spectant patresq. solitarios. Quidquid autem hoc modo præter legem legatum aut relictum, caducum fiebat ibatque in fiscum. ideoque Caducaria lex Iulia dicta alibi Vlpiano. Tacitus: *Lege Papiâ præmiis inducti, vt si à priuilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret.* id est, ærarium publicum bona quibus dominus non esset, occuparet. Ea enim mens; nec audio Vertranium emendantem, *ne si à pr. par. ces. v. p. o. populus vacantia teneretur.* quæ emendatio frigidior est, vt ille ait, Gallicâ niue. Ferretum

Solidum capere.

Caducaria lex.

Refutatus Vertranius.

potius

potius audio, de corruptione & defectu loci verè iudicantem. Prior enim pars ad præmia delatorum attinet: quibus sequentia filo orationis non respondent. Ræuardus noster ad l. CCVIII. De Reg. iuris, ex his Cornelij verbis efficit, lege Papiâ discrimen nullum fuisse inter cælibes orbosque, & pariter omnes ab hereditatibus legatisque submotos. Discrimina quæ deinde reperta, esse à Tiberio, qui legis eius nexus multos exsoluit & nodos. Ambigo. Illud scio, ex Vlpiani titulo XIII. totum hoc zetema definiri potuisse: integer exstaret modò. At nunc nihil præter indicem est, *De cælibe, orbo, & solitario patre.* Et quidem si cælibes nihil acceperint, vti certum: orbos semissem habuisse, solitarios patres maiorem aliquam portionem ratio consentit.

Ferreti iudiciũ probum.

Ræuardi sententia noua.

Discrimẽ videri fuisse cælibis, orbi, solitarij patris.

CAPVT de iis quæ coniuges inter se capiunt, ad fine priori. Vlpianus tit. XV. *Vir & vxor inter se decimam matrimonij nomine capere possunt. Quòd si ex alio matrimonio liberos superstites habeant, præter decimam quam matrimonij nomine capiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt.* Vide eumdem Vlp. tit. XVI. *De solidi capacitate inter virum & vxorem.* Caussæ enim sunt, è quibus solidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clarè ibi recenset Iurisconsultus. Respexit huc Orator vetus: *Placet ergo ò leges diligentissimæ pudoris custodes, decimas vxoribus, quartas meretricibus dari?* Decimaria ea lex sublata, l. II. C. De inf. pœn. cœl. & orbit.

Decimaria lex inter coniuges.

Interdum tamen solidum capiunt.

Sublatæ decimæ.

CAPVT de bonis libertorum. Vide Vlpianum tit. vlt. & Instit. lib. III. Caput item de liberatione operarum: cuius verba l. XXXVII. De operis libert.

Iura in bonis libertorum; pro ratione liberorum.

CAPVT de diuortiis. quo modus impositus eorum crebritati. Clarè Suetonio traditum, in Aug. cap. XXXIIII. Iuuat aliquid Quinctilianus, qui de quinquennio suggerit in sterilitate. Themate Declamationis CCLI. *Intra quinquennium non parientem repudiare liceat.* Eodem capite iniusti diuortij pœnæ: & vt dotem amittat, cuius culpâ diuortium factum. Eoque de dote, multa in Comment. Iurisconsultorum ad Papiam legem. vide l. LXIIII. Soluto matrimonio. Plura capita omitto sciens volensque: quia ad subtilitates potius iuris pertinent, quam cognitionem antiquitatis.

Modus diuortiis impositus, vt ait Suetonius.

Ego siquid in his humanitus omisi, commisi: adde, corrige, ignosce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Græcanico indice, Iuliam & Papiam, κατ' ἐξοχὴν & quia in iure plurimi vsus, appellari ἁπλῶς Leges. Ita inuenies *Μαυρικιανοῦ Ad leges βιβλία ἕξ. Τερεντίου Κλήμεντος Ad leges βιβλία εἴκοσι. Μαρκέλλου Ad leges βιβλία ἕξ. Γαΐου Ad leges βιβλία δεκάπεντε. Παύλου Ad leges βιβλία δέκα. Οὐλπιανοῦ Ad leges βιβλία εἴκοσι.* & caue aliter acceperis, quàm ad Iuliam & Papiam leges. Argumenta clara: quoniam & numerus librorum ferè conuenit; & nusquam ij scriptores in Pandectis simpliciter Ad leges laudantur, sed ad Iuliam & Papiam saltem. Scies & illud, valuisse has leges ad Seueri Imp. æuum, qui non abrogauit quidem, sed imminuit: maximè eâ parte, quâ fuit de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap. IIII. *Nónne & vanissimas Papias leges, quæ antè cogunt liberos suscipi, quàm Iuliæ matrimonium contrahi, post tantæ auctoritatis senectutem heri Seuerus constantissimus Principum exclusit?* Cælibatus deinde pœnas sustulit Constantinus propter Christianos παρθενίαν καὶ ἀπαιδίαν διὰ θεὸν ἀσκοῦντας. Euseb. in vitâ Constantini, & Sozomenus lib. I. Carpsit Papiam & in parte Theodosius, vt habes l. I. C. De iure liberorum; & principes secuti. Sed nos satis exspatiati, ad lineas redeamus, quod dicitur, & in gradum.

In Pandectis Ad leges, simpliciter: pro, ad Iuliam & Papiam.

Seuerus inminuit Papias leges.

Et Constantinus Theodosiusque.

Incitandis cælibum pœnis.] Mercerus, phrasi antiquâ mallet, *Incitandi cælibum.* vt in Plauto, inquit, *Nominandi istorum:* in Agellio, *Docendi aliorum:* & talia.

Pag. 109. *Statim turbidis Lepidi rogationibus.*] De quibus Florus lib. IIII. & quædam Sallust. in Fragm.

Pag. 110. *Continua per viginti annos discordia.*] Rotundus numerus, non verus. Nam à Pompeij II. consulatu ad Augusti VI. sunt inter anni XXIIII.

Numerus non exactus.

Lege Papiâ præmiis inducti.] Delatores scilicet accusatoresque. Suetonius Nerone, cap. X. *Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit.* vt appareat præmia magna fuisse, & fortean tertiam aut semissem.

Præmia delatorum in Papiâ.

Multorúmque excisi status.] Hoc est quod antea dixit, *omnísque domus delatorum interpretationibus subuertebantur.* Et calumniæ multæ in hac lege circa ingenuitatis iura, & similia: vt periclitaretur non dubiè multorum

Seges calumniarũ lex Papia. propter ascitura.

um ſtatus. Plinius Panegyrico, de hiſdem: *Vidimus de-ᵗorum iudicium quaſi graſſatorum, quaſi latronum. Non ɔlitudinem illi nouiter, ſed templum ſed forum inſederan- ulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus; non -itas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Princi-um auaritia. Aduertiſti oculos, &c.* Quibus in verbis mendo, *Non ſolitudinem illi, non iter.* quod perperam oöleuerat, *nouiter.* Itinera ſanè inſident obſidentque graſſatores.

Plinius emendatus.

Vtq; munere capeſſendi vigintiuiratus ſolueretur.] Non rgo aditus ad maiores honores, niſi illo adepto? Apparet x his verbis. niſi ea Taciti mens eſt, vt ſolueretur legibus n capeſſendo vigintiuiratu. Dictio ſubobſcura eſt. Vi-gintiuiros aperuit nobis ſolus Dio LIIII. Triumuiros Monetales, Triumuiros Capitales, Quattuoruiros via-les, Decemuiros Stlitibus. Inſtituti ſunt ab Auguſto, anno DCCXLI.

Vigintiuiratus capeſſendi neceſſitas.

Qui ſint viginti viri.

Quinquennio maturiùs quàm per leges Quæſituram peteret.] Vides ergo quàm aberret vir doctus & Italiæ ſuæ Suada, qui negat legitimam vllam ætatem Quæſturæ fuiſſe. Fuit. præter hunc locum, Spartianus in Iuliano: *Quæſtor, ante annum quàm legitima ætas ſinebat, deſigna-tus eſt.* Sueton. in Calig. cap. I. *Quæſturam quinquennio antequam per leges liceret, & poſt eam Conſulatum ſtatim geſſit.* Sed quæ'nam illa? Opinor Auguſti & deinceps æuo, fuiſſe annum * vigeſimumquintum. Certè non in-trà. argumento Quinctiliani verborum lib. XII. *Caluus, Cæſar, Pollio, multò ante quæſtoriam omnes ætatem grauiſ-ſima iudicia ſuſceperunt.* Atqui anno, *vnoetuigeſimo Cæ-ſar Dolabellam, altero & vigeſimo Aſinius Pollio C. Cato-nem, non multò ætate antecedens Caluus Vatinium iis ora-tionibus inſecuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legi-mus,* ait alibi idem ſcriptor. Nec multum citrà. quia re-perio Catonem XXIX. ætatis, Gracchum vigeſimoſeptimo Quæſturam geſſiſſe. Plinij locus eſt, qui XXII. adſtruere videatur, ad Traianum: *Cautum eſt domine, Pompeiâ lege nequis capiat magiſtratum, néve ſit in Senatu minor annorum XXX. Secutum eſt dein edictum Diui Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus & vi-ginti capere.* ſed cùm is ad prouincias, & propriè ad Bi-thyniam

Ætas Quæſturæ.

*Aut certè vigeſimumquartum, argumento claro, quòd Tiberius Quæſtor fuit vndeuigeſimum annum agens, ait Velleius. Atqui ille ipſe non niſi quinquennio maturius creatus, quàm per leges, vt Dio notat clarè LIII. & Tacit. ſtatim. Ergo legitimus Quæſturæ annus videtur XXIIII. ſed expletus.

thyniam ſpectet, nihil muto. Quòd verò diſertè finierim vigeſimumquintum, inducit me Dio lib. LII. Qui ex decreto Mæcenatis (quod ſecutus haud dubiè Cæſar, aut vt melius dicam, accommodata à Dione tota oratio illa ad formam reip. Auguſtææ) Senatoriæ ætati definit annum XXV. Quæſtura autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam Quæſtoria ætas. Colligas & non obſcurè idem ex l. II. De minoribus.

Senatoria ætas.

Prætendebat ſibi atque fratri decreta eadem.] Vide Dionem de Tiberio, lib. LIII. in actis anni DCCXXX. de Druſo lib. LIIII. actis anni DCCXXXV.

Nero an Pontifex.

Additur pontificatus.] De Nerone agit Germanici F. quem tamen ego Pontificem, in lapidibus, qui datâ operâ honori eius & memoriæ poſiti, non lego. Exſtat vrna (à Caligulâ, vt è Suetonio colligas, dicata) Romæ:

OSSA.
NERONIS. CÆSARIS
GERMANICI. CÆSARIS. F.
DIVI. AVG. PRON. FLAMIN
AVGVSTALIS. QVÆSTORIS.

Et in Hiſpaniâ marmor, quod amicus noſter Carolus Cluſius deſcripſit:

NERONI. CÆSARI
GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG.
PRON. FLAMINI. AVGVSTALI
SODALI. AVGVSTALI

An potius Augur.

Vbi cùm Flamen vtrobique inſculpatur, non Pontifex: ſubuereri in mentem venit, ne in cognato honore Tacitus ſi fortè aberrarit.

Tirocinij dies ſolemnis.

Quo primùm die forum ingreſſus eſt, congiarium plebi.] Id eſt Tirocinij die, ſiue togæ virilis. quo, auſpicij cauſsâ, tirones à patre proximiſque ſolemni officio in forum deduci, & inde in Capitolium ſolent. Notat Plutarchus in Bruto: & Valerius Max. lib. V. cap. IIII. *M. Cotta eo ipſo die quo togam ſumpſit virilem, protenus vt è Capitolio deſcendit, C. Carbonem, à quo pater eius damnatus fuerat, poſtulauit.* Suetonius in Auguſto: *Duodecimum & decimumtertium conſulatum magno, id eſt, XVII. annorum interuallo, vltrò petiit, vt Caium & Lucium filios ampliſſimo*

In forum Capitoliumq. ab agnatis deducebantur tirones.

lissimo præditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum. In Tiberio: *Romam reuersus, deducto in forum filio Druso.* Munera etiam sportulásque dari tirocinio solere, obseruabis hîc ex Tacito, & Suetonij Nerone, cap. VII. *Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donatiuum proposuit.* & Calig. cap. X. Nec in principum modò liberis, sed vulgo id seruatum, disco ex Plinio lib. X. Epist. *Qui virilem togam sumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magistratum, solent totam bulen atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binósque denarios vel singulos dare.* Sportulas dabant. Etiam vulgò.

Quòd filio Claudij socer Seianus destinaretur.] Explicat Suetonius, Claudij cap. XXVII. *Drusum Pompeiis impuberem amisit, pyro per lusum in sublime iacto & hiatu oris excepto: * cui & ante paucos dies Seiani filiam despondisset.* ita enim eum locum in Antiquis olim restituimus. Vide infrà, initium lib. IV. Pag. III. Seiani filia Claudij filio desponsa. * Fortè leg. *cum ei.*

Censoriâ etiã potestate legendis equitũ decuriis functus.] Munúsne illud intellegit, quod Augustus instituit, Triumuiratum recognoscendi equites? de quo Suetonius cap. XXXVII. An potius lectas ab eo decurias iudicum vult, (quod Censorium olim munus) honore à Principe dato? Procensore legebat equites.

*Quòd sibi inter spectacula gladiatorum * loco non decessisset.*] In theatro olim discreta loca: nondum, vt vides, in Circo aut Amphitheatro. Aliâs, caussa non fuisset huic querelæ. Discreuit primus Claudius Imp. & *in Circo,* (Suetonij verba sunt cap. XXI.) *propria Senatoribus constituit loca, promiscuè spectare solitis.* Tamen Augusti temporibus decretum Patrum fuit, *vt quoties quid spectaculi vsquam publicè ederetur, primus subselliorum ordo vacaret Senatoribus,* ait idem Sueton. in Aug. ca. XLIIII. Sed id extra vrbem dumtaxat fuit firmum. Pag. 112. * Nescio an vox *loco* non redundet. Loca in Circo non discreta patribus. Suetonij verba strictius capienda, prӕut sonant.

Memorabantur exempla maiorum.] Si animus est, consule Electa mea, capite De lictoribus. & adde quod in Plutarchi Gracchis scribitur, C. Veturio mortem allatam, quia Tribuno in forum venienti non decessisset. Decedere magistratui.

Oratorum eâ ætate vberrimus erat.] Dico lib. VI.

Fraude mancipum & incuriâ magistratuum, plurima per Italiam itinera interrupta.] Mancipes hîc, qui vias publicas reficiendas quæstus sui caussâ redimebant. Hyginus; Mancipes, qui dicti.

ginus; *Viæ publicæ & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur.* Lapis Romæ in hortis Carpensibus,

CN. CORNELIO.
CN. F. SAB.
MANCIPI. VIÆ. APPIÆ.

Sed qui magistratus? credo, intelligit minores, id est Curatores viarum qui ab Augusto. Nam olim Censoribus

Olim censores vias curabant. Postea Quatuoruiri.

ea cura. Cicero de Legibus: *Censores vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor.* Deinde Quattuoruiri instituti; quorum propriè id munus. Pomponius De origine iuris: *Eodem tempore & Quattuoruiri qui curam viarum gererent constituti.* tempus intellegit, post creatum Prætorem peregrinum, qui fuit annus vrbis D X. Ij

* Viocuri, id est, qui curant vias.

videntur à Varrone non inconcinnè dicti* Viocuri. Antiqui ergo Quattuoruiri viarum. sed non sufficientibus iis,

Seuiri viarũ. Curatores extraordinarii, viri illustres ferè.

additi duo, factique Seuiri, vti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinem reperti, quos destinabant singulis viis. Ita Cæsar Curator viæ Appiæ Plutarcho dicitur: Thermus Flaminiæ, Ciceroni. Augustus deinde, *quò plures partem administrandæ reip caperent* (ait Suetonius) *noua officia excogitauit, Curam operum publicorum, Viarum, Aquarum.* Sed quomodo noua, si iam antè

Explicatus nodus in Suetonij verbis. Curatores perpetui ab Augusto. Discrimen inter IIII. viros & Curatores.

Quattuoruiri viarum, si Curatores? Silent scholiastæ: sed vere dicam ego. Curatores ante Augustum, fateor: sed nec perpetuum id, nec certum munus. Fecit vtrumque Augustus. Quod ad IV. viros: scito discretum à Curatoribus eorum munus. Quattuoruiri vias vrbis curabant: Curatores, eas quæ extra vrbem. Docuit me hoc Dio lib. LIIII. de Vigintiuiris: vbi clarè scriptum, è Seuiris viarum, amotos ab Augusto duos qui vias curabant extra muros; τοὺς (ait) ἔξω τοῦ τείχους ὁδοὺς ἐγχειριζομένους: retentos quattuor, qui in vrbe. Ergo sub Augusto & Curatores viarum & Quattuoruiri, quorum munera locis regionibusque distincta. Et digniores sanè Curatores: quia in

Curatores digniores habiti.

vias illas grandes extra vrbem, sumptus & moles maior. Ideò Plinius gratulatur Cornuto de eo munere, lib. v. Epist. *Recesseram in municipium, cùm mihi nuntiatum est Cornutum Tertullum accepisse Æmiliæ viæ curam. Exprimere non possum quanto sim gaudio adfectus & ipsius & meo nomine.* Et Statius Plotium dilaudans, IV. Siluar.

Carm. IX. v. 17.

Te

Te Germanicus arbitrum sequenti
Annonæ dedit, omniúmque latè
Præfecit stationibus viarum.

Et in lapidibus passim inter alios honores insculptum CVRATORI. VIARVM. aut plurimum, CVRATORI. VIÆ. APPIÆ. Salariæ, Flaminiæ, &c. nominibus expressis. quia ferè Curatores dabantur certis viis, vni pluribúsve. Et hos quidem Curatores fuisse censeam, à quibus mancipes redimebant, & quorum negligentia hîc culpata. Certis viis adtributi.

Executionem eius negotij libens suscepit.] Non nunc tantùm, sed & postea iterum sub Caio: & vir cetera magnus, hæsit in his calumniæ sordibus, bonis omnibus inuitis. Vide Dionem lib. LIX. Corbulonis prima fama non bona.

Quod exitiosum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus & hastâ sæuiebat.] In possessorum videlicet, qui agros haberent viæ vicinos. Quasdam enim vias collaticiâ pecuniâ tueri finitimi debebant: vt vulgò hodie. Hyginus manuscriptus: *Viæ publicæ auctorum nomina optinent, & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. Nam & quarundam tutelæ, à possessoribus, per tempora, certa summa exigitur.* Possessorum vias reficere.

Ne quem magistratum cui prouincia obuenisset, vxor comitaretur.] Olim id insolens. Declamatores apud Senecam patrem, lib. IX. Controu. de Flaminio: *Hic est Flaminius qui exiturus in prouinciam, vxorem à portâ dimisit.* & alius: *In hoc tecum vxorẽ non misimus? vt salua prouincia sit, optemus meretrici bonam mentem.* ita lego locum eum & distinguo. Nec in crebro vsu etiam temporibus Augusti. vt ex Suetonij verbis appâret, cap. XXIIII. *Disciplinam seuerissimè rexit. ne Legatorum quidem cuiquam, nisi grauatè, hibernísque demum mensibus, permisit vxorem interuisere.* Sed irrepsit: & Germanico Agrippina in prouinciis comes, ipsi Augusto Liuia. Vxores non comitabantur maritos in prouincias. Seneca pater correctus. Mutatum id sub Augusto.

Plures per prouincias XL. stipendia expleuisset.] Est ergo idem ille Cæcina de quo suprà lib. I. *Quadragesimum id stipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat.* Pag. 113. Quis Cæcina.

Præsedisse nuper feminam exercitio cohortium.] Tangit Plancinam. suprà: *Nec Plancina se intra decôra feminis tenebat, sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse.* Plancina virilia munera obit.

Pag. 114. Quot liberi Druso.

Tot communium liberorum parente.] Non plus trium. Infrà: *Esse illi coniugem, & tres liberos.*

Duo Lepidi, Manius & Marcus.

M. Lepidum & Iunium Blasum.] Duóne ergo Lepidi eo tempore prænominibus isdem? Nam alius certè ab isto, qui Proconsul Asiæ, paginâ superiore. Non censeo. Manium censeo prænomen fuisse huic, non Marcum, facili scriptorum in notâ eâ lapsu. Et herclè Manium Lepidum suprà reperies clarè, Lepidæ, quæ damnata, fratrem.

Diuersis moribus ingeniisque.

Diuersa etiam ingenia istorum. Marcus, ignauus, secors: Manius, prudens, grauis, sæuis aliorum adulationibus aduersus. quem Tacitus ex professo laudat lib. IV. Repono ergo vbique Manium, in eo Lepido qui in Senatu & in vrbe.

Pag. 115. Ad aram cōfugere mos Græciæ. Supplices id faciebant & serui.

Incedebat deterrimo cuique licentia impunè probra & inuidiam in bonos excitandi, arreptâ imagine Cæsaris.] Græci moris fuit, ad vim iniuriamque arcendam, confugere ad templa, statuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter supplices vtebantur, frequentissimè serui. Euripides,

— ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν. —

Seruulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus explicatus.

Tibullus alludens:

Et Veneris sanctæ considam vinctus ad aram.

Et bene, considam. quia supplicum, sedere. Nec diis modò is honos, sed etiam heroibus quibusdam, vt

Thesei asylum.

Theseo Athenis. Plutarchus: κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. Itemque Regibus. vti Decium Magium Cyrenas tempestate delatum, ad statuam Ptolomæi regis confugisse Liuius tradit lib. XXIII. Romæ haud ita frequens ille mos. nec liberâ rep. quidquam reperio, præter Romuli asylum.

Romæ quando id cœperit.

Initium ei fuit à templo Iulij Cæsaris, quod Triumuiri exstruxêre, cum hoc iure, vt perfugium in eo cunctis esset. Dio lib. XLVII. ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ, μήτε ἀνδραπολίζεσθαι, μήτε συλᾶσθαι, ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥωμύλου γενομένων, ἐδεδώκεσαν. id est: *Edixêre etiam Triumuiri, nequis, qui impunitatis causâ in templum D. Iulij confugisset, inde eiici vel abripi posset. quod antè ne*

Deo

Deo quidem cuiquam concessum, exceptis iis quæ ad Romuli asylum pertinent. Quæ postrema Dionis cautè lege. Vereor enim vt erret. Nam præter Romuli asylum etiam Dianæ in Auentino monte templum idem ius habuit: quod clarè notat Dionysius Alicarnasseus, IV. Antiq. Sed sub Impp. tamen maximè inualuit: nec templa solum, sed statuæ eorum imaginesque passim perfugium seruis. Seneca De clementiâ lib. I. *Seruis ad statuam licet confugere. cùm in seruum omnia liceant, est aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetet.* Vlpianus in Pythœanis Fragmentis: *Ideóque cognosce de querellis illorum qui ex familiâ Iull. Sabini ad statuam confugerunt, & siue duriùs habiti quàm æquum, vel infami iniuriâ adfectos cognoueris, venire iube, vt in potestatem Sabini non reuertantur.* Etiam ingenuis, iniuriâ adfectis. Suetonius in Aug. *Antonium iuuenem simulacro Diui Iulij, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit.* In Tiberio, de Agrippinâ: *Nouissimè calumniatus modò ad statuam Augusti, modò ad exercitus confugere velle.* Resque eò euasit, vt non periculi solùm fuga, imago imperatoris esset, sed calumniæ occasio. Eâ arreptâ, inferre iniuriam licebat, non solùm vitare. Vides hìc in Tacito: & eleganter in Philostrato De vitâ Apollonij lib. I. *Erat,* ait, *apud Aspendios asylum Tiberij, statuæque sanctiores illis in locis venerabilioresque quàm Iouis Olympij simulacrum habebantur. ita vt impietatis damnatus quidam fuerit, quòd seruum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberij imagine signatam gestabat.* Itaque subuenerunt mox leges: &, *Ne ad statuas vel imagines quis confugiat, Senatus censuit: eúmque qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulisset, in vincla publica coërceri Diuus Pius rescripsit,* ait Callistratus l. XXVIII. De pœnis. Sed & statuæ deorum eodem iure. itaque quibusdam adscriptum, A seruo non tangi. Lauinij, marmorea basis,

Imperatorum statuæ, perfugium.

Ad eas etiam ingenui confugiebant.

Hoc prætextu ad calumnias abusi.

Philostrati egregius locus.

Perfugium illud vetitum. Vide l. vnic. C. De his qui ad stat. conf.

Statuarum quarundam ius eximium.

MAVORTIO
SACR.
HOC. SIGNVM
A. SERVO. TANGI
NEFAS. EST.

Dubitatum super voculâ.

C. Cestius Senator disseruit.] Nescio an moris Tacito inter titulos addere, *Senator*. Et quid hîc opus? aut quis nesciat in Senatu non nisi Senatorem disseruisse? Ambigo (non enim affirmo) an non *Senior* substituendum: ad discrimen. quia reperio illo æuo duos Cestios fuisse, patrem & filium. libro VI. infrà: *Admonuit Cestium patrem.* An magis placet, *Senatu*? quod esset in Senatu: elleipsi Tacito per-crebrâ.

Cestius, pater, siue Senior.

Neque ipse audeat ius experiri.] A glossâ videtur, *Ius.* Experiri enim, pro iure agere, frequentissimum priscis.

Custodia publica.

Conuictámque attineri publicâ custodiâ iussit.] Publicam custodiam, puto carcerem: discretamque à militari.

Diem ædificationibus, noctem conuiuiis traheret.] Veráne hæc lectio? si est, interpretor in Druso notari studium ædificandi, & crebras insanasque substructiones. ex sententiâ scriptoris Græci apud Suidam: οἰκοδομήματα ἀσύμμετρα καὶ δαπανηρὰς λειτουργίας χαίρειν ἐάσαντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. ψεκτέον γὰρ, ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασιν εὐπρεπέσιν. Nam hoc tolerabile, præquàm illud Ferreti. *Ædificationibus*, ait, *pro eo quod est emendandis rebus: nisi in verbo mendum sit.* Sed est profectò, me quoque iudice, mendum. Quis enim apud Romanos viro principi ædificationes vitio dedit? laudi potius: vt M. Agrippæ, Augusto, aliisque. Et vt vitium sint: quis scriptor id prodidit de Druso? cuius monumentum vllum ædificiúmve suspicione non tango. Lego, *editionibus*. conuenienter sanè ad Drusi mores. Nam Editiones, propriè spectacula muneraque: Editores, qui ea præbent, vti in Saturnalibus dixi. Diem ergo trahebat Drusus editionibus, siue spectaculis: noctem, conuiuiis epulisque. Notant vtrumque id vitium in eo scriptores. Noster suprà: *Edendis gladiatoribus Drusus præsedit, quanquam vili sanguine nimis gaudens. quod in vulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur.* Vbi vides describi studium eius in gladiatores, non sine sæuitiæ notâ. Nec in gladiatores modò, sed & histriones, scenicosque, Dio: τοῖς τε ὀρχησταῖς οὕτω προσέκειτο, ὥστε καὶ στασιάζειν αὐτοὺς, καὶ μηδ' ὑπὸ τῶν νόμων, οὓς ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτοῖς ἐσενηνόχει, καθίστασθαι. Id est, *Pantomimis adeò deditus fuit, vt ad seditiones concitaret eos, neque legibus, quas Tiberius super iis tulerat, parere sineret.* Iterùm:

AEdificationes in vitio.

Ferreti ridiculosa interpretatio. Refutata vulgata lectio.

Correctio in Tacito.

Drusi vitia duo, Ebrietas & crudelitas.

Studium eius in gladiatores, & scenicos.

um: τῷ δὲ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ, καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε
; τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ' αὐτοῦ κληθῆναι, ὄντι, καὶ
χθετο, καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. Id est, *Dru-
utem filio, cùm petulantissimus & crudelissimus esset,
adeò vt gladij acutissimi, Drusiani ab eo vocentur)* vehe- Gladij Drusiani in prouerbio.
ienter succensuit, publicéque ac priuatim sæpe inclamauit.
Crudelis ergo Drusus, & ideò cruentis illis spectaculis Qui fuerint.
audens: quæ sibi non in publico solùm, vt opinor, sed
æpe domi repræsentabat & in hortis. De ebrietate eius,
ide eundem lib. LVIII. Hæc Taciti mens, hæc lectio:
ne quidem iudice. Sed qui gladij illi Drusiani, quos Dio
ominat? Liceat enim ἐν παρέργῳ lucem facere optimo
criptori, qui sæpe nobis. Ego non alios censuerim, quàm
llos quibus vsi gladiatores. Mos enim, priusquàm paria
ommitterentur, vt sicæ siue gladij quibus pugnaturi,
Editori publicè exhiberentur, satíne essent acuti. Sueto- Mos exhibendi gladios editori.
nius in Tito, cap. IX. de coniuratis duobus: *Ceterùm
psos non solùm familiari cœnæ adhibuit, sed & insequenti
lie, gladiatorum spectaculo, circa se ex industriâ collocatis,
oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit.*
Ad quem locum nihil videre interpretes (quod per gra- Suetonius explicatus.
tiam eorum dicam) scio. Intellegit Suetonius hos ipsos
gladios ex more iam dicto: ideoque Victor, *petiisse eum
gladium dicit, quasi ad explorandam aciem.* Sed apertiùs Caussa agnominationis illius.
ipse Dio in Neruâ, de Crasso & Calpurnio: παρεκάθι-
σε δὲ αὐτοὺς ἐν τινι θέᾳ ἀγνοοῦντας ὅτι καταμεμήνυντο, καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς ξίφη, λόγῳ μὲν ἵν' ἐπισκέψωνται αὐτὰ, ὅπερ εἴωθε γίνεσθαι,
εἰ ὀξέα ἐστὶν, ἔργῳ δὲ ἐπιδεικνύμενος ὅτι οὐδὲν αὐτῷ μέλει, &c.
*Collocauítque eos in spectaculo quodam iuxta se, ignaros
quòd proditi essent, iísque gladios tradidit, verbo quidem
vti inspicerent (quod fieri solitum) satísne acuti essent, re
autem verâ vt ostenderet, &c.* Caussa ergo huic quasi
prouerbio, quòd cùm Druso crebrò edenti gladiatores,
gladij explorandi offerrentur: non admittere solitus nisi
acutissimos sit. Iure ergo ille sanguinarius: lenissimus Idem Dio in M. Antonino.
contrà M. Antoninus qui gladios acutos iis non permisit,
sed hebetes dumtaxat & obtusos.

Cotye fratre interfecto.] Minimè hercle fratre, sed (Ta- Pag. 116.
cito ipsi si fides) *fratris filio.* Ita enim libro II. scriptum: Taciti vacillatio.
Omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat. quo de-

functo Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permisit. Et Velleius: *Quâ ille prudentiâ Rascupolim interfectorem fratris sui filij Cotyis euocauit.* Quin humani ergo aliquid Tacitus hîc passus sit, nemo negauerit.

Correctus Tacitus.

Cœlaletæ, Odrúsæque, & alij.] A Plinio Celætæ dicuntur: à Dione lib. IIIII. Σιαλῆται, sed corruptè. Qui autem, Alij? Populi nomẽ, sed peruersum. Placuit in * Epistolicis, *Astij*, reponi. & caussam vide. At nunc verum censeo, *Dij* quæ vox abiit in *alij*, linea tantùm diducta. Similis error notatus mihi infra, in Agricolæ vitâ. Dij autem, montani Thraces. Locuples auctor Thucydides lib. II. παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς, οἱ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες.

* Lib. v. cap. XXIIII. & nominat Astos etiam Strabo, lib. VII. inter Thracas.

Philippopolis.

Philippopolim.] Describit eam Strabo lib. VII. in Astorum regione: ὑπέρκειται δὲ τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος, (ex Liuio, Ἀστίων leg. esset) ἐν ᾧ πόλις Καλύβη, Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τοὺς πονηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσαντος. id est: *Superiacet Byzantium Astorum gens, in quâ opidum Calybe, in quâ Philippus Amyntæ F. pessimos quosque collocauit.* Dicta eadem est, Trimontium, Poneropolis, Δουλώνπολις, caussis claris è Strabone.

Ea variè dicta.

P. Velleio.] Sunt qui illum velint esse, cuius Breuiarium historiæ in manu: serium, doctum, quantumuis opus, sed plenum adulationis fœdissimæ, cuius me pudet. Nec abnuerim, quin ille sit. Meruit seruitio tam proiecto euehi ad res magnas. quanquam modicus originis, vt ipse fateri videtur, & diu tantum Trib. militum: posteà præfectus Tib. Cæsaris per nouem annos aut Legatus, ait ipse lib. II. Prænomen tamen illi in vulgatis libris est, Caius: nec id moueor. Nam Priscianus lib. VI. eumdem Marcum appellat: noster hic Publium. Quàm confundi illa soleant, doctus scio.

An hic Velleius historicus?

Dissensus in eius prænomine.

Pag. 117.

Acilius Auiola legatus.] Hic illeipse, quem Plinius insigni exemplo, elatum in rogo reuixisse tradidit: & quia subueniri non potuit, viuum exustum. Nam quod Onufrius aliique ad illum Acilium referunt, qui consul extremus Claudio: desinant licet erroris. Manifestus ἀναχρονισμὸς est. Nam ecce Valerius (quem scripsisse omnes scimus Tiberio imperante) lib. I. cap. VIII. eamdem historiam

Acilius viuus combustus. Nõ ille, quem censet Onufrius, Beroaldus, aliique.

historiam recensuit. Quomodo autem ille operi inseruerit, quod post Claudium gestum?

Visellius Varro.] Nominatur in lapide Romæ, Visellius Varro.

L. VISELLIVS. C. F. VARRO

CVRATOR. RIPAR. ET ALVEI TIBERIS.

Hicne, an alius?

Vulgus obæratorum aut clientium.] More Galliæ. Vide Cæsarem commentar. I. Varronem de Re rust. I. cap. XVII.

Nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operatam.] Digna res notâ, quòd iam tunc ea vrbs hospitium Musarum. Nam Rhenano quæ læua mens fuit, cùm gloriam eam transferre voluit ad Augustocliuienses? Scilicet indigni hâc gloriâ nos Galli. Ille autem ecce in Oratione Eumenij Rhetoris, quà est: *Merentur & Galli nostri, vt eorum liberis quorum vita in Augustodunensium opido ingenuis artibus eruditur, &c.* contra veterem editionem rescribere audet *Augustocliuiensium.* itaque edidit. Os pugilis! Scilicet tota ea oratio in Cliuiensium scholis instaurandis occupatur: quarum memoria (nisi apud hunc dormitatorem) nusquam aut nomen. Adfero tibi tuam gloriam Augustodunum: vel vno ictu, quem non vitabit ipse. Scriptum ibi enim: *Ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam.* Qui autem è Gallis, fratres populi Romani, præter Æduos? quorum hæc vrbs caput. At enim ibidem scriptum (id nuper homo amicus mihi obiiciebat) *latrocinio eam Batauicæ rebellionis obsessam fuisse.* quod vix conuenire putabat in Æduos, qui à Batauis siti longo interuallo. Sed vito facilè petitionem eius, & discedo latere tecto. Nam corruptus locus, scriboque, *Bagaudicæ rebellionis.* Batauí latrones nunquam ad ea penita loca; nec latrocinij Batauici mentio in mediterraneis, sub id æuum. At de Bagaudis, auctores credendi qui res scripserunt Diocletiani. Victor: *Namque vbi comperit Carini discessu Ælianum Amandúmque per Galliam excitâ manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, populatus latè agris plerasque vrbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet.* Saluianus lib. V. de Gubernat. *Itaque passim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes barbaros migrant, & migrasse non pœnitet.* Vide & Orosium lib. VII.

Pag. 118. Augustodunum, Musarum domus.

Rhenani temerarium facinus.

Vero argumento Beatus refutatus. Ædui fratres Rom.

Solutio obiectionis à viro docto oppositæ.

Panegyristes verissimè correctus.

Bagaudæ latrones Diocletiani tempore.

lib. VII. vbi tamen, *Baticada* in manuſ. codice qui apud me eſt, legitur, ſicut & *Baccharidæ* in Euſebij Chronicis. Spernimus ergo Auguſtocliuienſes, Rhenani colonos nouos: & Mæniana illa Auguſtoduni conſtituimus, vt hic ex Tacito vides, vetuſtiſſimâ poſt Maſſiliam, bonarum artium ſede.

Diſceptatiũcula de Scholâ Auguſtodunenſi.

* Ergóne certamen mihi nouum, pro veteribus Mænianis? nouum & magnum, cum viro magno. Tecum Stephane Pighi. qui in Hercule Prodicio nuper, ipſo aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnaſti, vt neſciam an ſim repugnando. Tamen quia cauſſæ bonitas, niſi fallor, à me eſt, nitar pro veritate. diſponam hanc ſtili aciem, manus tecum conferam: ſed vt cum amico, planè amicè. Vt non ſolùm ſine plagâ pugna hæc ſit, ſed ſine ſugillatione aut morſu: ſicut decet mitium dearum alumnos. —— Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.

Quiſquis hæc leges, affectum in me aut pro me pone: μικρὸν φροντίζων τοῦ λιψίου, τῆς δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον. Dixi ego nobiles illas Oratione Eumenij ſcholas (Mænianas ipſe appellat) Auguſtoduni in Celticâ fuiſſe: tu Pighi Auguſto-cliuij eas collocas in extremâ Belgicâ ad Rhenum. Ita toto ſolo & cælo, quod dicitur, diſſidemus. Tua argumenta præuidebo, ſubſeram mea. Ais primò, niti te ſacrâ Conſtantij Cæſaris epiſtolâ (ea Orationi inſerta eſt) in quâ Auguſto-cliuienſium opidum diſertè nominatur. Verba: *Merentur & Galli noſtri, vt eorum liberis, quorum vita in Auguſto-Cliuienſium opido ingenuis artibus eruditur; & ipſi adoleſcentes, vt eorum indoli conſulere cupiamus.* Hoc, Pighi, adfers? vide ne Lunam hanc, quod Græci dicunt, in te detrahas: aut, quod Latini, aſciam tuis ipſe cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgauit, fateor: ſed, quod ſcire te tuâ intereſt, aliter & à meâ mente diu ante illum *Cuſpinianus. in quo reperies, *Auguſtodunenſium opido*, clarè. Vtri credendum magis? ego huic cenſeam, non ſolùm quia vir ſimpliciſſimæ probitatis, ſed magis quia libris probis & vetuſtis vſus (tota Editio docet; infinitis partibus illâ Rhenani melior, imò & auctior) quos alter habuiſſe *fatetur nullos. Igitur hoc telum anceps, aut tibi aduerſum: ideoque validiore iam pugnas. Exſtat ipſius Eumenij, inquis, Cliuij etiamnunc ſtatua,

Ibi enim ego colloco.
At meus Pighius, Augu-ſtocliuij.
I eius argumentum: à nomine
Id reiectum.
*In panegyricis editis Viennæ anno ∞. I Ɔ XIII.
*In ipſâ Præfatione.
II. argumentum,

statua, monumentum & Scholæ olim, & eius doctrinæ. à statuâ.
Commouisti me eo argumento, cùm lêgi, fateor: sed idem facilè in gradum reposuisti, descriptione quam addis. Quî enim euincis, aut illam talem statuam Eumenij esse, aut prisci omnino æui? *Stat*, inquis, (nam verba tua vsurpo) *in vestitu sui temporis. tunicâ videlicet talari tectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt, & supra pedem execti atque fenestrati sunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter cõstringit vitta; sicut ventrem latus baltheus atque bullatus. Dextrâ massam vel auri vel argenti in paterâ positam præsentare videtur. sinistrâ tenuit ferulam demissam, magisterij insigne.* Tuam fidem, Pighi. Hæc insignia Eumenio Rhetori conueniunt? Baltheúsne? qui *militum esse solet. Vittáne? quæ sacerdotum. Ferula? quæ pædagogorum: non istorum (ne id nobis suadeas) qui publicè & cum dignitate docebant. Iam coma illa sic decurtata, tunica illa ad talos, & calcei: nunquam à tam prisco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Peitho. Velim & illud bonâ veniâ quæsitum. an nomen Eumenij insculptum in hac statuâ est? non enim dicis. Si est: aliquod pro te argumentum fateor, sed fluxum; quia plures fuerunt Eumenij. si non est; quid vrges nos ancipiti coniecturâ? Sed transis ab hoc musculo ad duplicem Arietem: quos intorques verbis & viribus Eumenij, & mœnia nostra valdè quatis. Primùm, inquis, Eumenius ipse docet sentire se de Cliuio, cùm ait, *vrbem suam latrocinio Batauicæ rebellionis obsessam, Romani Principis auxilium flagitasse.* Bellè hoc in Rhenanos accolas conuenit, qui vicini Batauis: in Augustodunenses quî potest? aut quis credat Batauos ab extremo Oceano, per tot sola terrarum, in mediam Celticam penetrasse? idque cùm tot oppida interiecta, & præsidia vbique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. sed arietem hunc tuum pridem haud incallidè laqueo auerti. Nam vitium hîc verbi esse, & *Bacaudicæ* legendum, docui in Commentario meo: quem peto legas. Ætolica hæc audacia est, inquies. Non est. vide tempora, vide historiam: optimè de Bacaudis omnia conuenient: haud æquè de Batauis. qui Romanis tunc fidi, qui fracti, & iniurias â Barbaris varias acceperunt, non ipsi aliis intulerunt. Tu ipse

Id specie firmu, re infirmatum.

Nõ videri eius Eumenij statuam:

* Quod eo magis apparet, quia ille etiã bullatus.

Imò nec valdè antiqua.

III. Argumẽtum: a locorum interuallo.

Id correctione repulsum.

Bataui non tunc rebelles.

ipſe hæres, & ambiguè obſidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: ſub quo Franci aliæque Germanorum gentes Batauiam & Galliam vaſtarint. Sed quî doces ipſos Batauos aliena tunc vaſtaſſe? Id enim neceſſum eſt, ſi proba verba *Batauicæ rebellionis*. Vocat etiam *Latrocinium*, quod à me eſt, quia Victor aliiq. Bacaudas hos appellant, *agreſtes ac latrones*. Argumentum vltimum. Verba, inquis, Eumenij ita clarè & graphicè Cliuium & finitimæ regionis ſitum deſcribũt, vt trahi aliorſum nullâ vi poſſint. Videamus. ponam ipſa pluſcula. *Niſi fortè non grauior Britanniam ruina depreſſerat, quàm ſi perfuſo tegeretur Oceano: quæ profundiſſimo Pœnorum* (ita Rhenanus: tu *Pictonum* legis: Cuſpinianus, *pœnarum*, quem ſequor) *gurgite liberata ad conſpectum Romanæ lucis emerſit. Aut hæc ipſa, quæ modò deſinit eſſe Barbaria, non magis feritate Francorum velut hauſta deſederat: quàm ſi eam circumfuſa flumina & mare alluens operuiſſet.* En, velut in tabulâ, vt ais, depictam exponit Batauiam cum vicinâ Germaniâ: quos ramis ſuis Rhenus circumfundit, & Moſa alluit, & Oceani ſinus vbique tangunt. * *Vbi autem Æduis mare alluens? vbi circumfuſa flumina?* Pax, mi Pighi. obiecto lanæ ſacco Arietis huius ictum mollio & excipio. Æduos non deſcribi fateor: adfirmo totam Galliam, in quâ Ædui. Franci quæ loca magis vaſtarunr, imò ceperunt ſibi & inſederunt, quàm Galliam? Itaque cùm Francos nominet, vides quàm appoſitè & omnium hiſtoriarum eius æui conſenſu, ad Galliam id trahamus. Sed vbi mare, inquis, & flumina? conſpicua & in aperto. Quid enim clarius quàm Galliam mari vtrimque allui? quid certius quàm Rheno, & Rhodano circumfundi, & multis aliis fluminibus perfundi? At Cliuium tuum extra Batauiam, reuerâ fluminibus non circumfuſum. Itaque mi optime & doctiſſime Pighi (talis reuera es) vide ne dum nimium pro gloriâ Cliuenſium tuorum Principum (cui & nos ex animo fauemus, ſed vanis rerum eam non augemus) pugnas, veritatem deſeras. quam nos fulcimus his etiam argumentis.

[Margin: xv. argumentum: a ſitu oppidi.]
[Margin: Obiter emẽdatiuncula.]
[Margin: * Pighij verba.]
[Margin: Id interpretatione aliâ mollitum.]
[Margin: Sentẽtiæ meæ ſtabilimenta.]

Primùm quæro. vbi, aut à quo ſcriptore idoneo & veteri nominatum iſtud Cliuium? adfers nullum. Nam quod Antoninus Cleuum nominat, in Britanniâ ſcilicet id ponit,

[Margin: I. quia ignotum priſcis Cliuium.]

ponit, in hoc limite nusquam. Coniecturas aliquot re-
censes, & nescio quid ex vulgi famâ de Iulio Cæsare. sed
obsecro, si tam vetustum hoc opidum siue castrum,
nonne mirum silentio id ab omnibus superis, mediis, imis
scriptoribus quasi de compacto præteritum? Et ferrem, si
in vili loco, sed vrbem Mænianis istis celebrem, Colo-
niam populi Rom. (nam hoc quoque Eumenius tradit)
verbulo nusquam nominari, quæ incuria vel potius iniu-
ria est? Deinde. Cliuium tuum in Rheni limite situm est, II. Quia scholæ tunc ineptum
in confinio tot Barbarorum. Quis acri pectore tibi dabit,
Scholam institutam in officinâ illâ Martis?

Tertiò. magna & ampla ea vrbs fuit, de quâ Eumenius III. ex loci amplitudine & formâ.
agit: templa pulcherrima habuit: Capitolium, & Aquæ-
ductus, & omnia more Romano. Cedò, vbi apud vos
hæc vestigia? Suspicione leui ea quæris: sed re & veritate
reperies Augustoduni. Eius *muros spatiosi ambitus* alibi
Ammianus appellat: *mœnium Augustoduni magnitudi-
nem vetustam*, alibi: & clara indicia etiamnunc exstant, * Qui Burgundiam Gallicè descripsit nuper.
indice & teste *Petro San-Iuliano.

Quartò. Scribit Eumenius, *ciuitatem istam & olim* IV. è verbis Eumenij.
fraterno populi Romani nomine gloriatam. Nonne verissi-
mum & testatissimum illud in Æduis? de Cliuio vbi tale
repperis? Perfugium quæris in Batauis. & illi etiam, in-
quis, appellati fratres & amici populi Romani. Scio, &
Commentariis meis iampridem inserui: sed hoc quoque
scio, quod non vulgò. & si Bataui; non tamen ideò vici-
ni Galli. Alia illorum caussa est, qui tributorum immu-
nes, semi-liberi, arma tantùm & viros imperio suppedi-
tabant. Itaque iure socios se dixerunt, fratres, amicos. In
vobis quid simile? qui veri Galli & tributarij, iamdiu
graue iugum ferebatis Romanæ seruitutis.

Quintò. Vetustissimæ sunt illæ Eumenij Mænianæ. V. ab ætate.
Colligas vel ex his verbis: *Mæniana illa schola quon-
dam pulcherrimo opere & studiorum frequentiâ celebres*.
Quod de Augustoduno certum: vbi Scholam à nobili-
tate omni Gallicâ frequentatam, Tacitus iam inde sub
Tiberio agnoscit. De Cliuio nihil tale habemus, præter
suspicari.

Sextò. Mænianas illas *inter Apollinis templum atque* VI. A situ Scholarum.
Capitolium Eumenius ponit. Atqui Apollinis quoque

templum in Flauiâ Æduorum siue Augustoduno incitum fuisse, alius panegyristes testatur in Oratione Constantino dictâ.

Miscella quędã & leuiuscula argumenta.

¶ Postremò, Eumenius, *Artifices Transmarinos & e. amplissimis prouinciarum ordinibus incolas nouos inducto.* suæ ciuitati ab Impp. scribit. Alius Orator in panegyrico ad Maximinum: *Ciuitas Æduorum,* inquit, *ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos, quibus illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices.* Nónne eàdem de re palàm atque vrbe loquuntur? Et quid verba facio? citius pili nascantur in hac manus volâ, quàm opinio tua in meâ mente. ex iis quidem, quæ adhuc dixisti. Nam firmiora si adfers: facilè ego Plancus aut Deillius, nec morabor transfugij (dummodo in Veritatis castra) vllam notam. Hæc candidè à me scripta, homo candidissime, sine vlla frontis nubeculâ: sic leges.

Gallici gladiatores.

E seruitiis gladiaturæ destinati.] E Galliâ genus gladiatorum, qui Mirmillones: quorum arma hîc descripta. Vide Saturnalia nostra.

Crupellarios vocant.] Non alibi ea vox mihi lecta. Hæsi ne *Clibanarios* scribendum esset. Nazarius in Laudatione Constantini: *Quæ enim illa fuisse dicitur species: quàm atrox visu? quàm formidolosa? operimento ferri equi atque homines pariter obsepti. Clibanariis in exercitu nomen est: supernè omnibus tectis, equorum pectoribus demissa lorica & crurum tenus pendens, sine impedimento gressus à noxâ vulneris vindicabat.* Ammianus lib. XVI. *Sparsique cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant.* Iterumq. *Norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum Clibanario nostro congressum, tegminibus ferreis abscondito bellatori nocere non posse.* Vocem peregrinam & Persicam esse, suadeor Lampridij verbis in Seuero: *Centum millia equitum eorum fudimus Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant.* Alioqui non incommodè à Græco κλίβανος deduxeris. quod σκεῦος τι σιδηροῦν, ἐφ' ᾧ τοὺς ἄρτους ὀπτῶσι definit Moschopulus. Et Clibanus apud Leonem Imp. passim, pro thorace quo pectus tegitur. At hic tamen nihil mutem: & fortasse * Crupellarij pedites fuerunt, non equites. Sanè ex Taciti narratione non colliges pugnasse eos ex equis.

Clibanarij.

* In Glossis, Cruppes, σχοινία dicuntur: & Cruppes, καλός, παχύς.

Quat-

Quattuor & sexaginta Galliarum ciuitates desciuisse.] In certas gentes videntur Galliam diuisisse. Strabo libro IIII. Lugudini aram Augusto exstructam ait, à communi Galliæ: cum inscriptione LX. gentium. Quod in Nummis etiam M. Antonij legimus, LVGVDINI. A. XL. libentiùs ad gentium numerum retulerim, quàm vt alij, ad annorũ coloniæ conditæ. Appianus in Celtico, ampliore numero ἔθνη τετρακόσια, in Galliis ponit, πόλεις ὑπὲρ ὀκτακοσίας.

Galliarũ gentes certo numero.

Quadringẽtæ Appiano.

Neque oculis neque auribus satis competebant.] Sallustianum est apud Nonium: *Formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut linguâ competere.* Etiam tale hoc Liuij lib. V. *Romani ne auribus quidem atque oculis satis constare poterant.*

Pag. 119. Sallustiana imitatio. Competere auribus.

Neque decorum Principibus, omissâ vrbe, vnde in omnia regimen.] Nam in minoribus bellis, Principi, vt Claudianus ait,

Vindictam mandasse sat est:

Et ipsa Roma huic rei apud eundem vatem:

——medium non deserit vnquam

Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.

Pag. 120. Princeps non ipse ad omnia bella.

Consulatum sub Diuo Augusto adeptus.] Consul fuit anno vrbis DCCXIII. cum M. Valerio Messallâ. Quirinius à Dione, Iosepho, Tacito constanter appellatur: vt mirer cur maluerit Onufrius, Quirinus.

Quirinius Consul.

Mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus.] Tangit historiam solus, quod sciam, Strabo, lib. XII. τοὺς δὲ Ὁμοναδέας Κυρίνιος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας ἐζώγρησε καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις. τὴν δὲ χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον τῶν ἐν ἀκμῇ. id est, *Homonadenses autem Quirinius fame expugnauit, quattuor millia virorum cepit & in vicinas vrbes distribuit, regione spoliatâ omni iuuentute.*

Quirini expeditio in Homonadenses.

Datúsque rector C. Cæsari Armeniam obtinenti.] Diu etiam post, in Syriam missus ad census describendos. de quâ re multa Iosephus lib. XVIII. cap. I. II. & seq. Et mentio eius apud Lucam in historiâ sacrâ.

Quirinius in Syriâ.

Incusato M. Lollio] Ita emendaui olim, cùm vulgò esset *M. Folio.* Hausi emendationem facilè ex historiâ, quæ apud Suetonium: *Namque priuignũ Caium Orienti præpositum, cùm visendi gratiâ traiecisset Samum, alieniorem*

Tacitus correctus.

Lollius rector C. Cæsaris. *rem sibi sensit ex criminationibus M. Lollij comitis & rectoris eius.* Item Plinium lib. IX. & Velleium lib. II. Fuit enim hic Lollius C. Cæsari rector, quo more principibus iuuenibus etiam nunc dantur: & post illum P. Sulpicius Quirinius, Tiberio amicus. Caussa errori, quod in priscis

In carptorem meum. libris sine geminatione ferè, *Lolio*. Hæc notata mihi olim. sed (rides, an indignaberis lector?) ecce qui adserit sibi. Caussam lege Fabiâ dicam, credo. Censura, non es tanti. sed tamen ego te appello Victor Giseline, te Iane Lernuti: amicos meos, sed qui Fidem amatis, & quos Fides. Vobis vita mea semper patuit: vobis iam tunc cognita dicta mea, facta, scripta. Sponsione prouoco, ni pleraque ex illis Notis, ante visum illum, visa vobis. Quamdiu ero; non moueor his (verum nomen dabo) nugis: & conscientia mea mihi, δῖος ψῆφος, vt aiunt Græci. Cùm non ero; vos habete hoc voluntatis meæ fidei commissum, & per famam vestram, videte vt fama mea illæsa sit.

C. Lutorium Priscum.] Vulgò, *Clutorium*. Sed Dio auctor sic emendandi, apud quem est, Γάϊος Λουτώριος.

Error ex adhæsu prænominis. Error ex adhæsu notarum, vt infrà *Panteius*, qui est P. Anteius. Mentio huius aut alterius Lutorij apud Plinium lib. VII. cap. XXIX. vbi tamen malè, *Sutorio Prisco*.

Pag. 121. *Ne seruiles quidē cruciatus.*] Id est, patibula crucésque.

Vita Lutorij in integro est.] Sententia vult, *esto*.

Pag. 122. *Deprecaretur tam præcipitis verborum pœnas.*] Rectè.

Coniectura in Tacito. quia verba, non facta Lutorij pœnâ adfecta sunt. Nec malè tamen, *reorum pœnas*, argumento decreti, quod secutum.

Pœna damnatorum in decimum diem dilata. *Ne decreta patrum ante diem decimum.*] Interciderat nota numeri, quam nos certis auctoribus restituimus. Suetonio in Tiber. cap. LXXV. *Nam cùm Senatusconsulto cautum esset, vt pœna damnatorum semper in decimum diem differretur.* Dione lib. LVII. καὶ δόγμα τι παραδοθῆναι ἐκέλευσε, μήτ' ἀποθνήσκειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν καταψηφισθέντα ὑπ' αὐτῶν, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ γενόμενον,

Seneca explicatus. ἐς τὸ δημόσιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἀποτίθεσθαι. Qui & idem repetit, fine lib. LVIII. Nec aliud Seneca sensit, De tranquillitate I. cap. XIIII. *Credisne illum decem medios vsque ad supplicium dies sine vllâ solicitudine exegisse?* Mansisse videtur id decretum, donec Theodosius Imp. clemen-

clementissimè conuicto & damnato reo dies indulsit triginta vitæ: in l. Si vindicari C. De pœnis. Sidonius ergo non abest quin falsus sit, lib. I. Epist. qui id tribuit S C. Tiberiano. *Ex vetere*, inquit, S C. *Tiberiano triginta dierum vitam post sententiam trahit.* Hæc satis certa videbantur: at turbant me Declamatores: inter quos Quintilianus Themate declamationis CCCIII. *Damnatorum*, inquit, *supplicia in diem tricesimum differantur.* Et in ipsâ Declamatione: *Et mihi videtur ideò constituta esse lex, qua damnatum post tricesimum diem puniri voluit: quoniam videbat legumlator posse fieri vt deciperetur accusator.* Item Calpurnius Flaccus (Pythœo nostro auctores hos debemus) Declamat. XXV. *Pœna raptoris in diem trigesimum differatur.* Nam vixisse istos ante Theodosij longè æuum, satis claret. An igitur exolescentem rettulit dumtaxat * ratamque Tiberianam legem habuit Theodosius, & in Tacito, Dione, Senecâ, suspicamur de mendo? An potius declamatores illi in transscribendo vitiati à posteris sunt, & ad posteriorem illam legem aptati? Mehercle hæreo. eò magis, quòd Quinctilianum illum Augusti æuo vixisse volunt: quod ex hoc loco non potest.

Theodosius XXX. dies dedit.

Sidonii memorialis error.

*Quod tamen aliter etiam ex Zonara appâret.

Ad ærarium deferrentur.] In ærario tabulæ publicæ & acta Senatus. Liuius lib. XXXV. *Verùm cùm sint notissimæ sibi cum Consule inimicitiæ, quid ab eo posse quemquam æqui exspectare, qui per infrequentiam furtim factum* S C. *ad ærarium detulerit?* Nec antè rata, donec delata. intereà Auctoritas dicebatur, non S C. vt ex Cicerone & Dione iam alij notarunt. Vide similem in Tacito locum lib. XIII. de multis Ædilium.

Sc^ta ad ærarium deferri solita.

Nec rata, nisi delata. Auctoritas, quid.

Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque Ædiles differuerant sperni sumptuariam legem.] Augusti sumptuariam intellegit, de quâ Agellius lib. II. *Postremò lex Iulia ad populum peruênit, Cæsare Augusto imperante, quà profestis quidem diebus ducenti finiuntur: Kalendis, Idibus, Nonis, & aliis quibusdam festis, trecenti: nuptiis autem & repotiis* H-S. *millies esse. Etiam dicit Capito Atteius edictum Diuine Augusti an Tiberij Cæsaris, &c.* quo loco claram mendam per occasionem tollo, legoque: *nuptiis autem & repotiis sestertij mille. Esse etiam dicit Capito, &c.* Sestertium millies ad nuptias vt definiat vlla lex? non potest:

Sumptuaria lex Augusti.

De eâ Agellius emendatus.

teſt : nimis immane eſt. At ſeſtertij mille conueniunt, & *συμμετρίαν* habent cum numero priore, ducentorum trecentorumque. Ceterùm hanc Tiberij curam intellexit Plinius lib. XXXIII. cap. II. hoc diuerſus, quòd C. Sulpicium Galbam Ædilem nominat, non C. Bibulum. reiicitque in annum ſequentem quo conſules Vetus & Pollio. *Tiberij demum*, inquit, *principatus nono anno, in vnitatem venit equeſter ordo, anulorúmque auctoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere Coſſ. anno vrbis conditæ* DCCLXXV. *quod miremur, futili penè de cauſâ. Cùm C. Sulpicius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, queſtus eſſet in Senatu, vulgo inſtitores eius culpæ defendi anulis.* Fieri tamen poteſt, vt iterata tunc ea inquiſitio.

Plinij, vt videtur, diſſenſus aliquis à Tacito.

Pag. 123. *Familiarum numerum & nationes.*] Numerum ſeruorum Romanis eum reperio, qui nō facilè fidem inueniat moribus noſtris. Tacitus lib. XIV. Pedanio Coſtæ tribuit quadringentos : Plinius Cæcilio cuidam Iſidoro quinquies mille. Et hi nihil dicunt præ Athenæo, cuius ipſa ponam verba, è lib. VI. cap. VII. πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ὁ Λαρήνσιος ἔφη. ἀλλὰ Ῥωμαίων ἕκαστος, οἶδας δ' ἀκριβῶς ταῦτα ὦ καλὲ Μασούριε, πλείστους ὅσους κεκτημένος οἰκέτας. καὶ γὰρ μυρίους καὶ δισμυρίους, καὶ ἔτι πλείους δὲ πάμπολλοι κέκτηνται : οὐκ ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ζάπλουτος Νικίας : ἀλλ' οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων συμπροϊόντας ἔχουσι τοὺς πλείστους. id eſt : *Poſt hæc reuerſus Larentius ait. At Romanorum vnus aliquis quanto plures poſſideat ſeruos, tu noſti optime Maſſuri. Nam ad decem & viginti millia, imò plures etiam, multi habuerunt. nec tamen vt quæſtum ex iis faciant, ſicut Græcorum ditiſſimus ille Nicias : ſed plerique Romani anteambulones eos habent comitéſque maximâ ex parte.* Seneca de Demetrio : *Feliciorem ne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiorem eſſe Pompeio? Numerus illi quotidie ſeruorum velut Imperatori exercitus referebatur : cui iamdudum diuitiæ eſſe debuerunt duo vicarij & cella laxior.* Tot ſerui, ſi Deo placet, vni ſeruo. Vt non iniuriâ queratur & culpet Plinius *mancipiorum legiones, & in domo turbam externam, & ſeruorum quoque cauſâ nomenclatorem adhibendum.* Nec Romæ ſolùm hæc copia : etiam Athenis. Thucydidem

Immanis ſeruorum numerus Romanis.

Quinq. millia vni homini.

Imò viginti millia.

em auctorem habeo, ex eâ vrbe, bello Peloponnesiaco, lque vno tempore, transfugisse ad hostem super viginti iillia seruorum : & quidem seruorum, qui manuarias peras exercerent. Quantam vim in vrbe suspicari debe nus fuisse reliquam? Verba eius, si quis requirit, hæc, b. VII. τῆς τε γὰρ χώρας ἁπάσης (οἱ ἀθηναῖοι) ἐστέρηντο, καὶ ἀν-δραπόδων πλέον ἢ δύο μυριάδες ηὐτομολήκεσαν. καὶ τούτων πολὺ έρος χειροτέχναι.

Promiscuas viris & feminis vestes.] Sericas intellegit Coasque, quibus abstinebant nec viri. Carpit non semel rauissimus auctor Seneca. vt epist. CXXIII. *Non viden-ur tibi contra naturam viuere, qui commutant cum femi-is vestem? non viuunt contra naturam, qui exspectant* corrigo *expetunt*) *vt pueritia splendeat tempore alieno?* k CXV. *Quòd vides istos sequi, qui aut vellunt barbam ut interuellunt; qui labra pressiùs tondent & abradunt, eruatâ & submissâ ceterâ parte: qui lacernas coloris im-robi sumunt, qui perlucentem togam.* Et Plinius: *Nec pu-luit has vestes* (de Cois loquitur) *vsurpare etiam viros, euitatem propter æstiuam. In tantum à loricâ gerendâ di-cessêre mores, vt oneri sint etiam vestes.* Plura pete è Cle-mente Alexandrino lib. III. Pædagog. cap. III. cuius in-dex, πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν.

Pellucidæ vestes ad viros abierunt.

Leuis in Senecâ correctio.

Atque illa feminarum propria, quîs lapidum causâ, pe-cunia nostra ad externas aut hostiles gentes transferuntur.] Gemmas intellegit, & inprimis vniones: quorum femi-nis ad inaures creber vsus. Seneca De Beneficiis: *Video vniones non singulos singulis auribus comparatos (iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo sunt:) iunguntur inter se, & insuper alij bini * supponuntur. Non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina ac terna patrimonia sin-gulis auribus pependissent.* Tertullianus acutè, De habitu mul. *Graciles aurium cutes Calendarium expendunt, & in sinistrâ per singulos digitos saxis singulis ludit.* Augusti-nus hoc amplius queritur, suo æuo insanisse in turpi isto aurium cultu etiam viros. quem vide, si lubet, Epistolâ LXXIIII. Eum luxuriæ ritum referre quidam conantur ad æuum priscum, ex Valerij verbis lib. V. cap. II. vbi de Martio exorato à feminis: *In quarum honorem, Senatus matronarum ordinem benignissimis decretis adornauit.*

Luxus feminarū in gemmis.

* Fortè *sup-pangunıur.*

Inquisitio in Valerij locum lectionis dubiæ.

Sanxit

Sanxit namque vti feminis semitâ viri cederent, confessus plus salutis reip. in stolâ, quàm in armis fuisse: vetustísque aurium insignibus nouum vittæ discrimen adiecit. legunt enim, *inaurium insignibus*. Non probo. & fortasse nec

De eo coniectura nostra.

notæ quidem tunc Italiæ gemmæ. Scripserim, *vetustísque crinium insignibus*. Crinibus enim posituque comarum, matronæ antiquitus discretæ ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis: *Simúlque se mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu lasciuiore comam sibi inserunt, crinibus à fronte diuisis apertam professæ mulierositatem.* Plautus milite:

Matronæ crinium formâ aliâ à virginibus.

Vtique eam ornatam adducas matronarum modo,
Capite compto, crines, vittásque habeat.

Mostellariâ:

Soli gerundum morem censeo, & capiundas crines.

id est, nubendum. Festus: *Senis crinibus nubentes ornantur, quod, &c.* Senis crinibus, id est, sex crinium orbibus, siue sertis. Implexi igitur capilli matronales, vt exemplum petere licet à statuis nummisque: virginum puerorumque, cirri, & cincinni. Ammianus lib. XIIII. *Et licet*

Cirri virginũ.

quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas spectare cirratas; quibus si nupsissent, per ætatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum. Cirratas, capio innuptas: vti Persius eodem epitheto de pueris, *Ten' cirratorum centum dictata fuisse.* Valerij ergo mens, præter crinium discri-

* De quâ Capellam accipio lib. I. De Nupt. Philol. *Iam quoque expurgatioris auri splendente venâ addiderat crinibus sociale vinculum.*

men, adiectam illis & * alteram vittam. Propert.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. *aspersas*; & placet. referoq. ad aspersionem aquæ nuptiis solemnem. De quâ idem: *Et Stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis Vitta data est.* Sed redeo ad nostrum.

Pag. 124.

Simultates faciunt ac mihi relinquunt.] Eruditus adolescens & insigni indole Iosias Mercerus legit, *simultates fugiunt.*

A Tacito videtur dissentire Sueton.

Remissa Ædilibus talis cura.] Suetonius contrà, aliquid actum per eos indicare videtur, cap. XXXIIII. *Annonam macelli Senatus arbitrio quotannis temperandam censuit: dato Ædilibus negotio, popinas ganeásque vsque eo inhibendi, vt ne opera quidem pistoria proponi venalia sinerent.* De verbo Remitto, quod nonnunquam et significet Permitto, v. supra p. 20. 21. Nulla erit, Ad ea dissensio, si h. qq. l. sic accipias. C. G.

Ad ea arma, quis Ser. Galba rem Rom. adeptus est.] Nata è capite meo lectio: & non mala. Vulgata σολοικίζει, *rerum adeptus*. Solens autem ita loquitur noster. Lib. IIII. infrà: *Dubitauerat Augustus Germanicum *rei Romanæ imponere.* Suprà lib. I. *Neque aliâ re Romanâ, quàm vt ab vno regeretur*: vti verè restitui. In Histor. lib. II. *Postquam Othonem & Vitellium scelestis armis rem Rom. raptum ire vulgatum est.*

Res Romana, Tacito, pro imperio.

* Eam significationem Ausonius adspexit, in versu: *Imperium, litem, Venerem, cur vna notet Res?*

Verùm hac nobis maiores certamina.] In funesto hoc loco olim conclamaui. Fortè, *nobis in maiores*. id est, aduersum maiores. medicina, quæ huic mortuo non faciet vitam. Pag. 125.

Id summi fastigij vocabulum Augustus repperit.] Ita cum Tacito plerique scriptores tradiderunt. quos refellit Dio, lib. XLII. vbi disertè scriptum, *Cæsarem admisisse vt Dictator in integrum annum diceretur, & Tribuniciam potestatem per omne æuum haberet.* Non ergo vocis auctor Augustus. Sed hoc tamen verum, Cæsarem eo titulo publicè non vsum: vsus est primus Augustus, & dedit ei splendorem. ideoque origo eius non immeritò relata ad ipsum.

Augustus inuentor Tribuniciæ potestatis.

Aliter tamen Dioni visum.

Eámque ætatem quâ ipse quondam à diuo Augusto ad capessendũ hoc munus vocatus sit.] Egit ergo Drusus tunc trigesimum sextum annum. Nam Tiberius natus est L. Munatio Planco, M. Lepido iterum Coss. anno vrbis DCCXII. A quo die, anni medij triginta sex ad Tribuniciam eius potestatẽ; quæ delata, anno vrbis DCCXLVIII.

AEtas Drusi collecta.

Atque Haterius.] Non dubiè scribendum, *At Q. Haterius.* idque illi prænomen. Simile in Suetonij Vitellio mendum cap. I. *Exstátque elogij ad Q. Vitellium libellus.* Scribo. *exstat Q. Longini.* vel, vt Muretum video velle, *Q. Clodij.*

Pag. 126.

Q. Haterius.

Suetonio mendum.

Frustrà vulgatum dictitans, non licere Dialibus egredi Italiâ.] Adeò non egredi, vt nec vrbe abesse iis liceret vnâ nocte. quod lege in Camilli oratione apud Liuium, lib. V. *Flamini Diali*, inquit, *noctem vnam manere extra vrbem nefas est.*

Flamini abesse vrbe nefas.

Neque aliud ius suum, quàm Martialium Quirinaliúmque Flaminum.] Atqui nec his quidem antiquitùs egredi Italiâ concessum. Valerius lib. I. cap. I. *Metellus*

Falso argumento se iuuat Flamen.

verò Pont. Max. Postumium Consulem, eundémque Flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam petentem, ne à sacris discederet, multâ indictâ, vrbem egredi passus non est: religioníque summum imperium cessit. Epitoma Liuij XIX. *Cæcilius Metellus Pont. Max. A. Postumium Consulem, quoniam idem & Flamen Martialis erat, in vrbe tenuit, nec passus est à sacris recedere.* Et de Quirinali, Liuius lib. XXXVII. *Priusquam in prouincias Prætores irent, certamen inter P. Licinium Pont. max. fuit & Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoriâ inter L. Metellum & Postumium Albinum fuerat. Religio ad postremum vicit, & dicto audiens esse Flamen Pontifici iussus.* Eadem cærimonia Pontificem max. tenuisse videtur ex Liuianâ Epitome LIX. *Aduersus eum P. Licinius Crassus consul, cùm idem Pont. max. esset, quod numquam antea factum erat, extra Italiam profectus, victus & interemptus est.* Sed scire licet quædam ex his cum æuo mutasse. Aliâs, apertè falsis exemplis se iuuet hic Flamen.

Martialis ad bellum non mittitur.

Nec Quirinalis

Imò nec Pōtifex max.

Porrò si hi duxissent prouincias.] Offendo in hac phrasi. Fortè *si hi duo rexissent.* Duo, Martialis & Quirinalis. vel, *si hi direxissent.*

Corruptus Tacitus.

Duobus & septuaginta annis post Cornelij Merulæ cædem neminem suffectum.] Constat ratio. Nam Merula interfectus anno vrbis DCLXVIII. Suffectus Flamen nouus ab Augusto, anno vrbis DCCXLIIII. Notat Dio libro LIIII. Κἀν τῷ αὐτῷ τέλῳ χρόνῳ, ait, ὅ, τε ἱερεὺς ὁ δῖος πρῶτον μετὰ τὸν Μερύλαν ἀπεδείχθη. Non turbat, quòd Iulius Cæsar Flamen Dialis destinatus fuerit, teste Suetonio cap. I. quia tantùm destinatus, & à Sullâ eodem sacerdotio mox multatus est. Facit huc Suetonij illud, cap. XXXI. in Augusto: *Nonnulla ex antiquissimis cærimoniis paullatim abolita restituit, vt Salutis augurium, Diale flaminium.*

Merulæ cædes quando.

Pag. 127.

Auspicia saltem gentile apud solum inciperet.] Lucem dat Liuij locus lib. XXI. de C. Flaminio, qui ante initum Consulatum profectus ab vrbe. *Quod enim illi iustum imperium, quod auspicium esse? Magistratus id à domo, publicis priuatísque penatibus, Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis ritè in Capitolio nuncupatis, secum*

Auspicia domo ferenda.

cum ferre. nec priuatum auspicia sequi: nec sine auspiciis profectum in externo ea solo noua atque integra concipere posse. Vide etiam quæ de auspiciis infra scribo, lib. I I I I.

Bellum scilicet, aut diuerso terrarum distineri.] Non malè etiam, *bello*. sed distinctione adhibitâ commodè seruaueris illud prius.

Complebantur templa pessimis seruitiorum, eôdem subsidio obærati aduersum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur.] Tribus ergo generibus hominum perfugium in asylis: seruis, obæratis, maleficis. De maleficis seruisque, Plutarchus περὶ δεισιδαιμονίας. ἔστι δούλοις φύξιμος βωμός, ἔστι καὶ λῃσταῖς ἀβέβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. καὶ πολεμίους φεύγοντες, ἂν ἀγάλματος λάβωνται ἢ ναοῦ, θαρροῦσιν. De obæratis, idem libello De vitandis vsuris: ἡ μὲν γὰρ Ἄρτεμις ἡ ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώσταις, ὅταν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων. Et Sallustius eleganter de Pompeio, epistolâ ad Cæsarem: *eóque per omne tempus belli quasi sacro atque inspoliato fano, debitores vsi.* Adde quæ de Asylis Pollux: Εἰ δὲ καὶ ἄσυλόν τι εἴη, τοῦτο καὶ κρησφύγετον λέγε, καὶ φύξιμον, καὶ ἱεροὺς ὅρους, ἐφ' ὅσον τοῖς οἰκέταις ἀσφάλεια.

Tria genera hominum ad asyla confugiebant. Malefici. Serui. Itē obærati.

Primi omnium Ephesii adière.] Quibus Diana culta celebri illo templo. Statuam eius describit Minutius Felix in Dialogo: *Diana interim est altè succincta venatrix: & Ephesia mammis multis & verubus exstructa*, vbi repono, *vberibus exstructa*. De toto hoc Asylo eleganter Strabo lib. XIIII. Ἄσυλον δὲ μένει τὸ ἱερὸν καὶ νῦν καὶ πρότερον. τοὺς δὲ τῆς ἀσυλίας ὅρους, ἀλλαγῆναι συνέβη πολλάκις. Ἀλεξάνδρου μὲν ἐπὶ στάδιον ἐκτείναντος, Μιθριδάτου δὲ τόξευμα ἀφέντος ἀπὸ τῆς γωνίας τοῦ κεράμου, καὶ δόξαντος ὑπερβαλέσθαι μικρὰ τὸ στάδιον. Ἀντωνίου δὲ διπλασιάσαντος τοῦτο, καὶ συμπεριλαβόντος τῇ ἀσυλίᾳ μέρος τι τῆς πόλεως. ἐφάνη δὲ τοῦτο βλαβερόν, καὶ ἐπὶ τοῖς κακούργοις ποιοῦν τὴν πόλιν. ὥστ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. Cui descriptioni caussa non est vt aliunde quippiam addam.

Correctus Minutius.

Sanctitas tēpli Dianæ.

Locum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam.] Scribendum, *Lucum*. Strabo: Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ παραλίᾳ μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐστὶ καὶ ἡ Ὀρτυγία, διαπρεπὲς ἄλσος παντοδαπῆς ὕλης, κυπαρίττου δὲ τῆς πλείστης. διαρρεῖ δὲ ὁ Κέγχριος ποταμός, οὗ φασι νίψασθαι τὴν Λητὼ μετὰ τὰς ὠδῖνας. Ἐνταῦθα

Pag. 128
Ortygia lucus.

γὰρ μυθεύουσι τὴν λοχείαν καὶ τὴν τροφὸν τὴν Ὀρτυγίαν, καὶ τὸ ἄδυτον, ἐν ᾧ ἡ λοχεία, καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ᾗ πρῶτον ἐπαναπαύσασθαί φασι τὴν θεὸν ἀπολυθεῖσαν τῶν ὠδίνων. Quæ sola, satis illustrant hunc totum Græcanicæ fabulæ locum. Vide tamen, si lubet, Epigrammatarium Græcum lib. IIII. εἰς ναοὺς. vbi Ephesum vocat, Dianæ τὰν τροφόν.

Strabo diuersus paullum à Tacito.

Oleæ, qua tum etiam maneat, adnisam.] Paullo aliter Strabo, vt vidisti: qui vult post partum demum, innisam oleæ quietis caussâ.

Supplicibus Amazonum, quæ aram insederant.] Aliquid eâ de re Pausanias lib. VII. vbi de templo Dianæ Ephesiæ. quem suadeo legas.

Diana Leucophryna.

Vti Dianæ Leucophryenæ.] Scribe, *Leucophrynæ.* Eius deæ templum in Magnetibus, descripsit Strabo lib. XIV.

Caussa cognominis.

Caussam cognominis ad feminam aliquam quæ ibi condita, referre ex Arnobio possis, lib. VI. *In Didymæo Milesio Cleochum dicit habuisse suprema Leandrus: funeris Leucophrynæ monumentum in fano apud Magnesiam Dianæ esse Myndius profitetur ac memorat Zeno.* Et Clemente in Protrept. ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρυώνης τὸ μνημεῖον, οὐκ ἄξιον παρελθεῖν, ἑπομένους Ζήνωνι τῷ Μυνδίῳ, ἣ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κεκήδευται. Vel ad Tenedon insulam, quæ olim appellata Leucophryn, vbi Dianæ sanctissimum templum. Xenophon rerum Græcarum lib. III. τὸ δ' Ἑλληνικὸν στράτευμα εἰς Λευκόφρυν ἀπῆλθε, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος ἱερὸν μάλα ἅγιον, καὶ λίμνη. eiusque exemplo & cognomine fortasse ædificatum in Magnetibus istud.

Leucophryn insula.

Pausan. lib. I. *Magnetes, quibus ex regis liberalitate imperauit Themistocles, Leucophrynem Dianam colunt.* At Appianus ἐμφυλ. ε. etiam alterum eius deæ fanum locat Mileti, cognomento pari: τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, inquit, ἱκέτιδα οὖσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρυώνης Ἀρτέμιδος, πέμψας ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλε. Et Pausanias aram Athenis, cui à Themistoclis filiis dicata statua.

Etiam Mileti hæc dea culta, si non imponit Appianus.

Laudati quòd Parthorum inruptionem.] Parthorum irruptionem intellegit, quæ duce Labieno. de quâ, & de hâc ipsâ Stratonicea Dio XLVIII. ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τούτῳ τήν τε Κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις παρεστήσατο, πλὴν Στρατονικείας, τὰ μὲν πλεῖστα ἄνευ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα διὰ κινδύνων ἑλών.

Stratonicea à Parthis obsessa

Ionis

Iouis & Triuiæ religionem tuebantur.] Iouis cognomento Chrysaori, & Hecates siue Triuiæ in Laginis. Vtrumque templum suburbanum.

IupiterChrysaorus. Triuia in Laginis.

Dareo regi vti.] Scribo, *niti.*

Pag. 129.

Cultus numinum vtrisque, Dianam aut Apollinem venerandi.] Sardiani Dianam cognomēto Coloënem; cuius templum μεγάλην ἁγιστείαν ἔχει, ait Strabo: Milesij Apollinem venerabantur, cognomento Didymeum. De quo idem Strabo, & Suetonius Calig. cap. XXI.

Diana Coloëne Sardibus culta. Apollo Didymæus Mileti.

Factáque S C. quis multo cum honore modus tamen præscribebatur.] Non satis consideratè ergo elapsum hoc Tranquillo: *Aboleuit & ius morémque asylorum, quæ vsquam erant.*

Suetonii incauta & falsa adseueratio.

Cùm Marcelli effigiem Diuo Augusto Iulia dicaret.] Nota morem haud etiam notum statuas effigiésque dedicandi certis diis. cuius vestigium in hoc lapide vetusto,

Statuas hominum deo cuipiam dicabant.

P. VEIDIVS. P. F. POLLIO
CÆSAREM. IMP. CÆSARI. AVG.
ET. COLONIAI. BENEVENTANAI.

Pollio enim ibi non aliud quàm effigiem Cæsaris Imp. dedicat consecratque Augusto & coloniæ suæ. Et clarius in Strabone lib. XIIII. Ην δὲ καὶ ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἡ νῦν ἀνάκειται τῷ θεῷ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τοῦ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῷ πατρὶ τὴν ἀρχηγέτιν τοῦ γένους αὐτοῦ. id est: *Erat ibidem & Venus emergens, quæ nunc sacrata est Diuo Cæsari Romæ, Augusto eam patri vt auctorem generis dedicante.* Etiam Dionysius, lib. II. Antiq. scribit, *Romulum ex manubiis Vulcano dedicasse quadrigas aureas, simúlque suam effigiem.* Hunc morem in Græciâ quoque fuisse, Diogenes mihi præit in vitá Platonis. vbi ait Mithradatem, quamdam Platonis statuam in Academiâ dedicasse, cum inscriptione istâ: Μιθραδάτης ὁ Ῥοδοβάτου Πέρσης μούσαις εἰκόνα ἀνέθετο Πλάτωνος, ἣν Σιλανίων ἐποίησε. *Mithridates Rodobati filius Persa, Musis statuam Platonis dedicauit, quam Silanio fecit.*

Ludíque Magni ab Senatu decernuntur, quos Pontifices & Augures, &c.] Ludi Magni, iidem cum Romanis. Quia autem ludi plerique sacri diis, & instituti ad eos placandos: visum est, vt cura eorum editioque sacerdotibus esset. Non omnibus tamen: sed collegiis sacerdotum

Sacerdotes curabant ludos. Præsertim quattuor collegia.

quattuor. quæ iſta. Pontifices, Augures, Septemuiri epulones, Quindecemuiri. Dio lib. LIII. ſub initium de ludis Actiacis Agrippæ: καὶ αὕτη μὲν (ſcilicet ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ) διὰ πέντε ἀεὶ ἐτῶν μέχρι του ἐγίγνετο, ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις ἐκ περιτροπῆς μέλλουσι. λέγω δὲ τοὺς ποντίφικας, καὶ τοὺς οἰωνιστάς, τούς τε ἑπτὰ καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. id eſt, *Atque ij ludi in hunc vſq. diem quinquennio quoque celebrati: quorum curatio penes quattuor collegia ſacerdotum, ordine & in vices. Dico Pontificum, Augurum, Septemuirorum, vti appellantur, & Quindecimuirûm.* Idem lib. LVIII. de iis quæ decreta poſt mortem Seiani. ἐψηφίσαντο δὲ ἑορτὴν διά τε τῶν ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερέων ἁπάντων (ὃ μὴ πώποτε ἐγεγόνει) ἀχθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐτελεύτησε, καὶ ἵππων ἀγῶσι καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις διά τε τῶν ἐς τὰς τέσσαρας ἱερωσύνας τελούντων, καὶ διὰ τῶν τοῦ Αὐγούστου θιασωτῶν ἀγγέλλεσθαι, ὃ οὐδέ ποτε ἐπεποίητο.

Xylandri lapſus in vertendo.

Quibus verbis interpretis errorem eſſe ſcio: qui vertit, *per quattuor collegia Pontificum.* imperitè, cùm debuiſſet, *ſacerdotum.* Pontificum ſanè collegium vnum eſt.

Dionis obſcuræ veritatis locus.

Quòd dicit autem Dio non anteà pronuntiatos ludos curatoſque per quattuor collegia, & Auguſtales: id ſi ſenſit, errat, & refellit hominem clarè hic, qui in manu, Taciti locus. Ceterùm ad curationẽ ſacerdotalem pertinet Cornelij & ille locus Annali XI. *Iiſque ludis intentiùs adfui, ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum Prætor. Quod non iactantiâ refero, ſed quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.*

Pag. 130.

Opprobrium maiorum Mamercus.] Salluſtianum eſt.

L. Cottam à Scipione Africano.] Cicero Diuinatione in Verrem, ibique Aſconius: & Valerius lib. VIII. cap. I.

Ser. Galbam à Catone Cenſorio. P. Rutilium à M. Scauro.] De Galbâ, ibidem Cicero, & Valerius: de Rutilio Liuius epit. LXX. Cicero in Bruto, & Oratore I. Oroſius libro V.

Iunius Otho, rhetor. Genus eius dicendi.

Iunio Othoni litterarium ludum exercere vetus ars fuit.] Declamator eo æuo notus. Seneca pater & ipſum & genus eius dicendi deſcribit, non ſine notâ, libro II. Controu. I. Ait illum vſum tecto genere dicendi & ſuſpicioſo, vbi minimè opus, & cùm apertè liceret agere. *Bene,* inquit, *de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in au-*

rem

rem tegere. Acumen ioci reddo, ſcriboque, *legere.* Acta, publica ſunt, nec aliud tam vulgò promptum notumq́ue. adeò vt prouerbij loco Seneca filius alibi dixerit, *Beneficia in acta non mitto*, id eſt, non publico, non diuulgo. Quid autem magis ridiculum, quàm Acta publica alicui recitare in aurem? Subtilis ergo in id vitium hominis iocus: quem bellè æmulatus eſt Martialis: Correctus de eo Scauri venuſtus iocus.

Garris in aurem ſemper omnibus Cinna,
Garris & illud, teſte quod licet turbâ.
Adeóne penitus hic ſedit tibi morbus,
Vt ſæpe in aurem Cinna Cæſarem laudes?

Epigramma Martialis ex hoc ioco.

Nec enim dubito, quin oculos habuerit ad breue illud Scauri acutumque dictum.

Obſcura initia impudentibus auſis propolluebat.] Clariſſimus Nic. Faber, *perpolluebat.* Hieron. Groſlotius noſter (verè noſter, dudum ſtudiis, nuper amore mihi iunctus) *propellebat*: bono pariter & prompto ſenſu.

Brutidium artibus honeſtis copioſum.] Vera laus. Non ſolùm enim inter oratores rhetoraſque locum habuit, recenſente Senecâ non ſemel: ſed etiam hiſtoriam ſcripſit, vt ex fragmentis appâret, cum laude. Pete à Senecâ patre, in Suaſoriâ De morte Ciceronis. Puta eumdem eſſe, quem ſignauit Iuuenalis: Brutidius orator & hiſtoricus.

——pallidulus mì
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram.

M. Paconius.] Quem poſtillà reum maieſtatis Tiberius interfecit, admonitu ſcurræ cuiuſdam. Sueton. Tib. cap. LXI.

Libellos diui Auguſti de Voleſo Meſſallâ.] Cuius ſæuitiæ clarum exemplum in Senecâ lib. II. De irâ. vbi item vocat eum Aſiæ Proconſulem ſub Auguſto. *Voleſus nuper ſub diuo Auguſto proconſul Aſiæ cùm trecentos vnâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadauera vultu ſuperbo, quaſi magnificum quiddam conſpiciendúmq; feciſſet, Græcè proclamauit, O rem regiam! Quis hæc rex feciſſet? non fuit hæc ira, ſed maius malum & inſanabile.* Nec plura ſuper eo mihi comperta. Pag. 131. Voleſus Meſſalla. Eius inſignis crudelitas.

At Cornelius Dolabella.] Præter ceteros adulator: qui ſuprà cenſuit, vt Tiberius ouans vrbem iniret. cuius mentio in priſco lapide coniunctim cum hoc C. Silano: Corn. Dolabella.

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN MARTIAL.
EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT. IDEM. QVE
PROBAVERVNT

Pag.132. Tacitus correctus. *Minutura, quoties gliscat potestas.*] Ne deliberare quidem quemquam puto, quin coniectura nostra vera sit, *Minui iura quoties g.p.* præclara & ex vsu rerum gnome.

Torquata Vestalis. *Torquatam priscæ sanctimoniæ virginem.*] Cuius memoriam seruat marmor Romæ:

IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ. VIR. VEST.
MAXIMÆ

itemque alterum in hortis Vaticani mihi lectum:

I. IVNONI
IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ
SACERDOTI. VESTALI
ANNIS. LXIIII.
CÆLESTI. PATRONÆ
ACTIVS. L.

Post auditi Cyrenenses, & accusante Anchario Prisco Cæsius Cordus repetundarum damnatur.] Fluctuaui in hoc loco. suprà enim scriptum eâdem de re: *Ancharius Priscus Cæsium Cordum Proconsulem Cretæ postulauerat repetundis.* Mirum videbatur agere Cyrenenses in illum, qui alienæ prouinciæ rector: & inclinabam vt substituerem, *Cretenses*. Dispulit hanc caliginem Strabo, apud quem libro vltimo in diuisione prouinciarum lego, Cretam cum Cyrenaicâ eiusdem Proconsulis fuisse. Ab hac mente Suetonius Vespasian. cap.11. *Quæstor Cretam & Cyrenas prouinciam sorte cepit.* vbi malè quidam libri, *prouincias*.

Creta & Cyrenaica sub eodem Proconsule.

Egregium publicum.] Ita dictum, vt vulgò bonum publicum, & Liuio *pessimum publicum*, lib.II. Rhenanum risi scribentem *Obscurius locus est* (censeo Delphos mittamus ad consulendum) *aut certè mendosus: qui forsan sic legi debeat, Se, remp & bonas domi artes.*

In Tacito nodus, quem nō explico. *Etsi delubra eius deæ multa in vrbe, nullum tali cognomento erat.*] Mirum verò. Nam & Liuius & Valerius

auctores

uctores sunt, Q. Fuluium Romæ dedicasse ædem Fortu-æ Equestri. Nominat & Iulius Obsequens: *C. Claudio,* nquit, *M. Perpernâ Coss. bubo in æde Fortunæ Equestris omprehensus, inter manus exspirauit.* Incendio consum- am suspicemur: nisi obstaret P. Victor, qui eam collo-at in regione IX. vrbis suo etiam æuo. Fatebor ingenuè. liud quod pro Tacito dicam non habeo.

Fortunæ equestris.

Quoties aduersa valetudo Flaminem Dialem incessisset, ut Pontificis max. arbitrio.] Suspicor locum mutilum. si non est, distinguo cum Vertranio, *Vt * Pontificis max. arbitrio, dum ne plusquam binoctium, abesset: dum ne die-bus, &c.* hoc sensu, vt in morbo gratia Flamini facta sit absentiæ, sed non vltra binoctiũ, nec diebus publici sacri.

Pag. 133.

* Ita in lege Papiâ apud Gell. I. ca. XII. Vt Pontificis max. arbitratu, &c.

L. Metelli Pontif. maximi exemplum.] Auctorum loca adduxi suprà.

Basilicam Paulli, Æmilia monumenta.] Bene Æmilia monumenta. Non enim vnius Æmilij opus. Æmilius Paullus qui posteà cum C. Marcello consul, duas Basilicas, veterem refecit, nouam locauit. auctor Cicero ad Atticum lib. IV. epist. XVII. Nouam interuentu bellorum ciuilium non * perfecit ipse, (vt alucinari video virum inter antiquarios primum:) perfecit sub Augusto Paullus Æmilius, qui consul anno DCCXX. & postea censor. Dio libro XLIX. καὶ τὴν στοὰν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε, κἀν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρωσεν. Eam incendio consumptam refecit XX. annis pòst alius Æmilius, vt narrat idem Dio lib. LIIII. ἡ μὲν οὖν στοὰ μετὰ τοῦτο, ὀνόματι μὲν ὑπ' Αἰμιλίου, ἐς ὃν τὸ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν γένος ἐληλύθει, τῷ δὲ ἔργῳ ὑπ' Αὐγούστου καὶ τῶν τοῦ Παύλου φίλων ᾠκοδομήθη. Et nunc post annos XXXV. iterum collapsam, firmauit ornauitque Manius Lepidus, is de quo dixi suprà.

Paulli Basilica & porticus.

* Appianus eam exstructã vult è pecuniâ CIↃ.IↃ. talentorum, quam à Cæsare acceperat, ne ei aduersaretur. Lib. II. Ciuil.

Quis refecerit.

Nec Augustus argueratTaurum, Philippum, Balbum.] Scribendum, *arcuerat.* id est vetuerat, prohibuerat. Tauri, amphitheatrum intellegit in campo Martio: Martij Philippi, ædem Herculis Musarum: Balbi, theatrum. Vide Suetonium Aug. cap. XXIX. Dionem lib. LI. & LIIII.

Illustrium virorum opera.

Concessit quibusdam & Augustus id vocabulum, ac tunc Tiberius Blæso. Postremum obiere eo anno viri illustres.] Distinguo locum, *Blæso postremum. Obiere eo*

Pag. 135.

Distinctio, cũ momento ad historiam.

Imperatoris nomen soli sibi Aug. reposuit.

anno, non leui ad historiam momento. Olim & liberâ rep. multi Impp. dicti, vt quisque rem suis auspiciis bene gessisset. Displicuit Augusto, & vt reliquos honores in se, sic & hoc nomen traxit. quod communicatum postea cum paucis, & ferè non nisi ex gente Augustâ. Tiberius tamen hîc Blæsum Imperatoris nomine insignit: eumque è priuatis postremum. id est, vt postinde soli Principes eo titulo sint vsi, nemini vltrà concesso subditorum. Non indignum notâ, quod obseruamus in Numis & inscriptionibus, Imperatoris titulum cùm Principis est, præponi; cùm victoris, subiungi. hoc modo. *Imp. Cæsar Augustus, &c.* contra *Iunius Blæsus Imp. M. Tullius Cicero Imp.* Quod etiam è Suetonij Iulio colligas cap. LXXVI. cuius id inuentum.

Vide Velleiũ lib. II.

Discrimen in positu nominis Imperatorij.

Asinius Saloninus, M. Agrippâ & Pollione Asinio auis, fratre Druso insignis, Cæsarique progener destinatus.] Asinio Pollioni oratori & historico filius natus Asinius Gallus, quem captis Salonis Delmaticâ vrbe agnomento dixit Saloninum. Seruius auctor in Virg. ecl. II. Etsi id cognomen Tacitus & Dio illi nusquam tribuunt, contenti dixisse Asinium Gallum. Is Saloninus duxit Vipsaniam, Agrippæ filiam; dimissam paullò antè à Tiberio, qui ex eâ sustulerat Drusum. Hoc est quod Tacitus lib. I. scripsit: *Nec Gallus ideò iram eius leniuit, pridem inuisus tamquam ductâ in matrimonium Vipsaniâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij vxor fuerat, plusquam ciuilia agitaret.* Habuit ex eâ liberos complures. Virilis sexus istos, C. Asinium Saloninum, de quo hîc: Asinium Gallum, de quo Suetonius, & Dio: Asinium Pollionem, qui consul anno vrbis DCCLVI. de quo Plinius, Tacitus, Dio & Fasti: Asinium Agrippam, de quo libro sequenti: Asinium Celerem, quem consularem Plinius nominat & ponit sub Principe Caio. Nec vanum est, quod tribuo tam multos. Iubet hoc Tacitus lib. VI. vbi de morte Asinij Galli patris: *Scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium parenti.* Cui loco abundè lucem fecerint ista. Superest vt virum doctum eripiam è luto. qui hæret, quomodo hîc Asinius Saloninus Drusi frater mortuus dicatur, quem Suetonius & Dio viuum ponunt Claudij æuo? Nam Suetonius ecce,

Stemma Asiniorum. Caussa cognominis Salonini.

Vipsania vxor Asinij Galli.

Multi liberi huic Asinio.

Tacito data lux contra Vertranium.

cap. XIII.

. XIII. in Claudio: *Conspirauerant ad res nouas Gal- Asinius, & Statilius Coruinus, Pollionis ac Messalla torum nepotes.* & Dio lib. vltimo: Ἀσίνιος γὰρ δὴ Γάλλος Δρούσου πρὸς μητρὸς ἀδελφὸς ἐπεβούλευσε μὲν τῷ Κλαυδίῳ :. Itaque quasi in pugnâ clarâ, concludit: *Quid ve- n sit, deus aliquis viderit.* Imò ego homo. Frater enim Salonini, non ipse: ne vltrà turbes, & in simpulo, od dicitur, excites fluctus. — Qui discordiã frustrà quærit inter concordes.

Cæsarique progener destinatus.] Vti aliquam duceret beris Germanici.

Consulatum ei adcelerauerat Augustus.] Quem cepit ter suffectos anno vrbis DCCLIX. Lapis priscus Romæ. — Capito consul.

C. ATEIO. CAPITONE. C. VIBIO. POSTVMO. COS.

Sed Labeo incorruptâ libertate.] Patrem æmulatus, vi- m præclarum & prudentem, qui bello Philippensi pro ertate fortiter occubuit. Appianus lib. IIII. Λαβεὼν δὲ ὶ σοφίᾳ γνώριμος, ὁ πατὴρ Λαβεῶνος τοῦ κατ᾽ ἐμπειρίαν κων ἔτι νῦν περιωνύμου, τοῦ πιστοτάτου τῶν οἰκετῶν τῆς δεξιᾶς λα- βόμενος, καὶ περιστρέψας αὐτὸν ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐλευθεροῦν, ιστρεφομένῳ ξίφος ἔδωκε, καὶ τὴν σφαγὴν ὑπέσχε. — Labeonis Icti pater egregius.

Iunia Catone auunculo genita, C. Cassii vxor.] D. Iu- us Silanus, qui consul cum L. Licinio Murenâ, vxo- m habuit Seruiliam sororem M. Catonis. Ex iis nata ec Iunia soror M. Bruti per matrem (nam Bruti pater it M. Iunius Brutus) Tertia vel Tertulla cognomento: quâ notus Ciceronis iocus, *Tertia deducta est.* — Iuniæ stirps in parte explicata.

Manlij, Quinctij.] Quare Manlij? quia Iunij Silani, in- xi Manliæ genti. T. Manlius Torquatus filium in loptionem dedit D. Silano. de quo Ciceronem vide I e Finibus, Valerium lib. V. cap. VIII. De Quinctiis nihil um repperi. — Manlij Iunios adtingunt.

AD LIB. IV. ANNALIVM.

AELIVM *Seianum.*] Funestum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: sed in ado- ionem datus alicui ex Æliis, dictus mutato inflexoque, vt solet, — Pag. 137. Seianus adoptionis nomẽ habuit.

vt ſolet, patris nomine, L. Ælius Seianus. Id enim prænomen illi Dio dat lib. LVII. At in nummo æreo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius hæc inſcriptio: TI. CÆSAR. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. AVGVSTA. BILBILIS. parte alterâ, corona è quercu. TI. ÆLIO. SEIANO. Non vidi, ergo.

Iuuenalis explicatur. *Genitus Vulſiniis.*] Quia ergo Vulſinienſis Seianus, ideo acutè & non ſine morſu Iuuenalis:

—— idem populus, ſi Nortia Thuſco
Fauiſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hâc ipsâ Seianum diceret horâ
Auguſtum.

Nurſcia, Volſinienſiũ dea. Nam Nortia, vel potius, vt libri meliores, Nurſcia, Volſinienſium peculiaris dea. Liuius lib. VII. *Volſiniis quoque clauos indices numeri annorum fixos in templo Nurſciæ Etruſcæ deæ diligens talium monimentorum [auctor] Cincius adſirmat.* Vbi velim deleri minutum illud gloſſema, quod circumſcripſi. Tertullianus: *Aſculanorum Ancaria dea, Volſinienſium Nurſcia, Otriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia.*

Apicio diuiti & prodigo ſtuprum venum dediſſe.] Quod idem Dio adfirmat lib. LVII. qui M. Gauium Apicium nominat. Sed Apicios eiuſdem notæ & luxus tres repe-

Apicios videri tres fuiſſe. rio. Primum, qui Athenæo nominatus lib. IIII. cap. XX. qui veteri rep. vixit, quemque à Poſidonio celebratum ait, & auctorem fuiſſe vt Rutilius in exſilium mitteretur. Alterum, qui Auguſti æuo. de quo noſter hîc & Seneca Conſolat. ad Elbiam: *Apicius noſtrâ memoriâ vixit, qui in eâ vrbe ex quâ aliquando Philoſophi vt corruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus, diſciplinâ ſuâ ſæculum infecit.* Qui idem Plinio dictus *nepotum omnium altiſſimus gurges*: & de cuius deliciis volumen Appioni Grammatico ſcriptum, lego in Athenæi lib. VII. At tertium, qui in imperio Traiani, cuius mentio apud Suidam in ὄστρεα. Τραϊανῷ ἐν Πάρθοις ὄντι καὶ τῆς θαλάσσης ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὁδὸν, Ἀπίκιος ὁ ὀψοφάγος ὄστρεα νεαρὰ διέπεμψεν ὑπὸ σοφίας τεθησαυρισμένα. ſi tamen Traiani ibi vox incorrupta.

Pag. 138. *Diſperſas per vrbem cohortes vna in caſtra conducendo.*] Non per vrbem modò, ſed per opida vicina diſperſæ fue-

runt

nt Prætoriæ cohortes, ex Suetonij cap. XLIX. in Augu-) : *Neque vnquam plures quàm tres cohortes in vrbe e passus est, easque sine castris: reliquas in hiberna & tiua circa finitima opida dimittere assuerat.* Castra au- m hæc ad muros vrbis, haud procul portâ Viminali : ui locus Viuarium vulgò dictus. Vide, si placet, Onu- ium, in vrbe Româ. Scholiastes Iuuenalis sic describit: xta aggerem primus castra posuit Seianus, id est, super iocletianas : quæ dicta sunt castra Prætoria.*

Prætoriæ cohortes sparsim habitæ.

Castra earum quâ parte vrbis.

In ceteros metus crederetur.] Monuit me Iosias Merce- us legendum videri, *dederetur*, vel, *dideretur.* quod ver- um sanè vbique in Tacito velut fataliter corruptum.

Intérque principia legionum sineret.] Inter militaria gna, ait Suetonius cap. XLVIII. in Tiberio. de quo ritu bundè in libris Histor.

Intenderat Seiano manus, & contrà tendentis os verbe- auerat.] Intendere manus, principium & caussa iurgij tiam hodie apud Italum vulgus. Libro I. suprà : *Postre- mò deserunt tribunal, vt quis Prætorianorum militum micorúmve Cæsaris occurreret, manus intentare, caussam iscordiæ & initium armorum.* Libro XIII. *Simul inten- ere manus, aggerere probra.* Seneca De clementiâ lib. I. *Conclamatio ciuitatis & fuga est, & dis ipsis manus inten- luntur.* At quod sequitur, Seiani os palmâ percussum à Druso: aliter apud Dionem & Zonaram legas, qui Dru- um percussum volunt à Seiano. Itaque eorum fide rescri- bit hic Vertranius, *Et hic contrà tendentis os verberaue- rat.* Neutri mihi persuadent; non illi sententiam, non hic ectionem. Seianum non tam proruptâ audaciâ fuisse crediderim, vt vltrò verberarit Principis Romani filium, Tribuniciâ potestate, & imperij consortem : & conuenit magis in mores Drusi, cui adeò promptæ ad verbera ma- nus, vt hâc de caussâ Castor sit cognominatus, teste Dio- ne ipso lib. LVII.

Intendere manus, rixæ nota.

Dio & Zonaras diuersi à Tacito. Sed errant.

Drusus Castor agnominatus, ob violentiam.

Ad vxorem eius Liuiam conuertere.] Suetonius Liuil- lam semper vocat : vt Claudillam, quam noster Clau- diam. Nec te mouerit. ὑποκόρισμα est, vt Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blan- ditias frequens. Sic in Musæo Carpensi lapis de hac ipsâ Liuiâ,

Liuilla, Claudilla.

SECVN-

SECVNDA LIVILLÆS MEDICA — TI. CLAVDIVS CÆSARIS. L. CELER. ÆDITVS A. VESTA.

Pag. 139. Eudemus, corruptor medicus.

Eudemus amicus ac medicus Liuiæ.] In criminatione medicorum non omisit eum Plinius lib. XXIX. cap. I. *Iam verò & adulteria etiam in principum domibus, vt Eudemi in Liuiâ Drusi Cæsaris.*

Quantò sit angustiùs imperitatum.] Rectè. & dictum in Traiani laudem, qui fines imperij promouit. Dixi suprà.

Rhenum iuxta octo legiones erant.] Diuisæ per varia castra & castella. Florus de Druso: *Per Rheni quidem ripam ampliùs quinquaginta castella direxit.* Quæ non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum.

Hispania ab Augusto domita. Vide Velleiũ lib. II.

Hispaniæ recens perdomitæ.] Ab Augusto. Liuius libro XXVIII. de Hispaniâ: *Ita ergo prima Romanis inita prouinciarum, quæ quidem continentis sint, postrema omnium nostrâ demum ætate ductu auspicióque Augusti Cæsaris perdomita est.* Propter Cantabros scilicet & Astures, quos ipse deuicit.

Dalmatia quando præsidialis facta.

Totidem apud Dalmatiam locatis] Dalmatia Augusto tradita, perpetuúmque præsidium in eâ decretum, anno vrbis DCCXLIII. Antea inermis fuit. Adi Dionem, libro LIIII.

Aduersum sibi videri Tacitum.

Cetera Africa per duas legiones.] Ain' tu duas? Atqui vna legio adtributa Africæ ab Augusto Tiberioque, te ipso teste non vno loco. Libro IV. Historiarum scribis: *Legio in Africâ auxiliáque tutandis imperij finibus, sub Diuo Augusto Tiberióque principibus, Proconsuli parebant.* Et lib. II. Annalium: *Furius Camillus Proconsul Africæ, legionem, & quod sub signis sociorum, ad hostem duxit.* Libro II. Histor. *In Africâ legio, cohortésque delectæ à Clodio Macro.*

Nodi eius solutio.

Vidimus hunc nexum, & soluemus. Vnam legionem ordinariam Africæ fuisse, verissimum est. Vnde hîc ergo duæ? Per bellum Tacfarinatis abducta è Pannoniâ legio, & in Africam missa. Supra lib. III. *Piso adsequitur legionem, quæ è Pannoniâ in vrbem, dein præsidio Africæ ducebatur.* Ea ibi mansit biennium paullò amplius, iterúmque in Pannoniam remissa. Hoc ipso libro, statim:

atim: *Cæsar post res à Blæso gestas, quasi nullis iam in Africâ hostibus reportari Nonam legionem iusserat: nec proconsul eius anni Dolabella retinere ausus fuerat, iussa principis magis quàm incerta belli metuens.* At enim qui suo loco quæque legio hoc ipso anno fuerit, decretum scribere Tacito, & nondum eâ abductâ: ideò duas ecce in Africâ collocauit, in Pannoniâ duas. Atqui tres in istâ debuerat: quod clarum vel ex iis, quæ in seditione trium Pannonicarum legionum dicta suprà. Vbi etiam recensita hæc Nona. Tres ordinariæ in Pannoniâ legiones.

Tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes.] Vigilum autem cur omittit? quæ numero & robore supra vrbanas. Septem enim cohortes erant, institutæ iam inde ab Augusto. Caussa hæc. quia id æui, inter legitimos iustosque milites, Vigiles non censebantur. Itaque in omnibus bellis ciuilibus Galbæ, Othonis, Vitellij, rara eorum mentio, nullus vsus. E libertinis lecti erant, vile genus, & Vulcani potiùs ministri quàm Martis. Itaque nec Præfecti vigilum inter illustres dignitates mentio Tacito vsquam: cuius auctoritas tamen adoleuit, sicut & militum ipsorum, uti ex Pandectis aliisque scriptoribus clarum. Dicam de hoc omni vrbano milite cum curâ, ad libros Historiarum. Pag. 140. Cohortes vigilum. Ex nullo aut vili loco. Præfecti vigilum Tacitus non meminit inter primores.

Et colonis antiquitus Rom.] Potius, *coloniis*.

Sociæ triremes.] Vt classis in Danubio, classis in Rheno, classis Foroiulij.

Cerni effigiem eius in monumentis Pompeij.] Statuam æneam in theatro Pompeij. Dio. Pag. 141.

Communes illi cum Drusorum familiâ fore nepotes.] Consideremus, quæso. Suetonius Claudij filio Druso desponsam Seiani filiam scribit, cap. XXVII. in Claudio. nec alius sententiæ est, quod noster lib. III. dixit Claudij filio Seianum socerum destinatum. Hæc certa, clara. sed quomodo hîc Drusus queritur, communes illi fore cum Drusorum gente nepotes? Locum non habet ea querela, vana est. si verè idem Suetonius scribit, Drusum exstinctum post paucos dies, quàm ei Seiani filia esset desponsa. Desponsa * autem ante biennium, vt ex Taciti suprà verbis clarum: ante biennium ergo exstinctus, & simul connubij nepotumque spes. An aliud aliquid est, quò noster hîc respexit? nemo dicet. In Zonarâ lego, Iuliam Drusi filiam Inquisitio in Tacitum. Filia Seiani quando desponsa Druso. * Anno vrbis DCCLXXIII. Zonaræ lectio vitiosa.

liam deſponſam Seiano : corruptè. quia ſcribendum Liuiam : intellegitque Germanici ſororem, de quâ infrà dicemus, Druſi maioris prolem. Quid nugamur? cùm omnia ſcrinia excuſſerimus, non inficiabimur, quin Tacitus guttam attigerit è flumine Lethes.

Cornelium aberraſſe videri.

Precandam poſthac modeſtiam, vt contentus eſſet.] Mirum genus loquendi, quaſi modeſtia inter deas. Et caue tamen immutes. ſimile illud è lib. XV. *Sic quoque optimam Fortunam orandam, vt pedes confectus itinerum ſpatiis equitem aſſequeretur.*

Loquendi noua, ſed ſignificans ratio.

Vt octo poſt annos cognitum eſt.] Rectè. eoipſo videlicet anno, quo interfectus Seianus, cùm Apicata eius vxor hæc ſcelera prodidit. Vide Dionem LVIII.

Conſules ſede vulgari per ſpeciem mæſtitiæ ſedentes] Id eſt, in ſedibus Prætorum aut Tribunorum, vt Dio interpretari videtur, in morte Auguſti, lib. LVI. ἐκαθέζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοὶ ὡς που ἕκαστος εἰώθει, οἱ δ' ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν στρατηγῶν, ὁ δὲ τῷ τῶν δημάρχων. Verterem ego : *Sederunt autem vulgus Senatorum, quo quiſque loco ſolebat : conſules verò infernè in ſubſelliis alter Prætorum, alter Tribunorum.* Nec diſſimile eſt, quod Suetonius ſcribit, Claudium *de maiore negotio acturum, medium inter Conſulum ſellas Tribunicio ſubſellio ſediſſe.* Humiles autem Senatorum omnium ſedes, altæ Conſulum & excelſæ. Lucanus V.

Sedes vulgaris in curiâ, quid.

Conſulũ ſublimes ſellæ.

Vt primùm mæſtum tenuêre ſilentia cœtum,
Lentulus è celsâ ſublimis ſede profatur.

Lentulus enim ibi conſul. & alius poëta quiſpiam,

Conſpicuum ſignis cùm premet altus ebur.

Intellegit conſulis ſellam curulem : in quâ, ornatus cauſâ, ſigna. Idem:

Eædem cælatæ.

Signa quoque in ſellâ noſſem formata curuli
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.

Vix propinquorum alloquia.] Alloquia, propriè in conſolatione. notatum aliis.

Alloquia.

Pag. 142.

Vix diem aſpici.] Ita enim moris, vt limine & domo ſe continerent in luctu. Plinius lib. IX. *Mitto ad Ariam rogo vt veniat. quoniã me recens adhuc luctus limine contineret.*

Appius Clauſus.] Lego, *Atta Clauſus*, vel *Attius*. Adi lib. XII. Annalium.

Has

Hæc vulgo iactata.] Et credita Orosio, qui libro VII. tradit Drusum à Tiberio veneno exstinctum. At me non valdè mouent eiusmodi scriptores, legitimæ historiæ (dicam iratis quorundam auribus) dehonestamenta. Pag. 143. Orosij error.

Laudante filium pro rostris Tiberio.] Velo quidem interposito, ne Pontificis maximi oculi adspectu cadaueris funestarentur. Seneca, Consolatione ad Martiam: *Tiberius Cæsar & quem genuerat, & quem adoptauerat, amisit. ipse tamen pro rostris laudauit filium, stetítque, in conspectu posito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret.* Recenset eumdem ritum Dio LIIII. in funere Agrippæ, sed caussam eius ignorare fatetur, & quam Seneca dedit, refellit. Verba sunt: τόν τε λόγον τὸν ἐπ' αὐτοῦ εἶπε παραπέτασμά τι πρὸ τοῦ νεκροῦ παρατείνας, ὅπερ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα διατί ἐποίησεν. εἴρηται δ' ὅμως τοῖς μὲν ὅτι ἀρχιερεὺς ἦν, τοῖς δὲ ὅτι τὰ τῶν τιμητῶν ἔπραττεν, οὐκ ὀρθῶς φρονοῦσιν. οὔτε γὰρ τῷ ἀρχιερεῖ ἀπείρηται νεκρὸν ὁρᾶν, οὔτε τῷ τιμητῇ, πλὴν ἂν τὸ τέλος ταῖς ἀπογραφαῖς μέλλῃ ἐπάξειν. Id est: *Sed & laudationem Agrippæ Augustus recitauit, velo quopiam ante mortuum expanso. Id cui rei factum, mihi non liquet. Tamen alij volunt ideò, quia Pontifex esset: alij, quia obiret munera Censoris. Neutri rectè. Neque enim vel Pontifici mortuum aspicere nefas: neque Censori, nisi cùm finem censioni imponit, condítque lustrum.* Hæc Dio. sed ego existimo, de Pontifice Senecam *vera dicere. Sacer enim: ideoq. non ipsum solum arceri aspectu funesto, sed & statuas deorum voluerunt. Quæ si in loco positæ, vbi supplicia & cædes, velari eas mos fuit, aut transferri. Notat ipse Dio lib. vlt. *Claudius*, inquit, *delectabatur gladiatoribus, & præsertim meridianis. Ideò plerosque seruos, qui dominos sub Caio aut Tiberio calumniati erant, hoc modo perdebat. Eorumq́ tantus fuit numerus, vt Augusti statuã eo loci positam iusserit transferri, ne aut semper adspiceret cædes, aut semper velata esset.* Mos rarus: & cuius vestigia nõ alibi mihi visa.

Pag. 144. Velum inter mortuum interiectum.

De caussa eius facti Dio dissentit.

* Facit à Seneca Tacit. lib. II. *Neque Imperatorem auguratu & vetustissimis cærimoniis præditum contrectare feralia debuisse.*

Statuæ item velabantur.

Inter quos dilegerat Iulium Postumum.] Est'ne ille, qui Præfectus Ægypto postea? de quo Romæ lapis, Iulius Postumus.

PRO SALVTE TI. CLAVDI. CÆSARIS. AVG. GERMANICI. PONT. MAX. TRIB. POT. VII. COS. IIII. IMP. XV. P. P. CENSORIS.

·.·.·.· LIBERORVMQVE
EX VOTO. SVSCEPTO. C. IVLIVS. SEX. F. COR.
POSTVMVS. PRÆF. ÆGYPTI.

Vix puto. Claudij enim æuo ille floruit, non hoc Tiberiano. Magis ergo vt referas ad eum quem, Velleio indice, nouimus Consularem & illustrem. *Quintus Postumius*, inquit, *vir Consularis Præpositus Delmatiæ, ornamenta meruit triumphalia.*

Hispaniæ diuisio.

Proconsul vlterioris Hispaniæ.] Id est Bæticæ, quæ populo relicta, & ideò in eâ Proconsul. Plura distinctiùs de Hispaniæ diuisione infrà ad 1. Histor.

Probata coniectura in Tacito.

Ob atrocitatem temporum in insulam Amorgum deportatur.] Placet olim emendatio, *atrocitatem morum.* quam velim distinctione iuuari hoc modo: *de vi publicâ damnatus ob atrocitatem morum, in insulam.* Facilis exscribentium lapsus repetitione syllabæ, *tem morum.* Et si non sum ignarus à Suetonio *temporum atrocitatem* dictam, Calig. cap. VI. sed hîc vt censeo parum opportunè. Puto autem pertinuisse ad Serenum caput hoc legis Iuliæ: *Iuliâ de vi publicâ tenetur, qui cùm imperium potestatémve haberet, ciuem R. aduersus prouocationem necauerit, verberauerit, iusserítve quid fieri, aut quid in collum iniecerit vt torqueatur.*

Caput legis Iuliæ de vi publicâ.

Pater Sempronius.] Qui adulter in Iulia, suprà lib. I.

Pag. 145. Osci ludi.

Oscum ludicrum.] Quod celebratum Romæ, non Romanâ linguâ. Strabo lib. V. Ἴδιον δέ τι τοῖς Ὀσκοις καὶ τῷ τῶν Αὐσονίων ἔθνει συμβέβηκε. τῶν μὲν γὰρ Ὀσκων ἐκλελοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, ὥστε ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι. Censent, idem cum Atellanis ludis: nec errant. Nam Atella, Oscorum vrbs. Sermo autem Oscus, diuersus à Latino. Titinnius,

Qui Oscè & Volscè fabulantur, nam Latinè nesciunt.

Quo & Campani vsi videntur, &, vt Liuius alibi me docet, Samnites.

Censorium funus. Vertranij ridicula sententia.

Quamquam nouo homini Censorium funus.] Quæri video quid sit censorium funus. Vertranius censuit, id esse in cuius nimiam pompam, vt in opus censorium, animaduertere Censoribus licuisset, nisi iussus Prætoris adfuisset. Nimis velim ad manum mihi laurus sit, quam mordeam:

eam: ità præcordia mihi saliunt ad risum. Alij idem pu-
ant Funus publicum, Funus censorium, Funus indi-
tiuum. Non audio. arbitror ego Funus publicum & In-
ictiuum, eadem: nec aliud esse, quàm cùm denuntiatur
c indicitur publicitus per præconem. Censorium, par-
em eius esse: id est, vt omne Censorium funus, Publi-
um sit (quî enim aliter honoratum esse potest?) at non
mne Publicum, Censorium. Vt inter magistratus, ho-
oratissimi Censores, isque cumulus quasi reliquarum
ignitatum: sic inter funera illud, primo loco. Itaque Ca-
itolinus de Pertinace: *Funus imaginarium ei & Censo-
ium ductum est, & ab ipso Seuero funebri laudatione ho-
oratus est.* Tacitus de Sabino fratre Imperatoris: *Funús-
ne Censorium Flauio Sabino ductum.* Et lib. XII. *Decre-
um Claudio censorium funus, & mox consecratio.* Quâ
rgo notâ eximium hoc funus? Credo istâ, vt omnia in eo
urpurea essent, vestes stragulaque. in aliis, tantùm pur-
urâ prætexta. Non obscurè annuere mihi videtur Poly-
ius, lib. VI. *Vbi autem præclarus aliquis ex domesticis
biit, instituunt funeris apparatum, & circumfusi qui si-
niles magnitudine ac staturâ videntur, vestes capiunt; si
onsul vel prætor fuit, purpurâ prætextas; si censor, purpu-
eas; si * triumphalis, auro intextas.* Postrema Græcè sic
abent: ἐὰν μὲν ὕπατος ᾖ καὶ στρατηγὸς ἢ γεγονὼς, περιπορφύ-
ους (intellege ἐσθῆτας) λαμβάνουσι. ἐὰν δὲ τιμητὴς, πορφυρᾶς.
ὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς, διαχρύσους. Publico autem fu-
neri opponitur, Tacitum. id est, sine pompâ, sine dissi-
gnatore, sine ludis, præcone, indictione, silens & quie-
um. Seneca, De Tranquillitate lib. I. cap. I. *Quid opus
st sæculis duratura componere? Vis tu nunc id agere, ne te
osteri taceant? Morti natus es. minus molestiarum ha-
bet funus Tacitum.*

Funus publicum & Indictiuũ eadem.

Eius pars censorium.

Id honoratissimum.

Notæ eius funeris.

*At de triumphali, sub principibus nihil legi: & videtur confusum cum Censorio. Nam & Claudius & Pertinax eo elati, tanquam dignissimo.

* E Polybij verbis suspicère distinctum Censorium fu-
nus à Triumphali fuisse, & hoc dignius. Mihi ita non vi-
detur. Primùm, quia nemo Latinorum Triumphale no-
minat. Deinde, quia Censorium reperio Principibus ipsis
ductum (vt Claudio, vt Pertinaci:) quos constat hone-
stissimo affectos. Tertiò, quia illa ipsa ornamenta quæ
Triumphali tribuit Polybius, reperire est in isto. Vide
Xiphilinum in Seuero. Currum huic interuenisse, ritu

Triumphale funus, idem Censorio.

Non in eo currus.

triumphantium, non opinor. Nam quod in Propertio legis,

Propertij alia lectio.

Cuius honoratis ossa vehantur equis:

verius est, *aquis*. & illeipse poëta superiori eius libri Elegiâ, in amne infero distinxit duplices sedes & * nauigationes. Quod in Dione etiam scriptum funere Augusti, imaginem eius vnam (tres enim fuerunt) vectam ἐφ' ἅρματος πομπικοῦ, id est, *curru triumphali*, vt interpretes volunt: ego mallem, *curru pompali*. & Carpentum intellegam, quo per pompam Circensium dij transuecti. Hoc enim noui honoris genus apposite tributum nouo diuo.

* *Turbâque diuersâ nauigat omnis aquâ.*

Dio seorsim à vulgo intellectus.

In foro Augusti statuæ illustres.

Effigiem apud forum Augusti.] Vbi in vtrâque porticu ab ipso Augusto locatæ statuæ omnium veterum ducum. Suetonius.

Procurator Asiæ Lucillius Capito.] Eadem omnia è Tacito Dio, lib. LVIII. in extremo.

Pag. 146. Mos legendi Flaminis Dialis. Flamines Patricij, & maiores. Plebei & minores. In sacris confarreatio. Matrimoniũ triplex. Farre iunctũ.

Nam patricios confarreatis parentibus genitos tres simul nominari] Non alibi tam expressi ritus in legendo Diali. Ait, *patricios*. Quia cùm quindecim Flamines essent, ex iis tres primi instituti à Numâ, non nisi ex patribus legebantur: iique Maiores dicti. alij etiam è plebe, appellatique Flamines minores. Addit, *confarreatis parentibus*. quia, vt Plinius ait, *in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat*. Triplex enim matrimonij contrahendi mos, Vsu, Farre, Coëmptione. Antiquissimum genus, Farre videtur, quod Dionysius appellat γάμον κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους. eratque necessum non solùm Flaminem nasci confarreatis parentibus, sed & ipsum cum Flaminicâ farre iungi. Seruius Danielis in excerptis à Pythœo: *Tribus modis apud veteres nuptiæ fiebant: Vsu, si, verbi gratiâ, mulier anno vno cum viro, licet sine legibus fuisset. Farre, cùm per Pontificem Max. & Dialem Flaminem per fruges & molam salsam coniungebantur: vnde Confarreatio appellatur, ex quibus patrimi & matrimi nascebantur. Coëmptione verò atq. in manuconuentione, cùm illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat, vt si quis prior fuisset defunctus, locum hereditatis iustum alteri faceret.* Iterum alibi: *Quid enim est aliud dextra, quàm in manum conuenire? quæ conuentio eo ritu perficitur, vt aquâ & igni adhibi-*

Seruij fragmentũ, quod bene ista explicat.

lhibitis duobus maximis elementis, natura coniuncta ha-atur. quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Fla-inem & Flaminicam iure Pontificio in Matrimonium cesse est conuenire. Et paullo pòst: *Mos fuit Flamini ac laminiæ vt per Farreationem in nuptias conuenirent, sel-s duas iugatas, ouili pelle superiniectâ poni, eius ouis quæ stia fuisset: & ibi nubentes velatis capitibus in confar-atione Flamen ac Flaminica residerent. Confarreatio-s autem tonitru dirimit.* Pulchræ reliquiæ. Adde Fe-um in Diffarreatio, & Arnobium lib. IIII. *Vxores enim j habent, atq; in coniugalia fœdera conditionibus veniunt ntè quæsitis. Vsu, farreo, coëmptione, genialis lectuli sa-ramenta conducunt.* Ritus farreationis.

Et quando exiret è iure patrio] Defectum locum cen-o: & deesse quæ ad cæremoniarum difficultatem perti-ent. Qui cautus cærimoniæque Flaminio adiunctæ, ha-es apud Agellium lib. x. cap. xv.

Flaminica Dialis.] Flaminia, appellari mulier ipsa idetur, ex lapide prisco, MARCELLA. FLAMI-IA. AVGVSTÆ. Flaminia.

Augusta sedes inter Vestalium consideret.] Quibus lo-us è regione Prætoris. Suetonius Aug. cap. XLIIII. *olis virginibus Vestalibus locum in theatro separatim, & ontra Pratoris tribunal dedit.* Vestales in theatro vbi sedebant.

Cùm pro incolumitate Principis vota susciperent.] De quibus dicam Annali XVI. Ceterùm notat Dio hoc anno rima decennalia Tiberij Cæsaris celebrata: quorum ori-inem pete ab eodem scriptore lib. LIII. Pag. 147. Vota annua.

Non vt stipendiariis pecuniæ redderentur.] Id est Gallis rouincialibus, quos exhauserat. Pag. 148.

Quartam accusatoribus, secundum necessitudinē legis.] Legis, vt censeo, Iuliæ de Maiestate. Nā quod alij de Pa-piâ suspicantur, refuto. Dicit à me Tacitus, qui cuncta n hac quæstione exercita scribit lege Maiestatis. Quarta utem præmium, non in hâc solùm, sed etiam De repe-tundis lege. de quâ ipsâ nihil abnuo, quin hîc accipiamus. Asconius in Verrem non vno loco ostendit, Quadrupla-tores dictos à præmio quartæ, quam consequebantur. Innuit ipse Cicero lege & more id receptum: *Non enim, inquit, spolia C. Verris, sed existimationem populi Rom.* Quarta, præmium in crimine Maiestatis. Itē repetundarum.

Quarta, vulgare præmiũ accuſatorum.

concupiui. Fortaſſe & in criminibus aliis præmium idem. Ideò vulgare præmium id interpreter in Paullo, l. XIII. De iure fiſci: *Heredem,* ait, *eius vltra vulgare præmium nihil conſecuturum.* De lege Maieſtatis, auctor mihi adfirmandi Ioſephus lib. XIX. vbi de ſeruis, quos Caius in dominos emittebat: ῥᾴδιον γὰρ, inquit, ψευδομένοις τε κατὰ τῶν κυρίων πιστεῦσαι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν, ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις, μισθῷ τῶν κατηγοριῶν, διὰ τὰ ἆθλα αὐτοῖς προκεῖσθαι τὰς ὀγδόας τῶν οὐσιῶν. id eſt: *Facilè enim iis & mentientibus contra dominos credi, & opes aperientibus ſimul liberis diuitibúſque fieri: propter præmium accuſationum, quo octaua bonorum pars iis propoſita.* Si octaua ſeruo; bene colligo, libero quartam. Nec in ſeruili accuſatione aliud capere perſuadeor, quàm crimen maieſtatis. Illud moneo, Principum æuo, non tam ex lege quàm arbitrio Senatus præmia decreta. Libro VI. infrà: *Quâ damnatâ cùm præmium accuſatori decerneretur, Iunius Otho trib. pl. interceſſit.* Sic libro XVI. *Liberto & accuſatori præmium operæ* (non pecunia vlla ſed) *locus in theatro inter Tribunicios viatores datur.* Interdum certa pecunia adtributa, vt Eprio Marcello quinquagies H-S, Thraſeâ damnato: Regulo ſeptuagies H-S & ſacerdotium, damnato Craſſo. Tacitus Ann. libro XVI. & Hiſtor. IIII. Nec prætereundus hîc Dionis locus, qui de præmiis eorum qui Cæſaris percuſſores accuſabant, χρήματα, inquit, ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, τό, τε μηκέτι μήτ' αὐτὸν, τούς τε υἱεῖς, τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ στρατεύεσθαι, ἐλάμβανον. id eſt: *Præmium accuſationis pecuniam accipiebant è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum quemcumque is gerebat: item vacationem à militiâ, ſibi, liberis, nepotibus.* Vt videantur legis eius Pediæ exemplo inſtituta præmia accuſatorum.

Seruis octaua præmium.

Variatum in his præmiis, pro arbitrio Senatus.

Pag. 149. Diſſidium inter Vlpianum & Corneliũ.

Meſſallinus Cotta cenſuit cauendum Senatuſconſulto, vt quamquam inſontes magiſtratus prouincialibus vxorum criminibus plecterentur.] Et cautum non dubiè hoc anno. Si enim antè; quorſus hæc ſententia? Tamen Vlpianus De Officio Proconſulis, decretum id refert ad Cottam & Meſſallam Coſſ. id eſt, ad quartum ante annum. Ait, *Proficiſci quidem Proconſulem melius eſt ſine vxore, ſed*

il & cum vxore poteſt, dummodo ſciat Senatum Cottâ & Meſſallâ Coſſ. cenſuiſſe futurum, vt ſi quid vxores eorum qui ad officia proficiſcuntur deliquerint, ab ipſis ratio & vindicta exigatur. Vir * doctiſſimus conatur legere, *Senatum Cottâ Meſſallino conſulente cenſuiſſe.* acute; ſed me iudice, non exſoluet vllum acumen Domitium hâc culpâ. Sed Vlpianus certè errat. *Cuiac. obſeruat. lib. VI. cap. XXX.

Vt ſuprà rettuli.] Libro I.

Piſonémque grauius ſecreti ſermonis incuſauit.] Mendoſum arguunt multa. Primum, quòd accuſator nemo expreſſus, vt ſolet. quòd Tiberius ipſe incuſaſſe eum dicitur, inſolens Imperatori. quòd pars accuſationis ſpreta dicitur, vt atrocior vero: quod non eueniſſet Principe accuſante. Nequis dicat non legitimam accuſationem fuiſſe, tantùm Principis mandatum: ecce addit *Ceterorum receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam.* At reus recipi ſine accuſatore non potuit. Lego igitur, *Piſonem Q. Granius.* Granij Romæ non ignoti iaminde à Lucillij æuo, apud quem Granius præco: & infrà lib. VI. Granius Martianus, ſuprà lib. I. Granius Marcellus. Mendoſus locus. Fortaſſe emendatus.

Relatum de Caſſio Seuero exſule] Qui primus flexiſſe dicitur ab illâ rectâ & vetere dicendi viâ. quem & hiſtoriam ſcripſiſſe comperior ex Tertulliani Apolog. & Suetonij Vitellio, cap. II. Eius laudes vide apud Senecam patrem lib. III. Controuerſ. initio. Caſſius Seuerus.

Per immodicas inimicitias.] Suſpectum.

Vt iudicio iurati Senatus Cretam amoueretur.] Quod ſub Auguſto ei accidit, ſcriptis etiam libríſque abolitis. Sueton. Calig. cap. XVI. noſter ſuprà, lib. I. Ait, iudicio iurati Senatus. quod erat, cùm Senatus deum teſtem aduocabat, ſe cenſiturum, quod è fide ſuâ réque publicâ videretur. Liuius lib. XLII. *Vt iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret decernerétque.* Lib. XXX. *Patres igitur iurati (ita conuenerat) ita cenſuerunt, vti Conſules prouincias inter ſe compararent.* Appian. lib. II. Ciuil. τοῦ- λου μόνου δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι, ἤλουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ. Tacitus hoc ipſo libro: *P. Suillium amouendum in inſulam cenſuit tantâ contentione animi, vt & iureiurando obſtringeret è rep. id eſſe.* Morem eum poſteà obtinuiſſe in omni Senatu, idque lege quâdam Traiani, colligas ex Plinij verbis, lib. V. epiſt. Iuratus Senatus.

Idem mos Græcis.

Quinctiam Dextrum, qui primus diuersum censuerat perlatâ lege de Senatu habendo, iurare coëgit è republica esse quod censuisset. Græci id vocabant ἱερὰν συμβουλὴν: & formula eius eleganter expressa apud Xenophontem περὶ ἀναβάσεως Κύρου, lib. v. in oratione Hecatonymi: εἰ μὲ συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μὴ, τἀναντία. αὕτη γὰρ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. Sed is mos quando primùm cœpit?haud temerè dixerim. Puto tamen Coriolani æuo. in cuius caussâ Tribuni plebis volunt & impetrant, *vt Senatus iuratus sententiam dicat, vti solet in consessu iudicum.* Dionysius ait, lib. VII.

Saxo Seriphio.] Verè, saxo. Vide Strabonem lib. x.

Cassij diuturnitas in exsilio.

Consenuit.] Benè, *Consenuit.* Nam annos XXV. in exsilio hæsit. Eusebius Chronicis: *Cassius Seuerus orator egregius XXV. exsilij sui anno, summâ inopiâ, moritur: vix panno verenda contectus.*

Similis planè in Quinctiliano narratio.

Plautius Siluanus Prætor Aproniam coniugem in præceps iecit.] Similis at non eadem res narrata Quinctiliano lib. VII. cap. III. *Id autem genus, de quo nouissimè dixi, non solùm in scholis sæpe tractatur, sed etiam in foro. Nam id est in caussâ Næuij Apruniani* (lego, *Nonij Aproniani*) *solùm quæsitum, Præcipitatáne esset ab eo vxor, an se ipsa suâ sponte iecisset. Quam actionem equidem solam in hoc tempus emiseram: quòd ipsum fecisse seductum iuuenili cupiditate gloriæ fateor.* De hoc ipso autem Plautio lapis,

Ti. Plautius.

TI. PLAVTIO. M. F. M. N.
SILVANO. ÆLIANO.
PONTIF. SODALI. AVGVSTALI
III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI. CÆSARIS
LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Id est, *Triumuiro auro argento æri flando feriundo, Quæstori Tiberij Cæs. Legato Legionis quintæ.*

Vrgulania Siluani auia] Vrgulanij in gente Plautiâ sunt. Lapis. A. PLAVTIVS. M. F. VRGVLANIVS. & Suetonij Claudio. Plautia Vrgulanilla, nō Herculanilla eius vxor: quod rectè monuit ex vet. libro Torrentius.

Pag. 150.

Nam priores duces sibi impetrando.] Corrigo, *vbi impetrando.*

Tres laureatæ in vrbe statuæ.] Furij Camilli, L. Apronij, Iunij

Iunij Blæsi. De statuis triumphalibus Plinius. & Tacitus in Agricolâ: Igitur *triumphalia ornamenta, & illustris statuæ honorem, & quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni iubet.* Statuæ pro triumpho.

Raptabat Aphricam Tacfarinas.] Non, *reptabat*, vt vulgò. Alibi: *Igitur raptare inter se, immittere latronum globos.*

Ptolemæo Iubæ filio.] Quem Caius posteà interfecit. Sueton. cap. XXVI. *Ptolemæum regis Iubæ filium consobrinum suum (erat enim & is M. Antonij ex Selenâ filiâ nepos) interfecit.* Seneca De Tranquillitate: *Ptolemæum regem Africæ, Mithridatem Armeniæ, inter Caianas custodias vidimus. Alter in exsilium missus est: alter, vt meliore fide mitteretur optabat.* Ex verbis Senecæ appâret dimissum Ptolemæum, sed per viam iussu Caij interfectum. Ptolemæus Africæ rex.

Proconsul eius anni P. Dolabella.] Cuius memoriam in Illyrico seruat lapis. P. Dolabella.

P. CORNELIO
DOLABELLÆ. COS.
VII. VIRO. EPVLONI
SODALI. TITIENSI
LEG. PRO. PR. DIVI. AVGVSTI
ET. TI. CÆSARIS. AVGVSTI
CIVITATES. SVPERIORIS
PROVINCIÆ. HILLYRICI.

Thubuscum opidum.] Mauritaniæ Cæsariensis. aliâs, Tubusuptus, & Succubæ dictum.

Perculsa gens & culpæ nescia.] Imò, *culpæ conscia.* atque ita scribo. Nam suprà ait, *prædarum receptorem & socium prædandi fuisse Garamantum regem, missis leuibus copiis.* Non ergo extra culpam. Pag. 151. Emendatus Cornelius.

Scipionem eburnum, togam pictam, antiqua patrum munera ferret.] Et valdè quidem antiqua. Siquidem Porsenæ regi ea missa lego apud Dionysium lib. v. ἡ δὲ τῶν ῥωμαίων βουλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν τυρρηνῶν συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο Πορσένᾳ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον καὶ σκῆπτρον, καὶ στέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ὑπ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο. Nec prius vestigium, opinor, eius ritus. Quâm vetus mos mittendi scipionis siue sceptri.

Pag. 152. Ambigua lectio. Calles prouincia. Adi Turneb. lib. III. cap. IX. & XXII.

Cui prouincia vetere ex more Cales euenerat.] Vtrum Calles hîc legimus, an Cales? Si Calles: interpretor ex Suetonij loco, in Iulio cap. XIX. *Opera ab optimatibus data est, vt prouincia futuris Consulibus minimi negotij, id est siluæ calléſq. decernerētur.* Vt antiquitus quidem calles, (eo nomine intelligimus curam publicorum ſaltuum calliumque, in quibus pecora paſcebantur, ære aliquo conſtituto) prouincia Quæſtorum fuerit: interdum & Conſulum, ſi bella nuſquam aut hoſtis. Sed nec Cales mihi diſpliceat: vt in eo oppido Quæſtoris fuerit ſedes. Sic enim in Liuio lego, Piſas Conſulibus decretas, & Tarentum Prætoribus: & lib. XXV. *Nero prætor Sueſſulam ſortitur.* quibus opidorum nominibus, loca ſcio intellegi vicina. Veteri autem rep. ante Sullam, cùm octo Quæſtores eſſent, exque iis duo Militares, duo Vrbani: ſatis conſtat quattuor reliquos prouincias in Italiâ aut certè Siciliâ habuiſſe: externis prouinciis imperio nondum adiunctis. Eas puto ſic conſtituendas, (quid enim niſi arbitrium interponam in re caſcâ & obſcurâ?) Aquariam ſiue Frumentariam, Oſtiæ: cuius mentio Ciceroni pro Cn. Plancio, pro Murænâ, & Interrogatione in Vatinium teſtem. cui Quæſtori ora tota maris inferi, ſubuectio frumenti, res nautica, aliaque talia curæ. Secundam Gallicã, Arimini. Meminit Suetonius in Claudio, cap. XXIIII. *Detractâ Quæſtoribus Oſtienſi & Gallicâ prouinciâ, curam ærarij Saturni reddidit.* Video ibi * virum doctum velle, *callium prouinciã*: eruditè fateor & acutè. & tamen ſuſtinet aſſenſionem meam Plutarchi locus Sertorio: quem Quæſtorem deſignatum ait Galliæ circumpadanæ. ταμίας, inquit, ἀποδειχθεὶς τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας. Tertiam Calibus, ad Vulturnum flumen. qui Quæſtor tractui Campano Sidicinoque præfuit Brundiſium vſque. Eam non alio tibicine fulcire poſſum, quàm hoc loco. Quartam adhuc quæro. niſi ſi fuerit in Siciliâ Lilybæi. argumento, quòd ea prima prouinciarum facta: & quòd etiam inferiori æuo cùm miſſus illuc Prætor, ſemper in Siciliâ duo Quæſtores Syracuſanus & Lilybætanus.

Cales, Quæſtorum prouincia. Lib. XXVI. Lib. XLV. Prouinciæ Quæſtorum antiquitus.

Aquaria, Oſtiæ. Vide Antiquas meas, lib. I. cap. XII.

Gallica, Arimini.

* Torrentium in eũ locum.

Campana, Calibus.

Sicula, Lylibæi.

Nomen viri Q. Vibius Serenus in Senatum inducti ſunt.] Puto legendum totum locum, *reus pater, accuſator filius (nomen vtrique Vibius Serenus) in Senatum inducti ſunt.*

ti sunt. Nec malè etiam coiuerit hiulca aliâs oratio, traiectis verbis: *reus pater, accusator filius in Senatum inducti sunt. Nomen viri Q. Vibius Serenus, ab exsilio retractus*. Elige.

Tacitus correctus.

Et tum catenâ vinctus, perorante filio. Præparatur adolescens multis munditiis.] Audio virum magnum & meritis in litteras clarum Err. Memmium legere: *perorante filio pater. Paratus adolescens*. Et rei & hominis caussâ quis non comprobet?

Memmij coniectura.

Robur & saxum minitantium.] *Robus*, ait Festus, *in carceee is locus, quò præcipitatur maleficorum genus, quod antè arcis robusteis includebatur*. Liuius XXXVIII. *Vt in carcere instar furis & latronis vir clarissimus includatur, & in robore ac tenebris exspiret; deinde ante carcerem nudus proiiciatur*. Plautus Pœnulo:

Pag. 153. Robur in carcere.

Vos ego iam detrudam ad molas: inde porrò ad puteum atque robustum codicem.

Plautus explicatus.

Et allusit per iocum idem Capteiueis:

At ego faciam vt pudeat, nam in ruborem te totũ dabo.

vbi malim scribi, *in robur*. Nec tamen omiserim, hîc in Tacito, Robur videri potiùs supplicij locum quàm custodiæ. Valerius ita accepit, lib. VI. cap. III. *Quinetiam familiares Gracchorum, nequis reip. inimicis amicus esse vellet, de robore præcipitati sunt*. & Lucanus lib. II.

De robore præcipitari.

Sæua Tribunicio maduerunt robora tabo.

Itemque Calpurnius, scitus sanè declamator, Decl. V. *Video carcerem publicum saxis ingentibus structum, angustis foraminibus tenuem lucis vmbram recipientem. In hunc coniecti, robur Tullianum prospiciunt: & quoties iacentes ferrati postis stridor excitat, exanimantur, & alienum supplicium aspectando* (ita inibi lego) *suum discunt*. Ex quo clarè discas robur hoc in Tulliano fuisse, id est carceris inferiore loco. Liuius XXXIV. *Pleminius in inferiorem demissus carcerem est, necatúsque.*

Post damnatum Libonem missis litteris exprobrauerat suum tantùm studium sine fructu fuisse.] At in damnatione Libonis nulla mentio huius Sereni, nullæ partes.

Intercessit Gallus Asinius.] Vulgò vitiosa distinctio. Scribe totum locum, *intercessit. Gallus Asinius G. a. D. claudendum censere*. id est, censebat. Intercedendi Asper-

Vitiosa distinctio in Tacito.

nandi-

nandiq́ue verba ad Cæsarem ipsum referenda sunt, qui iure Tribuniciæ potestatis intercessit decreto, inuidiæ minuendæ.

Pag. 154. Suillius. *Suillium Quæstorem quondam Germanici.*] Gloriatur ipse in oratione contra Senecam: *Se Quæstorem Germanici; illum domus eius adulterum fuisse.*

Pag. 155. *Ex quîs magnarum sæpe rerum motus oriuntur.*] Lego, *monitus oriuntur.* Non enim vllos motus ex accusatione aliisq.talibus oriri vult: sed rerum salubrium exempla monitionesq́ue. Qui reuerâ pulcherrimus historiæ fructus.

Res Romana. *Neque alia rerum.*] Emendaui, *neque aliâ re Rom.* Rem Romanã hoc sensu non semel dixit, vt monui supra.

Sententia è Thucydide. *Ceterùm vt profutura, ita minimum oblectationis adferunt.*] Dixit idem Thucydides: καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται.

Laudatóque M. Bruto, C. Cassium Romanorum vltimum dixisset.] Hoc quidem Bruti ipsius elogium fuit de Cassio iam mortuo: publceq́ue dixit ἔσχατον ἄνδρα Ῥωμαίων

De Cassio insigne dictum. τὸν Κάσσιον. Plutarchus in Bruto. Inde ergo magnificam eam vocem Cremutius sumpsit. Omnino simile est, quod de Bruto, & ad Brutum, Lucanus canit:

O decus imperij, spes ô suprema Senatus,
Extremum tanti generis per sæcula nomen.

Satrius Secũdus. *Satrius Secundus & Pinarius Natta Seiani clientes.*] Alterius mentio Senecæ, in Consolatione ad Martiam huius Cremutij filiam: *Propone*, inquit, *illud acerbissimum tibi tempus, quo Seianus patrem tuum clienti suo Satrio Secundo congiarium dedit. Irascebatur illi ob vnum aut alterum liberius dictum: quod tacitus ferre non poterat, Seianum in ceruices nostras non imponi quidem, sed descende-*

Correctus io-cus Cremutij. *re.* scribo, *escendere*, id est, pedetentim & per gradus Imperatorem fieri.

Pag. 156. *Hunc Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur.*] Adspexit ad has seruilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeij cæde:

Lucani liberũ os in Principes.
——scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas?

Qui poëta vbique tam liberi imò licentis stili in Principes est, vt mirer ea scripta sub Principe, & quidem tali.

Asinij

Asinij Pollionis scripta.] Qui XVII. libros Historiarum scripsit, auctore Suidâ. Citat Suetonius, & alij. Asinij Pollionis historiæ.

Illi quidem septuagesimum ante annum.] Rotundum numerum posuit, non verum. qui erat LXVI. Facilis supputatio. Nam bellum Philippense anno vrbis DCCXI. at nunc annus DCCLXXIIX. Pag. 157 Non accurata supputatio Taciti.

Egressus dein Senatu, vitam abstinentiâ finiuit.] Distinctè totam historiam Seneca: *Vsus itaque balneo, & quò plus imponeret, in cubiculum se quasi gustaturus contulit: & dimissis pueris, quædam per fenestram vt videretur edisse, proiecit à cœnâ. Deinde quasi* (corrupta interpunctio ab ignaris moris prisci, scribe, *proiecit. A cœnâ deinde quasi.* Mos vulgo obtinebat vt in balneo, aut statim post balneum aliquid sumerent, quod vocabant Gustare & Gustum, & deinde nihilominus venirent ad legitimam cænam) *iam satis in cubiculo edisset, abstinuit: alteróque die & tertio idem fecit. Quarto ipsâ infirmitate corporis faciebat indicium. Cognito consilio eius, publica voluptas erat, quòd è faucibus auidissimorum luporum educeretur præda. Accusatores, Seiano auctore, adeunt consulum tribunalia: queruntur mori Cordum, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæstione, an mortis rei perderentur. Dum deliberatur, dum accusatores iterum adeunt, ille se absoluerat.* Quem locum eo libentiùs adscripsi, vt ab aliis depositum emendarem. Corruptum enim illud, *an mortis rei perderentur:* & ad Oedipum relegat nos Pincianus. In libro manusf. legi, *proderentur*. itaque cum adseueratione emendo, *an morte rei prohiberentur*. Probat ipse Seneca, statim: *Fles quòd quemquam tuorum mori necesse fuit? Penè non licuit.* Generosa Cremutij mors. Post balneũ, Gustus. Seneca emendatus.

Libros per Ædiles cremandos censuêre patres.] Aliâs id per Triumuiros factum. In vitâ Agricolæ. *Delegato Triumuiris ministerio, vt monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro vrerentur.* Aliâs per Prætorem. Valerius: *Græcos Numæ libros L. Petillius Prætor vrbanus ex auctoritate Senatus per victimarios igne facto in conspectu populi cremauit.* Primus Romanorum hanc ingenij sui pœnam subiit Labienus. Vide pulchra apud Senecam patrem, lib. x. Controuers. initio. AEdiles cremabant libros. Interdum Triumuiri. Aliâs Prætor.

Sed

Sed manserunt occultati, & editi.] Occultati à filiâ, & ab eâdem posteà editi. Itaque nihil muto. Vertranio tamen placet, *& abditi.* Non moris Tacito, bina verba ponere eiusdem rei. Vide Senecæ I. caput Consolat. ad Marciam. Scripserat hic Cremutius bella ciuilia & res Augusti: exstantque fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in Suasoriâ Senecæ de morte Ciceronis.

> Cremutius bellorũ ciuiliũ scriptor.

Præfectum vrbis Drusum.] Capio Drusum Germanici filium. Moris enim vt Latinarum diebus præficeretur vrbi adolescens aliquis ex primâ nobilitate. Dico adolescens, quoniam, vt Mutius ait, *ex eâ ætate præfectus fiat, quæ non sit Senatoria* apud Agell. XIIII. cap. vlt. Dio tamen indicare videtur ab Augusto id institutum, libro XLIX. ἐν δὲ ταῖς ἀνοχαῖς αἱρεθέντες ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πολίαρχοι παῖδες ἄνηβοι ἐξ ἱππέων, ἀλλ' οὐκ ἐκ βουλευτῶν γεγονότες ἦρξαν. Ita & Nero Præf. vrbi à Claudio. Sueton. cap. VII.

> Præfectus Latinarum, è iuuentute.

Auspicandi gratiâ tribunal ingressum.] Moris vt quicumque munus aut magistratum caperent, primo eius die leuiter aliquid delibarent, auspicij saltem caussâ. Asconius ad illud Ciceronis in Verrem, *Qui auspicatò à Chelidone surrexisset: Auspicari dicuntur ineuntes magistratus: & quia Chelidon, id est hirundo, vrbem frequentat, facetè vrbanam prouinciam Chelidonis, auspicio meretricis dicit esse susceptam.* Itaque appellabant primum illum, *Auspicalem diem. Panegyristes: *Illum tamen primum Consulatus tui auspicalem diẽ tacitus præterire nullo modo possum: quo tu solus omnium consecutus es, vt quod tempus anteà incipiendis tantummodo rebus aptum esse videbatur, tunc primùm potuerit sufficere peragendis, vnóque sol curriculo & officia te Consulis incohantem videret, & Imperatoris implentem.* Non alia fax clarior ad hunc ritum. & bene ait, incipiendis rebus: quia tantùm leues quædam & tralaticiæ caussæ proponi solent, dicis gratiâ. Suetonius Nerone: *Auspicatus est & iurisdictionem Præfectus vrbi* (ita lege, non, *præfecti vrbis*) *sacro Latinarum, celeberrimis patronis non translaticias, vt assolet, & breues, sed maximas plurimásq. postulationes certatim ingerentibus: quamquam interdictum à Claudio esset.* Nec magistratus solùm, sed etiam priuati homines vulgò Kal. Ianuariis artes suas, religionis ominísque caussâ auspicabantur. Ouidius,

> Auspicari, in magistratu.

> Auspicalis dies.
> * A quo more *auspicia cõsulatus* Symmacho, lib. I. epist. XCV.

> Leues caussæ exordio magistratus.

> Artes delibabant vulgò kalẽdis anni.

Tempo-

Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm solitum testificatur opus.

eneca epistolâ LXXXIIII. *Ille tantus Psychrolutes, qui al. Ianuariis in Euripum saltabam: qui anno nouo, quem- dmodum legere, scribere, dicere aliquid, sic auspicabar in rginem desilire*. Suetonium eôdem traho, Nerone, cap. LVI. *Kal. Ianuariis auspicanti, Sporus anulum muneri tulit, cuius gemmæ sculptura erat Proserpinæ raptus*. Il- d proprium studiosis, vt auspicarentur lucubrationes as nocturnas, vt opinor, Volcanalibus ipsis. Appâret Plinij verbis epist. ad Macrum de auunculi sui vitâ stu- isque: *Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auspi- ndi caussâ, sed studendi*. Volcanalia autem IX. Kal. ptembres. Seneca ad hunc morem explicatus. Et Suetonius. Studiosi auspicabantur Vulcanalibus.

Quod à Cæsare palam increpitum.] Iure, quia, vt dixi, on seriæ caussæ, sed leues quædam tunc agi solitæ: mul- minus capitales, & ominis sæui ac scæui.

Obiecta Cyzicenis incuria cærimoniarum Diui Augu- i.] Quòd fanum honori eius cœptum non perfecissent, quòd ciues quosdam Rom. in vincla habuissent. Dio. Suetonius cap. XXXVII. *Cyzicenis in ciues Rom. violen- ùs quædam ausis publicè libertatem ademit, quam bello ithradatico meruerant*. Ademerat sanè Cyzicenis liber- tem & Augustus, ob ciues item Rom. flagris cæsos: sed ox restituit. vti apud Dionem reperies lib. LIIII. actis nni DCCXXXIIII. & DCCXL. Strabo lib. XII. Cyzicum beram fuisse ait suo etiam æuo. ex quo vides magnum lum scriptorem desiisse viuere aut scribere, ante hunc iberij annum. Cyzicenis libertas adêpta. Strabo quâdo desierit scribere.

Nam vt quis districtior accusator, velut sacrosanctus abebatur: leues, ignobiles, pœnis afficiebantur.] Planè ex lo Sallustiano oraculo: *Quàm quisque pessimè fecit, tam aximè tutus est.*

Diuus Augustus sibi, atque vrbi Romæ templum apud ergamum.] Exemplum huius adulationis à Persis, de uibus apud Q. Curtium postremus seruorum Cleo: *Per- s non solùm piè, sed etiam prudenter reges suos inter deos lere: maiestatem enim imperij, salutis esse tutelam*. Ea- Pag. 158. Persæ reges suos pro dijs colunt. Templa Romæ & Augusto.

dem

dem* Augusto mens. sed vt leniret inuidiam, non sibi soli permisit templa statui, sed coniunctim vrbi Romæ: quæ iampridem scilicet inter deas. Suetonius: *Templa quamuis sciret etiam Proconsulibus decerni solere: in nullâ tamen prouinciâ nisi communi suo Romæque nomine recepit.* Ita à communi Asiæ Pergami statutum templum, de quo hîc Tacitus, & denarij veteres: in quibus templi forma cum inscriptione, COM. ASIÆ. ROM. ET. AVG. id est, Commune Asiæ Romæ & Augusto. de quo satis multa Dio lib. LI. in actis anni DCCXXV. Facit quod in lapidibus legimus, FLAMINI. ROM. ET. AVG. & apud Rufum Templum Romæ & Augusti, in ipsâ vrbe.

*De quo Philo ad Caium: *accepisse eum honores eiusmodi, nō quod probaret, sed quia id postularet amplitudo imperij, cui veneratio quadam parabatur his artibus.*

Qui omnia facta dictáque eius vice legis obseruem.] Quod de se hîc Tiberius, tribuit illi etiam Strabo, lib. VI. extremo: *Tiberius*, inquit, *successit Augusto:* κάνονα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ποιούμενος ἐκεῖνον: *regulam normámque gubernationis & imperij illum faciens.*

Tiberius fixus in Augusti vestigiis.

Pag. 159.

Moris quippe tum erat quamquam præsentem scripto adire.] Probus sapiensque mos, & quem ego sanè laudem. Repertorem eius C. Cæsarem fuisse moneatur à me iuuentus. Ita enim Plutarchum accipio in Cæsare: λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὴν κατὰ πρόσωπον ἔντευξιν ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων, τοῦ καιροῦ, διά τε πλῆθος ἀσχολιῶν, καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος, μὴ περιμένοντος. id est: *Ferunt & Cæsarem primum rationem repperisse amicos per litteras conueniendi, cùm coram agendi de rebus iis quæ incidissent, nec multitudo occupationum, nec vrbis magnitudo semper spatium darent.* Quod referri non nisi ad amicos *præsentes posse, clarum est. Tenuit coluitque eumdem morem Augustus, qui *sermones cum singulis, atque etiam cum Liuiâ suâ, grauiores, non nisi in scriptis & è libello habebat; ne plus minúsve loqueretur.* Suetonius cap. LXXXIIII.

*Nam ĩādiu certè repertæ litteræ ad absentes.

Vt coniunctione Cæsaris dignus crederetur.] Filia eius Claudij filio desponsa.

Nonnihil etiam de equitibus Romanis consultauisse.] Suetonius: *Agrippâ defuncto, multis ac diu etiam ex equestri ordine circumspectis conditionibus, Tiberium priuignum suum elegit.*

Ceteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere

e putent: *Principum diuersam esse sortem, quibus praci-* Pag. 160.
pu rerum ad famam dirigenda.] Vix abest quin ad Sallustium respexerit, quem non legit solùm sedulò, sed sublê-g. Nam apud eum Cæsar, pari sententiâ differit: *Aliis*
Sallustiana imitatio.
a licentia est, P. C. qui demissi in obscuro vitam agunt. si quid iracundiâ deliquêre, pauci sciunt: fama atque fortu-na eorum pares sunt. Qui magno imperio præditi in excelso atem agunt, eorum facta cuncti mortales nouêre. Ita in axima fortunâ minima licentia est.

Falleris enim Seiane si te mansurum in eodem ordine pu-ts.] Respondet illi parti, *Non enim exuere se imposita unia.*

Quæ C. Cæsari.] Augusti filio.

Excessisse iam pridem equestre fastigium.] Quare? aut Tacitò lux data.
io in facto? Credo, quia Prætoriis honoribus insigni-s Seianus à Tiberio, atque ita velut exemtus Equiti, & sertus in Senatum. Sed & posteà Consulem eum fecit, Senatorem palàm. Suetonij igitur scriptio, adfirman- (in Tito cap. VI.) *Præfecturam Prætorij, numquam ad tempus, nisi ab equite Ro. administratam*, nônne legen- Suetonij incauta assertio
a cautè? videtur: & cum exceptione huius, atque etiam * In Clemête Arretino, lib. IV. Histor.
alius, (vt alibi dicam) exempli.

C. Proculeium.] Qui frater Varronis Murenæ, illius ui in Augustum conspirauit: cuius etiam soror Mæcena- C. Proculeius.
vxor. Dio LIIII. Laudat eum Horatius:

Viuet extento Proculeius æuo
Notus in fratres animi paterni.

Litterarum magnâ ex parte se arbitrum fore, cùm per Pag. 161.
ilites commearent.] Obserua litteras per milites solere Litteræ per milites commeabant.
ansmitti, & quidem per eos qui Speculatores dicti. Plu-rchus in Galbâ Nymphidium præfectum prætorio val-è offensum scribit, quòd Consules litteras & diplomata ἢ πὰρ' αὐτοῦ καὶ σφραγῖδα καὶ στρατιώτας λαβόντες ἀνέπεμψαν. ne signo suo & militibus misissent. Nec alius sententiæ il-d Taciti lib. II. Histor. *Vix credibile memoratu est, quan-um superbiæ Vitellio accesserit, postquam speculatores Sy-iâ Iudæâque adactum in verba eius Orientem nuntiauê-t.* Hæc clara, & firmandæ Suetonij scripturæ, quæ in mnibus ferè manusf. Cal. cap. XLIIII. *Magnificas Ro-nam litteras misit, monitis speculatoribus vt vehiculo ad*

Suetonius emendatus.

forum vsq. & Curiam pertenderent. Deprauarunt vulgò, *sæpe latoribus.*

Votieno Montano celebris ingenij viro.] Cuius inter celeriores oratores mentio Senecæ lib. v. Controuersia vii. & Præfatione lib. ix. Etiam inter poëtas Ouidio:

Montanus poëta.

Quique vel imparibus numeris Montane vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.

Et Votienus quidem maiestatis pœnis adfectus est.] Quibus pœnis, propius disce ex Eusebio in Chronicis: *Votienus Montanus Narbonensis orator, in Balearibus insulis moritur, illuc à Tiberio relegatus.*

Pag. 162.
Votieni pœna quæ.

Disputatio de adulterij pœnâ.

Quamquam Lentulus Gætulicus Consul designatus lege Iulia damnasset, exsilio puniuit.] Adulterij pœnæ quæ olim, non in promptu: recludam si potero, & tenebris prisci æui radium aliquem dabo nouæ lucis. Romuli lege, matrona eius culpæ rea, marito permissa cognatisque. Ij, vti visum, multabant, puniebant. Sed vtrúmne morte? Puto, verecundè contra virum doctum, licuisse. Ex Dionysio, qui lege regiâ maritum constituit κύριον τȣ̃ μεγέθȣς τῆς τιμωρίας, *arbitrum magnitudinis pœnæ.* Ex iure ipso. quia mulier quæ iuxta sacratas Romuli leges nupta, ita in manu viri, vt proles in patris. Ex Tacito: apud quem *Plautius, prisco instituto, de capite famáque coniugis, propinquis coram, cognouit, & insontem nuntiauit.* Ait, capite famaque. Si in superstitionis crimine marito id iuris: credo & in adulterij. In eas quæ sacris Bacchanalium incestu vsæ, cognati maritique intra domos animaduerterunt, aiunt Liuius & Valerius: nec dubito, quin ea animaduersio ad caput pertinuerit. Denique Egnatius quispiam vxorem, quòd vinum bibisset, fusti interemit, idque factum non modò accusatore, sed etiam reprehensore caruit: quidni idem iuris in grauiori culpâ sit? Argumentum à Catone non petam, qui ait: *In adulterio vxorem tuam si prehendisses, impunè necares.* Vanum enim. & pertinere tantùm videtur ad deprehensam. Tamen hoc fateor, eo seuero iure perquàm raro maritos vsos: moribusque receptum videtur, vt adulteram apud cognatos conuictam domo saltem exigerent, multarentque dote. Id ius (siue mos fuit) Plautus indicat Amphitruone:

Valer. lib. vi. cap. iii. Plin. lib. xiiii. cap. xiii. Tertullian. Apol. cap. vi.

Adulteræ domo exactæ, & dote priuatæ.

Quid si adduco tuum cognatum huc, à naui Naucratem,

Qui

Qui mecum vnà vectu'st, vnâ naui: atque is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum est fieri?
Nunquid caussam dicis, qui in te hoc multē matrimonio?
t respondet mulier, *Si deliqui, nulla caussa est*. Et clarè alerius lib. VIII. cap. II. *Cùm C. Titinius Minturnensis anniam vxorem, quam impudicam de industriâ duxerat, crimine repudiatam spoliare dote conaretur*. Portius Lao, contra adulteram: *Illud, iudices, mihi tormento est, uòd notata iudicio vero, vt multiplicatam dotem perdat; us tamen ex quæstu habet, plus habitura est, quàm quanm damnatæ perdendum est*. Hæc antiquitus obtinuisse dentur. quibus addo: Si mariti cognatique dissimulaant, aut, vt Liuij verbis vtar, idoneus in priuato supplij exactor nemo erat: non raro, publico iudicio, persebatur id crimen magistratus. Et præsertim Ædilis. ac amnatos damnatasque apud populum reperio pecuniaâ multâ, imò exsilio interdum. Exempla adduxi* suprà, e Vestiliâ: & nunc non repono. Adde è Valerio de Cn. ergio Silo, *cui promissorum matrifamiliæ nummorum ratiâ dies ad populum dicta, damnatúsque*. lib. VI. Nec lura reperio prisco æuo. Lex Iulia secuta est, ferente Auusto. Pœna eius in volumine Digestorum, quod mireur, non expressa: & ideò serram inter se reciprocant ri docti. Capitalem eam fuisse plures senserunt, deterioesque: Relegationem tantùm, pauci bonique. Et hercle on fuit mors.* Ex Taciti verbis libro III. de Iuliâ filiâ, eptique: *Adulteros earum morte aut fugâ puniuit*. staque addit, culpans Augustum: *clementiam maiorum uásque ipse leges egrediebatur*. Nam intellegit Iulias lees. Ne exsilium quidem, ex eodem loco: sic enim interretor, fugam. & ex hoc, qui in manibus: vbi Tiberius ontra legem Iuliam, seueritatem peruicaciter amplexus, quiliam exsilio damnat. Exsilium intellego, perpetuum, uod sit vice deportationis. Esto igitur Relegatio. Facit uc illud Taciti de Vistiliâ, *Eáque in insulam Seriphon bdita est*. id est, in insulam relegata. & paullo clementiùs e Manlio, relegatione simplici: *Adultero Manlio Africâ tque Italiâ interdictum*. Iuuat aliquid illud Ouidij, qui b adulterium damnatus: *Namque relegatus, non exsul icor*. Et rationes quædam ex iure scripto: quas pete à

Magistratus accusabant adulteras. Et præsertim AEdiles.

* In libro II. Annal.

Quæ pœna legis Iuliæ.

Non fuit capitalis.

*Velim considerari Suetonij etiā locum in Aug. cap. V. vbi *grauiorem adulterij pœnā* nominat.

Relegatio fuit.

Cuiacio lib. VI. Obseruat. cap. XI. Nodus aliquis esse possit in Iurisconsulti verbis ad l. Iuliam: *Adulterij damnatam si quis duxerit vxorem, lege eâdem tenetur.* quod tollere videtur relegationem. Et in verbis Portij Latronis, quæ suprà: è quibus mulcta dotis saltem erui potest, & infamiæ nota. Portius autem posterior Iuliâ lege. Dicam verè, parum certa res est: & exempla relegationis quæ in historiâ in personis eximiis, videri possunt à seueritate principum, non à lege: aliudque seruatum fortasse in hominum vulgo. Ni fuisset; nõ illæ tam frequentes essent de adulteriis apud scriptores id æui querelæ. Seneca audet scribere: *Numquid iam vllus adulterio pudor est? postquam eò ventum est, vt nulla maritum habeat, nisi vt irritet adulterum.* aliaq. passim reperies in eam sententiam, parum probabilia, si relegatio & fuga, adulterij pœnæ. Quidquid eius est: capitale posteà id crimen factum, vt ex Apuleio notat idem Cuiacius: cui adde Arnobium lib. IIII. *Adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus adficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis se lectuli expugnatione iecisse.* Et gladio animaduerterunt non in adulteros modò, sed omnes impudicos stupratoresque, Wandalicæ leges, vt legi apud Saluianum lib. VII. *Addiderunt quoque hoc ad libidinem comprimendam, seueras pudicitiæ sanctiones decretorum, gladio impudicitiam coërcentes.*

Aut fortasse tantũ multa dotis, cum infamiæ notâ.

Adulteriorũ crebritas.

Postea tamen pœna capitis inducta.

Gladij pœna ex legibus VVandalicis.

Albo Senatorio erasit.] Album τὸ λεύκωμα: id est, tabulæ albatæ in quibus nomina aliúdue quid inscriptum. Sic legis Album Prætoris, Album Decurionum, Album iudicum: & in Tertulliano, Album Apostolorum. Senatorum autem Album primus instituit Augustus, anno DCCXLVI. cùm recenso Senatu, mulctas infrequentibus imposuisset, & simul definisset numerum intra quem SC. non fieret. Eas ad res visum necessarium Album: quod renouatum quotannis, & in Curiâ propositum. Dio: τά τε ὀνόματα συμπάντων βουλευόντων ἐς λεύκωμα ἀναγράψας ἐξέθηκε, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν κατ' ἔτος οὕτω ποιεῖται. id est: *Nomina omnium Senatorum in albo descripta proposuit: atque ex eo, quotannis etiam nunc ita fit.*

Album Senatorium. Quando institutum.

Quotannis id refectum.

Diana Limenetidis.] Scripturam eam iuuare aliquid Callimachi versus videntur in Dianæ Hymno: —— καὶ ἀ

Diana Limenetis.

...γυαῖς Εσσῃ καὶ Λιμένισσιν ἐπίσκοπ⊕. quasi eadem illa ...a viis præsit portibusque. At tu nihil ambigens repone, ...mnatidis. Ita historia hîc postulat, & consensio scrip...rum. Siue enim à Limnis vico (qui aliter Amyclæ di...us) Messeniæ: siue ἀπὸ τῆς λίμνης, à palude, agnominata ...dea, certè Limnatis scribendum, siue Limnetis. Prio...i sententiæ Strabo esse videtur lib. VIII. τὸ δ' ἐν Λίμναις ...Αρτέμιδος ἱερὸν Λιμναῖον. ἐφ' ᾧ Μεσσήνιοι περὶ τὰς παρθέ...ς ὑβρίσαι δοκοῦσι τὰς ἀφιγμένας ἐπὶ τὴν θυσίαν, ἐν μεθορίοις ...ὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας, ὅπου κοινὴν συνετέλουν πα...γυρεῖν καὶ θυσίαν ἀμφότεροι. Nec dissimilia libro sexto. At ...lacu deriuat clarè Pausanias lib. IIII. & VI. itemq. Arte...idorus lib. II. qui Dianam in somniis visam boni omi...is piscatoribus esse vult, quoniam & Λιμνῆτις dicatur.

Limnatis.
Cognominis eius caussa.

*Suóque regi dent * Heliatem agrum, in quo id delubrum ...ßisse.*] Lectionis & historiæ obscuræ locus. Placet, *regi ...enthilo Eleatem agrum.* Penthilus Arcadiæ, & nisi fal...or, Messeniorum rex, filius Orestis. Strabo lib. XIII. ...ρέστου δ' ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον, διαδέξασθαι τὸν υἱὸν ...ὐτοῦ Πένθιλον λέγουσι. καὶ προελθεῖν μέχρι Θρᾴκης, ἑξήκοντα ...τεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν Ηρακλειδῶν εἰς Πε...οπόννησον κάθοδον. id est: *Oresti in Arcadiâ defuncto suc...eßisse in regno Penthilum filium eius aiunt, & processisse ...Thraciam vsque, sexaginta ferè post Troicas res annis: ...uo ipso tempore in Peloponnesum redierunt posteri Hercu...is.* Velleius lib. I. *Post Orestis interitum filij eius Penthe...us & Tisamenus, regnauêre triennio Tum, ferè anno ...ctogesimo* (Strabo numerauit annos dumtaxat sexagin...a) *post Troiam captam, centesimo & vigesimo quàm ...Hercules ad deos excesserat, Pelopis progenies quæ omni hoc ...empore, pulsis Heraclidis, Peloponnesi imperium obtinue...at, ab Herculis progenie expellitur.* Tempora & res satis ...onueniunt: disconuenit fortasse Tacitus, qui regem ip...um è posteris Herculis facere videtur. At cùm omnia ...Græcorum scrinia excussi, qui progeniem Herculis pro...idêre, interque alios Theophilum lib. II. aduersum gen...es: Penthilum nullum reperio. Turbat etiam, quòd Pau...anias libro quarto, vbi Messeniorum reges ordine enu...merat, neminem recenset hoc nomine. Quid si legas ...ergo *Pentheo Eleatem agrum?* quid si, *Temeno?* qui certè

Ambigua lectio in Cornelio.
Penthilus Arcadiæ rex.

Aliquid hac de re & Tertul. De Pallio.

Coniecturæ plures.

inter Heraclidas est. Sed is Argis regnum habuit, vt Pausanias auctor. Quem eumdem in hâc historiâ si sequimur, Cresponti nomen fuit Messeniorum regi: cui in diuisione per fraudem liquescentis sortis, terra ea obuênit. Scripserim ergo, *suóque regi dein Eleatem agrum.* Eleatem sanè retineo: quia Strabo mihi auctor totam regiunculam inter Dymen & Messenam, Eleam vocatam fuisse. *Dentheleatem, siue potius Dentheletem recipere non possum, quia Thraciæ ij populi; apud quos quî potuit esse hoc templum? Dixi multa. si erro, da sodes coronam: quia taurum toties non ferire difficile est, ait ille.

Cresphontes Messeniorum rex.

Eleas ager.

*Quæ opinio Vertranij est.

* Mercerus, *Tegeatem*, aut *Thuriatem* mallet: & cum eo Pausanias profectò. quem vide. Nec enim ἔργα facio, historiarum hæc πάρεργα.

Quod si vatum annalium ad testimonia vocentur.] Alia dixi olim: nunc hoc. videri legendum: *vatum annalium atque*. quod proinde est quasi scripsisset *atque annalium*, transpositu veteribus crebro. In Lege Mamiliâ, & Agellio, aliisque scriptoribus, * notaui.

Traiectio copulæ.

*In Electis.

Ædem Veneris montem apud Erycum.]. Imò, *Erycem.* Eryx enim Siciliæ ille mons dictus, descriptus Polybio lib. I. cum ipso templo, & Straboni in VI. De eo Virgilius:

Eryx mons.

Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Idalia.

Et ad eius instar etiam Romæ templum erectum Veneris Erycinæ ad portam Collinam. de quo Ouidius & Liuius. At illud mirum, quod noster hîc Tiberio tribuit, id Suetonium Claudio adscripsisse, cap. XXV. *Templum in Siciliâ Veneris Erycinæ vetustate collapsum, vt ex ærario P. R. reficeretur, auctor fuit.* An Suetonius id scripsit ἀλογιστὶ? an verè instauratum iterum à Claudio fuit? Quod tamen haud facile creditu, tam pauco annorum interuallo.

Veneris Erycinæ ędes Romæ.

Suetonij fortasse error.

Suscepit curam libens vt consanguineus.] Quia Segestani pariter à Troianis orti. Panegyricus tamen scriptor, ad solos in Siciliâ Mamertinos eam gloriam transfert: *Imputauêre se origine fabulosâ*, inquit, *in Siciliâ Mamertini, in Asiâ Ilienses.*

Segestani à Troianis.

Mamertini.

P. Rutilij exemplum.] De quo Ouidius:

Et graue magnanimi robur mirare Rutili
Non vsi reditus conditione dati.

Smyrna

Smyrna virum tenuit, non Pontus & hostica tellus.
elleius, Cicero, Seneca, omnes scriptores.
Lentulo super Consulatum & triumphalia de Gætulis.] Pag. 163.
lures Lentuli sub hoc æuum, & vereor vt confuderint Lentuli discreti.
uosdam viri docti. Lentulum Augurem eumdem fuisse
um hoc Gætulico censent. Non consentio ego. Primum Gætulicus ab
uia ille semper Auguris cognomine, quasi ad discrimen Augure diuersus.
dfectus: quod desiisset, facto loco agnomini meliori.
bi, inquam, ille Augur nominatur, nusquam adiectum
ætulici nomen. Iterum, quia huic Auguri liberi nulli.
olligo ex Suetonij Tiberio, qui ait *Cn. Lentulum Augu-
em, cui census maximus fuerit, angore & metu ad fasti-
ium vitæ à Tiberio actum: & vt ne quo nisi ipso herede
oreretur*. Non tam impudens Tiberius, (præsertim hoc
nperij sui æuo) qui id exprimeret ab homine, cui suus
æres. At Lentulo Gætulico filius, vti docebo, cognomine
odem. Denique notari Augurem, vt inertem, sine in-
enio, sine linguâ, à Senecâ video: illum laudari à Tacito
ic & lib. I. *Præcipuè infensi Cn. Lentulo, quòd is ante alios
tate & gloriâ belli firmare Drusum credebatur & illa
ilitiæ flagitia primus aspernari.* Non mouet me quòd Diuitiæ Lentulorum.
pes magnas Gætulico Tacitus tribuit, magnas item Au-
uri Seneca Suetoniusque. Disparitas enim elucet eo
pso. Gætulico gloriæ fuerunt opes innocenter partæ &
nodestè habitæ, ait noster: vitio Auguri, cuius sordes &
erilitatem notat Seneca his verbis: *Cn. Lentulus Augur
iuitiarum maximum exemplum, antequam illum liberti-
i pauperem facerent (hic quater millies* H-S. *suum vidit.
ropriè dixi: nihil enim amplius quàm vidit) ingenij fuit
um sterilis, quàm animi. Cùm enim esset auarissimus,
ummos citiùs emittebat, quàm verba. tanta erat illi ino-
iæ sermonis.* Censeo ergo diuersum ab Augure Gætuli- Gætulici duo fuerunt.
um fuisse: censeo tamen, non pugno. Sed & Gætulici
uo, Pater, Filiusque. Pater ecce, qui hoc anno mortuus:
lius, qui sequenti Consul. Nominant Fasti, Dio, Ta-
itus ipse. Velleius clarissimè: *Sed Cossus etiam victoriæ* Gætulicus Filius, poeta & historicus.
*stimonium in cognomen filij contulit, adolescentis in om-
ium virtutum exempla geniti.* Filius est, cui locus inter
octos: cuius Historiæ & poëmata laudantur à priscis.
istoria, à Suetonio, Cal. cap. VIII. *Cn. Lentulus Gætu-*

licus Tiburi genitum scribit. Poëmata, Martiale, Præfatione quâpiam, Sidonio, & Probo. Leguntur & hodie quædam Græca III. & VI. Anthologiæ, vbi corruptè titulus, Γετȣλίȣ pro Γετȣλικȣ. Superuixit iste ad Caij principatum, interfectus ab eo cùm Germaniæ præfuisset decem annos. Dio, LIX.

Domitium decorauit pater.] Vide Suetonium in Nerone cap. I. Velleium II.

Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem.] Natus enim ex Iulo Antonio & Marcellâ Octauiæ F. Consule Augusti nostrum Stemma.

Termisum opidum, siue Termes. *Nationis Termestinæ.*] Termisum opidum clarum in Hispaniis agnoscit Appianus: Τερμισὸν ἣ μεγάλην πόλιν ἀεὶ δυσπειθῆ Ρωμαίοις γιγνομένην, ἐξ ἐρυμνȣ̃ κατήγαγον ἐς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσαν οἰκεῖν ἀτειχίστȣς. Et credo me verè emendasse illud Sallustij: *Hi saltibus occupatis Termestinorum agros inuasêre.* vbi vulgò, *tum externorum agros.* Opidum ipsum Termes * Plinio dictum: vnde Termestini.

* Lib. III. cap. III.

Hesternò, Cottidianò, & similia. *Idémque cùm postero ad quæstionem traheretur.*] Vertranius notat, *Deest hic nomen, die.* Imò iudicium hic tibi. Solens priscis sine additione dicere, Hesternò, Cottidianò, Annò, Hornò, Posterò: & ferè Aduerbiorum in morem. Exempla, iuuentutis caussâ, sint ista. Tacitus XV. Annal. *Posterò, cùm ad eosdem cruciatus retraheretur, gestamine sellæ, &c.* Plautus Capteiuis, *Nisi cottidianò sesquiopus confeceris.* vbi perperam legas, *cottidianos,* vulgò. Sic idem ille Annò, non semel dixit, vt alibi notaui & correxi. Sic Cicero lib. IIII. ad Atticum, Anniuersariò, item Voluntariò, Commodò, & plura. Hesternò etiam eâdem ratione mihi lectum.

Leuicula in Plauto emendatio.

Pag. 164. Montani Thraces. *Thracum gentibus, qui montium editis inculti, atque eò ferociùs agitabant.*] Hi sunt quos ὀρεινȣ̀ς Θρᾷκας Thucydides appellat, describitque lib. II. παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρακῶν τȣ̀ς πολλȣ̀ς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλȣ̃νται, τὴν Ροδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκȣ̃ντες. Quod ait eos αὐτονόμȣς: idem Tacitus voluit, cùm hic scripsit, *ne regibus quidem nisi ex libidine parêre solitos.*

Ij liberi.

Magna vis armata aut incondita.] Rectè. Rhenanus, *at incondita,* præter Taciti mentem.

More

More gentis, cum carminibus & tripudiis præsultabant] Notat barbaricum eum ritum eleganter Thucydides in oratione Brasidæ, lib. IIII. ὅτοι ᾗ τὴν μέλλησιν μὲ ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεροί. καὶ γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοί, καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι. ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωσιν ἀπειλῆς, προσμίξαι ᾗ τοῖς ὑπομένουσιν ἀυτὰ ὀυχ ὅμοιοι. Vbi scribi velim, πλήθει ὄψεως. quod Tacitus transtulit ad Germanos, *corpus visu toruum*. De hoc ritu in loco plura. Barbarorum mos ante aciē cantandi.

Rebúsque turbatis malum extremum discordia accessit.] Neque nollem, *malorum extremum*. Ceterùm ad vitam & vsum notanda gnome. quam adfirmat item Polybius lib. v. διόπερ ἦν, inquit, ἀμφισβητήσεως, φιλονεικίας, ὀργῆς τε ἐν ἀλλήλοις πάντα πλήρη. τοῦτο γὰρ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι, καὶ περὶ κοινὰ πράγματα καὶ περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, ὅταν ἐλλείπωσιν αἱ χορηγίαι τὰς ἑκάστων ἐπιβολάς. *Quamobrem suspicionis, contentionis, iræ omnia plena erant. Hoc enim & in publicis & in priuatis rebus vsuuenire solet, cùm incepta nostra deserunt successus & sumptus.* Hæc talia, quisquis vir es, obserua & decerpe, serios historiarum fructus. Pag. 166. Discordia res perfundat.

Claudia Pulchra sobrina eius postulatur.] Dionem adi, qui historiam hancce recensuit inter acta Caij, vbi de Domitio. Sobrina hæc Claudia quomodo Agrippinæ fuerit, nondum repperi, hoc tantùm, filium eius Quinctilium Varum, desponsum filiæ Germanici. quod ostendo infrà. Pag. 167.

Græco versu admonuit, ideò lædi, quia non regnaret.] Suetonius extulit, *Si non dominaris filiola, iniuriam accipere existimas*? Ex quo Canterus noster diuinat, Εἰ μὴ κρατεῖς, τεκνίον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς. Sed non est dubium quin ad Iasonis vocem aspexerit Tiberius, quam ille in Tragœdiâ quapiam emiserit. cuius mens hæc & verba apud Aristotelem III. Polit. cap. III. καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινῆν ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι: *& ob hoc non iniuriá Iason dixit, Lædi se quia non regnaret: scilicet inscius priuatum agere.* Versus indicatus quem Tiberius aspexit.

Suo iure disertum eum appellauit] Et sanè magnificat eum vbique Quinctilianus, quem Senem ab se adolescentulo cultum ait, lib. v. Pag. 168. Domitij Afri laus.

Esse in ciuitate * *Germanici coniugem*] Non ego medicus huic loco: ne ille quidem qui esse iactat, legítque: *esse in ciuitate, qui Germanici c.* Desperatus, me iudice, locus.

Agrippinæ ingenium, & ſcripta.

Repperi in Commentariis Agrippinæ filiæ.] Quæ mulier perita & induſtria præter ſexum. Citat eam Plinius indice libri VII. vocatque Agrippinam Claudij: ſcilicet vxorem. Et libro VII. *Neronem paullo antè principem, pedibus genitum parens eius ſcribit Agrippina.* Non pertinent ad hanc, vt vir doctus nuper cenſuit, Auguſti laudes apud Suetonium cap. LXXXVI. *Et quâdam epiſtolâ Agrippinæ neptis ingenium collaudans: Sed opus eſt, inquit, dare te operam ne moleſtè ſcribas aut loquare.* Manifeſtus eſt ἀναχρονισμός. Pertinent ad matrem huius, quæ Auguſto neptis: iſta proneptis. Nec dubium, quin hæc quidem viuo Auguſto planè adhuc puera.

Viri docti in eâ error.

Seruis tramiſit.] Qui ad fulcra lecti, ex more.

Quanam in ciuitate templum ſtatueretur.] Illud, quod deſtinatum Tiberio & Senatui, à communi Aſiæ.

Pag. 169.

Atys Herculis filius.

Tyrrhenum Lydúmque Atye rege genitos.] Atys Herculis & Omphales filius, è duobus filiis ſorte iactâ alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam miſit coloniæ deducendæ: cui nomen Tyrrhenus, & ab eo Tyrrhenia terra. Ita ferè Strabo lib. V. conuenienter ad Taciti verba: & Tertullianus, De ſpectaculis, *Lydos ex Aſiâ tranſuenas in Etruriâ conſediſſe Timæus refert, duce Tyrrheno, qui fratri ſucceſſerat,* (lego, *ceſſerat,* ſiue *ſeceſſerat*) *regni contentione.* Paullo diuerſus tamen ab iſtis Dionyſius lib. I. quem licet legas, Velleiumque lib. I.

Tyrrhenus in Italiam.

Siue Tantalus Ioue ortus illos, ſiue Theſeus, ſiue vna Amazonum condidiſſet.] Variantes has ſententias ſuper conditâ Smyrnâ notabis paſſim. De Theſeo & Athenienſibus, ſenſit Epigrammatarius lib. IIII. εἰς εἰκόνα Πεισιστράτου. vbi Athenienſes hoc argumento Homerum ſibi vindicant:

Smyrnā quis condiderit.

Ἡμέτερος γὰρ ἐκεῖνος ὁ χρύσεος ἦν πολιήτης,
Εἴπερ Ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀπῳκίσαμεν.

De Amazone, quæ nomen Smyrnæ à ſe dederit, initio lib. XIIII. Strabo. Ceterùm lapides nummique hoc opidum Zmyrnam ſcribunt, non vt obtinuit per Sigma.

Se primos templum vrbis Romæ ſtatuiſſe.] Obſeruabit philologus. Accidit hoc anno vrbis DLVIII. Secuti exemplum ſunt Alabandenſes annis XXIIII. circiter poſterius. gloriantur apud Liuium, lib. XLIII. *Alabandenſes templum*

Quando primum templū Deæ Romæ.

mplum vrbis Romæ se fecisse commemorauerunt, ludósque
nniuersarios ei Diuæ instituisse. Prudentius de hâc Deâ: Templum Romæ & Veneris.

—— colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, noménque loci ceu numen habetur:
Atque vrbis Venerísque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura deabus.

bi vides commune Romæ templum in ipsâ vrbe cum
enere fuisse. Ad hanc quoque Diuam ille poëta:

Exaudi regina tui pulcherrima mundi
Inter sidereos Roma recepta polos.

laudianus in monte Palatino collocat; lib. II. De laudib. Quâ parte vrbis?
tilic. vbi Prouincias facit Romæ supplicantes:

Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino.

Lepidus ipse diligi se per modestiam abnuebat.] Assen- Pag. 170.
ior omnino Mercero legenti immissâ voculâ, *diligi à se.*
riora vide.

Tandem Cæsar in Campaniam specie dedicandi tem-
lum.] Vox abest sententiæ explendæ. Lego, *Cæsar iit*
Campaniam.

Apud Nolam Augusto.] Loco vbi mortuus. Adi Dio-
nem lib. LVI. in extremo; Suetonium cap. XL.

Cæde eius patratâ, sex postea annos pari secreto coniun-
xit.] Abiit vrbe Tiberius, anno DCCLXXIX. nec rediit:
abiit vitâ DCCXC. Vndecim ergo abfuit continuos annos.
Errorem Plutarchi non dissimulo, aut potius exscriptoris, Plutarchi seu librarij latus error.
Libello de exsilio: vbi legitur Tiberius septem annis Ca-
preas inhabitasse. Verba sunt: Τιβέριος δὲ Καῖσαρ ἐν Κα-
πρέαις ἑπτὰ ἔτη διητήθη μέχρι τῆς τελευτῆς. Falsum. Nec iu-
uerit eum, quòd non statim Capreas secessit. Vix enim
in Campaniâ hæsit dimidiatum annum, vt liquet ex Cor-
nelio nostro. Damna ergo lectionem, nisi mauis Plutar-
chum, & scribe, δέκα, vel ἕνδεκα ἔτη. Etiam in Suetonij
loco, vbi de hâc absentiâ, adhæresco, cap. LI. *Toto qui-*
dem triennio, quo viuente matre abfuit, semel omnino eam,
nec amplius quàm vno die, ac paucissimis vidit horis. &
malim, *toto biennio.* Egressus enim Tiberius fine anni Addubitatum de Suetonij scripturâ.
DCCLXXIX. obiit illa principio anni LXXXII. vt ex Tacito
clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni.

Quippe illi prægracilis & incurua proceritas.] Pugnat
hæc

Pugna aperta inter Suetonium Tacitumque. hæc delineatio, è diametro, cum Suetonij verbis: *Corpore fuit amplo atque robusto. staturâ, qua iustam excederet. latus ab humeris & pectore: ceteris quoque membris vsque ad imos pedes æqualis & congruens.* De veritate, secundum neutrum pronuntio. Quod sequitur, *Vlcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta:* explicat idem Suetonius *Facie honestâ, in quâ tamen crebri & subtiles tumores.* In cuius verbis vitium. quid enim est subtilis tumor? Libri aliquot Pulmanni nostri, *subiti tumores.* nihilo melius. At tu me duce scribe: *substilli tumores.* vel etiam, *substilles.* Non potuit magis aptiore verbo exprimi liquor saniesque, quæ in eiusmodi tumoribus minutatim stillat.

Vera in Suetonio correctio.

Substillus. Ita Substillum Festo, tempus ante postque pluuiam, quòd iam stillare nondum desiisset. Tertullianus: *Aut imbres ruunt, & si qua missilia cum imbribus, dehinc substillum, & denuò sudum.* Cato De re rusticâ, in Stranguriâ vsurpat: *Nunc de iis quibus ægrè lotium it, quibúsque substillum est.*

Pag. 171. *Eques Rom. ex illustribus Curtius Atticus.*] Est ille, quem libro VI. subuersum artibus Seiani ait: & ad quem Ouidij Elegia IIII. & VII. libri secundi De Ponto.

Prætoria. Villæ ad speluncas. *Villâ, cui vocabulum Speluncæ.*] Prætorium Suetonius appellat, more sui sæcli; quo omnes villæ elegantiores & non rustici vsus, Prætoria dictæ. Nomen illi à re, quia imposita vel adiuncta huic natiuæ speluncæ. Id secutos in positurâ villæ Romanos, docet Senecæ locus de villâ Vatiæ: *Speluncæ sunt duæ,* inquit, *magni operis, laxo atrio, paries manufactus* (scribo, *pares manufactis:*) *quarum altera solem non recipit, altera vsque in Occidentem tenet.* Ceterùm hoc ipso in facto recensendo non sine censione Suetonium dimitto. cuius vulgati libri: *In Prætorio cui Spelunca nomen erat, incanante eo, complura & ingentia saxa fortuitò supernè delapsa sunt.* & aio rescribendum: *in cænantem eum.*

Seneca correctus.

Suetonius correctus.

Amyclæ in Italiâ. *Mare Amuclanum inter Fundanósque montes.*] Amyclæ duplices. Alteræ Laconum quæ silentio perierunt, vt parœmia est: alteræ Italorum, inter Caietam & Tarracinam, quas à Serpentibus deletas crediderunt Solinus Pliniusque. Ab his Amyclis, mari illi nomen.

Pag. 172. *Falsum renidens vultu, seu loqueretur.*] Distinguo sic:

renidens

nidens vultu. seu loqueretur, seu taceret iuuenis; crimen silentio, ex voce. Turbant vulgò.

Cùm vxor.] Iulia Drusi F. quæ Neroni nupta: quamue postea Claudius, Messallinæ dolo, interfecit. Sueon. & Dio. Iulia.

Asinius Agrippa.] Censeo filium Asinij Galli: ideoue addit, clariores illi maiores, quàm vetustiores. Nam Asinia gens in lucem protracta ab Augusto, qui non iniuriâ extulit auum huius Pollionem. Asinia gens.

Q. Haterius, eloquentia celebrata.] Inter declamatores recenset Seneca pater, inuritque eandem notam quam hîc Tacitus. *Q. Haterius*, inquit, *pulcherrimam imaginem mouit. Cœpit enim subito quo solebat cursu orationis scribere* (vellem, *describere*) *quasi exaudiret aliquem tumultum, vastari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agrestium. & cùm omnia implesset terrore, adiecit, Quid exhorruisti adolescens? socer tuus venit.* De eodem homine vitioque corrigendus Seneca filius, epist. XL. *Namque Echeri cursum suis temporibus oratoris celeberrimi, longè abesse ab homine sano volo.* lege, *Nam Q. Hateri.* Elegans in hanc rem Augusti iocus, *Haterius noster* * *sufflaminandus est.* quod à curribus tractum. Ad hunc hominem Eusebiana ista refer in Chronicis: *Q. Haterius* (malè in eo *Atherius*) *promptus & popularis orator, vsque ad* XC. *prope annum summo honore consenescit.* Q. Haterius orator. Seneca de eo emendatus. * *Ipse notam stringit multo sufflamine consul.* Q. Haterij senium.

Atilius quidam libertini generis.] Ergóne permissum libertis edere ludos? Appâret. Suetonius tamen aliud indicare videtur Claudij cap. XXVIII. De Harpocrâ magnæ gratiæ apud Imp. liberto: *Cui*, ait, *lecticâ per vrbem vehendi, spectaculáque publicè edendi ius tribuit.* Sed credo vetitum Romæ tantùm, non in municipiis coloniisque. Liberti non edebant ludos in vrbe.

Quinquaginta hominum millia debilitata, vel obtrita sunt.] Nihil mutemus. Suetonius & Orosius viginti hominum millia periisse eo casu aiunt: noster quinquaginta, sed latiùs sumens, debilitatos non solùm obtritos. Pag. 173. Cõciliati scriptores.

Euenisse id olim Claudia Quintia.] Duo nomina gentilitia huic feminæ? Non est Romanum. Scribo, *Claudia Quinta.* Tertia, Secunda, Quarta, Quinta, mulierum agnomina ab ordine nascendi. Ita Liuio lib. XL. *Calpurnius Piso necatus à Quartâ Hostiliâ vxore dicebatur.* In vetusto Pag. 174. Claudia Quinta. Agnomina feminis numeralia.

vetusto lapide, QVARTA. LIVIA. & alibi, QVINCTA. NONIA. Eoque exemplo hîc, Quinta Claudia. Iudicium meum firmat historia, quia Ap. Claudio huius patri quinque filiæ fuerunt. Cicero in Catone: *Quattuor robustos filios, & quinque filias Appius regebat, & senex & cæcus.* Malè ergo in scriptore de Viris Illustribus, Liuia Claudia. Quod ad historiam hanc, miraculumque: habes apud solum, nisi aberro, Valerium, lib. I. cap. VIII. *Possunt & illa miraculorum loco poni, quòd Q. Claudiæ statua in vestibulo templi Matrisdeûm posita, bis eâ æde incendio consumptâ, prius P. Nasicâ Scipione, L. Bestiâ: item M. Seruilio & L. Lamiâ* COS. *in suâ basi flammis intacta stetit.*

Cæles Vibenna. De eo variantes sententiæ.

A Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruscæ, à Tarquinio sedem acceperat] Mutant annales, in nomine, in tempore, in re. Nomen illi Cælem, noster & Varro faciunt lib. IIII. Cælium, Dionysius & Tabula Claudiana, quæ Lugduni. Tempus aduentus eius, ad Romulum Varro & Dionysius rettulêre: ad Tarquinium, Tacitus & Claudius in tabulâ dictâ. Festus, (vt Fragmenta sunt) de Tarquinio item inseruit: sed dispescuit nomen; & Cælem ac Vibennam facit duos fratres. In re ipsâ: Dionysius Romam migrasse eum, impulsum Romuli famâ; Tacitus, auxilij ferendi caussâ; Claudius, exactum variâ fortunâ pulsúmque, describunt. Tabulæ illius Claudianæ verba digna adscribi. *Seruius Tullius, si nostros sequimur, captiuâ natus Ocresiâ: si Tuscos, Cæli quondam Viuennæ sodalis fidelissimus omnisq; eius casus comes, postquam variâ fortunâ exactus cum omnibus reliquiis Cæliani exercitus Etruriâ excessit, montem Cælium occupauit, & à duce suo Cælio ita appellitatus. Mutatóque nomine (nam Tuscè Mastarna ei nomen erat) ita appellatus est, vt dixi.*

*Cùm auxilium appellatum *tauisset*] Hæc scriptura, aiunt, codicis Medicæi. Variè restituunt. Putem τὸ *appellatum*, è priore lineâ repetitum frustrà, delendumque. Ita legerim, *cùm auxilium tulisset.*

Tuscus vicus. Vnde dictus.

Vnde Tuscum vicum è vocabulo aduenarum dictum.] Aliter visum Liuio, qui lib. II. cognominatum vult à reliquiis exercitus Porsenæ, qui è fugâ receperant se Romam, victi ad Ariciam à Cumanis. *Pars*, inquit, *perexigua, duce amisso, quia nullum propius perfugium erat, Ro-*

mam

uam inermes & fortunâ & specie supplicum delati sunt. llis locus ad habitandum datus, quem deinde Tuscum vi- um appellarunt. Varro item leuiter dissentit. *Hi post Ca- s obitum,* inquit, *quòd nimis munita loca tenerent, neque ine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis ictus Vicus Tuscus; & ideò ibi Vortumnum stare, quòd is eus Etruriæ.* De Vortumno quod ait, confirmat Pro- ertius,

Vortumnus deus Etruriæ.

Tuscus ego, Tuscis orior: nec pœnitet inter
Prœlia Volscinos deseruisse focos.

In Propertio coniectura.

Vbi perperam Volscinos, quia Volsci in Etruriâ non fue- unt. Libri manuss. *Volsanos.* quos sequor, aut certè, *Volsinios.*

Varum Quinctilium diuitem & Cæsari propinquum.] Censeo filium esse infelicis patris, qui in Germaniâ cæsus. ied quomodo Cæsari propinquus? Credo, quia Germa- nici filiam duxerat vxorem. Seneca lib. I. Controuer. III. *Declamauerat apud illum hanc controuersiã Varus Quin- ctilius, tunc Germanici gener & prætextatus.* Itaque abso- er illi Tiberius fuit. An etiam propinquus aliâ de caussâ? Puto, quia Claudia Pulchra Vari mater, sobrina Agrip- pinæ dicitur suprà. nec tamen vltrà reperi.

Quinctilius Varus.

Gener Germanici.

Capreas.] Scholiastes Iuuenalis, ad hæc poëtæ *—an- gustâ Caprearum in rupe sedentis: Sedentis,* inquit: *signi- ficat & diuem turpiter vixisse Capreis Tiberium.* Corrige, *& diu & turpiter.*

Pag. 175.

Thelebois habitatas fama tradit.] Ideò Teleboæ pro ipsis Capreis, Ausonio:

Theleboæ, pro Capreis.

—— viridésque resultant
Theleboæ.

Virgilius caussam nominis tangit:

—— Theleboûm Capreas dum regna teneret.

Emit, siue permutauit eas cum rep. Neapolitanorum Imp. Augustus, traditis earum vice Pithecusis, siue, vt Sueto- nius appellat, Ænariâ, Aug. cap. XCII. Notat Dio LII. in extremo, & clarè Strabo lib. V. Αἱ δὲ Κάπρεαι δύο πολί- χνας εἶχον τὸ παλαιὸν, ὕστερον δὲ μίαν. Νεαπολῖται γὰρ καὶ ταύ- την κατέσχον, πολέμῳ δὲ ἀποβαλόντες τὰς πιθηκούσας, ἀπέλα- βον πάλιν, δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, τὰς δὲ Κα- πρέας ἴδιον ποιησαμένου κτίσμα. Ab hâc caussâ ergo Capreæ in censu

Eas Augustus emerat.

Manserûntque apud Cæsares.

Villæ XII. à deorum nominibus. in censu Cæsarum : quam Tiberius XII. villarum nominibus insedit, ait noster. Iis villis nomina fuisse censeo XII. deorum ex Suetonio, qui Capreis adsignat *Villam cui nomen Iouis*, cap. LXV. Sed & Pharus in eâ insulâ, vsui

Pharus Capreis. nautis. Idem, *Turris Phari terræ motu Capreis concidit.* quod ponit inter omina Tiberianæ mortis. Exstructa iterum, ex his Statij versibus, *lib. III. Sylv. V. v. 100.*

Theleboúmque domos: trepidis vbi dulcia nautis
Lumina noctiuagæ tollit Pharus æmula Lunæ.

Pag. 176. T. Sabinus. *Inlustri equite R. Titio Sabino.*] Titum prænomen illi dat Plinius. *Ap. Iunio*, ait, *P. Silio* COS. *Cùm animaduerteretur ex caussâ Neronis, Germanici F. in T. Sabinum & seruitia eius.*

Turpis fraus: eaq́. ab Ephoris sumpta. *Tectum inter & laquearia tres Senatores se abstrudunt.*] Di deæque auctores perdant tam scelestæ fraudis. cuius tamen exemplum ab Ephoris esse, moneo iuuentutem. Pausaniam Spartæ regem, cùm ad Ephoros detulisset Argilius quidam proditionis, & occultæ cum Rege societatis, eamque in rem litteras eius ostendisset : vt tamen ipsi coràm ea audirent cognoscerentque, commenti fraudem sunt, vt in templum perfugeret Argilius quasi ad aram. ibi Pausaniæ in os hæc exprobraret, apud conscium non negaturo: Ephori autem in occulto laterent, duplici quodam tabulato disclusi. Pete hæc à Thucydide disertim narrante lib. I. Nec dubitabis, quin perfidiæ nouum exemplum sit à facto illo.

Pag. 177. Tegere aduersum aliquem. *Non aliàs magis anxia & pauens ciuitas, egens aduersum proximos.*] Litterulâ additâ restituo: *tegens.* Dictio similis in Cicerone, pro Roscio, *Tecti esse ad alienos possumus: socium verò fallere qui possumus?*

Cæsar sollennia incipientis anni Kal. Ianuarias epistolâ precatus.] Illudit nobis vir doctus, dum interpretatur, Tiberium ipso Calendarum die à Senatu populoque strenas per epistolam exegisse. & id multis verbis. Quantò

Duplex lectio in Tacito. procliuius & verius erat dicere, Tiberium initio epistolæ præfatū (ita scripserim, quàm *precatum*) de Kalendis noui anni, quæ festæ & sacræ vulgo? Nec, *precatus*, damno sententiâ istâ : vt sacra auspiciaque eius diei prima epistolâ veneratus Cæsar sit. Ita suprà legi : *Sed principio litterarum veneratus deos.* Sanè dies ille, siquis alius, religiosus

iosus in vulgus. Plinius : *Primum incipientis anni diem* | Religio Kalendarum.
ætis precationibus inuicem faustum ominamur. Templa
periebant, vota concipiebant pro suâ quisque publica-
ue salute. Prudentius :

——Iano etiam celebri de mense litatur
Auspiciis epulisque sacris : quas inueterato,
Heu miseri, sub honore agitant, & gaudia ducunt
Festa Kalendarum.

Vide & Ouidium in Fastis. Sed & ludi tum in palatio. | Ludi in Palatio.
ulianus in Misopog. Εἴργω τὸ θέατρον ἐμαυτὸν ὑπ' ἀβελτη-
ρίας, οὐδ' εἴσω τῆς αὐλῆς παραδέχομαι τὴν θυμέλην, ἔξω τῆς νεο-
μηνίας τοῦ ἔτους. At de stipe strenisque, quæ est ratio? | Refutatus Maurus.
ùm adeò auersatus eum morem Tiberius sit, (homo
liâs abhorrens omnes eiusmodi vitæ amœnitates) vt ple-
umque extra vrbem Kalendis ipsis egerit, ne admitteret
trenas. Clarè Dio : τούτου δ' οὖν ἕνεκα ἔξω που τῆς νουμηνίας
ᾔει, καὶ ἵνα μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἄσχολον περί τε τὰς νέας ἀρ-
χὰς καὶ περὶ τὴν ἑορτὴν ἔχοντα ποιῇ, ἢ καὶ ἀργύριον παρ' αὐτῶν
λαμβάνῃ. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τῷ Αὐγούστῳ ἐπὶ τούτῳ ἐπῄνει, διὰ τὸ πολ-
λὴν δυσχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὴν δὲ καὶ ἀνάλωσιν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως
γίγνεσθαι. Religionem & auspicia Kalendarum illustrabit
etiam hic D.* Maximi locus, viri docti, vetusti, (æuum | * Quanquam ista & Ambrosio tributa, vt multa alia.
llius ante mille annos:) è Sermone cui Titulus, *De Ka-
lendis Ianuariis increpatio.* In quo multa appositè in
hanc vanitatem : & istud. *Nouum annum Ianuarias ap-
pellant Kalendas, cùm vetusto semper errore & horrore sor-
descant. Auspicia etiam vanissimi colligere se dicunt : ac
statum vitæ suæ inanibus indiciis æstimantes, per incerta
auium ferarúmque signa, imminentis anni futura riman-
tur : cùm vtique apud deum solum sit notitia futurorum.*
At de Epulis illo die, vide omnino epist. LXIV. D. Augu-
stini ad Aurelianum.

*Vbi inter sacra & vota, quo tempore verbis etiam pro-
fanis abstineri mos sit, vincla & laqueus inducantur ?*]
Nihil enim triste publicè priuatimque primo illo die pa- | Tristia omnia spreta Kalendis.
trabant : nedum vt punirent. Plutarchus in Mario : καὶ
προελθὼν (ὁ Μάριος) αὐταῖς καλάνδαις Ἰανουαρίαις, ἔτους
ἀρχῇ, Σέξτον τινὰ Λικίννιον κατεκρήμνισεν. ὃ κἀκείνοις καὶ τῇ
πόλει τῆς αὖθις ἐδόκει κακῶν γεγονέναι σημεῖον μέγιστον. Id est:
Progressúsque Marius Calendis ipsis Ianuariis, initio anni,

 Sextum

Sextum quendam Licinium de ſaxo iecit. quod & illis & vrbi impendentium malorum maximum viſum præſagium. Nec mirum ſi Romani diem illum eximium habuerint à pœnâ: quippe qui omnes dies feſtos. Seneca pater lib. v. controuerſiâ IIII. *Accuſatus eſt à fratre parricidij, & damnatus. Diebus feſtis intercedentibus, pœna ex lege dilata eſt.* Suetonius de Tiberij ſæuitiâ: *Nullus à pœnâ hominum ceſſauit dies, ne religioſus quidem & ſacer.* Philo Iudæus contra Flaccum: τοῖς ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιφανῶν σεβαστῶν διεξέλθωσιν. id eſt: *Bonis & benè administrantibus Præſidibus mos eſt, in neminem damnatum animaduertere, donec ſolennes celebritates natalitiique dies Auguſtorum præterierint.* Similis Athenis lex, vt in morte Socratis Xenophon expreſſit: ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι, διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. Sed & videntur Romani etiam in bello, per Kalendas iſtas, abſtinuiſſe ab armis. Subindicat Appianus v. Ciuilium: νουμηνίας δὲ ἔτους ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἰμέραν οὔσης, φυλάξας ὁ Λεύκιος τὴν ἑορτὴν, ὡς ἀμελείας τοῖς πολεμίοις αἰτίαν, ἐξέθορε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῶν.

Supplicium numquam die feſto.

Seruatũ idem Græcis.

Kal Ianuariis etiam à cæde & pugnâ abſtinebant.

Exitus quos Latinius atque Opſius habuere.] De Opſio in his libris nihil: de Latinio habes libro VI.

Pag. 178. *Aſinius Gallus, cuius liberorum Agrippina matertera erat.*] Nimirum quia Vipſania vxor Aſinij, conſanguinea Agrippinæ ſoror: id eſt, eodem patre Vipſanio natæ ambæ, diuersâ matre. Vide noſtrum Stemma.

Agrippina martera filiorum Aſinij.

Tributum iis Druſus iuſſerat modicum, vt in vſus militares coria boum penderent.] Obſerua, Tributa non ſemper pecuniaria fuiſſe, ſed aliarum quoque rerum quæ vſui ad bellum. Ita Dalmatæ equos pro tributo dabant. Mamertinus in Panegyr. Iuliano dicto: *Ipſo enim tempore leuati equorũ pretiis enormibus Dalmatæ, Epirotæ intolerandi tributi mole depreſſi non modò miſerias exuerunt ſed amplam reuexerunt fortunam.* Sed hoc quoque vides, pretia pro equis perperàm & auarè capta, quod ipſum hîc in coriis boum affectabat Olennius.

Medica

Medica domi armenta sunt.] Aliter eſt noſtro æuo.
Et poſtquam non ſubueniebat.] Legendum, *ſubuenie-tur*: aut, *nemo ſubueniebat.*

Caſtello, cui nomen Fleuum.] Scribo in libris Hiſtor. Pag. 179.

Alam Caninefatem.] Cuius mentio Vulſiniis in la-de: PRÆF. EQVITVM. ALÆ. PRIMÆ. CAN-ANEFATVM.

Auiam Octauiam præferebat.] Quia filius L. Domitij Pag. 180. Antoniâ maiore. Antonia autem ex Octauiâ & M. An- Domitij ge-onio ſata. Auunculus ergo maior illi Auguſtus. Eſt au- nus. m hic Domitius, qui pater Principis Neronis.

Ad Lib. V.

ANNALIVM.

IVLIA *Auguſta mortẽ obiit, ætate extremâ.*] De cuius Pag. 181. vitæ annis diſſenſus eſt ſcriptorum. Plinius lib. XIIII. In ætate Iu-ap. VI. annos ei tribuit LXXXII. *Iulia*, inquit, *Auguſta* liæ diſſenſio. XXXII *annos vitæ Pucino rettulit acceptos, non alio vino* Plinius for-*ſa.* At Dio: ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ait, ἡ Λιουία μετήλλαξεν, tean corri-ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ζήσασα. Sed labor, vt Plinium è Dione gendus in orrigendum cenſeam. numeris.

Adoptione Liuiorum Iuliorúmque clariſſima.] Duas rgo familias complexa per adoptionem Liuia. Ipſa enim Claudiis, vnde & cognomen tenuit Druſillæ. Sed pater Pater Liuiæ ius inſertus adoptione in Liuios, quod hîc Tacitus voluit adoptatus. lictum. Nec aliter accipies quod ſcriptum extremo libro exto: *quamquam mater in Liuiam, & mox Iuliam fa-miliam adoptionibus tranſierit.* Non enim ipſa, ſed pater: ui nomen apud Velleium, Liuius Druſus Claudianus. Vocat ſimpliciter Dio lib. XLVIII. Liuium Druſum: & A Bruto ſte-ùm â Bruto ſtetiſſet, poſt pugnam Philippenſem manus tit. it adtuliſſe ſibi. Clara hæc è Suetonio, in Tib. cap. III. *Ex hac ſtirpe Claudiâ Tiberius Cæſar genus trahit, & qui-* Suetonio ex *dem vtrumque: paternum à Tiberio Nerone, maternum* iſtis lux. *ab Ap. Pulchro, qui ambo Appij Caci filij fuerunt. Inſertus*

est & Liuiorum familia, adoptato in eam materno auo. Ad quæ verba tamen interpretes conniuent.

Sanguini Augusti per coniunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, communes pronepotes habuit.] Nam Germanicus Druso ortus, Liuiæ sanguis: Agrippina, ex Iuliâ sanguis Augusti.

Pag. 182. Liuia à Claudio cōsecrata.

Addito, ne cælestis religio decerneretur.] Quam tamen posteà ei tribuit Claudius, effigie eius in templo Augusti consecratâ, sacrisque, quæ Vestales facerent, institutis: edicto etiam, vt per nomen eius feminæ iurarent. Dio lib. LX. & Suetonius cap. XI. Claudij. Exstant Nummi, DIVVS. AVGVSTVS. PATER. caput radiatum, ara ante pedes: parte auersâ, S. P. Q. R. DIVÆ. IVLIÆ. AVGVSTI. FIL. carpentum, cui subiuncti duo muli. Nec dubito, quin consecrata hæc Iulia habitu & nomine Iunonis. Prudentius,

* Libri vett. *Iulia.* rectè, si adoptionem spectes.

*Adiecere sacrum, fieret quo * Liuia Iuno,*
Non minus infamis thalami sortita cubile,
Quàm cùm fraterno caluit Saturnia lecto.

Quamquam eo nomine adfecta à poëtis etiam viua. Ouidius,

Cùm tibi contigerit vultum Iunonis adire.

Drusilla habitu Veneris.

Vt autem Liuia habitu Iunonis, sic Drusilla à Caio consecrata Veneris, cognomento Pantheæ. Auctor idem Dio LIX. Quò refero inscriptionem priscam,

VENERI. CÆLESTI
AVGVSTÆ. SACR.
NVMMIA. C. F. DORCAS
S. P. F. C.

Vergens dominatio.

Prærupta & vergens dominatio.] Ita reposui. eoque exemplo, vergens ætas, vergentes anni. Vulgò *vrgens.*

De Actis eorumque discrimine. Acta Senatus.

Iunius Rusticus componendis patrum actis dilectus à Cæsare.] Duplicia Acta reperio, Senatus, Populique. Acta Senatus alio nomine, Commentarij Senatus, Tacito lib. XV. Acta populi, aliâs Diurna, aliâs Publica. Dicam breuiter de vtrisque, quia confundi video non à iuuentute, sed & à doctis. Acta Senatus vocabant, commentarios (ὑπομνήματα vertunt Græci) quibus breuiter inscriptum quidquid apud patres diceretur, agereturque. Tantum apud patres. Origo eorum, vt videtur, à Iulio Cæsare: qui

Ea confecit primus Cæsar aut certè publicauit.

Sueton.c.xx.

qui Consul, *Inito honore, primus omnium instituit, vt tam Senatus, quàm populi diurna acta conficerentur, & publicarentur.* Confectio mansit: publicatio abrogata ab Augusto. Sueton. cap. XXXVI. *Auctor & aliarum rerum Senatui fuit: in quis ne acta Senatus publicarentur.* Conficiebat ea quispiam è Senatu: scilicet ne arcana patrum sciret non è patribus. Colligimus ex Tacito hîc, qui Iunium hunc Rusticum Senatorem ostendit infrà: *Quòd fraude vnius Senatoris elusa maiestas imperatoria esset.* Et Spartiano, qui Hadriano munus hoc tribuit post Quæsturam. *Post Quæsturam,* ait, *acta Senatus curauit.* cumque vocabant A curâ actorum, vel, Ab actis Senatus. Lapis vetus, C. PORCIO. C. F. QVIR. X. VIRO. STLITIB. IVDICAND. ADLECTO. INTER. QVÆSTOR. AB. ACTIS. SEN. Conficiebat dixi Senator: siue præerat conficiendis. cui tamen adiuncti scribæ censualesque, quos à re Actuarios item dicebant.

Præerat conficiendis Senator.

Officium ab actis Senatus.

Capitolinus Senatusconsultum Tacitum ita describit, *vt non scribæ, non serui publici, non censuales illis actibus interessent: Senatores exciperent, Senatores omnia officia censualium scribarúmque complerent, nequid fortè proderetur.* Censuales illa ætas dixit, librarios, scribas, tabelliónesque. Inde titulus in Codice lib. x. conceptus, *De tabulariis, scribis, logographis, & censualibus*: inde & Censuale officium, haud absimili sensu, l. XVIII. C. De testamentis. Eaque mente Tertullianus Apol. cap. XX. *Græcorum censuales conferendi.* * Actuarij qui excipiunt scribuntque, vt Iulio Suetonij cap. LV. Senecæ epist. XXIII. *Non quidem hæc quæ alienis verbis commodatur, & actuarij vice fungitur*: & Glossis Græcis, ὑπομνηματογράφος, *Actuarius, Memoralius.* Qui non in vrbe solùm, sed in prouinciis militiaque. Actuarij in militiâ, l. V. C. de erogatione militar. annonæ. Et Spartiano: *Ipse quòd matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret, à quodam Actuario cuius vxorem stuprauerat percussus est.* Quos eleganter & cum adfectu describit Victor in Gallieno: *Actuarij,* inquit, *genus hominum nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum, atque ad patrandas fraudes velandásque quasi ab naturâ factum. annonæ dominans: eóque vtilia curantibus & fortunis arato-*

Scribæ actorum & Censuales.

* Ineptè Velius Longus *Actuarij, diuersis actibus occupati. Actarij, scriptores tantum dicuntur actorum.*

Actuarij in militiâ.

aratorum infestum: prudens in tempore his largiendi, quorum vecordiâ damnóque opes contraxerit. Satis de Actis

Acta publica.

Senatus: venio ad populi. Ea dicta Publica acta, Suetonio in Tiberio cap. v. & aliâs passim. Item Diurna, quia

Diurna.

in dies conficerentur, Tacito lib. XVI. & XIII. Item Vrbana. Sæpius etiam ἁπλῶς, Acta, κατ' ἐξοχὴν. Iis conti-

Vrbana.

nebantur res rationesque populi, iudicia publica, supplicia, comitia, ædificia, natiuitates, illustres mortes, matrimonia, diuortia. De iudiciis suppliciisque admonuit Ammianus lib. XXII. *Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cùm id voluminis publici contineret exordium: Consulatus Tauri & Florentij, inducto sub Praconibus Tauro.* Vbi & formam aliquam seruabis conficiendorum Actorum. De ædificiis, Tacitus lib. XIII. *Nerone II. L. Pisone* COS. *pauca memoriâ digna euenêre. nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus, quîs molem Amphitheatri Cæsar exstruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. repertum sit, res illustres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare.* De natiuitatibus, Suetonius sæpe: qui plerumque argumenta sibi sumit de die cuiusq. principis natali, ex Actis. vt Tib. cap. v. Cal. cap. IX. Origo eius instituti à Seruio Tullio, qui vt numerum sciret nascentium, morientium, virorum; adinuênit, Vti propinqui natâ prole certũ aliquem nummum in ęrarium Iunonis Lucinæ inferrent: iidem aliquo mortuo, in Veneris Libitinæ: & sumente quopiam virilem togam, in Iuuentutis. Exoleuisse is mos videtur, sed in pueris natis retraxit Augustus: eaque adnotatio in Actis cum curâ habita, vtique post Iulias Papiasque leges. Iuuenalis,

Materies eorum.

Forma conficiendi.

Natiuitates in actis.

Seruij institutum.

— Tu libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. —

Professio apud acta.

Appuleius: *Pater natum sibi filium ceterorum more professus est.* Scæuola l. XXVIII. De probationib. *Mulier grauida repudiata, absente marito filium enixa, vt spurium in actis professa est.* Capitolinus in Gordianis: *Filium Gordianum nomine Antonini & signo illustrauit, cùm apud Præf. ærarij, more Romano, professus filium publicis actis eius nomen insereret.* Non fallet te idem Capitolinus in M. Aurelio, qui ita de hac Professione disserit, quasi

Cautè legendus Capitolinus.

ille

le inuenerit primus: *Inter hæc*, inquit, *liberales caussas ta muniuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine imposito*. Quod aliter est: sed addidit quædam, immutauitque. De matrimoniis diuortiisque, clarum est in acta relata fuisse propter præmia pœnasque legum. Imò etiam ante Iuliam, Papiamque. Cælius ad Ciceronem, *Paulla Valeria*, (scribo, *Valerij*, id est, coniunx) *soror Triarij deuortium sine caussâ fecit. Nuptura est D. Bruto:* * *nondum rettulerat*. Rettulerat, scilicet in Acta. Seneca De Beneficiis: *Quia verò nulla iam sine diuortio acta sunt, quod sæpe audiebant, facere didicerunt*. Et ad matrimonia pertinet versus Iuuenalis,

Diuortia in actis.
Cicero correctus & explicatus.
* *Fuluius tamen legit*, mŭdum. *de quo etiam cogito.*

Fient ista palàm, cupient & in acta referri.

Hæc Acta à scribis tabulariisque confecta videntur, & ad *Atriũ Libertatis in Tabulario adseruata. Liuius XLIIII. *Censores extemplò in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis, clausóque tabulario, & dimissis publicis seruis.* Cui vetus inscriptio Curatores tamen quosdam adsignat,

Vbi reposita Acta.
* Siue etiã ad ædem Nympharum. ex Cicerone, pro Milone.
Tabularium.

C. CALPETANVS. STATIVS
SEX. METRORIVS
M. PERPENNA. LVRCO
T. SARTIVS. DECIANVS
CVRATORES. TABVLARIOR.
PVBLICORVM. FAC. CVR.

At ex Taciti XIII. colligas curam eam Quæstorib. fuisse aut ærarij Præfectis. *Princeps*, inquit, *curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit*. Eoque facit quòd M. Aurelius Professiones infantium rettulit ad Ærarij præfectos. Tabularij mentio etiam Ciceroni, pro Rabirio perduellionis reo: Virgilioque II. Georg.

Præfecti ærario tabulas publicas adseruabant.

—— *aut populi tabularia vidit.*

Vbi Seruius quædam. Lampridius in Alexandro referre videtur Actorum confectionem ad Præf. vrbis: *Fecit Romæ*, inquit, *curatores vrbis XIIII. sed exconsulares viros, quos audire negotia vrbis iussit, vt omnes aut magna pars adessent, cùm Acta fierent*. Sed intellegit iudiciaria acta. Fuerunt & Registra quædam publica, præter hæc Acta. de quibus Vopiscus in Probo: *Vsus sum etiam Registris*

Registra publica.

gistris scribarum porticus Porphyretica, Actis etiam Senatus, ac populi. Perierant hæc publica acta (γράμματα δημόσια appellat Dio) quà vetustate, quà incendio: sed reparauit primo principatu suo Tiberius, tribus Senatoribus ad describendum conquirendumque delectis. Adi Græcum eum scriptorem lib. LVII. in actis anni DCCLXIX. Dixi ista vberius, & præter rem, vt constaret in parte iuuentuti, quæ essent illa Acta, quorum testimonio totiens noster aliique in memoriâ rerum vsi: quæque habita semper historiæ materia & seges.

Acta reparata à Tiberio.

Acta, materia historicorum.

Pag. 183. *Ab Senatu desciuisse populum.*] Distingue contra vulgus, *spretum dolorē principis ab Senatu, desciuisse populum.*

Defectus in Tacito.

*Vi principis impediri testarentur * Quattuor & quadraginta orationes.*] Malum tuum, Corneli, fatum! Non paginæ aliquot sed libri hîc perierunt, quibus gesta ferè triennij continebantur, de Agrippinæ liberumque eius exitu, de Seiani spe conatuque, de eiusdem cum agmine amicorum strage, de Liuiæ flagitiis & morte. ad summam, flos quasi historiæ tuæ. Adeò bonis illis patribus cura otiumque fuit describere Orosios & Vopiscos, & huiusmodi quisquilias, præ tuo auro.

Iactura quanta in Tacito.

Quattuor & quadraginta orationes.] Quæ præeunt, gesta sunt Fufio & Rubellio Coss. initio anni: hæc autem C. Memmio Regulo & Fulcinio Trione. Ita interciderunt acta pleraque anni DCCLXXXII. acta omnia anni sequentis, quo Coss. M. Vinucius & L. Cassius. Item huius anni, quo ex Kal. Maij suffecti Tiberio & Seiano Consules Regulus & Trio.

Mihi pudorem, aut Seiano inuidiam allaturum censui.] Ἀποσπασμάτιον ex oratione cuiuspiam damnandi ob Seianum, vti & sequens membrum.

Pag. 184. *Tunc singulos, vt cuique adsistere.*] Quis iste? dignus erat quem nossemus, ob constantiam mortis.

Cùm in Blæsum multa fœdáque incusauisset.] Mallem deletâ voculâ, *Cùm Blæsum.*

Relatum inde de P. Vitellio.] Vide Suetonium Vitellij capite II.

Petito per speciem studiorum scalpro.] Doctus enim fuit, & scripta reliquit. Tertullianus De animâ: *In Vitellij commentariis conditum est.*

Puella

Puella adeò nescia.] Illa ipsa quæ sponsa Claudij filio, hîc notat Dio.

Quia triumuirali supplicio adfici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueũ iuxta compressam.] Triumuiri, qui aliâs Iudices capitales, prorsus iidem Romæ qui vndecimuiri Athenis. Munus eorum præesse carceri, punire damnatos: itemque cognoscere de furtis admissisque seruorum aut eiusmodi viliorum capitum ad Mæniam columnam. Quod idem in Atheniensibus fuisse, disco e Suidâ. Ενδεκα, inquit, ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις ἐπιμελομένη τῶν ἐπὶ δεσμωτηρίῳ καὶ ἀπαγομένων, ἐφ' ἣν ἀνήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισαί. Nec ambigo quin Romanis exemplum inde. Alia de his habes apud Ræuardum II. Varior. & librum, quæ non recoquam ego. Sed cur ait inauditum virginem adfici triumuirali supplicio, id est laqueo? Id quidem ita ceperim, quasi non simpliciter virginem dixerit, sed impubem inuestemque. Lex enim non tam virginitati ignotum cautumque voluit, quàm ætati. Ita nec pueros interfici fas, nisi togâ sumptâ & relatos in viros. Hinc apud Dionem scriptum, à Triumuiris in proscriptione iussum puerum quemdam Togam virilem sumere, vt scilicet iure posset interfici, lib. XLVII. καὶ ἄλλα τέ, ... διὰ τοῦ πολλὰ παρανομηθῆναι, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἤγαγον, ἵν' ὡς ἐς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. Appuleius II. Apol. de puero præcoci malitiâ: *Hoc magis noxius, quòd iam veniâ perniciosus est: & nondum pœna, iam iniuria sufficit.* Quam caussam & hîc subesse arbitror, vt compressa deuirginataque, mulier videretur & plena annis.

Quippe lapsum custodiâ.] Fortè, *elapsum.*

Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.] Ex decreto illo, lib. I. quo *Achaiam & Macedoniam onera deprecantes leuari proconsulari imperio, tradique Cæsari placuit.*

Toronæum Thermæúmque sinum.] Quorum ille ad Toronem Macedoniæ vrbem; hic iuxta Macedoniam, Axij fluuij receptor.

Ibi demum cognoscit.] Locus inter mancos. Nec enim vbi aut quomodo deprehensus fugitiuus ille, narratum. Post, *cognoscit,* * ergo ponenda nota. Et statim scribe, *interrogato.*

Pag. 185. Triumuiri similes Vndecimuiris Græcorum.

Impubes non maturus supplicio.

Triumuirorũ impotens factum.

Achaia & Macedonia sub vno Præside.

Defectus.

Neque nos originem finémve eius rei vltrà repperimus.] At reppererunt Zonaras & Dio, qui missum eum ad Tiberium tradiderunt, Caligulæ nuptias Antij celebrantem.

AD LIB. VI.
ANNALIVM.

Pag. 187. Caussa abiuncti huius libri

INITIVM sexti libri arbitrario hîc iure constitui, non certo. Cui enim probes tantam vim rerum, quantam dixi, trienniique gesta vno libro cum sequentibus inclusa fuisse? Secreui igitur. non quia liqueret mihi initium in his demum verbis faciundum: sed quia magnitudinem résque gestas æstimanti, ita videbatur. Denique vt scires saltem, hunc vulgo quintum librum in duos esse tribuendum.

Horti Cæsaris.

Aditis iuxta Tiberim hortis.] Hortos Cæsaris accipio, de quibus Horatius:

Trans Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.

Ij vicini Naumachiæ fuerunt, siquidem eâdē de re Suetonius Tiber. ca. LXXII. *Bis omnino toto secessus tempore Romam redire conatus, semel triremi vsque ad proximos naumachiæ hortos subuectus est, dispositâ statione per ripas Tiberis, quæ obuiam prodeuntes submoueret.* Vide iis de hortis & Sueton. Iulio, cap. LXXXIII.

Sellarij.

Vocabula reperta sellariorum ac spintriarum.] Vide si lubet Suetonium Tiber. cap. XLIII. & Turnebum lib. v. cap. I. Qui tamen non satis explicant, cur Sellarij dicti à fœditate loci. Sed ego non violo te Pudor.

Pœnæ in damnatos.

Sententiæ dicebantur in effigies quoq. & memoriam eius.] Disce semel hunc morem, in Tacito variè sparsum. Olim qui damnati grauioris criminis, puta Maiestatis, Perduellionis, Tyrannidis: non ipsi solùm adflicti & perditi, sed nomen & memoria eorum. Deterrere omnes à culpâ simili volebant, non pœnæ modò, sed ignominiæ metu. Itaque hæc duo ferè vsurpata: vt nomen deleretur, vt

Nomen tollebant.

Effigies tolleretur. De nomine, Cicero Philip. XIV. cùm

Antonij

ntonij nomen è Fastis sublatum decreto Senatus esset: *uius totus consulatus est ex omni monumentorum memoriâ reuulsus.* Noster lib. I I. *Nomen Pisonis radendum astis censuit.* Lampridius in Eligabalo: *Nomen Antonii erasum est, Senatu iubente.* Radebant igitur: sed & epe contenti erant per dedecus oblinere aut lutare. Lampridius Eligabalo: *Misit qui & in castris statuarum eius itulos luto tegerent, vt fieri solet de Tyrannis.* Eusebius ulchrè Eccl. Histor. lib. IX. cap. vlt. de Maxentio: γρα-φαί τε ὅσαι εἰς τιμὴν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀνέκειντο όλιν, αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος ῥιπτούμεναι συνετρίβοντο, αἱ δὲ ὰς προσόψεις ἠχρειοῦντο, σκοτεινῷ χρώματι καταμελαινόμεναι: *nscriptiones etiam & tituli, quicumq. honori eius aut liberorum per singulas vrbes positi erant, partim è sublimi in erram detracti confractique sunt; partim vt videntibus nutiles fierent, obscuro quodam colore obducti & nigrefacti.* At de effigie fractâ & abolitâ; Ambrosius: *Vide quemadmodum in ciuitatibus bonorum Principum imagines perseuerent, deleantur tyrannorum.* Capitolinus in Gordianis: *Statuas Maximini deiecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraserunt.* Liuius de Atheniensibus: *Rogationem extemplo tulerunt, vt Philippi statuæ, imagines omnes, nominaque earum, tollerentur delerenturque.* Iuuenalis:

Oblinebant.

Effigiem frangebant.

Frangendâ miseram funestat imagine gentem.

Eusebius loco quē dixi: Ἀνδριάντων τε ὁμοίως ὁπόσοι εἰς τὴν αὐτοῦ τιμὴν διανεστήκεσαν, ὡσαύτως ῥιπτούμενοι συνετρίβοντο. γέλως καὶ παιδιὰ τοῖς ἐνυβρίζειν καὶ ἐμπαροινεῖν ἐθέλουσιν ἐκκείμενοι: *Statuæ etiam quotquot in honorem illius fuerant erectæ, similiter deiectæ & protritæ sunt: ac ludibrio & irrisui expositæ omnium qui iniuriâ & ignominiâ afficere eas vellent.* Ratio autem ista abolendi duplex. Prior, vt modestè id fieret, & per magistratum submouerentur è publico conspectu. Cicero in Verrem IV: *Centuripinorum Senatus decreuit, vt quæ statuæ C. Verris ipsius & filij essent, eas Quæstores demoliendas locarent, dumque ea demolitio fieret, Senatores non minus XXX. adessent.* Suetonius Domitiano: *Senatus scalas inferri, clypeosque & imagines eius coràm detrahi & affligi solo iussit.* Altera, vt per impetum, & tota res permitteretur furori cuidam plebeio.

Aliquādo per decretum.

Aliâs per impetum.

beio. Tum receptum, laqueos ſtatuis altioribus iniicere, atque ita detrahere. Iuuenalis:

—deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur.

Seneca, ſeu quis alius, in Octauiâ: de ſtatuis Poppææ: v.796.

Seneca correctus.

—membra per partes trahunt

Deducta laqueis.

Ita enim rectè illic legimus, non *Diducta*. Plinius graphicè hoc totum depingit, Panegyrico: *Ergo iſtæ quidem areæ & paucæ manent, manebuntque quamdiu templum ipſum: illæ autem aureæ & innumerabiles, ſtrage & ruinâ publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro, ſæuire ſecuribus, vt ſi ſingulos ictus ſanguis dolórque ſequeretur. Nemo tam temperans gaudij ſeraque* (velim ſcribi, *ſerúſque*) *lætitiæ, quin inſtar vltionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, poſtremò truces horrendáſque imagines abiectas* (lego, *obiectas*) *excoctaſque flammis, & ex illo terrore & minis, in vſum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.* Mos autem hîc damnandi imagines ſanè antiquus. Ex Cicerone colligo, pro C. Rabirio: *Sex. Titius, quòd habuit imaginem L. Saturnini domi ſuæ, comdemnatus eſt.* Vbi & hoc vides, culpæ fuiſſe vel priuatim damnatorum imagines habere. Quâ mente illud Taciti ſcriptum, lib. XI. *Ac primùm in veſtibulo imaginem patris Silij Sc^to^ abolitam demonſtrat.* Pulchrè Ambroſius Officior. lib. I cap. XLIX. *Si tyranni aliquis imaginem habeat, nónne obnoxius eſt damnationi?*

Et Plinius.

Quàm vetus id inſtitutum.

Nefas habere eiuſmodi imagines.

Vt in fiſcum cogerentur, * *tum rettulêre Scipiones.*] Stigmatias locus non fruſtrà. Deſunt enim quædam. Vel hoc argumẽto, quòd rettuliſſe Scipiones dicit. at relatio Conſulum erat, cenſio tantùm Senatorum. Poſſit ſi fortè, legi: *vt in fiſcum cogerentur coſſ. rettulêre. Scipiones hæc, & Silani, & Caſſij, &c.* Sed vt tectum ſit, non ſanatũ vulnus.

Mutilus locus.

Pag. 188.

Honoribus perfunctos, an iuuenes?] Quidam ergo in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manauit ab Auguſto: *qui liberis Senatorum, quò celeriùs reip. adſueſcerent, protenus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ intereſſe permiſit.* ait Sueton. Aug. cap. XXXVIII. Tacitus Annali XIII. *Iulius Montanus Senatorij ordinis, ſed qui nondum honorem capeſſiſſet.* Plura ibi.

In curiâ etiã non Senatores. Laticlauij.

Quos

Quos neque dicta Imperatoris, neq. præmia nisi ab Imp. accipere par esset.] Explicatius veriusque, si scribas: *neque dicta, neque præmia*, voce, *Imperatoris*, inductâ.

Retrahitur in vrbem, custoditúrque domibus magistratuum.] Præter carcerem & custodiam militarem, custodia alia duplex. Apud magistratus, & Apud vades. Apud magistratus, cùm reus Consuli, Prætori, Ædili (interdum & Senatori, etiam non è magistratu) committebatur. quod non nisi in reis illustrioribus vsurpatum, eaque custodia libera dicta. Sallustius in Catilinario: *Senatus decreuit vti abdicato magistratu Lentulus itémque ceteri in liberis custodiis haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum Ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæsari, Ceparius Cn. Terentio Senatori traduntur.* Cicero in Bruto: *Domi teneamus eam septam liberali custodiâ.* quasi si alia illa, seruilis. Iulius Firmicus: *In custodiâ quandoque, sed liberâ exponetur.* Et sanè hæc Libera, digniorum tantùm & plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium: *Sint ergo non tetro aliquo carcere, sed amænâ & liberâ custodiâ, tanquam patres quidam ordinis Senatorij.* Dio optimè libro LVIII. de Asinio Gallo: qui hanc custodiam, φυλακὴν ἄδεσμον vocat, id est, liberam & sine vinclis. additque, πρός τε γὰρ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐτηρεῖτο, ἔξω τῆς τοῦ Τιβερίου ἀρχῆς. τότε γὰρ πρὸς τῶν στρατηγῶν ἐφυλάχθη, ἵνα μὴ φύγῃ, οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ἵνα μὴ τελευτήσῃ. id est, *Custodiebaturque semper à Consulibus, nisi cùm Tiberius Consul esset. tunc enim à Prætoribus obseruabatur, non hercle ne effugere, sed ne mori posset.* Sidonius I. Epist. de Aruando: *In Capitolio custodiebatur à Flauio Asellio hospite, Comite sacrarum largitionum.* Custodia apud vades, cùm eorum periculo fideiussoribus reus tradebatur. Tacitus lib. V. *Nec aliud periclitantibus subsidij, quàm in constantiâ fratrum fuit, qui vades exstitêre.* Clariusq. de eâdē re Suetonius Vitell. cap. II. *Publius post Præturæ honorem inter Seiani conscios arreptus & in custodiam fratri datus.* Vlpianus l. I. De custod. reorum: *De custodiâ reorū æstimare Proconsul solet, vtrum in carcerē recipienda sit persona, an militi tradenda, an fideiussoribus committenda.* Symmachus lib. I. Epistol. *Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non essent cogniti, traderetur.*

Custodia apud magistratus.

Quæ eadem custodia libera.

Custodia apud vades.

Sestium

Sextius Paconianus.

Sestium Pagonianum.] Sextius Paconianus scribitur infrà: *Nec dispares Trebellieni Rufi & Sextij Paconiani exitus.*

Prorupêre concepta per idem odia] Emendo, *concepta pridem*.

Restitutio certa in Tacito.

Vt verò Latinum Latiarem ingressus est accusator Acrius.] Restitui non malè, *aggressus est, accusator ac reus iuxtà inuisi.* Paconius & Latiaris odiorum duo nomina. Itaque gaudium patrum fuit perculso Paconio à Cæsare: gaudium alterum nominato ab eo indice, Latiari.

Pag. 189.

Metum prorsus & noxam conscientiæ pro fœdere haberi.] Si examinas, stabis à Groslotio legente: *noxæ conscientiam.* Ego etiam velim, *habere*, non, *haberi*: sententiâ volente.

Sanquinius Maximus.

Sanquinius maximus è Consularibus.] Verius vt grandiori litterâ notes, *Sanquinius Maximus*, vt sit eius gentis cognomen. Nam maximum æuo inter Consulares fuisse, non placet, nec verum est. Consul enim suffectus demum

Idem præf. vrbi.

fuit ante annos quattuor, Vrbis anno DCCLXXXI. Præfectum vrbis eum fuisse comperior sub Caio, ex Dionis corruptis verbis, lib. LIX. τριάκοντα δὲ δὴ ἡμέρας ἦρξε, (Caius videlicet) καίτοι Λουκίῳ Ἀπρωνίῳ τῷ συνάρχοντι ἓξ μῆνας ἐπιτρέψας, καὶ αὐτὸν Σαβῖνος Μάξιμος πολιαρχῶν διεδέξατο. scribe, Σαγκῖνος, & hunc cape, qui tunc Præf. vrbi & secundùm consul. Præfuit & inferiori Germaniæ, ex Tacito lib. XI. *Chauci nullâ dissensione domi, & morte Sanquinij alacres.*

Arguitur pleraque **C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis.*] Ne hunc quidem locum, ex Ædilitio edicto, perhibeo sanum integrumque. Remedium aliquod, si legas:

Coniectura leuior.

Arguitur pleraque: C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis, & cùm die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur nouemdialem eam cœnam dixisset, vt inquam, τὸ *dixisset*, reducas etiam ad priora, statimque eodem exemplo legas, *addidisset*. Sed metuò vt hæc, cum Aristophane, sit σικίνη ἐπικουρία.

Incerta virilitas.

Quasi incestæ virilitatis.] Constabit sentẽtia iocusque, *Incertæ virilitatis*. atq. ita scribe. Sic alibi, *Abdus ademptæ virilitatis*. Notat autem Caligulam quasi ambiguè virum,

rum, quique, vt Suetonius ait, pudicitiæ neque ſuæ ne-
ue alienæ pepercerit. Infrà: *Siue compoſuerat quædam in
. Cæſarem vt impudicum, ſiue facto habita fides.* Iocus
iquis in verbis: quaſi dicas Androgynum eum fuiſſe,
μφοτέραν ἀφροδίτην τηρούμενον.

Die natali Auguſtæ.] Imò verò, *Auguſti.* Liuiæ qui-
em natalem poſt mortem eius epulo ludiſve celebratum
on inuenio. Nec verò Tiberius, aliâs haud pronus in
natrem, id permiſerit: cùm etiam minores quoſdam ho-
ores à Senatu ei decretos vetuerit abrogaritque. Dionem
ide, vbi de iis quæ Liuiæ decreta: verbum nullum de na-
ali. At de Auguſti certum eſt: cuius vitalis dies annuis lu-
is epuliſque celeber. Repete ea quæ ſcripſi, de Auguſta-
bus ludis ad lib. I.

Correctus noſter.

Auguſti natalis dies feſtus.

Inter ſacerdotes epularetur.] Obſerua ergo illo die epu-
um fuiſſe, &, vt appâret, per collegia. Dio auctor, Sena-
ores tunc conuiuatos in Capitolio, libro LIIII. τὰ γενέ-
θλια, inquit, τοῦ Αὐγούστου ὁ Ἴουλος ὁ τοῦ Ἀντωνίου παῖς στρατηγῶν,
καὶ ἱπποδρομίᾳ καὶ σφαγαῖς θηρίων ἑώρτασε. καὶ ἐν τῷ καπιτω-
λίῳ καὶ ἐκεῖνον καὶ τὴν βουλὴν, κατὰ δόγμα αὐτῆς εἱστίασεν: *Nata-
em Auguſti Iulus Antonij filius, tunc Prætor, celebrauit
Circenſibus & Venatione. Senatum etiam & ipſum Au-
guſtum, ex decreto patrum, epulo excepit in Capitolio.* Vi-
detur idem ſcriptor hoc Conuiuium extendere ad vulgus
etiam hominum, libro eodem infra: Καὶ αὐτὸν, διά τε
ταῦτα καὶ διὰ τἄλλα, ἀνδριάσι τε ἐκ συντελείας ἐτίμησαν, καὶ
τῷ τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις καὶ συνθεᾶσθαι τοῖς ἄλλοις, καὶ
συνδειπνεῖν ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ δεδωκέναι. *Et ipſum* (Augu-
ſtum) *ob hæc & alia merita, cum ſtatuis ex ære collato
honorarunt, tum etiam iſto, quòd permiſerunt vt ij quibus
vxor non eſſet aut quibus vir deeſſet, ſpectare nihilominus
vnà cum aliis & conuiuari in Natali eius poſſent.* Sed fal-
lor, aut hoc de iis tantùm, qui quæue Senatorij gradus.
Pòſt Principes ſeruarunt, imò lætitiam eius diei etiam
auxerunt. D. Maximus quædam mihi ſuppeditat ſine
præuaricatione non omittenda, Sermone In vigiliis Na-
talis Dominici. *Lætitia quanta ſit,* inquit, *quantúſque
concurſus cùm Imperatoris mundi iſtius Natalis celebran-
dus eſt, benè noſtis. quemadmodum Duces eius & Princi-
pes, omnes etiam militantes, accurati ſericis veſtibus, ac-
cincti*

Epulũ Natali Principis.

Eius diei celebritas.

cincti operosis cingulis auro fulgente preciosis, ambiant solito nitidiùs in conspectu regis incedere. Et paullo posterius: *Deinde, quia in die Natalis sui sciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel ministris suis, vel his qui in domo eius abiecti putantur & viles: tantâ prius thesauros eius replere diuitiarum varietate festinant, vt inquantum erogare voluerit, intantum prærogatio copiosa non desit, & antè voluntas donandi deficiat quàm substantia largiendi. Hæc autem ideò sollicitè faciunt, quia maiorem sibi remunerationem pro hac solicitudine sperant futuram.* Quibus in postremis, nota mihi morem donandæ stipis Principi, natum, vt opinor, ex more Augusti. qui Kalendis, & aliâs solitus largiter munera capere & dare.

Munera dat Princeps.

Nouemdialem eam cænam dixisset.] Caussam ioci paullò altius petendum. Mortuis, ritu Romano, non ante diem nonum parentabatur. Tunc iis iusta, ludi, epulæ, inscriptio, & funeri finis. Donatus Phormione: *In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, vt in funere nonus, quo parentalia concluduntur.* Poëtæ alludunt. Vt Virgilius:

Parentalia nono die.

Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit. ——

Vt Statius in Archemori funere:

Roscida iam nouies cælo dimiserat astra
Lucifer. ——

Et ab eâ mente Iustinianus in Nouellâ quadam scribit, *in nonum diem fieri μνήμας defunctorum.* Glossæ: *Nouemdialia,* ἔννατα ἐπὶ νεκρῶ ἀγόμενα. Augustinus in Genesim: *Nescio vtrum inueniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum nouem dies, quod apud Latinos Nouemdial appellant.* Nono ergo illo die, præter alia, cæna funebris epulæque. Iulius Obsequens: *In sacro Nouemdiali cæna deæ posita, à cane adesa, antequàm delibaretur.* etsi ambigo an id ad sacrum Nouemdiale referendum, quod* solitum fieri post lapidum imbrem. Tertullianus de Testimonio animæ: *Vocas securos mortuos, siquando extra portam cum obsoniis & *mattiis tibi potiùs parētans ad busta cedis, aut à bustis dilutior redis.* Idem de Resurrectione carnis: *At ego magis ridebo vulgus tunc quoque cùm ipsos defunctos atrocissimè exurit, quos postmodum gulosissimè*

Nouemdial, sacrum.

Cæna funebris

* Quod instituit Tullus rex de quo abunde Liuius lib. I.

* Aliquid Suidas in ματτύης.

*lißimè nutrit : iisdem ignibus & premerens & offen-
ans.* Eam vocat Appuleius Cænam feralem lib. IIII.
lorid. *Procul igitur faces abigerent, procul ignes amo-
rentur, cænam feralem à tumulo ad mensam referrent.*
t Iuuuenalis,

Eadem Feralis cæna.

——dimidio constrictus gammarus ouo
Ponitur, exiguâ feralis cæna patellâ.

bi nota *oua videri in eiusmodi cænis tralatitia fuisse,
i *lentem & salem: ἃ νομίζουσι Ῥωμαῖοι πένθιμα, καὶ προτί-
θενται τοῖς νέκυσιν, ait in Crasso Plutarchus. Sanè certos
uosdam cibos proprios fuisse huic mortuali cænæ, do-
et etiam Xiphilinus in Domitiano, vbi de simulato illo
epulcrali epulo. καὶ μετὰ τοῦτο πάνθ' ὅσαπερ ἐν τοῖς ἐναγίσμασι
καθαγίζεται, καὶ ἐκείνοις μέλανα ἐν σκεύεσιν ὁμοίως προσηνέ-
χθη. Hanc cænam Silicernium vocatam, docent Nonius,
estus. & Tertullianus: *Quò differt ab epulo Iouis silicer-
ium? à simpuuio obba? ab aruspice pollinctor?* Hunc mo-
em transisse ad Christianos etiam Augustinus narrat &
euiter excusat, De ciuit. Dei lib. IX. cap. vlt. *Quicumque,*
nquit, *epulas suas eò* (ad sepulchra martyrum) *deferunt:
uod quidem à Christianis melioribus non fit, & in pleris-
ue terris nulla est talis consuetudo: tamen quicumque id
aciunt, eas cùm apposuerint, orant, & auferunt vt ves-
antur.* Et lib. VI. Confess. cap. II. de matre suâ: *Cùm ad
memorias sanctorum, sicut in Africâ solet, pultes, & pa-
nem & merum attulisset.* addit mox, vetitum ab Ambro-
sio, *quòd illa parentalia superstitioni gentium essent simil-
lima.* Paullini locum huic rei subtexo, in Felicis Natali IX.

**Quia adhiberi ad lustratione solita.*
** In Plut. Crasso est φακὸς καὶ ἅλας: at in Appiani Parth. eadem narrantis, φακὸς καὶ μάζαν, lentem & libum.*
Silicernium.

——ignoscenda tamen puto talia, paruis
Gaudia quæ ducunt epulis. quia mentibus error
** Inrepit rudibus: nec tanta conscia culpæ*
*Simplicitas pietate * cadit, malè credula sanctos*
Perfusis halante mero gaudere sepulcris.

Epulæ ad sepulchra.
**Legam, Incepit*
** Legam, caret.*

Vbi rusticulos suos in Italiâ excusat, quòd vsi vel abusi
per simplicitatem, veteri gentilium more ad sepulchrum
ipsum D. Felicis. Ad eas ergo nouemdiales epulas hîc al-
lusum. & cùm natalis Augusti celebraretur, dies lætus
auctorque vitæ, videri sibi Cotta ferales potius eas epulas
dixit. siue quia ille natus, exitij caussa multis; siue quia
ante nouem fortè dies, multi à Tiberio animaduersi in-

Caussa ioci explicata.

q terfecti-

terfectique. Quod placet. & mirum ni exciderit is iocus (verior liberiorque quàm vt Cottam deceat) post stragem Seiani. Non absimile Plauti illud:

Cocus nundinalis. Plautus illustratus.

Cocus ille nundinalis est, in nonum diem
Solet ire coctum.

id est, Feralis nouemdialisque, & qui mortuis tantùm parat in cœnam. vt præit nobis bene Festus.

M. Lepidi.] *Manij*, vt sæpe.

Pag. 190.

Præstantissimus sapientiæ firmare solitus.] Credo Socrati hoc elogium, & iure, tribuit. Apud Platonem sanè in

Taciti de Socrate laus.

nono De rep. gnome talis: Ἐστιν ἄρα τῇ ἀληθείᾳ, κἂν εἰ μή τῳ δοκῇ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος τῷ ὄντι δοῦλος τὰς μεγίστας θωπείας καὶ δουλείας, καὶ κόλαξ τῶν πονηροτάτων, καὶ πένης τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται ἐάν τις ὅλην ψυχὴν ἐπίσηται θεάσασθαι, καὶ φόβου γέμων διὰ παντὸς τοῦ βίου, σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης.

Sanctissimis Aruntij artibus] De eo dixi, suprà ad lib. I. At de accusatione eius, nihil in libris qui nunc sunt.

C. Cæstium patrem.] Duo ergo Cæstij Romæ, pater filiusque? Non inuêni. Fuit qui Cæstium Pium vellet legi: quia frequens declamatoris eius Senecæ mentio. Mihi, siquid mutandum, placeat, *Cæstium Prætorem*. potuitque obiici error ex notis. Cæstius quidem Prætor fuit, illeipse, vti diuino, de quo Romæ inscriptio,

Cæstius Prætor.

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO. PR. TR. PL. VII. VIR. EPVLONVM.

Itaque appâret scribendum *Cestius*, litterâ spretâ, quoniam & in nummis L. CESTIVS.

Reum destinare properat.] Non abiecerim, *poterat*.

Pag. 191.

Fatebor & fuisse me Seiano amicum, & vt essem, expetisse.] Tota hæc Terentij oratio, vt & caussa, simillima est illi Amyntæ apud Curtium libro VII. Et membra sanè aliquot sunt, quæ dicas illinc translata. Nam Amyntas ita: *Amicitiam quæ nobis cum Philotâ fuit, adeò non inficior, vt expetisse quoque nos, magnósque ex eâ fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes penè amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis rex, huius nobis periculi caussa es. Quis enim alius effecit, vt ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ*

Quædam à Curtio videri.

ascendimus. Is apud te fuit, cuius & gratiam expetere, & iram timere possemus. Et mox: *Igitur si hoc crimen est, paucos innocentes habes, imò hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita si à conscijs amicos non diuidis, nec ab amicis quidem separabis illos qui idem esse voluerunt.* Quæ delector, ita me deus amet, exscribere, candidissimè & disertissimè dicta. At postrema verba etiam correctiunculâ iuuo & interpunctis. *Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt. Sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita. sed si à conscijs*, &c. Prorsus ita legendum, ex Amyntæ quidem mente. quod facilè videbis, qui ipse eam habes.

Is correctus.

Claudiæ & Iuliæ domus partem.] Claudiæ per filium, Iuliæ per se: quia Liuiam duxerat Germanici sororem.

In cohortem suam transtulerat.] Cohortem amicorum. ita enim vocabant exemplo prætoriæ cohortis. Seneca De Clementiâ, *Sallustium, & Cocceios, & Deillios, & totam cohortem primam interioris admissionis ex aduersariorum castris conscripsit.* Vbi vides plures fuisse amicorum cohortes, & quasi gradus. Quod originem habuit à Graccho & Liuio Tribunis. Idē scriptor, De Beneficiis: *Apud nos primi omnium Gracchus & Liuius Drusus instituerunt segregare turbam suam, & alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios cum vniuersis. Habuerunt itaque isti amicos primos, habuerunt & secundos,* * *numquam veros.* Itaque dicebantur Amici primæ, secundæ, tertiæ admissionis. ex ordine, quo admittebantur. Ille ipse: *Non sunt isti amici qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas & secundas admissiones digeruntur.* Lampridius in Alexandro: *Moderationis tantæ fuit, vt amicos non solùm primi ac secundi loci, sed etiam inferioris, ægrotantes viseret.* Et Tiberius ipse amicos solitus describere in tres classes. Vide Sueton. cap. XLVI. Ab hoc more Admissiones manarunt, * Admissionales, & Officium admittendi. Admissionum eius facilitatem in Traiani laudatione Plinius admiratur: Alexandrum *quasi vnum è Senatoribus, patēte velo, Admissionalibus remotis, salutatum esse* Lampridius scribit: & Accoleius *magister Admissionum* nominatur in Flauij Aureliano. Id munus fuit libertorum, vt clarum ex Suetonij Vespas. cap. XIIII. *Quidam ex officio*

Pag. 192. Cohors amicorum. Suetō. Calig. cap. XIX.

*Legerim, *numquid*, interrogatione sententiâ erectâ.

*Quos Arrianus describit l. IIII. Diss. οἱ inquit ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος ϗ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς εἰσιόντας.

Admissiones & Admissionales.

Ii ex libertis. *officio admissionis simul expellens, abire Morboniam iusserat.* Fuit autem is libertus Phœbus. Plinius hoc idem ostendit loco non sano, lib. XXXIII. cap. III. *Fuit & alia Claudij principatu differentia, in solis his quibus admissionem liberti eius dedissent, imaginem principis in anulo ex auro gerendi, magnâ criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit, æqualiter publicando principem.* quem corrigo, *quibus admissionum liberti ius dedissent.* Quod ait criminum occasionem fuisse: refer ad ea quæ de imagine Principis dicta mihi in lib. III. & quæ Seneca De Benef. III. cap. XXVI.

Correctus Plinius.

Annius Pollio.] Est ille, qui postea in Neronem coniurauit, amicorum eius præcipuus. Tacitus lib. XV.

Vinicianus Pollio.

Vicinianus Pollioni patri adiiciebatur.] Lego, *Vinicianus.* auctore Dione lib. LX. qui hunc Annium Vinicianum coniurasse in Claudium cum Scriboniano adserit.

Lacrimæ intutæ sub tyrannis.

Ob lacrimas incusabantur.] Heu, misera conditio sub tyrannis: vbi nec liber, liberrimus affectuum, dolor. Claudianus hoc pulchrè exprimit:

—*tacitique sepultos*
Suspirant gemitus, indignarique verentur.

Fufii Gemini.] Qui antè Consul.

Pag. 193.

Curtium Atticum.] Equitem R. ex inlustribus, qui Tiberio comes Capreas. suprà lib. IV.

* Lib. XVIII. cap. XIII.
* II. Annal.

Per idem tempus L. Piso Pontifex obiit.] Quid ergo * Iosepho * Zonaræque in mentem venit viuum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo possint illa intellegi: *à Caio binas epistolas missas, vnam ad Senatum de Tiberij morte & suo imperio; alteram ad Pisonem Præf. vrbis, quâ iubebat Agrippam è castris transferri in priscas suas ædes.* An imposuit Syro celebritas nominis Pisonis, & per Syrum (nam ab illo hausit) Græco? An alius aliquis Piso tunc Præfectus? quod non repperi. huic quidem Pisoni Ælius Lamia suffectus est, de quo Dio: τόν τε Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησεν. καὶ Λούκιον ἀντ' αὐτοῦ ταμίαν ἀνθείλετο, ὃν προπάλαι τῇ στρατιᾷ προστάξας κατεῖχε ἐν τῇ Ῥώμῃ. scribe Λαμίαν. Ridiculus interpres, qui vertit *Lucium ei Quæstorem suffecit,* inductus puerili errato. Sed ille ipse paullo pòst obiit, vt habes mox in nostro: & successit Lentulus Cossus.

Ordo successioque præf. vrbi.

AElius Lamia.

Xylandri cōniuentia.

Lentulus Cossus.

Cossus. Disco ex Senecâ, epist. LXXXIIII. *L. Piso vrbis custos, ebrius ex quo semel factus fuit, maiorẽ partem noctis in conuiuio exigebat, vsque in horam sextam ferè dormiebat. hoc erat eius matutinum. Officium tamen suum, quo tutela vrbis continebatur, diligentissimè administrauit. Huic & D. Augustus dedit secreta mandata cùm illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiscens in Campaniam, cùm multa in vrbe & suspecta relinqueret & inuisa. Puto quia illi bene cesserat Pisonis ebrietas, postea Cossum fecit vrbis præfectum, virum grauem, moderatum, sed mersum vino & madentem* Lego ex libro manusſ. *ebrius, ex quo semel factus est, fuit* id est, post vnam illam ebrietatem (quæ tam bene cesserat, & cuius pretium Præfecturam ipsam habebat, vt Plinius scribit lib. XIIII. cap. vlt. & Suet. Tib. cap. XLII) semper placuit ei esse ebrium. Iacet alioqui sententia, nec a me erigi potest. Seneca emendatus.

L. Piso Pontifex.] Nescio an ex notis error. scribendumque, *Piso P. V.* id esset, Præfectus vrbi. Ambigua lectio.

Patrem ei Censorium fuisse memoraui.] Non quidem in his libris qui exstant. Tamen intellegi vult L. Pisonem socerum C. Cæsaris, qui Censor cum Appio Claudio, Anno vrbis DCCIIII. quo ipso anno, vt ratio ætatis Tacito constet (ait enim vixisse octoginta annos) natus fuisse debuit hic Piso. Ratiocinatio de ætate Pisonis.

Decus triumphale in Thraciâ meruerat.] Velleius: *Atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, L. Pisonis, quem hodiéque diligentissimum atque lenissimum securitatis vrbanæ custodem habemus, virtus compressit.* Vide & Dionem LIII. Pisonis triũphalia è Thraciâ.

Cilnium Mæcenatem.] Non vt receptum est, *Cilinium.* Cilnius enim gentile nomen patris huius & altoris Musarum. Cui domus prisca Arretium, vt olim ex Liuio *docui: & adde Silij versus huiusce rei: Cilnius Mæcenas. * Antiqu. Lect. lib. I. cap. XXII.

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat.

etsi ibi quoq. vulgo, *Cilinus.* Nã Silius, vt solet, historiam exornat flore hominum sui superiorisque æui. Præfecit autem Romæ Italiæque Mæcenatẽ Augustus per bellum Siculum. Consule Dionẽ XLIX. in actis anni DCCXVIII. Silius correctus.

 Sump-

Poteſtas & munia præfecturæ.

Sumpſit è conſularibus qui coërcerent ſeruitia, & quod ciuium audaciâ turbidum niſi vim metuat.] Circumſcribit poteſtatem Præfecturæ, quæ tamen aucta. Suadeo legas Dionem in Oratione Mæcenatis lib. LII.

Ambigua adſeueratio Taciti.

Primúſque Meſſalla Coruinus eam poteſtatem accepit.] Tradit idem Euſebius Chronico: *Meſſalla Coruinus*, inquit, *primus Præfectus vrbis factus, ſexto die magiſtratu ſe abdicauit, inciuilem poteſtatem eſſe conteſtans.* At Dio lib. LIIII. in actis anni DCCXXXIIII. ita narrat, vt M. Agrippam primum faciat Præfectum vrbi. cui mox anno DCCXXXVIII. Taurum ſufficit, huius Coruini nullâ mentione.

De numeri veritate quæſitum.

Dein Piſo viginti per annos probatus.] Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Præfectus Piſo? Fuerit ergo neceſſe eſt ab anno vrbis DCCLXV. Nam ab eo die in hoc tempus viginti ipſi anni. Atqui Auguſtus tunc vixit, imperauitque. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniuſque conſenſu tradiderunt, à principe Tiberio Piſonem factum Præf. vrbis, propter bidui aſſiduam compotationem? Illius verba ſunt lib. XIIII. *Eáque commendatione* (ebrietatis ſcilicet) *credidêre L. Piſonem vrbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabúſque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum iam principem.* Nota ea, *apud ipſum iam principem*. Suetonius cap. XLII. *Poſtea princeps in ipſâ publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & L. Piſone, noctem* (diſſentit Plinius, qui ait duas noctes) *continuúmque biduum epulando potandóq. conſumpſit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam vrbis confeſtim detulit.* Ait diſertè, *Poſteà princeps.* Atqui vel ab initio principatus Tiberij ad hunc diem Piſonianæ mortis anni dumtaxat XVII. Sed hoc amplius ex Suetonio colliges, factum Piſonem Præfectum, ſub idem tempus quo Pomponius Syriæ Prætor. Ille autem* Syriæ non ante annum DCCLXXIII. præponi potuit (Mœſiam enim prouinciam adminiſtrabat anno DCCLXXII. vti ex Taciti libro II. clarum:) non ergo tot annos Piſo Præfectus vrbi. His rationibus cogor vt in Tacito reſtituam, *Piſo decem per annos*: quia Pomponium Syriæ præfuiſſe ante annum LXXV. non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis.

Piſonẽ ebrietas Præfectum fecit.

*Mortuus enim eſt in adminiſtratione Syriæ: vt Tac. infrà.

Correctus Tacitus.

Lecto

Lecto per magistros æstimatóque carmine] Magistri sunt sacerdotum. Valerius lib. I. *A patre suo collegij Saliorum magistro iussus*. Plinius lib. XXVIII. cap. II. *Quindecimuirûm collegij magister*. In Lapide: ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO. SVO. Et Sueton. Calig. cap. XXII. Domit. cap. IIII. Capitolinus, *Fuit in eo sacerdotio, & vates, & præsul, & magister*. Pag. 194.

Sanxisse Augustum.] Pete è Suetonio, cap. XXXI. in Augusto.

Post exustum Sociali bello Capitolium.] Quid ais? Sociali siue Italico bello Capitolium flagrauit? Non alios, sed te, in te aduoco: qui scribis Histor. lib. III. *Capitolium flagrasse L. Scipione, C. Norbano* COSS. Atqui tunc iamdiu positum Sociale bellum. Tullius tibi adsit, à memoriæ vitio non excuset. *Ciuili bello* scripsisse omnino te ex historiâ oportuit.

Quanto maiorem quàm Augustus rei frumentariæ copiam aduectaret.] Aliquid hac de re scripsi in Electis cap. De Annonâ. Sed modum tributi Ægyptiaci, qui tunc me latuit, erui è Sex. Victore, in Augusto: *Huius*, inquit, *tempore ex Ægypto vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur*. velim interseri, *centena millia modiûm frumenti*. quæ vox, litterâ saltem notata, M. vt solet, periit. Modus tributi Ægyptiaci.

Neque segnius Consules edixêre.] Fortè, *sequius*.

Sanus repertus apud fretum Siciliæ.] Quasi dicat illuc tantùm itare solitos ægros. Suspecta lectio, & τὸ *Sanus*, nomen aliquod detortum loci. Incerta scriptura hic.

L. Cassium.] Ita rectè, estque ille qui consul cum M. Vinucio Quartino fuit, anno vrbis DCCLXXXIII. Nam Suetonius disertè notat Drusillam collocatam L. Cassio Longino consulari. Pomponius de Origine iuris manum adiit * viris magnis, qui scribenti credunt, C. Cassium Longinum illum qui Iurisconsultus, consulem fuisse cum Quartino, Tiberij temporibus. Atque censent hunc ipsum esse, qui progener Cæsari nunc factus. Mihi cautio est ne temerè credam homini, etiam aliâs fallaci. Erras. Non est hic, Pomponi, iuris antistes ille quem censes. Primùm, quia Tacitus inter elogia morum generisque, laudem ei nullam tribuit iuris: deinde, quia prænominibus diuersi. Pag. 195. L. Cassius.

* Onufrio in Fastis, & Antonio August. De Familiis Rom.

 Lucius

Lucius hic eſt; Caius ille tuus, conſtanti veterum ſcripto. Caſſiodorus ecce L. Caſſium & M. Vinicium Coſſ. nominat: Suetonius in Caio, *Lucium Caſſium Longinum*: & Tacitus in hoc loco. Diuerſi vitâ etiam, & morte. Iuriſconſultus ille in honore ſub Claudio fuit, Syriam adminiſtrauit, pulſus à Nerone, per Veſpaſianum rediit, & omne illud tempus vixit: iſte ſub Caio proconſul Aſiæ, & monentibus ſortibus caueret Caſſium, à tyranno cæſus eſt. Sueton. cap. LVII. & Dio LIX. qui tamẽ malè Caium vocat. Denique quid reſpondes ad illud Taciti, *Facilitate ſæpius quàm induſtriâ commendabatur?* Demit ecce illi induſtriam ingeniumque: & audeant dicere, hæc conuenire in magnum illum ſacerdotem. Plura de hoc C. Caſſio, lib. XVI.

L. Caſſius, & C. Caſſius.

Vitiatum in Suetonio prænomen.

Calibus ortus, patre atque auo Conſularibus.] Hic eſt M. ille Vinicius (placet aliis Vinucius ſcribi, etſi Dio ſemper, Οὐινίκιος) ad quem Hiſtoriam ſuam Velleius miſit, cuique indecorè & ſeruiliter blanditur. Produxit vitam ad Claudium, & à Meſſalinâ, quia pudorem ſeruauit, interfectus. Habes in Dione libro extremo. Pater eius Publius, Conſul anno vrbis DCCLV. Auus Marcus, anno DCCXXXV.

M. Vinicius.

Redditis abſentiæ cauſſis admodum vagis.] Neſcio an melius, *vanis*. vt cauſſas dicat futiles leueſque. Tamen non malè, *vagis*: quaſi alienis & parum certis.

Ambigens patriam & declinans.] Beato placuit, *ambiens*. Vulgatam tueri videtur, quod ſuprà ſcriptum: *Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret*; ni ſuſpecta eſſet dictionis nouitas.

Aduerſus legem Cæſaris, de modo credendi poſſidendique, intra Italiam.] Suggerit eam legem apertè, quod ſciam, ſolus Dio lib. XLI. ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρήματά τε ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακισχιλίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ καὶ χρυσίῳ κεκτῆσθαι. id eſt: *Et quoniam complures pecuniam multam habere & occultare dicebantur: edixit nequis in argento auróve amplius poſſideret quàm LX. ſeſtertiis.* Et alludunt alij ſcriptores, vt Sueton. Tib. cap. XLIX. dum ſcribit quoſdam damnatos, *quibus nihil aliud ſit obiectum, quàm quòd partem rei familiaris in pecuniâ haberent.*

Iuliana lex de modo poſſidendi.

nt. Partem, ſcilicet maiorem quàm pro lege. In quâ etonij verâ ſententiâ eruendâ Scholiaſtæ ſunt fruſtrà. liquum pecuniæ conferri Cæſar voluit in agros.

Duodecim tabulis ſanctum, ne quis vnciario fœnore am- Vnciarium
ius exerceret.] Ad eam ſanctionem Liuius ad M. Duel- fœnus.
i Trib. pl. refert poſt XII. tabulas, aliquot annis. Lib. VII. *Marcio, Cn. Manlio Coſſ. de vnciario fœnore à M. Duel- Tribuno pl. rogatio eſt perlata: & plebs aliquanto eam pidius ſciuit, accepitque.*

Dein rogatione Tribunicia, ad ſemuncias redacta.] De- Semunciariũ
m annis poſt illam Duellij. Liuius: *T. Manlio Tor-* fœnus.
uato, C. Plautio Coſſ. ſemunciarium tantum ex vnciario enus factum.

Poſtremò vetita verſura.] Id eſt, ſublatum omne fœ- Vſuræ ſub-
us. quod ambiguè Liuius ponit in actis anni CDXII. latæ.
uinto anno, poſt ſemunciam conſtitutam: *Præter hæc,* iquit, *inuenio apud quoſdam L. Genutium Tribunum pl. ulisse ad populum ne fœnerare liceret.* Magis cum Tacito dfirmat Appianus lib. I. Ciuilium: τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου κατ ὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν, οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ (Genutij legem intellegit) προσαγορεύοντος μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις, ἢ ζημίαν τὸν ὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν. ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦν- ος, οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ᾔτουν, οἱ δὲ οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἐνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὴν ζημίαν τοὺς δανεί- σαντας ἐκτίσειν ἠπείλουν.

Duas quiſque fœnoris partes in agris per Italiam conlo- Pag. 196.
caret.] Sueton. Tiber. cap. XLVIII. Simile quod Plinius Fœnus in
lib. VI. epiſtol. de Senatu ſui æui: *Patrimonij tertiam par-* agris collo-
tem conferre iuſſit in ea quæ ſolo continerentur. Capito- catum.
linus de M. Antonino: *Iuſſit vt ſenatores peregrini quartam partem in Italiâ poſſiderent.*

Datum erat crimini, quòd Theophanem Mitylenæum Pag. 197.
proauum eorum.] Horum auus fuit M. Pompeius Theo- Pompeius
phanes, Aſiæ Procurator, Tiberio ex intimis amicis. Theophanes.
Strabo lib. XIII. οὗτος δὲ (Θεοφάνης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, καὶ Πομπηίῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος, μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτήν, καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις. καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξεν. υἱόν τε ἀπέ- λειπε Μάρκον Πομπήιον, ὃν τῆς Ἀσίας ἐπίτροπον κατέστησέ ποτε

Καῖσαρ ὁ Σεβαστός. καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται τῶν Τιβερίου φίλων.

Sex. Marij opes.

Magnitudinem pecuniæ malo vertiſſe.] De quâ vide Dionem lib. LVIII. & de hâc hiſtoriâ totâ. neſcio an hic idem ille Marius qui ante annos aliquot poſtulatus. ſuprà lib. IV. *Druſum auſpicandi gratiâ tribunal ingreſſum adiit Calpurnius Saluianus in Sex. Marium.*

Suetonius frequenter in numeris corruptus.

Correcti aliquot loci.

Iacuit immenſa ſtrages, omnis ſexus, omnis ætas, inluſtres, ignobiles, diſperſi aut aggregati.] Mirum tragœdias eas verborum Tacitum miſcere, ſi interfecti non plures viginti. Ita enim Suetonius cap. LXI. *Viginti vno die abiecti, tractique: inter eos pueri & feminæ.* Sed numerum eum, reipsâ admonente, corruptum dixero: ſubſtituoque, ∞: id eſt, mille. quod fatuus exſcriptor interpretatus eſt Viginti. Certè de maiori numero fatebitur, qui Taciti verba vigilans leget. Menda numerorum in Suetonio plura, & quædam magnæ rei. vt Nerone, cap. XII. *Exhibuit ad ferrum etiam quadringentos Senatores, ſexcentóſque equites Romanos.* Quadringenti Senatores, dimidia Senatus pars. quos omnes depugnaſſe in arenâ, fuge credere. Corrigo, *quadragenos.* De equitibus etiam malim, *ſexagenos.* firmante coniecturam Dione, qui auctor eſt pugnaſſe tantùm equites triginta. Simile in Claudij cap. XXXII. *Conuiuia & ampla & aſſidua agitauit, ac ferè patentiſſimis locis, vt plerumque ſexcenteni ſimul diſcumberent.* Scribo, *plerumque ſexageni.* Sexcenti conuiuæ, epulum publicum, non conuiuium. Plura huius generis aliâs. Statim etiam in Taciti verbis lego, *interciderat ſortis hu. commercium vi, metu.*

Locus, in quo deſpero.

Qualem diem Tiberius induiſſet.] Corruptè. Videntur verba huc tralata ex pag. ſequenti: *quem tum annum, qualem diem haberet.* Vertranius conatur, *qualem die Tiberius.* hoc ſenſu, Caligula talem habitum induebat, qualem Tiberius quoque die induiſſet. Coniectura, quam ego non emerim ſeſtertio nummo.

Suetonij pugna cum noſtro.

Præſagium Tiberij de Seruio Galbâ tum Conſule.] Pugnat Suetonius, qui non Tiberio ſed Auguſto præſagium hoc tribuit; nec de Conſule Galbâ, ſed puero. Lege eum lib. VII. cap. IIII. A Tacito ſtant Ioſephus & Dio.

Pag. 198. Thraſullus.

Thraſullum.] Qui etiam de re medicinâ libros compoſuiſſe

fuisse videtur, laudante Plinio plus vno loco. Pete fusè ec à Dione, lib. LV.

Plurimis mortalium non eximi.] Scribe, *eximis.* Pag. 199.

Quippe à filio eiusdem Thrasulli prædictum Neronis im-rium in tempore memorabitur.] Non est in libris qui persunt id vaticinium; ne in Suetonio quidem.

Asinij Galli mors vulgatur.] Quem eodem die & con-uam Tiberij fuisse, & eo subornante damnatum, narrat io lib. LVIII. in actis anni DCCXXCII. Est ille qui filius ollionis Asinij librum edidit, quo patrem Ciceroni com-rauit: cui rescripsit imperator Claudius. Suetonius in us vitâ, & Plinius in Epistolis. Agellius lib. XVII. cap. I. usebius in Chronicis notat *Asinium Gallum diris suppli-is mactatum anno ante T. Liuij mortem.* Asinius Gallus.

Consulari sene, tot consularium parenti.] Plures enim lios habuit, qui Consules. Vide ea quæ notaui in fine bri tertij Annal. suprà.

Nerua continuus principis.] Celeber iuris auctor, Pag. 200. e quo Pomponius: *Hic etiam Nerua Cæsari fami-iarissimus fuit.* Consul fuit cum Vibio Rufino anno DCCLXXV. Nerua Iurisconsultus.

Rubellij Blandi, cuius auum Tiburtem equitem R. pleri-que meminerant.] At pater eius tamen consularis, de quo ib. III. *Solus Lepido è consularibus Rubellius Blandus adsensit.* Consul suffectus fuit anno DCCLXXI. Pag. 201. Rubellius Blandus.

Flacco Pomponio Syriæ proprætore.] De eodem Sueto-nius cap. XLII. Tiberij: *Posteà princeps in ipsâ publico-rum morum correctione, cum Pomponio Flacco & L. Piso-ne, noctem continuúmque biduum epulando potandóque consumpsit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri præ-fecturam vrbis confestim detulit.* Vbi aliquot libri, *Pom-peio Flacco.* malè. est enim illeipse, qui ante XV. annos Mœsiæ præfuerat. Tacit. lib. II. Pomponius Flaccus.

M. Lepidus.] Iterum, *Manius.*

Paullo Fabio L. Vitellio Coss. Phœnix in Ægyptum venit.] Dio, Solinus, Plinius, biennio posteriùs venisse eum vo-lunt, Q. Plautio, Sex. Papinio Coss. Vereor vt stare sen-tentia Taciti possit, contra tot testes. Nota autē ex Dione hos ipsos Consules post celebrata Decennalia Tiberij pœ-nâ adfectos. quod tacuit noster. Ex quo non vanè dixe-rim, Contra Tacitum plerique scriptores veniūt, de Phœnice.

Taciti liber non integer.

rim, narrationi huic annali deesse quædam. Non enim Consulum supplicium certè omisisset.

Sepulturâq; prohibiti.

Quia damnati, publicatis bonis, sepulturâ prohibebantur.] Sepulturâ luctuque adfinium prohiberi, nisi magnorum scelerum damnatos (puta parricidij, perduellionis; itemque suspendiosos) non moris apud priscos. Inualuit sub Tyrannis, ideoque quasi nouum, in Tiberij sæuitiâ Suetonius notat, cap. LXI. *Interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent.* itemque: *Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, vncóque tractus.* Qui autem tracti, Tiberis eis sepultura. Idem in publicatione bonorum fuit. quæ apud antiquos in crimine perduellionis & hostilitatis tantùm exercita, & fortasse parricidij. ita Sp. Mælij *bona contacta pretiis regni mercandi vendere atque in publicum redigere Quæstores iussi*, ait Liuius: ita Ciceronis damnati, a Clodio: M. Lepidi, à Senatu publica facta, quia secutus Antonij sectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Cæsar: qui, vt Suetonius ait, *pœnas facinorum auxit: & cùm locupletes eò facilius scelere se obligarent, quòd integris patrimoniis exsulabant: parricidas, [vt * Cicero scribit] bonis omnibus, reliquos dimidiâ parte multauit.* Tenuit ea lex sub Augusto qui tamen cùm multis diuitibus vel dimidia pars, nimiæ essent opes, & in ipso exsilio caussa luxus: sanxit, vt iis omnibus quibus aquâ & igni interdictum (id est Iurisconsultorum verbo, Deportatis) non plus possidere liceret quingentis millibus nummûm. Dio LVI. Intenditque iterum sæuitiam eam Tiberius, latâ lege, quâ interdictis aquâ & igni adempta omnis testamenti factio. Idem Dio LVII. Quam legem interpretans Caius l. VIII. Qui test. fac. possunt: *Si cui aquâ & igni interdictum sit,* inquit, *eius nec illud testamentum valet quod antè fecerit, nec id quod posteà. Bona quoque quæ tunc habuit cùm damnaretur, publicabuntur.*

Quorũ bona publicari solita.

Cæsar publicationem induxit.

*A Glossemate sunt, tolle.

Augusti decretũ in eâ re.

Deportatis testamenti factione interdictum.

Eorum qui de se statuissent, humabantur corpora, manebant testamenta.] Non mirum, quia ne damnati quidem, nec peracti rei. Dio hæc omnia exprimere voluit, in actis anni DCCLXXXIIII. ἔς τε τὴν ἀγορὰν τὰ σώματα ἁπάντων ἐρρίπτετο, καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. ἤδη δὲ ὅπως οἱ παῖδες τῶν οὐσιῶν αὐτοὺς κληρονομῶσιν. vbi pucro mendum

Qui se interfecerant, eorũ rata testamenta.

..dum clarum, scribendumque, μὴ κληρονομῶσιν, in- ...i voce. Ideò enim abiecta corpora tractaque, ne liberi ...cedere in bona possent, quæ iam publica vt damnato- ...m palàm punitorumque. Mirum ex sequentibus Dio- ...verbis interpretem id non vidisse. Bona ergo mane- ...t, siquis præuenisset damnationem, & testamenta. ...quid in præmiis accusatorum? nihilo secius dari so- ..., ostendit Taciti locus suprà, lib. IV. *Et quia Cornutus ... manu ceciderat, actum de præmiis accusatorum abo- ...lis, siquis maiestatis postulatus, ante perfectum iudi- ...m seipse vitâ priuauisset. ibatúrque in eam sententiam, ...luriùs contráque morem suum palàm pro accusatoribus ...sar, inritas leges, & remp. in præcipiti conquestus esset. ... delatores, genus hominum publico exitio repertum, per ...mia eliciebantur.* Dari non solere, Seneca in narrandâ ...emutij morte, quæ sub hoc Tiberij tempus. *Cognito ...silio eius*, inquit, *publica voluptas erat, quòd è faucibus ...idissimorum luporum eriperetur præda. Accusatores ad- ...nt consulum tribunalia, queruntur Cordum mori, vt in- ...pellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur ...ugere. Magna res erat in quæstione, an morte rei prohi- ...rentur.* Nec satis scio, quomodo in concordiam redu- ...m eos locos. Sub Claudio & Nerone fortean aliud fue- ...: & Senecam deceperit mos sui æui.

Dio palàm vitiosus.

Præmium an tunc accusatoribus? Ait Tacitus.

Negat Seneca.

Mamercus Scaurus, insignis nobilitate & orandis cau- ..., vitâ probrosus.] Malè hic à Dione, Μάρκος. De pro- ...osâ eius vitâ, lege Senecam lib. IIII. de Benef. cap. XXXI. ...at potius non lege impuritatem hominis & ἄῤῥητον μῖξιν. ...otat eum breui stigmate Tertullianus de Pallio: *Dabo ...itharœdicum impuritati Scauri, & aleæ Curij, & vinolen- ...a Antonij.*

Pag. 203.
Mam. Scaurus libidine infamis.
Tertullianus illustratus.

Argumentum Tragœdiæ à Scauro scriptæ] Cui nomen ...treus fuit. Versus qui in Tiberium flecti videbatur, ex ...uripide:

Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας χρεὼν φέρειν. Adi Dionem.

Ab Seruilio & Cornelio accusatoribus.] Cornelio fuit ...ognomen Thusci. Seneca pater Suasoriâ II. *Thuscus ...lle qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia ...xstincta est, maiestatis reum fecerat, homo quàm improbi ...nimi, tam infelicis ingenij.*

Cornelius Thuscus delator.

Non

Pag.204.
Eunuchi in pretio apud Persas.

Non despectum id apud barbaros, vltróque potentiam habet.] Ex instituto Cyri apud Xenophontem lib.VII. qui custodiam curamque sui corporis solis commisit Eunuchis: & intimam aulam ex hoc semiuiro genere constituit, quasi fidissimo. Itaque deinceps in honore. Sed & Persæ primi priuasse viro creduntur. Stephanus de Vrbibus: Σπάδα, οὐδετέρως, κώμη περσικὴ, ἐν ᾗ πρώτη εὐνουχισμὸς γέγονεν. Petronius,

Qui primi crediti virum excidisse.

Persarum ritu, malè pubescentibus annis
Surripuêre viros, exsectáque viscera ferro
In Venerem fregêre.

Siue, vt alij, Semiramis.

Alij ad Semiramim referunt, vt Ammianus. Vtramque famam posuit Claudianus in Eutropium, libro I. v.339.

—— seu prima Semiramis astu
Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, læuésque genæ se prodere possent,
Hos sibi coniunxit similes: seu Persica ferro
Luxuries vetuit nasci lanuginis vmbram.

Vbi scriptum etiam, *Parthica*, nullo vitio, quia populi ij tunc confusi.

Pag.205.
In Senecâ emendatio.

Exemplar apud posteros adulatorij dedecoris habetur.] Corrigamus ergo Senecam, vbi vulgò lib. IIII. Natural. Quæst. cap.I. *Alius adulatione clàm vtetur, alius ex aperto palàm, rusticitate simulatâ, quasi simplicitas illa non ars sit. Plancus artifex ante Villeum maximus, aiebat, non esse occultè, nec ex dissimulato blandiendum.* & legamus, *ante Vitellium.* Villeus enim ignotus: at Vitellij huius mirum in adulando ingenium, etiam Suetonius celebrat, cap.II. in Vitellio, & Dio LVIII. Plancus autem in Senecâ, est is qui apud Fuluiam Antonij magnus: de cuius adulatoriis moribus Appianus lib.III. Ciuilium.

Vitellius insignis adulator.

Vrbe Artaxata potiuntur.] Malim, *vrbem.* Tamen & Artaxatam & Tigranocertam priore numero, noster aliique scripserunt.

Filium Orodem vltorem parat.] Omnis hæc historia apud Ioseph. lib.XVIII. cap.VIII.

Pag.206.
Oraculum Phryxi.

Ferúntque se Thessalis ortos.] Strabo lib.XI. qui de Oraculo item Phryxi, & vetitâ arietis cæde, his verbis: ἐν τῇ Μοσχικῇ τὸ τῆς Λευκοθέας ἱερὸν, Φρίξου ἵδρυμα, καὶ μαντεῖον ἐκείνου, ὅπου κριὸς οὐ θύεται. At aliter Iustinus, qui hos ad Orien-

entem Albanos, deducit ex Italiâ ab Albano monte. Iustini diuersa traditio.
s verba libro XLII. *Cum Albanis fœdus percussit Ia-*
qui Herculem ex Italiâ ab Albano monte, cùm Geryo-
extincto, armenta eius per Italiam duceret, secuti di-
tur: quique memores Italicæ originis, exercitum Cn.
peij, bello Mithridatico fratres salutauere
odò equestris prœlij more, frontis & tergi vices.] Scri-
vice. & sententiam expedio. A Sallustio est, qui in Tacito emendatio.
oriis: *More equestris prœlij, sumptis tergis, atque red* Mos equestris prœlij.
s. Et in Iugurthâ: *Quibus illi freti, non vti equestri*
lio solet, sequi, dein cedere: sed aduersis equis concur-
, implicare, ac perturbare aciem. Frontis & tergi vice.
st, alternâ mutatione modò frontis modò tergi.
ama tamen occisi falsò credita.] Lego, *dedita.* vel, *di-* Pag. 207.
. At Iosephus reuerâ occisum eum tradit lib. XVIII. Iosephus aliter quàm noster tradidit.
*otâ mole regni vltimi *id peritiâ locorum.*] Nisi quid
it (nec puto herclè, quoniam totâ hac narratione belli
erni concisus Tacitus) commodò restituemus: *regni*
um iit. peritiâ l. a. H. m. pugnatum. Amat ita loqui
ster, & Sallustius: *Quàm maximâ curâ vltum ire iniu-*
s festinat.
Alióſque occultos consulit.] Scribo, *conligit.*
Cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum
cando amni adornasset.] De Suouetaurilibus dico ad Equus victima Soli, apud Persas.
.IIII. Historiarum. De equo res sic habet. Solemnis
rsarum victima Soli, equus. Iustinus: *Solem vnum*
deum Persæ credunt, & equos eidem deo sacratos ferunt.
nophon lib. IIII. περὶ Κύρου ἀναβάσ. καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει
λαιότερον, δίδωσι (Ξενοφῶν) τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι
αθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀπο-
νῃ. Et lib. VIII. Κύρου παιδείας. πρῶτον μὲν ἤγετο τῷ Διῒ
ῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας. μετὰ δὲ τούτους, ἵπποι ἤγοντο θῦμα
ἡλίῳ. Idemque Pausaniæ in Laconicis notatum. At
amne, nihil nobis lectum. Sed & aliis gentibus victi-
a, equus. Apud Romanos, Marti. Festus, in Equus. Et Marti, apud Romanos, & Mysios.
ud Mysios: Florus: *Illi statim ante aciem immolato*
uo, concepêre votum, &c. Apud Massagetas, item Soli.
rabo lib. XI. θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦνται, τούτῳ δὲ ἱππο-
ῦσι. Pugnat cũ superioribus, quod idem Strabo lib. XV. Strabonis mira adseueratio Martem deum Persis adsignantis.
: Carmanis scribit: ὄνον τε θύουσι τῷ Ἄρει, ὃν Πέρσαι σέ-
βονται.

Cor) ϑεῶν μόνον. Alij enim Persis Solem, quem Mithram dicunt, deum vnicum tribuunt, non Martem, vt hic (per obliuionem fortè) Strabo.

Pag. 208. *Albentibus spumis in modum diadematis sinuare orbes.*] Ad diadematis formam aspicit: quam, si vacat, à me cape. Diadema commune olim insigne regum, non aliud quàm fascia tenuis cingens caput. Seneca: *Vides illum Scythiæ Sarmatiæ've regem insigni capitis decorum? si vis illum æstimare, totúmque scire qualis sit, fasciam solue. multum mali sub illâ latet.* Florus lib. III. *Ipse veste purpureâ, argenteóque baculo, & regium in morem fronte redimitâ.* Atque ea fascia, alba. Tacitus hic: *Albentibus spumis, in modum diadematis.* Silius lib. XVI. de Iubâ rege:

—— regnique insigne vetusti
Gestat læua decus, cinguntur tempora vittâ
Albenti.

Plinius: *Regibus apum in fronte macula, quodam diademate candicans.* Ab hac caussâ, *quidam è turbâ* (apud Suetonium in Iulio, cap. LXXIX.) *statuæ Cæsaris coronam lauream candidâ fasciâ præligatam imposuit*: quasi diadema illi attribuens. Et apud Valerium lib. VI. cap. II. Pompeio *candidâ fasciâ crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, inquit, quâ in parte corporis sit diadema.* Corrige Egesippum, belli Iudaici lib. II. cap. I. *Quid enim sella aurea, allatúmque diadema, nisi regni forent insignia?* & scribe, *albatúmque.* Apud Persas paullo aliter. quibus nec omnino candidum diadema, nec capiti nudo circumplexum, sed Cidari siue Tiaræ. Xenophon libro VIII. *Habebat Cyrus diadema circum Tiaram, vti & cognati eius idem insigne ferebãt.* Curtius libro III. *Cidarim Persæ vocabant regium capitis insigne. hoc cærulea fascia distincta albo circuibat.* Quæ verba ἐξ ἐπιπολῆς, pronuncio parum sana. Damnat ipse Curtius, lib. VI. de Alexandro: *Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestémque Persicam sumpsit.* Si purpureum, quomodò cæruleum? nec sanè cærulum colorem inter regios aut Principales lêgi. An illic scribendum, *coccinea fascia?* an, *hoc cæruleum?* vt insigne capitis tali colore fuerit, non fascia ipsa. De medicinâ enim certâ alius viderit: non hîc mihi cognomen Sullæ.

Diadema, quid.
Quo colore.
Correctus Egesippus.
Curtij verba in vitio.
V. Barth. ad Claud. p. 260. a.
Ea ambiguè emendata.

Supremis

upremis tabulis multa & atrocia in Macronem com-pot.] Quæ testamentorum licentia adeò recepta, vt plque ingeniorum petulantiam non alio velo exercer. Ita Fabricius Veiento *multa & probrosa in patres & sa dotes composuit, iis libris quibus nomen Codicillorum derat.* ait Tacitus lib. XIV. Et ab hac mente in Augusto S onius, cap. LVI. *Iocis quoque quorundam inuidiosis a petulantibus lacessitus, contradixit edicto. Et tamen de nhibendâ testamentorum licentiâ, ne Senatus quid-q m constitueret, intercessit.* Ab hac, inquam, mente. n virum doctum, C. Sigonium quisquam audiat corri-g em, *de inhibendâ scommatorum licentiâ.* Enimuerò e mpla huius libertatis in extremâ tabulâ habebis in Ta-c plura. Et hæc autem & quæ sequuntur, tantumnon a erbum conuertit Dio: addito; Trionem vitâ inter-fe sse seipsum. quod nescio an intellegi satis habuerit T itus, an expressum ab eo per ignauiam describentium e derit.

Testamentorum licentia.

Suetonius explicatus.

Sigonij lectio reiecta.

Trebellieni Rufi] Illius, qui præturâ functus, tutor à S atu liberis Cotyis Thraciæ regis datus fuit, lib. II. fu rà.

Pag. 209. Trebellienus Rufus.

ob carmina illic in principem factitata.] Video esse qui r sponant, *ob carmina in Principem factitata, illic stran-g tus est.* Quasi carmina extra carcerem facta. Fallunt, f unturque. Ante triennium enim hic Paconianus in c cere fuit, & quia indicium professus erat, retentus: do-n carmina exitiû illi maturauêre. Lege initiû libri huius.

Contra Vertranium.

Vrbem iuxta] Tusculi, aut in Albano. Dio.

Poppæus Sabinus concessit vitâ.] Suâ sponte, non fatô. V le Dionem.

Eo anno neque quòd L. Aruseius.] Desunt non dubiè p pria aliquot nomina eorum qui damnati occisiq*ue*. V rtranius labentem locum immissâ voce fulcit, *Eo anno n ue quòd alij, neque quòd L. Aruseius.* sed tibicine non b no.

Mutilus locus.

Vibulenus Agrippa.] Vibilius dicitur Dioni.

Galba tristibus Cæsaris litteris] Frater est illius, qui p steà Princeps. Suetonius: *Caius attritis facultatibus v be cessit, prohibitúsque à Tiberio sortiri anno suo Procon-f atum, voluntariâ morte obiit.*

Galba frater principis.

Pag. 210. *Æmilia Lepida quam iuueni Druſo nuptam rettuli.*] Nuſquam id in his libris ſcriptum.

Clitæ Cilices. *Clitarum natio Cappadociæ, Archelao ſubiecta.*] Malè vulgò, *Citarum.* Iidem Clitæ, Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito lib. XII. *Nec multo poſt agreſtrium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum eſt.* Ideò hic legerim, *Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta.* Nam Cilicia cognomenro Trachea, proprios reges habuit ad tempora Veſpaſiani. Caue enim de Archelao acceperis Cappadocum rege, qui pridem mortuus, & regnum eius in prouinciam redactum. Neſcio tamen an hic Archelaus eius filius fuerit: ideò Cappadox dictus.

Archelaus Cappadox. Suet. Veſpaſ. cap. VIII.

Pag. 211. Cteſiphon vrbs. *Cteſiphon ſedes imperij.*] Vt Herodianus ait, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τοῦ Παρθυαίου. Ea vrbs, ſiue pagus potius, vicinus Seleuciæ. Strabo: πλησίον δ' ἐστὶ κώμη Κτησιφῶν λεγομένη, μεγάλη. ταύτην δ' ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς. Plinius: *Cteſiphontem iuxta tertium ab eâ lapidem in Chalonitide condidére Parthi.* Et conditorem eius Vardanem regem facit Ammianus, lib. XXIII. Pugnat tamen iis Procopius lib. II. De bello Perſico: *Apud Aſſyrios ciuitates duæ maximæ ſunt, Seleucia & Cteſiphon, Macedonum ædificia.* De vrbis huius ſitu, & duplici muniſſimâ arce, lege Gregorium Nazianzenum, Orat. IV. in Iulianum.

De conditore eius diſſenſio.

Pag. 212. *Templum Auguſto & ſcenam Pompeiani theatri.*] Vide Sueton. cap. XLVII. in Tiberio, & cap. XXI. Calig. qui leuiter diſſentit. Ille enim ſemiperfecta opera fuiſſe ait, quæ noſter perfecta.

Pag. 213. *Occidentem ab eo deſeri, orientem ſpectari*] Gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullæ abneganti triumphum confidenter dixit, ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες, ἢ δυόμενον * προσκυνοῦσιν. ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειουμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως. Fons dicti ab eo, quòd pleriſq. populis religione receptum, ſalutare ſolem orientem: vt alibi dicam.

* Adorant. id ad moré orientalium populorum referendum.

Solitus eludere medicorum artes, atque eos qui poſt triceſimum annum ad internoſcenda corpori ſuo vtilia, alieni conſilij indigerent.] Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inſeruit præceptis de valetudine tuendâ, ſed corruptus, vereor, in numero: ἤκουσα Τιβέριόν ποτε Καίσαρα

Plutarchus in numero corruptus.

σιν εἰπεῖν ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη καὶ προτείνων ια-
τ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστι. Nam post sexagesimum an-
n ait, quod noster tricesimum non dubie verius: Re-
scpserim, ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη. iuuante etiam Suetonio.
Vetudine prosperrimâ vsus est, quamuis à trigesimo ata-
tanno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento consilió-
q medicorum.

atrio Secundo coniurationis indice.] Ille idem est, qui Pag.214.
frà cliens Seiani, & nunc, vt apparet, eius euersor.

Perpulisset iuuenem ad ea, quorum effugium non nisi Pag.215.
mrte inueniret.] Intellegit incestum simile, quale obie- Matris cum
cm Ciceroni in Tulliolam. de quo infami sermone Ser- filio cœtus.
us ad illud Virgil. *Hic thalamum inuasit nata.*

Luctúmque communem] An'ne etiam, *lectum*?

Mæsta & miseranda diu ferret.] Emendo, *miseranda*
d erret, coniunctis vocibus quas diduxerant.

In villâ cui L. Lucullus quondam dominus.] De eâ ferè Villa Luculli.
h verbis Plutarchus in Mario: *Villam in Misenensi Ma-*
rs amœnam & molliùs exstructam possidebat, quàm de-
cet virum militarem & tot bellorum victorem. Eam
aınt LXXV. ∞. *denariûm emisse Corneliam, nec multo*
pt L. Lucullum quingentis millibus denariûm & ducen-
t Tantum breui luxuria creuit, & ciuitas inualuit in
aundantes opes.

Per speciem officij, manum complexus.] Nescio an, *per*
sciem osculi. Ea quidem mens. Suetonius: *cùm manum*
it osculandi causâ apprehendisset.

Octauo & septuagesimo ætatis anno.] Vel vt Victor, Pag.216.
pst septuagesimum octauum annum & mensem quar- De Tiberii
tm. Dio tamen anno toto diuersus ab istis, qui ait vi- ætate annis-
xse ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέ- que.
ρς ἐννέα. Et hercle verius, si Suetonio credendum & actis:
qi natum Tiberium ponunt anno vrbis DCCXII. Mu-
ntio & Lepido Coss. XVI. Kal. Decembres. mortuus
atem est, consensu omnium, anno DCCXC. XVII.
Kal. Aprilis. Quanquam & Dionis rationes non planè
l eum calculum pariaueris.

AD LIB. XI. ANNALIVM.

Pag. 217. Cornelianæ historiæ ingens defectus.

HVNC librum ἀκέφαλον esse ne moneri quidem necesse est. Desunt autem, à fine libri VI. ad huius initium, res gestæ annorum circiter decem. In quibus C. Caligulæ principatus in vniuersum, & Claudiani imperij primores anni sex perierunt. Olim adolescens contexui Caianam historiam Corneliano exemplo, stiloque. At fœtum eum tanti non puto, vt agnoscam aut tollam.

Fuisse quondam adulterum eius credidit.] Poppææ, vt apparet.

Horti Lucculliani.

Hortis quos ille à Lucullo cœptos insigni magnificentiâ extollebat.] Libri vett. *à Lucullo emptos.* iidem *extollebat*, non quod Rhenano supponere visum, *excolebat.* Lucculliani horti infrà sæpius nominati : & vides quomodò in principis res peruenerint, manserintque ad ætatem Traiani. De iis quidem Plutarchus : ὅπου καὶ νῦν, ἐπιδόσιν τοιαύτην τῆς τρυφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ κῆποι, τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦνται). id est: *Ex quo etiamnunc, tantâ accessione factâ ad luxum, horti Lucculliani inter sumptuosissimas res principis censentur.*

Sosibius Grammaticus.

Sosibius Britannici educator.] Nescio an ille sit, qui Arnobio nominatus lib. IIII. *Nam ab Hippocoontis liberis ipsum Sosibius Herculem cruciatum rettulisse pronunciat.* itemque Clementi Alexandrino, Ad gentes. Suidas etiam litteratoris meminit hoc nomine, in Σωσίβιος.

Auri vis.

Auri vim atque opes principibus infensas.] In vulgatis est, *Caueri vim.* & turbant in restituendo loco Rhenanus & Maurus. Mihi veræ lectionis auctor Farnesianus liber, in quo *cauri*.e. litterâ superius adpictâ : & historia ipsa, quoniam auri vis Asiatico caussa necis. Dio : ὁ δ' Ἀσιατικὸς ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ὑφ' οὗπερ καὶ ἀπέθανεν. & si otium est, adde reliqua, cum iis quæ apud Zonaram excerpta. Auri vis, optima dictio, quam iterum vsurpat noster lib. XVI. *Specum altitudine immensâ, quo*

Diuitiæ Asiatici.

...na vis auri contineretur. Quod Vertranius interpun-ctione iuuari locum existimat, *per speciem b. moneret, Claudium caueri; vim atque opes.* quasi Sosibius Asiati-cum monuisset, non Claudium: clarè sequentia asper-natur. Denique quid hoc sit, Vim esse principibus in-fensum? quasi non cuiuis etiam è plebe. Nam omnis certè vis omnibus mala.

Repugnauerunt mihi quidam è superuacuo, in verissima emendatione. quam probet iis vel Aristoteles, IIII. Polític. cap. XI. οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται, οὔτε ἐπίστανται: *Qui in affluentiâ fortunæ, vi-rium, opum, & amicorum aliorúmque talium, constituti sunt: regi atque obedire neque volunt, neque norunt.* Ex quo vides, Sosibium nimis verè monuisse *aurum & opes principibus infensa.* Stabilita nostra lectio.

Non extimuisse in concione.] Adsentior Rhenano scri-benti, *extimuisse concionem populi R. gloriámque facino-ris vltrò petere.* Quòd ait præcipuum auctorem interfi-ciendi Cæsaris Asiaticum, addicit ei Seneca lib. II. De Tranq. cap. XVIII. *Ea referam quæ illum* (Caium) *exitio dederunt: Asiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum & vix æquo animo alienas contumelias la-turum. Huic in conuiuio, item in* * *concione, clarissimâ voce, qualis in concubitu esset vxor eius, obiecit. Di boni, hoc virum audire, principem scire, & vsque eò licentiam peruenisse, vt non dico consulari, non dico amico, sed tan-tùm marito, princeps & adulterium suum narret & fasti-dium?* Suetonius & Iosephus omittunt.

Asiaticus auctor Caianæ cædis.

* Fortè, *cogni-tione*, cùm vi-delicet adses-sor ei cōsilia-riusque Asi-aticus esset. Nam de con-cione, vix est vt habeat fi-dem.

Dedita per prouincias fama.] Siue mauis, *didita.* Lucretius:

——rerum simulacra feruntur
Vndique, & in cunctas iaciuntur didita partes.

Virgilius:

Cognatíque patres, tum terris didita fama
Coniunxêre tibi.

Gentiles nationes promptum haberet] Alter Vatic *pro-petij haberet.* Nihil elicio, quod anteferam vulgatæ. Pag. 218.

Ad quod victo silentio.] Veteres, *indicto.* rectè, vt proru-pisse ad loquendū intellegamus, etsi silentiū antè iussum.

Vxores in conuiuiis ritu Ro.

Percunctaretur, cur sine vxore discubuisset.] Discis hinc vxores vulgò adhiberi solitas ad conuiuia. Æmilius Probus: *Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium?* Et olim quidem cubantibus viris sedere solitæ, (vt Seruius ex Varrone notat, ad illud, *Perpetuis soliti patres considere mensis*, & Valer. Maximus lib. II. De matrimoniorum ritu:) posteà etiam accumbere. In accubitu ille mos, vt recumberent in sinu virorum. Ouidius ad puellam, quæ cum viro cænatura:

Iacebant in sinu maritorum.

Alteriúsque sinus aptè subiecta fouebis?
Iniiciet collo cùm volet ille manum? Iterumque:
Nec premat indignis sinito tuo colla lacertis,
Mite nec in rigido pectore pone caput.

Amicę in sinu amatorum. Interior decubitus.

Sed & amicæ pueriq. meritorij non aliter iacebant apud amatores. Id vocabant interiorem iacere. Scipio in Oratione aduersus Gallum: *Qui in conuiuiis adolescentulus cum amatore, cum chirodotâ tunicâ interior* (etsi Agellij in libris, *inferior*, scriptum: non item malè) *accubuerit; eúmne quisquam dubitet quin idem fecerit, quod cinædi facere solent?* Itaque arguit ecce mollitiam à decubitu ipso.

Interior sponda.

Suetonius in Cæsare, cap. XLIX. Cæsarem à Dolabellâ dictum ait, *spondam interiorem regiæ lecticæ:* non ab aliâ caussâ, ne interpretes vltrà alucinentur. Eòdem faciunt

Suetonius illustratus.

Tranquilli verba de Caij libidinibus, cap. XXIIII. *Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenóque conuiuio singulas infra se vicissim collocabat, vxore suprà cubante.* Nam sorores infra se, id est in sinu, collocabat, quasi iustas vxores: legitimâ consorte, loco pulsâ. Nec aliud Cicero significat in Epistolâ quâdam hilariore: *Infra Eutrapelum Cytheris accubuit.*

Antonia Claudij mater.

Antoniam principis matrem] De quâ lapis Romæ,

ANTONIAI
AVGVSTAI
DRVSI
SACERDOTI. DIVI
AVGVSTI
MATRI. TI. CLAVDI
CÆSARIS. AVG. P. P.

Interpolatū variè hunc librum esse.

Liberum ei mortis arbitrium permisit.] Satis confusè ista, vt pleraque omnia hoc libro: quem scio interpolatum

tu à malâ & imperitâ manu. Sententia tamen hæc ex Dne: vt ſubornatus Vitellius quaſi Valerij nomine culpa agnoſcentis, peteret mortis arbitrium: idque à Claudio conceſſum.

Hortantibus dehinc quibuſdam inediam.] Excidit vocula, puto: ſcribendumque: *quibuſdam ad inediam:* ſic ne impoſuit olim mihi Orbilius meus.

Impudico Vitellij ore.] Quiáne inter Ligures Vitellius? an quia, vt Suetonius ait, *amore libertinæ perinfamis, eius ſaliuis eius melle commiſtis, cottidie palam arterias & fauces pro remedio fouebat?* Impudicum Vitellij os.

Equites Romanos illuſtres.] Qui ſunt Equites illuſtres? Neque enim temerarium eſt certe, quòd totiens is titulus repetitus. Vt lib. IV. Annal. *Eques Romanus ex illuſtribus Curtius Atticus.* Libro VI. *Pater quoque illuſtris eques Romanus, ac frater Prætorius.* Lib. XV. *Die pactâ Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus, miniſter bello datus.* Hoc ipſo libro: *Eadem conſtantia & illuſtres equites Rom. cupidos maturæ necis fecit.* Suſpicor ego ſic dictos, qui non quidem Senatores, ſed & cenſum habebant & ſignum Senatoriæ dignitatis. Imò etiam ordinis eius inſigne id eſt latum clauum. Colligo, quòd Tacitus Equites illuſtres cum Senatoribus coniungit pari gradu. Lib. II. Annal. *Acerrimè increpuit quòd contra inſtituta Auguſti Alexandriam introiſſet. Nam Auguſtus inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus aut equitibus Rom. illuſtribus, ſepoſuit Ægyptum.* Et clarè Annal. XVI. *Mella & Criſpinus equites Romani, dignitate Senatoriâ.* Hæreo an ad hanc rem Dionis verba accommodem lib. LIX. τοῦ τε τέλους τοῦ τῶν ἱππέων ὀλιγανδροῦντος, τοὺς πρώτους ἐξ ἁπάσης καὶ τῆς ἔξω ἀρχῆς τοῖς τε συγγένεσι καὶ ταῖς περιουσίαις μεταπεμψάμενος κατέλεξεν, καί τισιν αὐτῶν καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ βουλευτικῇ καὶ πρὶν ἄρξαι τινὰ ἀρχὴν δι᾽ ἧς ἐς τὴν γερουσίαν ἐσερχόμεθα, χρῆσθαί τι ἐπὶ τῇ τῆς βουλῆς ἐλπίδι ἔδωκε. Πρότερον γὰρ μόνοις, ὡς ἔοικέ πως τοῖς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ φύλου γεγενημένοις τοῦτο ποιεῖν ἐξῆν. Id eſt: *Cùm ordo autem equeſtris ad paucos redigeretur, primores ex omni imperio etiam extra Italiam qui genere & opibus excellerent in eum allégit: & quibuſdam eorum etiam Senatoriâ veste, priuſquam magiſtratum vllum cepiſſent, vti dedit in ſpem*

Pag. 219. Equites Rom. illuſtres.

Equites quidam veste Senatoriâ.

AEquiparantur Senatoribus.

Caius equitibus quibuſdam lati clauum dedit.

dignitatis. Nam anteà non nisi iis qui Senatoriâ stirpe essent (malè ista & contra historiã verterat vir doctus) *id permissum.* Hæreo, inquam, an ea faciant istuc. apta quidem, sed à Caio id statutum Dio ait: Illustrium autem titulus ante eum. Refero ergo potiùs ad Augustum, (etsi de veste negare non possumus, quin sit à Caio) qui anno DCCXLII. legem tulit, vt ex Equitibus, qui non minus decies sestertio possiderent, eligerentur à magistratibus, è quibus tribuni Senatoresque fierent: qui gesto Tribunatu aut retinerent Senatorium ordinem si vellent, aut iterum redirent ad equestrem. Verba sunt Dionis lib. LIIII. τὴν δὲ δημαρχίαν ὀλίγων σφόδρα αἰτούντων, ἐνομοθέτησεν, ἐκ τῶν ἱππέων τῶν μὴ ἔλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κεκτημένων προβάλλεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, κἀκ τούτων τὸ πλῆθος τοὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι. εἰ μὲν καὶ βουλεύειν μετὰ τοῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μή, ἐς τὴν ἱππάδα αὖθις ἐπανιέναι ἐξεῖναι. Qui ergo in hoc seminario Senatus equites, dicti illustres. Reperio & Insignes, vt hoc libro: *Samius insignis eques Romanus.* iterumque: *Cn. Nonius insignis eques Rom.* Item Splendidos, vt Plinius libro VI. Epistol. *Passienus Paulus splendidus eques Rom.* & alibi idem: *Scribis Robustum splendidum equitem Rom.* Et Cicero ipse non semel in Verrem. Sed hi duo tituli infra illum non dubiè: & à famâ ducti, opibusque. Alij ab istis Illustres sunt, qui in Codice Iustinianæo, & Cassiodoro.

Augustus Senatũ supplet ex equite.

Insignes equites Rom. Splendidi.

Illustres, clariori titulo, postea.

Quibus Petra cognomentum] A quibus ala Petrina, opinor, nominata lib. IIII. Historiarum.

Ala Petrina.

Domum suam Mnesteris & Poppææ congressibus.] Veterum editionum lectio, *Valerij & Poppææ.* apta sane ad historiam, quia Valerio Asiatico obiectũ adulterium Poppææ: & fortè equitibus istis, quod interpretes & ministri. Libri tamen scripti, *Nesteris*, aut *Nestoris* Ex quo Rhenanus *M. Nestoris*, nec rectè. Germanum illi Pantomimo nomen, Mnester: vel lapidis fide, qui in ædibus Crepanicorum Romæ:

Mnester mimus.

TI. IVLIO
AVG. L.
MNESTERI

Nescio ergo an Poppææ etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi: in quo & Messalina deperiit. Ceterum hæc

ec Poppæa illa est quæ cunctas ætatis suæ feminas pulritudine supergressa, gloriam reliquit filiæ, quæ scorm siue vxor Neroni. Quam genuit ex priore marito, . Ollio. Poppæa.

Spiceâ coronâ euinctum.] Quæ Cereris propria, & sardotum item Arualium, vt Plinius notat lib. XVIII. cap. . Corona ea aliàs non infelix, omen triste habuit quòd icis esset retro conuersis: sicut quòd ante pugnam in hilippis, corona inuersa Cassio imposita. Spicea corona, & eius significatio.

Quidam pampineam coronam.] Consentit cum interretatione huius somnij Artemidorus lib. I. cap. LXXIX. Corona è vite. oi obseruat coronam è vite præter Dionysiacos artifices nortem ac vincla significare, propter pampinos implicaos & inflexos. Similia crimina valuisse apud Constanum non inscitè Ammianus narrat, lib. XV. *Mercurius olemniorum appellatus comes, si per quietem quisquam idisse aliquid amico narrasset, id venenatis artibus coloatum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat. & b hoc homo, tamquam inexplicabili obnoxius culpa, graui nole criminis pulsabatur. Hac augente vulgatiùs famâ, antùm aberat, vt proderet quisquam visa nocturna, vt grè homines dormisse sese præsentibus faterentur externis: narebántque docti quidam, quòd apud Atlantæos nati non ssent, vbi memorantur somnia non videri.* Crimina è somniis.

Vergente Autumno] Farnes. *vertente.*

Cuncta legum & magistratuum munia in se trahens Princeps.] Farnes. *nece*, refert, pro, *munia.* Deleo verò trumque, vt glossema: scriboque, *cuncta legum & magistratuum in se trahens.*

Legémque Cinciam flagitant.] Certa ea scriptura ex lioris, & historiâ. Legem de donis & muneribus (Muneralem aptè Plautus dixit) tulit M. Cincius Trib. pl. anno vrbis DXLIX. Rettulit iterum Augustus euanescentem etustate, & firmauit nouo consulto Senatus. Dio LIIII. ἐς τὰς ῥήτορας ἀμισθεὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον ὅσον ἂν λάβωσιν ἐκτίνειν, ἐκέλευσε. Noto eò, nequis miretur cùm plebiscitum fuerit, vocari Senatusconsultum à Tacito lib. XIIII. *Eius opprimendi gratiâ repetitum credebatur S. C. pœnáque Cinciæ legis, aduersus eos qui pretio caussas orauissent.* Et Plinio epistolâ vltimâ libri V. *Caussa dilatio-* Lex Cincia de muneribus. Firmata S. C. sub Augusto.

 nis Ne-

Item sub Traiano. *nis Nepos Prætor, qui legi De muneribus præposuerat breue edictum. admonebat accusatores, admonebat reos exsecuturum se quæ Sc. continerentur. Suberat edicto Senatusconsultum. hoc omnes qui quid negotij haberent, iurare priusquam agerent iubebantur, nihil se ob aduocationem cuiquam dedisse, promisisse, cauisse. His enim verbis & mille præterea & venire aduocationes, & emi vetabantur.* Sed id S c. credo fuisse à Traiano. Cetera super hac lege vide apud Manutium, cuius scrinia non compilo. Legem Titiam quisquis hîc reposuit (ea enim scriptura in vulgatis) Rhemmiæ pœnâ dignus ipse.

Pag. 220. *Meminissent C. Asinij & Messallæ.*] Omisi verba, quæ non repperi in libris scriptis, aliunde inculcata.

Et postquam annuit tacens, incipiunt.] Veteres, *tacere.* Lego, *postquam annuit, agere incipiunt.*

Duplex ratio vitæ priscis: agris, & militiâ. *Multos militiâ, quosdam exercēdo agros tolerare vitam.*] Ad eam sententiam Sallustius, *Humillimus quisq. in aruis, aut militiâ, nullius honestæ rei egens, satis sibi, satisque patriæ erat:* vt verè emendauit nobilissimus noster Dousa.

Cogitare plebem, quâ togâ enitesceret.] Displicent quæ scripsi olim, & induco. Vett. *cogitaret.* Scribo, *cogitare & plebem, quâ togâ enitesceret.* id est, etiam quemuis è plebe occupatum esse, vt emergeret se, & nitidiore togâ vti posset. Sed reuerâ (iterabo hunc animi mei sensum) Iudicium de hoc libro. & narrationes & orationes istæ, turbatæ, concisæ. Confer, sodes, hunc XI. librum, cum vno quouis è primoribus: iurabis elapsum cum imperitorum manibus, velut è pugnâ aliquâ Cannensi.

Pag. 221. Præmiū olim aduocatorū. *Capiendis pecuniis posuit modum, vsque ad dena sestertia.*] Eandem summam Nero etiam definiit, credo. de quo Suetonius cap. XVII. *Item vt litigatores pro patrociniis certam iustamque mercedem darent.* Sæpius enim relata hæc lex, cùm perrumperet improbitas forensis. Eandem summam capere & Traianus aduocatis permisit, sed dumtaxat post negotia peracta. Plinius lib. v. *Peractis tamen negotiis permittebantur pecuniam dumtaxat decem* Dena sestertia & decem M. idem. *millium dare.* Nam decem millia H-S. idem quod Dena H-S. idem, quod centum aurei, vt alibi docebo. Quod honorarium patrono Vlpianus tribuit in singulas caussas, l. I. De variis & extr. cognit.

Mithri-

*Mithridates quem imperitasse Armeniis, & ad præsen-*tiam *Cæsaris vectum memoraui.*] In libris scilicet, quibus [d]escriptæ res Caij. Dio lib. LX. rem breuiter tangit: τὸ Μι[θρι]δάτην τὸ Ἴβηρα ὃν ὁ Γάϊος μεταπεμψάμενος ἐδεδέκει, [οἴ]καδε πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ἀπέπεμψεν. id est, *Mithri[da]tem Iberum, quem Caius accersitum in vinclis habue[ra]t, domum ad reciperandum regnum remisit.* Quod hîc [in] Tacito est, *vectum*; manuss. *vinctum*. Legerim, *ad [pr]æsentiam Cæsaris vectum vinctúmq. memoraui.* Quam[q]uam Seneca non vinctum modò, sed in exsilium missum [fu]isse significat, De Tranquillit. cap. XI. *Ptolemæum [A]fricæ regem, Armeniæ Mithridatem inter Caianas custo[di]as vidimus. Alter in exsilium missus est,* (Mithridates [sc]ilicet:) *alter vt meliore fide mitteretur, optabat.*

Mithridates Armeniæ.

Vinctus à Caio.

Fœdus repentè faciunt.] Non vt in libris hodie, *iaciunt.* [B]ene etiam Maurus, *iciunt*. Pag. 222.

*Et reciperare Armeniam * ni Vibio.*] Non sanus locus: [d]e quo velut in tenebris micabo. Libri scripti voce auctio[re]s, *reciperare Armeniam habebat.* Et rectúmne illud? vt [es]t Græcorum ἔχω, ἀντὶ τοῦ δύναμαι: quo modo Cicero, [A]ppuleius, Agellius, aliique è Latinis interdum. An, *[c]auebat?* an, *audebat?* verbum quidem infarciendum est, [u]enti sententiæ sustentandæ. Venetâ editione, *reciperare [A]rmeniam parabat*, expressum inuenies. In Vat. opt. (si[q]uid hoc ad rem) *habeat*, scribitur. litterâ aliâ supernè [a]diectâ. Quid si etiam, *reciperare Armeniam ibat?* siue, *[u]adebat?*

Habeo reciperare.

Ad flumen Ginden.] Vett. *Sinden*. Gindes fluuius no[m]inatur etiam Senecæ III. de Irâ: *Cyrus cùm Babylonem [o]ppugnaturus festinaret ad bellum, Ginden latè fusum [o]mnem vado transire tentauit,* & quæ sequuntur: è qui[b]us hauris sententiam Tibulliani versus,

—— *aut rapidus Cyri dementia Gindes.*

[V]bi malè vett. libri, *Cydnus*. Nam & Herodoto Gyndes.

Gindes fluuius.

Potitúsque regiâ.] Vat. opt. *regiam*. Itáque scripsit.

Quarto & sexagesimo, quàm Augustus ediderat.] Pli[n]ius: *Eò minus miror Stephanionem, qui primus togatas [s]altare instituit, vtrisque sæcularibus ludis saltasse, & di[u]i Augusti, & quos Claudius Consulatu suo quarto fecit: [q]uando & sexaginta tres non amplius interfuêre anni.* Pag. 223.

Vtrius-

Ludi sæculares cur variè celebrati ab Aug. & Claudio.

Vtriusque principis rationes prætermitto.] Quæ tamen claræ sunt. Augustus enim priscam institutionem secutus est, & edidit quinctos ludos sæculares anno centesimo & nono (decimo debuisset, si paruisset artæ legi) exacto. Claudius ita rationem instituit, vt centesimo quoq. anno censuerit celebrandos: quasi sæculum rotundo centum annorum numero definiens. Itaque insuper habitâ computatione Augusti & priscâ: rettulit nunc octingentesimo vrbis anno, se IIII. & L. Vitellio III. Coss. Plura si cupis, vade ad Onufrij Panuini eâ super re libellum: viri industrij, diligentis, & cui Romanæ memoriæ (curam tantùm ferre potuisset aut limam) debent, debebuntque.

Onufrij elogium.

Quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.] Ideò Horatius in Carmine sæculari:

Quindecimuiri Sæculares ludos curabant.

Quindecim Diana preces virorum
Curet. ——

Et in Nummis Augusti: IMP. CÆS. AVG. LVD. SÆC. XV. S. F. id est, *Quindecimuiri sacris faciundis.* Quamquam ad eos & aliorum ludorum curam pertinuisse, alibi mihi dictum.

Ostêtum Neroni factum.

Vnam omnino anguem in cubiculo visam.] Paullò aliter Xiphilinus, qui exuuias dumtaxat serpentis ad caput Neronis pueri inuentas ait: idque vates ita interpretatos, magnam potentiam ab homine sene capturum, quia serpentes positis exuuiis senectutem exuerent. En vanitatem!

Pag. 224. *Egressibus adhærescere.*] Qui mos Romæ colendi potentiores.

Pomponius poeta.

In P. Pomponium Consularem, is carmina scenæ dabat.] Qui consul fuit anno DCCXXCII. iterum sub Caio, anno DCCXCIIII. Sed de prænomine illustris viri & poëtæ, quæro. Hic Publius dicitur: infrà, Lucius; *Deinde L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas, &c.* Loqui enim eum de hoc poëtâ, docent quæ subiunxit: *decretúsque Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ eius apud posteros, in quîs carminum gloria præcellit.* At Dioni est Quintus: ἐπειδὴ τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κύϊντος Πομπώνιος ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ' ὑπατείαν κεκακωθείς. Quæ ipsa de hoc vate accipienda, clarum ex iis quæ Tacitus lib. VI. Vbi cum descripsisset custodiam huius Pomponij apud fratrem,

Ambiguû illi prænomen.

rem, addit: *At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio illustri, dum fortunam aequus tolerat, Tiberio superstes fuit.* Et sunt ab eo tempore, ad liberationem è custodiâ, anni septem. Hanc nominis litem dabam secundum Dionem (quippe integrè perscriptum apud eum praenomen est:) nisi submonuisset Tacitus fratrem poëtae fuisse Quinctum, Lib. VI. *Sanciae aquâ & igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus inquies, haec & huiusmodi à se factitari praetendebat, vt partâ apud principem gratiâ, periculis Pomponij Secundi fratris mederetur.* Itaque nihil constituo. Est autem hic, non Atellanarum scriptor, (qui L. Pomponius Bononiensis dictus, Ciceroni, Senecae, Macrobio, Nonio, Festo, laudatus:) sed tragœdiarum. Quinctil. *Eorum quos viderim, longè princeps Pomponius Secundus, quem senes parum Tragicum putabant, eruditione ac nitore praestare confitebantur.* Plinius in Epist. *Pomponius Secundus scriptor Tragœdiarum, siquid fortè familiarior amicus tolleret, dum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, Ad populum prouoco.* Hic est quem tanti Plinius alter fecit, vt vitam eius miserit in scripta. Libro XIIII. *Nobili exemplo docuimus, referentes vitam Pomponij Secundi vatis, cenámque quam Principi dedit.* Et alibi: *Ita sunt longinqua monumenta Tiberij Caiíque Gracchorum manus, quae apud Pomponium Secundum vatem ciuémque clarissimum vidi annos ferè post ducentos.*

Tragœdiarũ scriptor.

Eius vitã Plinius tradidit.

Ne in mortem parentum filiis familiarum fenori pecunias darent.] Quae circumscriptio iuuentutis iam antè vetita, Laetoriâ lege. Sed paullò aliter. Nam Laetoria lex saltem cauerat iis, qui intra XXV. annos: alios insuper habuerat. Claudius vniuersè constituit de omnibus filiis familiarum, etiam supra legitimam aetatem. Laetoria etiam lex, fenoris aut pecuniae nullâ mentione, simpliciter vetabat, *minorem vigintiquinque annis stipulari*, id est, ἐπερωτᾶσθαι, ait Priscianus, siue stipulanti respondere. De eâ non dubiè Plautus sensit:

Laetoria lex.

Discrimẽ inter eã, & hoc Claudij scitũ.

Plautus explicatus.

Perij, annon tum me lex perdit quina-vicenaria?
Metuunt credere omnes, Et alibi:
Ni dolo malo instipulatus sies, siue etiamdum siem
Quinque & viginti natus annos.

Aspe-

Aſperiùs eamdem Claudij legem rettulit Veſpaſianus, *Ne filiorum familias feneratoribus exigendi crediti ius vnquam eſſet, ne poſt patrum quidem mortem.* Satis multa Ic^ti ad Sc. Macedonianum.

Imbriuini colles.

Fontes aquarum Simbruinis collibus deductos.] Vett. *Sub Imbruinis.* Lego, *ſub Imbriuinis.* Prorſum addi eam voculam placet. Non enim ex ipſis collibus deductam aquam vult: ſed fontes aquarum qui ſub collibus, Romam perductos. Locus ipſe in melioribus Liuij libris, *Imbriuium,* lib. VIII. & Silio: —*gelidóque rigantur Imbriuio.*

Apud Celſum tamen Simbruinas item aquas legas, libro IIII. cap. V. *Conſiſtere in frigidis medicatíſque fontibus, quales Cutiliarum, Simbruinarúmque ſunt, ſalutare eſt.*

Notæ hieroglyphicæ. Iſis litteras inuenit.

Primi per figuras animalium Ægyptij.] Non animalium ſolùm, ſed & rerum mutarum: quæ Hieroglyphicæ notæ dictæ. Litteras tamen poſtea Ægyptiis ſiue Iſis regina tradidit, ſiue Mercurius: ſed ita, vt priſcas illas notas, quas ἱερὰς dicebant, Sacerdotes retinerent: alias, quas πανδήμους, vulgus.

Et antiquiſſima monumenta.] Lego, *ea antiquiſſima.*

Cadmus litteras in Græciam tulit.

Fama eſt Cadmum, claſſe Phœnicum vectum.] Atque ita creditum pleriſque ſcriptoribus. vt Clementi Alexandrino, Strom. I. Κάδμος δὲ Φοίνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετὴς, ὥς φησιν Εὔφορος (verius, Ἔφορος) ὅθεν καὶ Φοινικήϊα τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλῆσθαι γράφει. Q. Curtius: *Si fama libet credere, hæc gens* (Phœnices) *litteras prima aut docuit, aut didicit.* Iſidorus: *Græcarum litterarum vſum primi Phœnices repperer unt. Hinc eſt quòd pœniceo colore librorum capita deſcribuntur, quia ab ipſis litteræ initium habuerunt.* Quod ait de colore capitum ſiue titulorum in libris, verum & vetus eſt. Ouidius,

Color puniceus in titulis librorum.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur

Cauſſa tamen inepta, & ex pectore Iſidori. De Cadmo inuentore Agenoris F. vide & Plinium libro VII. & Suidam, in Φοινικήϊα.

Cecrops Atheniensis, vt alij, Ægyptius.

Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum.] Cecropem tamen plerique Ægypto ortum fatentur, & illinc intuliſſe litteras. Linus eſt Apollinis & Terpſichoræ filius, de quo Suidas: λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοίνικος γράμματα

...ια εἰς Ἐλλήνας ἀγαγεῖν. Ita vides in diuersitate sententia-...m, consentire tamen omnes de Phœnice aut Ægypto: ... benè Plinius, numquam dubitasse ait quin litteræ ab ...ssyriis essent.

Troianis temporibus Palamedem Argiuum memorant ...*xdecim litterarum formas.*] Videamus. Troianis tem-...oribus repertæ primùm litteræ? Imò siue Cadmus, siue ...ecrops eas repperit, trecentis propemodum ante id bel-...m annis. Quin & Orpheus poëta vixit scripsitque ma-...r illo æuo. At quidam ita memorant de Palamede. Ne-...o hercule, nemo: quos veterum ego legerim. Crimen ...iquod librariorũ in hoc loco: & ad fidem rerum emen-...o: *Quidam Cecropem Atheniensem, vel Linum Theba-...um sedecim litterarum formas, & Troianis temporibus ...alamedem Argiuum tres memorant, mox alios ac praci-...uè Simonidem ceteras repperisse.* Ita res habet. Sedecim ...tteræ primò: Palamedes tres addidit, vt Isidorus censet; ...ue quattuor, vt Plinius,* Suidas, (& per me quidem in ...acito etiam legeris, *Palamedem Argiuum* IIII. *memo-...ant.* nam ex notis omissis confusisque hic error.) alias ...imonides Pythagorasque. Possis etiam verbis non traie-...tis scribere: *Quidam Cecropem Atheniensem vel Linum ...hebanum. Et temporibus Troianis Palamedem Argiuum ...memorant* IIII.*litterarum formas,&c.* Tacitum quidem ...on remotam aliquam vanamque opinionem sectari,sed ...anc receptam inserere voluisse dictat mihi mens.

Falsæ rei lectio in Tacito.

Traiectis verbis emẽdatio.

Palamedes quot litteras inuenerit.

*In voce Παλαμήδης.

Aliter emendandi conatus.

Arcade ab Euandro.] Siue à Carmentâ eius matre, vt visum aliis.

Sed nobis quoque pauca primùm fuêre, deinde addita sunt.] Latinis primò non nisi XVI. litteræ. Kappa, Sallustius ludimagister inuênit: Gamma, Spurius Caruilius: litteram X ætas Augusti.

Litteræ quot Latinis primò.

Claudius tres litteras adiecit.] Suetonius, *Nouas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi maximè necessarias addidit.* Vterque esse litteras tres ait. Sed quærimus eas: & quibusdam visum promptius, dubitare de Suetonij scripturâ. Non adhibebo id mantelium ignauiæ meæ ego. Planissimè tres Claudius repperit. Æolicum Digamma, cuius facies litteræ Ⅎ. inuersæ. Quinctilianus: *Nec inutiliter Claudius Æolicam illam Ⅎ. ad hos vsus*

Claudij tres nouæ litteræ.

Digamma.

vsus litterarum adiecerat. Et iterum: *Æolica quoque litteræ, quâ ceruom seruómque dicimus, etiamsi forma à nobis repudiata est, vis tamen manet.* Hanc non Claudius solus inter litteras habendam censuit, sed & Varro: si credimus Annæo Cornuto. *Hanc litteram*, inquit in Orthographiâ, *Terentius Varro dum vult demonstrare, ita præscribit:* V A. *Qui ergo in hac syllabâ sonus est, idem litteræ erit.* Hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis: TERMINAꟻIT AMPLIAꟻITQVE. &, DIꟻI. AVGVSTI. De hac ergo clarum. Secundam eruo è Prisciano libro I. Antisigma. Ait; *S. & P. loco Græcæ Ψ. fungitur. Pro quo Claudius Cæsar antisigma)(hac figurâ scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquã scripturã mutare.* Antisigma ideò, quia duo sigma obuerso dorso ϽC. Hac enim semilunæ figurâ, prisci Græci sigma formabant. In tertiâ litterâ hæremus. nec auxilio est Grammaticorum manus. Non ille, qui A I. diphthongum fuisse censet, quia in Claudij æuo lapidibus, ANTONIAI. DIꟻAI. & similia scripta. Constat enim antiquitus creberrimè vsurpatam hanc diphthongum. Non etiam ille, qui litteram nescio quam inuentam à Claudio leniendo R. putat, ex corruptis Velij Longi verbis: in quibus prioribus de Æolico digammâ saltem egisse Velium scio. Sed nec Martianus Capella, qui sic scribit: *Huic litteræ S. Diuus Claudius P. adiecit aut C. propter Ψ. & Ξ. Græcas, Psalterium, saxa.* Censet enim ille à Claudio nouum X. repertũ. quod vanum puto, quia X. in vsu temporibus iam Augusti, vt disertè monet Isidorus. Sed & X. inter eas à Varrone & Quinctiliano censetur, quæ nõ necessariæ. Varro in Fragmento quopiam, ex libro De Grammaticâ: *Litterarum partim sunt, & dicuntur, vt* A. B. *partim dicuntur, & non sunt, vt* H *&* X. *partim sunt, neq. dicuntur, vt* Φ. Ψ. Ex quibus verbis non absurdè collegeris, duabus his litteris, quæ necessariæ Varrone teste, nouam formam induisse Claudium nomenq. Et de Ψ. quidem clarum, cui Antisigma respondit: de Φ. Claudiano neglexerunt tradere Grãmatici, & ego non diuino. Phi quidem littera, non dubiè necessaria, & alius eius sonus quàm F. vti monuit etiam Quinctilianus. Hæc in re Grammaticâ nugamur: & omittere licuisset si Claudij liber exstaret, quem de ratione harum litterarũ edidit.

Quam ante Claudiũ Varro repperit.

Antisigma.

Caussa nominis.

Tertia littera quæ.

Refutati viri docti.

Capella reiectus, modò emendatus.

Littera X. nõ necessaria.

Claudiũ nouam Φ repperisse.

Ignota eius forma, & nomen.

In arte

In ære publicandis plebiſcitis per fora ac templa fixo.] Ego verò cum Imperatoribus tollo hæc plebiſcita: quæ in vſumque Claudij temporibus habere non potuerunt, omni poteſtate tralatâ ad vnum. Quære exempla in hiſtoriâ principum, non inuenies. Legerim, *publicandis ſcitis*. Sciti nomen generale eſt, & ad decreta omnia pertinet ac iuſſa. Et haud dubiè ea ſcriptura obſeruata non ſolùm in plebiſcitis (vt demus ea fuiſſe) ſed in legibus quis, edictiſque. Plebiſcita non in vſu temporibus principum.

Ex Catumero principe Cattorum.] In Vatic. eſt, *Actumero*: Strabone Ουκρόμηρος ἡγεμὼν Κάττων, id eſt, *Vcromerus*. vel ad etymon Germanicum verius, *Acromerus*. Pag. 225. Acromerus, quaſi auctor prolatorque agrorum.

Morte Sanquinij alacres.] Sanquinij Maximi, de quo ſuprà dixi.

Auxiliaris, & diu meritus, pòſt transfuga.] Vaticana ſcriptura, *auxiliare esd in meritis*. Fortaſſe, *auxiliaris, ſin emeritus*. Nam & auxilia, illo æuo, credam adſtricta ad militiæ certum modum. Mercero placet, *Auxiliare as ... meritus*. Pag. 226.

Quia vallum non accinctus foderet.] Aliud eſt ac ſi diceret, Diſcinctus. Non accinctum fodere, eſt ſine gladio fodere: Diſcinctum fodere, eſt ſolutâ fluxaque tunicâ in morem muliebrem. Et id inter ignominias militares fuit: pœnæque loco iubebatur, ne cenſeamus ignauum aliquem ſpontè id feciſſe. Plutarch. in Lucullo, Sueton. Aug. cap. XXIIII. Non accinctum fodere. Diſcinctum fodere.

Falſo iacta.] Venet. editio, *iacta, aucta*. hæſitante librario vtrum præferret, vtrumque adſcripſit. Ego quidem ... malim, *falsò aucta*. Pag. 227.

Nos virtutem auximus.] Vereor vt ſcripſerit, *virtute auximus*. Augendi verbum patiendi ſignificatu, vt infrà. Augendi verbũ παθητικῶς.

Poſt rebellionem clade L. Aprenij.] Non vt receptum, ... *rebell.* Hiſtoria ipſa narrata fine libri IV.

Præſidium immuniuit.] Ita manuſs. At vulgi lectio, *inde muniuit*. Suſpicari poſſis antiquè fuiſſe *endomuniuit*. ... ti apud Liuium lib. V. *Iuuentutem militarem Senatúſque robur in arcem Capitoliúmque conſcendere: armíſque ... frumento collatis, ex loco inde munito deos homineſque ... Romanum nomen defendere*. ſcripſerim, *endomunito*. Endomunire, antiquè. In Liuio coniectura.

*Cùm proſperè egiſſet * formidoloſum paci.*] Vetus ſcri-

 ptura,

ptura, *In prosperè egisset, formidolosum pati.* Ego corruptum locum arbitrabar: etsi video sententiam elici posse haud ineptam. Nempe, Timendum paci & Principi virum militarem, qui res turbare vellet aut innouare studio armorum.

Ne tamen miles otium exueret.] Sententia scripturam eam damnat. Lege ergo, *Vt tamen*: vel pro, *Exueret*, repone, *Exerceret*.

Corbulonis dictum emendatum.

Nihil aliud prolocutus, quàm beatos quosdam duces Romanos.] Corruptione litteræ, periit huic dicto Venus. Scribe, *quondam*. id est, olim liberâ rep. Persuadet Dio, qui sic extulit: *ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες.*

Dio non dissentit à Tacito.

Inter Mosam Rhenúmque trium & viginti millium spatio.] Dio consentit, *διετάφρευσε*, inquit, *πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα.* Nam stadia C L X X. milliaria conficiunt X X I I I. duobus stadiis & semi minus: ita vt septem stadia cum dimidio pro milliari capias: quod Plutarchus, Suidas, aliique monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria X X I. vertit: & addit non conuenire illi cum Cornelianâ ratione.

Fossa inter Mosam Rhenumque.

Quâ incerta Oceani vetarentur.] Rectè. non *vectarentur*. Dio interpretatur, *ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναρρέοντες πελαγίζωσιν* *ne fluuij in Oceani æstu refluentes superstagnarent.* Fuisse ergo necessum est fossam eam inferioris Batauiæ parte, inter Rhenum vete-

Vbi ea fuerit.

rem, Mosamque. vbi ferè vbique inter duos fluuios X X I I I. milliarium interuallum. Supra agrum Batauum, inter Mosam & adhuc integrum Rhenum, esse non potuit: quoniam illîc certè periculum nullum ab æstu. Vertra-

Incuria & incogitantia hic Ferreti.

nius, cui legi placet, *vitarentur* (hoc sensu, vt fossam eam perduxerit quâ commeari à Mosâ ad Rhenum posset, ne Oceani pericula necessum esset subire) non placet. Multò minus Ferretus qui *μετέωρος* certè fuit, cum Mosam hîc cum Mosellâ confudit, & ea scripsit quæ rideant Batauorum pueri.

Pag. 228
Curtius Rufus an ille, qui historiã scripsit.

De origine Curtij Rufi.] Est qui hunc censeat esse illum, qui memoriam scripsit rerum Alexandri, purè mehercules & Latinè. Modius certè noster, cuius censuræ Curtius non leuiter debet, testatum reliquit cognomen ei Rufi tri-

bui à

bui à libris. Pugnare tamen ætas videatur, si quidem ad Augustum referenda illa sunt è libro eius X. *Preinde iure meritóque populus Rom. salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quam penè supremam habuimus, nouum sidus illuxit. Huius herculè, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cùm sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subitâ serenitate discussit! Non ergo reuirescit solùm, sed etiam floret imperium. Absit modò inuidia, excipiet huius sæculi tempora eiusdem domus vtinam perpetua, certè diuturna posteritas.* Sed non sunt: nec quidquam hîc de sidere Iulio, vt nugantur. Refutant sequentia: quoniam Augustus cùm ad imperium venit, non exstinxit bellorum faces, non gladios condidit: sed accendit, eduxit. Refutat & ille locus è lib. III. de vrbe Tyro: *Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen, longâ pace cuncta refouente, sub tutelâ Romana consuetudinis acquiescit.* Nam ait & agnoscit *longam pacem* in re Romanâ. An ea sub initia Augusti? imò viginti annorum bella. Itaque priora illa refero ad Caij Caligulæ cædem, & confusionem quæ secuta: Senatu imperium abrogante, milite & plebe stabiliente. Hæc sunt illa sine capite discordia membra; & Claudius ipse, nouum sidus. Tamen incerta hæc mihi, fateor: & facilè manum dedero, siquis adferet verisimiliora.

Quicumque fuit, non vixit Augusti æuo.

Sectator Quæstoris cui Africa obtigerat] Vatic. *Sector.* nec sperno. Ad hastam enim sectiones exercebant. Vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipso Curtio Rufo libro VII. epistol. *Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat.* Ait enim, comes.

Firmata recepta lectio.

Oblata ei species muliebris, vltra modum humanum.] Plinius super eodem miraculo: *Inclinato die spatiabatur in porticu. offertur ei mulieris figura, humanâ grandior, pulchriórq. perterrito, Africam se futurorum prænuntiam dixit. iturum enim Romam, honoréſque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum, ibique moriturum.* Quod ait vltra modum humanum: semper ita antiqui, vt fidem diuinitatis adstruant eiusmodi idolis. Virgilius:

Imagines diuinitus missæ, supra hominem.

Visa mihi ante oculos, & notâ maior imago.

Iuuenalis: *tua ſacra & maior imago*

Humanâ, turbat pauidum cogitque fateri.

Xenophon lib. VIII. παιδείας. Ἔδοξεν αὐτῷ προσελθών, κρείττων τις ἢ κατ' ἄνθρωπον, εἶπεν· συσπουδάζου, ὦ Κῦρε, ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. Tacitus I. Hiſtor. *Erupiſſe cellâ Iunonis maiorem humanâ ſpeciem.*

Scrutatores in aulâ. Claudius primus inſtituit.

Ferro accinctus reperitur in cœtu ſalutantium principem.] Ideò Claudius primus (& fortaſſe hac occaſione) ſcrutatores inſtituit, qui promiſcuè omnes ad principem ſalutandi vel quâ aliâ cauſsâ venientes excuterent. Suetonius: *Salutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, & quidem omnibus, & acerbiſſimos.* Quos tamen Veſpaſianus iterum ſuſtulit, narrante eodem Suetonio cap. XII. Verba Dionis ad hunc morem digna legi: Κλαύδιος τά τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τοὺς προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσιν. ἔν τε τοῖς συμποσίοις πάντως τινὰς στρατιώτας συνόντας εἶχε. καὶ τοῦτο μὲν ἐξ ἐκείνου καταδειχθὲν, καὶ δεῦρο ἀεὶ γίγνεται. ἡ δὲ δὴ ἔρευνα ἡ διὰ πάντων διὰ Οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο.

Veſpaſianus ſuſtulit.

Lacuna expleta in Tacito.

*De ſe Nouius * conſcios.*] Non integer locus vel indicio libri Farneſiani, qui cum lacunâ refert: *De ſe noui ∴∵∴∵ conſcios.* Videmur non incommodè explere poſſe: *de ſe Nouius confeſſus, conſcios non edidit.*

Munera Queſtoria. Suſtulit Nero. Impoſuit iterum Domitianus.

Spectaculum gladiatorum celebrandum pecuniâ eorum, qui Quæſturam adipiſcerentur.] Suetonius: *Collegio Quæſtorum, pro ſtraturâ viarum, gladiatorium munus iniunxit.* Quod mutauit Nero, qui cenſuit, *vt ne deſignatis quidem Quæſtoribus edendi gladiatores neceſſitas eſſet*, ait Tacitus lib. XIII. Iterum induxit Domitianus, notante Suetonio cap. IV. & perſeuerauit. Tertullianus: *Tranſiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viuentium, Quæſturas dico, & magiſtratus, & Flaminia & Sacerdotia.* Plura de his, proprio libro.

Pag. 229. Val. Potitus.

Valerius Potus, Æmilius Mamercus.] Ita libri ſcripti. Lego, *Potitus*, quod Valeriæ gentis cognomen eſt. In vulgatis *Valerius Poſtumius*, imperitè. Eſt autem illeipſe qui Conſul *poſteà anno V.CCLXXXIV.* Quod clarè ex Dionyſio hauries lib. IX.

Primi Quæſtores quãdo.

LXIII. *anno poſt Tarquinios exactos.*] Error numeri. niſi placet de primis Quæſtoribus totos XL. annos à Liuio & Diony-

& Dionysio discrepare Tacitum. Nã anno vrbis CCLXIX. Q. F. Ser. Cornelio Coss. Liuio primi Quæstores nominati, L. Valerius & Cæso Fabius: itemque Dionysio lib. VIII. At ex hac Taciti putatione, circa annum demum vrbis CCCVIII. Quæstores statuamus necesse est. Quod falsum esse, liquet vel ex eo, quòd Liuius & Dionysius post annum illum CCLXIX. sæpiùs iam Quæstores nominant. Corrige hîc ergo, XXIII. *anno*. vt ratio constet. In altero tamen Quæstore manet adhuc dissensus: qui Liuio & Dionysio est Cæso Fabius, non Mam. Æmilius, vt nostro. Nam Plutarchus planè diuersus, qui P. Veturium & M. Minutium nominat.

Correctione conciliatus Tacitus cum Liuio.

Mox duplicatus numerus.] Epitome Liuij. XV. *Quæstorum numerus ampliatus est, vt octo essent.* Quod accidit circiter annum vrbis CDLXXXVIII.

Lege Sullæ viginti creati supplendo Senatui.] Vti à Cæsare Dictatore quadraginta, eâdem, ni fallor, caussâ. Vide Dionem XLIII.

Fœdera & ciuitatem pridem adsecuti.] Duplex Gallia, Cisalpina, Transalpina. Cisalpini iterum duplices, Cispadani, Transpadani. Ex his qui cis Padum, ius ciuitatis assecuti sunt post bellum Marsicum: qui trans Padum, ius Latij eodem tempore, ferente Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeia dicta. Sed non contenti Latinitate Transpadani, turbas sæpe mouerunt: incitante etiam post Quæsturam C. Cæsare. Nec enim de aliis Suetoniana illa capio; *Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petendâ ciuitate agitantes adiit, & ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob idipsum retinuissent.* Donec ille Cæsar Dictator primùm, transtulit eos in ciuium ius, narrante Dione lib. XLI. Τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκοῦσι τὴν πολιτείαν, ἅτε καὶ ἄρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε. At de Transalpinis non liquidè pureque aliquid scriptum reperio, nisi quòd Strabo ostendit Cauaros, Salyesque ciuitate donatos, tempore tamen non expresso: Πάντας, inquit, οὕτω προσαγορεύουσι (Cauarorum nomine, scilicet) τοὺς ταύτῃ βαρβάρους, οὐδὲ βαρβάρους ἔτι ὄντας, ἀλλὰ μετακειμένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ. id est, *Omnes ita*

Galliarum diuisio. Quando, & qui populi in ciuitatem recepti.

Suetonius illustratus.

Cisalpinos Cæsar ciuitate donauit.

Quidam è Transalpinis ciuitate donati.

appellant, qui ibi incolunt, Barbaros: etsi nunc non Barbaros, quia plerique eorum ad Romanum habitum transierunt & linguâ & moribus, quidam etiam in ciuitatem eorum recepti. Donatos tamen non dubium est ab Augusto: túncne cùm Italiam ad Alpes promouit? an potius in diuturnâ illâ peregrinatione, cùm ad res Galliæ constituendas biennium continuum illic egit? Quod obiter suadere Dio videtur lib. LIIII. qui Augustum in eâ peregrinatione libertatem & ius ciuitatis aliis dedisse ait, aliis ademisse. Ciuitatem autem accipimus, sine iure suffragij: quod nunc à Claudio demum adsecuti.

Ab Augusto fortè.

Indigenas consanguineis populis.] Videtur leg. *cum consanguineis.*

Veneti & Insubres curiam irruperint.] Qui populi Transpadani. Ex his colligas, Cauaros, de quibus Strabo, pleno ciuium iure non fuisse. Eos enim potiùs hic nominassent.

Nisi cœtus alienigenarum curiam irruperit.] Quod sanè haut diu pòst euênit. adeò vt Augustinus vere scripserit, *Numquid non multi Senatores in aliis terris, qui Romam ne facie quidem norunt?* libro v. De ciuit. cap. XVI.

Ferro viq̀ue.

Ferro víque ceciderint.] Ita in meis libris, & rectè. Vulgò, *Ferro ignique.* Simile mendum scio esse in Suetonij Claudio, cap. XXI. *Diu cunctatus, an omnes igni ferróque absumeret, tandem è suâ sede prosiluit.* Lege, *vi ferróque.*

Suetonius emendatus.

Pag. 230.

Memoria eorum inoriretur, qui Capitolio & arâ Romanâ.] Locus fractus corruptusque, vti oratiuncula hæc tota. Nec ista Attius Nauius pater augurum restituerit, sine libris: nedum vt Beatus nobis persuadeat germanam lectionem esse, *qui Capitolio & arâ Romanâ? manibus eorundem parceretis?* Est enim, inquit, Aposiopesis: subaudiendumque, potiti sunt. quâ figurâ medius fidius vellem ipse vsus esset. Mei libri, *memoria eorum memoretur qui Capitolio & ara Romana manibus eorundem per se satis.*

Desperatus apud me locus.

Arâ Romanâ.] Aram Maximam intellegit, quæ inter sacerrima Romæ.

Et vocato Senatu ita exorsus est.] Quæ oratio Principis memoriæ caussâ Lugduni habita, celeberrimâ vrbe Gallia-

Oratio Claudij.

alliarum, & in æs incisa. Tabula manet illicò etiam unc; & dignum lectu exemplar eius, quod, exscripto- um fide, proponam. Præsertim quia multa in eo ad Ta- ti lucem. Eius fragmentum Lugduni.

Omnia P.C. quæ nūc vetustissima creduntur, noua fuêre. ueterascet hoc quoque, & quod nunc exemplis tuemur, in- r exempla erit.] Pulchram & acutā sententiā reperio à ynesio Cyrenensi Episcopo, haud disparibus sanè verbis, pressam in epistolâ LVII. πολλὰ τῶν δεόντων ὁ χρόνος εὗρε, καὶ διωρθώσατο. οὐχ ἅπαντα πρὸς παράδειγμα γίνεται, τῶν γινομένων ἕκαστον ἀρχὴν ἔσχε. ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν ἔθει βελ- τίονι. Verto: *Multa rerum vtilium tempus inuênit, aut rrexit. Non omnia ad exempla fiunt, & singula quæ fa- a sunt, initium semel habuerunt. Demus & nos princi- um meliori consuetudini.* Synesij dictum simile.

PAGINA PRIMA.

AE RERVM NOSTR. ::::::::::::::::::::::::::::::::::

QVIDEM. PRIMAM. OMNIVM. ILLAM. COGI- ATIONEM. HOMINVM. QVAM. MAXIME. PRI- AM. OCCVRSVRAM. MIHI. PROVIDEO. DE- RECOR. NE. QVASI. NOVAM. ISTAM. REM. NTRODVCI. EXHORRESCATIS. SED. ILLA. PO- IVS. COGITETIS. QVAM. MVLTA. IN. HAC. IVITATE. NOVATA. SINT. ET. QVIDEM. STA- IM. AB. ORIGINE. VRBIS. NOSTRAE. IN. QVOD. ORMAS. STATVSQVE. RES. P. NOSTRA. DI- VCTA. SIT. QVONDAM. REGES. HANC. TE- IVERE. VRBEM. NE. TAMEN. DOMESTICIS. VCCESSORIBVS. EAM. TRADERE. CONTIGIT. VPERVENERE. ALIENI. ET. QVIDAM. EXTERNI. T NVMA. ROMVLO. SVCCESSERIT. EX. SABI- IIS. VENIENS. VICINVS. QVIDEM. SED. TVNC. XTERNVS. VT. ANCO. MARCIO. PRISCVS. TAR-

QVINIVS. PROPTER. TEMERATVM. SANGVINEM. QVOD. PATRE. DEMARATO. CORINTHIO. NATVS. ERAT. ET. TARQVINIENSI. MATRE. GENEROSA. SED. INOPI. VT. QVAE. TALI. MARITO. NECESSE. HABVERIT. SVCCVMBERE. CVM. DOMI. REPELLERETVR. A. GERENDIS. HONORIBVS. POSTQVAM. ROMAM. MIGRAVIT. REGNVM. ADEPTVS. EST. HVIC. QVOQVE. ET. FILIO. NEPOTIVE. EIVS. NAM. ET. HOC. INTER. AVCTORES. DISCREPAT. INCERTVS. SERVIVS. TVLLIVS. SI. NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA. SI. TVSCOS. CAELI. QVONDAM. VIVENNAE. SODALIS. FIDELISSIMVS. OMNISQVE. EIVS. CASVS. COMES. POSTQVAM. VARIA. FORTVNA. EXACTVS. CVM. OMNIBVS. RELIQVIS. CAELIANI. EXERCITVS. ETRVRIA. EXCESSIT. MONTEM. CAELIVM. OCCVPAVIT. ET. A. DVCE. SVO. CAELIO. ITA. APPELLITATVS. MVTATOQVE. NOMINE. NAM. TVSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA. APPELLATVS. EST. VT. DIXI. ET. REGNVM. SVMMA. CVM. REI. P. VTILITATE. OPTINVIT. DEINDE. POSTQVAM. TARQVINI. SVPERBI. MORES. INVISI. CIVITATI. NOSTRAE. ESSE. COEPERVNT. QVA. IPSIVS. QVA. FILIORVM. EIVS. NEMPE. PERTAESVM. EST. MENTES. REGNI. ET. AD. CONSVLES. ANNVOS. MAGISTRATVS. ADMINISTRATIO. REIP. TRANSLATA. EST.

QVID. NVNC. COMMEMOREM. DICTATVRAE. HOC. IPSO. CONSVLARI. IMPERIVM. VALENTIVS. REPERTVM. APVD. MAIORES. NOSTROS. QVO. IN. ASPERIORIBVS. BELLIS. AVT. IN. CIVILI.

IVILI. MOTV. DIFFICILIORE. VTERENTVR. VT. IN. AVXILIVM. PLEBIS. CREATOS. TRIVNOS. PLEBEI. QVID. A. CONSVLIBVS. AD DECEMVIROS. TRANSLATVM. IMPERIVM. SOLVTOQVE. POSTEA. DECEMVIRALI. REGNO. AD. CONSVLES. RVRSVS. REDITVM. QVID. IMP.::::: VRIS. DISTRIBVTVM. CONSVLARE. IMPERIVM. TRIBVNOSQVE. MILITVM. CONSVLARI. IMPERIO. APPELLATOS. QVI. SENI. ET. SAEPE. OCTONI. CREARENTVR. QVID. COMMVNICATOS. POSTREMO. CVM. PLEBE. HONORES. NON. IMPERI. SOLVM. SED. SACERDOTIORVM. QVOQVE. IAM. SI. NARREM. BELLA. A. QVIBVS. COEPERINT. MAIORES. NOSTRI. ET. QVO. PROCESSERIMVS. VEREOR. NE. NIMIO. INSOLENTIOR. ESSE. VIDEAR. ET. QVAESISSE. IACTATIONEM. GLORIAE. PROLATI. IMPERI. VLTRA. OCEANVM. SED. ILLOC. POTIVS. REVERTAR. CIVITATEM.

PAGINA SECVNDA.

::: ::::SANE. :::::::::::::: NOVO. :::::::::::: DIVVS. AVG. :::::::::::::: NO. :::::: LVS. ET. PATRVVS. TI. CAESAR. OMNEM. FLOREM. VBIQVE. COLONIARVM. AC. MVNICIPIORVM. BONORVM. SCILICET. VIRORVM. ET. LOCVPLETIVM. IN. HAC. CVRIA. ESSE. VOLVIT. QVID. ERGO. NON. ITALICVS. SENATOR. PROVINCIALI. POTIOR? EST. IAM. VOBIS. CVM. HANC. PARTEM. CENSVRAE. MEAE. APPROBARE. COEPERO. QVID. DE EA. RE. SENTIAM.

REBVS. OSTENDAM. SED. NE. PROVINCIALES. QVIDEM. SI. MODO. ORNARE. CVRIAM. POTERINT. RECIPIENDOS. PVTO.

ORNATISSIMA. ECCE. COLONIA. VALENTISSIMAQVE. VIENNIENSIVM. QVAM. LONGO. IAM. TEMPORE. SENATORES. HVIC. CVRIAE. CONFERT. EX. QVA. COLONIA. INTER. PAVCOS. EQVESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTVM. L. VESTINVM. FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQVE. IN. REBVS. MEIS. DETINEO. CVIVS. LIBERI. FRVANTVR. QVAESO. PRIMO. SACERDOTIORVM. GRADV. POST. MODO. CVM. ANNIS. PROMOTVRI. DIGNITATIS. SVAE. INCREMENTA. VT. DIRVM. NOMEN. LATRONIS. TACEAM. ET. ODI. ILLVD. PALESTRICVM. PRODIGIVM. QVOD. ANTE. IN. DOMVM. CONSVLATVM. INTVLIT. QVAM. COLONIA. SVA. SOLIDVM. CIVITATIS. ROMANAE. BENEFICIVM. CONSECVTA. EST. IDEM. DE. FRATRE. EIVS. POSSVM. DICERE. MISERABILI. QVIDEM. INDIGNISSIMOQVE. HOC. CASV. VT. VOBIS. VTILIS. SENATOR. ESSE. NON. POSSIT.

TEMPVS. EST. IAM. TI. CAESAR. GERMANICE. DETEGERE. TE. PATRIBVS. CONSCRIPTIS. QVO. TENDAT. ORATIO. TVA. IAM. ENIM. AD. EXTREMOS. FINES. GALLIAE. NARBONENSIS. VENISTI.

TOT. ECCE. INSIGNES. IVVENES. QVOT. INTVEOR. NON. MAGIS. SVNT. PAENITENDI. SENATORES. QVAM. PAENITET. PERSICVM. NOBILISSIMVM. VIRVM. AMICVM. MEVM. INTER. IMAGINES. MAIORVM. SVORVM. ALLOBROGICI.

NOMEN.

NOMEN. LEGERE. QVOD. SI. HAEC. ITA. ESSE. CONSENTITIS. QVID. VLTRA. DESIDERATIS. QVAM. VT. VOBIS. DIGITO. DEMONSTREM. SOLVM. IPSVM. VLTRA. FINES. PROVINCIAE. NARBONENSIS. IAM. VOBIS. SENATORES. MITTERE. QVANDO. EX. LVGDVNO. HABERE. NOS. NOSTRI. ORDINIS. VIROS. NON. PAENITET. TIMIDE. QVIDEM. P. C. EGRESSVS. ADSVETOS. FAMILIARESQVE. VOBIS. PROVINCIARVM. TERMINOS. SVM. SED. DESTRICTE. IAM. COMATAE. GALLIAE. CAVSA. AGENDA. EST. IN. QVA. SI. QVIS. HOC. INTVETVR. QVOD. BELLO. PER. DECEM. ANNOS. EXERCVERVNT. DIVOM. IVLIVM. IDEM. OPPONAT. CENTVM. ANNORVM. IMMOBILEM. FIDEM. OBSEQVIVMQVE. MVLTIS. TREPIDIS. REBVS. NOSTRIS. PLVSQVAM. EXPERTVM. ILLI. PATRI. MEO. DRVSO. GERMANIAM. SVBIGENTI. TVTAM. QVIETE. SVA. SECVRAMQVE. A. TERGO. PACEM. PRAESTITERVNT. ET. QVIDEM. CVM. AD. CENSVS. NOVO. TVM. OPERE. ET. INADSVETO. GALLIIS. AD. BELLVM AVOCATVS. ESSET. QVOD. OPVS. QVAM. ARDVVM. SIT. NOBIS. NVNC. CVM. MAXIME. QVAMVIS. NIHIL. VLTRA. QVAM. VT. PVBLICE. NOTAE. SINT. FACVLTATES. NOSTRAE. EXQVIRATVR. NIMIS. MAGNO. EXPERIMENTO. COGNOSCIMVS.

[*Libertinorum filiis magistratus mandari.*] Hoc illud est quod Suetonius notat in Claudio: *Appium Cæcum censorem, proauctorem generis sui, libertinorum filios in senatum allegisse docuit: ignarus temporibus Appij, & deinceps aliquandiu libertinos dictos, non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos.* Et notat verè. Nam libertorum filij adeò à curiâ remoti temporibus priscis, Pag. 230. Libertinorum filij. Libertini à militiâ remoti.

scis,

ſcis, vt nec in militiam ſint admiſſi. & bello Italico liberti-ni primùm militare cœperunt, vt notat Epitome Liuiana LXXIII.

Libertini primùm à Cæſare in Senatum lecti.

Non vt plerique falluntur recens.] Non herclè antiquius, quàm à Cæſare. Primus ille libertorum filios allêgit in Senatum, & magiſtratu ornauit. Dio XLIII. καὶ παμπληθεῖς μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων, μήτ᾽ εἴ τις στρατιώτης, μήτ᾽ εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγραψεν: id eſt, *Multos in Senatum allêgit, nihil diiudicans vtrũ quis miles eſſet, vtrúmve filius liberti.*

Pag. 231.

AEdui fratres Romanorum.

Quia ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Rom. vſurpant.] In Panegyrico Flauienſium nomine apud Conſtantinum dicto: *Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Æduis ſe poſtulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes & barbaras Galliæ gentes plurimis Senatuſconſultis fratres populi Ro. appellati ſunt: & cùm à ceteris Rhodano ad Rhenum vſque populis ne pax quidem poſſet niſi ſuſpecta ſperari, ſoli conſanguinitatis nomine gloriati ſunt.* Et poſteà: *Imputauêre ſe origine fabulosâ in Siciliâ Mamertini, in Aſiâ Ilienſes: ſoli Ædui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenuâ & ſimplici caritate fratres populi Rom. crediti ſunt.* Bene ait, crediti.

Cauſſa eius appellationis.

Neque enim aliunde, vt credo, fratres, quàm ex ſermone communi Gallorum Germanorumque, quo fideles ſocij, fratres amicique dicuntur. non quia ab Iliaco ſanguine, vt ſuggerunt quidam. Sed quod Tacitus dicit ſolos Æduos id nomen vſurpaſſe: repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Aruernis:

Etiam Aruerni fratres dicti: qui AEduis vicini.

Et docilis rector monſtrati Belga couini,
Aruernique auſi Latio ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi.

Et Batavi.

Et lapis antiquus, qui Batauis. GENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. quæ inſcriptio eruta armentario Britannico, ad oſtium veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito, libro V. Ἡ Γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. ὧν ἔστιν ἓν πρὸς Ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν, τὴν μέχρι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν.

Vetuſtiſſimum quemque è Senatu.] Aliud Patricij, aliud Senatores. Senatores multi è plebe, vt ſeptuennibus pueris no-

notum. Claudius igitur, ne extingui, & intermori pa-
ciorum familias pateretur, antiquissimum quemque è
beis Senatoribus rettulit in patres. Dico antiquissi-
um; siue ætatis ratione, seu potius temporis, quo in Se-
tu fuit. Hæc clara Taciti mens. At vir iuris & antiqui-
is consultus, quasi in Cimmerios delatus esset, ita hîc
cutit. Vertit se in omnes formas, & tandem definit
ibendum esse: *vetustissimum quemque è senatum.* Sa-
s lector, & non rides?

Plebei Senatores in patres adscripti.

Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium.] Tacitus sensisse videtur omnes patricios qui à regibus le-
i (plures enim reges post Romulum legerunt) Maiores
isse: qui à Bruto, Minores. Liuius tamen & alij, con-
a. cuius rei confusam veritatem vide apud Onufrium in
astis, quem non exscribo. Sed Tacito, vt opinor, aucto-
s sui. Lud. Viues tamen, patrum æuo doctrinâ celebri,
erbis aliquot insertis hîc legebat: *Romulus maiorum gen-
tium, L. Tarquinius minorum, Brutus conscriptorum ap-
pellauerant.* cuius epistolam eâ super re publicauit amicus
meus dum vixit G. Canterus in Nouis suis. At mihi non-
um animus adsentiendi: nec tibi quidem, si cum iudi-
io excusseris, quæ Onufrius per satyram & confusè, vt
olet, collêgit.

Maiorũ gentium patres.

Lud. Viuis audax correctio.

Augustus lege Saniâ sublegêre.] Ille idem Viues scribit,
ernia. Ius & mos Belgæ, dissentiendi ab Ibero. *Saniâ*
nim vera lectio. Colligo ex Dione L I I. qui hunc patri-
iorum dilectum confert in annum vrbis DCCXXV. τό τε
τῶν πατρικίων γένος, inquit, συνεπλήρωσε, τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν
ἐπιτρεψάσης τοῦτο ποιῆσαι. id est: *Patriciorum numerum
impleuit; Senatu scilicet id ei iubente.* Ex quo vides S C.
aliquod fuisse eius rei, siue legem. Legibus nomina à con-
sulibus: & consul suffectus prioris anni, L. SÆNIVS.
in monumentis. Vertranium ergo, qui *Sentiam* reposuit,
non audiemus.

Sænia lex.

Mitem & recens repertam quandam rationem.] Reper-
tam ab Augusto. Habes in Dione lib. L I I. in extremo.

Ex seueritate priscâ.] Alucinor, aut scribendum voce
additâ: *Haud ex seueritate.* Sententiam eam esse, id
mihi certum.

Vox Tacito inserta.

Ius exeundi ordinis.] Solos Ciliciæ abite nebulones.
Enimuerò

Exuere ordinem. Enimuerò Latinitas scribi vult, *ordine*. aut potius, *exuendi ordinis*. Ita libro III. *Piso exutâ dignitate in decem annos relegatur*.

Pag. 232. *Censa sunt ciuium* LXIX. *centena, & LXIIII. millia*.] Conuenit cum Cassiodori ratione sexaginta nouem centena millia exprimentis. cum libris haud planè conuenit. è quibus Vatic. ille fidus exprimere videtur *quinquaginta octo centena & octogintaquattuor millia &* LXXII. Nec miremur de granditate numeri: cùm iam tunc sub Augusto (nondum tot populis in ciuitatem acceptis) censa reperiam *quadragies centena millia*. Lapidis inscriptio quam obtrudunt, TEMPORIBVS CLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OSTENSIONE IN ROMA SEPTIESDECIES CENTENA MILLIA LXXXVII. parum vera aut fida mihi est. & tamen cùm de his saltem qui arma ferrent agat, nihil nobis obstat.

Numerus scēsitorum.

Lapis falsus.

Gnome ad vitā pulchra & acuta. *Nomen matrimonij concupiuit, ob magnitudinem infamiæ: cuius apud prodigos nouissima voluptas est*.] Elegantissima gnome. cuius acumen non cepit Ferretus. Explicat vnus Seneca epist. CXXIII. *Nolunt solita peccare, quibus peccandi præmium infamia est*. vbi tamen malè, & præter reliquum iudicium, Pincianus, *in famâ est*, legi voluit. Ita autem est. hominibus perditis & ad flagitia proiectis, ipsa infamia voluptas est. Audi Valerium Maximum, de Polemone, lib. VI. cap. De mutatione morum: *Perditæ luxuriæ Athenis adolescens Polemo, neque illecebris tantùm sed ipsâ infamiâ gaudens*. Vbi addo voculam è libro veteri, *neque illecebris eius tantùm*: sententiâ omnino volente.

Valerio obiter integritas.

Sacrificij gratiâ Hostiam proficisceretur.] Imò rei frumentariæ gratiâ, ait Dio: pellicum caussâ, Victor. Sed sacrificium credo à Claudio institutum rei frumentariæ caussâ, in Castorum æde. Id enim numen ibi cultum, ventorum marisque caussâ. Ita lego apud Ammianum lib. XIX. in summâ inopiâ frumenti, Tertullum qui Præf. annonæ, *apud Ostiam in æde Castorum sacrificasse, tranquillitatémque mare molliuisse*. Id sacrum perpetuum fuit, & suspicor à Claudio institutum, qui portum illum celebrem & farum Ostiæ exstruxit. Celebrabatur solemni quadam

Castorum ædes Ostiæ.

Sacrum illis annuum.

qdam lætitiâ, menſe Maio: ideoque poſt-ſæculo Maiu- Maiuma poſtea dictum.
m dictum. Suidas: *Μαϊουμᾶς. πανήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα, τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες ἐπαθεῖν ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες.* Iulianus Cæſar in Antiochico: *ὑμῶν δὲ ἕκαστος ἰδίᾳ εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ Μαϊουμᾶ χρήματα ἀπολέσαντι, ὑπὲρ δ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως οὐδεὶς θύει.* N: aliud intellexit Æthicus in Coſmographiâ: *Tiberis iulam facit inter portam vrbis & Oſtiam ciuitatem, vbi pulus Rom. cum vrbis Præfecto vel Conſule, Caſtorum lebrandorum cauſsâ egreditur, ſolemnitate iucundâ.* Vbi es Caſtorum ſolemne, & Maiumam, idem eſſe. Hanc ginem Maiumæ nec inſcitam, nec alienam à vero puto.

Adhibitis qui obſignarent, velut ſuſcipiendorum liberon cauſsâ.] Ea formula in nuptiis legitimis ſolemnis, ad niugij verum finem. *Nec enim ob aliud*, ait Auguſtinus, Matrimonij etymon. *fœmina nubit, quàm, vt mater fiat.* vnde & matrimonium ninis cauſsâ dictum. Ideò Græci definiunt, *γάμον, σύνοδον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ.* Et Definitio nuptiarum. lchrè Menander apud Clementem:

Παίδων σπόρῳ τῶν γνησίων δίδωμι σοὶ
Γε τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.

Auguſtus ſenile quoddam coniugium iniuſtum prontiauit, *quoniam non quærendorum liberûm cauſsâ inim*, ait Valerius lib. VII. cap. VII. In ipſis autem tabulis verba ſolita exprimi. Auguſtin. lib. XIV. De ciuit. *Quid ncubitus coniugalis, qui ſecundùm matrimonialium præipta tabularum, procreandorum fit cauſsâ liberorum?* dde & Sueton. Iul. cap. LI.

Subiſſe, ſacrificaſſe.] Verbum *ſubiſſe*, corruptum iudi. Fortean, *nupſiſſe*, id eſt, ſolemni luteo flammeo, qui os nouis nuptiis, faciem velaſſe. Scripſi & ſenſi ita olim. nunc delibero etiam atque etiam, & ambigo an ſubndi verbum non hîc germanum & inter legitima nuprum. Quinctilianus ſuſpicionem facit in ſermone Deamationis CCXLVII. *Dicit pars diuerſa. non fuiſti vxor. n ſubſiſti cum illo.* Legerim, *non ſubiiſti.* Et ſubitionem inc intellegam, ſiue cùm deducta ſubiret mariti doum: ſiue de Iugo. modò is ritus tamen ſatis certus.

Diſcu-

Sponsa in mariti gremio.

Discubitum inter conuiuas.] Et quidem formâ nuptiali: quæ volebat vt noua nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuuenalis: *——ingens*

Cœna, sed & gremio iacuit noua nupta mariti.

quasi ecce id inter solemnia nuptiarum. Appuleius de nuptiis Psyches: *Accumbebat summum thorum maritus, Psychen gremio suo complexus.* Ideò rectè in Catullo,

Catulli lectio firmata.

Adspice intus vt accubans
Vir tuus Tyrio in thoro
Totus immineat tibi.

Nec rectè magnus ille censor, quem vnum æmulor mirorque, *Adspice imus*, emendauit. Imúsne in illo geniali suo epulo maritus? imò Summus, vel Appuleio teste. Intus accubare, vt intus canere. Interior autem maritus, respectu sponsæ ad quam hîc sermo. Siquid tamen mutandum, legerim, *vnctus*. qui mos Romanis in omni conuiuio solemni.

Interior maritus, quo sensu.

Pag. 233. Desperatus locus.

Dum industria cubiculum principis.] Regem olim feci, qui emendasset hunc locum. itaque concursum à multis ad coronã, & non vnus mihi indicauit scribendum: *Dum histrio cubiculo Principis occultatur, dedecus.* verissimè. intelligit enim Mnesterem illum Pantomimum, qui diu in deliciis Messalinæ. Libri scripti non longè abeunt ab hac lectione, *Dum instruo cubiculum Principis exultauero, dedecus.* Possis extrema item scribere, *cubiculo Principis exsultat, verè dedecus.*

Dignitate formæ, iuuentâ.] Ita lego, non *formâ*. Dignitas formæ propriè de viris, vti notat vetus litterator Agrætius. illud, *iuuentâ*, suspectum facit Vatic. qui refert, *Vimentis.* Ex quo Palmerius diductim legebat, *vi mentis.*

Callistus libertus.

Callistus iam mihi circa mortem Cæsaris narratus.] C. Cæsaris Caligulæ: cuius necis conscius particepsque fuit hic libertus, narrante Iosepho lib. XIX. cap. I. Scilicet autem Tacitum hoc narrasse in libris qui de Caligulâ.

Appij Silani cædes.

Appianæ cædis molitor Narcissus.] Vide Sueton. cap. XXXVII. in cuius verbis, *Nec multo pòst ex composito irrumpere Appius nuntiatus, cui pridie ad id temporis vt adesset, præceptum erat: quasi planè repræsentaretur somnij fides, accersi statim, ac mori iussus est*, menda est. Quò

Correctus Suetonius.

enim

...m accersi iubetur, qui iam aderat? Non fugit Torren-...n, qui ex libris legit, *arcessi*, pro accusari, vt interpre-...ar. Mihi, *arceri*, verum videatur: vt exclusum eum à ...udio intellegamus, nec admissum. Transcripserim ...m, *arceri, ac statim mori.* Historiam pete à Dione.

Callistus prioris quoque regiæ peritus.] Sub Caio, apud ...em in gratiâ potentiaque fuit. Dio, vbi de Domitio ...o, lib. LIX. Et eleganter Seneca, epistolâ quadam: *Sta...nte limen Callisti dominum suum vidi, & eum qui illi ...egerat titulum, qui inter ridicula mancipia produxe-..., aliis intrantibus excludi.* Sed fuit non minus magnus ...ad Claudium. estq. ille ipse cui Scribonius Largus me-...us eius æui opus suum inscribit, & appellat C. Iulium ...allistum. Callistus vile olim mancipium.

Num Messalinam secretis minis depellerent amore Silij.] ...'ne Messalinam ipsam adirent minantes? an vt Clau-...um: eiusque minis auerterent eam ab amore? Ego hæc ...sequentia, *Perstitit Narcissus &c.* iuxtà cum ignarissi-...is intellego, & cùm penitus introspicio, video dissenta-...a esse, nec inter se vincta. Obscurior locus.

Duas pellices quarum is corpori.] Vatic. *corporibus.*

Cis Vectium, cis Plautium.] Emendaui præeunte Vati-...no, qui habebat, *Cis Vecticis Plautio.* Et verè. Duo ...im famosi in hac Messalinâ & quasi primorum ordi-...um adulteri, Vectius Valens & Plautius Lateranus. De ...ectio, mox noster, & Plinius de Medicis: *Exortus mox ...t Vectius Valens adulterio Messallinæ Claudij Cæsaris no-...litatus.* Item Scribonius Largus: *Hoc medicamentum ...pulei Celsi fuit, præceptoris Valentis & nostri.* De Plau-...o mox, & lib. XIII. *Secutáque lenitas in Plautium La-...ranum, quem ob adulterium Messallinæ ordine remo-...um reddidit Senatui.* At viri docti desperatam huius ...ci restitutionem censebant: cùm vulgò esset, *cis Ve-...tium Plantium.* Pag. 234. Vectius Valens adulter. Plautius Lateranus.

Ne domum, seruitia, & ceteros fortunæ paratus reposce-...et.] Contaminatissimum locum Ferretus esse vult: qui ...mihi castus, purus. Inuidiosâ concessione libertus: Frua-...ur sanè, inquit, Silius domo tuâ, seruis, veste, & gazâ ...omni regiâ (nam hæc tralata ab adulterâ ad Silium, no-...tante etiam Dione:) reddat saltem vxorem. Defensa vulgata lectio.

Rumperétque tabulas nuptiales.] Ad legitimum matri-
Tabulæ nuptiales. monij actum Tabulæ & signatores adhibiti. Tabulis & dos continebatur, & illa solemnis coniugij caussa, Liberûm quærendorum. Iuuenalis,

Signatæ tabulæ dictum, Feliciter.

Appuleius, *Quòd in villâ non in opido tabulæ sint consignatæ quarto & vltimo loco obiecêre.* Meminerunt non semel Iurisconsulti: & proprio huic rei libro Cl. v.* Brissonius, cuius accuratæ diligentiæ doctrinæque non à me, non ab aliis quidquam addo. Vt ergo eæ tabulæ matrimonio firmando: sic eædem ruptæ, disparando. Iuuenal.

*De ritu nupt. & iure connubior.

Tabulis ruptis matrimonium soluebatur.

——tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat, totâ vix hæc ego nocte redemi.

De his tabulis locum accipio, qui in priscis Glossis: λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ἀπό τινος, αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος. ἀπεκρίθη γυνή, ῥωμαΐκὴν αὐτὴν γεγονέναι, καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι περὶ οὗ ἐπράττετο: Ὁπότε μὴ εἴη σὸς υἱός, τὴν ἐπίδοσιν ἀπόδος. *Dicente quadam muliere congiarium filij sui ablatum esse à nescio quo, eúmque filium suum esse, & ad se pertinere congiariũ: negauit alius. Respondit mulier, Latinam se fuisse, & tabulas quidem scriptas fuisse, nuptias verò non fuisse. Cùm ergo non potuisset eum ostendere filium suum de quo agebatur, Cùm non sit tuus filius, congiarium redde.*

Primúmque rei frumentariæ Præf. Turranium.] Dixi libro I.

Lusium Getam.] Id illi verum & gentile nomen, non
Lusius Geta Præf. *Lucium*, aut *Luscium*. Duo autem hoc tempore Prætorij Præfecti, Lusius Geta & Rufus Crispinus.

Quibus fatentibus.] Libri scripti *tacentibus*.

Adultus Autumnus. *Adulto Autumno simulacrum Vindemiæ per domum celebrabat.*] Adulto Autumno, id est mense Octobri, Itaque etiam in Horologio veteri Romæ signatum eo mense, VINDEMIÆ SACRVM LIBERO. Et persua-
Vindemiæ festum. Siue Liberalia: quæ Cæsar instituit. sum mihi non aliud esse hoc Vindemiale festum, quàm sacra Liberi quæ C. Cæsar primus Romæ celebrauit. Seruius ad eos versus, *Daphnis & Armenias, &c. Hoc*, inquit, *apertè ad Cæsarem pertinet, quem constat primùm sacra*

Liberi

eri patris transtulisse Romam. Ideò nummus percussus
Cæsari, in cuius parte C. VIBIVS. RVFVS. & impressa
cui persona histrionia imposita, item thyrsus, & tigris
uncta; ad memoriam non dubiè huius rei. Lampri-
dius in Eligabalo: *Cùm ad Vindemiam vocasset amicos*
iles, & ad corbes sedisset, grauissimum quemque percon-
i cœpit an esset promptus in Venerem: posteaquam senes
dit erubescere, contulit se ad iuuenes. à quibus cùm audi-
ætati congrua, gaudere cœpit, & dicere verè liberam
nendo, *Liberi.* in eo enim lusum, quasi ea libertas vin- Lampridius correctus.
mialis digna verè libero deo) *vindemiam esse, quam sic*
ebrarent. Ferunt multi ab ipso primum repertum, vt in Iocularia dicta & facta in hoc festo.
ndemiarum festo multa in dominos iocularia & audien-
us dominis dicerentur. Capitolinus in M. Antonino:
ndemias priuato modo cum amicis agebat. Videturque
us posteà Imperij fuisse, vt Princeps extra vrbem, dies
quot lasciuiret & vacaret huic Vindemiali festo. Paul-
s Diaconus lib. III. de gestis Longobard. cap. VI.* *Pro-* *Eadem verba in Reginonis Chron. lib. I.
dente itaque Tiberio ad villam, vt iuxta ritum Imperia
m triginta dies ad Vindemiam iocundaretur, Sophia vo-
tum ad se Iustinianum voluit ad imperium sublimare.
lem festum, Magnam coronam dictum esse, suspicor Magna corona.
Tertulliani his verbis: *Sed & aliàs Liberum principem*
ronæ planè laureæ etiam vulgus agnoscit, cùm dies in il-
m solemnes Magnam appellat coronam. Alia ab hoc fe- Alia Liberalia.
o, ne erres, Liberalia: quæ antiquæ liberæque reip. &
cidebant in XV. Kal. Apriles. De queis Varro lib. V. &
alendarium Romanum.

Ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens iuxtáque Silius he- Habitus Liberi patris.
erâ vinctus, gerere cothurnos.] Eodem habitu Anto-
nium depingit Velleius, qui Liberum se ferebat: *Cùm Li-*
berum patrem appellari se iussisset, cùm redimitus hederâ,
oronáque velatus aureâ, & thyrsum tenens cothurnisque
uccinctus curru velut Liber pater vectus esset Alexandriæ.
De cothurnis, etiam Virgil. *——nudatáque musto* Cothurni.

Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis.

De thyrso, præter alios Iustinus: ὥσπερ αἱ βάκχαι διὰ σχή- Thyrsus.
ματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν. id
est, *Veluti Bacchæ per speciem habitúmque pacis lanceas in*
thyrsis circumferunt. Vide & Plinium XVI. cap. XXXIIII.

Pyrrhica saltatio. Athenæus eiusmodi Bacchi insignia in Pyrrhicâ saltatione recepta fuisse ostendit lib. XIII. ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυῤῥίχη Διονυσιακή τις εἶναι δοκεῖ, ἐπιεικεστέρα οὖσα τῆς ἀρχαίας. ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχόμενοι θύρσους ἀντὶ δοράτων, προΐενται δὲ ἐπ' ἀλλήλους καὶ νάρθηκας, καὶ λαμπάδας φέρουσιν. ὀρχοῦνται δὲ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἰνδοὺς, καὶ τὰ περὶ τὸν Πενθέα. Quæ verba lucem dare volo iis quæ hîc præcedunt, *feminæ pellibus accinctæ assultabant, velut sacrificantes vel insanientes Bacchæ.*

Lucullianos in hortos.] De quibus initio huius libri. Lucilliana prædia. Tamen & Luciliana prædia reperio, & hîc in manuss. constanter hortos Lucilianos. Lapis Romæ:

D. M.
CRESCENTI S. NEPOTI. FORTVNATI.
CÆSARIS. N. SER. EXACTORIS.
PRÆDIORVM. LVCILIANORVM.

Pag. 235. *Vehiculo quo purgamenta hortorum eripiuntur.*] Siue, *excipiuntur.*

Cæcina Largus. *P. Largo Cæcinâ.*] Fratre, opinor, C. Cæcinæ Largi, qui Consul cum Claudio fuit, anno vrbis DCCXCV. & in consulatu interfectus. Quem intellegit Asconius, in Asconius correctus. Pro M. Scauro: *Scauri domum possidet nunc Longus Cæcina, qui consul fuit cum Claudio.* scribe, *Largus.* & disce hinc quæ Asconij certa ætas.

In eodem gestamine.] Id est, gestatoriâ sellâ. quæ à Claudio deducta in vulgi vsum, vt* docui. Sic libro XIV, *Gestamine Baulos peruectam.* Appâret tamen in vno gestamine plures sellas fuisse, vt hîc vides in Narcisso, qui eodem gestamine sellam poscit sumitque.

*In Electis.

Pag. 236. Imagines in atrio. Silius dânatus à Tiberio. *In vestibulo effigiem patris Silij consulto Senatus abolitam demonstrat.*] In atrio siue in vestibulo ædium, imagines maiorum: vti hîc Silij patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniæ damnatus crimine maiestatis cum vxore Sosiâ Gallâ, vt lib. IV. narratum: ideoque & imagines abolitæ, quas tamen filius restituerat. Criminatur ergo id libertus.

Quidquid habitum Neronibus.] Lege, *auitum*: quod monuit me Ic. Claudius Chiffletius.

Custodem Silio ac Messallinæ datum.] Quis dedit Silio custodem? Claudiúsne, qui omnium ignarus? Logi.-

In Vat.

Vat. est, *Custodem Messallinæ dat.* alienâ deinde manu [...]ictum, *ac Silio.* Lego igitur: *Custodem Messallinæ da-[...]m.* vel etiam: *custodem à Silio Messallinæ datum.* Alte-[...]m quidem verum est, vt hic Titius siue à Claudio ad-[...]itus vxori custos; siue à Silio, vt amicæ. Vtrumque [...]m solens Romanis. De maritis, Tibullus, *Ipse malus [...]ui, quo posset ludere pacto Custodes.* De amatoribus, [...]opertius, *Quos igitur tibi custodes, quæ limina ponam?* [...]sellus ille custos! cui id monstrum commissum, quod [...]n Argus cum Mercurio custodisset. Vertranius inex-[...]cabilem locum censet, nisi custodem pro exactore in-[...]pretemur, scilicet qui mortis pœnas exigat. Verum me-[...]nque somnium. Custodes olim vxori-b[...]s adpositi. Et amicis.

Indicium offerentem Vectium Valentem & confessum.] [...]ne confessum. Nam Indicium, ait in Eunucho Dona-[...]s, propriè est ius qui vnà peccauerit. Asconius ad illud [...]ceronis: *Quapropter si indicium tibi postulas dari.* ait: [...]dex est, *qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras [...]dicat, impunitate propositâ.* Quæ tamen impunitas cir-[...]umscripta est: quia, vt idem notat, *Certa sunt in quibus [...]mpunitas indici datur, vt in caussâ proditionis, maiesta-[...]s, & siquid huiusmodi.* Indicium, & ex eo impunitas.

[...] *Saufellum Trogum.*] Vatic. *Saufelium.* Scribo, *Sau-[...]rium*, & induxit librarios illud I. longiusculum, vt L. scri-[...]erent. Horum omnium mentio Senecæ in Menippæâ de [...]laudij morte. vbi tamen disiunctim scribe *M. Heluius, [...]rogus.* Qui hic etiam Traulus, malè fortasse in Senecâ, [...]ex. *Trallus.* Saufeius Trogus.

Decius quoque Calpurnianus.] Scripti libri, *Deorius.* [...]uto, *Decrius.* quod nomen & infrà inuenies.

Reminisceretur vocis, quâ se obnoxium iussis Messallinæ [...]dedisset.] Commentum feminæ lepidum. Mimum istum deperibat Messallina. solicitat. Ille tergiuersari, metuere Imperatorem. Quid ergo si maritus ipse iubeat? inquit. Et cum marito egit, quasi operâ Mnesteris aliquâ in re illi vsus. Ille vocatum mimum malè accipit, iubet in omnibus vxori obediat pareatque. Paruit. & id iussum valere sibi nunc vult ad veniam obtinendam & vitam. Dio LX. Lepidũ Messallinæ factũ

Ob patrui egregium meritum.] A. Plautij, suspicor, qui Britanniam Claudio subegit. Pag. 237.

Tanquam in illo cœtu passus muliebria.] Simile illoru[m] inuentum in Suetonij Domitiano cap. x. *Qui se quo fa-ciliùs expertes culpæ ostenderent, impudicos probauerant* Dij deæque istos, non corpore non animo viros. Adeo turpior omni morte hæc fuga mortis.

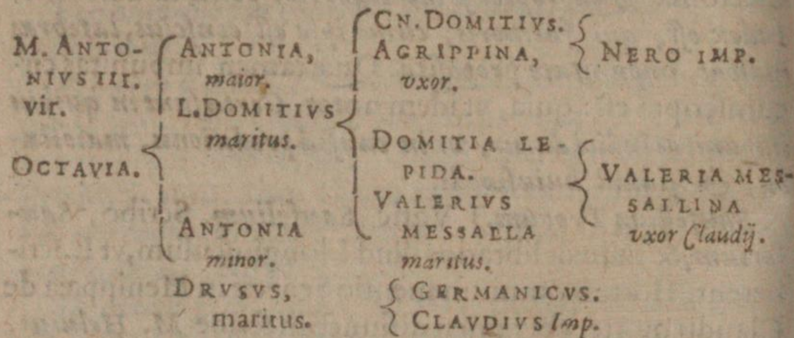
Quæ mater Messallinæ.

Assidente matre Lepidâ] Quæ'nam hæc Lepida? Ego verò repperisse me censeo famosæ feminæ (Messallinam dico) stirpem & matrem. Suetonius scribit: *Post has Va-leriam Messallinam Barbati Messallæ consobrini sui filiam in matrimonium accepit.* vbi dissimulant interpretes, quo-modo hic Valerius Claudio consobrinus. Dicam ego. Ex L. Domitio & maiore Antoniâ natus est Cn. Domitius pater Neronis principis, & item Lepida amita eiusdem, de quâ* infrà. Hæc Lepida, est illa ipsa quæ nupta Vale-rio Messallæ, & quæ hîc Messallinæ dicta mater. At Clau-dius natus ex Druso & minore Antoniâ, vti clarum. Stemma istud:

Claud. cap. XXVI.

Suetonio noua lux.

* Lib. XIII.

Lepida consobrina Claudij.

Vides ergo Claudiũ & Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuisse alibi ostendo) verè consobrinos. Atq. hac ratione fortè maritũ ipsum Lepidæ, Suetonius dixerit Claudij consobrinum. Tamen tutius putarim legi, *Barba-ti Messallæ & consobrinæ suæ filiam.* Sentẽtia quidem non alia est: & hæc Lepida Neronis amita, Messallinæ mater.

Fortean mutanda in Suetonio lectio.

Morte decus quærendum.] Placet, *morti* vt in Veneto.

Ictu Tribuni transfigitur.] Malim. *transigitur.*

Pag. 238.

Leuissimum fastigij eius.] Hæc cum lineis postumis, cor-rupta, hiulca. nec iuuant aut discrepant libri, nisi quòd, *Tristitiis inultis*, nõ Flagitiis, vti substituisse fatetur Rhe-nanus. Ego ab eiusmodi vlceribus sanãdis, sani hominis censeo abstinere manum. Nam sine librorum ope, irrita abierit vel Hygia ipsa.

AD

AD LIB. XII. ANNALIVM.

OLLIAM *Paullinam M. Lollij consularis filiam.*] Non prisci illius Lollij, qui moderator C. Cæsari us, ne erres: sed filij eius. qui tamen quando consul rit, ignoro. Tempora suadent, & clarissimè Plinius I.X. cap. XXXV. qui hanc Lolliam Paullinam nep-i illius Lollij appellat. Pag.239. Lollia, neptis M. Lollij qui sub Augusto.

Et familiæ Claudiæ, quæ posteros coniungeret.] Expe-i sententia potest: tamen mauelim scribi, *& familiæ udiæ. quin posteros coniungeret.* vt quasi hortantis ea t liberti. In aliam sententiam mutata lectio.

Iuuenémque & alia clarum, insigni triumphalium.] disertè Vatic. vereque. Transmarina forma sermonis , νεανίσκον τά τ' ἄλλα λαμπρόν, crebrumque apud Lati-s, Homo cetera bonus, & similia: in Agellio, Homo raque non indiligens. Pag.240. Alia clarus.

Vitellius nomine Censoris seruiles fallacias obtegens] ubitaui ne prisco verbo scrib. *seruiles pellacias.* Apud ucretium scriptum: Pellacia.

Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti.

conuenientior huic sententiæ visa ea vox. Non enim n fraudes erant, quàm adulationes humiles & demissæ pelliciendam parandamque gratiam Agrippinæ, vt dit noster.

Fratrísque non incestum, sed incustoditum amorem.] atic. *fratrúmque.* quod probo. In reliquâ scripturâ pen-o animi. Vulgatam si ferimus: sententiam esse volo, actum in crimen esse non amorem incestum inter fra-em sororemque. sed tantùm incustoditum. id est, amo-m parum cautum circumspectumque, & qui sine cri-ine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud linij è lib. VI. epistolar. *Tuitus sum Iulium Bassum, vt in-ustoditum nimis & incautum, ita minimè malum.* Siquid utandum, legerem, *incustoditum sermonem.* E Senecâ certè

Ideò & Seneca in Octauiâ de hoc Silano ait, *criminis ficti reus.* vt emendaui in Antiq. lib. I. cap. XIV. v.149.

Silani incautus amor aduersum sororem.

certè clarum non aliud verè obiectum huic Silano, quàm verba aduersus sororem nuptialia, & parum cauta. Ait in Ludo de morte Claudij: *Qui, quantum quidem in ipso fuit, damnatum incesti L. Silanum generum suum occîdit. Oro propter quid? Sororem suam festiuissimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare.* ita enim restitui eum locum nuper. Sed fortasse & quasi sororius Ligur notatus Silanus fuit. cuius sententiæ puto illa Senecæ, ibidem: *Quia Romæ, inquit, mures molas lingunt, hic nobis curua corrigit.* Nam Lingere quid sit in obscenis, non ignotum: & ambigua allusio in molarum voce, quâ etiam in vtero dictum aliquid muliebri.

Silanus caput perdidit in sorore.

Distinctio ad historiam.

Pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Iam fama, iam amore illicito.] Distinguunt libri mei, *matrimonium, iam famâ.* Et rectè. quoniam ante istos consules matrimonium pactum. Suprà enim scriptum: *quæ postquam matrimony sui certa fuit.* Statim etiam è Farnes. scripseris, *deducta in domum patrui fratris filia.*

Quin & incestum, ac si sperneretur.] Sententiam loci censeo: Fruebantur quidem matrimonij bonis Claudius & Agrippina: at non securi. quia & incestum subesse videbatur, nondum firmatis eiusmodi nuptiis; & periculum ne populus sperneret profani principis imperium.

Pag. 241.

Ciuium & consensui.] Delenda copula. vel, quod verius, addenda vox scriptori elapsa, *ciuium & S. consensui.* id est, Senatus. Ita respondebit Claudij oratio, Vitellianæ.

Summámque reip. agi.] Scribo, *summámque rempublicam.*

Passienus secúdus Agrippinæ maritus.

Vidua iungeretur principi.] Vidua Agrippina, mortuo, sub initia imperij Claudiani, Crispo Passieno, cui post Domitium nupserat. Plinius lib. XVI. *Arborem mori eximiam ætate nostrâ adamauit Passienus Crispus bis consul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarus.* Sueton. Nerone: *Verùm Claudio imperium adepto, non solùm paternas opes recuperauit, sed & Crispi Passieni vitrici sui hereditate ditatus est.* Tamen idem ille Passienus anteà maritus Domitiæ sororis Ænobarbi. Quod ex Quinctiliano colligas lib. VI. cap. II. Apud Senecam de hoc eodem lib. IIII. Natural. Quæst. initio: *Crispus Passie-*

assienus, quo ego nil noui acutius in omnibus rebus, maximè in distinguendis (omnino scrib. *distringendis*) *& curandis vitiis, sæpe dicebat: Adulationi opus esse non claudere ostium, sed aperire, & quidem sic quemadmodum amica solet. quæ si impulit, grata est: gratior, si effregit.* Verum scribe, *sed operire.* id est, leuiter obducere, opponere ostium: ne pereat dicto sua Venus. — Seneca correctus

* De Crispo Passieno lubet paullo amplius adtexere, illustri cum primis viro & oratore. & maximè ea quæ scholiastes vetus Iuuenalis curiosè rettulit ad versum Satyræ IIII. *——venit & Crispi iucunda senectus. Crispus*, inquit, *municeps Viselliensis, tirocinio suo, in Senatu ita cœpit:* Patres conscripti, & tu Cæsar. *propter quod simul oratione* (malim *orationem*, vt duplex caussa laudis fuerit, & Libertas & Eloquentia) *plenissimè à Tiberio conlaudatus, plurimas spontè caussas apud* * C. V. *egit. pro quâ re in Basilicâ Iuliâ eius statua posita est. Consulatus duos gessit. Vxores habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrippinam; illam amitam, hanc matrem Neronis Cæsaris. Possedit bis mille sestertia.* (scribo, *bis millies sestertiûm:* quia homo prædiues, & Suetonius ait Neronem hæreditate eius ditatum.) *Omnium Principum gratiam adpetiuit, sed præcipuè Cæsaris* (excidit nota prænominis C. id est, *Caij.* nam hunc intellegit) *quem iter facientem secutus est pedibus. Hic nullo audiente à Nerone interrogatus* (à Nerone? imò verò *à Caio*, in quem scelus hoc incesti competiit. nisi mauis, *Hic illo audiente, à Nerone inter*: eâ mente, vt Caio præsente, à quopiam Nerone, qui adularetur fœdo Principi & simul huic insidiaretur, sit rogatus.) *Haberétne, sicut ipse, cum sorore germanâ consuetudinem? Nondum, inquit. quamtumuis decenter & cautè. ne aut negantem eum argueret, aut adsentientem sibimet mendacio dehonestaret.* (corrigo, *ne aut negando eum arg. aut adsentiendò semet deh*). *Periit per fraudem Agrippinæ, quam heredem reliquerat, & funere publico elatus est.* Scita narratiuncula. quam tamen ego ad Passienum hunc traho, auctore eius valdè inuito. Nam ille (dormiit, an stertuit?) refert ad Crispum, qui sub Domitiano. Atqui Vibius ille nomine fuit: nec quadrant in eum re aut æuo, quæ hic dicta. Mira μικτολογία Scholiastæ, aliàs

*Præposuit Patres Principi, sane quàm liberè in seruitute.

* *Interpretare* Centũuiros.

Ambigua emendatio.

Alia iterùm, sed certior.

Scholiastæ error.

alias docti. Sed & noster amicus cur rescribit, *municeps Vercellensis* ἢ εὐλόγως ad Vibium illum, fateor: at non ad Passienum. Quamquam Visselliæ municipium etiam mihi ignotum. An *Vitelliensis*? an *Vicelliensis*? quæ loca Italiæ reperies. De morte autem hominis, quod Hieronymus ecce Chronico, eam Principe Caligulâ ponit, anno eius secundo: *Passienus filius, fraude hereditatis suæ necatur*. sanè falsum est. constat enim sub initia Claudij obiisse, ex Suetonij Nerone capite VI. Itaque traiectitia ea nota Hieronymi, vt in Chronico illo multa. sed & emendanda sic: *fraude heredis suæ*. Agrippina enim illi heres, & *per eius fraudem*, vt disertè in Scholiastæ extremis hic verbis legis, periit. Fuit & Passienus pater, Senecæ nominatus lib. II. Controuers. V. Ad quem pertinere censeo Velleij verba libro II. *Triumphalia ornamenta ex Africâ* ei tribuentis: idque sub Augusto.

Hieronymi culpa siue Librarij.

Is etiam emendatus.

Alius Passienus pater.

Vidisse ipsos.] Principe Caio.

Statueretur imò documentum, quò vxorem Imp. acciperet.] Nugax oratio. quid enim? non anteà Imperatoribus semper vxor? semper. Quid ergo opus ei rei documento? Tu corrige, *quomodo vxorem*. Id enim vult adulator homo, prodendum esse posteris exemplum, vt Imp. vxorem Senatu suasore & auctore capiat.

Tacitus emēdatus.

Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse.] Malim, *tempore percrebuisse*, reiectâ voce quæ glossographum sapit. De reipsâ, Plutarchus auctor in Causis, quæst. VI. diu apud Romanos sobrinarum coniugia (ἀνεψίας ipse appellat, & benè vertit Xylander) fuisse inuisa: cœpisse tamen à leuiculâ causâ, quam ipse denarrat. factumque decretum populi, πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δ᾽ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. id est, *licere omnibus ducere vsque ad consobrinas, suprà autem vetari.* Itaque coniugia ea deinceps crebra: & sic inter illustres, M. Marcellus Iuliam Augusti F. duxit, sibi sobrinam: aliique plures. Sustulit tamen eas ipsas nuptias Theodosius, de quo Victor: *Tantum*, inquit, *pudori tribuit & continentiæ, vt consobrinarum nuptias vetuerit, tanquam sororum*: permiseruntque iterum Arcadius & Honorius l. XIX. C. De nuptiis.

Sobrinarum matrimonia quando cœperint.

Ea vetuit Theodosius.

Alij iterum permiserunt.

Sobrinarum.] Sobrinas appellat: tamen palàm est, intellegi

tellegi

llegi debere de Conſobrinis. Quis enim hoc cenſeat, ɔs quos propriè Sobrinos, legum auctores appellant, arːri inter ſe nuptiis? nunquam factum. Sed veteres hæc ıiſcebant, vocularum haud æquè curioſi captatores. In loſſis priſcis legas, Ἀνέψιος, *Conſobrinus, Sobrinus*. Alibi: ἐψια πρὸς μητρὸς, *Conſobrina*. Et: Ἐξάδελφος, ἐκ δύο δελφῶν θηλειῶν, *Conſobrinus*. Quid, quòd Velleius ſimili bertate, *Conſobrinum Ti. Gracchi* Scipionem Naſicam ɔpellat: qui Iuriſconſultorum finitione Sobrinus ſit?

Decretam poſtulat, quo iuſtæ inter patruos fratrúmque lias nuptiæ ſtatuerentur,] Zonaras; ψήφισμα ἐποιήσαντο, ξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφίδας ἄγεσθαι. Ait Tacitus, Fratrum lias: & ſtrictè capias, non enim licuit ſororum. Quod otauit accuratè & diffuse, quantum ſatis eſt, Cuiacius III. obſer. cap. XVI. quem non exſcribo. Nec ſuſtulit Ierua hoc SC. vt idem verâ interpretatione collêgit. De Claudij hoc facto Seneca *Octaviâ v. 141.*

> *Genitámque fratris, coniugem captus, ſibi*
> *Toris nefandis, flebili iunxit face.*

bi melius leges, *Genitámque fratre coniugem captam.* Domitianus imitatus exemplum eſt, qui Iuliam habuit, iliam Titi.

Talledius & Seuerus.] *T. Alledius* ſcribo. & vidi poſteà ta citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priːcis, M. ALLIDI. in Iuuenali,

—— *tibi habe frumentum, Alledius inquit.* Quod noter vnum imitatorem ſceleris eius facit; * Suetonius diſentit, qui duos. Noſter, credo, non habuit curæ neſcio quem recenſere libertinum. Vocat etiam equitem R. quem lle Primipilarem. Nec aberrat, quoniam primi pili comes, gradus equeſtris. Martialis: *Et referes pili præmia clarus eques.*

Addictum quaſi & virile ſeruitium.] Arbitrio meo, tranſponantur verba, *Addictum & quaſi virile.* Lectioni ſtabiliendæ (nam ego olim ſolicitaui) eſt, quod apud eumdem Tacitum de moribus Germanorum ſcribitur: *Trans Lygios Gothones regnantur, paullo iam addictiùs quàm cetera Germanorum gentes, nondum tamen ſupra libertatem.* Nec pœnitet tamen prorſus coniecturæ, *Adductũ*, præſertim quę firmatur codice Budenſi: de quo verbo in lib. Hiſt.

Die

Sobrini Tacito, pro conſobrinis.

Pag. 242. Fratrum filias ducere patruis, non item ſororum licuit.

Seneca in Tragœdiis correctus.

Alledia gens.

Cap. XXXI.

Addictum ſeruitium.

Die nuptiarum Silanus sibi mortem consciuit.] Mala ergo distinctio, & historiæ vitiandæ, in Suetonij Claudio obtinuit, cap. XXIX. *Silanus abdicare se præturâ, moríque initio anni coactus. Die ipso Claudij & Agrippinæ nuptiarum in quinque & triginta Senatores trecentósque amplius equites animaduertit.* Apage. nulla cædes nuptiali eius die lecta. scribeque, *initio anni coactus, die ipso Cl. & Ag. nuptiarum. In quinque, &c.*

Distinctio in Suetonio mala.

Caluina soror eius.] Fortasse illa, quæ vitam produxit ad Vespasiani imperium. de quâ Sueton. cap. XXIII. Vespas. *Cùm Mausoleum repentè patuisset, ad Iuniam* (malè enim editum suppositumque à Scholiastis, *Iuliam*) *Caluinam è gente Augusti pertinere dicebat.* Nam Silani isti inter abnepotes Augusti fuerunt, vt dicam.

Iunia Caluina.

Italiâ pulsa est.] Si pulsa tantùm, quid ita Commentator Iuuenalis scribit eam à se interfectam? *Caluina*, inquit, *Prætoris cuiusdam soror, quæ se occidit tanquam infamis in fratrem* (lego, *fratre*) *Claudij temporibus.* Hoc notat ad illud è Sat. III. —— *donat Caluinæ vel Catienæ.* Homo errat.

Scholiastæ incuria.

Sacra ex legibus Tulli regis, piaculáque apud lucum Dianæ.] Non alia sacra piaculáque accipio, quàm quibus Tullus olim rex in Horatio sororiam cædem luit expiauitque. Liuius: *Itaque vt cædes manifesta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri vt filium expiaret pecuniâ publicâ. is quibusdam piacularibus sacrificiis factis (quæ deinde genti Horatiæ tradita sunt) transmisso per viam tigillo, velut sub iugum misit iuuenem.* Similiaque Dionys. lib. III. qui addit ea sacra per Pontifices facta: conuenienter cum iis, quæ hîc Tacitus.

Piacularia sacra à Tullo.

Irridentibus cunctis quòd pœnæ procurationésque incesti id temporis exquirerentur.] Et hercle ridiculum, quòd Claudius Silani cum sorore incestum piacularibus sacris lueret: ipse in eâdem culpâ. Nam piacula istæc caue aliò referas, quàm ad crimen Silani.

Veniam exilij pro Annæo Senecâ, simul Præturam impetrat] Relegatus enim Seneca post Quæsturam à Claudio in Corsicam insulam, ob suspicionem adulterij cum Iuliâ Germanici filiâ, Vinicij vxore. Cuius criminis scena à Messallinâ fuit. Scena dico. Non enim reipsâ expetit in

Senecæ exsilium.

...æc culpa, ô Romani nominis & ſapientiæ magne ſol.

Vt rettuli.] Libro XI. Vide. Pag.243.

...ecors domi, bellis infauſtus.] Elegantiſſimi ingenij & ...ctrinæ noſter Modius obſeruat è libro vetere, *belli in-...ſtus*. rectè : eâ formâ, quâ Militiæ clarus.

...miſſâ Tiberij memoriâ, quamquam is quoque miſerat.] ...quidem tres miſerat. Vononem, Phraätem, Terida-...n. Adi lib.II. ſuprà, & VI.

Quanto ignara barbaris.] Ita edidi è Vatic. Farne-...no erat, *ignota*: vulgò, *ignoratiora*. Phraſis vulgata & ...uia in Tacito.

Caſſius ceteros praeminebat peritiâ legum.] Vatican. Pag.244. *...eris praerat.* Accipio.

Exercere legiones.] Vett. *exercitare.*

Familiâ Caſſiâ per illas quoque gentes celebratâ.] Ob ...ſſium illum qui τυραννοκτόνος, cuius in Syriâ proſperæ ... poſt cladem Craſſi.

Rex Arabum Abbarus.] Solemne illis regibus nomen, ... Ptolemæus Ægyptiis. Vatic. *Acbarus* ſemper ſcriptum, ... Appiano Αχβαρος. Acbarus, Arabiæ regum nomen.

Caſtellum inſigne famâ, quod poſtremo prœlio.] Atten-...m lectorem non fallet vitium. Quid enim? An Ninon ...ſtellum vocat, quam paullo antè vrbem? Et vtrúmne ...ud Ninon poſtremum Darij cum Alexandro prœlium ...it? Imò haud procul Arbelâ, apud pagum Gauga-...ela. Inſeruërim ergo vocem, *ſedes Aſſyriæ, & Arbela ...ſtellum inſigne famâ:* aut certè ſi ſatis ſit id intellegi, ad-...tâ copulâ, *ſedes Aſſyriæ, & caſtellum.* Arbela caſtellum.

Quorum rex Iuliates.] Ita edidi ex meis libris. Vulgò ...men, *Hyliates:* & ſtatim infrà, *Ezates*, etiam in ma-...uſſ. Scito verum nomen eſſe, *Iazates*. Ita anim appel-...tur conſtanter Ioſepho lib.XX. Antiq. cap.II. III. vbi ... hiſtoria omnis explicita de origine huius regis & pro-...eſſu. Narrat autem Ioſephus Iudaicæ religionis eum, & ...atrem Helenam fuiſſe : multaque alia, quæ operæ ſit ...gere. Iazates.

Vbi pharetras telis onuſtas accepêre.] Vatic. *telis omiſ-...s onuſtas*, nec ſcio quid voce eâ faciam. Fortè, *telis om-...igenis onuſtas.*

Mithradates amiſſis opibus vagus.] Dio Mithradatem Pag.245. quem-

quemdam nominat, prolem magni illius; cui Claudius regnum Bosphori largitus sit. libro LX. Sed is alius debet fuisse ab isto.

Pag. 246. Siraci populi. *Zorsines Soracorum rex.*] Farn. *Siracusorum.* Vera scriptura, *Siracorum.* Nam & à Strabone in XI. τὰ τῶ Σιράκων φῦλα dicuntur. Populi sunt ad Caucasum.

Aorsi populi. *Eunonem qui Adorsorum genti praecellebat.*] Straboni, Plinio, Ptolemæo, hi populi dicti, *Aorsi*: inter Scythas.

Nostris in armis.] Aliter exaudio, quam vulgus. id est, nostri in lateribus erant, & ad armos. Nec enim solos Romanos in armis fuisse censendum: sed cùm Aorsi in fronte agminis & tergo essent, in medio Bosphorani, Romanos latera tutatos esse. Nisi tamen legend. *nostris armis*, vt dicat Bosphoranos, Romano ritu instructos armatosque.

Sed cratibus iunctis.] Vatic. *cratibus & vimentis.* probo.

Pag. 247. *Plerisque centurionum interfectis.*] A Rhenano est, ex emendatione, vt ait, codicis Bud. Nam mei manuss. itemque editiones antiquæ omnes, *plerisque consularium.* Pro eâ voce quid restituendum, nondum mihi liquet. An *conturmalium?*

Propriis odiis infensum.] Franc. Modius è Rodolphi Agricolæ codice negationem inserit, *non infensum.* Quod approbo. Non enim Eunon à se Mithradatem oderat, sed in gratiam aspectumque Romanorum.

Ne triumpharetur, néve capite pœnas expenderet.] Farnes. *exciperet.* At de more ipso plectendi in carcere triumphatos duces, suadeo omnino legas Fabrum libro II. Semestr. capite III.

Pag. 248. *Quantâ peruicaciâ in hostem.*] A M. Antonio Mureto est, qui ingeniosè veram lectionem peruidit. Nam vulgò erat, *quantâ libet pertinaciâ in hoc tentatâ. Peruicaciâ* autem in Vat. scriptum.

Iunius Cilo. *Iunium Colonem.*] Hìc & infrà emendo, *Cilonem.* Dio auctor lib. LX. facetâ narratione insertâ super hoc homine. Præfuerat Bithynis, inquit: (nam Bithynia adiuncta, vt opinor, Ponticæ administrationi) & præfuerat nequiter, auarè. Questi Bithyni apud Claudium sunt, poposceruntque pœnas. Cùm parum intellexisset Claudius in turbâ strepituque adstantium, quid dixissent Bithyni alios interro-

terrogat. Ibi Narcissus pronus in Cilonem, audaci men-acio edidit, gratias eos agere Ciloni. Tum ille, Præsit go eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni Ἰκνιος-ίλων: & firmat Velius Longus: *Cilones*, ait, *vocantur ommines angusti capitis & longi: chilones à breuioribus la-is dicti.* Glossæ: *Cilo*, προκέφαλος. Declamator in Sal-ustium, pro hominibus nequam improbisque accepit: *Quidquid impudicorum, cilonum, parricidarum, sacrile-orum, debitorum in totâ vrbe fuit.*

Narcissi petulans nequitia.

Vide Festum in Chilo. Cilones.

Sorore L. Volusij genitam.] De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itinerario:

Qui Volusi antiquo deriuat stemmate nomen:
Et reges Rutulos, teste Marone, refert.

Memmio quondam Regulo.] Vide Sueton. in Caio, cap. XXV. itemque Dionem. Statim vox *Nuptiis* abest Far-nes. codici: & illæsâ sententiâ potest.

Damnatus lege repetundarum Cadius Rufus.] Malè ego olim, *Claudius*; malè vir doctus, in Re nummariâ, *Cordius* restituit. Est ille, de quo II. Histor. *Redditus Ca-dio Rufo, Pedio Blaso Senatorius locus: qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant.* Si muta-mus: legerem, *Tadius*.

Pag. 249. Cadius Rufus, vel Tadius.

Galliæ Narbonensi datum, vt Senatoribus eius prouin-ciæ, iure quo Sicilia haberetur, inuisere res suas liceret.] Liberâ rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei pri-uatæ caussâ. Id tantum excogitatum, vt legatio libera pe-teretur à Senatu, sumereturque: quò maiori abessent cum dignitate. Cicero sæpè. At lapsâ rep. in seruitutem, Sena-toribus etiam adempta hæc libertas. Augustus id instituit imperio firmando, & nequis illustriorum commeare ad exercitus aut conciliare milites prouincialésve posset. Dio eleganter LII. in extremo: προσπαρεῖπε πᾶσι τοῖς βουλεύουσι μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μὴ αὐτός τινι κελεύσῃ, ἢ καὶ ἐπιτρέψῃ. καὶ τοῦτο καὶ δεῦρο ἀεὶ φυλάσσεται. id est: *Edixit omnibus Senatoribus, nequis eorum peregrinari extra Italiam vellet, iniussu permissúve suo. quod interdictum ad hoc vsque æuum seruatur.* Quanquam præiuisse ad hoc fa-ctum Augusto Iulius videtur: *qui sanxit nequis Senatoris filius nisi contubernalis aut comes Magistratus peregrè pro-ficisceretur*, ait Sueton. cap. XLII. Vbi libido mihi legen-di, *ne-*

Legatio libera olim ad peregrinandum.

Peregrinationes vetitæ Senatoribus.

A Iulio exemplum videri.

Coniectura in Suetonio. Commeatus, à Senatu & Cæsare.

di, *ne quis Senator Senatorísve filius.* Si enim filiis interdictum; maior ratio vt Senatoribus ipsis. In vsu autem, vt commeatus peregrinandi à Cæsare ac Senatu peterentur. Suetonius Calig. cap. XXIX. *Prætorium virum ex secessu Anticyræ propagari sibi commeatum sæpius desiderantem, cùm mandasset interimi, &c.* quo loco reiectâ voculâ scripserim, *Prætor. virum secessu Ant.* Sed Claudius à se solo id peti primus instituit. Sueton. cap. XXIII. subobscurè: *Commeatus à Senatu peti solitos * sui beneficij fecit.* cui lucem do ex Dione: τοῖς δ᾽ οὖν, inquit, αἰτουμένοις, ὥστε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδημῆσαι, ἐφίει μὲν καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν ἄνευ τῆς βουλῆς. τοῦ γε μὴν καὶ νόμῳ τινὶ αὐτῷ δοκεῖν ποιεῖν, δόγμα γενέσθαι ἐκέλευσε. id est: *Petentibus extra Italiam eundi commeatum, per se concessit, Senatu non consulto. quod tamen vt lege aliquâ facere videretur, iussit super eâ re confici Senatus decretum.* Vide & l. XXII. Ad municipalem. Atque inprimis Cassiodorum: apud quem expressa Formula ipsa dandi huius per principem commeatus, lib. III. Variar. epist. XXI. Augustus tamen in hoc decreto suo Siciliam exceperat: sicut nunc Claudius Narbonensem. quia vtraque prouincia vicina & quasi suburbana. Dio: πλὴν γὰρ ὅτι ἔς τε τὴν Σικελίαν καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, οὐδαμόσε ἄλλοσε βουλευτῇ ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. id est: *Exceptâ enim Siciliâ, & Galliâ Narbonensi, nusquam aliò peregrinari Senatori fas est.* Ad hoc Claudianum interdictum respexit Suidas, etsi id paullò aliter effert, in Κλαύδιος. Ait: νόμον προὔθηκε μὴ δύνασθαι βουλευτὴν ὑπὲρ ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως ὁδεύειν, χωρὶς τῆς τοῦ βασιλέως κελεύσεως. id est: *Legem tulit, ne cui Senatori abire vrbe ad septimum lapidem fas esset, Principis iniussu.*

Claudius eos sui iuris fecit.
* Ideò in Tacito hic *non exquisita principis sententia,*

Sicilia eximia.

Et Gallia Narbonensis.

Strictius multo hoc effert Suidas: nec scio an verè.

Soæmus rex.

Defunctis regibus Sohemo atque Agrippâ.] Quorum ille Arabum Ituræorum, hic Iudææ rex. Sohemus autem scribendum, aut certè Soæmus ex Dione: non Sohennius, vt editiones vulgatæ. Dio de Caligulâ: ἐν δὲ τούτῳ, Σοαίμῳ τὴν τῶν Ἰτυραίων τῶν Ἀράβων, καὶ Πολέμωνι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐχαρίσατο. De Agrippâ & mutatione secutâ vide diffusè Iosephum XX. Antiquit.

Augurium salutis.

Salutis augurium.] Quod è tenebris primus eruit Politianus: quem licet legas Miscell. cap. XIII. Dionem XXXVII. & LI. Festum in voce Maximus Prætor. Sed numerus

nerus in Tacito satin' verus? delibero. Nam suprema mentio capti huius Augurij apud Dionem est anno vrbis DCCXXV. cùm & Ianus item ab Augusto clusus. atqui ab o die ad hunc DCCCII. vrbis annum, non XXV. vti hîc scriptum, sed LXXVII. intersunt anni. Vt ergo verus iu- usque hic numerus sit, à Tiberio repetitum id augurium necesse est, Cornelio Cethego, Visellio Varrone Coss. anno vrbis DCCLXXVII. Dubitatum de numero Taciti.

Et pomœrium vrbis auxit Cæsar] Idque lapis etiam nunc testatur Claudiani æui, Romæ:

TI. CLAVDIVS
DRVSI F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COS. IIII.
CENSOR P. P.
AVCTIS. POPVLI. ROMANI
FINIBVS. POMERIVM
AMPLIAꟻIT. TERMINAꟻITQ.

Auxit, post Britanniam Romano imperio adiectam.

Nisi L. Sulla & D. Augustus.] Non defendo te, Corneli: erras. Etiam C. Cæsar auxit interiectus inter eos duos. Agellius auctor lib. XIII. cap. XIIII. Dio lib. XLIII. Taciti ἁμάρτημα.
ταῦτά τε ἐπόιει, καὶ νόμους εἰσέφερε, τό, τε πωμήριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε. Apud eumdem Antonius in laudatione Cæsaris funebri: ὁ καὶ τὸ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατεσφαγείς, &c. Cicero ad Attic. lib. XIII. Iulius Cæsar pomœrium auxit.
De vrbe augendâ quid sit promulgatum, non intellexi. id sanè scire velim Iuuat tamen aliquid nostrum, quòd Suetonius exactæ in talibus diligentiæ, nihil huius in Iulio commemorat: & fortean concepta à Iulio res, perfecta demum ab Augusto. Nam ille nugator apud * Senecam ridiculus, qui *Syllam vltimum Romanorum protulisse pomœrium tradidit: quod numquam Prouinciali sed Italico agro acquisito mos proferre apud antiquos fuit.* Vide quæ huc faciunt, apud Vopiscum in Aureliano.

*De Breuit. vitæ. ca. XIIII.

Regum in eo ambitio vel gloria.] Consule Onufrium in vrbe Româ.

Mox ad Curias veteres.] Ita manus. & rectè. Varro de L. L. *Curia duorum generum. Nam & vbi curarent sa-* Curiæ veteres.

 cerdotes

cerdotes res diuinas vt curiæ veteres: & vbi Senatus humanas, vt curia Hostilia. Festus: *Noua curia ad compitum Fabricium facta quòd parum ampla veteres à Romulo facta.* Plautus: *Sub veteribus ibi sunt qui dant, quíque accipiunt fœnore.* Liuius XLIIII. *Ædes P. Africani pone Veteres ad Vortumni signum lanea̍sque* (scribe, *laniena̍sque*) *& tabernas coniunctas in publicum emit.* Ouidius easdem intellegit III. Fast.

Veteres; ἁπλῶς.

Liuius correctus.

Ianua tunc regis posita viret arbore Phœbi:
Ante tuas itidem Curia prisca fores.

Adoptio in Domitium auctoritate Pallantis festinatur.] Agnosce ergo lector, & tolle, librarij errorem (non enim ipsius Suetonij, puto) Neronis cap. VII. *Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus est, Annæóque Senecæ iam tunc Senatori in disciplinam traditus.* Adoptatus Nero XI. ætatis anno? Falsum, vel te iudice & indice Suetoni. Nam idem scribis XVII. anno ad imperium eum peruenisse, quod & Tacitus, & Dio adstruunt. Atqui ab hoc die ad imperium anni intersunt non quinque. *Duodecimo* ergo in Suetonio scribendum: si ratio quidem constatura est.

Erratũ fortè in Suetoniano numero.

Adnotabant periti nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri.] Atqui Tiberius Germanicum adoptauit, vti notum. Excusabunt ij curiosi, quòd Tiberius iam è Claudiis migrarat in gentem Iuliam.

Pag. 250. In Claudiâ gente nulla adoptio.

Eosque ab Atto Clauso continuos durauisse.] Secuti sumus spectatæ fidei codicẽ Vat. qui disertim habet *Atto Cluso.* superius tamen alienâ manu I addito, vt fieret, Attio. Vt mirer Iurisconsultum Vertranium scribere duos Vatic. *Accio Clauso,* referre. Sed ille quidem nobis imposuit: ego si fallo, tum mihi quiuis oculos

Atta Clausus.

Istos, suppositus eruito manibus.

Facit à Vatic. in eâdem bibliothecâ vetus Suetonius, qui initio libri tertij, *Attâ Claudio* refert. Et quidni probabile, cùm Clausus recens è Sabinis esset, prænomen eum habuisse terminatione Sabinum? Emendandus ita, me iudice, Liuius lib. II. *Atta Clausus, cui postea Appio Claudio Romæ nomen fuit.* & lib. X. *Principem nobilitatis vestræ, seu Attam Clausum, seu Appium Claudium vultis.* De Clauso, manifestè post Virgilium Silius XVII. Punicorum:

Liuius emendatus.

Hîc

Hic priscâ ducens Clausorum ab origine nomen
Claudia. Et Ouidius in Fastis:
Claudia Quincta genus Clauso referebat ab alto.

Desolatus paullatim etiam seruilibus ministeriis.]. Ita capio. Britannicus spoliatus exutusque paullatim non solùm honestiore comitatu, sed etiam seruulis; cùm Agrippina eos, quasi ad alia officia operasque auocaret. Desolatus, μονωθεὶς, solus relictus: vti libro I. *Nonanus operiendas Tiberij epistolas clamitauerat; mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem spontè prauertit.* Desolatus quid.

Siue verum, seu periculis commendatus retinuit famam sine experimento.] Desistite medici: nullum hîc vulnus. Siue, inquit, reuerâ non segnis illi indoles fuit: siue pericula, & ex periculis fauor, hanc ei famam circumdederunt. Alternans hic sermo per Tacito familiaris. Lib. III. *Longam & cõtinuam absentiã paullatim meditans, siue vt amoto patre Drusus munia consulatus solus obiret.* Lib. II. *De se nihil addidit metu inuidiæ, an ratus conscientiam facti satis esse.* Et exempla obuia.

Veteranos coloniámque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius.] Parum ἀναλόγως ergo vulgò Colonia Agrippina dicitur, etsi ita passim in Æthico & Itinerario Antonini: melius Agrippinensis, aut Agrippinensium. Etiam Claudia agnominata, fide lapidis, quem totum adscribamus ad gratia celeberrimæ vrbis. Colonia Agrippinensis. Claudia dicta.

M. MARIO. M. F.
STEL. TITIO. RVFINO
COS.
LEG. LEG. I. MINER. P. F.
CVR. COL. CLAVD. AVG.
AGRIPPINENSIVM
PROCOS. PROV. SICILIAE
CVR. AMITERNOR. PRAEF.
TR. PL. Q. PROV. MACEDON
SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM.
TRIB. LATICL. LEG. I. ADIV. P. P.
IIII. VIRO. STLITIBVS. IVDIC.

Quo iure deducta colonia fuerit, Paulus libro II. De censibus: *In Germaniâ inferiore Agrippinenses iuris Italici sunt.* Iuris Italici fuit.

Eam gentẽ auus Agrippa in fidem acciperet.] Quod factũ credo Agrippâ & L. Gallo Coss. anno vrbis DCCXVII. ex Dione lib. XLVIII.

Fortasse mutilus locus. *Aduentu Cattorum latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius legatus.*] Parum cohæret narratio. Cui rei enim illud, *Deinde*? Vereor vt exciderint ea quæ de Sulpicij Galbæ & P. Gabinij expeditione aduersum Cattos Marsosque Dio narrauit, lib. LX. Quamquam ea gesta annis aliquot antè.

Pag. 251. *Post quadragesimum annum.*] Iusta supputatio. Clades illa enim accepta, anno DCCLXIII.

Sueuis à Druso Cæsare impositus.] Non genti toti Sueuorum, sed iis qui Maraboduum & Catualdam reges comitati erant: *qui à Druso, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltra inter flumina Marum & Cusum locati sunt, dato rege Vannio gentis Quadorum*, ait noster lib. II. Annal. Vannij regnum in parte describit Plinius: *Campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes verò & saltus pulsi ab his Daci ad Pathissum amnem, à* * *Moro siue is Duria est, à Sueuis regnóque Vanniano dirimens eos.*

Vannianum regnum.

* Nescio an corr. *Muro.*

Mutare. *Mox diuturnitatem in superbiam mutans.*] Lego, *diuturnitate*. Mutans, pro mutatus. quod appâret ex manuss. Varro: *In priore verbo graues prosodiæ quæ fuerunt, manent: reliquæ mutant.*

Sido rex. *Sido.*] Illeipse qui posteà in partibus Vespasiani. Tacit. III. Histor. *Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum.*

P. Attilio Histro.] Vatic. *Atellio.* In veteri inscriptione reperio hominem: quæ sic habet fide Aldi.

Palpelius Hister.

SEX. PALPELIO. P. F. VEL.
HISTRO
LEG. TI. CLAVDI. CAESARIS
AVG. PRO. COS.
PR. TR. PL. X. VIR. STL. IVDIC.
TR. MIL. LEG. XIIII. GERMANICAE
COMITI. TI. CAESARIS. AVG.
DATO. SVB. DIVO. AVG.

Quæ si ad illum referenda, quod ego censeo: legend. hìc, scripsitque *Palpelio.*

Quod

Quod Vannius triginta per annos.] Legitima ratio esset XXXIII. *per annos.*

Egregiâ aduersus nos fide.] Ita Vatic. Liuius lib. v. *Quanquam aduersus Rom. nulla eis amicitia erat.* Noster lib. III. *Et priuignis cum vitrico leuior necessitudo, quàm auo aduersus nepotem.* At vulgò, *apud nos fide* legeris, non Latinè. Pag. 252.

Cinctósque castris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat.] Aciem omnem habui ad hunc locum, nec quidquam peruidi. Libri vett. *cunctisque castris.* Fortè: *detrahere arma suspectis, cinctisque: castris Antonam ad Sabrinam fluuium cohibere parat.* Siue, vt Agricola legebat, *iunctisque castris.* Antona sanè ciuitas videtur, manetque hodie Northamptona: quasi dicas Septentrionalis Hammonis ciuitas. Nam, *Ton*, priscis Britannis semper ciuitas. Olim diuinaui, *cinctósque castris, Antonâ & Sabrinâ fluuiis.* eo sensu, vt hostem vagum & metuentem pugnæ, partim castris, partim fluminibus cingeret, & ab effusa populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco fortasse non pleno.

Locus obscurus.

* Sabrina fl. Ptolemæo est, Sabriana.

Prœliis concussa.] Farn. *contusi.*

Turmas quoque equitum.] Ita edidi, quia scio numquam turmas peditum dici, quod tamen libri omnes præ se ferunt. Possit & legi, *Turmas, quódque peditum.* Sed placet prius.

Ductus in Cangos exercitus.] Promontorium καγγανῶν etiam Ptolemæus in Britanniâ agnoscit. sed qui fuerint propriè hi populi, certant. Ego hoc scio vicinos Icenis fuisse, & cum iis restituendos Cæsari lib. v. Corruptè enim ibi legas: *Cenimagni, Segontiaci, Bibroci, missis legationibus, sese Cæsari dediderunt.* Nam Cenimagni nusquam lecti inter Britanniæ gentes. Diuido, & scribo: *Iceni, Cangi.* Capio iudicem te Guilielme Cambdene, qui Britanniæ tuæ nebulas clara ingenij sole nuper illustrasti.

Cæsar correctus.

Colonia Camalodunum valida veteranorum manu deducitur.] Quod opidum antea, regum in eo tractu sedes. Dio Καμουλόδουνον τὸ τοῦ Κυνοβελλίνου βασίλειον appellat. At Camalodunum lapidi prisco insculptum, ecce tibi. ICENSITOR. CIVIVM. ROMANORVM. COLONIAE. VICTRICENSIS. QVAE. EST. IN. BRITANNIA.

Pag. 253. Camalodunũ opidum duplex.

NIA. CAMALODVNI. Duplex autem eo nomine opidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemæo Plinióque. Nescio an nomen illis à peculiari aliquo & indigenâ deo: cuius fortean mentio in hoc lapide:

Camulus indigena deus.

CAMVLO. SANC.
FORTISS.
SAC.
TI. CLAVDIVS. TI. F. QVIR.
TERTIVS.
MIL. COH. VII. PR. T. VERI
L. D. D. D.

Caratacus rex.

Caractaci viribus confisos.] Dio Καταράκτον nominat, alij Catacratum: Zonaras Caratacum. Caradocum vocasse videntur Britanni. Certè etiam hodie locus est, & in eo parietinæ arcis, quem *Caer Caradoc* vocant: id est, opidum siue arcem Caradoci.

Sed astu, tum locorum fraude prior.] Itáne ille Barbarus (de Caractaco sermo est) astu & solertiâ ante Romanum ducem? Vix persuadeor. Quod si ad peritiam locorum refers; benè. sed nempe sequitur, *locorum fraude.* Ambigo igitur an aptius, *Sed actutum, locorum fraude prior, transfert bellum in Ordouicas.* Ille, inquit, qui locorum magis gnarus, circumegit Ostorium quà libuit, & à Siluribus traduxit statim in Ordouicas.

Qui pacem nostram metuebant.] Libri aliquot editionum veterum, *pacem in iram.* Ego legerim, *pacem an iram nostram.* Duplex scilicet stimulus capiendi arma in Romanos: siue quòd pacem & seruitutem multi timerent, siue quòd extrema ab iratis.

Acies barbara per nationes.

*Cateruáque * maiorum pro munimentis constiterant.*] Lego, *cateruáque nationum.* Solitum ita Britannis Gallisque, struere aciem per nationes, vt discreta virtus eluceret.

Aut seruitutis æternæ initium fore.] Nescio an elegantius veriusque, *aut seruitutis æternæ fore*, voce deletâ.

Pag. 254.
Discrimẽ aliquod inter arma legionariorum & auxiliarium.

Spatis & hastis auxiliarium.] Obserua diuersa eo æuo arma inter legionarios, auxiliaresque. illis gladios & pila; his spatas & hastas tribuit. Spathas autem *gladios maiores* interpretatur Vegetius, lib. II. cap. XV.

Victori-

Victoribus traditus est, nono pòst anno, quàm bellum in Britanniâ cœptum.] Atqui bellum cœpit Claudio tertium, L. Vitellio secundùm Coss. vt Dio clarè tradidit: nec inde ad hunc diem plus annos septem numeraueris, vt suspicio iure numeralis mendi sit. Pugnant etiam hæc cum iis quæ tertio Histor. scribuntur: *Carthimandua*, inquit, *Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & auxerat potentia, postquàm capto per dolum rege Caractaco instruxisse triumphum Claudij Cæsaris videbatur.* Nam triumphus Claudij aliquot annis anterior: nec in eo hercle ductus ille Caractacus. Vt nihil dici possit, quin Tacitum in Historiis aut memoria fefellerit, aut prouexerit calor quidā scriptionis. Sed & eadē quæ de Venusio hîc adduntur, reperies in Historiis narrata, vt sub Vespasiano gesta. Numerus falsus. A seipso diuersus Tacitus.

Campo qui castra praiacet.] Vatic. *castris*. Et statim ego, *regiis clientelis*.

Nam si vos omnibus imperitare vultis, sequitur vt omnes seruitutē accipiant.] Falsò verò hoc & ineptè dicitur. Id'ne consequens, vt qui velit, quod velit, possit? Ego me Britannis regem esse volo: illi accipiant? Emendo priorem vocuam, & *Num* lego: atque ita sententiam interrogatione inspiro. Ego, inquit, vobis me opposui. quid mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes statim imperari etiam velint? non hercules animosi nos & liberi. Pag. 255. Tacitus emē datus.

Et supplicium mei obliuio sequeretur.] Lego, *sequetur*, & distinctione sententiam expedio: *Et supplicium mei, obliuio sequetur: at si incolumem, &c.* Distinctio reposita.

Ac ni citò vicis & castellis proximis subuentum foret.] Editione pricâ, *citò nuncius*. Suspicior, *ni citis nuntiis è castellis*. Malo etiam mox, *promptissimus quisque è manipulis cecidêre* Et, *cohortes expeditas opposuit*.

Temerè, prouisa.] Verius, *prouisu*. Pag. 256.

Vt maior aus compositi, vel si durauissent.] Iudicaui deesse olim aliquid. malè. Scribe tantùm, *compositis*, & sententia liquida erit.

Venutius è ugantum ciuitate, vt suprà memoraui.] Legit, *Brigantum*, Rodolphus. & sanè è tertio Historiarum ita apparet. Nam quod hîc ait suprà se retulisse, non lego id quidem in iis libris.

Pag. 257. *Accensi hostes, stimulante ignominiâ, ne feminæ imperio subderentur.*] Vereor Tacite, vt mens tibi præsens. In tuis moribus, non in Britannorum fuisti, cùm hæc scripsisti. Nunquid illis ignominiosum subdi feminæ? Te igitur audi. *Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare.* Quod clarè testatur Boudicæa tua, libro XIV.

Taciti conniuentia.

Toga virilis quando data.

Virilis toga Neroni maturata.] Benè, maturata. Non enim ex ritu populi Rom. debebatur ante expletum annum XIV. At ipse, ineunte cepit. Tertullianus De animâ: *Iura ciuilia abhinc* (id est à XIV. anno) *agendis rebus attemperant.* Idem De virginib. veland. *Ethnici feminas quidem à XII. annis, masculos verò à duobus amplius ad negotia mittunt.* Nec alius sententiæ illud Cornelij infrà lib. XIII. *Turbatus his Nero, & propinquo diem die quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat.* Nota quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, & ideò ab eo metus. Vetus Horatij interpres indicatum id voluit dum scribit, *Nobiles pueros prætextâ veste sub disciplinâ vsque ad annum decimumquintum vsos.* scilicet quia tunc togâ eam mutabant virili. Hoc verum est. nec velim pendere vltrà viros doctos in Tyrocinij legitimo die. Nam quòd Augustus aliique seriùs ceperint togam, ab aliâ quauis caussâ fuit, non à lege aut more.

Tacitus explicatus.

Vt vicesimo ætatis anno Consulatum iniret.] Decretum frustrà. Consulatum enim iniit decimoseptimo ætatis anno: sed iam princeps, & legum securus.

Proconsulare imperium.] Initium fastigij Cæsaribus: quod eâ mente etiam Germanico tributum fuit, lib. I.

Tali occasione obuij inter se.] Quæ hæc ocasio? Non enim præcessit: nec ad Circenses velim referri. At tu distingue, *Etiam libertorum si quis incorruptâ fide depellitur, tali occasione. Obuij inter se, &c.* Remouendi enim ministros fidiores occasio, nata ex hoc, quod denarrat, facto.

Iusserit populus.] Rogata enim lex fuit qua in familiam Claudiam, & nomen Neronis transiret, vt ait suprà.

Prauitas tam infensa docentium.] Ita acipio, quasi dicat magistros eos esse ad iras & offensas. Romanus tamen priscæ editionis codex, *Prauitas tam impensa,* præfert. quod magis approbo: id est, grandis, immodesta.

Carpento

Carpento Capitolium ingredi. qui mos sacerdotibus & sacris antiquitus concessus.] Emendatio à libris est. Nam vulgatâ quid ineptius, *& sacris Druidibus*? qui nihil ad res moresque Romanos. Ex quâ voce tamen Pythœus acutè, *virginibus*, faciebat. Sacerdotes, Vestales capio: sacra, deos ipsos statuasque, quas pompâ Circensi traduci in carpentis mos fuit. De Vestalibus, Prudentius: Pag. 258. Vestales in carpento vehunt.

Fertur per medias vt publica pompa plateas
Pilento residens molli.

Idemque de sacerdotibus feminis vniuersè Artemidorus adsignificat lib. I. cap. LVIII. vbi curru in somniis per vrbem vehi, liberis mulieribus & virginibus bona sacerdotia ait portendere. Scilicet quia id sacerdotum insigne. De diis, aut consecratis, Suetonius Claudio cap. XI. *Matri carpentum, quo per Circum duceretur.* Item Calig. cap. XV. *Matri Circenses carpentúmque instituit, quo in pompâ traduceretur.* Olim tamen commune fuisse videtur, vt matronæ vulgò carpentis vterentur ad sacra. Ouidius: Item dij & relati in diuos. Olim matronæ omnes in carpentis.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Liuius lib. XXXIIII. *Ne mulier iuncto vehiculo nisi sacrorum publicorum causâ veheretur.* Sed exoleuit scilicet ille mos, vtique post repertas lecticas. & mansit saltem in veneratione sacerdotum, deorumque. Prima Messallina honorem hunc à Senatu cepit: καὶ τῇ Μεσσαλίνῃ, ait Dio, τὴν προεδρίαν ἣν καὶ ἡ Λιουία ἐσχήκει, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδοσαν. & iuxta eam Agrippina nunc, de quâ idem scriptor: καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλίνῃ ἐζήλου, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῷ καρπέντῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. Posteaque etiam * Præfecti prætorio carpentis vsi, & (nisi Vopisci locus in Aureliani initio fallit) etiam Præf. vrbis. Et mos satis certus: hæreo in Cornelianâ saltem lectione. Ait in Capitolium ingredi carpento, concessum Agrippinæ. quid? in Capitolium tantùm? vereor vt nimis anguste: & certè non ad exemplum Messallinæ, quæ etiam carpento mariti sui currum secuta, triumphantis. Denique Dio laxe, ἐν ταῖς πανηγύρεσι ait: id est, per festos omnes dies lætosque. Nec tamen muto quidquam aut repono. Carpenti formam veram erues ex Numis Agrippinæ: & qui differat à rhedâ, ali- Cui primùm habitus carpenti honos. * Cassiodor. lib. VI. in formulâ præf. præt. Symmachus lib. X. dist. XVII. Suspecta verba Taciti.

quid apud Pausaniam lib. v. in descriptione Olympiæ ludorum.

Sacris Druidibus.] Vox reicula vnde irrepserit, meritò quæro. non enim fortuita est, nec à librario temerè inculcata. Galli sanè olim vsi carpentis, scio. sed pugnæ caussâ, non honoris: nec Druides soli, sed vulgus. Suspicari liceat (proinde vt fracti hi libri sunt) scriptum hîc aliquid de Druidibus fuisse, quorum religionem nomenque, quantum in se fuit, Claudius sustulit, Seneca in Menippæâ Claudianâ, & Suetonio teste. Etsi Plinio ad Tiberium id referre visum, lib. XXX. *Tiberij Cæsaris*, inquit, *principatus sustulit Druidas Gallorum, & hoc genus vatum medicorúmque.* Sed Tiberium scilicet in vrbe tantùm sustulisse, Claudium in Galliâ ipsâ.

Druides à Claudio sublati. A Tiberio, vt vult Plinius.

Quam Imperatore genitam, sororem eius qui rerum potitus sit, & coniugem, & matrem fuisse, vnicum ad hunc diem exemplum est.] Inter Romanos dumtaxat. aliâs parum cauta adfirmatio: sicut & illa Pliniana lib. VII. nisi restringas ad Græcos: *Vna feminarum in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis vxor, regis mater fuit.* Nam apud Ægyptios aliósque Barbaros sunt exempla.

Eximiũ quid in Agrippinâ.

Hactenus Vitellius voluerat.] Potuisset enim sæuire in mortem eius: sed contentus hac quasi deportatione fuit.

Quindecim dierum alimenta.] Id est, Canon dierum XV. Maius autem isto periculum sub Caio; cùm septem aut octo certè dierum cibaria tantùm superfuisse Seneca notat ad Paulinum, cap. XVIII.

Pag. 259.

Modestiâ hiemis rebus extremis subuentum.] Ita capio vt dicat modestâ & quietâ, præter solitum, hieme anni, frumentum nauibus subuectum: quòd aliâs hieme aduehi, non moris. Vide Suetonium, cap. XVIII. Hæc scriptura codicum. alij tamen, *modestiâ vrbis*, alij, *molestiâ hiemis* reponunt. malè, malè.

Modestia hiemis.

At hercule olim ex Italiæ regionibus.] Querela quæ expressa videri possit ex illâ Varronianâ: *Igitur quod nunc intra murum ferè patres familiæ correpserunt, & manus mouere maluerunt in theatro ac Circo quàm in segetibus ac vinetis: frumentum locamus qui nobis aduehant, qui saturi fiamus, ex Africâ & Sardiniâ.* Post bella certè ciuilia, &

Vastities Italiæ, & desertio agricultus.

n, & fusum tantum sanguinis, Italiæ inducta vastitas. Lucani eâ in re sententias operæ sit legere lib. VII.

Iuuenem potentiæ promptæ.] Malo, *promptum.*

Ignaro & ornante insuper Mithridate.] Ita emendaui, nescio an rectè. Distinctione potiùs peccatum est, scribendumque: *Ignaro & ornante i. Mithridate, reconciliationis specie, &c.* sententiâ continuante.

Quæ fraude confici potuerint, prompta nuntiat.] Ita emendauimus. Malè vulgò, *quá fraude confici potuerit; promptè nuntiat.* Sententia est. parata sibi promptaque, quæ ad fraudem spectent: cetera vim requirere.

T. Vinidium Quadratum præsidem Syriæ.] Vatic. liber, *Numidium.* Verum nomen, *Numidium.* Ex Iosepho lib. XX. qui vocat disertè, Νεμίδιον Κοδράτον τ Συρίας ἡγεμόνα. Sed & Plinius in Epistolis non vno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium esse. Ita libro VI. Numidia Quadratilla nominatur: lib. VII. Numidius Quadratus adolescens. Pag. 260. Numidia gens restituta.

Ne dubitaret armis, quàm incruentas conditiones mallee.] Ego, *incruentá conditione.* At Groslotius, τὸ *quàm* deletum it.

Prouisum illic sacrificium imperatum dictitans.] Superfluit verbum alterum. quid enim refert prouisum sacrificium, an imperatum dixeris? Vera, puto, lectio: *prouisu suo illic sacrif.* Pag. 261.

Implicare dextras, pollicésque inter se vincire.] Morem nunc sanciendæ priuatim publiceque amicitiæ vsitatos esse Scythas, Armenios, & in eâ orâ gentes legi. De Scythis Lucianus in Toxari, siue de Amicitiâ: ἐγὼ ἐντέμοντες ἅπαξ τὰς δακτύλους, ἐνσταλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες, ἅμα ἀμφότεροι ἐπισχόμενοι, πίωμεν, οὐκ ἔστιν ὅ, τι μετὰ τοῦθ' ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. Mela lib. II. cap. I. *Ne fœdera quidem incruenta sunt: sauciant se qui paciscuntur, exemptúmque sanguinem, vbi permiscuêre, degustant.* Mos mirus amicitiæ firmandæ. In Scythis.

De Armeniis Valerius lib. IX. *Sariaster aduersus patrem suum Tigranem Armeniæ regem ita cum amicis consensit, vt omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atq. eum inuicem sorberent.* Et vniuerse Tertullianus Apologetico: *Legite necubi relatum sit, diffusum brachiis sanguinem ex alterutro degustatum, nationes quasdam fœderi compa-* In Armeniis.

tasse

rasse. Nescio quid & sub Catilinâ degustatum est. Atque is mos, patrum etiam æuo, passim repertus ab Hispanis, apud Barbaros noui orbis. Sed nec Romanis ipsis ignota cruenta potio quæ Assiratum iis dicta, quoniam Asser, sanguis, vt aiunt Glossæ. Festum ita capio: *Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & sanguine temperatum, quòd Latini prisci sanguinem Assir vocarent.* Etsi fortasse ea potio olim in sacris. quod suadere videtur Sallustius: *Fuêre,* inquit, *qui dicerent Catilinam humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse. inde cùm post exsecrationem omnes degustauissent, sicuti in solemnibus sacris fieri consueuit, aperuisse consilium suum.* Ait enim consuetum id in solemnibus sacris. Silius videtur innuere, lib. II.

In Romanis etiã forsitan.

Festus illustratus,

& Sallustius.

Parte aliâ supplex infernis Annibal aris
Arcanum Stygiâ libat cum vate cruorem.

Iniiciuntur catenæ ac compedes, quod dedecorum Barbaris, trahebatur.] Hæsi ipse olim in his vinclis: vnde facilè me nunc expedio, scriboque: *iniiciuntur catenæ: ac compede, quod dedecorum Barbaris, trahebatur.* Ad morem Romanum Tacitus narrat. Iniectæ, inquit, catenæ: imò & oblongâ compede per viam tractus. qui ritus apud Romanos quidem receptus est in custodiâ militari; at apud Barbaros dedecori habetur & ignominiæ summæ. Verissima lectio, sententiaque. Ita Athenion Manium Aquillium (quasi per summam ignominiam) tractum describit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide transcriptum à me ex Athenæo suprà De custodiâ militari, libro III.

Restitutus Tacitus. Cátenã trahi, ignominiosũ Barbaris.

Fortunæ commutationem.] Malè vulgo, *commotionem.*

Omnes scelus externum.] Sententiæ reddita lux, si scribas, *Omne scelus,* litterâ detractâ: vt sint verba ex oratione censentium.

Pag. 262.

Si cum gloriâ adeptus foret.] Scribo hæc omnia: *quanto id magis ex vsu, quàm si cum gloriâ adempta forent?*

Cùm priuatas olim conuersationes curaret.] Deprecor inuidiam: sed profectò hunc locum, si quem alium, propitiis Musis restitui, hoc modo: *Cùm priuatus olim conuersatione scurrarum iners otium oblectaret.* Claudius ante imperium vilis, abiectus, scurris & fordidissimis hominibus

Claudius in scurris deditus, & ambubaiis.

nibus

ibus conuixit: *è quorum contubernio super veterem segnitiæ notam, ebrietatis quoque & aleæ infamiam subiit*, ait uetonius cap. v. Inter eos hic Pelignus. Libri veteres, uorum vestigia institi, habent: *cum priuatis olim conuersationes curaret, iners otium obiectaret.* vnus Vatican. *curationes*, pro, *conuersationes*.

Placidâ illuuie spirantem aduertêre pastores.] Sic libro I. *Octo aquilæ, petere siluas visæ aduertêre Imperatorem*. d verbum eâ notione reddendum Liuio, lib. I. de Metio Curtio in paludem coniecto: *aduerterátque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri.* id est, conuerterat illuc animos oculosque Sabinorum. Nam libris omnibus, *auerterat*, scriptum, alio sensu. Pag. 263. Aduertere quid. Liuius correctus.

Vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem sui consensisset, & qui nati essent pro libertis haberentur.] Non prompta lectio sententiaque huius loci: mihi quidem. Nam aliis omnia liquent. Aiunt non dubiam sententiam esse hanc: mulierem liberam, quæ cum alieno seruo solita sit domino insciente, seruam fieri velut proprio consensu: & natos item ex iis, liberos non haberi. Itaque nunc nuper ecce emendauit vir doctus; *vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem, ceu consensisset: & qui nati essent, pro liberis ne haberentur*. Sed mihi, per bonam gratiam, ius sit dissentire. Nego alterum illud membrum, de natis ex eo cœtu in seruitutem habendis, vsquam repperiri in legum libris: aio contra ius esse. Fauor libertatis exposcit, vt nati è liberâ sint liberi: adeoque superueniens calamitas matris, nocere ei qui in vtero est non debet, vt sufficiat matrem liberam vel medio tempore habuisse. Paullus lib. II. Sentent. tit. XXIIII. Marcianus l. v. De statu hominum. Quo iure ergo serui isti? Clementius vulgata lectio aiebat, *pro libertis haberentur*: sed non verius. Quomodo enim libertus, qui numquam seruus? Adde quod manuscriptis vestigium nullum eius membri. verba, inquam, ea, *& qui nati essent*, absunt manuscriptis omnibus, etiam Budensi. Vt mihi quidem Farnesiani codicis scriptura certa sit: *vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitute: si consensisset, pro libertâ haberetur*. Optimè. Duplex videlicet eius Sc^ti membrum, in eas quæ ignaro, quæque sciente domino, peccatum id peccassent. Etsi quidem Pag. 264. De sententiâ Claudiani Senatusconsulti. Quid aliis visum. Falsò. Quid mihi, & Tacitus emẽdatus. Duæ partes eius consulti.

quidem ignaro, ait lex: ſerua eſto. ſin volente; habeto pro libertâ. Omnino enim propoſitum legiſlatori à ſeruili contubernio abſtinere lubricum ſexum: & ſiue ſciente ſiue inſcio domino ea mixtio, poſuit pœnam. ſed *ἀναλόγως*, & pro gradu noxæ intentiorem, remiſſioremque.

Pro libertâ eſſe, cui bono.

Sed cui rei, inquies, fuerit pro libertâ? Huic, vt vinculo aliquo teneatur domino ſerui, ad operas libertorum aliaque eius ordinis præſtāda. Ius item domino in feminæ bonis: & quidquid in veram libertam. Sed rectè, *pro libertâ:* nō enim liberta verè. Rettulit hoc ipſum decretum poſteà (credo quia aboluerat, licentiâ temporum, & inuſu) Veſpaſianus princeps, de quo Suetonius: *Auctor Senatui fuit decernēdi, vt quæ ſe ſeruo alieno iunxiſſet, ancilla haberetur.* ita tamen, vt apud Iuriſconſultos nomen manſerit conſulti Claudiani: non à Claudio Pallante, qui repertor, ſed à Claudio principe qui rettulit. Plura ad hanc rem petes, ſi operæ tibi eſt, à P. Fabro lib. I. Semeſtr. capite XXV. Reuerâ enim ad aſciam factū, quidquid dedolauit ille faber.

Pallanti prætoria inſignia, & centies quinquagies H-S.] De quo inſcriptio:

Pallantis eximij honores.

TI. CLAVDIVS AVG. L.
PALLAS.
HVIC. SENATVS. OB. FIDEM
PIETATEM. QVE. ERGA
PATRONOS. ORNAMENTA
PRÆTORIA. DECREVIT
ET. H-S. CENTIES. QVIN
QVAGIES. CVIVS. HONORE
CONTENTVS. FVIT

Et indignatur iure in hoc facto maior Plinius, l. XXXV. (ad Pallantem enim ea refero) cap. penult. *Hoc eſt inſigne venalitiis gregibus, opprobriúmque inſolentis fortunæ. quos & nos adeò potiri rerum vidimus, vt prætoria quoque ornamenta decerni à Senatu, iubente Agrippinâ Claudij Cæſaris, viderimus: tantúmque non cum laureatis faſcibus remitti illò vnde cretatis pedibus aduenissent.* Itemq. minor libro VIII. epiſtolarum epiſtol. V. quem vide.

Barea Soranus ex gente Marciâ.

Conſul deſignatus Barea Soranus.] Lego in lapide,

Q. MARCIO. BAREA.
T. RVSTIO. NVMMIO. COSS.

Si de

ii de isto; habemus viri celebris gentile nomen.

Quod regibus Arcadiæ ortus.] Vide quæso mancipium hoc togatum. Pallantem ad regum stirpem refert: credo, quia Pallas aliquis Virgilio aliisque inter Arcadum reges. O opprobrium omnium Scipionum: & dignissime domino Pallante! Nos hunc nequissimum seruum transmare aduectum inter væunales, ex Plinio scimus: & eumdem Antoniæ matri seruisse, ex Iosepho libro XVIII. qui Πάλλαντα appellat τὸν πιστότατον τῶν δούλων αὐτῆς. Ab eâ ergo ad Claudium peruênit. Pallas per infamem adulationem è regibus Arcadiæ. Is anteà seruus Antoniæ.

Fixum est publico Senatusconsultum.] Ita libri scripti: & non abhorret à Cornelianâ phrasi. At vulgò, *ære publico*, legas, non sine additamenti suspicione.

Felix iampridem Iudææ impositus.] Non hercle ita pridem, si Iosepho in gentili historiâ credendum. Præpositus enim demum Iudææ est, post damnatum Cumanum. Iosephus lib. II. Ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως, cap. XXII. clarè: μετὰ τοῦτο, inquit, Ἰουδαίας μὲν ἐπίτροπον Φήλικα τὸν Πάλλαντος ἀδελφὸν ἐκπέμπει τῆς Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας καὶ Περαίας. Vt fortasse hîc rescribendum sit, *Felix haud pridem Iudææ impositus*. Hunc libertum, Claudium Felicem Iosephus, Suidas, Zonaras nominant: At Antonium Felicem, Tacitus lib. V. Histor. *Antonius Felix per omnem sæuitiam ac libidinem, ius regium seruili ingenio exercuit.* Ne te turbet; scies plerosque istos è libertis Antoniæ matris fuisse. eoque binomines, aliâs principis, aliâs patronæ mortuæ nomen tulisse. Quando primum in Iudæâ Felix. Coniectura in Tacito. De nomine Felicis. Liberti interdum binomines.

*Cognitâ cæde Caij *haud obtemperatum esset.*] Lacuna hîc & hiatus. quem tamen ab historiâ facilè expleuero. Tangit enim motum illum Iudæorum, qui Caligulâ imperante fuit, ob statuas eius in templo erigi & coli iussas. Tacitus lib. V histor. *Dein iussi à C. Cæsare effigiem eius in templo locare, arma potius sumpsêre. quem motum Cæsaris mors diremit.* Et disce rem omnem è Iosepho lib. II. ἁλώσεως, itemque XX. ἀρχαιολογίας. Tangit, adsero, illum motum. argumento claro in his verbis, *Cognitâ cæde Caij*. &: *manebat metus, nequis principum eadem imperitaret.* Qui aliter medicinam adferunt: aberrant. Sed quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto pòst successit? Nam ille quidem motus Petronio procuratore fuit. Dicam: Repetit rem Iudæorũ sub Caio tumultus. Caius effigiẽ in sacerrimo templo coli vult.

tit rem ab alto Tacitus, & initia recenset motuum secutorum. quos auxit accenditque infelix iste Felix. Apud

Alia Iudæorum turba cũ Christianis.

Cuidam tamen alterius mentio turbæ, cui componendæ Felix electus: *Στασιάντων* inquit (in voce *Κλαύδιος*) τῶν *Ἰουδαίων καὶ τῶν Χριστιανῶν ἄρχοντα ἐπέστησεν αὐτοῖς Κλαύδιος Φήλικα, κελεύσας αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τούτους.*

Ita diuisis, vt huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent.] Apud Iosephum Felicis adhuc nullæ partes:

Aliud à Tacito Iosephus sentit.

contraque Cumanus à Samaritis stetisse legetur. Sed tu eum vide, non vnâ in re à nostro dissentientem. libro. xx. Antiq. cap. IV. V.

Pag. 265. Etiam hic.

Damnatus flagitiorum quæ duo deliquerant Cumanus.] Aperte magis & distinctè scriptor Iudæus. Negat à Quadrato damnatum Cumanum, sed ipsum cum Celere Tribuno missum ad Cæsarem, qui de re cognosceret statueretque. Ita Cumano exsilium irrogatum: Celerem remissum Hierosolyma, & vicatim discerptum.

Magnificentia operis.] Quæ ex Eusebij siue Hieronymi

Operarum ingens numerus.

notâ in Chronico elucebit. *Claudius*, inquit, *circa hæc tempora Fucinum lacum exsiccauit, vndecim annos triginta hominum millibus sine intermissione operantibus.*

Naumachia Augusti.

Augustus structo cis Tiberim stagno.] De quo Suetonius: *Edidit nauale prœlium, circa Tiberim cauato solo, in quo nunc Cæsarum nemus est.*

Claudius tiremes quadriremésque, & vndeuiginti ho-

Vox numeralis deficit Tacito.

minum millia armauit.] Censemus reponi numerum debere, scribimusque, *Claudius centum triremes.* Tot enim fuisse, credimus Dioni: *οἱ δὲ ναυμαχήσαντες*, inquit, *θανάτῳ κατακεκριμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες.* Si vtrimque naues quinquaginta: in vniuersum ergo centum. Idemque nu-

Suetonius in hoc nauium numero manifestò falsus.

merus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat. *Hoc spectaculo*, ait, *classis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulæ.* Falsò. Omitto Dionem: sed quomodo hominum illa vis in duodenis vtrimque nauibus? quando vndeuiginti millia pugnasse hanc naualem pugnam Tacitus exprimat disertè.

Correctus igitur.

Non ergo abest quin ad Dionis reique fidem corrigendus Tranquillus sit, *quinquagenûm triremium.*

Cincto ratibus ambitu.] Quid si, *cratibus*, aut, *trabibus?*

Tale quid ſubſtitueris non inuito Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum ſcribit: τεῖχός τε περὶ τὴν λίμνην ξύλινον κατεσκεύασε, καὶ ἴκρια ἔπηξε. Eius ergo quaſi valli tutelæ præpoſitus Prætorij miles.

Diuinatio ad mentem Dionis.

Claſſiarij tectis nauibus.] Ita reſtitui, pro, *rectis.* Tectæ naues, idoneæ ad pugnam; αἱ τὰ καταστρώματα ἔχουσι, vti Thucydides appellat. Sed quinam hîc claſſiarij? vtrùm naumachiarij, iique qui damnati ad pugnam? Iure ambigas. & potius eſt, vt intellegas militem è claſſe, qui tranſductus in eum lacum, pariter ad tutelam. Ita enim res gesta videtur, ad coërcendam tantam multitudinem, & ne quid in deſperatione grauius auderent: in terrâ Prætorius miles, in lacu ipſo claſſiarius præſidium habuit: in medio, pugnaturi. Tamen & vulgatum intellectum non damno.

Pag. 266. Tectæ naues.

Claſſiarij, pro militibus, vt Tacito plerumque.

Ipſe inſigni paludamento, neque procul Agrippina aureâ chlamyde.] Dio etiam Neronem adiungit: ὁ δὲ Κλαύδιος, ὅ, τε Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλησαν, ἥ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκοσμεῖτο. Plin. *Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prœlij ſpectaculum, adſidentem ei indutam paludamento auro textili, ſiue aliâ materiâ.*

Chlamys Claudij,

Et Agrippinæ.

Tempore interiecto altius effoſſi ſpecus.] De laborioſo hoc opere vide Plinium lib. XXXVI. cap. XV. Quod ante Claudium tamen conceperat D.* Iulius, non inceperat: neque ritè perfecit ipſe Claudius, quoniam manus poſteà admouit & Hadrianus. Spartianus in eius vitâ.

Fucini lacus iterata emiſſio.

*Sueton. Iulij cap. XLIIII.

D. Iunio Q. Haterio Conſſ. ſedecim annos natus Nero.] Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noſter matrimonium cum Octauiâ, cauſſarum dictiones, ad conſules refert quos poſuit: Suetonius geſta hæc vult toto anno antè, Claudio quintùm & Cornelio Orfito Conſs. Nec enim de alio Claudij conſulatu intellexeris illa: *Apud patrem Conſulem pro Bononienſibus Latinè, & pro Rhodiis atque Ilienſibus Græcè verba fecit. Nec multo pòſt duxit vxorem Octauiam.* At inter eum conſulatum, & hunc Taciti annum, interiecti, Fauſtus Sulla & Saluius Otho. Vter verior, mihi ſanè non liquet.

Diſſenſio aperta inter Cornelium Tranquillumq. Neronis cap. IX.

Vt ſtudiis honeſtis & eloquentiæ gloriâ niteſceret.] Profectò in Groſlotij mei correctionem inclino, *noteſceret.*

Ilienſium immunitas. A quo primũ data.

Impetrat vt Ilienſes omni publico munere ſoluerentu[r.] Liber vet. *perpetrat*, rectè. Sed quid? non iam antè im-munes Ilienſes? immunes pridem. Primus Alexand[er] poſt pugnam ad Granicum amnem, ἐλευθέραν καὶ ἄφορ[ον] eam vrbem pronuntiauit, ait Strabo in XIII. Certam[...] deinde Romanis, in honeſtandâ vrbe, vt falsò credeban[t,] parente.

Romani benigni in eos, vti patres.

In fœdere quod cum Antiocho, immunit[as] Ilienſibus data, & Rhœteum ac Gergithum conceſſa: auctor eſt Liuius lib. XXXVIII. Epiſtola deinde Græca S[e-]natus populique Romani ad Seleucum regem miſſa (Su[e-]tonij verba ſunt, Claudij cap. XXV.) *amicitiam & ſoci[e-]tatem ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos Ilienſ[es] ab omni onere immunes præſtitiſſet.*

Maximè Iulius Cæſar.

Sed & Iulius poſt[e-] Cæſar pleniore manu in eos largus. qui & agrum, & li-bertatem Ilienſibus dedit, & immunitatem. Nec imm[i-]nuit Tiberius aut Auguſtus. Strabo: Καῖσαρ ὁ θεὸς χώρ[αν] τε προσένειμεν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀλειτουργησί[αν] αὐτοῖς συνεφύλαξε. καὶ μέχρι νῦν συμβαίνουσιν ἐν τούτοις.

Nodus aliquis in hacre.

Qu[is] ergo ea abſtulit, vt opus fuerit ſiue reddi à Claudio, ſe[u] firmari? An Caligula? nihil lectum. Credo equidem, ne-mo: ſed vel Claudius adiecit aliquid ad immunitate[m] olim datam, effecitque vt pleniſſimâ vterentur, (atqu[e] ideò Tacitus ſcripſerit, *vt omni publico munere ſoluere[n-]tur*, quaſi antea non omni:) aut conceſsâ, ſed publicano-rum improbitate motâ, ſanxit in perpetuum ſtabiliuit-que.

Claudius Ilienſibus aut pleniorẽ aut firmiorem immunitatem tribuit.

Suetonius: *Ilienſibus quaſi Romanæ gentis auctori-bus tributa in perpetuum remiſit.* Calliſtratus De excuſat[ion.] *Ilienſibus & propter inclytam nobilitatem ciuitatis, & propter coniunctionem originis Romanæ, iam antiquitus & Senatusconſultis & principum conſtitutionibus pleniſſi-ma immunitas tributa eſt, vt etiam tutelæ excuſationem habeant.*

Rhodiis libertas reddita.

Redditur Rhodiis libertas, adempta ſæpe aut firmata. Adempta nuper ab ipſo Claudio, propter ciues quoſdam Romanos in crucem actos, vt notat Dio. Sed reſtituta orante Nerone. cuius honori iure Epigramma illud adſe-ro, quod nomine Antiphili legitur primo Anthologiæ, εἰς νήσους. Nec enim aliò ſpectat, quàm ad hoc factum.

Epigrammati Græco ex hiſtoriâ lux.

Ὡς πάρος ἀελίου, νῦν Καίσαρος ἡ Ῥόδος εἰμὶ
Νᾶσος, ἴσον δ' αὐχῶ φέγγος ἀπ' ἀμφοτέρων.

Ηδ

Ἤδη σβεννυμένην με, νέαις κατεφώτισεν ἀκτῖς
Ἄλιε, καὶ παρὰ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
Πῶς εἴπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι; ὃς μὲν ἔδειξεν
Ἐξ ἅλος, ὃς δ' ἤδη ῥύσατο δυομένην.

rgutum epigramma. & comparat Neronem ecce cum le. quia vt ille Rhodum retexit radiis fecitque oriri; sic e pressam & occidentem restituit, reduxitque in lucem.

Parem vim rerum habendam à Procuratoribus suis iucatarum, ac si ipse statuisset.] Defunguntur vulgò leuir interpretatione huius loci, & alterius Suetoniani comaris: *Vt rata essent quæ Procuratores sui in iudicando stanerent, à Senatu precariò exegit.* Referunt enim ad Proratores rei familiaris in prouinciis: quibus datum nunc s volunt cognoscendi statuendique inter priuatos & fisum, in re pecuniariâ quidem: non enim criminum. arumento l. I I. C. Si aduers. fisc. l. V I I I. §. Transactioes De transact. l. I. C. De iurisd. omn. iudic. Itaque non liud Tacitum tam longâ & querulâ oratione indignari, uàm Iurisdictionem Procuratoribus mandatam in re & ausâ fiscali pecuniariâ: eorumq. decreta firma à Claudio abita & rata. Sed mihi profectò, &, credo, Tacito alia nens est. cui vt dem lucem, venia anteloquij mihi sit. In rouincias Cæsaris olim Legati aut Proprætores missi. in rouincias dico maiores. Nam quædam minores nec tanæ rei, Procuratores saltem acceperunt. Quorum præciuum ac proprium munus; vt reditus ac tributa colligeent, aliaque quæ ad fiscum: sed quoniam, nullo alio Præide, res sæpe cogebat ius inter prouinciales dici, etiam in e criminum: factum vt iurisdictionem aliquam sibi sunerent, Præsidum exemplo. Id Procuratorum genus, noæ & discriminis caussâ, dicti passim in libris legum, Prouratores vice Præsidis, aut cum potestate. vt l. II. C. De œnis. l. III. C. Vbi causs. fisc. l. IIII. C. Ad leg. Flau. de lag. Dixi iurisdictionem sumerent. reuerâ enim non haebant. Equites quoniam erant aut liberti. Tacitus in viâ Agricolæ: *Vtrumque auum habuit procuratorem Cæsaum, quæ equestris nobilitas est.* Dio lib. L I I I. καὶ τοὺς πιτρόπους, (non rectè interpres vertit Curatores) οὕτω γὰρ τοὺς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας καὶ προστεταγμένα σφίιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε

Pag. 267.
De procuratoribus Cæsaris.

Non nimis exacta vulgata interpretatio.

Prouinciæ minores solis Procuratoribus rectæ.

Ij paullatim iura dicere ausi.
Procuratores vice Præsidis.

Procuratores ex equite, aut libertino.

ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς δὲ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. id est: *Procuratores (ita enim appellamus eos qui publicos reditus colligunt, erogántque) in omnes prouincias tam suas quàm populi Cæsar mittit, quosdam ex equitibus; quosdam è libertis.* Itaque nec iudicia nec acta eorum rata, vocaríque poterant ad disquisitionem Principis aut Senatus: quoniam lege apud eos agi (vt ad rem, & solemniter loquar) nefas. apud magistratum solum populi Romani próve magistratu actio legis fuit, vt Consules, Proconsules, Prætores, Proprætores: qui omnes è Senatu. apud equites non fuit, multo minus apud libertos. Inter equites excipio vnum Præfectum Ægypti, apud quem, vt Tacitus notat, lege agi permisit Augustus, decreto quodam singulari. Attamen procuratores isti prouinciis præerant, & ius sæpe in crimine & caussâ capitis dicebant. Exemplum in Pontio qui Iudææ procurator (non enim illi prouinciæ propriè Præses) sententiam tulit de capite nostri capitis, Christi seruatoris: exempla in Petronio, Cumano, aliísque vulgò apud Iosephum. Idémque in ceteris minutis prouinciis factum, quibus regendis solus Procurator. quarum aliquot Tacitus recensuit I. Histor. *Duæ Mauretaniæ, Rhætia, Noricum, Thracia, quæque aliæ Procuratoribus cohibentur.* & præter eas notabis Alpium maritimarum Procuratorem, item Ponti, *Epiri, pluresque. Hæc clara satis & certa. Ad hos Procuratores, Claudij, me iudice, accommodamus edictum, iubentis vt in prouinciis eorum decreta proinde rata sint ac si ipse statuisset. Nam ad fiscum solum si aptas: quid fiet communibus & latè conceptis Cornelij verbis? *Rerum*, inquit, *à procuratoribus suis iudicatarum.* paritérque indefinitè extulit Tranquillus, *quæ procuratores sui in iudicando statuerent.* Adde subsequentem omnem Taciti orationem: videbis non aliud eum indignari, quàm quòd iurisdictio communicata cum equitibus & libertis: de quo toties inter ordines olim certatum seditione aut armis erat. At procuratores qui rei familiari tantùm impositi, qui in prouinciis Proconsulum aut Legatorum: planè *priuati erant, & insigne in eos exemplum à Tiberio editum, de quo Dio: Καπίτωνα τὸν τῆς Ἀσίας ἐπιτροπεύσαντα εἰς τὸ συνέδριον ἐσήγαγε, καὶ ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι στρατιώταις ἐχρήσα-

Ideò iure ipso acta eorū non rata.

Præfectus Ægypti, supra ceteros ius habuit.

Iudæa Procuratores habuit, Syriæ attributa.

Aliquot Prouinciæ queis solus Procurator præfuit.

* De Epiri procuratore loco Præsidis Arrian. in Differt Epictetilib. III. cap. IV. vocat ἄρχοντα καὶ ἐπίτροπον.

* Ante Claudiū quidem. nam posteà ampliatum & illorum ius.

ρήσατο, καὶ ἄλλα τινὰ ὡς ἀρχὴν ἔχων ἔπραξεν, ἐφυγάδευσεν. γὰρ ἐξῆν τότε τοῖς τὰ αὐτοκρατορικὰ χρήματα διοικοῦσι πλέον, ἐν ποιεῖν ἢ τὰς νενομισμένας προσόδους ἐκλέγειν, καὶ περὶ τῶν αφορῶν ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ κατὰ τοὺς νόμους ἐξ ἴσου τοῖς ἰδιώταις κάζεσθαι. Et Tacitus: *Procurator Asiæ Lucillius Capito cusante prouinciâ, caussam dixit, magnâ cum adseuera-ne principis, non se ius nisi in seruitia & pecunias fami-res dedisse. quod si vim Prætoris vsurpasset, manibusque ilitum vsus foret, spreta in eo mandata sua, audirent tos.* Planè ergo priuati. tunc quidem. Nam posteà ius ceperunt *de fiscali saltem pecuniâ cognoscendi, vt æmonui. Idque Dio etiam adsignificans ait, οὐ γὰρ ἐξῆν τε. Hi posteriores Procuratores, multi erant, & sparsi r prouincias omnes: illi, pauciores dignioresque. Dio cipuas habere Proconsulum prouincias videtur ab ad-inistratione Procuratorum. Addit enim ad verba libri II. quæ supra, πλὴν καθόσον τοὺς φόρους οἱ ἀνθύπατοι, παρ' ἄρχουσιν ἐσπράσσουσιν. quasi Proconsules reditus col-gerint ipsi in prouinciis suis. Fallacia verba, quæ virum ctum nuper induxerunt, non me. Planissimè enim in oconsulum etiam prouinciis procuratores. Dio ipse cet, ἐς πάντα, inquiens, ὁμοίως τὰ ἔθνη τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ δήμου. id est, *in omnes gentes, tam quæ Cæsari quàm quæ pulo adtributæ.* Atqui prouinciæ omnes populi, Pro-nsulum fuêre. Vlpianus item de Off. procon. *Sanè,* quit, *si fiscalis pecuniaria caussa sit, quæ ad procurato-m principis respicit, melius fecerit si se abstineat.* cuius na & irrita monitio, si in Proconsulum prouinciis Pro-ratores nulli. Quæ ergo Dionis verborum vera mens? on alia, quàm Procuratorem in aliis quidem prouinciis nnes reditus colligere, quia omnes Cæsaris fisciq. sunt: in Proconsularibus non omnes, quoniam* vectigalia ædam vetera ipse Proconsul colligat in populi æra-um vsumque mittenda. Dictum satis, si addo; Procu-tores solius rei, Rationales posteà dictos, vt à prioribus is distinguerentur. quoniam illi rem publicam etiam; solam priuatam tractabant, rationesque pecuniæ incipalis.

*Etiã de lege Fabiâ. de plagiarijs ex constitutione Imp. M. Antonini.

Vlpian. l. 1 x. De offic. Procons.

An in procõsulum prouinciis procuratores?

Fuisse videri

Duplices in prouinciis quibusdã reditus.

* Quæ tamen videtur sustulisse Theodosius, & in fiscum suum vertisse. Vide Symmachum l. x. cap. quinquages.

Mox alias per prouincias, & in vrbe pleraque concessa nt.] In vrbe Equitibus Romanis latè datum ius. vti ab

Iurisdictio in vrbe apud quosdam Equites. Vt Præf Prætorio. Sed & Vigilũ, sæpe inter equites. de quorũ iurisdictione in Pandectis.

Augusto Mæcenati in Præfecturâ vrbis, vti Præfecto Prætorio semper: quia is ex Equite ad tempora Vespasiani. Sed & Procuratoribus Cæsaris in vrbe aliquod ius, extra res fisci. Vlpianus: *Frequens est etiam legis Fabiæ cognitio in tribunalibus Præsidum: quamquam quidam Procuratores Cæsaris vsurpauerint, quàm Romæ tam in prouinciis.*

Seruilij iudiciaria lex.

Seruiliæ leges.] Plures eo nomine: sed vna Iudiciaria, quam tulit Q. Seruilius Cæpio consul. de quâ Cicero sæpius, & Asconius.

C. Matius eques.

Idem vir doctissimus.

Amicus Augusti.

Matios posthac & Vedios.] Vedium intellegit Pollionem, & C. siue Cn. Matium. Etsi libri hîc omnes ineptè, *Macchyos*, vel, *Matthios*. C. Matij, qui inter amicos Iulij Cæsaris, mentio Suetonij cap. LII. *Quæ scire C. Matium, C. Oppium reliquosque Cæsaris amicos.* item Ciceroni ad Trebatium: *Quòd in C. Matij suauissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti.* Et quia Cicero elogio doctissimi ornat, censui olim eumdem esse cum illo qui Mimiambos & Iliada scripsit, quem Agellius Macrobiusque laudant, vt hominem impensè doctum. Sed tamen cum Cnæij prænomine: vti & apud Plinium Cn. Matius legitur inter amicos Augusti, lib. XII. *Cn. Matius ex equestri ordine Diui Augusti amicus.* Qui fortasse alius ab illo primo, & de quo hîc sermo. In lapide quodam geminatâ litterâ sculptum legi P. MATTIVS. CHARITON.

Procuratores initio, non aliud quàm Rationales.

Libertos quos rei familiari præfecerat.] Iuuare videtur eos qui Claudianum scitum ad Rationales tantùm referunt. Frustrà. Procuratores enim omnes primò rei familiari siue fisco præfecti, sed imago imperij quibusdam adiuncta.

Argiuos vel cum Latonæ parente.] Certissima emendatio est & elegantis ingenij clara index, quam à Iosiâ Mercero accepi: *Argiuos vel Cœum Latonæ parentem.* Pater enim eius deæ Κοῖος, vel Κεῖος. Hesiodus:

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνὴν,
Κυοσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο.

Et ab eo nomen ipsi insulæ datũ. At de Xenophonte quod additur, est ille medicus cuius Diogeni Laërtio mentio in fine Xenophontis Socratici: Τρίτος ἰατρὸς Κῷος.

Piratico

Piratico bello adiutum Antonium.] Capio non de cele- Pag. 268.
notoque Antonio, qui Triumvir: ſed de M. Antonio, Antonius curator oræ maritimæ.
Curator oræ maritimæ cum infinito imperi, ob ſub ini-
Piratici belli. de quo illud Salluſtij innotuit, *M. Anto-*
s perdundæ pecuniæ genitus, vacuúſque à curis niſi in-
ntibus. Vide Ciceronem, & Aſconium, in Verrem.

Byzantium in extremâ Europâ poſuere Græci.] Plera- Byzantium quis condidit.
: Hiſtoria Spartanis adſcribit conditam hanc nobilem
em, & fatalem imperiorum ſedem. Iuſtinus & Iſido-
à Pauſaniâ rege; Claudianus à Byzante quodam non
curè exſtructam vult: in Eutropium lib. II. —— *hòc*
cas Conſtantinúſque videbunt? In Ioanne Sarisba- De Sarisbarienſi, ſiue Salisberienſi, iudicium.
nſi de nugis Curialium (in quo centone multos pan-
purpuræ agnoſco, & fragmenta æui melioris) lego:
ilon Lacedæmonius iungendæ ſocietatis cauſâ miſſus
rinthum, duces & ſeniores populi ludentes inuenit in
â. Infecto itaque negotio reuerſus eſt, dicens ſe nolle glo-
m Spartanorum, quorum virtus conſtructo Byzantio
reſcebat, hac maculare infamiâ, vt dicerentur cum
atoribus contraxiſſe ſocietatem. At alij non conditam à
uſaniâ, ſed ſaltem expugnatam tradiderunt; inter quos
milius Probus.

Quòd priores illuc aduecti, præuiſâ locorum vtilitate,
ora legiſſent.] Ad ſententiam fortaſſe aptius, *parum* Chalcedonij cur cæci dicti.
â locorum vtilitate. Ideò enim cæci, oraculo dicti.
ud Strabonem denarrata tota res, lib. VII. τὸν Ἀπόλλω,
quit, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βοζάντιον ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ
γαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρηστηριαζομένοις, προστάξαι
ιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπ' ἐναντίον τῶν τυφλῶν. τυφλοὺς καλή-
σαι τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτι πρότερον πλεύσαντες εἰς τοὺς τόπους
έντες τὴν πέραν κατασχεῖν, τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, εἵλοντο
ὴ λυπροτέραν. Habes eadem in Herodoto, libro IIII.
i quòd illic dictum hoc & ſcomma in Chalcedonios
egabyzo Satrapæ tribuit. Septemdecim autem annis
nditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam
ditum.

Quia piſcium vis in Pontum erumpens] Falſa lectio:
mnata ab hiſtoriâ, & à libris. Nam libri omnes, *vis* Correctus Tacitus.
ſcium in Metapontum erumpens. Ex quîs verè corriges,
piſcium innumera Pontum erumpens. Ita ſcilicet res

 eſt.

Pelamydes vbi natæ. Vbi captæ.

est. copia ista piscium (Pelamydes sunt) non intrantes è mari Ægæo Pontum, vt vulgata lectio suadet, sed exeuntes erumpentesque capiuntur. Fœtura enim eorum in paludibus Mæotidis est; atque inde adulti, grege facto, Pontum Propontidemque intrant. atque ibi captura. Strabo clarè lib. VII. super hac ipsâ re atque pisce: γεννᾶται οὖν τὸ ζῷον, (Pelamydem intellegit) ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος. ἰσχύσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγεληδὸν, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ᾐόνα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας. Et post pauca addit: ἐπειδὰν δὲ ἤδη συνάψῃ ταῖς κυανέαις, καὶ παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς, λευκή τις πέτρα προσπίπτουσα φοβεῖ τὸ ζῷον, ὥστ' εὐθὺς εἰς ἐπιπεραίαν τρέπεσθαι. παραλαβὼν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν, ὄντων πρὸς τὸ τὸ ἐκεῖ ῥεῦν τῆς θαλάττης, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ κέρας τετράφθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. Eademque ex Aristotele colliges lib. VIII. De Historiâ animalium, cap. XIII. Pliniani codi-

Menda in Plinio.

cis mendam non sileo in hac narratione lib. IX. cap. XV. *Est in Euripo*, ait, *Thracij Bospori, in ipsis Europam Asiámque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, à vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius adspectu repentè territi, semper aduersum Byzantij promontorium, ex eâ causâ appellatum Chrysoceras, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magnâ Chalcedonis penuriâ. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt secundo fluctu exeant è Ponto: nec nisi intrantes Pontum Byzantij capiuntur.* Quid? non capiuntur nisi intrantes Pontum? contrà antè dixit, capi exeuntes è Ponto, non intrantes. quod verissimum est. Itaque alij vice Ponti, *Propontidem* substituunt: Pincianus totum locum rescribit cōfidentiùs, *nec nisi infantes tunc Byzantij*

Arbitrio nostro, sublata.

capiuntur. Fortasse verius, simplicius certè, *intrantes portum Byzantij*, vt ad ipsum oppidum, & in portu fuerit ea captura. Nam Cornu illud ad quod deferebantur, fuit προσεχὲς τῷ Βυζαντίῳ τείχει, vt Strabo ait: imò, vt Pli-

Cornu, & ad id portus Byzantiorum.

nius, in ipso illo promontorio quod Cornu vocant, Byzantium vrbs. Atque ibi in multos sinus scissum, tamquam ramos (εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ πηλαμὺς ἁλίσκεται) faciebat vrbi illi portum. Strabonem vide.

* Ad correctionem nostram, & exitum piscium è Ponto, facit valdè Sallustij locus, apud Seruium lib. IV. & Iuuenalis interpretem Sat. IV. *Quâ tempestate vis piscium Ponto erumpit.* Tamen, ne callidè dissimulem, vulgatam lectionem D. Ambrosius affirmare videtur, Hexaëm. lib. V. cap. X. *Pisces,* inquit, *ex plurimis locis, à diuerso sinu maris, innumeri, velut communi consilio conuenientes, coniuncto agmine flatus Aquilonis petunt, & ad illud Septentrionalium mare partium quadam naturæ lege contendunt. Dicas, si ascendentes videas, rheuma quoddam esse. ita proruunt, fluctúsque intersecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes* Sed mox addit, ingruente hieme, & postquàm ibi fœtificauerint, immenso agmine regredi. Vide locum : & vtramuis lectionem defendi posse, tu defendes. Vtrauis lectio proba.

Thracio Bosporanóque bello recens fessos.] Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis gestum, duce Poppæo Sabino; Bosporanum, quod cum rege Mithridate. De illo, noster lib. IV. de hoc, suprà, isto ipso libro. Pag. 269. Bellum Thracium & Bosporanum.

Fastigio Capitolij examen apum insedit.] Quod semper inter portenta : cùm visum loco insolenti. Silium Italicum emendari velim libro VIII. de prodigiis quæ ante pugnam Cannensem : Examina apũ, mali ostenti. v. 636.

> *Obseditque frequens castrorum limina bubo:*
> *Nec densæ trepidis absunt se inuoluere nubes*
> *Cessarúntque aquilis : non vnus crine corusco*
> *Regnorum euersor rubuit lethale cometes.*

Scribique : *Nec densa trepidis apium se inuoluere nubes Cessarunt aquilis.* Nubes apium, examina vocat, quæ insederunt signa. Quod sequitur, *Suis fetus editus* libris omnibus erat, *fetum editum* : & fortasse nominandi casu sic dixerint etiam antiqui. Silius Italicus emendatus. Fetum, genere ñeutro.

Perditâ prius Domitiâ leuibus & muliebribus caussis: quia Lepida minore Antoniâ genita, auunculo Augusto, Agrippinæ sobrinæ prior.] Nemo tam inconspectus in legendo, qui vitium non videat malè hærentis & incoibilis orationis. Domitia, inquit, perdita est : & subdit quasi de aliâ, quia inter Lepidam & Agrippinam æmulatio exercebatur. Corrige verò, & reduc aberrantem vocem: *per-* Transpositum verbum.

ditâ prius Domitiâ Lepidâ leuibus & muliebribus caussis: quia minore Antoniâ genita. Scilicet Cn. Domitio duas fuisse filias, quarum vtraque Domitia gentis nomine dicta: sed minor, de quâ hîc, discriminandi caussâ, cum * Lepidæ cognomine. Ea nunc ad mortem adacta. Suetonius Nerone, cap. VII. *Amitam Lepidam ream testimonio coràm adflixit, gratificans matri à qua rea premebatur.* At Domitia altera superuixit, & mentio eius lib. XIII. estque veneno sublata à Nerone, paullo post mortem matris. Vide Suetonium Ner. cap. XXXIV. & Xiphilinum.

Domitiæ duæ.

* Est illa ipsa Lepida quæ mater Messallinæ, vt docui suprà: quæ etiam Ap. Silano pòst nupta fuit.

Minore Antoniâ genita.] Culpant me quòd non scripserim, *maiore*. Non me, sed Tacitum. Ita enim iterum sensit scripsitque noster lib. IV. Annal. *Cn. Domitius electus cui minor Antonia Octauiâ genita in matrimonium daretur.* At enim Suetonius & Plutarchus aliter. Quid ergo? nouum est, vt dissensus aliquis scriptorum sit? Et tamen Plutarchus clarè id non dicit: clarè Suetonius, fateor, plus vno loco. sed cur arbiter ego inter eos sim? Soluo me iudicatu isto; & bono veterique ritu, iuro mihi non liquere.

Ex Dione LX. De maiore minoreq. Antoniâ, Tacitus apertè Suetonio dissidet.

Agrippinæ sobrinâ prior.] Siue quod Iurisconsulti suggerunt, *sobrinâ propior*: etsi eadem vis alteri illi voculæ. Lepida autem Germanico patri Agrippinæ, consobrina fuit. Filiæ ergo Germanici, Lepida sobrinâ propior. Res satis clara ex Stemmate nostro Augusti.

Sobrina propior, quæ.

Impudica, infamis, vinolenta.] Malim, *violenta*: vt superba & commota animo vtraque fuerit. De vini notâ nihil legi.

Quòd coniugium principis deuotionibus petiuisset.] Id est, coniugem. Nam vt Claudij coniugium ipsa ambierit, non lectum. Abusæ ergo vetitis artibus ad perniciem Agrippinæ. Sic Seruitium pro seruo, & matrimoniū pro matronâ * alibi notaui, & Clientelas pro clientibus in Tacito.

Coniugium, pro coniuge.

* In Liuio lib. X. *Et connexis plebeis matrimoniis, conquesta de iniuriâ patriciarum*, &c.

Pares iterum accusandi caussas esse, si Nero imperitaret. Britannico successore, nullum principi meritum.] Ita hæc distinguenda sunt: etsi suspecta mendi.

Sinuessam pergit.] Sinuessanæ aquæ lib. I. Historiarum, & Plinio lib. XXXI. commendatæ, ob vim quamdam salubrem.

Pag. 270.

Inferre

Inferre epulas & explorare gustu solitus.] Sic lib. XIII. *ia cibos potúsque eius dilectus ex ministris explorabat.* ui id munus, is passim in lapidibus dicitur, Prægustar: in quodam etiam, A. POTIONE. Athenæus lib. IV. νῦν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προγεύστην, τότε οἱ Ἕλληνες προθην ὠνόμαζον. Mos qui liberâ rep. ignotus Romanis: iem tamen cœpisse coniicio ab Augusto, non vano armento lapidis qui Romæ:

Prægustator, viris principibus.

Quando is mos cœpisse videatur.

GENIO
CAELI. HERODIAN.
PRAEGVSTATOR
DIVI AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
HORTIS SALLVSTIANIS
DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
M. COCCEIO. NERVA
C. VIBIO. RVFINO COS.

enuitque Tiberius, de quo lego: TI. CLAVDIVS. LAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRAEGVSTAOR. & deinceps alij. Traductum morem opinor à ersis maximè, de quîs Xenophon lib. I. παιδείας. οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες π' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι, καρροφοῦσιν, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. bi & ritum habes prægustandi.

Traductum à Persis esse.

Promisso donatiuo ad exemplum paternæ largitionis.] romisit ergo viritim *quinadena sestertia.* vt Suetonius in laudio expressit cap. x. siue vt Iosephus, *quina millia rachmarum.* Nam quod olim ex Dione dixi, de centeis nummis: erraui. ea enim donatio à Claudio vsurpata ngulis deinceps natalibus imperij sui.

Pag. 271. Claudij & Neronis largitio.

AD LIB. XIII. ANNALIVM.

PRIMA *nouo Principatu mors Iunij Silani.*] Crebra in historiâ horum temporum mentio Silanorum, & onfusa: quæ, cautio mihi est, ne turbet iuuentutem. Eâ re, non

Pag. 273.

re, non ſtemma quidem eius familiæ ponam (arduus ille & fortaſſe vanus labor:) ſed illuſtriſſimos quoſque, quo Imperatore, quoque exitu fuerint, exſequar, cum temporum notâ. Exordio à Tiberio principe: quia quæ ſuprà, nihil ad Spartam meam.

Silanorum aliquot collectio.

C. Silanus.

C. IVNIVS. C. F. SILANVS. Conſul fuit cum P. Cornelio Dolabellâ anno DCCLXII. ſub Auguſto: Proconſul Aſiæ, ſub Tiberio, damnatuſque repetundarum & proiectus in Cytheram inſulam. Tacit. lib. III. Annal.

M. Silanus.

M. IVNIVS M. F. SILANVS. Conſul fuit ſub Tiberio, DCCLXXI. Proconſul Africæ fuit, auctore Tacito lib. IV. Hiſtor. *Mox C. Cæſar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens.* Socer fuit Caij Caligulæ, & ab eodem interfectus. Suetonius cap. XII. & XXIII. item Dio.

D. Silanus.

D. IVNIVS M. F. SILANVS, Marci prioris frater. Is adulter in Iuliâ nepte Auguſti, in exſilium iuit; rediitque per gratiam & potentiam M. fratris ſui. Fuit poſthac in vrbe, neque honores adeptus eſt. Tacit. libro III. Annal.

Appius Silanus.

AP. IVNIVS SILANVS. Conſul fuit ſub Tib. anno DCCLXXX. Conſocer Claudij dicitur Suetonio, propter L. Silanum filium eius Octauiæ ſponſum. Proconſul Hiſpaniæ, & maritus Lepidæ matris Meſſallinæ. à Claudio, incerto crimine, occiſus. Dio LX. Sueton. cap. XXIX. & XXXVII.

M. Silanus, qui maiore natu quàm Lucius.

Eius duo filij L. SILANVS, & M. SILANVS. Lucius, gener Claudij fuit, Octauiæ ſponſus, Agrippinæ artibus ad mortem actus. Marcus conſul fuit cum Valerio Aſiatico, anno DCCXCIX. in quo error inſignis Onufrij, qui Aſiatico collegam dat Meſſallam. quem Dio refutat & Faſti Græci. Proconſul Aſiæ fuit, & à Nerone nunc interfectus. De eo Plinius lib. VII. *Diuus Auguſtus, in reliquâ exemplorum raritate, neptis ſuæ nepotem vidit genitum quo exceſſit anno, M. Silanum: qui cùm Aſiam obtineret poſt conſulatum* (malim ſcribi, *proconſulatu*) *Neronis principis ſucceſſione, veneno eius ſublatus eſt.* Etſi Plinius ſcelus hoc Neroni adſcribit, quod noſter reiicit in matrem.

Plinius obiter correctus.

Fuit

Fuit & D. IVNIVS SILANVS, consul anno DCCCVI.

Segnis & dominationibus aliis adeò fastiditus, vt C. Ca- pecudem auream eum appellare solitus sit.] Vereor vt iptori nostro constet ratio. Non enim in hunc M. Sila- Taciti σφάλμα. m expetit Caij dictum: sed in illum alterum, qui eius cer. Dio clarè: ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μάρκος Σιλανὸς, δὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, τὸν κατεχρήσατο. ὁ δὲ Γάϊος τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς περιεπηλάκιζε, (καίτοι οὕτω καλῶς περὶ αὐτοῦ φρονῶν, ὥστε καὶ χρυσοῦν τὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως μηκέτι πρῶτος ἐπιψηφίζοι, &c. Cui vt adsentiar, ætas Silani me inducit. Natus im est extremo, vt Plinius ait, Augusti anno: à quo hunc diem anni dumtaxat quadraginta sunt. Non go in eâ ætate hic adolescens formidini aut contemptui is dominationibus esse potuit, cuius adhuc οὐδεὶς λόγος. d vt in homine Tacitus, sic in dicto aberrat Græcus. Pu- Et in eâdem historiâ, Dionis. : enim laudis honorisque fuisse: quod reuerâ probri it, & falsè iactum in hominem diuitem, sed ignauum, betem, ouiculam meram.

Fratri eius L. Silano.] Conuenit cum historiâ: tamen ori scripti, *C. Silano.*

Quippe & Silanus D. Augusti abnepos erat.] Præit ad Ab Augusto deductus Silanus. emma aliquomodo Plinius, qui eum nepotem scribit ugusti neptis. Atqui Augusto è Iuliâ filiâ neptes duæ, lia & Agrippina. E Iuliâ hunc deriuo, hoc modo:

LIA, Aug. F. ui vir . Agrip- pa.	IVLIA, cui vir L. Æmilius Paullus. Suet. Aug. c. LXIIII.	ÆMILIA LEPIDA pro- neptis Augusti. Suet. cap. XXVI. in Claud. cui vir AP. Iunius Silanus. claro argumento, quia Sueton. eum consocerum Claudij vocat. Postea tamen alteri Lepidæ maritus, quæ mater Messallinæ. Ex Dione.	M. SILANVS de quo hic. L. SILANVS Claudij gener.

Stemma hoc satis certum est. Ne fallat te tantùm Dio, Lepida Domitia, secunda Appij vxor. ui Lepidam matrem Messallinæ, vxorem tribuit Appio: d sub finem vitæ. At M. ille Silanus Augusti abnepos genitus

genitus fuit viuo Augusto. Appium hunc Silanum intellegit Augustus in epistolâ quadam, vocatque ad finem Claudij ob hoc matrimonium, apud Sueton. Claud. cap. IV. *Curare eum ludis Martialibus triclinium sacerdotum non displicet nobis, si est passurus se ab Silano filio homine sibi adfini admoneri, nequid faciat quod conspici & derideri possit.*

P. Celerius.

P. Celerius eques Romanus.] Infrà, *P. Celer* dicitur. *P. Celerem accusante Asiâ, quia absoluere nequibat Cæsar, traxit, senectâ donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, vt memoraui, Silano proconsule.* Hìc ergo corrige.

Pag. 274.
Signum militiæ à Tribunis datũ militi.

Signum more militiæ petenti Tribuno dedit] Signum siue Tessera semper Tribunis data, etiam rep. antiquâ. Liuius lib. XXVIII. *Forma tamen Romanorum castrorum constabat, quòd Tribunos & iura reddere in principiis sinebant, & signum ab iis petebant, & in stationes ac vigilias ordine ibant.* Dabatur à Consule, Prætore, eóve qui exercitui toti præerat.

Tribunis ipsis à Duce.

Idem Liuius: *In Prætorio tetenderunt Albius & Atrius, classicum apud eos cecinit, signum ab iis petitum est.* At Prætorij Tribunus à solo Principe.

Aut Romæ ab Imperatore.

Ideò suprà lib. I. inter signa accepti imperij Tacitus posuit: *Defuncto Augusto signum prætoriis cohortibus vt Imperator dederat.* Formam dandæ tesseræ petendæque in parte expressit Appianus IV. Ciuilium: καὶ ὁ Λεύκιος, inquit,

Ratio dandæ tesseræ.

ἔπεμψε τοὺς χιλιάρχους τὸ σύνθημα τῷ στρατῷ ληψομένους παρὰ τοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ ἔφερον αὐτῷ τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ, καθὰ καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ τοὺς αἰτοῦντας τὸ σύνθημα χιλίαρχον, ἐπιδιδόναι τῷ βασιλεῖ βιβλίον ἐφήμερον τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ παρόντος.

Cur sic dicta.

Atque olim ea data videtur sine voce, inscripta vel insculpta breui ligno; vnde Tesseræ nomen. de quo Polybium adi lib. VI. at sub Impp. vocale id signum. Dabant autem plerumque nomina deorum, aut heroum: etiam Græci.

Deorum nomina crebra pro signo.

Pausanias lib. X. *Cùm vtrimque à ducibus de more militi tessera darentur, fortuitu ad oraculi verba apposita data sunt, à Thessalis Itonia Minerua, à Phocensibus gentis auctor Phocus.* Etiam Persæ, si Xenophonti fides libro VII. παιδείας. & III. vbi à Cyro tessera data Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. aut Ζεὺς σωτήρ. Suetonij loci bini non sani in hac re. alter Cal. cap. LVIII. *Signum*, ait, *more militiæ petisse: & Caio Iouem dante, Chaream exclamasse, Accipe ratum.*

ratum. vbi restituo magnanimi viri vocem litterâ additâ, ...ccipe * *iratum.* alter cap. LVI. *Solitus modò signum pe... nti, Priapum aut Venerem dare; modò osculandam ma... um offerre formatam commotamq́; in obscænum modum.* ...ibri vett. *commitamq́;*, aut, *cammatámque.* Scribo, *gam... atámque.* Gammata manus, insertis commixtisq́ue di... tis ad formam eius litteræ: qui mos in Italiâ & nunc. ...c lapides Gammati, non solùm qui insculptum Gamma ...abebant, sed qui litteram eam exprimebant transuersi. ...criptor Gromaticus: *Solent termini occurrere, qui lapi... es tam longiores sunt quàm qui latiores sequendi: hoc est, ...ut si cursum dirigunt lineares, aut si gamma faciũt trans... ersi.* Malo etiam in Suetonij verbis, *obscænum nodum,* ...uàm *modum.* Facit ad lucem infamis huius signi Lam... ridij locus Eligabalo: *Neque vnquam verbis pepercit ...famibus, cùm & digitis impudicitiam ostentaret, nec vllus ... conuentu & audiente populo esset pudor.* Scies amplius ...ı tiro, Tesseram duplicem fuisse: vnam quæ ad excubias, ...teram quæ ad pugnam. De postremâ Tacitus lib. III. ...ist. *Eadem vtrâque acie arma: crebris interrogationibus ...otum pugnæ signum.*

Suetonius correctus.
* Solemus enim quibus malè precamur cupimúsque factum, Iouem iratũ optare.
Iterũ is correctus.
Gammata manus, Italorum ritu.
Gammati lapides.
Tessera duplex.

...*Decreti & à Senatu duo lictores, Flaminium Claudiale.*] ...t Liuiæ decretus lictor tantùm vnus, & idipsum recu... ante Tiberio. Flaminium Claudiale quomodò ad ho... estandam facit Agrippinam? Credo vt ipsa Flaminia ...laudij esset: exemplo Liuiæ quæ Augusti. Nam eam ...cerdotem Augusti fuisse docui ad lib. I. velimq́ue addi ...aterculi locum, quem viri docti emendare conati fru... ...rà, lib. II. *Liuia Romanarum eminentissima, quam po... ea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad eos ...cerdotem ac filiam.* Legunt, *quin transgressa ad deos sa... rdotem penè habuit ac flaminem.* quasi ad Liuiam ipsam ...ferenda sint, quæ mortua cælesti religione culta per fla... ...ines ac sacerdotes. Campas loquuntur & floccos: tu ...ge mecum, *quam transgressi ad deos.* Liuia enim est, Li... ...ia, quæ mariti sui in deos relati & sacerdos fuit & filia. ...atis dictum suprà.

Agrippina Flaminia Claudij.
Correctus Velleius.

C. Cæsaris turbata mens dicendi vim non corrupit.] Qui ...tiam libros scripsit De arte dicendi vt vult Suidas: Γαΐος ...αίσαρ ὃς ἐπεκλήθη Καλλιγόλας, ῥητορικὴν τέχνην ἔγραψε

Caligulæ libri de Arte dicendi: vt Suidas vult.

ῥωμαϊ-

ῥαμφαλκῶς. quem tamen puto ego falli: eoſque Germanici fuiſſe.

Pag. 275. Publicæ Prouinciæ, ſiue populi.

Publica prouincia adſiſterent.] Spectat ad diuiſionem Auguſtæam. Claudius pleraque omnia ad ſe traxerat: at Nero populi prouincias (eæ enim publicæ) earumque controuerſias ſolis Conſulibus curæ fore: ſe Cæſarianis prouinciis, in quibus exercitus, velle conſulere prædixit.

Oratio Neronis in argentum inciſa.

Illi patrum aditum præberent.] Non muto. Conſules, inquit, præbeant prouincialibus aditum Patrum. At hæc oratio Senecæ adeò grata Patribus, ait Xiphilinus, ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἀρχαῖς ἀναγινώσκεσθαι ψηφισθῆναι: *vt in argenteam columnam inciſa ſit, & Kalendis anni noui cùm Conſules ineunt ex decreto deinceps lecta.* Nec nouum id Senatus decretum: excipio de argento. Nam & anteà ſemper Principum orationes in æs inciſæ, & Kalendis Ian. recitatæ. Morem quem non nimis notum ſuggerit mihi Dio lib. vltimo: τότε δὲ λόγους τινὰς ἐν τῇ νουμηνίᾳ τοῦ τε Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου κατὰ δόγμα ἀναγινωσκομένους, ὥστε καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας τοὺς βουλευτὰς παραμεῖναι, ἔπαυσεν, ἀρκεῖν εἶναι φήσας, ἐν ταῖς στήλαις αὐτοὺς ἐγγεγράφθαι. id eſt: *Cùm legerent in Senatu Orationes quaſdam Auguſti & Tiberij ex decreto, ita vt ad veſperam Senatus detineretur, legentes Claudius inhibuit: ſufficere dicens, quòd ea in columnis inciſa eſſent.*

Anteà Principum orationes in æs.

Plinius illuſtratus.

Lucem hinc do Plinij Panegyrico: *Acclamationes noſtras,* inquit, *nequa interciperet obliuio, P.C. in publica acta mittendas, & incidendas in ære cenſuiſtis. Antè Orationes principum tantùm eiuſmodi genere monumentorum mandari æternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtræ parietibus Curiæ claudebantur.* Et ab hoc ritu eſt, quod Q. Haterius apud Tacitum lib. III. cenſet *eius diei Senatusconſulta aureis litteris in curiâ figenda:* Ingerunt & Iuriſconſulti, apud quos locis aliquot Orationes hæ Principum laudatæ. Sed nec ab aliâ cauſâ eueniſſe crediderim, quòd Claudij oratio Lugduni noſtro æuo reperta in tabulâ æris.

Quæſtoria munera.

Ne deſignatis quidem Quæſtoribus edendi gladiatores neceſſitas eſſet.] Pertinet ad abolendum Claudij ſcitum, qui, auctore Dolabellâ, ſanxit *ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecuniâ eorum qui Quæſturam*

ra adipìscerentur; ait Tacitus lib. XI. Vbi suspecta vox, adipiscerentur. Cur enim hic ἐμφατικῶς scriptum, *Ne designatis quidem*: nisi quia anteà ex eâ sanctione, dabant etiam Candidati? Atque ita in Lampridij Alexandro leg.: *Quæstores candidatos* (malim *Quæstura*) *ex suâ pecuniâ iussit munera populo dare, sed vt post Quæsturam Præturam acciperent.* Ceterùm hoc Neronis decretum aboleuit iterum Domitianus: de quo Suetonius cap. IV. — Taciti suspecta iure verba.

Qui in palatium ob id vocabantur.] Puto in templum Apollinis Palatini. Suprà lib. II. *Quattuor filiis ante limen Curiæ adstantibus, cùm in Palatio Senatus haberetur.* — *Vide Sueton. Aug. c. XXIX.

Vt adstaret abditis à tergo foribus velo discreta.] Melius *obditis*. Intellegit autem vela quæ prætenta foribus: quibus etiam Claudius se texit. Sueton. cap. X. *Prorepsit ad solarium proximum, intérque foribus prætenta vela se abdidit.* Et Eligabalus, narrante Lampridio: *Subito militum strepitu exterritus, in angulum se condidit, obiectúque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, se texit.* Talis Pollux describit lib. X. πρὸ μὲν τῶν κοιτώνων ἐπὶ ταῖς θύραις παραπετασμάτων σοι δεῖ, εἴτε ἁπλοῦν εἴη τὸ παραπέτασμα δικὸν ἐξ ὀθόνης, εἴτε καὶ πολύχρουν. Id velum leuabatur, in admissionibus. Seneca, epist. LXXXI. *Non crepuit subinde ostium, non alleuabatur velum.* Lampridius in Alexandro: *Salutabatur quasi vnus de Senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis.* Inde apud Ic^tos^ caussas cognoscere leuato velo; id est palàm omnibus admissis, l. V. C. De naufragiis: *De submersis nauibus decernimus vt leuato velo istæ caussæ cognoscantur.* Ad hæc & talia vela facit lapis vetus Romæ: — Vela cubicularia. — Leuari solita venienti. — Leuato velo cognoscere.

TI. CL. THALLVS. — Velaria.
PRAEPOSITVS VELARIORVM
DOMVS AVGVSTIANAE.

Erant tamen & alia vela in cænationibus arcendi frigoris, itemque ornatus caussâ: de quibus Seneca lib. IV. Quæst. Natur. & Tertullianus De habitu muliebri.

Quod visum arceret, aditus non adimeret.] Imò verò adimebat aditus: nec adiri conspicive Agrippina voluit. Scribo, *auditus*, verissimè. — Correctus Tacitus.

Escendere suggestum.] Probissima vox, & repperi ita in Farnesiano: sicuti paullo pòst in Vatic. *anquirebant.* — Escendere.

Nemo autem tinctus hac meliori litteraturâ, cui non iſta hodie nota.

Pag. 276. Agrippa rex.

Duos veteres reges Agrippam & Iocchum.] Agrippam intellegit Agrippæ filium, cognomento Iuniorem: qui Galilææ, Trachonitidis, & partis Iudææ rex. de quo Ioſephus lib. XX. ſatis. Sed Iocchus iſte quis? Vtrum *Bocchus* reſcribendum? an potiùs, expletâ voce, *Antiochus?*

Antiochus rex.

Quod verum cenſeo. Intellegit Antiochum regem Commagenes & in parte Ciliciæ. de quo Ioſephus libro XIX. Ἀντίοχον δὲ ἣν εἶχεν βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινὶ, καὶ Κομμαγηνῇ δωρεῖται. Et Dio lib. LX. Confirmat eam ſcripturam noſter infrà, qui in auxiliis Corbulonis Antiochum nominat: iteratque hoc mandatum. *Simul*, inquit, *Antiochum regem monet proximas ſibi Præfecturas petere.* Vaticano tamen eſt, *Lochium.*

Ariſtobulus rex.

Minorem Armeniam Ariſtobulo.] Ioſephus XX. τὴν δὲ μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν, Ἀριστόβουλος Ἡρώδου τοῦ Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. & addit, id factum τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, conuenienter planè cum Tacito.

Soæmus rex.

Sophenem Sohemo.] Neſcio an idem ſit qui à Caio conſtitutus Arabum Ituræorum rex, auctore Dione. Sed apud eum Σοαῖμος dicitur: & fortaſſe ita hîc ſcribendum.

Quadratum Vinidium,] Numidium, vt ſuprà.

Pag. 277. AEgææ opidulum.

Apud Egas ciuitatem Ciliciæ.] Libri mei, *Ægæas*, & rectè. Id enim Ciliciæ opidum. Strabo, μετὰ δὲ Μαλλὸν Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον. id eſt: *Post Mallum Ægææ opidulum, quod ſtationem nauibus habet.*

Externi mores, ad ſpeciē.

Super experientiam ſapientiámque, etiam ſpecie inanium validus.] Reſtitui, meo animo, verè. Corbulo, inquit, non ſolùm verâ virtute ſapientiaque magnus, ſed etiam animos allicere peritus ſpecie inanium; id eſt, geſtibus, verbis, habituque externo. At noſtri Cenſores quàm hîc mente, vt ait ille, exſensâ! Beatus legit, *ſpe animûm validus.* pro animorum inquit. Vertranius, *ſpe immanium,* ſcilicet rerum. Cum bonâ gratiâ, abite quæſo, & cucurbitas pingite.

Quo bellum ex æquo modo parare.] Niſi fallor, τὸ *modo*, παρέλκει.

Ob res à Quadrato & Corbulone geſtas laurum faſcibus Im-

us Imperatoriis addi.] De fascibus Imperatorum siue
rincipum (nec enim alios hîc intelleges) docebo iuuenes:
ors fuit, & quosdam senes. Olim non nisi magistratus
opuli Romani, aut qui cum imperio in prouinciis, fasci-
us vsi. Quid ergo Princeps in vrbe, si nullum gereret or-
inarium magistratum? Nihilo secius fasces duodecim
li. Origo rei ab Augusto; cuius honori Senatus decreuit
nno vrbis DCCXXXV. vti Consulari potestate semper
sset, fascibusque duodecim vteretur. Dio LIIII. ὁ δὲ Αὔ-
γουστος τὴν τῶν ὑπάτων ἐξουσίαν διὰ βίου ἔλαβεν, ὥστε καὶ ταῖς
δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχοῦ χρῆσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀεὶ ὑπα-
τευόντων ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθέζεσθαι. Eumque morem
enuerunt * Principes secuti: ita vt laurum tamen fasci-
bus non adderent, nisi in victoriâ: vti hîc factum. At
tatim per adulationem irrupit, vt omnium Principum
fasces, & semper laureati essent. eaque notâ maximè di-
tinctus à vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano li-
bro VII. εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπὴ, τῶν μὲν στρατιω-
τῶν καὶ δορυφόρων προϊόντων. αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ
ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτι-
κῶν. Capitolinus in Maximinis: *Inde Carthaginem venit
cum pompâ regali, & protectoribus, & fascibus laureatis.*
Quando id cœperit, ignoro: paullatim quidem non so-
lùm laureati admissi fasces, sed & aurati. Claudianus Pa-
negyrico in VI. consulatum Honorij, v. 644.

—— agnoscunt rostra curules
Auditas quondam proauis: desuetáque cingit
Regius auratis fora Fascibus Vlpia lictor.

Cùm in acta principum iurarent.] Non vt receptum,
principis. Iurabant enim in acta non vnius qui imperita-
bat, sed & priorum. Dicam multa ad lib. XVI.

Plautium Lateranum.] Suprà lib. XI.

Vel iactandi ingenij.] Contaminarant impuræ manus,
causâ iactandi. At vox ea eleganter abest Vatic.

Liberta cui vocabulum Acte fuit.] Ex Asiâ oriunda
mulier: cuius genus Nero (vt splendorem ei adstrueret)
ad Attalum regem porrigebat. Xiphilinus.

Penitus irrepserat, per luxum.] Scribe, *irrepserant.*
ad Senecionem enim pertinet & Othonem: non ad
Acten.

Principi semper XII. fasces.

* Imò Domitianus XXIIII. sumpsit. Suet.

Fasces ij semper laureati, ad notam imperij.

Postea & aurati.

Pag. 278.

Iuramentum in principum acta.

Acte liberta.

Ne seuerioribus quidem amicis.] Libri scripti, *iunioribus.*

Exueret obsequium in matrem, Seneca' que permitteret. Hærere me iubent libri. Nan Farnes. *seq; neci permitteret.* Vatic. *seq; permitteret.* addito superius, *neci.* Nec sententia quidem ad meum gustum. Cogitemus.

Annæus Serenus.

Ex cuius familiaribus Annæus Serenus.] Qui Præfectus vigilum Neronis. Plinius lib. XXII. *Fungi familias nuper interemêre & tota conuiuia, Annæum Serenum Præfectum Neronis vigilum & Tribunos & Centuriones. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi?* De hoc amico suo capiendus Seneca, epistol. LXIV. *Hæc tibi scribo, is qui Annæum Serenum carissimum mihi tam immodicè fleui, vt quod minimè velim, inter exempla sim eorum quos dolor vicit.* Et inscripsit eidem libros suos De Tranquillitate monumentum amoris.

Pag. 279.
Pallas à rationibus.

Demouet Pallantem curâ rerum.] A rationibus Claudij fuit, ex Suet. cap. XXVIII. & lapide, in quo sculptum PALLANS. CAES. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS.

Pariare, & pares rationes habere.

Paresque rationes cum rep. haberet.] Id est, (vti Iurisconsulti loquuntur) vt pariator esset, siue ἀλοίπαστος: nec reliqua vlla haberet. Sic parem rationem facere Seneca dixit, lib. II. epist. & lib. VI. De Benef. cap. XL. item Iurisc. l. vlt. De doli except. l. XX. De manum. testam.

Pag. 280.
Burrus, manu debilis.

Inde vilis rursus Burrhus.] Vatic. *bibil.* Suspicari possis, num *debilis*, legendum. Debilitas enim loco probri, quia & sacris olim arcebantur, & decreto Augusti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipso Burrho, *Truncâ scilicet manu.* Suspectum æquè, τὸ *rursus*, quòd hic nulli rei. Puto fuisse, *rufus*: glossema scilicet ad cognomen

Burri cognomen, quid.

Afranij, Burrhus. Nam Latini Burrum, rufum dicebant, à Græco. Glossæ: *Burrum*, ξανθόν, πυρρόν. Vide Festum.

Truncâ scilicet manu.] Agricola adnotauit, *tunicatâ manu.* à sene, an à libris? Et sanè videntur mollitiam Burrho obiectare & tunicas manicatas.

Saturnale ludicrum in creando rege.

Festis Saturno diebus inter alia æqualiũ ludicra regnum lusu sortientium.] Interpretes ad illustrationem loci adferunt, quæ Pollux scribit lib. IX. Βασιλίνδα, inquit, ἐστὶν ὅταν διακληρωθέντες, ὁ μὲν βασιλεὺς προστάττῃ τὸ πρακτέον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πανταχόθεν ἀπικπονεῖ. Magis facit

Arriani

riani locus lib. I. Dissertationũ Epicteti: Ἐν σατουρναλίοις λογχεβασιλεύς. ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδίαν. προσ-τάσσει, σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ᾆσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἔλθε. ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδία id est: *Saturnaliũ diebus rex legitur. lubet enim ludere hunc lusum. Is imperat, Tu bibe, misce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne meâ causâ soluatur ludus.* Et maximè Luciani in Saturnalibus: ὁρᾷς ἤδη τὸ ἀγαθὸν, ἔτι καὶ βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων γενέσθαι, ὡς ἀστραγάλῳ κρατήσαντα. ὡς μήτε ἐπιταχθείης γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάττειν ἔχοις, τῷ μὲν αἰσχρόν τι περὶ αὑτοῦ ἀναβοῆσαι, τῷ δὲ γυμνὸν ὀρχήσασθαι, καὶ ἀράμενον τὴν αὐλητρίδα ἐς τὴν οἰκίαν περιελθεῖν. *Vides* (inquit apud Græcum Saturnus magnificans suum regnum) *quantum bonum sit regem inter omnes eligi, si viceris talo. Cùm neque quisquam tibi ridiculum aliquid imperet, & tu imperare aliis possis: huic, vt turpe aliquid de seipso vociferetur, illi vt saltet nudus, vtque sublatâ in humeros tibicinâ ter domum circumeat.*

Regnum lusu sortientium.] Eo ritu, quo regna conuiuiorum: id est talo. Ex Luciani suprà verbis. Talo creabatur rex.

Constanter exorsus est carmen.] Vetus illud ex Ennio ductum:

O Pater, ô patria, ô Priami domus
Septum altisono cardine templum, &c.

Ministro Pollione Iulio, prætoriæ cohortis Tribuno.] Puto eum esse qui posteà Præf. prætorio fuit, sub Othone. Vide Plutarch. in Othone. Iulius Pollio.

Mos habebatur Principum liberos sedentes vesci in aspectu propinquorum, propriâ & parciore mensâ] Suetonius super eodem ritu, Claudij cap. XXXII. *Adhibebat omni cœnæ & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur.* Idem in Augusto, cap. LXIIII. de nepotibus eius: *Neque cœnauit vnà, nisi in imo lecto adsiderent.* Vbi scripserim, nisi vt imo. Ex quibus vides pueros sedisse ad fulcra, pedesque parentum. Sedisse, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum à pueris, à seruis: quasi luxuriæ ritum illi ætati ordinive non decorum. De seruis, Plautus Sticho: *Potius in subselliis Cynicè accipiemur, quàm in lecto.* Idem Persâ: *Non postulo equidem med in lecto accumbere,*

Is ridicula quædam imperitabat.

Pag. 281. Filiis principum propria mensa.

Ad imum lectum.

Sedebant non accumbebāt.

Vti & serui.

Scis tu med esse imi subsellij virum. Donatus in vitâ Terentij: *Iussus antè Cæcilio recitare, ad cœnantem cùm venisset, quòd erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse dicitur: post paucos verò versus, inuitatus vt accumberet, cœnasse vnà.* Senecam sic accipio De Tranquillit. lib. II. cap. XV. *Non accipiet sapiens contumeliam, si in conuiuio regis recumbere infra mensam, vescique cum seruis ignominiosa officia sortitis iubebitur.* Quâ contumeliâ à Caio Pomponius Secundus adfectus: qui cibum cum eo cepit, *παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος*, ait Dio: scilicet quasi Veiouis illius seruus. Nec aliò Plutarchus respexit, cùm in Conuiuio suo reliquos quidem accumbentes facit, at Æsopum qui seruus, sedentem in subsellio apud Solonem.

Seneca explicatus.

Innoxia adhuc & præcalida potio.] Rettuli ad calidæ potionem in Electis. & velim ei capiti addi Arriani locum lib. I. cap. XIII. *ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντος σοῦ μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς*; qui simillimus illi Senecæ, quem adduxi è libro De Irâ. Ceterùm ex hac potione gustasse etiam Titus credebatur Britannico adsidens, ait Sueton. Titi cap. II. Potione, inquam. & caue fidem Æliano habeas in Variâ Hist. lib. V. qui disertè vult venenũ ei in cibo datum, non potu. *Μυρίοι γ' οὖν*, inquit, *καὶ πίνοντες τὸ κακὸν κατέπιον, ὡς Ἀλέξανδρος· καὶ ἐσθίοντες, ὡς Κλαύδιος ὁ Ῥωμαῖος καὶ Βρεταννικὸς ὁ τούτου παῖς.*

Calidæ potus.

Octauia quoque.] Scribe, *Octauiæ.* is pauor videlicet fuit.

Nox eadem Britannici necem & rogum coniunxit] Miror ergo, quomodo vera quæ Græci tradiderunt, Britannici corpus gypso multo oblitum à Nerone fuisse, ne liuor appareret è veneno: sed pluuiã coörtam eluisse gypsum, dum cadauer per forum effertur, omniumque oculis scelus subiecisse. Hæc Zonaras, hæc Dio. Scitè, sed parum verè: vt Taciti quidem narratio est. Nam hæc omnia operire nox potuit.

Græcos parũ probabiliter de Britannico tradere.

In campo tamen Martio sepultus est.] Non tamen ibĩ combustus: sed reliquiæ eius in vrnâ, illatæ, vt opinor, monumento Augusti.

Subtra-

Subtrahere oculis acerba funera.] Nota ritum. Acerba ...nim & immatura funera, quæ intra Tyrocinij diem, ...ompâ funebri aut laudatione non dignata. Alibi dico ...lenius. Pag. 282. Acerbum funus.

Viros grauitatem adseuerantes.] In Senecam & Burrum ...iminatio spectat. quam deluit tamen leuiter ipse Taci...us, Senecæ vbique volens & amicus: aliter quam ille ...ithynus, qui inimicitias cum Senecâ indictas exercet, & ...: professo. Tacitus pronus in Senecam.

Pecunias quasi in subsidium corripiens.] Vel, *corripere.*

Quæ vt coniugi imperatoris soli, tum vt matri seruantur.] Emendaui verissimè: *quæ vt coniugi imperatoris olim, tum.* Iampridem, inquit, excubiæ Agrippinæ: ...laudio quidem viuo, vt coniugi Principis: Nerone im...erante, vt matri.

Germanos super eundem honorem custodes additos.] ...uplex ergo custodia Agrippinæ, vti & Principi ipsi: ...rætoriani militis, Germanique. Suetonius cap. XXXIV. *...bductâq; militum & Germanorum statione, contubernio ...uoque ac Palatio expulit.* Iampridem verò Germanis ha...itus is honos: & ante eos Hispanis. Nā Iulius Cæsar Hi...panorum cohortem habuerat custodiæ suæ, Sueton. in ...ul. cap. LXXXVI. & Calagurritanorum manum Augu...us, Suet. cap. XLIX. Sed ij dimissi: & eorum vicem ...llecti Germani. Quosipsos metu aliquo & suspicione ...b Vari cladem * dimiserat, sed mox, vt opinor, recepit ...ugustus. Habuit certè eos inter initia Principatus, Tibe...us, ex Tacito lib. I. *Robora Germanorum qui tum cu...odes Imperatori aderant.* aliique, ad Galbam vsque, *qui ...hortem Germanorum olim à Cæsaribus ad custodiam cor...oris institutam atque multis experimentis fidelissimam ...issolnit.* Sed & post eum iterum recepta, vti clarum ex ...istoriâ inferiore. Imò & externi reges vitam suam com...isêre istis. De Herode quidem * lego Iudææ, habuisse ...um in satellitio Germanos. Faueo tibi pugnacissima & ...delissima gens, faueo hanc laudem. quæ tamen propria ...uodammodo Batauorum. Vti enim hodie Heluetij, sic ...li olim eximij visi ad hoc munus. Itaque indiscrimina...im modò Bataui ij custodes appellati, modò Germani. ...atauos Sueton. Cal. cap. XLIII. nominat, Plutarchus in

Duplex custodia principibus.

Germani adsciti, fidei causâ.

Hispani dimissi.

*Sueton. cap. XLVIII.

Germani iterum admissi.

Etiam in Iudæâ Germani.

*Apud Iosephū lib. XVII.

E Germanis assumpti præsertim Bataui.

Othone, Dio apertiſſimè lib. LV. Ex cuius verbis etiam diſces, Equites peditesque in hac manu fuiſſe. ſicut & in Conſtitutione Hadriani, inter Vexillationes Palatinas Batauos equites ſeniores iunioreſque recenſitos reperies. Ad hos non dubiè cuſtodes illa Arriani ſpectant de oblongis gladiis, quorum & nunc Germanæ genti vſus, lib. IV. Diſſertationum : δεῖκνυέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. ἰδοὺ, ἡλίκαι εἰσὶ καὶ πῶς ὀξεῖαι; τί οὖν ποιοῦσιν αἱ μεγάλαι αὗται μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι; ἀποκτιννύουσι. id eſt : *Oſtende mihi gladios iſtos ſatellitum. Ecce, quàm magni, quámque acuti! Quid ergo faciunt iſti magni gladij & acuti? occidunt.* Reperio & Friſios in hoc numero, vicinos ſcilicet Batauis ingenio, ſituque. Lapis Interamnæ : HILARIVS. NERONIS. CÆSARIS. CORPORIS. CVSTOS. NATIONE. FRISO.

Bataui equites & pedites.

Ij vſi oblongis gladiis.

Pag. 283. *Iunia Silana, quam matrimonio C. Silij pulſam ſuprà rettuli.*] Libro XI. Credo ſororem eſſe Marci Luciique Silanorum.

Inſignis genere, formâ laſciua.] Romana vetus editio, *formâ, laſciniâ.* non diſplicet.

Sex. Africani ſtirps.

Sextium Africanum nobilem iuuenem.] Scribe, *Sex.* vt prænomen ſit. Lib. XIV. *Cenſus per Gallias à Q. Voluſio & Sex. Africano Trebellióque Maximo acti ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem Voluſio atque Africano.* Nobilitatem hanc Africani repetendam arbitror à Iulo Antonio Marcellæ marito, cui cognomen Africano. Ei filius L. Antonius lib. V. ſuprà : & hic, vt opinor, nepos.

Titurius.

Iturium.] Verius, *Titurium.* atque ita ſcribunt libri veteres infrà, XIV. Annali. Simile mendum III. ad Q. Fratrem libro : *Ad Labienum & ad Ligurium litteras dabo.* Malim, *Titurium*, qui in Cæſaris legatis.

Rubellij Plauti cognomen retentum.

Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu à Diuo Auguſto.] Rectè Plautum. Noſter lib. XIV. *Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iuliâ familiâ.* Iterum : *Compertóque Plautum & Sillam maximè timeri.* Lib. XVI. *Interfectum eſſe Rubellium Plautum generum L. Veteris.* Græciſque conſtanter ſemper, Πλαῦτος. Vbi ergo frons, *Plancus*, aut, *Blandus*, ſubſtituentium? At enim pater illi fuit Rubellius Blandus. Homo inconſpecte, an neſcis pleroſque

rosque

osque filiorum cognomine à patribus diuersos fuisse, hoc æuo? Taciti vna aut altera pagina tibi testis. In Iuuenali ergo corrige, sat. VIII. Iuuenalis correctus.

—— tecum est mihi sermo Rubelli
Plaute, tumes alto Drusorum sanguine.

uetonius qui A. Plancium quemdam iuuenem nominat, non tibi imponet: alius est ab isto, vt dicam lib. XIV. bi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus pari cum gradu à Diuo Augusto fuisse ac Neronem: id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliæ Drusi filiæ fuit. ex iis genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam nostram adi. Genus Plauti.

Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto.] Ætas non abnuit, quin sit ille libertus, de quo hodie inscriptio in ædibus Cæsiorum, ATIMETVS. PAMPHILI. TI. CÆSARIS. AVG. L. L. ANTEROTIANVS. cum carmine Romano Græcoque, in mortem Homonoeæ coniugis. E domo enim Pamphili Tiberiani liberti transire ad hanc Domitiam potuit. De eodem fortasse Scribonij Largi locus est, sed vitiatus, cap. CXIX. *Cassij medici*, inquit, *colice bona, multis nota propter effectus, vera hac est: vt ab eius seruo Atimeto accepi, legato Tiberij Cæsaris.* Quomodo enim seruus legatus Cæsaris sit? Scribam, *legato Tiberio Cæsari.* hac mente, vt à Cassio moriente legatum relictus sit Tiberio. Atimetus libertus.

Lusus principis intendere.] Nec malè, *luxus.*

Fabius Rusticus.] Historias eorum temporum scripsit: de quo elogium nostri, in Agricolâ: *Liuius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi scriptores.* Fabius Rusticus historicus.

Scriptos esse ad Cæcinam Tuscum codicillos, mandatâ ei prætoriarum cohortium curâ.] Benè & ad ritum eius æui, Codicillos. Nam officia omnia administrationésque dari à Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricolâ: *Credidêre plerique missum è secretioribus ministeriis libertum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tulisse.* Sidonius lib. I. Epistol. *Vacante aulâ turbatâque rep. solus inuentus est, qui ad Gallias administrandas fascibus prius quàm codicillis ausus accingi, &c.* Ingerit idem non conniuenti lectori Suetonius Claud. cap. XXIX. *Suppositos, aut etiam palàm immutatos datorum officiorum codicillos.* Et Arrian. lib. III. Dissert. Ἀλλὰ καὶ κριτής εἰμι τῶν Ἑλλήνων. Officia data in codicillis.

οἶδας κρίνειν, τί σε ἐπποίησεν εἰδέναι; Καῖσάρ μοι καδίκελλον ἔγραψε. γραψάτω σοὶ ἵνα κρίνῃς περὶ τῶν μυστικῶν, καὶ τί σοι ὄφελος; Zeno Imp. l. I. C. Vt omnes iudices: *Aut codicilli alterius administrationis oblati.* & l. XII. C. De Dignitat. *Iudices qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatis codicillorum insignibus & honore exuti, &c.*

Lampridij nonus verúsque intellectus.

Lampridium verè interpretemur ex istis, in Alexandro: *Pontificatus & Quindecimuiratus & Auguratus codicillares fecit, ita vt in Senatum allegerentur.* Codicillares, id est, tribuit eos ipse per codicillos: cùm antea cooptari à collegis, partim à plebe solerent. De hisdem codicillis interpretor Suetonij locum Tib. cap. XLII. *Alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confestim detulit; codicillis quoque iucundissimos & omnium horarum amicos professus.*

Cæcina Tuscus, quis.

Cæcina Tuscus quem hìc nominat, est ille qui postea Præf. Ægypti à Nerone relegatus est. Sueton. cap. XXXV. *Tuscum nutricis filium relegauit, quòd in procuratione Ægypti balneis in aduentum suum exstructis lauisset.*

Dio correctus.

Dionem corrige: τί δὲ ὅτι καὶ Κίνναν Τοῦσκον ὑπερώρισεν, ὅτι τοῦ Αἰγύπτου ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ ὃ ἐκείνῳ ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρίαν ἥξοντι, ἐποιήθη. & scribe, τί δὲ ὅτι Καικίναν. Superfuit tamen Neroni, & nominat iterum noster lib. III. Hist. *Apud Cæcinam Tuscum epulari multos, præcipuum honore Iunium Blæsum nuntiatur.*

Plinius Historiam scripsit.

Plinius.] In libris Historiarum, quos à fine Aufidij Bassi composuit triginta & vnum. Ipse in Præfatione ad Titum: *Nos quidem omnes, patrem, te, fratrémque diximus opere iusto, temporum nostrorum historiam orsi à fine Aufidij Bassi.* Eosdem libros intellegit, II. Histor. nat. cap. LXXXIII. *Nec minus mirum ostentum & nostra cognouit ætas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus.* Et cap. LIII. *Amnes retro fluere & nostra vidit ætas, Neronis principis supremis, sicut in rebus eius retulimus.*

Aufidij Bassi historiæ, & æuum.

Credo autem scripsisse Aufidium à bellis ciuilibus ad res Claudij aut paullum infrà. Certè vixit eâ ætate, & viri optimi (ita appellat) constantiam in lentâ morte Seneca describit epist. XXX. Citantur bina eius fragmenta in Suasoriâ pro Cicerone.

Cluuius Rufus historicus.

Cluuius.] Non, Cliuius. Est Cluuius ille Rufus, vir consularis, qui huius inferiorisque ætatis historiam scripsit. Pli-

t. Plinius lib. VIII. *Ita secum aliquando Cluuium locu-* *um, Scis Virgini, quæ historiæ fides debeatur: proinde, si-* *uid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* Emenda Plutarchum in Othone, apud quem sub initium nalè Κλαύδιος Ρῦφος scriptum & versum. Nominat liquotiens noster, & Suetonius. Plutarchus correctus.

Sed vocem vnius ex inimicâ domo adferri.] Hæsito ium scrib. *vocem mimi ex mimicâ domo.* De Paride enim: fatalis quidam librariorum in iis vocibus error. Pag. 284.

Refutare tenebras & vigilatam conuiuio noctem.] Hæ-et sententia: quam explicari posse puto, si legas, *Repu-aret tenebras.*

Viuere ego Britannico potiente rerum poteram. at si Plautus aut quis alius remp. iudicaturus obtinuerit.] Lege notâ interrogandi, *Viuere e. B. p. r. poteram?* Sequentia scripserim, *remp. iudicatúsve obtinuerit.* id est, si Plautus rerum, iudiciorúmve potiretur. Rodolphus legit, *remp. inuasurus.*

Vbi nihil pro innocentiâ, quasi diffideret.] Rodolphus adnotaur, *quasi defenderet.* Pag. 285.

Præfectura annonæ Senio Rufo.] Fenius illi nomen: atque ita semper infrà.

Cura ludorum Arruntio Stellæ.] Inter dignitates ergo ea res fuit. sic libro XI. *Sulpicius Rufus ludi procurator.* In lapide prisco Tibure: CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATORI. Apud Sueton. Cal cap. XXVII. *Curator munerum ac venationum.* Curator ludorum.

Ægyptus C. Balbillo.] De hoc Seneca lib. IV. Nat. Quæst. cap. II. *Balbillus virorum optimus, præfectúsque in omni litterarum genere rarissimus, auctor est cùm ipse Præfectus obtineret Ægyptum, &c.* etsi malè vulgò, *Babillus.* Corruptum & in Plinio idem nomen, libro XIX. procemio: *Galerius à freto Siciliæ Alexandriam septimâ die peruênit, Babilius sextâ, ambo Præfecti.* scribe, *Balbillus.* In lapidibus nominatur quidem, TI. IVLIVS. BALBILLVS. SACERDOS. SOLIS. C. Balbillus. In eo nomine Seneca & Plinius correcti.

Syriæ P. Anteio destinata.] Ineptè vulgo, *Pantello.* errore duplici. Coniectura nostra certò firmatur è Taciti XVI. *Simul annuam pecuniã à P. Anteio ministrari cognoscit; neq. nesciũ habebat Anteiũ caritate Agrippinæ inuisũ Neroni.* P. Anteius.

Statio

Statio cohortis adsidere ludis solita.] Non repeto quæ scripsi Epistolic. libro III. epistolâ XVIII.

Pag.286. *Q. Volusio P. Scipione.*] Ita mei libri, idque Fasti

Consules repositi. comprobant. Lapis Neapoli,

Q. VOLVSIO. SATVRN.
P. CORNELIO. SCIP. COS.
AVGVSTALES
QVI. NERONI CLAVDIO
CÆSARI. AVGVST. ET
AGRIPPINÆ. AVGVSTÆ
I. O. M. ET. GENIO. COLONIÆ
LVDOS. FECERVNT. XIII. XII. K. MART.

Nominat & Phlegon in Admirandis, Q. Volusium P. Scipionem coss.

Vt ipse quoque exciperet ictus, & ore præferret.] Vera le-

Nero petulāter grassatur. ctio. Beatus Maurusque frustrà adlaborant in scripturâ codicis Budensis: quem ex hoc aliisque locis scias fuisse non optimæ notæ. Legunt tamen illi, *& ore se Cæsarem præferret.* Ineptè. Hoc noster voluit clarè, excepisse eum ab ignaris ictus, & læsâ facie prætulisse. Plinius lib. XIII. de Thapsiâ: *Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure cerâque, & secuto die contra famam cutem sinceram circumferens.*

Aduersus viros feminásque insignes.] Fam. *illustres.*

Multi propriis cum globis.] Melius, *inuti.*

In modum captiuitatis nox agebatur.] Diuino scribend. *in modum captæ ciuitatis.* Ea enim facies potiùs, quàm carceris custodiæ'ue.

Iulius quidam Montanus.] Si memoria mihi firma,

V. suprà p. 230. poëta quidam eo nomine apud Senecam patrē laudatur.

Senatorij ordinis, sed qui honorem nondum capessisset.]

Qui Laticlauij dicti. Suetonius Laticlauium vocat: tu scito. Ante & sub hoc æuum mos, vt liberi Senatorum, lato clauo induerentur vnà cum virili togâ, Curiæque interessent. Ab Augusto institutum, qui *Liberis Senatorum, quò celeriùs reip. adsuescerent, protinus virili togæ latum clauum inducere, &*

Ouidius explicatus. *Curiæ interesse permisit.* A quo more Ouidius:

Liberior fratri sumpta, mihíque toga est:
Induitúrque humeris cum lato purpura clauo.

Iidem

Iidem ergo Laticlauij: iidem capessendis honoribus destinati. Noster lib. XIV. *Valerius Fabianus capessendis honoribus destinatus.* Statius III. Siluarum, Carm. II. v. 124.

Notus adhuc tantùm maioris munere claui.

Alij sunt Tribuni laticlauij, de quibus hæc non capio. Iulius ergo Montanus Senatorij quidem loci, sed qui magistratum adhuc nullum cepisset, & tantùm laticlauius.

Reuocandæ libertatis ius patronis daretur.] Non ergo ratum Claudij iudicium, qui *Ingratos & de quibus patroni quererentur, reuocauit in seruitutem*, Sueton. cap. XXV. In quo Claudius exemplum Atheniensium secutus videri potest, apud quos *conuictus à patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur*, ait Valerius lib. II. cap. VI. & Plutarch. in Solone. Iudicauit ergo quidem ita Claudius, sed in legibus & more Romano aliud fuit, vti audiemus. Adde his l. v. De iure patro. vbi strictius de hac Claudij constitutione.

Perscripsere tamen consensum Senatus. * *Ille an auctor, &c.*] Puto leg. interpungendumque, *Perscripsere tamen consensum Senatus illi; an auctor constitutionis fieret, vt inter paucos & sententiæ diuersos.* Firmant illa Taciti lib. XIV. *At Consules perficere Senatus decretum non ausi, de consensu scripsere Cæsari.* Senatus sæpe referebat ad Principem consulta.

Vi an æquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum consultarent, &c.] Occisus locus, ita viuam & sentiam ego. Ecce tamen vespillones aliquot (non enim medicos) ad hoc funus. Est qui legat: *Vi an æquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum confutarent, ac verberibus vltro manus intenderent, implere vel pœnam suam dissuadentes.* Alius; *vt ne æquo cum p. i. a. s. e. conculcarent. ac v. v. m. intenderent, impellerentve p. s. d.* Parcite boni viri; non vos, non ego restituemus sine libris, à quibus nihil hic iuuor. Ludibria tamen mea hæc: *vt iam nec æquo cum patronis iure agerent. Sententia eorum consultari, an verberibus manus vltro intenderent, impune vel pœnam suetam dissuadentes.* Ad manuum intentionem facit aliquid locus è lib. III. Annal. *Libertique etiam ac serui, patrono vel domino, cùm voces cùm manus intentarent, vltrò metuebantur.* Pag. 287. Varia & vana restitutio.

Quid enim aliud læso patrono concessum, quàm vt vicesimum vltra lapidem, in oram Campaniæ, libertum rele-

Pœna in libertos ab Augusto

get?] Quando id aut quâ lege, patrono conceſſum, quærimus. Suſpicor eſſe ab Auguſto, qui, vt Dio ait lib. LV. conſtituit τὰ δικαιώματα οἷς οἵτε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἐλευθερουμένους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν γενόμενοι χρήσονται. id eſt, *iura, quibus erga libertos cùm alij, tum ipſi patroni vterentur.* Et relegatio quidem eſt ab exemplis æui priſci. Vt enim patres olim filios rus relegabant pœnæ & moleſtiæ cauſsâ, (vti Roſcius Amerinus, vti Torquatus à patribus relegati leguntur:) ſic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit ſiue quis alius, ſiue Auguſtus. Sed in numero numqua ratio? & cur non vltra XX. lapidem. Nihil reperio. Præfectus quidem vrbi intra centeſimum lapidem cognoſcebat: vltrà, Præfectus Prætorio: vt notat Vlpianus in* fragm. Pythœanis lib. IX. De offic. proconſ. Eoque exemplo Seuerus Imp. Prætorianos milites vltra centeſimum lapidem abeſſe ab vrbe iuſſit, apud Herodianum lib. II. Et Proſper Aquitanus de Symmacho: quem, cùm Aram Victoriæ reſtitui poſtulaſſet, *iratus Princeps, ſtatim à ſuis aſpectibus pulſum in centeſimo lapide, rhedæ non ſtratæ impoſitum, eâ die manere præcepit.* Dio tamen lib. LII. vbi de Præfecto vrbis, iuriſdictionem eius anguſtiùs terminat, ἔξω τῆς πόλεως μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων: ea eſſent milliaria circiter LXXXVII. niſi in Dione reſcribendum ſit, ἑπτακοσίων: quod puto. Sanè ad Præf. vrbis pertinuiſſe, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l. I. De off. Præf. vrbis. Sed Tacitus patrono ipſi hanc relegationem, vt appâret, tribuit: nec tamen videtur vſurpari potuiſſe, ſine auctoritate maiori.

Patres olim filios rus relegabant.

Præfecti vrbis iuriſdictio quatenus.

* Tit. De plagiariis & l. I. De off. præf. vrbis.

Dio correctus.

Decurias.] Iudicúmne decurias intellegit, an potius ſcribarum? Puto, ſcribarum. Qui ordo latè fuſus Romæ, & non inhoneſtus. Liberti autem ordinem eum pretio certo emebant, vti è Cicerone haurias III. lib. in Verrem: *Ad eos me ſcribas reuoca: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac ſcenicorum corollariis, cùm decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem ciuitatis ſe veniſſe dicunt.* Et paullo pòſt, de iiſdem: *Mirabimur turpes aliquos eſſe in eo ordine, quò cuiuis pretio licet peruenire?* Scribæ ij diuiſi per decurias. Sueton. in Claud. cap. I. *Corpus eius per municipiorum coloniarúmque primores, ſuſcipientibus obuiis ſcribarum*

Scribarum ordo. Libertis pretio patebat.

In decurias tributus.

decu-

curiis, ad vrbem deuectum. Reperiesque sparsim Quæstorios scribas, Ædilitios, Prætorios, item Scribas ærarij, portorij, &c.

Ministeria magistratibus & sacerdotibus.] Lictores, atores, præcones, calatores, præcias. Ministri magistratuum è libertis.

Cohortes etiam in vrbe conscriptas.] Cohortes vigilum, quæ scriptæ primò ex milite libertino. Strabo, libro v. Dio XLVIII. Vigiles è libertis.

Manumittendi duas species institutas.] Libertas duplex, Iusta, non iusta. Iusta quæ vindictâ, censu, testamento data: Non iusta, quæ inter amicos, in conuiuio, per epistolam. Seneca De vitâ beatâ, cap. XXIIII. *Hominibus prodesse natura iubet, serui liberíve sint; ingenui an libertini; iustæ libertatis an inter amicos datæ.* Recteque libri veteres aliquot in Suetonij Aug. cap. XL. *Seruos non contentus multis difficultatibus à libertate multóque pluribus à libertate iustâ remouisse.* Iustâ illâ qui manumissi, planè pleneque liberi: qui alterâ, vinclo adhuc quodam, vt Tacitus ait, attinebantur seruitutis. Imò retrahi poterant in seruitutem. Fragmentum quoddam Ic. veteris à Puteano: *Hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant serui: & manumissores audebant in seruitute denuò eos per vim ducere. Interueniebat Prætor, & non permittebat manumissum seruire.* & addit pòst: *Sed nunc habent propriam libertatem qui inter amicos manumittuntur, & fiunt Latini Iuniani.* Scitè ergo ob hunc *iteratæ seruitutis metum Messenio seruus apud Plautum, qui inter amicos manumissus subiicit, Duplex manumissio. Suetonius correctus auctusq. è libris. Iusta libertas. Non iusta, siue inter amicos. *Hæ sunt Iterationes, quarũ mentio Iustin. Nouell. LXXVIII.

Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuò vt siem.

Relinqueretur pœnitentiæ, aut nouo beneficio locus.] Pœnitentiæ, vt retraheres in seruitutem: beneficio, vt vindictâ liberares. Ita apud Plinium lib. VII. epist. *Facilè delectet ad te, si voles vindictâ liberare, quos proximè inter amicos manumisisti.* Plautus illustratus.

Ereptus amita libertus Paris, quasi iure ciuili.] Calumniam ergo aliquam in nos molitus Vlpianus, cùm scripsit l. III. De condict. cau. data: *Neratius etiam libro Membranarum refert, Paridem Pantomimum à Domitiâ Neronis filiâ, decem quæ ei pro libertate dederat, repetisse per iudicem.* filiamque eam Neroni fecit, quæ est amita, Vlpiani aut error:

magnâ

Aut ſcripturæ vitium, deq. tollẽdo coniectura.

magnâ ſuâ librariíve culpâ. Sed librarium id peccaſſe cle-mentius eſt: ſcribendumque, *Neronis amitâ:* aut potiùs *Neronis conſilio.* quod firmat Tacitus, qui Neronis iuſſu patratum id ingenuitatis iudicium ait.

Pag. 288.

Prohibiti Tribuni vocare ex Italiâ.] Non mirum. Quippe qui nec Romæ vocationem habuerint, auctore Varrone: cuius verba in Agellij Noct. lib. XIII. cap. XII. in Italiâ multo minus, quippe cùm poteſtas eorum vrbis dumtaxat finibus terminaretur. Vide Dionyſ. lib. VIII.

Tribunis non eſt ius vocãdi.

Princeps curam tabularum publicarum à Quæſtoribus ad Præfectos tranſtulit. Variè habita, ac ſæpe immutata eius rei forma.] Eam varietatem breuiter exponam, cum temporum luce. Olim ærario præpoſiti Quæſtores: notum. Cauſſa immutandi ſub Iulio Cæſare orta, anno vrbis DCCIX. Quia enim abſente Cæſare Quæſtores creati nulli, ærarij cura Ædilibus duobus commiſſa eſt: nec rediit poſtillà ad Quæſtores. Dio diſertè notat lib. XLIII. Ædiles ergo præfuiſſe videntur (non enim immutationem reperio) per annos ferè decem & ſeptem; donec Auguſtus Prætorios ſubſtituit. Factum anno DCCXXVI. Dio lib. LIII. καὶ ἐπειδὴ χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἐδέησεν, ἐδανείσατό τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ, πρός τε τὴν διοίκησιν σφῶν, δύο κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων αἱρεῖσθαι ἐκέλευσε. id eſt: *quoniam ærarium publicum inops pecuniarum eſſet, quaſdam mutuo ſumptas in id contulit: & adminiſtrationi earum duos Præturâ functos in annos ſingulos electos præfici iuſſit.* Sueton. cap. XXXVI. *Auctor fuit, vt cura ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios, prætoréſve tranſiret.* Tacitus hîc. Ideò in monumentis id æui hiſtoriiſque, Prætores ærarij, inſcripti paſſim. Manſit ad Claudium, *qui curam ærarij Saturni Quæſtoribus reddidit, quam medio tempore Prætores aut vtique præturâ functi ſuſtinuerant*, ait Sueton. cap. XXIV. Ita tamen, vt honores iis extra ordinem permitteret, ait Tacitus, *ne metu offenſionum ſegniùs conſulerent.* Quem Dio explicat, in Claudio: τοὺς στρατηγοὺς τοὺς ἐπὶ τῆς διοικήσεως καταλύσας, ταμιείαις αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπέτρεψεν, οὐχ ὥστε καὶ ἐπετείους σφᾶς (ὅπερ ἐπί τε ἐκείνων πρότερον, καὶ ἐπὶ τῶν στρατηγῶν μετὰ ταῦτα ἐγεγόνει) ἄρχειν, ἀλλ' οἱ δύο οἱ αὐτοὶ τρία ὅλα ἔτη αὐτὴν διῴκουν, καὶ οἱ μὲν στρατηγίας εὐθὺς ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ μισθὸν ἔφερον

De Præfectura ærarij. Primò id Quæſtores tractabant.

Mox Ædiles.

Inde Prætura functi, aut Prætores.

Iterum Quæſtores.

Iiſq. extra ordinem datæ præturæ.

ὅπως

...ως πολὶ καὶ ἔδοξαν ἄρξαι. id eſt: *Prætores ærarij ſoluens, quæſtoribus rurſum antiquo more id tradidit. non tamen annuum eorum munus eſſet (quod anteà & in ipſis & in prætoribus factum:) ſed duo iidem tres annos continuos eam curam ſuſtinebant: eiſque exactis Præturas ſtatim adipiſcebantur, interdum & præmium mercedémque: proinde ac bene ſe geſſerant.* Honores ergo extra ordinem iis dati, ſunt ...eturæ. Sed idipſum immutans rurſum Nero, rediit ...n ad Prætores (non enim ita appellati amplius) ſed ad ...efectos: quos è Prætoriis elegit: Itaque clarè, Tacitus, *...turâ perfunctos* dilegit, non Prætores. Ita enim in Ta...o corrigendum. Per bella tamen ciuilia, & Principe ...llo Romæ, iterum Prætores præfecti videntur: innuit ...e Tacitus lib. IV. Hiſtor. *Prætores ærarij (nam tunc à ...etoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem ...ſti,* &c. Inſita enim admonitio facilè oſtendit aliud ...ſſe Taciti, id eſt, Traiani æuo. Gellius lib. XIII. Præ...tum nominat, *Quod per Quæſtorem dixi,* inquit, *in...legi nunc oportet Præf. ærario. nam cura ærarij à Quæ...ribus ad Præfectos* (ita legerim, non *Præfectum*) *tranſ...ta eſt.* Præfuiſſe autem eos cenſeo biennium, ex hac ...actione Neronis: certè quidem ita ſeruatum ſub Traia...o. Plinius Panegyr. de ſe & Tertullo, *Nondum biennium ...mpleramus in officio laborioſiſſimo & maximo, cùm tu ...bis Conſulatum obtuliſti.* Et ſtatim: *Nobis Præfectis ...ario, Conſulatum antequàm ſucceſſorem dediſti.* In ...re crebra mentio Præfectorum ærarij, vt l. XII. De his ...æ vt indignis. l. XV. & XLII. De iure fiſci.

Præfecti è prætoriis ſub Nerone.

Prætores ſub Veſpaſiano.

Poſtremò deniq. præfecti è prætoriis.

Qui bienniũ præerant.

...Aminius Rebius, ex primoribus peritiâ legum.] Libri ...tt. *C Aminius.* neſcio an, *Caninius Rebilus.* Certè (& ...leo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus Iuriſ...nſultus.

Pag. 289. C. Aminius celeber iuriſconſultus.

...L. Voluſius egregiâ famâ conceſſit, cui tres & nonaginta ...ni, præcipuaque opes.] De huius ſenio Plinius lib. VII. *...uper L. Voluſius Saturninus omnium quos in conſulatu ...tentiam rogauerat ſuperſtes fuit.* Præfectum eum vrbi ...iſſe colligas ex altero Plinij loco: *Nuper L. Voluſio Sa...rnino in Præfecturâ vrbis exſtincto, notum, è Corneliâ ...ipionum gentis,* * Voluſium Saturninum qui fuit Conſul, ...nitum poſt LXII. annum.* Et de diuitiis eius, Tacitus lib.

Voluſius Saturninus.

* Intellegit Plinius Q. Voluſiũ, qui coſ. anno DCCCLX.

lib. XIIII. *Et quantum Volusio longa parcimonia quæsiuit tantum in te mea liberalitas explere non potest.* Sed & tota Volusiorum domus diues. Tacitus Annal. III. *Volusi vetus familia, neque tamen Præturam egressa. ipse consulatum intulit, opúmque, quîs domus illa immensum viguit primus accumulator.*

Vaticinium in Tacito.

Inoffensa tot Imperatorum malitia fuit.] Ambigo an, *amicitia*, scribend. vti dicat coluisse eum tot principum amicitias sine offensâ. Rodolphus, *militia*, legit.

Molem amphitheatri apud Campum Martis.] Quod totum è ligno struxit, Sueton. cap. XII. Vide librum nostrum, si placet, De Amphitheatro.

Numerus correctus.

Plebeíque congiarium quadrageni nummi viritim dati.] Illiberalis liberalitas. Corrigo, *quadringeni*: & do auctorem Suetonium cap. X. *Diuisis populo viritim quadringenis nummis, Senatorum nobilissimo cuique, &c.*

Vicesimæ vectigal vetus, in libertis.

Vectigal quoque quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remissum.] Ampla populi Rom. vectigalia: nullum, censeo, amplius eo quod è seruis, libertisque. Rem eam paullò vberius à capite mihi tractanti, aut gratia, aut venia esto. Antiquissimum vectigal Vicesimæ reperio, quæ ad libertos. Institutum anno vrbis CCCXCVII. C. Marcio Cn. Manlio Coss. Liuius lib. VII. *Ab altero Consule* (Cn. Manlio) *nihil memorabile gestum, nisi quòd legem nouo exemplo ad Sutrium in castris tributim, de Vicesimâ eorum qui manumitterentur, tulit. Patres, quia eâ lege haud paruum vectigal inopi ærario additum esset, auctores fuerunt.* Ea vicesima semper exhinc exercita, ad tempora Principum inferiorum. Itaque non infrequens memoria in libris. Ab hac aurum Vicesimarium deriuo,

Vicesimariū aurum.

quod in sanctiore ærario: de quo Liuius lib. XXVII. *Consulibus aurum Vicesimarium, quod in sanctiore ærario ad vltimos casus seruaretur, promi placuit.* Ad hanc Vicesimam, Arriani insignis locus, lib. III. Dissertation. Epicteti, cap. XXVI.

Interpretis Arriani lapsus.

ὁ δοῦλος εὐθὺς εὔχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος. Διὰ τί δοκεῖτε; ὅτι τοῖς εἰκοστώναις ἐπιθυμεῖ δοῦναι ἀργύριον; οὔ. ἀλλ' ὅτι φαντάζεται, &c. In quo loco, vide vt cæcutiat vir, alia doctus. Nam vertit: *Seruus inprimis cupit se donari libertate. Quam ob caussam? an quia desiderat pro tesserâ vendentibus argentum numerare? Non. sed quia opina-*

pinatur, &c. Et in Notis ait, εἰκοστώνην esse qui rem emit exhibito signo aut tesserâ: manumissos autem emere publicè frumenta potuisse exhibitâ tesserâ: vnde Persius:

—*scabrosum tesserulâ far.*

omnia & nugamenta mera. Corrigo in Arriano, τοῖς εἰκοστώταις. Glossæ: εἰκοστώτης, ὁ τὰς εἰκοστὰς ἀπαιτῶν, *Vicesimarius.* Verte igitur: *An quia vicesimariis argentum dare desiderat?* Idem Arrianus lib. II. cap. I. ὅταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγοῦ τὸν αὐτοῦ δοῦλον, οὐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔστρεψε τὸν αὐτοῦ δοῦλον. ἄλλο οὐδέν; ναί. καὶ εἰκοστὴν αὐτοῦ δοῦναι ὀφείλει. id est: *Cùm quis seruum suum verterit apud Prætorem, nihílne fecit? fecit. quid? vertit suum seruum. Numquid amplius? Certè. vigesimam pro eo dependet.* Cicero lib. II. ad Attic. epist. XVI. *Portoriis Italiæ sublatis, quod vectigal superest domesticum, præter Vicesimam?* Hæc in manumissis. At in seruis receptum, vt quotiens vænirent, vectigal pro iis penderet emptor. Id Tacitus fuisse ait, quintam & vicesimam: lectio modò sit certa. Ambigas enim iure, quoniam de hac XXV. nihil alibi scriptum. Imò scriptum contra: Augustum, cùm pecuniâ ad bellum & nocturnos Vigiles ei opus, instituisse Quinquagesimam vænalium mancipiorum. Dio LV. in actis anni DCCLX. τὸ τέλος τῆς πεντηκοστῆς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδραπόδων πράσει ἐσήγαγε. Et herclè vti aliarum rerum vænalium Centesima fuit: sic Quinquagesima mancipiorum. ausimq́; in Tacito reponere, **quinquagesimæ.* Alia quinquagesima est, de quâ in Symmacho, & infrà, hoc ipso libro. Fuit & Vicesima hereditatium, instituta ab Augusto ad ærarium militare: de quâ Dio lib. LV. actis anni DCCLIX. τὴν εἰκοστὴν τῶν τε κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν ἢ καὶ πενήτων, καταλείπωσι, κατεστήσατο. Temperauit eam Nerua, & magis Traianus: de quibus multa Plinius in Laudatione. qui omnino videndus, si vim intellegere aues eius vectigalis. postque illos Antoninus Philosophus, de quo Capitolinus: *Leges etiam addidit* (siue *reddidit*) *de vicesimâ hereditatum, de tutelis.* Videndus item Paullus lib. IV. Sentent. tit. VI. l. vlt. C. de edicto D. Hadrian. toll. De Vicesimæ legibus primus scripsit A. Ofilius, & post eum Macer libros duo. Inuenio & in lapidibus, PROCVRATOR. XX. HEREDITA-

Correctus Arrianus.

Vicesimæ quintæ vectigal in seruis vænalibus.

Quinquagesima vænaliũ.

*Nisi tamẽ in Dione vitiũ, & rescribi placeat, πεντεκαιεικοστῆς.

Vicesima hereditatium.

Promagister Vicesimæ. TIVM. item, PROMAGISTER. XX. HEREDITATVM. qui postremus titulus ab eo, quòd, vti è Plinio discis, publicani colligebant hoc vectigal: quorum Magistri, & Promagistri. Satis. nec enim Iurisconsultorum frugem demetere propositum nobis.

Factum S C. vltioni iuxtà & securitati.] Quod Pisonianum dictum, in l. Senatusconf. De S C. Silan. & Neronianum à Paullo, lib. III. Sentent. Certè conditum vulgatumque est, Nerone II. & Pisone Coss. Latum eâ de re & anteà sub Augusto, P. Cornelio Dolabellâ, & C. Silano Coss. vnde nomen S C. Silaniani: sed minus plenè. Dixerunt plura ante me, Vertranius hoc loco, & I. Cuiacius, I. Observ. cap. XVIII.

Consultum pro securitate dominorũ.

Pomponia Gracina insignis femina.] Soror filiáue Pomponij Græcini qui consul sub Augusto: & ad quem Elegia Ouidij IV. De Ponto.

Pag. 290. *Superstitionis externæ rea.*] Christianismi credo accusatam hanc fæminam, siue vt tunc confundebant, Iudaismi. Non ergo superstitionis, sed religionis. Etsi vniuersè fateor, genus hoc ad θρησκείαν & inanem externumque cultum, nimis pronum. *Strabo pulchrè & ex Veri adyto: ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. αὗται δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπὶ πλέον θεραπείας τῶν θεῶν, καὶ ἑορτὰς, καὶ ποτνιασμούς. σπάνιον δ᾽ εἴ τις ἀνὴρ καθ᾽ αὑτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. *Superstitionis auctores & duces esse fæminas, omnes opinantur. Eæ enimuerò viros inuitant ad superuacuos nimiósque deorum cultus, & dies festos, & venerationes. At rarò profectò vir cælebs & sibi viuens inuenietur talis.*

*Lib. VII.

Fæminæ superstitiosulæ.

Viros corrũpunt.

Duæ Iuliæ. *Post Iuliam Drusi filiam dolo Messallinæ interfectam.*] Duas enim Iulias Claudius sustulit, suasu siue iussu Messallinæ: alteram Drusi, alteram Germanici prolem. Suet. cap. XXIX. & Dio LX. Seneca in Ludo.

Per quadraginta annos non cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit.] Luctus hic, vt clarum, ob Iuliam interfectam. Ab eius ergo cæde quadraginta anni? Falsum. Nam ea cæsa paullo ante expeditionem Claudij in Britaniã, vti è Dione liquebit tibi. Scribe fideiubente me, *quatuordecim annos*. Mors enim Iuliæ in annum incidit vrbis DCCCXVI. àquo ad hunc Neronis consulatũ iusti XIV. anni

Numerus vitiatus.

Cossu-

Cossutianum Capitonem Cilices detulerant.] Hunc aut [...]lium sui æui intellegi Iuuenalis voluit sat. VIII. Cossutianus Capito.

——quàm fulmine iusto

Et Capito & Tutor ruerint damnante Senatu,

Piratæ Cilicum.

[S]ed magis certò Fabius libro VI. *Egregiè nobis adolescen[ti]bus dixisse accusator Cossutiani Capitonis videbatur, [G]racè quidem, sed in hunc sensum: Erubescit Cæsarem [ti]mere.* Capito accusatus.

Cuius proauum oratorem.] Vulgò *auctorem*, pessimè.

Oblatis in singulos annos quingenis sestertiis.] Hunc [e]rgo Suetonius intellexit capite X. *Senatorum nobilissimo [c]uique annua salaria, & quibusdam quingena constituit.*

Auitas opes dissipassent.] Vulgò, *habitas*, errore tra[la]titio.

Ne pugnam priores adirent, prædicit.] Probum quod in [R]omano libro est, *priores auderent*. Vellem etiam, *edicit*. Pag. 292.

Præfectos militésque tendere omnes extra vallum iussit.] [Q]uod pœnæ militaris genus antiquum. Liuius libro X. [C]ohortes quæ signa amiserant, extra vallum sine tentoriis [d]estituit. Valerius lib. II. cap. VII. *Néve quis eorum intra [c]astra tenderet, néve locum extrà assignatum vallo aut [f]ossâ cingeret, néve tentorium ex pellibus haberet.* Vide & [P]olyb. lib. VI. Sed propriè de hac ipsâ re, sic Frontinus IV. [S]tratagem. *Domitius Corbulo in Armeniâ duas alas & [t]res cohortes, quæ ad castellum initio hostibus cesserant, ex[t]ra vallum iussit tendere.* Pœna militaris.

Huc quoque & illuc volitans, plura famâ quàm pugnâ [e]xtrahere.] Lego primùm, *húcque & illuc*. deinde, vt in libro opt. *pugnâ exterrêre*. Vera sententia, scriptioque. Nam hoc ait, Teridatem ostendisse potiùs arma, quàm intulisse; & plura exterruisse aduentus sui famâ, quàm pugnâ. Exterrêre.

Antiochum.] Commagenæ regem, vt suprà dictum.

Proditore suo.] Scribo, *sui*.

Isichi gens haud aliâs socia Romanis.] Sic emendauimus. Nam libris est, *ante alias*, pugnã cum Taciti verbis manifestâ. Si enim tunc primùm illecti: quomodo socij ante alios? At qui hîc Isichi, Vaticano sunt, *Insechi*. Isichi, gens.

Veteri & prouido duci.] Cuius eruditionis etiam & stu- Pag. 293.

Corbulo, inter doctos. dij in litteris signum, quòd Plinius aliquotiens Corbulonem inter auctores laudat, quorum operâ vsus. vti Indice libri v. & vi. Patrem egregio viro fuisse suspicor Pomponium, aut Orfitum, suadente Plinio lib.vii.cap.v. *Vestilia, C. Herdicij ac posteà Pomponij Orfiti* (scribe ex libris, *Pomponij atque Orfiti*) *clarissimorum ciuium coniux, ex his quattuor partus enixa, Semproniam septimo mense genuit, Suillium Rufum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrumque consulem: postea Cæsoniam Caij principis coniugem, octauo.*

Quis illi pater.

Plinius correctus.

Dissimulato tamen intellectu.] Ad Taciti phrasim magis, *intellecta.*

Pag.294. Insteius Capito. *Isteo Capitoni.*] Ex lapid. *Insteio.* Mirum ni idem, qui suprà Hostorius dicitur, vbi de recipiendis obsidibus actum. Certè Vatic. liber eo loci, *Histeus*, non *Hostorius* præferebat. Nec moueor, quòd ibi centurio dicitur, hîc Præfectus castrorum. Potuit enim honore esse auctus.

Expletus locus auxilio Calepini. *Libratoribus funditoribúsque adtributus locus, vnde eminus glandes torquerent.*] Libratores ergo glandes torquebant? imò tela, lapidesque. Integer locus, quod mirère, apud Calepinum legitur : *vnde eminus lapides & glandes torquerent.*

Artaxata quis condiderit. *Caput gentis Artaxata.*] Conditam ab Artaxiâ rege, suasu Annibalis Pœni. Plutarchum adi in Lucullo.

Pag. 295. Emendatus Tacitus. *In cornibus pedes sagittarius, & cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro per ima collium.*] Expeditior omnino & verior erit lectio: *productiore cornuum sinistro.* E cornibus, inquit, productius erat sinistrum, & caussam addit.

Velut numine oblatum.] Farnesiano superadditum, *velut deûm numine.*

Cuncta extra tecta hactenus sole illustria fuère.] Puto, *cuncta extrà, tecta tenus.* id est: extra vrbem vsque ad tecta domusque, omnia sole liquida.

Pag.296. P. Suillius Quæstor Germanici. *Se Quæstorem Germanici, illum domus eius adulterum fuisse.*] Suillius, Quæstor, Germanico bello. Annal. iv. *At P. Suillium Quæstorē quondam Germanici* Adulterum Senecam in Iuliâ Germanici filiâ fuisse vult. Dixi antè.

Quâ sapientiâ, quibus philosophorum præceptis, ter millies sestertiûm parauisset?] Summa eadem diuitiarum Se-

...æ, expressa à Dione, qui omnes res relictas habet præut ...pet virum inculpatum. Ita adulterium illi obiicit cum ...rippinâ: pullarium eum fuisse ait, idemque vitium ab ... insitum Neroni: caussam auctoremque interfectæ ...tris: aliaque, quæ homo vanus, præter fidem præter-...e omnium mentem conuiciatur velut è planstro. Qui-...s odij caussis? aut quo mendacij pretio? Nam Seneca ...tò anterior, non iniuriâ non beneficio cognitus illi. ...l credo, iudicij quædam morumque peruersitas fuit, ...æ eumdem illum in Ciceronem exacuit, quæ in Cas-...m, Brutum, omnesque bonos. Caueat ab his, moneo, ...entus: & è campis illis ita antiquitatum & historiæ ...res legat, vt non colligat venena. At quod ad diuitias ...gantiamque Senecæ attinet, vide lector & lege egre-...m eius libellum De vitâ beatâ: quem scripsit non aliâ ... quàm vt ora obstrueret calumniatoribus istis. præser-...a à capite XVII. Dio Senecæ infensus. Idem nō bonus sincerusque virtutum æstimator.

Felicitati submittere.] Lege, *submitteret.* Pag. 297.

Q. Pomponium ad necessitatem belli ciuilis detrusum.] ...hil legi. qui sequūtur, ij ferè nominati Senecæ in Ludo.

Filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam ...a testamento matris, &c.] Ablego te ad Cuiacium, Ob-...u. VI. cap. XXIII. qui ante me abundè dixit. De bonis dānatorum.

Se patroni iniurias vltum esse.] Mallem, *vltum isse.* Pag. 298.

Ollium honoribus nondum functum.] Atqui Quæsto-...um eum fuisse Suetonius autumat, cap. XXXV. Sed ...uæstura fortasse non tam honos, quàm aditus ad ho-...rem. Ipse tamen Tacitus lib. XII. Quæsturam inter ...agistratus recensuit, Agellius, & alij. Ollius Poppeæ pater.

Velatâ parte oris, ne satiaret aspectum.] Ad æmulatio-...m credo mulierum Arabiæ, de quibus Tertullianus in ...bello De virginibus velandis: *Arabiæ feminæ non caput, ...d faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, ...tentæ sint dimidiam frui lucem, quàm totam faciem pro-...tuere.* Sed caussa in hoc nobili scorto, & in illis dispar. Pag. 299. Arabiæ feminæ facie semitectâ.

Agentem eam in matrimonio Rufi Crispini equitis.] ...lij, *Crispi.* Sed Crispinum ei cognomen Plutarchus in ...albâ, noster lib. XV. & clarissime Seneca seu quis alius ...on enim certè Philosophus) in Octauiâ. vbi Poppæa ...ducitur. Rufus Crispinus.

—— venientem intuor
Comitante turbâ coniugem quondam meum
Gnatúmque properat petere complexus meos
Crispinus, & intermissa libare oscula.

Rufinus Crispinus filius eius à Suetonio nominatur, capite XXXV.

Amantium loquacitas.

Otho siue amore incautus, laudare formam elegantiámque vxoris apud Principem.] Verè incautus. & simillimâ vecordiâ ille Candaules apud Iustinum libro I. *Hic vxorem, quam propter pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacitâ conscientiâ. prorsus, quasi silentium damnum pulchritudinis esset.* Vecordiâ inquam simili, sed & fato.

Se ire ad illam, sibi concessam dictitans nobilitatem] Adhæresco. Fortean, *siue concessam à dis iactans nobilitatem, pulchritudinem*. Aut, *sibi concessam dis dignam nobilitatem.* Budensi aiunt legi, *vbi concessam dictitaret.* ex eo diuinabam, *vbi congestam delibaret.*

Per genus vitæ quod nemo adæquaret.] Vidi qui legeret, *quod Nero non adæquaret.* Ego, *Nero haud æquaret.*

Contubernium.

Nil è contubernio seruili.] Propriè. Non enim nuptiæ cum seruis, sed contubernium.

Pag. 300. Abusque.

A Tiberio vsque domum principis edoctus.] Vatic. *Tiberio auoúsque.* ex quo fecerim, *Tiberio abusque.*

Relegatio, ad certum opidum.

Massiliensium mœnibus coërceri iubetur.] Relegandi genus tunc frequens. Sic Iulia opido Rheginorum ab Augusto clausa: Silanus à Nerone Bario municipio Apuliæ: Dolabella in coloniam Aquinatem ab Othone sepositus.

Edictum de numero gladiatorum.

Egredi numerum edendis gladiatoribus finitum permittebatur. Augustus edixit anno vrbis DCCXXXII. μήθ' ὁπλομαχίαν πλεονάκις ἢ δὶς ἐν ἑκάστῳ ἔτει, μήτε πλειόνων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν ποιεῖν. *neque sæpius quàm bis in anno gladiatores dare, neque vltra paria sexaginta.* Dio LIV.

Senatusconsultum eâdem in re.

Simile edictum anteà à Senatu, de quo Sueton. Iulij. ca. X. *Cùm multiplici vndique familiâ comparatâ inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere liceret.* Saturnalia nostra vide.

Pag. 301.

Quibúsque aliis Romana continentur.] Insero vocem, *res Romana continetur.* Sequentia emendaui, distinxi, sublatâ confusione, quæ in libris.

Impetum

Impetum eius attinuêre senatores.] Fero. sed præfero [m]eum illud, *seniores.* Diuinatio in Tacito.

Leges cuiusque publici.] Publicum hîc non ciuitas aut [c]ommune cuiusque opidi, vti censent: sed τὸ δημόσιον, [τε]λωνία. Plautus Trucul. Publicum, quid.

Illa, haud ego, habuit publicum, peruorsè interpretaris. [S]eneca epist. CXX. *Iam ego paraueram fiscos: circumspi[ci]ebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod [p]ublicum agitarem, quas accerserem merces.* Sueton Cal. [c]ap. XL. *Additúmque ad caput legis, vt tenerentur p[u]bli[c]o, quæ meretricium quæ've lenocinium fecissent.* Seneca [it]erum Epist. CII. *Ille qui & mari & terrâ pecuniam [a]gitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inex[p]ertum genus quæstus, accesserat.* vbi malè substituunt, [p]ublicanos. Defensa & stuminata Senecæ lectio.

Manet tamen abolitio quadragesimæ quinquagesimæ'[q]ue.] Portorium id fuit, explicatum Quinctiliano in par[t]e, Declamat. CCCLIX. *Præter instrumenta itineris, omnes [r]es quadragesimam publicano debeant.* Sed abolitio hæc [N]eroniana, non firma. certè Symmachi æuo iterum præ[st]ita Quadragesima: vt discas è lib. V. epist. *Quadragesi[m]æ portorium non rectè poscitur à Senatoribus Candidatis: [q]uia nostri ordinis functiones onerari geminis incommodis [n]on oportet. Quæso igitur vt humanitatem nostri ordinis [e]ditoribus impartias, & vrsorũ transuectionem cupiditati [m]ancipum subtrahas.* Etiam Quinquagesima: de quâ [i]dem: *Quæstores ordinis nostri numquam ferarum suarum [p]ortorium contulerunt. Nunc à fratre meo Cynegio V. C. [q]uinquagesimæ vectigal exigitur, quod solos vrsorum ne[g]otiatores, vtpote quæstui seruientes, oportet agnoscere.* De [h]ac Quadragesimâ capio Suetonium Vespas. cap. I. *Huius [f]ilius publicũ quadragesimæ in Asiâ egit, manebantq́;* (lego, *[m]anantantq́;*, quia peruenisse eas ad suum æuum subindicat Tranquillus) *imagines sub hoc titulo, καλῶς τελωνήσαντι.* At in Caligul. cap. XL. alia hercle ab istâ; temporaria [d]umtaxat, & quæ cum impuro illo periit: *Exigebatur [p]ro litibus atque iudiciis vbicumque conceptis quadra[g]esima summæ de quâ litigaretur.* Sed & Quinquage[s]imam vænalium de quâ suprà, disparo ab istâ: sicut Quinquagesimas illas Ciceronis III. libro in Verrem, Pag. 302. Quadragesimæ vectigal sub Theodos. Arcadio. Quinquagesimæ. Suetonius aliter ac vulgò explicatus. Correctusque. Quinquagesimæ variæ.

quæ ad aratores pertinuerunt decumanoſque.

Obſcurior Taciti locus. Fruméti ſubuectio.

Temperata apud tranſmarinas prouincias frumenti ſubuectio.] Quæ hæc ſubuectio? illáne, quæ Romam? ex Africâ & Ægypto puta, aliiſque prouinciis ad alimenta plebis. An intellegit in ipſis prouinciis modum poſitum, quò & quatenus frumenta ſua aduehérent? Fraudes enim & hîc committi ſolere, & moleſtias obiici prouincialibus, è Taciti Agricolâ diſces. *Emere,* inquit, *vltrò frumenta, & vendere cogebantur. Deuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis in remota & auia deferrent: donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucroſum fieret.*

Immunitas mercatorum frumenti.

Et ne cenſibus negotiatorum naues adſcriberentur.] Mutuare huic loco lucem à P. Fabro lib. I. Semeſt. cap. XXV.

Sulpicius Camerinus.

Sulpitium Camerinum abſoluit Cæſar.] Sed eumdem paullo pòſt cum filio interfecit, ἐγκαλέσας σφισι, ait Xiphilinus, ὅτι Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο πρόσρημα τοῦτ᾽ ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἠσέβουν. *obiiciens illis, quòd Pythici ab antiquo dicti, nō abſtinerent nunc eo cognomine, ſed in Neronis Pythicas victorias ex ſimilitudine nominis iniurij eſſent.*

Dio benè correctus. Pœtici, Sulpicij cognominati.

Qui Dionis ſiue abbreuiatoris eius corruptus locus: ſcriboque, ὅτι Ποιτικοὶ ἐκ προγόνων, &c. Sulpicij enimuerò non Pythici, ſed Pœtici cognominati, vti liquere poteſt ex Faſtis. Quod cognomen ad iniuriam ſuam trahebat Nero, quia ipſe ſolus victor, ſolus Pythicus. Notabit ergo philologus ſimilitudinem aliquam inter eas voces, veteri germanaque pronuntiatione fuiſſe.

Ratio vetus pronuntiandi Y. pſili, & diphthongi œ,

* Lib. II. Hiſt.

Pomponium Siluanum.] Eſt cùm Pompeium Siluanum in *Tacito reperias, eſt, cùm Poppæum. Librariorum ea varietas ſit, an hominum, alibi videbo.

Agger Druſianus. Vbi is?

Inchoatum à Druſo aggerem coërcendo Rheno abſoluit.] Intellegítne foſſam Druſianam, Iſalæ hodie cognomine inſignem? quæ Rhenum imminuit, exhauſit, & quaſi coërcuit? An potius aliud opus in Gallicâ ripâ, quo tumidum & vagum cum pernicie accolarum amnem reprimeret? Videtur. & refero ad aggerem iſtum, quæ lib. V. Hiſtor. ſcripta: *Quin & diruit molem à Druſo Germanico factam, Rhenúmque prono alueo in Galliam ruentem, diſiectis quæ morabantur, effudit.* Vidi qui molem eam

Eundem videri cum mole Druſi.

vellent

lent esse Drusoburgum ad Isalam nunc situm. Næ illi
luntur. Nam quî potest? In Galliarum ripâ ea moles
sse debuit, non in Germaniæ: vti facto Ciuilis, Taci-
ue verbis ratio constet. Refellere quidem igitur aliena Sed nec illa
ssim, firmare adhuc ipse nihil. inuenta.

Helius Gracilis.] E libris, *Ælius Gracchus.*

Qui nationem eam regebant, in quâ tum Germani re-
ibant.] Suspectus maioris vitij locus. Tentabam ta- Pag.303.
en mederi, *germani regnabant*: id est, duo illi fratres. Corruptus locus.
t, *in quâ tantùm Germani*: vti dicat Frisiis non alios
àm è verâ Germaniâ fuisse reges. Sed nos alludimus:
anet vlcus.

Dubius Auitus.] Labor vt scribam, *Vibius Auitus*, in-
cente me Plinio, qui Neronis temporibus præsedisse
alliæ Germaniæque inferiori, Vibium Auitum signifi-
t lib. XXXIV. cap. VII. *Statuam Aruernorum cùm face-* Vibius Aui-
t, prouinciæ Vibio Auito præsidente. Antea suspicabar de tus.
idio: fallebar.

Aduertêre quosdam cultu externo in sedibus Senato-
m.] Armenios & Parthos sedentes in Senatu, vti cle-
nter Suetonius loquitur. Morem autem eum fuisse, &
nc honorem bene meritis sociis, didici è Iustino: qui Mos hone-
Massiliensibus lib. XLIII. *Ob quod meritum & immu-* standi legatos
tas illis decreta, & locus spectaculorum in Senatu datus. sociorū consessu orche-
em Iosepho, qui Decretum C. Cæsaris & Senatus reci- stræ.
t pro Iudæis, lib. XIIII. cap. XVII. in hæc verba: δεδό-
αί τε ὑρκανῷ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευταῖς τοῖς ὑπ'
ῦ πεμφθεῖσιν, ἔν τε πυγμῇ μονομάχων καὶ θηρίων, καθεζο-
μένους μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν: *Concedi Hircano eiúsque*
liis, item Legatis qui ab eo missi, gladiatorum & ferarum
ugnas spectare, in sedibus Senatorum. Etsi vetuerat id
tè, suâ quadam caussâ, Augustus: vt in Suetonio le-
s, cap. XLIV. interdicto tamen non firmo. Sed ait Iu-
inus ecce, in Senatu: & Suetonius alibi, in equite spe-
are. nec errent vltrà, qui apud Suetonium in Claudio,
Senatoriis, tentant reponere. Sed quod de legatis his ad In Senatu, in
eronis tempora Tacitus rettulit, eximium. & antiquæ Equite: id est,
ostræ simplicitatis factum, Tranquillo visum Claudio inter Senato-
ttribuere, cap. XXV. Errat, me iudice, Tranquillus. res, equites.

Quinquaginta annorum obsequio.] Libri vett. *quadra-* Pag.304.
ginta.

ginta. A clade certè Varianâ ad hoc æuum, quadraginta sex circiter anni sunt.

Quotam partem campi iacere.] Fortè, *Quò tantam*, aut, *quò eam*. Vulgatam etiam tolero, & capio.

Seruarent sanè receptos gregibus inter hominũ famam.] Scriberem, *exceptos*, &, *famem*.

Et commotus his Auitus, patienda meliorum imperia. Id diis, &c.] Turbata & trunca forsitan. Lego tamen: *Nec commotus h. A. p. m. imperia ait. Dis quos, &c.*

Correctus Tacitus.

Terra in quâ viuamus.] Addenda vox videtur, *potest.*

Curtilium Manciam superioris exercitus legatum.] Phlegon De admirandis: *Curtilius Mancias legatus in Germaniâ exercitum duxit Q. Volusio & P. Scipione coss.*

Curtilius Mancias.

Dum flumen gignendo sale fecundum, & conterminum vi trahunt.] Non abhorret certè à fide, vt hoc flumen, Sala fuerit: argumento vel nominis ipso. Flumen nobile, mihi carum: domicilij olim caussâ, & Andreæ Ellingeri medici primarij; cuius fides & doctrina, magna mihi dum viuam.

Pag. 305. Sed & fontes hodie salis in Saxonicâ Hallâ, ad id flumen.

Eluuie maris arescente vndâ, sed super ardentem arborum struem fusâ.] Hac de re Plin. lib. XXXI. *Galliæ Germaniæque ardentibus lignis aquam salsam infundunt.* Varro De re Rusticâ I. *In Galliâ Transalpinâ intus ad Rhenum, cùm exercitum ducerem aliquot regiones accessi, vbi salem nec fossitium nec maritimum haberent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus salsis pro eo vterentur.* Vbi lego, *intus Rhenum*, particulâ addititiâ reiectâ.

Ratio parandi salis in Germaniâ & Galliâ.

Bellum Hermunduris prosperum, Cattis exitio fuit.] Non dissimulo alucinationem & παρόραμα viri docti nostratis, qui ab hac pugnâ initia deriuat Batauæ genti. Censet enim victos pulsosque eo prœlio Cattos, deuenisse maritimos locos vbi nunc Batauia est, & originem dedisse inter Belgas nobilissimæ genti. Cæcitatem! Bataui noti celebresque diu ante hanc æuo Neronis pugnam: & Cattorum migratio de quâ Tacitus in libello De Germaniâ, non dubiè antiquior. *Batani, inquit, non multum ex ripâ, sed insulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, & seditione domesticâ in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperij fierent.*

Bataui oriundi à Cattis.

Sed diu ante hoc prœlium.

Ciuitas

Ciuitas Iuhonum socia nobis.] De hoc igne nimia mira. Miraculum terreni ignis.
ghius amicus noster censebat, *Huionum* scrib. quoniam
*agro cognomine, hodie lapis multus sub terrâ fossilis, *Iuxta Heyum oppidum in Eburonibus.
oneus concipere ignem. Sed ego ambigo ne ea gens in
ermaniâ ipsâ alibi fuerit, non in Belgicâ.

Aut quo alio humore niterentur.] Fortassis *vterentur.*

Quanto magis profana, & vsu polluta.] Adde vocem è
iscâ editione, *& vsu viliori polluta.* Vestes vult san-
uinis aut seminis notis sordentes.

Ruminalem arborem in comitio.] De ficu Ruminali & Ruminalis ficus.
auiâ digna lectu Scaliger in Festum, illustrissimum in-
enium nostri æui.

*Quæ super octingentos & quadraginta ante annos Ro-
uli Remique infantiam texerat.*] Damno numerum. Falsus in Tacito numerus.
am hic annus vrbis conditæ DCCCXI. Romulus autem
emusq́. XVIII. dumtaxat annos nati, cùm facta Roma
t. Non ergo plures ab infantiâ eorum ad hunc diem
nnis triginta. Facilis putatio ex Dionysio, Liuio, & aliis.
a ergo hîc emendem, & *Octingentos & triginta* scri-
am, ne Tacitus manifestâ sit in culpâ.

AD LIB. XIV.

ANNALIVM.

CAIO *Vipsanio.*] Vulgati, *Vipsano.* Viri docti, Vi- Pag. 306.
pstanum eum nominant. Vide FuluI Nummos, in Vipstanus.
Aproniâ gente.

Triumphales auos.] Vnum tantùm, Poppæum Sa- Pag. 307.
inum.

An fecunditatem & verum animum timeri?] Distin-
uo, *verum animum? Timeri ne vxor.* Nam quod V.C. Interpunctus Tacitus.
rricus Memmius legebat, *vterũ annuum,* acutius quàm
erius censeo.

*Medio diei cùm id temporis per vinum & epulas incale-
ceret Nero.*] Romani ergo epulabantur die medio? Non
ulgò quidem: non item viri serij, sobrij, sicci. Sed de-
scribit

ſcribit Tacitus Neronis conuiuium adoleſcentis madidi verè Tempeſtiuum. Tempus enim vt tardè aliquando iuuentus noſtra diſcat, quid Tempeſtiua conuiuia, quid Intempeſtiua. Diſcat, & dediſcat illa quę nuper hauſit à magnis magiſtris. Aiunt conuiuiū Tempeſtiuum eſſe, quod tempore celebretur: verbo reque honeſtum: nec in vitio poni vmquam, niſi in libris vitiatis. Ecce alij qui Tempeſtiuum nihilum differre dicant ab intempeſtiuo: & in culpâ habitum vtrumque. Tertium vidi, qui conuiuia tempeſtiua vellet eſſe, quæ ſtatis certiſque temporibus præberent ſacerdotes. Inducunt, & ſeducunt. audite me iuuenes, &, cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legitima conuiuij hora apud Romanos priſcos, Sol occaſus. Saluianus lib. I. *Numquid parcam illam tunc agreſtémque vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cùm viles ac ruſticos cibos, ante ipſos quibus coxerant focos ſumerent; eóſque ipſos capere niſi ad veſperam non liceret?* Itaque quia veſperè cæna: ideò prouerbij forma in Plauto, *de veſpere ſuo viuere.* Poſtea autem Decima haberi cœpta. Clarè ex Cornificio ad Herenniū, vbi deſcribit hominem vanè glorioſum lib. IV. Is ad eos quos vocauerat ad cænam non in ſuas ædes: *Itáne? eamus, inquit, hoſpites. Frater venit ex Salerno. ego illi obuiam pergo, vos huc Decimâ venitote. Hoſpites diſcedunt. ille ſe raptim domum ſuam coniicit: illi Decimâ, quò iuſſerat, veniunt.* Et ab eâ mente Philippus Vulteium inuitans, apud Horatium: *Poſt nonam venies.* —— Imò actuoſi homines & forenſes poſt decimam ſæpe. quoniam res & iudicia in foro exercita ad Decimam horam, vti ex Milonianâ Aſconij diſcas. At labente imperio moribuſque, octaua hora balnei haberi cœpta, nona ipſa cænæ. Plinius de Spurinnâ: *Vbi hora balnei nuntiata eſt, (eſt autem hieme nona, æſtate octaua) in ſole ambulat nudus. lotus accubat.* Martialis præter locos alios:

—— *Imperat exſtructos frangere Nona thoros.*

Hanc horam qui præueniebant, tempeſtiuè epulari dicebantur & præmaturè, & conuiuia eorum Tempeſtiua. qui in longum trahebant, inque noctem intempeſtam, iure eorum epulæ Intempeſtiuæ. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant, in eos gulones hæc nota & nomen

[Margin notes: Errant vulgò in conuiuiis Tempeſtiuis & Intempeſtiuis. — Hora cænæ priſcis veſpera. — Poſtea Decima. — Aut ſerius. — Poſteà Nona. — Tempeſtiua conuiuia, ante horam.]

nomen. Plautus probrosè in senem:

Cum suo sibi gnato vnà ad amicam de die
Potare.

Hinc apud Catullum, *Conuiuia lauta de die:* apud Horatium,

—— dictus herè illic De medio potare die. ——

Suetonius de Nerone: *Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat.* Plinius in laudatione Traiani: *Non enim ante medium diem distentus, solitariâ cænâ, spectator adnotatórque conuiuiis tuis immines.* Liuius de Annibale Capuæ lasciuiente: *Cœperunt epulari de die, & conuiuium non ex more Punico aut militari disciplinâ esse.* Cicero de Pisone: *Qui numquam Solem orientem aut occidentem viderit:* culpatque eum vitij vtriusque. Vti & Silius Campanos:

—— medióque dierum
Regales epulæ, atque ortu conuiuia Solis
Deprensa.

Hæc tempestiua conuiuia sæpe vsurpari solita diebus lætis, festisque. Iuuenalis Persicum suum inuitans: Quando ea vsurpata.

—— iam nunc in balnea saluâ
Fronte licet vadas: quamquam solida hora supersit Iuuenalis explicatus.
Ad sextam. ——

Vult ecce eum ad balneas ire horâ quintâ, præter morem, & ad epulas venire sextâ septimáve. Saturnalibus item vulgò conuiuia ordiebantur à multâ luce. Tertullianus: *Non lauor diluculo Saturnalibus, ne & diem & noctem perdam: attamen lauor honestâ horâ & salubri.* Nam lautio semper ante cibum. Item nuptiis. Apuleius apol. I. *Nuptiæne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an conuiuium tempestiuum?* Ea sunt conuiuia quæ Catoni placita apud Ciceronem: *Ego verò propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuiis delector.* Item Claudio, de quo Tacitus lib. XI. *Claudius domum regressus, & tempestiuis epulis delinitus.* Quæ epulæ si mediâ nocte fuissent, non potuit inter eas Messallina esse interfecta, sine querellâ aut verbo historicorum. Alexandro: de quo Curtius lib. VIII. *Iámque iter parare in posterum iussus, solemni & tempestiuo adhibetur conuiuio.* Tamen hæc conuiuia iure in vitio. Cicero ad Attic. lib. IX. *Audio bonis* Reprehensa ea conuiuia.

Et Tertullianus.

viris

viris hanc cunctationem nostram non probari, multáque & seuerè in me in conuiuiis quidem tempestiuis disputari. Ibidem: *Quas eos cænas facere & obire scripsit ad me Sextius? quàm lautas, quàm tempestiuas?* Idem lib. III. in Verrem, de Apronij cænâ in foro: *Statuitur Lollius in illo tempestiuo gladiatorum conuiuio.* Et de ipso Verre lib. V. ait eum *diem conuiuiis, noctem stupris contriuisse.* Quinctilianus Declamat. CCCXXXI. *Neque enim senectutem adfert summus dies, sed longus ordo vitæ. nec ebrietatem facit illa potio, post quam concidendum est; sed tempestiuum conuiuium, & auiditas nimia.* Seneca De irâ lib. II. cap. XXVIII. *Aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Inde est, quòd tempestiua filij conuiuia pater deterior filio castigat.* Addo Taciti locum lib. II. Histor. *Discubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribuníque ex moribus imperatorum seueritatem æmulantur, vel tempestiuis conuiuiis gaudent.* Qui vel solus locus sententiæ meæ firmandæ. Cedò enim si non de die illud epulum, quomodò subiungit de luctâ inter milites? Quomodò, *Puluis procul & arma adspiciebantur,* in tenebris? Sanè iterum de Vitellio noster: *medio diei temulentus.* & Xiphilinus, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐδαπάνα. Diurnum ergo conuiuium (intellego à meridie, aut circiter) Tempestiuum, quia initum temperi nimis: nocturnum contrà, Intempestiuum. Describit Propertius,

Clarum argumentum è Taciti contextu ad Tempestiua conuiuia.

Intempestiuū conuiuium.

Sic noctem paterâ, sic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in mea vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. *Senatum populúmque obiurgauit edicto, quòd Cæsare prœliante, intempestiua cōuiuia, circum & theatra, & amœnos secessus celebrarent.* Cicero pro Muræná: *Intempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* Curtius lib. VI. *Intempestiua conuiuia & perpotandi peruigilandíque insana dulcedo.* Et exempla plura. sed iis qui cor habent, hæc satis: μωρὸν autem οὔτε πεῖσαι οὔτε ῥῆξαί ἐστι, ait verbum vetus.

Lepidus, quis.

Stuprum cum Lepido spe dominationis admiserit.] Qui Lepidus antea maritus Drusillæ, conuictus postea coniurationis in Caium. Sueton. Cal. cap. XXIV. Dio LIX. item-

...emque stupri in Agrippinam & Liuillam. Rutilius in ...inerario, de Lepidis: Rutilij versus super Lepidis historici, iisque data lux.

Haud procul hinc petitur signatus ab Hercule portus;
Vergentem sequitur mollior aura diem.
Inter castrorum vestigia sermo retexit
Sardöam, Lepido præcipitante, fugam.
Litore namque Cosæ cognatos depulit hostes,
Virtutem Catuli Roma secuta ducis.
Ille tamen Lepidus peior, ciuilibus armis
Qui gessit sociis impia bella tribus.
Insidias paci moliri tertius ausus,
Tristibus excepit congrua fata reis.
Quartus Cæsareo dum vult irrepere regno,
Incesti pœnam soluit adulterij.

...rimum mali fati Lepidum intellegit, qui cum Q. Catulo ...issensit post obitum Sullæ, & in Sardiniâ periit. Alte...ium, qui triumuir. Tertium, qui conspirauit in Augu...tum, illius filium. Quartum, de quo hîc. Sed cur poëta ...it, incestum eius adulterium cum Agrippinâ & Liuiâ? ...deò quia maritus Drusillæ Lepidus: & cùm Agrippinâ ...tiam sanguine iunctus. Credo enim hunc Lepidum na...um ex Æmilio Paullo & Iuliâ nepte Augusti. At Iulia ...oror Agrippinæ; quæ mater Caij, & sororum. Hinc cla...um cur Caius successorem illum imperij destinauerit, & ...quinquennio maturiùs quàm per leges magistratum ca...ere voluerit: quod Dio tradidit lib. LIX. Erat enim san...guinis gentisque Augustæ, pari cum Caligulâ gradu. Præ...er rem hæc dixi, ad Suetonij historiæque lucem.

Quattuor Lepidi infausti malique.

Verũ stemma huius Lepidi, adhuc ignotum.

Dioni & Suetonio lux.

Tempore etiam iuta.] Ita libri manuss. Pag. 308.

Quinquatruum festos dies apud Baias frequentabat.] ...uetonius, solemnia Quinquatruum vocat: Horatius ...tem Quinquatrus festas. Caussa, quia ij dies Mineruæ: ...æti pueris, virisque. De pueris, Horatius:

Quinquatrus, Sacri Mineruæ dies, & læti.

—— puer vt festis Quinquatribus olim,
Exiguo gratóque fruaris tempore raptim.

...Et Symmachus lib. V. *Nempe Mineruæ tibi solemne de scho...is notum est, vt ferè memores sumus etiam procedente æta...e puerilium feriarum. Ad eum diem conuiuium tibi para...mus.* Feriæ ergo pueris: at viris etiam ludi, & spectacula ...gladiatorum. Ouidius, de quinque his diebus:

Pugnæ gladiatorũ per illos.

Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Caussa, quòd est illâ nata Minerua die.
Altera, trésque super rasâ celebrantur arenâ,
Ensibus exsertis bellica læta dea est.

Natalis Ouidij poëtæ.

Hinc disce, secundũ Quinquatrium diem, natalem eiusce poëtæ fuisse. Lib. IV. De Tristib.

Lucifer amborum natalibus adfuit idem,
Vna celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiferæ de festis quinque Mineruæ
Quæ fieri pugnâ prima cruenta solet.

Quinquatrus cõuiuiis lætę.

Natus ergo sexto post Martias Idus. Sed & moris vt ij dies iucundè hilariterque traducerentur. Augustus ad Tiberium: *Nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis iucundè egimus. Lusimus enim per omnes dies, forúmque aleatorium calfecimus.*

Bauli villa: & eius possessores.

Ducitque Baulos. id villæ nomen est, quæ promontorium Misenum inter & Baianum lacum flexo mari alluitur.] Anteà Hortensij villa: tunc in Principum bonis. De eâ non ineleganter Symmachus, eius possessor:

Huc deus Alcides stabulanda armenta coëgit
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat, occulto nominis indicio.
Ab Diuo, ad proceres dominos fortuna cucurrit,
Fama loci obscuros ne pateretur heros.
Hanc celebrauit, opum felix Hortensius, aulam:
Contra Arpinatem qui stetit eloquio.

Fuit etiã Antoniæ Drusi, vti è Plinio disces lib. IX. cap. IV.

Gestamen, ἁπλῶς, pro sella gestatoriâ. V. infr. p. 425.

Gestamine sellæ Baias peruectam.] Priscis libris abest vox *sellæ*. Atque ita sanè XI. libro locutus, *In eodem gestamine sedem poscit, sumítque*. De Gestatoriâ sellâ in Electis: Libri iidẽ, *Baulos*, non *Baias*. Malè ex Sueton. cap. XXXIV. Nam Dio hæc parum clarè; & olim mihi imposuit.

Pag. 309. Superior locus honestissimus in accubitu.

Comiter excepta, supérque ipsum collocata.] Ergo is locus in conuiuio honestior, quotiens duo accumberent. idque rectè (dissentiant licet) scio monuisse olim. Non refellit me alter Taciti locus, lib. III. *In conuiuio Germanici cùm super eum Piso discumberet, infectos cibos manibus eius arguentes.* Scito enim tres discubuisse, mediumque inter eos Germanicum.

Et rur-

Et rursus adductus.] Id est, seuerus, compositus, grauis. In Historiis super hac voce. Adductus, pro serio & graui.

Quod contrà subsidium sibi?] Romana editio, *suffragium sibi?* Nec damno. Sanè Suffragari, adiuuare & opem ferre est: vt Refragari, obsistere. Inde & Refragiũ, quod Græcis ἐναντιότης. Hegesippus lib. v. cap. XXVII. *Gubernator obliquat velorum sinus, & sine refragio scinditur fretum.* eaque voce & alij vsi. Refragium.

Eminentibus tecti parietibus, fortè validioribus, quamquàm oneri cederent.] Video esse qui legant, *quàm vt oneri.* Haud ab re. At mihi etiam vox *parietibus*, non firma.

Quos statim acciuerat, incertum an & antè ignaros.] Fides tibi, Corneli, magis curæ, quàm Dioni: qui Senecam auctorem impulsoremque vnicum Neroni eius criminis facit. idque à fide dignis multis traditum esse. Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθε. Pag. 310. Dio criminatur Senecam.

Qui nihil contatus, poscit summam sceleris.] Id est, peragere cupit quod cœpit agere, & extremam velut manum sceleri imponere.

Hi molium obiectus scandere.] De his molibus ad Baias, Cassiodorus Variar. IX. *Quantis ibi molibus termini deinter inuasi sunt? quantus spatiis in visceribus æquoris terra promota est?* Strabo lib. v. ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου. σύμμετρος γὰρ ἐστι τῇ χάλικι καὶ συμμίξαντες τὴν ἀμμοκονίαν, προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν. Virgilius: Pag. 311. Moles Puteolanæ. Pilæ in aquis, è lapide; vt sublicæ, è ligno.

Qualis in Euboïco Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit.

Ausonium in eâ re corrigo, Ausonius correctus.

Vel quæ Baianis pendent fluitantia pilis.

Malè enim hactenus, *palis*. Enimuerò pilæ illæ è saxo, vt Virgilius: in eâdemque voce Liuius corrigendus, lib. I. *Modò intra illam pilam, & spolia hostium.* malè vulgò, *illa pila.* intellegit columellam, quã Dionysius στηλίδα dixit, spoliis Curiatiorum insignem. *Horatia peila*, apud Propertium tela ipsa sunt: nequis eo me refutet. At de pilis his ad Baias, etiam Seneca, epist. LXXVIII. *Omnis in pilis Puteolorum turba consistit.* Liuius XL. *Portum & pilas pontis in Tiberim locauit quibus pilis fornices post Scipio addidit.*

Multisque vulneribus confecta est.] Sustuli insigne glossema aliquot versuum, qui huc transcripti è Senecæ Glossema egregium indicatum.

Octauiâ verbatim. Eaque omnia iure desunt Vaticano. Non visum id ante me, ne ab eo quidem qui codices Vaticanos inspexisse iactat, miror & indignor. Hæc Agrippinæ mors. At Philostratus lib. IV. De Vitâ Apollonij, (Philostrati supinus error.) adfirmauit naufragio periisse Agrippinam solutili illâ naue. Adeò ille & genere & partibus scriptionis suę nugator est.

Conuiuali lecto.] Non funebri, & legitimè parato.

(Villa Cæsaris in Baiano.) *Villam Cæsaris Dictatoris, quæ subiectos sinus editissima prospectat.*] Aptè ad hunc locum Seneca epist. LII. *C. Marius, & Cn. Pompeius & Cæsar exstruxerunt quidem villas in regione Baianâ, sed illas imposuerunt summis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito speculari longè latéque subiecta.*

(Pag. 312.) *Sed à Cæsare, perfecto demum scelere, magnitudo eius intellecta est.*] Ita fit. currimus ad scelus præcipites, quod sedente impetu, veris mox pretiis æstimamus. Aurea (Pulchra sententia à Menandro ostēsa) gnome, sumptáne à Menandro? certè ab illo anteà sic elata.

(*Stobæus citat.) * Οὐδεὶς ξυνοιδεν ἐξαμαρτάνων, πόσον
Ἀμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ.
At nemo peccans, criminis sui modum
Peccando nouit, re peractâ respicit.

Posteaquam frustrà oblata sint.] Perspicuum mendum. Farnes. *ablata.* Fortè intercisæ voces explendæ: *frustrà ab illâ tentata sint.* Aut potiùs adhæreamus Romanæ lectioni, *optata sint.* Interpretor, Posteaquam frustrà ea voluerit voueritque Agrippina.

(Pag. 313.) *Temporum Claudianorum obliquâ insectatione.*] Vulgò, & libris scriptis, *oblitâ*, Ferretus, *obitâ*. Nostra emendatio certa videtur, ex ratione priscâ scribendi, *oblicâ.*

Publicâ fortunâ exstinctam referens.] Et inprimis ipsius (Acutum dictum Africani.) priuatâ. Hinc illud, iure laudatum Quinctiliano, Africani Oratoris ad Neronem super hac morte: *Rogant te Cæsar tuæ Galliæ, vt felicitatem tuam fortiter feras.*

Aduerso rumore Seneca erat, quòd oratione tali confessionem scripsisset.] Quinctilianus lib. VIII. de hac oratione (Senecæ oratio.): *Facit quasdam sententias sola geminatio: qualis est Senecæ in eo scripto quod Nero ad Senatum misit occisâ matre, cùm se periclitatum videri vellet. Saluum me esse adhuc nec credo, nec gaudeo.*

Quin-

Quinquatria ludis annuis celebrarentur.] Nónne iam -nte celebrabantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed -uto hîc intellegi ſcenicos ludos annuos, aut Circenſes.

Exitium ſenatui ac ſibi cauſſam periculi fecit.] Locus qui mutilus videatur, & non eſt. Nihil enim narratur in -uo Thraſeas offenderit. At ſcribe mecum fidenter: *exiit -um Senatu.* Hoc enim ſolo ſibi diſcrimen peperit magnus -le vir, quòd Senatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur. Xiphilinus: ὁ Πούπλιος δὲ Θρασέας Παῖτος ἦλθε μὲν ἐς -ὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐπήκουσεν, ἀναγνωσθείσης δὲ αὐτῆς -ξανέστη τε εὐθὺς πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀποφήνασθαι, καὶ ἐξῆλθε, διότι ἃ -ὲν ἤθελεν εἰπεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἃ δὲ ἠδύνατο, οὐκ ἤθελε. Ta-it. XVI. hunc ipſum locum reſpiciens: *Olim vtriſque in-enſus, & accedentibus cauſſis in Thraſeam, quòd Senatu -greſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui.* Reſtitutio in Tacito.

Quæ adeò ſine curâ deûm eueniebant.] Ἐπικουρίζει & -ic & alibi noſter. Tacitus in Epicuri caſtris.

Iuniam.] Caluinam, de quâ lib. XII. De Calpurniâ, -odem etiam libro. Statim, *Prætura functos*, lego.

Vetus illi copia erat.] Ita libri priſci. ſubſtituerunt, *cura*: -d ſententiam non malè. Neſcio an, *copido*, ſiue, *cupido*. Pag. 314.

Citharâ ludicrum in modum] Non etiam diſpliceat, -udiorum. Nummos certè cuſit illa bellua, in quibus ipſe -itharœdico habitu, in tunicâ oblongâ, citharam percu-tiens. Deſcribit eum habitum graphicè Appuleius II. -lorido, in perſonâ Bathylli: *Eique prorſus citharœdicus -atus, deam conſpiciens canenti ſimilis, tunicam picturis -variegatam deorſus ad pedes deiectus ipſos, Græcanico cin-ulo, chlamydâ velat vtrumque brachium aduſque arti-ulos palmarum. Cetera decoris inſtrumentis dependent. -ithara baltheo cælato apta, ſtrictim ſuſtinetur; manus -ius teneræ, procerulæ, læua diſtantibus digitis neruos moli-ur, dextra pſallentis geſtu ſuo ſabulum citharæ admouet, -eu parata percutere.* Ita enim locum eum legimus, di-ſtinguimus. Et quod ait de chlamydâ deque cingulo, -tiam illa appârent in Neronianis nummis; excipio quòd -on brachia velat, ſed ab humeris dependet chlamys. Habitus vetus citharœdi. Appuleius in tranſitu correctus.

Quod regibus & antiquis ducibus factitatum memora-at.] Ita in Panegyrico illo ad Piſonem, qui hoc æuo -criptus, inſerta eadem defenſio: Priſci duces citharœdi.

Nec pudeat pepulisse lyram, cùm pace serenâ
Publica securis exsultent otia terris,
Ipse fidem mouisse ferox narratur Achilles.

Lucanum nõ esse auctorem eius Panegyrici

Ei rei argumenta.

Quem Ouidio ablatum, viri docti tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ouidio ætas abiudicat: ab Lucano, conditio scribentis. Nam ille quicumque poëta, ignotus fuit, obscurâ domo, fortunâ tenui: & humiliùs blanditur Pisoni, quàm vt decuerit Lucanum. Ait ecce:

—— *tu Piso latentem*
Exere: nos humilis domus, at sincera parentum,
Sed tenuis Fortuna suâ caligine celat.

*Vide Tacit. li.xvi. De diuitiis Mellæ & Lucani.

At Lucanus certè notus, celeber: per se, perque vxorem * prædiues. Adde Senecam patruum in aulâ: qui huic humili & tenui protendere manum potuisset, præ Pisone. Sed & decimonono ætatis anno scriptum hoc carmen. nam ait:

Quamuis nunc iuuenile decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum vicesima venerit æstas.

Quod non conuenit in ætatem Lucani, præsertim cùm scriptum sit diu post consulatum Pisonis, & paullò ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certè post consulatum diu: quoniam & eloquentiæ eius specimen Neapoli præbitum celebrat. quod scimus contigisse nos quinquennali certamine, cùm Nero in eâdem vrbe Græcanicâ copiam fecit suæ vocis, annis aliquot post Pisonis consulatum, quem iniit anno vrbis DCCCX. Sed nec Statius huius carminis mentionem facit: cùm omnia minima scripta eius recenseat, II. Silu.

Circus proprius Neroni.

Clausumque Vaticanâ valle spatium.] Credo id à Plinio denotari lib. XXXVI. *Tertius obeliscus Romæ in Vaticano, Caij ac Neronis principum Circo.*

Pag. 315.

Iuuenales ludi, priuati.

Instituit ludos Iuuenalium vocabulo.] Qui priuati, & per domum celebrati aut in hortis. Tacitus lib. XV. *Acriore in dies cupidine Nero agitabatur promiscuas scenas frequentandi: nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuuenalibus ludis.* Mansit nomen ludorum posteriori æuo,

Iuuenales Imperatorũ paulùm diuersi.

& imperatores quos in Palatio ludos dabant, Kalendis noui anni (de quibus è Iuliano monui ad librum IV.) Iuuenalia videntur appellasse: ab exemplo hoc Neronis. Sidonius:

Ianus

Ianus fortè suas bifrons Kalendas
Sumendas referebat ad curules.
Mos est Cæsaribus die bis vno
(Priuatos vocitant) parare ludos.
Tunc cœtus iuuenum sed aulicorum
Elæi simulacra torua campi
Exercet spatiantibus quadrigis.

t addit post descriptionem curulium ludorum;

Iam verò Iuuenalibus peractis.

't videantur ij ludi, tunc quidem, scenicum nihil ha- uisse. Atque ita distinguit etiam, nisi fallor, Capitoli- ius in Gordianis: *Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniæ, Piceni, Vmbriæ, de proprio illum per quatri- luum ludos scenicos & Iuuenalia edidisse.* Quod notari olo. Neronis tamen æuo & instituto, scenici: ex Tacito iic, & Plinio qui ad hos ludos respiciens ait Neronem *pe- uliari theatro in hortis primùm cantasse, & Pompeiano ralusisse.* Non prætereo notam Xiphilini, qui hos ludos nstitutos vult per caussam positæ à Nerone primæ barbæ. t herclè ea nominis caussa. Iuuenalia enim dicta, quia 't Tirocinij die pueros exuebant: sic barbâ rasâ iuuen- utem. transibantque tunc in viros. Vnde illud Domitiæ ımitæ blandientis Neroni votum: *Simul hanc excepero, nori volo,* Sueton. cap. XXXIV. Itaque is dies Romanis pa- iter festus. De Octauiano, Dio, lib. XLVIII. ἀμέλει τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε πρῶτον ξυράμενος, αὐτός τε μεγάλως ἑώρτασε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. καὶ ὁ μὲν καὶ ἔπειτα ἐπελειοῦτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι. id est. *Cæsar um primùm barbam radens, & ipse diem eum planè fe- stum habuit, & aliis publicam festiuitatem indixit. atque x eo etiam ipse genas suas laues habuit, ad exemplum reli- quorum.* Sed & munera peti, dariq́ue solent eo die ad barbam. Ammianus libro XVII. *Cæsar cùm petenti, ex vsu, gregario cuidam vt barbas detonderet, dedisset ali- quid vile, contumeliosis calumniis appetitus est à Gau- dentio.* Iuuenalis,

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus.

Quin etiam deo alicui sacrari solita, vt apud Græcos vir- ginum puerorumq́ue comæ. Suetonius de Nerone: *Bar-*

Ij tunc curu- les, non sce- nici.

Aliter quàm sub Nerone.

Iuuenalia cur appellata.

Dies positæ barbæ lætus.

Munera tunc data.

Barba deo sacrabatur.

bam primam posuit, conditámque in auream pyxidem & pretiosissimis margaritis adornatam Capitolio consecrauit. vbi emendo, *Capitolino*, Ioui scilicet, ex Dione. Earinus apud Martialem primam lanuginem comamque

Suetonius emendatus.

Pergameo posuit dona sacrata deo.

Tertullianus, De animâ: *Quis non exinde aut totum feli* (lego, *filij*) *caput reatui vouet, aut aliquem excipit crinem, aut totâ nouaculâ prosecat, aut sacrificio obligat, aut sacro obsignat pro publicâ aut priuatâ deuotione?* Censorinus, De die natali, cap. I. *Quidam etiam pro ceterâ bonâ corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant.* Quando is mos Romæ cœperit (nam antiquos barbam aluisse satis constat) quæro. Liuius eum agnoscere videtur sub annum vrbis CCCLXIX. satis clarè, vbi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto: *Satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promisisse.* Si in luctu promiserint barbam, ergo aliàs rasa. Refellit tamen eum Varro lib. II. De Re rust. *Omnino tonsores in Italiâ primùm venisse ex Siciliâ dicuntur post R. C. A. CCCCLIIII. vt scriptum in publico Ardeæ in litteris exstat. eósque adduxisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuæ, quòd pleræque habent capillum & barbam magnam.* Nec ambigo, quin ex ritu sui superiorisque æui aberrauerit Liuio mens & manus. Cicero certè pro M. Cœlio etiam Ap. Claudium Cæcum barbatum inducit, aliquot post notatum Varroni æuum annis. Bellis Punicis in vsu crebro iam rasuram fuisse docent Annalium prisca verba, quæ de Scipione * Agellius rettulit, & mirabundus parum cepit. Iuuenes ergo alebant barbam. & ideò à Cicerone I. ad Attic. *Comessatores coniurationis barbatuli iuuenes*, appellati sine vllâ lasciuiæ, vt volunt, notâ. & pro M. Cœlio ad iuuenes alludens, *Non hac barbâ quâ ista delectatur*, inquiit. iuuenemque à barbâ descripsit Iuuen. *Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.* Ponebant eam seriùs, citiùs, plerumque sub XXI. annum. Macrobius certè in Somnium Scipionis *ter septenarium numerum requiri ad radendam barbam* adfirmauit. Atque ita Neronem posuisse colliges ex Fastis, annisque. Caligula tamen XX. anno posuit, Suetonij cap. X. At Cæsar Octauianus

Mos radendæ barbæ, quando cœperit Romæ.

Liuius & Varro diuersi.

Aberrasse Liuium videri.

*Lib. III. cap. IIII.

Iuuenes soli olim barbati.

Quo anno ab iis posita.

s anno demum XXV. vti clarum ex Dione. Natus enim Tullio C. Antonio Coss. posuit L. Marcio C. Sabino. atauit ab hoc more primus Roman. Imperatorum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & ostendentibus Nummis. Hæc Romæ. apud Græcos quid? Barbam in pretio nsisse ad tempora Alexandri Athenæus ex Chrysippo ferit lib. XIII. cap. VI. sub eo rege radi repertum. Inter ilosophos primus barbam aluisse traditur Antisthenes idæ, in voce *καθεῖναι*. Hæc propemodum aliena à Tao: sed per eum non absurdè, vt spero, nec ingratiis tuis, tor, mihi nata. Hadrianus primus reduxit barbā. In Græciā quando radi cœperit. Antisthenes primus barbæ auctor philosophis.

Ratúsque dedecus amoliri.] Romana editio, *dedecus lliri.* quod ego præfero.

Apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus.] Ad Tiberim. deque eo stagno suprà: *Augustus ucto cis Tiberim stagno.* Et Suetonius. At nemus illud , quod Cæsarum nemus appellatum. Vide & hîc philinum. Stagnum nauale.

Dabantúrque stipes, quas boni necessitate, intemperan gloriâ consumerent.] Cui rei datæ stipes? ad ludósne? olim sane Apollinaribus ludis factum reperio. *Prætor ixit*, ait Liuius lib. XXV. *vt populus per eos ludos stipem pollini, quantum commodum esset, conferret.* Plinius lib. XXIII. *Populus Romanus stipem spargere cœpit, Sp. Poumio, Q. Marcio coss. Tanta abundantia pecuniæ erat, vt m conferret L. Scipioni, ex quâ is ludos fecit.* Quæ verba te fallant. Nam stipes de quâ Liuius, multis annis prior tatione Plinianâ. Sed voluntariam, credo, Plinius inlexit: illa fuit ex edicto. Sed & Augustus stipem Prætribus dari ad ludos voluit, innuente Dione LIV. initio: *ς μὲν ϛρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συνέταξεν, ἔκτε τοῦ μὲ δίδοσθαί τι αὐτοῖς κελεύσας.* nisi tamen *τὸ δημόσιον* inllegi voluit potius, quàm *δῆμον*. Stipes aliâs vsitatè dantur diis, & ad res sacras. Seneca de Benef. VII. *Omnia orum sunt: tamen diis posuimus domum, & stipem iecius.* Et Epistolâ CXVI. *Colitur autem non taurorum opis corporibus contrucidatis, nec auro argentóque suspenso, c in thesauros stipe infusâ, sed piâ & rectâ voluntate.* arro de L. L. *Diis cum thesauris assem dant, stipem dint.* Ita in capita fontium, quæ sacra, stipem iaciebant. Stipes ad ludos. Stipes diis positæ. Et ad capita fontiū iactæ.

aa 5 Plinius

Plinius lib. VII. epistol. de Clitumno: *Fons purus & vitreus, vt numerare iactas stipes, & relucentes calculos possis.* Seneca lib. IV. Quæst. Natural. de Nili venis: *In hac ora stipem sacerdotes, & aurea dona Præfecti, cùm solemne venit sacrum, iaciunt.*

Ipse scenam inscendit.] Restitui ex libris. Vulgò, *ipse scenas incedit.*

Ad faces Nero cantauit.

Assistentibus familiaribus.] Falsò. Nam Vatic. *absistentibus facies.* Farnes. *assistentibus facies.* Similisque lectio Budensis: quod facilè odorêris è Rhenano coniectante, *absistentium facie.* Vtrúmne, *assistentibus facibus?* Certè noctu & ad lumen etiam hi ludi exerciti. sequiturque: *Illi dies ac noctes plausibus personare.* & ait, postremum in scenam venisse Neronem. Ergo ad lumen. Infra etiam, *Noctes quoque dedecori adiectas.* Sed & Suet. Calig. cap. XVIII. *Quondam etiam & nocturnos ludos præbuit accensis facibus.* Noster iterùm infrà: *Lætitiæ magis, quàm lasciuiæ dari paucas totius quinquennij noctes, quibus, tantâ luce ignium nihil illicitum occultari queat.* Vos diuini conferte operam; si mihi Phœbus hîc non fauit.

Accesserat cohors militum.] Ita legend. non quia Suetonius cap. XXII. ita narrare videatur, sed quia res poscit. Nam Suetonius de alio ibi & publico theatro.

In concordiâ est Tacitus cum Suetonio, aliter quâ censent.

Mærens Burrhus, ac laudans.] Vnus ergo hîc tantùm Præfectus Prætorio. nec pugnat Suetonius qui duos nominat: quia Tacitus de Iuuenali ludicro adhuc loquitur; de publico theatro Suetonius, capite dicto.

Nero inter poëtas:

Carminum quoque studium affectauit.] Plinius libro XXXVII. *Domitius Nero in ceteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Poppææ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine Succina appellando.* Intellexit & Seneca hunc poëtam libro I. Quæst. Natur. *Vt ait Nero Cæsar disertissimè, Colla Cytheriacæ splendent agitata columbæ.* Laudat eum Martialis lib. VIII *Carmina qui docti nota Neronis habet.* & lib. IX. *Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures, Lasciuum iuueni cùm tibi lusit opus.*

Vt quidã volunt, bonos.

Dissensus super versibus Neronis.

*Nec dum insignis *ætatis nati.*] Fortè leg. *quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis. Ij alternatim considere simul.* M. Antonius Muretus, cui scriptor hic noster in amoribus (& iure;) corrigit: *quibus aliqua pangendi facultas,*

t, necdum insignis erat. Ij considere simul; & natos ibi-
m versus connectere, atque ipsius verba quoquo modo
olata supplere. Non damno: germana tamen esse non
edo. Ceterùm ab hoc Cornelij iudicio Tranquillus dis-
tit, cap. LII. quem vide.

Opidanâ lasciuiâ inuicem incessente.] Lege, *incessentes.* Pag.316.

Quos regis Apionis quondam habitos.] Lego, *regi* Apion rex.
pioni. Rufus hac de re: *Cyrenas cum ceteris ciuitatibus*
bya Pentapolis Ptolemai antiquioris liberalitate suscepi-
us. Libyam supremo regis Apionis arbitrio sumus assecu-
Item Eutropius: *Quo tempore Libya quoque Romano*
perio, per testamentum Apionis, qui rex eius fuerat, ac-
sit. in quâ inclyta ciuitates erant, Berenice, Ptolemais,
Cyrene. Appianus in extremo Mithridatico: τοῖς Ῥω-
μαίοις Κυρήνην Ἀπίων βασιλεὺς ὁ Λαγιδῶν γένους νόθος ἐκ
διαθήκης ἀπέλιπε. Factum hoc anno vrbis DCLX. C. Cœ-
L. Domitio Coss. Sed vt moneam, in verbis Rufi ve-
or vt menda sit, licet occultior. Quis ille Ptolemæus Sollicitata in Rufo scriptio.
tiquior? Plerique omnes Ægyptij reges Ptolemæi, &
rum proba aut recepta discriminis hæc nota. Ausim
scribere, *Ptolemai Apionis.* Nam hic sanè rex, Ptolemæus
it, sed cognomento Apion. Appianus I. Ciuil. *Sequenti*
no, sextâ & sexagesimâ Olympiade, populus Romanus
abus prouinciis ex testamentis regum est auctus, Bithy-
am Nicomede relinquente, Cyrenem Ptolemao ex Lagi-
s, cui Apioni cognomentum fuit.

Et elegantiâ vita, quam clariorem effecit.] Traiecerim, Pag.317.
quem elegantia vita clariorem effecit.

Nerone IIII. *Corn. Cosso coss.*] Quorum mentio in
pide Romæ:

I. O. M. ET. GENIO
VENALIC
P. ACILIVS. CERDO
VOTVM. SOLVIT
NERONE. CÆSARE
AVG. IIII.
COSSO. LENTVLO. COSSI. F. COS.

Quinquennale ludicrum, ad morem Graci certaminis.]
t hoc ipsum, quod noster lib. XVI. *lustrale certamen*
ppellat. Quod longo interuallo pòst reduxit & firmauit
Gordia-

Gordianus iunior Imperator. de quo appositè Victor: *Eóq. anno lustri certamine, quod Nero Romam inuexerat, aucto firmatóque, in Persas profectus est.* Exemplum autem, credo, Nero sumpsit à Neapolitis, de queis Strabo lib. v.

Quinquēnalē certamē Neapoli.

Νυνὶ δὲ πεντετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μουσικός τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. id est. *Nunc autē quinquennale sacrum certamen apud eos celebratur, Musicum & gymnicum in plures dies: quod æmulum esse potest illustrissimis Græcorum ludis.* Nota quod ait, *νυνὶ δέ.* Institutum enim id certamen eius æuo, in honorem Augusti. Suetonius clare, Aug. cap. LXXXVIII. & in Claudij cap. XI. Herodes etiam Iudææ rex theatrum & certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiamque Augusti, vti Iosephus narrat lib. XV. Sunt & nummi Neroniani, in quibus mensa cum coronâ & lebete, inscripti: CERTA. QVINQ. ROM. CO. S C. id est, *Certamen Quinquennale Romæ constituit.*

Quando ibi institutum.

Etiam in Iudæâ fuit.

Pompeium incusatum, quòd mansuram sedem theatri posuisset.] Perpetuum sane theatrum Pompeius condidit primus, anno vrbis DCLXXXXIX. Anteà subitaria erant, & Censorum iussu plerumque disiecta. Tertullianus libello De spectaculis: *Sæpe Censores renascentia theatra destruebant moribus consulentes, quorum scilicet periculum ingēs de lasciuiâ prouidebant. Itaq. Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cùm illam arcem omnium turpitudinum exstruxisset, veritus quandoque memoriæ suæ censoriam animaduersionem, Veneris ædem superposuit.* Donec præcipitantibus moribus, exstruxerunt ipsi Censores. Valerius lib. II. cap. IV. *Theatra inchoata quidem sunt à Messallâ & Cassio Censoribus, ceterùm auctore Scipione Nasicâ, omnem apparatum operis eorum subiectum hastæ vænire placuit.* Appianus Ciuil. I. τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον ὃ Λεύκιος Κάσσιος ἦρχε, καὶ ἤδη που τέλος ἐλάμβανεν, ὡς καὶ τόδε στάσεων ἄρξον ἑτέρων, ἢ οὐ χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικαῖς ἡδυπαθείαις Ῥωμαίους ἐθίζεσθαι. Eamque in rem Sc. interpositum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog. *Quónam illæ leges abierunt, quæ theatra stuprandis moribus orientia, statim destruebant?*

Pompeius primus auctor mansuri theatri.

Censores anteà tollebāt.

Et Scipio Nasica.

Tertullianus illustrior factus.

Antea

Antea subitariis gradibus & scenâ in tempus structâ *...os edi solitos.*] Ausonius: Temporaria scena.

Ædilis olim scenam tabulatam dabat
Subitò excitatam, nullâ mole saxeâ.

Si vetustiora repetas, stantem populum spectauisse.] Va-...us ait, Sc. *cautum, ne quis in vrbe, propiúsve passus* ...*lle, subsellia posuisse, sedénsve ludos spectare vellet.* Ses-...nem tamen adstruere Liuius & Dionysius videntur ...l.1. sub Tarquinio rege: *Loca diuisa patribus equitibus-*...*q; vbi spectacula sibi quisque facerent, fori appellati.* ...*ctauêre furcis duodenos ab terrâ spectacula alta susti-*...*ntibus pedes.* Sed tantùm in Circo. Sederūt Romani in Circo, at non theatro

Quoties P. R. sederet.] Libri scripti, *Prætor sederet.* Fa-...: & verè emendes, *Prætores ederent.* Enimuerò editio-...m ludorum magistratibus incubuisse, præsertim Præ-...i, notum iis qui in vestibulo versantur antiquitatis. Fa-... huic parti illa responsio: *Nec proinde magistratus rem* ...*miliarem exhausturos, &c.* Prætores, editores ludorum

Nullâ cuiquam ciuium necessitate certandi.] Secutus ...n manuscriptos. Vulgata scriptio tamen recta adæquè, ...*ctandi.* Vtrumque enim factitatum sub his comœdis ...ncipibus, vt viri illustres & ad certandum cogerentur ...ad spectandum. Nec displiceat geminari, *necessitate* ...*ctandi aut certandi.*

Abolitos paullatim patrios mores funditus euerti per ac-...*am lasciuiam.*] Libris meis abest τὸ, *euerti.* & omiseris ...tè. Scribi etiam possit, *& verti.*

Specie orationum & carminum.] Ad Musicum certa-...en referto.

An iustitiam augurij, & decurias equitum.] Vitium: ...i medendo impar ego.

Non abhorruisse spectaculorum oblectamentis.] Farn. ...*ectamenta.* verè.

A Thuriis equorum certamina.] Atqui Liuius lib. 1. ...am equos à Thuscis deriuat. *Ludicrum fuit, equi pugi-*...*que, ex Etruriâ maximè acciti.* Et cùm equorum certa-...na antiquissima Romæ sint, vix videntur ea petiisse ...n longinquè. Magna Græcia certè & illa ora in quâ ...hurij, non tam pernota tunc Romanis. Quæ tamen ...ns mea à Tacito dissentientis? Thurij vicini Tarentinis Pag. 318. Equestres ludi, à quibus petiti. A Thuriis, vult Tacitus: ab Etruscis Liuius.

ab

ab iisque euersi, vt Strabo narrat: quorum olim Sybaris opidum celebre deliciis. Ab Augusto colonia illuc deducta, Copiæ.

Ludos curatius editos.] Germana Cornelij vox, non, *accuratiùs*, ex libris.

Ducentis iam annis à L. Mummij triumpho.] Et paullò pluribus. quoniam triumphauit de Achæis & Corinthiis Mummius anno vrbis DCVIII.

Athletas quis primus dederit. Val. lib. II. cap. IIII. Ludi Græci.

Qui primus id genus spectaculi in vrbe præbuerit.] Quod genus? gymnycóſne? inclinabam. ſed primus athletas dediſſe legitur in ædilitate Æmilius Scaurus, multis pòſt annis. Potes igitur capere ludos Græcos. Nam anteà noti tantùm Oſci & Latini. Cicero ad Marium l. VII. *Non enim puto te Græcos aut Oscos ludos desideraſſe: præsertim cùm Oscos vel in Senatu ſpectare poſſis, Græcos verò ita non ames vt nec ad villam tuam viâ Græcâ ire ſoleas.*

Ludi trilingues

Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit, cap. XXXIX. *Ludos regionatim vrbe totâ dedit, & quidem per omnium linguarum hiſtriones.* Et Aug. capite XLIII. *Ludos fecit nonnumquam vicatim, ac pluribus ſcenis, per omnium linguarum hiſtriones.*

Efflagitādi certamina Græca.] Certaminis vox ad gymnaſium ſpectare potiùs videtur, quàm ad ſcenam. Sed & in ſcenâ ipsâ certamen quoddam victoriæ.

Totius quinquennij.] Ita ſcripſerim, non, *potius.*

Certamina ſacra.

Redditi quamquam ſcenæ Pantomimi certaminibus ſacris prohibebantur.] Certamina ſacra, ſiue ἱερὺς ἀγῶνας, ὧν τὰ ἆθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ, definit Pollux, libro III. Tale hoc Neapolitanū, quod & ἱερὸς ἀγὼν à Strabone dicitur.

Eloquentiæ primas partes nemo tulit.] Farneſiano abeſt, *partes.* rectè.

Græci amictus quos per eos dies plerique inceſſerant.] Libri leuiter aberrant. Nam Farneſ. *Ciratiam iactam quo.* Vatic. *Græciam iactus ta quo.* Dixi aberrant. nam vera lectio hæc: *Græci etiam amictus, quis per eos dies p inceſſerant.* vel, *quos p. e. d. p. ingeſſerant.* Græcanicum ſcilicet hoc certamen fuit, & ideò amiciebantur plerique ad morem Græcum, palliati crepidatique. Hæſi olim: ſed expediuit me planè Dio lib. LX. de hoc ipſo ſpectaculo, Neapoli: ἐπεὶ ἐν γε τῇ Νεαπόλει καὶ παντάπασιν ἰδιωτικῶς ἔζη. τά

Græcis veſtibus vſi vulgò, per ludos Græcos.

τὰ δ' ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ συνόντες οἱ διῃτᾶτο, καὶ ἐν ταῖς τῆς μουσικῆς θεωρίαις ἱμάτιον καὶ κρηπῖδας, ἐν δὲ τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι πορφυρίδα καὶ στέφανον χρυσοῦν ἐλάμβανε. id eſt. *Deinde & Neapoli planè priuatum ſe geſſit. Nam cùm in illis, & ipſe & qui cum eo erant, Græcorum ritu vixerunt, tum etiam in Muſico ſpectaculo pallium & ſoleas induit, & in Gymnico agone veſtem purpuream & auream coronam accepit.* Et ſimile quod in Commodo tradit, quotiens theatrum ingrederetur, ſolitum ſumere χλαμύδα ὁλοπόρφυρον τὸν ἑλληνικὸν τρόπον, καὶ στέφανον ἔκ τε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. Et his facilè intellego reſtituoque Suetonij locum Domitiani cap. IV. *Certabant etiam & proſâ oratione Græcè Latinéque, ac præter citharœdos chorocithariſtæ quoque & pſilocithariſtæ. In ſtadio verò curſu etiam virginum certamini præſedit crepidatus purpureâque amictus togâ Græcanicâ, capite geſtans coronam auream.* Corrigo & diſtinguo : *& pſilocithariſtæ: in ſtadio verò curſu etiam virgines. Certamini præſedit,* &c. Vera lectio, vera mens: Certaſſe præter citharœdos, etiam chorocithariſtas, & in ſtadio, certamine curſus, etiam virgines. At certamini toti quinquennali præſediſſe Domitianum ritu Græco, purpureâ togâ, & coronâ ornatum. Dixit enim Togam : mallem chlamydem, vti idem ſcriptor Neronis cap. XXV. reditum in vrbem deſcribens habitu Græcanico: *in veſte purpureâ, diſtinctâque ſtellis aureis chlamyde*, vbi, *veſte*, gloſſematium puto, deleoque. Item Dio ſuprà, & Capitolinus in Pertinace: *Purpureáſque chlamydes Græcanicas.*

Apud Simbruina ſtagna, cui Sublaqueum nomen eſt, ad dapes.] Plinius lib. III. *Anio lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedêre Sublaceo* (ita enim potiùs ſcrib. quam à lacu) *defert in Tiberim.* Addubito num vox Tacito deſit, legendumque : *villa cui Sublaceum nomen.* Certè Neronis villa Sublacenſis Frontino de Aquæduct. cognita. Aimoinus lib. II. cap. XVI. *Benedictus pater in loco qui Sublacus dicitur, qui ab vrbe Româ* XL. *millibus abeſt, effulſit.* Philoſtratus lib. IV. De vitâ Apollonij ad hanc rem addit, calicem Neronis, quem iam ori admoueret, fulmine excuſſum. Suetonii lectio & diſtinctio reſtituta. Sublaceum. Villa Sublacenſis.

Conſuleret ſibi & turbis.] Vel. *ſibi & vrbi.* Pag. 319.

Quia

Quia fontem aquæ Martiæ nando incesserat.] Vera lectio. frustrà turbant libri, qui partim, *aquæ margine*, partim, *morgio*, referunt.

Fontes fluminũ sacri.

Videbatúrque potius sacros & cærimoniam loci corpore toto polluisse.] Imo, *corpore loto.* Fontes, & capita aquarum priscis sacra: in iisque natare nefas. Plinius lib. IIX. de Clitumno: *Pons terminus sacri profanique. in superiori parte nauigare tantùm, infrà etiam natare concessum.* Imò in quibusdam aquis nauigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis: *Nulla in hoc nauis (sacer enim est) sed innatant insulæ*, &c. Seneca epist. XLI. de his cærimoniis: *Magnorum fluminum capita veneramur; subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, & stagna quædam vel opacitas vel immensa altitudo sacrauit.*

Inque iis natare nefas.

Sicut in quibusdã lacibus.

Pag. 320.

Alterum impetu captum.] Vox addita auctore Vatic.

Lux noua à Frontino.

Haud ignobilis Barbarus cum telo repertus.] Vnus Megistanum. estque illeipse, de quo Frontinus sic narrat: *Domitius Corbulo, cùm Tigranocertam obsideret, in quemdam ex Megistanis quos ceperat, animaduertit. capútque eius ballistâ excussum, intra munimenta hostium misit. Id fortè decidit in medium concilium, quod tum cum maximè habebant Barbari. ad cuius conspectum velut ostento consternati ad deditionem festinauerunt.*

Pag. 321.

*Pars Armeniæ vt cuique finitima, pars *Nipolique & Aristobolo atque Antiocho parêre iussæ sunt.*] Latet in corruptione nomen alicuius regis. Fortè, *Thrascypolique.* qui dynasta alibi in finitimis Armeniæ locis.

Puteoli, quãdo deducta.

Vetus opidum Puteoli ius coloniæ & cognomentum à Nerone adipiscuntur.] Puteoli, ais, adipiscuntur ius coloniæ? Ego verò aduocationem peto, vt deliberem. Nonne enim iampridem id opidum eo iure? Liquet ex Liuio, Velleióque, qui coloniam Puteolos deductam volunt anno vrbis DLX. P. Scipione Africano II. Ti. Sempronio Coss. Sed & lapides testantur hodie: AB. COLONIA. DEDVCTA. ANNO. XC. &, ÆDILIS. COLON. PVTEOLANORVM. & GENIO. COLONIÆ PVTEOLANORVM. An colonis eorumque posteris intermortuis, colonia esse desiit? an tempore interiecto transiit ad municipale ius? Ciceronis certè æuo municipium fuit, non

Nodus in eâ re quẽ implicat Tacitus.

on colonia. Oratione pro M. Cœlio: *Nam quod est iectum municipibus adolescentem non esse probatum suis, mini vmquam præsenti Puteolani maiorem honorem haerunt*, &c. Concutit me tamen iterum Frontinus in atalogo coloniarum, cuius verba è manuscripto: *Puteo- colonia Augusta. Augustus deduxit. ex vno latere iter pulo debetur ped.* XXX. *Ager eius in iugeribus veteranis Tribunis legionariis est adsignatus*. Colonia ergo adhc recenti æuo. Recreat Agellius lib. XVI. cap. XIII. qui tendit sæpe commutari solere colonias in municipia, & ntrà. Colonię in municipia, & cõtra mutãt. Nisi tamen Cornelij verbis ea vis, vt velit vniuerm opidum incolasque (plures autem inquilini eius loci, commercia & mare) præter eos qui restabant ex colos Augustæis, colonico iure donatos. Et sanè duplex hoc nus hominum in coloniis fuisse, è Cicerone clarum, pro illâ: vbi dissidia etiam inter Pompeianos (ij erant ciues teres) colonosque recenset. Quem vide. Alterum hom nisi sit, tu videris: mea in his salebris hæret nauis.

* Placet eruditissimo nostro Pighio truncum locum Pighijiudiciũ. se, ob caussas ipsas quas in Commentario dixi. Itaque pplet voce additâ, *Puteoli nouum ius coloniæ*. * Ipsum *In Hercule Prodicio. de. Nam nos sententiâ nostrâ non demouemur, quam extremâ Notâ posuimus, de toto opido in coloniæ ius unc translato.

Neque coniugiis suscipiendis, neque alendis liberis sueti.] Milites sine coniugibus. ilites itaque olim sine vxore vt appâret. nec ritu, sed lege vetitum ait Dio lib. LX. τοῖς στρατευομένοις ἐπειδὴ γυναῖ-κας οὐκ ἐδύναντο ἔκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δι-καιώματα ἔδωκε. id est: *Militibus, quoniam ex legibus vxoem habere non poterant, iura indulsit maritorum*. Resolisse hoc ius Seuerus Imp. videtur, si rectè capio Herodia- Seuerus tamẽ admisit eos ad nuptias. um lib. III. τοῖς στρατιώταις, inquit, πολλὰ συνεχώρησε, ἃ ὴ πρότερον εἶχον. καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε, υναιξί τε συνοικεῖν. Certè enim de coniugio legitimo caiendum videtur. quia contubernij militibus, opinor, Contubernij ius semper militi, in prouinciis. emper ius. A Iunone arcebant eos, non a Venere Romaæ leges. Testis Liuius lib. XLIII. qui quattuor millia ominum à Senatu petisse opidum vbi habitarent, ait: ui nati in Hispaniis ex militibus Romanis, & mulieribus Iispanis cum quibus nullum connubij ius. Imò peregrini

milites, id eſt, non ciues, non amicas modò habuiſſe videntur, ſed vxores. niſi me inducunt fruſtrà tabulæ Veſpaſiani & Domitiani æuo: quibus inſculptum *ciuitatem datam militibus è claſſe Rauennate, & cohortis* III. *Alpinorum, itémque concubium cum vxoribus quas tunc habuiſſent cùm eſt ciuitas iis data, aut quas poſteà duxiſſent.* Tamen pugnat in eam ſententiam Tertullianus, qui ſuo etiam æuo cælibes fuiſſe milites oſtendit. Æuum autem eius, ſub Seueri. ait in exhortatione ad Caſtitatem: *Scilicet ſolis maritorum domibus bene eſt? Perierunt cælibum familiæ, ſpadonum, militum, aut peregrinantium ſine vxoribus? Non enim & nos milites ſumus?* Seueri ergo permiſſus aut ad Prætorianos tantùm pertinuit: aut verba artè capienda, vt tantùm permiſerit *συνοικεῖν γυναιξί*, cohabitare feminis, ſub eodem tecto agere. & contubernales habere, non legitimas vxores. Sed non repugnat, inquies, toti huic ſententiæ Liuius, qui diſertè vxores militibus attribuit? Vt ecce libro XXI. in Scipionis exhortatione ad milites: *Vnuſquiſque ſe non corpus ſuum, ſed coniugem ac liberos armis protegere putet.* Et alibi. Reſpondeo. Temporaneam tunc (bello Punico ſecundo) militiam fuiſſe, nec legibus ſuis, vt poſteà, deuinctam. Capiebantur, mittebanturque milites, non pro ſtipendiorum tempore, ſed bellorum. At perpetuâ & firmâ XXV. annorum militiâ inſtitutâ, hoc quoque inductum de cælibatu. Sanè etiam Iuriſconſulti hac cauſsâ, cauſſam ſoluendi matrimonij Militiam numerant. L. LX. *Bonâ gratiâ diſſolui matrimonium illud dicitur, quod propter ſacerdotium, ſterilitatem, valetudinem, militiam, retineri non poteſt.*

Ambiguus intellectus verborum Herodiani.

Liuius abnuere videtur.

Is nobis adiunctus.

Non enim, vt olim, vniuerſæ legiones deducebantur.] Exprimit deductionem veterem Hyginus: *Multis legionibus contigit bellum feliciter tranſigere & ad laborioſam agriculturæ requiem primo tyrocinij gradu peruenire. Nam cum ſignis & aquilâ & primis ordinibus ac tribunis deducebantur.*

Ratio deducẽdi colonias.

Vt qui à priuatis iudicibus ad Senatum prouocauiſſent, eiuſdem pecuniæ periculum facerent, cuius ij qui principem appellauêre] Lucis cauſsâ, rem appellationum à capite deducam ad hoc æuum. Olim in populi libertate, non frequens appellationum vſus, non certè in cauſsâ ciuili: (nam

De appellationibus quid olim.

Ex infrequentes.

(m prouocationem ad populum, in re maiori crimi-
naque, frequentem ſcimus.) vſus tamen. A Prætore
em appellatum reperio, aliâs ad collegam eius, aliâs ad
Tribunos. Ad collegam, Cicero vno loco ſed claro, in
Verrem, de Præturâ vrbanâ: *L. Piſo*, inquit, *multos codi-
ces impleuit earum rerum quibus ita interceſſit, quòd iſte
aliter atque vt edixerat, decreuiſſet quod vos oblitos eſſe
non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Piſonis ſellam iſto
Prætore ſolitus ſit conuenire. quem iſte collegam niſi habuiſ-
ſet, obrutus in foro lapidibus eſſet.* Aſconiuſque ibi: *In-
tercedere, vt vides etiam Prætor Prætori ſolet, vt Piſo Ver-
ri, appellatione cauſſa ad collegam factâ.* Ad Tribunos
appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio: *Appellan-
tur Tribuni, à quibus cùm eſſet certum auxilium petitum*,
& Clariùs infrà: *Cuius procurator à Prætore Tribunos
appellare auſus ſit.* Hæc olim: nec appellatum reperio ad
Senatum. At Auguſtus imperium adeptus, *Appellationes
quotannis vrbanorum quidem litigatorum* * *Prætori dele-
gauit vrbano: at prouincialium, conſularibus viris, quos
ſingulos cuiuſque prouinciæ negotiis præpoſuiſſet*, ait Sueto-
nius cap. XXXIII. Quem ita intellego, vt appellationes à
minoribus magiſtratibus iudicibúſve, Romæ ad Præto-
rem fierent, in cauſſis dumtaxat ciuilibus: è prouinciis,
ad Conſulares. Nam quin Auguſtus ipſe, firmandæ do-
minationi, & iure poteſtatis Tribuniciæ, grauiorum re-
rum appellationes ſibi ſeruarit: ambigendum vix puto è
Dionis verbis lib LII. vbi Mæcenas ad Auguſtum: δίκαζε
... ἰδίᾳ τά τε ἐφέσιμα καὶ τὰ ἀναπόμπιμα, ὅσα ἂν παρά
... μειζόνων ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐπιτρόπων, τοῦ τε πολιάρχου
... ὑποτιμητοῦ καὶ τῶν ἐπάρχων, τοῦ τε τὸν σῖτον ἐπισκοποῦντος
... τοῦ νυκτοφυλακοῦντος ἀφικνῆται. etſi quædam ibi miſcet,
magis ex ritu ſui æui Dio, quàm Auguſti. Certè à Senatu
ad Principem appellatum Tiberij imperio, ſunt exempla
in noſtro ſcriptore. vt lib. IV. *iiſque inſtantibus ad Impera-
torem prouocauit:* & alibi. poſt eum Caius *magiſtratibus
liberam iuriſdictionem permiſit*, ait Suetonius cap. XVI. id
eſt ſine appellatione plenam priſcamque: ſed id non diu-
turnum fuit, nō magis quàm permiſſa ab eo comitiorum
libertas. Dio mihi auctor lib. LVIII. ſub Caio receptum,
vt iudicia quædam Senatus tractaret: ita tamen vt ab eo

A Prætore ad Prætorē appellatum.

Item ad Tribunos.

* Timidè ambigo, nūſcrib. in Tráquillo, *Præf. delegauit vrbis.*

Auguſti ſcitū. in appellādo.

Cauſſas pleraſque ſibi ſeruauit.

Ad Principē à Senatu appellatum ſub Tiberio.

Caius aliquid mutauit, ſed id vanuū fuit.

Princeps appellaretur. Sed appellatio Principis, vt appâret, non sine pœnâ fuit. pœnâ, dico, in eos qui temerè appellassent. Quo exemplo nunc Nero auctum honorem Senatus it; statuitque vt eâdem pœnâ, qui illum temerè à priuatis iudicibus appellassent, tenerentur, quâ qui Principem. Sententiam hanc satis capio: confirmationem quæro & exempla. Nihil enim præ manu mihi quod istuc faciat, nisi forte quæ de pœnâ præiudiciali eorum qui à Præfecto vrbis appellassent, Symmachus scribit lib. x duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi à latere tragulam iniicit Tranquillus, qui hanc ipsam rem tangens, cap. XVII. nihil eorum quæ Tacitus; sed hoc tantùm dicit, *Cautum vt omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent*. Hæret id spiculum, & non euello.

Pœna temerè appellātium.

Suetonij dissensus à Tacito: & res cogitanti intricata.

Pag. 322. *Repetundarum damnatur, atque Italiâ exigitur, ne grauiore pœnâ afficeretur, Vibij Crispi fratris fauore enixus.*] An ergo in crimine repetundarum pœna grauior, quàm relegatio? Attentè legas. quia nec relegatio quidem. Olim sanè exsilium fuit, & æstimatio, vti Asconius notat in Verrem, & Cicero subindicat non semel: sed secuta lex Iulia immutauit. Ex eâ pœnam fuisse adfirmo, Amissionem ordinis, & Æstimationem: nihil vltrà. id est, qui damnatus eo crimine esset, Senatu moueretur, & iudices acciperet ad æstimandam litem. Haurio ex Tacito infrà: *Exin à Cossutio Capitone, qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui reciperauerat*. Is autem repetundarum lege damnatus, lib. XIII. Et I. Hist. *Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio aut Nerone ceciderant*. Apertius ex Plinio lib. II. epistol. vbi Marius Priscus, accusantibus Afris, sponte Senatu abiit, & iudices petiit, omissâ defensione: scilicet quasi eâ ratione satisfactum legi. & lib. IV. cùm Bassum Bæbius Macer lege repetundarum teneri censuisset, mitigans Cæpio, saluâ dignitate iudices dandos pronuntiauit. id est, vti in Senatu remaneret, factâ saltem æstimatione. Vide Epistolas ipsas, & volens fauebis sententiæ huic. Ab hac re Suetonianis verbis lumen, Othonis cap. II. *Tantum potentia*, inquit, *valuit, vt damnatum repetundis consularem virum, priusquàm planè restitutionem ei impetrasset, non dubitarit in Sena-*

Quæ pœna in crimine Repetundis.

Suetonius explicatus.

atum ad agendas gratias introducere. Motus enim ille cumque Senatu erat: sed Otho quasi plenè restitutum enatum introduxit. Hæc ergo ordinaria pœna: sed uiùs & plerumq. extra ordinem in id crimen animadsum, pro delicti modo. Atque ea Macri mens leg. . Ad leg. Iul. repet. *Hodie ex lege repetundarum extra inem puniuntur. & plerumque vel exsilio, vel etiam du-, prout admiserint. quid enim si ob hominem necandum uniam acceperint? vel interfecerint innocentem?* Eâdaque ratione Plinius scripsit, *excessisse Priscum immate & sæuitiâ crimina, quibus dari iudices possent, cùm innocentes condemnandos, interficiendos etiam pecunias pisset.* lib. II. epist. XI. Nec aliter capies, quod hîc ius relegatus est: exsilij etiam pœnam meritus, nisi er intercessisset. sicut & lib. III. Annal. C. Silano consuli Asiæ repetundarum damnato, aquâ atque i interdictum; ob insignem scilicet sæuitiam.

Extra ordinē etiam pœna inflicta in hoc crimine. Iurisci. Macer illustratus.

Auitus legatus, vt memoraui.] Atqui A. Didium eum auit lib. XII. & Didium Gallum in Agricolæ vitâ. Vt oigere possis num rescribend. *A. Didius.* Plura tamen nomina habere potuit, more sui sæcli.

A. Didius.

Modicis excursibus siluas populatus.] Emendo, *Siluras ulatus.* cum eâ enim Britanniæ gente tunc maximè um. Consule Tacitum lib. XII.

Silures populi restituti Tacito.

upremis testamenti verbis.] Glossematium est τὸ, *ver-* & statim, *subiecturum ei prouinciam fuisse,* lego: caque Britanniam ipsam, quæ nondum perdomita.

gitur Monam insulam incolis validam.] Credo hunc um esse, quem aspexit Iornandes in Gothicis: *In exnâ Britanniæ parte Memma, quam Cornelius Annascriptor narrat.* Corrigo enim, *Mona.*

Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris nsulere deos fas habent.] De hac Britannis, Gallis, Gernis, communi immanitate, dicam ad libellum De ribus Germaniæ.

Britannorum crudelitas.

ongâ opulentiâ clarus.] Scribo, *longè.* vt sit, longè noclarumque fuisse, propter opes. Iceni autem in liscriptis, Tigeni sunt.

Lōgè clarus.

oodicia.] Dioni, Βουδουίκα est: Tacito infrà, *Boudi-* in vitâ Agricolæ, *Voadica,* scriptum. Est illa, quam

Pag. 323.

perplexè Gildas *Leanam dolosam*, appellat, *quæ rectores sibi relictos trucidauit.*

Seruitio assuefacti.] Scripta veraque lectio, *seruitio facti.*

Coniectura in Tacito.

Templum Diuo Claudio constitutum, quasi ara æternæ dominationis aspiciebatur.] De eo Seneca in Menippæâ: *Parum est quod templum in Britanniâ habet, quod nunc* (lego, *hunc*) *barbari colunt & vt deum orant.* Quod in Tacito est, *ara dominationis*, libenter scripserim, *arra*, quasi id templum pignus & arrabo æternæ seruitutis. Quamquam & Aras sanè habuisse Claudium in Britanniâ fateor. Poëta eius æui ad ipsum:

Oceanúsque tuas vltrà se respicit aras.
Qui finis mundo est, non erit imperio.

Nec tamen hic in Tacito, Templum ideo rectè dixeris Aram.

Sacerdotes Claudiani.

Delectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant.] Legebantur enim Pontifices Flaminesque Claudio, ex prouincialibus ipsis: quibus in sacra victimasque eius diui multi faciendi sumptus. Vide Arriani verba, quæ adduxi lib. I.

Prodigia ante euersam coloniam.

Externósque fremitus in curiâ eorum auditos, consonuisse vlulatibus theatrum, visámque speciem in æstuario, notam esse subuersæ coloniæ.] Prodigia eadem recenset Dio: ἔκ τε τοῦ βουλευτηρίου θροῦς νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου θόρυβος μετ' οἰμωγῆς ἐξηκούετο, οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσου ποταμῷ ἔφυδροι ἑωρῶντο, ordine etiam eodem. Ex quo in Tacito facilè adducor vt emendem, *visamque ædium speciem in æstuario.* Deesse enim vocem, clarum: quæ probabiliter admodum, me iudice, restituta è Dione.

Vox restituta, aut substituta.

Notam esse subuersæ coloniæ.] Imò, *subuertendæ.*

Pag. 324. Petilius Cerialis.

Pæto Ceriali.] Scribe, *Petilio*. Ita enim statim dicitur: estque ille qui bellum Germanicum sub Vespasiano administrauit.

Londinium nobilissima vrbs: & vitali Genio cōdita.

Londinium copiâ negotiatorum & commeatu maximè celebre.] Etiam hodie. eoque nomine Princeps Britanniæ vrbs. Commeatum propriè accepit, vti Suetonius, Neronis cap. XX. *Alexandrini qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant.* Ammianus libro XXVII. de hac

vrbe:

ve: *Londinium vetus opidum, quod Augustam posteri-
tas appellauit.*

Quod vberrimũ ſpoliant, & deferentes in tutum.] Repone | Tacitus correctus.
lectionem ſcriptam, *& defendentibus intutum.* quæ in pri-
ma recenſione, meâ culpâ me fugit. Barbari, inquit, ſpo-
liâ quidquid extra munitiones obuiũ, & quæ loca defen-
ſoribus parum tuta. Sequentia, per me, manent in mendo.

Septuaginta millia ciuium & ſociorum.] At Dio in | Numerus vitiatus.
plâque hac hiſtoriâ Taciti velut interpres, periiſſe ait
μυριάδας ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. vt hîc
LXX. fortaſſe verior ſcriptura ſit.

Patibula, ignes, cruces.] Diuerſa hæc igitur, Patibula | Patibulum à cruce diſtinctum.
& Cruces? quodam ſenſu. Patibulum enim propriè, in
quo ſuffixus homo expanditur, tranſuerſo tamen ligno.
Crux verò etiam, cùm is erecto ſimplicique ſtipiti adfigi-
tur. Seneca (pauci attenderunt) diſcriminat pulchrè, ad
Martiam: *Video iſtic cruces nec vnius quidem generis, ſed* | Crux ex vno ſæpe ligno.
aliter ab aliis fabricatas. Alij, capite conuerſo in terram,
ſuſpendere: alij, per obſcæna ſtipitem egêrunt, alij brachia
patibulo explicuerunt. Quid enim aliud eſt, *ſtipitem per*
obſcæna agere, quàm quod Græci dicunt σκολοπίζειν, id eſt,
palo infigere, ſiue vulgi verbo *Impalare.* Atqui id, Cru-
cem quoque, vt ex Seneca vides appellarunt. Inde apud
eundem ſcriptorem *Acuta crux* in Mæcenatis verſibus | Crux cur Acuta Mæcenati.
legitur: cedo, quo alio ſenſu? *Hanc mihi, vel acuta Si*
ſedeam cruce, ſuſtine. Ita enim legendi verſiculi, (idque | *E : v x in biſyllabam contrahenda, verſus cauſsâ.
libris ſcriptis) non vt emendarunt Romæ, *vel acutam,*
ſedeas, ſuſtineo crucem. Non inquam, non. lex eius car-
minis repugnat, quæ primâ ſede vult Trochæum. Bene
autem Sedere hîc dictum: quia qui per poſtica ſurrecto | Sedere in cruce.
ſtipiti infixus, ſeſſionem meditari contractis ita membris
videtur. Sed dixi etiam affixionem, Crucem dici. Pro me
Auſonius in Carmine cui titulus, *Cupido crucifixus.* Non | Suſpenſio vel affixio ad ſimplicẽ arborẽ, crux dicta.
enim alia ibi crux, quàm myrtus arbor, cuius ſummo ſti-
piti alligatur puer, nec id expanſis manibus, ſed poſt ter-
gum reuinctis. Ait:

Huius in excelſo ſuſpenſum ſtipite Amorem
Deuinctum poſt terga manus, ſubſtrictáque plantis
Vincula mærentem, nullo moderamine pœnæ
Adfigunt.

Tamquam reddituri supplicium.] Potius, *redditur is.*

Pag. 325. *Ne strepitum quidem & clamorem tot millium.*] Fuiss

Copiæ Britannorum. enim in acie hostili δώδεκα μυριάδας, id est, centum viginti millia hominum, Dio annotauit. Noster omisit, v pleraque alia, in hac narratione: non incuriâ aut culpâ suâ, sed, quod facilè odorere, librariorum exscriptorúmve qui hos libros pessimè admutilarunt.

Sonor. *Spernerent sonoras Barbarorum.*] Vatic. *sonores*. atque ita scripsisse Tacitum pertendo. Alibi: *sonorem alterius prœlij non audirent.*

Pag. 326. *Velut euneis erupit.*] Vat. *cuneo*

Boudicea vitam veneno finiuit.] Dio, morbo. ἀποθανούσης, ait, ἐν τούτῳ τῆς Βουνδουίκης νόσῳ.

Pag. 327. *Nullum prœlio finem exspectarent.*] Ἀκύρως. legerim, *bello*: aut certè, *prœliorum.*

Cuius aduersa, prauitati ipsius; prospera, ad fortunam

Sallustiana imitatio. *reip. referebat.*] In Rom. edit. legas, *prospera, fortuna.* At sententia ipsa sumpta à Sallustio: cuius Fragmentum in similes calumniatores: *Ad hac, rumoribus, aduersa in prauitatem; secunda, in casum; fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant.*

Pag. 328. *Vicio Rufino.*] Vett. *Vincio.*

Antonius Primus. *Antonium Primum.*] Illum qui posteà acerrima fax Vespasiano ad ciuile bellum: cuius multa in Histor. libris mentio.

Tabularum obsignatio in testamento. *Fabianus tabulas iis quos nominaui, & aliis minùs illustribus obsignat.*] Manuduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui *Tabulasiis*, refert. Reliqui omnes, *Tabulariis.* Quantillus error, quantas tenebras! Nam Ic^ti nostri miserè torquentur in Tabulariis istis eruendis. Alciatus eos putat, quos nunc Tabelliones vocamus: contrà Ferretus obsignatores & scriptores testamēti. Vertranius postremò, tamquam cornicum oculos, rescribendum censet: *Fabianus tabularius iis.*

Legis Corneliæ de falso pœna duplex. Ordinaria. Extraordinaria. *Lege Corneliâ damnantur.*] Id est, ordine Senatorio mouentur. Nam quamuis legis Corneliæ ordinaria pœna Deportatio sit, & bonorum publicatio: tamen in honestioribus submotio etiam ordinis admissa est. Tacitus lib. II. Histor. *Primus Antonius legibus nocens & tempore Neronis, falsi damnatus, inter alia belli mala senatorium ordinem*

ordinem reciperauerat. Paullus lib. v. Sentent. *Hi qui falsum vel alia testimonia dixerunt, aut in exsilium aguntur, aut in insulam relegantur, aut curiâ submouentur.*

Quòd reos ne apud Præfectum vrbis arguerentur, ad prætorem detulisset.] Quem Prætorem? vrbanúmne? Non opinor. nec enim eius in crimine cognitio. Olim sanè proprius peculiarísque Prætor, qui constitutis Quæstionibus perpetuis cognosceret de Falso. Eum hîc intellegi credo. Etsi enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Præf. vrbis, & Prætorum potestas imminuta: mansit tamen, opinor, veteris ritus imago quædam & vmbra. quam Ponticus hîc pro re amplexus, nõ sine suâ fraude. At Præfectum vrbis omnia crimina omnino sibi vindicasse ab Vlpiano traditum est, l. I. De offic. Præf. vrbis. non quidem ab Augusto, (falluntur qui id censent; & Augustus ius tantùm ei dedit in seruos, & quod ciuium audaciâ turbidum nisi vim metuat) sed crescente paullatim, concessu Principum, vt solet, nouâ potestate. Prætor qui de falso cognoscit. Præfecti vrbis lata potestas.

Perinde pœnâ teneretur ac si publico calumniæ iudicio notatus.] Eum qui præuaricatus sit, quíve præuaricatorem emerit, fecerit: punit hoc Sc. calumniæ pœnâ. Ea est talio, & infamia, vti colligas ex l. penult. & l. IV. De præuaricat. Calumniæ pœna.

Negatâ libertate, cui pretium pepigerat.] Moribus receptum vti seruus interdum cum domino quasi pacisceretur in certum pretium: quod si exsoluisset, liber esset. Id pretium è peculio serui, vel aduenticio lucro. Seneca in Epistolis: *Mancipia quoque conditionis extremæ & in his sordibus nata omni modo exuere conantur seruitutem; peculium suum, quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant.* Virgilius eò respiciens: Serui pactio cum domino. Redimebant se suo peculio.

Nec spes libertatis erat, nec cura peculî.

Et vetus sanè ille mos, cuius vestigia plura in Plauto. vt Asinariâ, Strobilus reperto thesauro, Plautinis aliquot locis lux.

Quin ego illi inuenisse me hanc prædam dico, atque eloquor?
Igitur orabo vt manu me mittat, ibo atque eloquar.

Gripus seruus, Rudente:

—— ad herum veniam doctè atque astutè,

Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt sim liber.

Et clariùs in Caſſinâ:

Quid iſtâ tu me libertate territas?
Vobis inuitis atque amborum ingratiis,
Vnâ libellâ liber poſſum ego fieri.

Idem Iuriſconſultorum. Quod non aliter intellegendum, quàm vt cum hero iam ante pactus fuerit in libram. Et in hanc ſententiam ſcripſit Hermogenianus aduerſus dominum conſiſtere ſeruis licere, *ſiqui ſuis nummis redemptos ſe, & non manumiſſos contra placiti fidem adſeuerent.* l. LIII. De iudiciis. Item Vlpianus, *Qui ſe dicit ſuis nummis redemptum, ſi hoc probauerit, exinde liber erit ex quo redemptus eſt.* Interdum verò imaginaria quædam emptio, interpoſitâ perſonâ tertiâ, adhibebatur. de quâ l. IV. De manumiſſion. Quòd ſi dominus non ſeruaret fidem, querela ſeruo Romæ apud Præf. vrbi, apud Præſidem in prouinciis, ex conſtitutione Diuorum fratrum fuit. l. v. De Manumiſſion.

Pactio interpoſitâ perſonâ aliâ.

Cùm veteri ex more familiam omnem, quæ ſub eodem tecto manſitauerat, ad ſupplicium agi oporteret.] Bene, veteri ex more. Nam etiã liberâ rep. id obtinuit, ex epiſtolâ Seruij Sulpicij de cæde Marcelli: *Ego tamen ad tabernaculũ eius perrexi: inuêni duos libertos & pauculos ſeruos. reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet.* Hunc priſcæ ſeueritatis ritum firmauit poſteà Sc. Silanianum ſub Auguſto, itemque nunc Neronianum: de quibus Cuiacium vide Obſeruat. lib. I. cap. XVIII. & lib. X. cap. XXXIII. Addo ne feminas quidem immunes excipuaſque fuiſſe: ſuaſus Taciti infrà verbis, *Numerum, ætatem, aut ſexum miſerantium.* item reſcripto Hadriani l. I. De Sc. Silaniano.

Olim domino cæſo, omnes ſerui animaduerſi.

Sc. Silanianum.

Etiam ad feminas pertinuit.

Senatúſque, in quo ipſo erant ſtudia.] Expeditior ſententia, *Senatúque in ipſo.*

Pag. 329. *Quia de paternâ pecuniâ tranſegerat, aut auitum mancipium detrahebatur.*] Abite ſiniſtræ manus: nihil mutandum. εἰρωνικῶς iſta & ἐξ ἀντιςάσεως capienda ſunt.

Num excubias tranſiret.] Nocturnas ergo ad limen excubias ſeruorum habuerunt domini potentiores. Quod tu mihi Philologe obſerua. Quinctilianus Declamat. I. pro

Noctu excubiæ ſeruorum ad cubiculum

ro Cæco: *Dicitur cæcus sine rectore, sine duce, per inane ngum, per tot offensa limina, per excubantes seruulos erasse cum ferro: cubiculum deinde patris intrasse.* Idem Declam. II. pro Cæco: *Tu sentis quando senem vicerit assitudo curarum. Scis pariter, an vnà quiescentium fores vallauerit cura seruorum.* Silius lib. I. ad hunc ritum, le Annibale:

Sæpè etiam famuli turbato ad limina somno
Expauère trucem per vasta silentia vocem.

Vide & Appianum in Catonis morte, & Tacitum in Othonis.

Accusatum ab eo Statilium Taurum.] Suprà lib. XII. Pag. 330.

Præbitumq; oleum equiti ac Senatui, Græcâ facilitate.] Pag. 331. Si oleum populo tantùm præbitum, nihil nouum aut Græcanicum: præbuit ante P. Scipio, quem Ædilem dedisse congium olei in vicos singulos Liuio credo lib. XXV. Dedit & C. Cæsar post victoriam Africanam: τόν τε δῆμον, inquit Dio, λαμπρῶς εἱστίασε, καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου καὶ ἔλαιον προσέδωκεν. Etiam M. Agrippa in Ædilitate oleum & salem, vt auctor idem Diò XLIX. Sed nemo eorum ad gymnasium, quod hîc Nero. Plinius: *Vsum olei ad luxuriam vertêre Græci, in gymnasiis publicando.* Adde Sueton. cap. XII.

Oleum in cõgiario datum.

Nero primus ad gymnasia dedit.

P. Mario, L. Asinio COSS.] Nomen huius primi consulis corruptè legas in vetustâ Persij vitâ nuper cum Iuuenalis Scholiaste editâ: *Decessit Persius* VIII. *Kalend. Decemb. Rubrio Mario, Asinio Gallo* COSS. Scribe, *Publio Mario.* cui cognomen fuit, Celsus.

Scholiastes Persij correctus.

Quem licenter egisse in Tribunatu memoraui.] Lib. XIII.

Intercessione Tribuniciâ morti eximeretur.] Intercessione ipsius Cæsaris.

Censuitque Iunius Marullus consul designatus.] Inter suffectos non dubiè Consules. Sed in hunc ipsum annum, Annæum Senecam & Trebellium Maximũ coss. referunt viri docti in opere Fastorum: & loca sunt, quæ annuunt. Ausonius tamẽ in Panegyrico, Senecæ consulatum apertè detrahit: *Diues Seneca, nec tamen consul, arguetur rectiùs quàm prædicabitur non erudiisse indolem Neronis, sed armasse sæuitiam.* quo loco video esse qui negationem subtrahant, legantque: *Diues Seneca, tamen Consul.*

Annæus Seneca an & quando consul.

Carni-

Supplicium moris maiorum.

Carnificem & laqueum pridem abolita.] Respondent illi decreto, *more maiorum necandum.* Ex quo clarè discis, quid punire Tacito, more maiorum.

Non plena nec consequa Taciti narratio.

Silentium aliorum rupit.] Vett. *seruitium.* At velim consideres satin' sana hæc tota narratio sit. Anteà prædixit, *Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antistio, quàm Imperatori gloriam quæsiuit, vt condemnatus à Senatu, intercessione Tribuniciâ morti eximeretur.* Quid? condemnatúsne Antistius à Senatu? Contrà video. in insulam seponitur. Idem intercessione Cæsaris morti eximitur? Falsum. nec quidquam in totâ re quod Neroni clementiæ gloriam; sæuitiæ potius inuidiam parere possit. Ego sanè æstuo: nec cuneum reperio huic nodo. Nisi placet cum Iosiâ Mercero elegantissimo iuuenum legi, *quâ haud perinde.* vt ad accusatorem referas, non ad legem. qui non tam exitium eo facto quærebat, quàm gloriam Principi.

Pag. 332. Fabricius Veiento, canes ad currum.

Fabricius Veiento.] Puto illum esse, qui A. Fabricius Dioni dicitur: quique Prætor, canes Circensibus ad currus adiunxit pro equis.

Licentia in testamentis.

Multa probrosa in patres & sacerdotes composuisset, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat.] Noto fuisse morem, vti in testamentis conuitia quædam & probra liberiùs scriberent: quæ ante Augustum inobseruata & permissa. Scilicet quia supremis illis tabulis & voci, danda videbatur aliqua libertas. Frenum iniicere Senatus voluerat; sed ille idem princeps, vt Suetonius ait, *de inhibendâ testamentorum licentiâ ne Senatus quidquam constitueret, intercessit.* Ea enim germana lectio, germana mens eius loci: non vt vir doctus substituit, *scommatorum.* Exempla in Tacito passim, de iis qui supremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium, aliósq. potentes composuerint. Hoc exemplo ergo maledicentiæ suæ cauens Veiento, inscripsit opicos & oscos eos libros, Codicillos.

Suetonij lectio firmata & explicata.

Pag. 333. Sofonius Tigellinus.

Sofonium Tigellinum veterem impudicitiam atque infamiam in eo secutus.] Tigellinum libri appellant, & Græci, quibus semper Τιγελλῖνος. Sophronium corruptè epitoma Dionis: Ofonium Tacit. 1. histor. Quod ait de vetere infamiâ, intellegit credo stuprum eius cum Agrippinâ matre Neronis: quâ causâ à Caio in exsilium pulsus.

sus. Dio, ἐν τούτοις δὲ τότε φεύγουσι, καὶ ὁ Τιγελλῖνος ὁ Σωφόνιος ὡς τὴν Ἀγριππίνην μεμοιχευκὼς ἐξέπεσεν. Mentio clara hominis, imò breuis vitæ descriptio, in Scholiaste veteri Iuuenalis, ad versum, *Pone Tigellinum. C.Fulcinius,* (corrigendum, *C.Ofonius*) *Tigellinus, patre Agrigentino, Scylaceum relegatus iuuenis, egens, verùm admodum pulcher, in concubinatum à Bincio & Lucio Domitio maritis Agrippinæ & Fuluiæ sororum Cæsaris, atque in vtriusque vxoribus suspectus, ob hoc vrbe summotus.* Plura illic vide, sed hæc corrige: *à Vinicio & Lucio.* itemque: *Agrippina & Liuia, sororum C. Cæsaris.* Nihil certius. Nam M.Vinicius Liuiam Germanici filiam vxorē habuit, & L. Domitius Agrippinam. Tacitus lib. VI. Idem Tigellini nomen corruptum odoror in Egesippi lib. IV. cap. XX. vbi de Nerone. *Et ideò,* inquit, *nequissimis se Nymphidio & Gemellino præcipuè credendum putauit.* Gemellinum hunc nusquā reperias, & suppone fidenter *Tigellino.* Adprobat, quod ipse subdit desertum Nerone ab vtroque: quod historiæ, & nominatim de Tigellino Tacitus, prodiderunt. Scholiastes correctus. Et Egesippus.

Ac quæ illi pro cognatis moribus fuêre.] Non displicet Farnesiana scriptura, *Atque illi procognitis moribus fuère.* id est, præscitum anteà, qui mores vtriusque. Vatic. refert, *progenitis moribus.* tentabam, *pro gentis maioribus.* quasi commendatione vitiorum pro natalibus vsus. Humilitatem quidem generis eius notat idem Tacitus I. Hist. *Sophonius Tigellinus obscuris parentibus, fœdâ pueritiâ.* Fortè & sic leg. *vt qui illi pro geminis moribus faueret.* Geminum, simile. Emeritus ergo Tigellinus fauorem Neronis similitudine morum vitiorumque. Sed ne dissimulem, Farnesiana lectio firmari omnino à P. Victore videtur, phrasim hanc æmulante imò sumente à Tacito, in Othone: *Qui potentiâ dies ferè quinque & octoginta, præcognitis moribus, potitus, postquam à Vitellio pulsus est, mortem sibi consciuit.* Coniecturæ parū stabiles. Tigellinus vili domo.

Ex intimis libidinibus adsumptus.] Vatic. *in intimis.* esset, ad intimas libidines electus.

Carmina crebriùs factitare.] Tragœdiásne, quæ eius nomine feruntur? Non opinor, & alibi videro.

Atauus tuus Augustus.] Imò, *abauus.* Pag. 334.

Quomodo in militiâ aut viâ fessus adminiculum orarem.]

Optiones adminicula Cēturionum. *rem.*] Intellegit Optiones, qui adiutores Centurionibus dati. Festum corrigo, *Optio qui nunc dicitur, anteà appellabatur accensus. Is adiutor dabatur centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permissum est optare, & nomen ex facto sortitus est.*

Correctus Festus. legoque, *à Tribuno, militémque ex eo tempore.*

Pag. 335. *Possumus seniores amici quiete respondere.*] Non vsquequaque placet. Vatic. *quietem*, præfert. Fortean, *possumus seniores amici quietem iure spondere.* Fuit cùm inculcatam vocem è sequenti lineâ putarem, legerémque reiectâ, *poscimus seniores amici quietem.* Quid si *quietem respondere?* Apuleius phraseos huius approbator Apolog. II. *Hascine gratias bonus filius matri respondes?*

Auus meus Augustus.] Legam vt suprà, *abauus.*

Nisi fortè aut te Vitellio ter consuli, aut me Claudio præponis] Siquid video, aut negatione insitâ scribend.

Negatio reposita è sensu. *non præponis:* aut mutandum in *postponis.* Certè & Nero iudicio ante Claudium: & Seneca omni re ante Vitellium.

Quantum Volusio longa parcimonia.] Dixi suprà: addo hoc nomen in Vatic. constanter semper scribi, *Volusino.*

Diuitiæ Volusij. Porrò de diuitiis Volusiorum Silij egregius locus est, huc alludentis lib. v.

Occumbis generose Volux. nec clausa repostis
Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore & possessa mapalia soli
Profuerint.

Pag. 336. *Inornatúmque robur subsidio impensiùs regis.*] Inornati vox displicet, cùm sequantur verba parum illi congrua. Malim, *inordinatúmque.* id est, incompositum ætatis huius robur.

Factus naturâ.] Libri ita. Vulgò, *facetus.*

Nec minus suspectos Asiæ populos.] Scribo, *suspensos.*

Sullam, simulatorem segnitiæ, dum temeritati locum reperiret.] Sæpe sic euenit, vt qui maximè ambitiosi, occul-

Callidè ambitiosi. tent. Pulchrè & ad Taciti lucem Seneca in Oedipo:

Certissima est regnare cupienti via,
Laudare modica, & otium ac somnum loqui.
Ab inquieto sæpe laudatur quies.

Eiusdem sententiæ illud Nostri est: *Cuius disparem mitio-*

rémque

mque naturam contrà interpretabatur. lib. IV. Histor. extremo.

Hæc in ore famæ, credentium otio agebantur.] Modius noster in Nouo-antiquis legit, *more famæ.* &, *augebantur.* acutè. Pag. 337.

Otium, suffugium.] Suspecta.

Cœranum Græci, Musonium Thusci generis.] Cœranus mihi irrepertus. nisi quòd Plinius Indice libri II. inter auctores quos delibitauit, recenset *Ceranum.* In Senecæ epistolâ LXVI. valdè celebratur huius æui *Claranus* quidam philosophus. nunquid ibi *Cœranus*? aut magis, in Tacito *Claranus?* Sed Musonius notior, qui Vulsiniis in Etruriâ natus, *equestris ordinis, studium philosophiæ & placita Stoicorum æmulatus est,* ait noster lib. III. Hist. Nomina ei, C. Musonius Rufus, vti ex Tacito & Plinio colliges lib. III. epistolar. Superuixit ad imperium Vespasiani: vt iure culpes Suidam, interfectum eum à Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce, Μυσώνιος. & Κορνοῦτος. Melius veriusq. Philostratus lib. VII. qui Musonium Tyrrhenum in Gyaram insulam proiectum à Nerone scripsit. Vnde rediit, cùm ille abiisset.

Musonius philosophus.

In morte eius Suidæ iteratus error.

Caput interfecti relatum, cuius aspectu ipsa principis verba referam.] Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit cap. XXXV. Non herclè idem. Multa obstant. Primùm ille inter pueros, aut certè ætate inferior quàm Nero (stupro enim ante mortem illi cognitus.) At iste grandior. Ille Romæ fuisse debuit, cùm cæsus est: in Asiâ iste. Ille viuâ Agrippinâ; hic mortuâ pridem interfectus. Itaque illum cum libris aliquot veteris est, A. Plautium vocari: filium fortasse eius qui de Britannis triumphauit. Cum nostro isto si confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diuersissima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus sit nescio, τόν γε Πλαῦτον (scribo, Πλαῦτον) ἀποκτείνας, ἐπειδὴ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν εἶδεν, Οὐκ ᾔδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν. Nam & ea verba diuersa ab istis. Quis tamen neget, quin & hæc potuerit adiungere?

Pag. 338. Rubellius Plautus discretus ab illo de quo Suetonius.

A. Plautius.

Ex quibus vna.] Nomen liberrimæ ancillæ, Pythias, e Dione.

Ciuilis

Ciuilis dissidij specie.] Id est, diuortij.

His haudquaquam Nero pœnitentiâ flagitij.] Mutila, fracta: & in quibus restituendis, sine libris frustrà allaborem. In eâdem noxâ, sequentia. In Agricolæ tamen codice notatum: *His motus Nero, an pœnitentiâ flagitij.* sed ingenio, vt opinor, duce.

Agricolæ acumen.

Octauia imagines gestant humeris, spargunt floribus.] Sparsio illa florum recepta in eos, quos honore honestos volebant, quosque beniuolentiâ prosequebantur. Liuius lib. XXXIII. *Omnes tendere ad Imperatorem Romanum, vt ruente turbâ in vnum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniscósque iacientium, haud procul periculo fuerit.* Capitolinus in M. Antonino: *In Saliatu omen accepit imperij, coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus, alia aliis locis hæserunt, huius velut manu capiti Martis aptata est.* vbi rectè scripseris, *coronas*, &, *iacentibus*. Ouidius de Germanico triumphante:

Spargere flores in aliquẽ, honoris.

Aut iacere coronas. Capitolinus emendatus.

Quáque ibis manibus circumplaudêre tuorum:
Vndique iactato flore tegente vias.

Herodianus lib. I. de Commodi aduentu in vrbem: τοῦτον δὲ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. Virgil.

Purpureos spargam flores, animámque nepotis
His saltem accumulem donis.

Pag. 339. *At si desperent Neronis vxorem fore Octauiam.*] Si integra, lego: *An si desperent?* interrogandi notâ.

Quæstionibus ancillarum eluserat.] Iacobo Lectio erudito iuueni adsentior scribenti, *elusa erat.*

Pag. 340. *Insuláque Pandatariâ Octauia claudit.*] Quid ergo in mentem illi poëtæ ignobili venit (non enim Senecæ: cùm certis argumentis post mortem eius scripta ea Tragœdia sit) qui relegare Octauiam in Ægyptum videtur? *v. 967*

Octauia an in Aegyptum relegata?

—— date vela fretis,
Ventísque, petat puppis rector
Tandem Pharia litora terræ.

Non videtur. potiùs corrigendus versus.

Nisi si hoc vult Alexandrinâ dumtaxat naui auectam Octauiam. Id enim contentiosus aliquis possit parum εὐλόγως dicere. Aliâs reposuerim ego, *Pandatariæ litora terræ.*

Eáque sibi comperta dicto memorat.] Legendum hîc, *edicto*

ácto memorat, idem Lectius, quem nominaui, docuit e verè. Nam principes per edicta populum adfabanr, vt notum.

Communéque Germanici, ac postremò Agrippinæ noen cieret.] Accipere possis, appellasse Octauiam patris omen, qui Germanicus dictus, vti & Nero. Commune itur vtrique. Tamen cùm in priscis libris sit, *Commusque*; nata mihi lectio, *cùm manesque germani.* Vt fraem appellauerit sublatum, & deinde matrem. Diuinatio.

Veneno interfecisse creditum est.] Vel, *creditus est.* Pag. 341.

AD LIB. XV. ANNALIVM.

LEGIONES *duas cum Verulano Seuero & Vectio Bolano subsidium Tigrani mittit.*] Scribe *Vettio*, ex pide: C. CALPVRNIO. PISONE. M. VETIO. BOLANO. COS. De huius Bolani bellicâ gloâ, Statius lib. v. Silu. ad filium eius Crispinum; Carm. II. v. 34. Pag. 343. Vettius Bolanus.

—— rigidi summam Mauortis agebat
Corbulo, sed comitem belli sociúmque laboris
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum, atque illi curarum asperrima suetus
Credere. ——

Vrbem magnitudine mœnium validam.] Adeò, vt Apianus producat mœnia Tigranocertæ in altitudine ad uinquaginta cubitos: quæ in imo adaptata equorum abulis. Vide eum in Mithridatico. Pag. 344.

Omitteret potiùs obsidionem.] Lego, *ociùs*, non, *potiùs*.

Cæsennius Pætus.] Qui malè in Dionis eclogis, quas uper Fuluius Vrsinus dedit, Σέννιος scribitur. Puto veius etiam hîc, *Cæsonius*. Pag. 345.

Turbatus equus qui insignia consularia gestabat, retro uasit.] Mos infrequens & inobseruatus, de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Crasso, qui nter prodigia pariter futuræ cladis sic narrat: ἵππος ἢ τῶν Pag. 346. Equus consularis, vel Imperatorius.

στρατηγικῶν ἐπιφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. id est: *Equus verò ex Imperatoriis insigniter ornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit.* Item Obsequens inter ea quæ Pansæ Consuli haud læta euenerunt: *Equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit.* Dionysius lib. x. Antiq. Rom. quâ parte de L. Quinctio agit Dictatore iam electo: ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάροις κεκοσμημένους διαπρεπέσι προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα ταῖς ῥάβδοις, ἐσθῆτάς τε ἀλουργίας καὶ τὰ ἄλλα παράσημα οἷς πρότερον ἡ τῶν βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχή, προσήνεγκαν. id est: *Vt paullo propior iam erat, equos ei faleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestésque purpureas, & alia insignia, quibus olim regium imperiũ decoratum erat, obtulerunt.* Vt appareat equum vnum pluresve cum ornatu imperatorio, & consulari (si eum magistratum Dux gessisset) è publico datos: non aliud, quàm specimen & notam dignitatis. Tacitus hîc consularia insignia ait: quia Cæsennius Pætus ille ipse est qui ante annum Consul cum Petronio Turpiliano fuerat.

Cui imposita ornamenta.

Pag. 348. Pactius primipilus, aut primipilaris, inconstanter dicitur.

Pactium primipili centurionem.] At suprà lib. XIII. perfunctum eo honore ait: *Curam præsidiorum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.*

Vbi par eorum numerus adipisceretur.] Malo, *adspiceretur.* etsi non ignorem Plautum, & Tacitum ipsum alibi adipiscendi verbum παθητικῶς esse vsos.

Pag. 349. Desperatus locus.

*Adiecisse deos * dignum Arsacidarum.*] Locus de quo tria verba non possum hiscere.

Fluuio Arsameti (is castra præfluebat) pontem imposuit] Non alibi lectus nobis hic Arsameres: & omnino arbitramur falsum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fuluius Vrsinus) hic ipse fluuius *Arsanias* dicitur. Verba Dionis: ἀφῆκεν αὐτὸν προδιομολογησάμενος, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτῷ ἀρσανίαν ζεύξωσι: *Parthus dimisit Pætum, prius cum eo pactus vt ponte sibi iungerent fluuium Arsaniam.* Nominat & antè, Ῥανδείαν πρὸς τῷ ἀρσανίᾳ ποταμῷ οὖσαν: *Randeiam* (opidum, siue vicum, vbi Pætus obsessus) *ad Arsaniam fluuium sitam.* Plinius quoque Arsaniam agnoscit, & in Euphratem labi facit, libro v. cap. XXIV. Sed & Plutarchus in Lucullo. Itaque corrigi

Arsanias fluuius.

rrigi prorsus velim in Tacito, *Fluuio Arsania (etenim castra praef.)* litteris postremis in aliam voculam reformatis. Emendabis iterùm, infrà. Tacitus restitutus.

Sed Parthi quasi documentum victoriæ iusserant. namque iis vsui fuit.] Ex Taciti consequâ narratione iudices legendum, *Neque iis vsui fuit.* Et firmat certè Dio, qui in hac re (vt sæpe) velut interpres Taciti: ἵνα τ̀ ποταμὸν ἀρσανίαν ζεύξωσιν. οὐχ ὅτι γεφύρας ἐδεῖτο (πεζῇ γὰρ αὐτὸν διελη-λύθει) ἀλλ' ἵνα ἐνδείξηται σφίσιν, ὅτι κρείττων αὐτῶν ἦν. Coniectura.

Addidit rumor sub iugum missas legiones.] Cui rumori Suetonius etiam fidem habet, cap. XXXIX.

Elephanto insidens, & proximus quisque regi vi equorum perrupêre.] Suspicor de loci defectu. Nonne plerique Parthorum in equis (talis illorum militia) non solum proximi regis? certè. Adde quod Dio disertim narrat, *regem quidem elephanto, alios sine vsu vllo pontis vt priùs, transisse.* αὐτὸς μὲν (ὁ βασιλεὺς) ἐπ' ἐλέφαντος, οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἀνεχώρησεν. Itaque fidenter, fortasse & feliciter, expleo: *& proximus quisque regi, alij vi equorum perr.* Hac mente: rex quidem in elephanto, & in simili belluâ eius exemplo primores transmisêre, aliud vulgus in equis. Pag. 350. Item altera.

Contráque prodiderit Corbulo.] In comméntariis, opinor, aut historiâ harum rerum. Plinius certè Corbulonem inter scriptores censuit, Indice libri V. & VI. Corbulo historiæ scriptor.

Iureiurando Paeti cautum apud signa.] Specta iuuenis. Iuramenta Romanorum apud signa: id est, vti ego interpretor, apud principia. Illic enim signa. & plerosque castrorum solemnes actus apud principia notabis celebratos. Dabo exempla, & labore meo leuabo tuum. Ius in principiis dictum. Liuius lib. XXVIII. *Tribunos tamen ius reddere in principiis sinebant.* Edicta ibi proposita. Vulcatius in Auidio Cassio: *Nam statim & ad signa edici iussit, & programma in parietibus fixit, vt siquis cinctus inueniretur in Daphne, discinctus rediret.* Litteræ lectæ, & habitæ allocutiones. Spartianus in Pescennio: *Itaque iussi litteras recitandas ad signa, quibus,* &c. Tacitus, *contractos in principia milites iussit cum silentio audire.* Castigatio & interdum animaduersio ibi. Suetonius Othone, cap. I. *Ausus est milites quosdam capite punire,* Iuramenta apud signa fieri solita. Et plerique solemnes militiæ actus. Vt ius dicere. Edicta vulgare. Litteras publicas legere. Alloqui milites. Castigare & animaduertere.

& quidem ante principia, se coram. Frontinus lib. IV. Stratag. *M. Cato memoriæ tradidit, in furto comprehensis dextras esse præcisas, aut si leniùs animaduertere voluissent, in principiis sanguinem missum.* Signum etiam pugnæ propositum. Isidorus: *Russata pridie quàm dimicandum esset, solebat ante principia poni, quasi admonitio & indicium futuræ pugnæ.*

Signũ pugnæ proponere.

*Hæc conquerentium * irritum laborem.*] Reddere sententiam possis, nescio an verba, si legas: *Hic conqueri, tantum irritum laborem.* Breuis sermo ducum, inquit. Corbulo querebatur, frustrà se properasse & laborem eum sumpsisse, cùm ille auxilium non exspectasset: Pætus contrà, integra omnia, &c. Palmerius noster malebat, *huius conquerentis initum laborem, illius integra vtique omnia.*

Coniectura in Tacito.

Pag. 351. *Amnémque vt omnium medium faceret.*] Ex Rom. editione Franc. Modius, *vt olim.* profectò rectè.

Frumentum plebis vetustate corruptum in Tiberim iecit, quò securitatem annonæ sistentaret.] Ita scripsi, nec pœnitet. Libri omnes, *sustentaret.* Suspicor antiquis vsurpatum Sistentare pro Ostentare; argumento etiam Plautini versus:

Sistentare, pro ostẽtare.

Apud Plautum.

— tu verò clurinum pecus Aduenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus. Sic enim duo manuscripti in Vatic. tertius, *Sustentatum.* Et in eodem poëta alibi, *Extentatum,* reperio. Si quis tamen, *ostentaret,* hîc malit: liceto.

Extentare.

Ducennium Geminum.] Qui sub Galbâ præfectus vrbi, lib. I. Histor.

Ducennius Geminus.

Propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios.] Quæ fraus olim etiam vsurpata, & reprehensa à Scipione his verbis: *In aliâ tribu patrẽ, in aliâ filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quàm si se natũ habeat.* Quamquam censeo Scipionem non aliud intellexisse, quàm notionem Censoriam: & cùm ij inquirerent, qui vxores quique liberos haberent; malo quodam more, eos qui adoptassent non habuisse pro improlibus. Adde ad Taciti lucem l. II. De vacat. muner.

Ficta adoptio.

Scipio apud Agellium explicatus libro V. cap. XIX.

Pag. 352. *Ne vsurpandis quidem hereditatibus prodesset.*] Ne ad solidi capacitatem, argumento l. LI. De Legatis II.

Decerna-

Decernatúrque & maneat prouincialibus.] Si non fra-ctus locus, scribo sententiâ ducente, *decernatur ne ma-neat.* Nisi per Ironiam hæc dicta capies, & simulatâ qua-dam concessione. Quo sensu nihil mutem. Pag. 353.

Ambitio cohibetur.] Legerim, *cohibebitur.*

Non tamen Sc. perfici potuit, abnuentibus consulibus eâ de re relatum.] Atqui, *licere patribus, quoties ius dicen-da sententiæ accepissent, quæ vellent expromere, relatio-némque in eâ postulare*, suprà lib. XIII. scripsit Tacitus. Similique sententiâ lib. II. lego, *A maioribus concessum egredi aliquando relationem, & quod in commune condu-cat, loco sententiæ promere.* Licuisset ergo consulibus re-ferre eâ de re ad patres: sed iis aliter visum. Ius relationis autem solis consulibus: nec sine relatione perfici potuit ullum Sc. Ideò Vespasiano concessum, VTI. EI. SE-NATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET. Ideò sequentibus princi-pibus honoris caussâ datum Ius tertiæ, quartæ, quintæ relationis: id est, me interprete, quoties consules ipsi non essent, tres nihilominus, quattuor, aut quinque relatio-nes facere possent quâ de re cumque iis visum. Solemnia relationum verba è Suetonij Cal. cap. XV. hæc didici: *Quod bonum felíxque sit C. Cæsari, de N. Patres conscripti, quid fieri placet?*

Senatoribus ius fuit quod vellent pro sententiâ di-cere.

Consules soli ius relationis habent: aut iis absenti-bus, prætor, &c.

Ius relationis tertiæ, quar-tæ.

Sanxêre, nequis ad concilium sociorum referret agendas pro prætoribus próve consulibus grates.] Reperio iam antè sanxisse id Augustum. de quo Dionis verba ista. lib. LVI. τοῖς ὑπηκόοις προπαρήγγειλε μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε τ̃ ἀρχῆς χρόνῳ, μήτε ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφᾶς, τιμήν τινα διδόναι, ὅτι τινὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπαίνους προπαρασκευαζόμενοι, πολλὰ διὰ τούτων ἐκακούργουν. id est: *Prouincialibus interdixit, necui Præsidum quamdiu in prouinciâ esset, neque intra sexagesimum à discessu eius diem, vllum honorem haberent: quoniam nonnulli testimonia sibi & laudationes à prouin-cialibus comparantes, multa eâ occasione peccabant.* Sed diuersum tamen hoc Neronianum consultum: quoniam illud Augusti post diem permittit laudationes: hoc planè & plenè tollit.

Edictum Au-gusti in pro-hibendis gra-tiis.

Paullo aliud ab isto.

Motu terræ celebre Campaniæ opidum Pompeij, magna

Senecæ & Taciti manifesta pugna.

ex parte proruit.] Diſſentit Seneca, qui ad ſequentes Coſs. refert hunc terræ motum expreſſim: *Pompeios celebrem Campaniæ vrbem deſediſſe terræmotu, Lucili virorum optime, audiuimus: & quidem diebus hibernis, quos vacare à tali periculo maiores noſtri ſolebant promittere.* *Nonis Februarij fuit hic motus, Regulo & Verginio Coſ.* Et herclè tam adſeuerat id diſtinctè, vt credam vitium eſſe non Taciti (non id conuenit in fidei & diligentiæ vnicæ ſcriptorem) ſed Ægyſthi alicuius; cuius adulteria, & traiectiones compluries agnoſco in hac regiâ verè ſponsâ.

*Obſerua. Ergo ſtatim conſulibus nouis, vt anni totius neceſſario in alterutro error ſit.

Memmio Regulo & Vergino Rufo Coſſ.] Reſtitue iis prænomina vera ex lapide, præter mentem Onufrij Faſtorum ſcriptoris:

VOTVM. SOLVERVNT. L. M.
L. VERGINIO. RVFO.
C. MEMMIO. REGVLO. COS.

Pag. 354. *Certamen ad exemplar Atticæ religionis decretum.*] Panathanæa Athenienſium intellegi volunt, de quibus apud Græcos obuij loci. Non placet. Panathanæis reſpondebant Romanæ Quinquatrus: non hoc certamen nouum. Farneſianus liber, *anciatæ.* Vatic. *accicæque.* litterâ ſuperius immiſſâ, vt fieret Acciacæ. Lego ego, *Actiacæ* **regionis.* non, religionis. & refero ad ludos quinquennales Actiacos, quos, *quo celebratior memoria eius victoriæ eſſet, Nicopoli inſtituit Auguſtus*, ait Sueton. cap. XVIII. Mamertinus Panegyrico: *Vrbs Nicopolis quam D. Auguſtus in monumentum Actiacæ victoriæ trophæi inſtar exſtruxerat, in ruinas lacrimabiles propè tota conciderat: certamen ludicrum luſtris omnibus ſolitum frequentari intermiſerat temporis mæſti deforme iuſtitium.* Fuit autem certamen Gymnicum, Muſicum & Equeſtre, vt Dio tradit lib. LI. Videntur iidem tralati Romam ex Dione LIII. & Suetonij Tiber. cap. VI. etſi ibi quoque fœda vacillatio librorum. Et ſanè ſunt qui & hic & Suetonij illis locis Aſticam religionē & Aſticos ludos malunt.

Actiaci ludi. Tacitus correctus.

*Neque enim vlla religio in his ludis, magis quàm in aliis.

Ludicrum Circenſe vt Iuliæ genti apud Bouillas.] Libro II. Annal. *Sacrarium genti Iuliæ, effigiéſque Diuo Auguſto apud Bouillas dicantur.*

Pag. 355. *An pax in hoſte placeret.*] Fortaſſe rectius, *an pax inhoneſta placeret.*

Syriæque

Syriæque executio Cincio.] Exſecutionem pro administratione vſurpat fortaſſe, vti alibi, *Negotij eius executionem libens ſuſcepit.* Seneca: *Differam hæc in præſenti. Deſiderant enim longam & propriam executionem.* Addubito tamen num leg. *Syriáque Sex. Cintio.* Exſecutio, pro administratione.

Apud Melitenem.] Ptolemæo, Μελιτηνή, Suſianæ pars.

Iter L. Lucullo penetratum.] Plutarchum lege.

Scire, quantum intus diſcordiarum.] Sententiam adiuueris, ſi ſcribas: *Sciret.* Pag. 356.

Tiberius Alexander.] Qui Procurator Iudææ poſt Cuſpium Fadum: Idem antea Alexandriæ Halabarches. Ioſephus lib. xx. Tib. Alexander.

Nondum Senatoriâ ætate] Quæ eſt annus vigeſimuſquintus, vt alibi monui.

Pedes vterque dextras miſcuêre.] Quod apud Perſas ſanctiſſimi fœderis. Ioſephus: ὁ δὲ Ἀρτάβανος τούς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυε, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν δίδωσ, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ δόσεως γενομένης, οὐδὲ πιστεύειν ἐνδοιάσειεν εἰ τοιαύτης ἀσφαλείας δόσις γένοιτο, παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων. Firmat Gemiſtus Plethon lib. II. De rebus Græcorum: *Perſarum rex Mentorem, quòd dextram dediſſet, (maxima enim hæc apud Perſas fides) conſeruauit.* Pag. 357. Dextra data apud Perſas maximũ fœdus.

Agmina legionum ſtetêre fulgentibus aquilis, ſigniſque & ſimulacris deûm in modum templi] Vt capias, compendio explicanda mihi res ſignorum. In legione Romanâ, Aquila vna: ſigna tot, quot cohortes, id eſt, decem. Aquilæ forma deſcripta mihi pronuper: ſigna non aliud olim, quàm oblongæ haſtæ, quibus in ſummo breue tranſuerſim appoſitum lignum, tantum non ad formam crucis. In medio titulus COH. VI. aut quintæ, &c. pro numero. De cruce Tertullianus: *Omnes illi imaginum ſuggeſtus in ſignis* (ita emendo) *monilia crucium ſunt: ſupara illa vexillorum & labarorum ſtolæ crucium ſunt.* Iuſtinus Martyr Apol. II. καὶ τὰ παρ᾽ ὑμῖν δὲ σύμβολα τὴν τοῦ σχήματος τούτου (σταυρὸν ſiue crucem intellegit) δύναμιν δηλοῖ, * λαμβρ καὶ τῶν τροπαίων δι᾽ ὧν αἵ τε πρόοδοι ὑμῶν πανταχοῦ γίγνονται, τῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως τὰ σημεῖα ἐν τούτοις δεικνύντες. εἰ καὶ μὴ νοοῦντες τοῦτο πράττετε. καὶ τῶν παρ᾽ ὑμῖν ἀποθνησκόντων De ſignis Ro. Signa cohortium. Titulus in ſignis. Formam crucis referebãt. Iuſtini egregius, ſed mutilus locus.

Coronæ in signis.

αὐτοκρατόρων εἰκόνας ἐπὶ τύπῳ τῷ σχήματι ἀναλίθετε. Hæc credo antiquitus fuisse, & additas, si fortè in victoriâ, coronas è lauru, vti oculis obiicere videntur nummi.

Sub principibus etiam imagines.

Imagines illas clypeosque, quæ itidem in Nummis vbique appârent, vix est vt habuerit libera respublica (quorum enim Imperatorum?) & auctor mihi qui adserit esse ab Augusto.

Quod cœpit ab Augusto.

Isidorus lib. XVII. cap. De signis: *Pilam in signa constituisse fertur Augustus, propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, vt magis figuram orbis ostenderet.* Pilam profectò appellat, rotundas illas imagines, quas innexas à summo ad medium videbis in signis. Ideò appositè satis Tertullianus dixit, *imaginum suggestus.* ideò noster

Eæ imagines, Cæsarum vultus.

hîc, *signis & simulacris in modum templi.* Ea simulacra, nego aliud fuisse quàm Cæsarum ex auro argentóve imagines, vt quisque imperabat. Sueton. Cal. cap. XIV. *Artabanus transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana, Cæsarúmque imagines adorauit.* Arrianus, τὰ σημεῖα τῆς ἐπιλέκτου στρατιᾶς, ἀετοὶ, εἰκόνες βασίλειοι, σέμματα πάντα χρυσᾶ ἀνατιθέμενα ἐπὶ ξυστῶν ἠργυρωμένων. Tacitus lib. I. Histor. *Vexillarius comitantis cohortis dereptam Galbæ imaginem solo adflixit.* Lib. III. *Primores castrorum nomen atque imagines Vitellij amoliuntur.* Eusebius egregiè lib. I. De vitâ Constant. cap. XXV. vbi Labari formam describit: τὸ δ' ὄρθιον δόρυ, τὴν τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως εἰκόνα χρυσῆν μέχρι στέρνων, τῶν τ' αὐτοῦ παίδων ὁμοίως ἔφερε. *Erectum verò hastile, imaginem pij Imperatoris auream pectore tenus expressam, atque vnà filiorum eius habebat.* Ob has imagines illatas orta Iudæorum seditio, de quâ Iosephus

Seditio ob eas illatas in Iudæâ.

Zonarasque, & Suidas: Σημαίαι, σίγνα, προτομαί. Πιλάτος εἰς τὴν Ἰουδαίαν τὰς Τιβερίου εἰκόνας, αἳ σημαίαι καλοῦνται, κεκαλυμμένας εἰσήνεγκεν. οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν ὡς πεπατημένων αὐτοῖς τῶν νομίμων.

Factæ ex argento.

Plinius argentum iis materiam dat, libro XXXIII. *Color,* inquit, *argento clarior est, magisque diei similis, & ideò militaribus signis familiarior, quoniam is longius fulget.* Sed vide ne* intellegendus sit de hastâ lignoque ipso quod argento inductum, vti ex Arriani suprà verbis discis clarè. Magis ergo est, vt ex auro factæ.

** Aut sæpius ex argento.*

Item auro.

Herodianus lib. IV. de Antonino Imp. καὶ τὰ μὲν στρατοπέδων σύμβολα, ἐπιμήκη ὄντα καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ τῶν γενναιοτάτων στρατιωτῶν φερόμενα,

μῆμα, ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός. id est: *Militaria signa, quæ oblonga sunt & multis aureis ornamentis grauia, quæ vix à robustissimis militum ferrentur, ipse humeris subiens portabat.* Quod idem Polybius firmat lib. VI. Et Eusebius eodem suprà loco: ὑψηλὸν δόρυ χρυσῷ κατημφιεσμένον: *hastile oblongum, auro tectum & vestitum.* Et in Plinij verbis frustrà satago. hoc saltem euincunt, quòd sæpiùs militaria signa ex argento. Hæc ergo signorum ferè forma. nisi quòd interdum etiam dextræ duæ complexæ in cacumine appositæ, fidei signum: & alia quædam parerga, quæ pete & disce ex M. Antonij præsertim nummis. Taciti descriptionem iam, credo, capis: & cur comparauerit signorum illum apparatum cum templo. Hærebis fortasse, cur, *simulacris deûm*, dixerit. Etiam ego. nam deorum simulacra apposita signis nondum legi. Me si audis, inducatur additicia ea vox: aut iuuetur distinctione locus, *simulacris, deûm in modum templi.* vt sit, Templum deûm.

Dextræ implexæ in summo signorum.

Tacitus correctus, vel aliter interpunctus.

Sedes effigiem Neronis sustinebat.] De eâ re Dio in Eclogis nuper publicatis: ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη. καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐστάθησαν. Similis sedes siue Suggestus etiam Romæ in castris Prætoriis. Tacit. I. Hist. *In suggestu, in quo paulloantè aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem collocant.* Ergo statua hæc vt appâret, in sede: exemplo scilicet deorum, qui sic plerumque ficti. Plinius Panegyrico: *Iamdudum illi radiatum caput, & media inter deos sedes, auro staret aut ebore.*

Statuæ deorum sessiles.

Teridates casis ex more victimis.] Eum morem suggerunt Claudianus lib. I. De laudib. Stilic.

——penetralibus ignem
Sacratum rapuêre adytis, ritúque iuuencos
Chaldæo strauêre Magi. rex ipse micantem
Inclinat dextrâ pateram, secretáque belli
Et vaga testatur voluentem sidera Mithram.

Mos Parthorum in victimis, & sacris.

Et Sidonius Panegyrico Leonis:

—— Magis iuratur ab illis
Ignis & vnda deus. nec non rata pacta futura
Hic diuos testatur auos. Chaldæus in extis
Pontificum de more senex arcana peregit
Murmura. ——

Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi: *μελίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν ἀπίασι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. τῆς γὰρ ψυχῆς φασι τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεόν, ἄλλου δ' οὐδενός. ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὥς λέγουσί τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ.* id est: *Vbi autem magus qui sacrũ peragit carnes in partes tribuit, suâ quisque acceptâ abeunt: diis nihil impartientes. Animam enim solam hostiæ deum velle aiunt, nihil præterea. tamen omenti partem aliquam exiguam flammæ imponunt, vt quidam tradunt.* Doctè ergo de omento Catullus inseruit,

Catullus explicatus.

Gnatus vt accepto veneretur carmine diuos,
Omentum in flammâ pingue liquefaciens.

vt ante me vulgauit magnus filiarum Mnemosynes antistes.

Centuriones singillatim vigilias obibant.

Initia vigiliarum per centurionem nuntiari.] Qui vigilias ordine obibant. Tacitus lib. II. Hist. *Varus, deflagrante paullatim seditione, addit consilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omisso tubæ sono, quo miles ad belli munia cietur.* Obibat ergo centurio, & rediens nunciabat duci, rectè habere. Polybium vide lib. VI.

Buccina in conuiuio prætorum.

Conuiuium buccinâ dimitti.] Circuiui olim hunc ritum, non tetigi. At nunc in manum mihi dat Polybius, libro XIV. *Est ea Romanis consuetudo, vt tempore conuiuandi, cuncti tibicines ac buccinatores ad tentorium ducis personent, ad hoc, vt nocturnas custodias suis locis per id temporis constituant.* O locum opportunum, & huic rei vnicum! è quo etiam Liuio lux, qui morem hunc, sed obscuriùs, tangit, libro XXX. *Tribunis edicit, vt vbi prætorio dimisso, signa concinuissent: extemplò educerent è castris legiones. Ita, vt imperauerat, signa sub occasum solis efferri cœpta.* Scribit vterque de Scipionis astu, quo castra Syphacis clàm inuasit. Germanorum Principum mos nescio an originem trahat istinc. Certè receptum dynastis etiam hodie, vt conuiuium ineant ad sonum tubæ. Quod ipsum Alexandrum Macetam fecisse obseruo, ex Athenæo, libro XII. *ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ ἄλλως δ' ἀεὶ ὅτε τύχοι σπενδοποιούμενος, ὥστε πᾶν εἰδέναι τὸ στρατόπεδον.*

Germanorũ more, buccina ad conuiuium.

Etiam apud Græcos.

Structa ante aram Auguralem subditâ face accendi.] Hæsi & in hoc loco olim: quem nunc quidem perambu-

leui pede. Lego: *structam ante Augurale aram.* Non enim vult structum aliquid accensúmve ante aram fuisse (non ille mos) sed in ipsâ. quam collocat ante Augurale, cum in dextrâ Prætorij parte, vt docuimus ex Hygini [..]rbis, libro II. Sed quis iste ritus? nisi fallor, illeipse qui [..] priuatorum etiam conuiuiis, carpendi aliquid è dapi[b]us & libandi in honorem deorum. hoc tamen discrimi[n]e, quòd vulgò in focum libamenta ea illata, sedem sci[li]cet Larium: hîc in Aram, paullo augustius, & pro [sp]lendore Imperatoris. Et de libatione quidem varij te[st]es: propriè ad hunc morem isti. Homerus in Achillis [c]onuiuio, libro IX. Tacitus correctus. Illustratus in obscuro ritu. Libaméta in focum.

——*θεοῖσι ἢ θῦσαι ἀνώγει

Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον. ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς.

* --dIs iussit sacrificare Patrocum socium. hic libamina iecit in ignem.

[D]ionysius lib. IV. Antiq. Ἀπὸ τῆς ἑστίας τῆς βασιλέων, ἐφ' ἧς [ἄλ]λας τε συντελοῦσι ῥωμαῖοι ἱερουργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων [ἀ]παρχὰς ἁγίζουσι. *E foco regio, in quo cum alia sacra Ro[m]ani facere solent, tum & cenarum libare primitias.* Plu[t]archus de Fort. Rom. facit Ocrisiam ἀπαργμάτων καὶ λοιβῶν [λ]αμβάνουσαν ἀπὸ βασιλικῆς τραπέζης, καὶ ὥσπερ εἰώθει, τῷ πυρὶ [ἐ]πιβάλλουσαν: *primitias & libamenta capientem è mensâ [r]egiâ, &, vt solet, in ignem coniicientem.* Silius pulcherri[m]e libro VII.

Distinxit dulces epulas, nullóque cruore
Pollutâ castus mensâ cerealia dona
Attulit, ac primum VESTÆ *detersit honorem*
Vndique. & in mediam iecit libamina flammam.

[P]ersius in patellâ poni & deferri solere ostendit:

——*cultrixque foci secura patella.*

[V]bi vetus Interpres: *Quia delibantia* (puto, *delibata*) *da[p]es in eâ posita ad focum feruntur.* Inde *Patellarij dij,* [P]lauto: inde Varroni scriptum: *Deos colere, & dare in [p]atellam μικρὸν κρέας.* Tibullus huc aspexit, Lares [c]ompellans: Persii interpres correctus.

Adsitis diui. nec vos è paupere mensâ
Dona, nec è paruis spernite fictilibus.

Tibullo lux.

[E]tiam Liuius, libro XXXIX. *Inter pocula atque epulas, [v]bi libare diis dapes, & benè precari mos esset.* Denique [H]oratius: Et Liuio. Et Horatio.

——*Vernásque procaces, Pasco libatis dapibus.*

satyricè

ſatyricè & ambiguo ſenſu. ſiue quia non paſceret vernas, niſi prius libatis dapibus: ſiue quia è libatis dapibus. Et hoc poſtremum, vt religio poëtæ fuit, magis cenſeam ex eius mente. Non enim ſemper comburi libamenta ea mos, ſæpe apponi tantùm, & mox edi. Artemidorus hoc clarè notat de ſacrificulis eo cibo ſe ſuſtentantibus. libro III. cap. III.

Poſtremo die.] Fortè, *poſtero.* Nam noctem eam manſit, vti appâret ex Vigiliis nuntiatis.

Neu ferrum traderet.] Perſæ enim & Parthi omnes ſemper de more cincti. Ammianus lib. XXIII. *Omnes promiſcuè vel inter epulas feſtoſque dies gladiis cincti cernuntur. quem Græcorum veterum morem primos abieciſſe Athenienſes Thucydides eſt auctor.* At de ritu ponendi apud Magiſtratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de Lictoribus.

Proconſules, aut Legatos nefas amplecti.

Aut complexu prouincias obtinentium arceretur, foribúſve eorum aſſiſteret.] Duplex ritus. Priorem illuſtro è Spartiani Seuero, de quo Legato Africæ: *In eâ legatione, cùm eum quidam municipum ſuorum Leptitanus, præcedentibus faſcibus, vt antiquum contubernalem ipſe plebeius amplexus eſſet; fuſtibus eum ſub elogio præconis cecidit, Legatum Populi Rom. homo plebeius temerè amplecti noli.* Interdicti ergo prouinciales complexu. Sed nec in fores ſtatim illis aditus; vti eleganter Saluianus lib. III. de Gubernat. *Intra ianuas non modò illuſtrium poteſtatum, ſed etiam Præſidum aut Præpoſitorum, non omnes paſſim intrare præſumunt, niſi quos aut iudex vocauerit, aut negotium traxerit, aut ipſa honoris proprij dignitas introire permiſerit: ita vt ſi quiſpiam fuerit inſolenter ingreſſus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliquâ verecundiæ atque exiſtimationis ſuæ labe multetur.* Quod augendæ dignitati vſurpatum à Præſidibus; vti priuatim à quibuſdam per ſuperbiam Romæ.

Nec ad ædes eorum ſtatim ingreſſus.]

Pag. 358.

Ratio ſedēdi in Circo.

Roſcia lex, tantùm de theatro.

Equitum Rom. locos ſedilibus plebis antepoſuit apud Circum.] Rectè & ordine capienda hæc legendaque, ne cum aliis abeas errabundus. Ita autem in Circo ſedendi (nam de Theatro alius mihi locus) res fuit. Ad Auguſti æuum ſpectaculum id, Senatus, Eques, Plebes inibant indiſcreti. Nam Roſcia lex & Iulia Theatralis, de ſcenâ

tantum

tantùm cauerant, non de Curulibus ludis. Qui quoniam antiquissimi; religione quâdam, censeo, & simul non alienandæ plebi, seruatus in iis mos priscus. Cornelio Cinnâ demum & Valerio Messallâ Coss. anno vrbis DCCLVIII. mutauit Augustus. Dio lib. LV. καὶ τὰς ἱπποδρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταὶ, χωρὶς δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἶδον, ὃ καὶ νῦν γίνεται. Sed ita, vt saltem iuberet seorsim spectare senatum, seorsim Equitem: non tamen loca illis certa adsignaret statáque. Itaque in aliâ atque aliâ regione Circi spectabant (sedilibus videlicet his aut illis à plebe occupatis) donec tollendæ confusioni, Claudius Imp. Senatui attribuit certam mansuramque sedem. Suetonius cap. XXI. *Circo maximo marmoreis carceribus auratísque metis exculto, propria Senatoribus constituit in promiscuè spectare solitis.* Ait promiscuè: magis verè proprieque, vagè. Eam enim Suetonij mentem esse, libens Dioni concredo rem eam explicanti cum curâ, libro LX. ἑώρων μὲν που καὶ πρότερον ἐν αὐτῷ (de Circo prædicto) ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ἀεὶ ἕκαστοι, τό, τε βουλεῦον καὶ τὸ ἱππεῦον καὶ ὁ ὅμιλος, ἀφ' οὗ περ τοῦτ' ἐνομίσθη. οὐ μέντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρία ἀποδέδεικτο. ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἕδραν τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπέκρινε. καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλουσι τῶν ἐξέρωθί που καὶ ἔν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεάσασθαι ἐπέτρεψε. Sed Claudius Senatui tantũ. equiti ecce nunc Nero. Suet. cap. XI. *Circensibus loca equiti secreta à ceteris tribuit.* Plinius lib. VIII. cap. VII. satis ostendit noua exædificata eo loca fuisse: *Cæsar Dictator*, inquit, *euripis arenam circumdedit, quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens.* Quod in fine verborum Dionis est, nolim negligas. Nam etiam post loca diuisa, promiscuè licuit spectare Senatoribus, sed in veste, vt ait, priuatâ. Exemplum in Plinio, lib. IX. epistol. vbi Corn. Tacitus hic ipse noster in Equitibus spectat, etsi Senator. *Numquam maiorem*, ait Plinius, *cepi voluptatem, quàm nuper ex sermone Corn. Taciti. Narrabat sedisse se Circensibus proximum equiti Rom.* &c. Hæc satis ad Taciti mentem: nam de lineâ, de cancellis, de loco feminarum alibi dico vbertim.

Primus Augustus ordines discreuit in Circo.
Quomodo id intelligendũ.

Claudius primus sedilia certa Senatui dedit.

Nero deinde equiti.

Promiscuè licitũ spectare in vulgi veste.

Plinius explicatus.

Feminarum illustrium senatorúmque plures per arenam fœdati sunt.] Cur inuertitis cẽsores? Non enim, inquiunt, probabile feminas descendisse in arenam. Boni viri, quàm bene

bene ſentiunt de ſexu, quo nihil abruptius cùm ſemel frenum excuſſit ingeniti pudoris! Sed diſcite, & credite priſcis, non in caueam ſolùm feminas veniſſe, ſed in arenam. Iuuenalem omitto ſatyrâ VI. Suetonius ecce in Domitiano cap. IV. *Venationes gladiatoréſque & noctibus ad lychnuchos dedit nec virorum modò pugnas, ſed & feminarum.* Et Statius de iiſdem ludis I. Sil. Carm. VI. v. 53.

Feminæ ad ludos gladiatorios deſcendunt.

Stat ſexus rudis inſciúſque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim ferúmque Phaſim
Thermodontiacas calere turmas.

Edicto id vetitum.

Adeoque id verum & vulgatum, vt Seuero imperante cauendum Sc^to fuerit μηκέτι μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν. *non vltrà feminam vllam ad gladium depugnare*, ait in Seuero Xiphilinus.

Vatinius ſutor.

Vatinius inter fœdiſſima eius aulæ oſtenta.] De hoc ſutore Vatinio, Martialis:

Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe, ſed naſus longior ille fuit.

Noua argutia in Martiali.

cuius Epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. Ego ſententiam puto, cùm quattuor naſos oblongos haberet ille Vatinianus calix: tameñ longiorem iis fuiſſe Vatinij naſum. Notatque callidè eum, vt acrem & ſagacem inquiſitorem criminatoremque. Ita enim fuit. Xiphilinus eum ait adeò hoſtem optimatibus fuiſſe, vt ſemper in ore haberet, μισῶ σε Καῖσαρ ὅτι συγκλητικὸς εἶ. De poculo ipſo, Iuuenalis:

Tu Beneuentani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quattuor.

Pag. 359.

Nomina ſummæ curæ & meditamenta.] Ambigas an vox deſit, *meditamenta imperandi*. Si non; ſcribe, *meditamenti*. Simile crimen obiectum Metio Pompoſiano, apud Sueton. Domit. cap. X.

Omiſsâ in præſens Achaiâ.] In quam cantandi cauſsâ iuit, & libertate eam donauit, vti Suetonius aliique tradidère. Illud Pauſaniæ mirum, lib. VII. *Neronem Græciæ libertatem reddidiſſe, ſine vllo imperij detrimento: quoniam pro eâ Sardiniam prædiuitem inſulam in prouinciæ formam redegerit.* Aberrat. & intellegi voluit Alpes Coctianas, quæ ſolæ cum Ponto Polemoniaco in prouin-

Pauſaniæ de Sardiniâ inſulâ ſupinus error.

…m à Nerone redactæ. Sardinia quidem, vnà cum Sici-
…, prima prouinciarum.

* Interpreti hercules succenseo (etsi fido aliâs &* do-
…) qui me vt iniustè Pausaniam arguerem fecit. Nam
…um Græcè nuper editum cùm vidi (anteà numquam
…it copia) verba eius in aliam sententiam, hæc repperi:
…λευθέρων ὁ Νέρων τὴν Ἑλλάδα ἀφίησιν ἁπάντων, ἀλλαγὴν
…ος δήμου ποιησάμενος τῶν Ῥωμαίων. Σαρδὼ γὰρ τὴν νῆσον
…τὰ μάλιστα εὐδαίμονα ἀντὶ Ἑλλάδος σφίσιν ἀντέδωκεν.
…iorum verborum vera hæc sententia: *Omnium immu-*
…m & liberam Nero reliquit Græciam, permutatione qua-
…m cum populo Romano factâ. Sardiniam enim insulam
…tam & vberem, pro Græciâ ei attribuit. Ita palàm lati
…oris illius Pausanias liberatur: qui non hoc vult, vt Sar-
…nia tunc demum prouincia sit facta. non hercules, non.
…d vt cum populo permutata. Hoc tamen ipsum an verè?
…ubigas iure. quia Strabo libro vltimo, & Dio LIII.
…rdiniam iam inde à primâ diuisione Augusti, collocant
…ter Populares. Quod si mutatum à mediis Principibus:
…ionem id non monuisse profectò mirum est.

* Romulus Amasæus est.

Pausaniam culpaui per alienam culpam.

Sardinia an populi?

Ipse quo fidem faceret nihil vsquam perinde lætum sibi.] Pag. 360.
…ihi hoc lucet. Vertranium malle, *nihil vsquam periculo-*
…m sibi, insipientia est. Clarè hoc ait: Nero vti reipsâ
…tenderet nullum sibi locum præ Româ esse: struxit in
…iblico conuiuia, &c.

Malè corrigunt.

Publicis locis struere conuiuia.] Suetonius: *Cænitabát-*
…e nonnumquam & in publico, Naumachiâ præclusâ, vel
…artio campo, vel Circo maximo.

In stagno Agrippæ.] Cuius mentio Straboni; itemq. ne-
…oris de quo hîc, lib. XIII. de Lampsaco: Ἐντεῦθεν δὲ με-
…νήνοχεν Ἀγρίππας τὸν πεπτωκότα λέοντα Λυσίππου ἔργον, ἀνέθη-
…κε δ' ἐν τῷ ἄλσει τῷ μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Εὐρίπου. id est: *Illinc*
…anstulit Agrippa Leonem cadentem Lysippi opus. posuit
…rò in nemore quod stagnũ interiacet & Euripũ. Ammian.
…ito, idẽ intellexit; *Inter quæ porticum excitauit ingentem*
…auacro Agrippæ contiguam, Boni euentus cognomine.

Agrippæ stagnum. Et nemus.

* Aut certè eius thermas intellegit.

Lupanaria adstabant, illustribus feminis completa.]
…orrigo in hac sententiâ Suetonium cap. XXVII. *Insignes*
…neæ & matronarum institorio copas imitantium. lego-
…ue, *institoria,* pro locis ipsis.

Suetonius adiutus.

Institoria.

Scorta

Scorta pro-stabant nudis corporibus.

Scorta visebantur, nudis corporibus.] Ita receptum in prostitutis, vt nudæ ostenderent quidquid sui. Iuuenalis:

——tum nuda papillis
Constitit auratis.

Lampridius Eligabalo: *Et cùm ad meretrices habitu muliebri processisset, papillâ eiectâ.* Optimè omnium Dio, in eodem monstro: γυμνός τε ἀιεὶ ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ ἑστὼς, ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον χρυσοῖς κρίκοις ἐξηρτημένον, διασείων, τούς τε παριόντας ἁβρᾷ τε καὶ κεκλασμένῃ τῇ φωνῇ προσεταιριζόμενος.

Suetonij fortè error.

Cui nomen Pythagora fuit.] At Doryphorum vocat Suetonius, facitque eum Neronis libertum. Enimuerò errare Tranquillum aio, quoniam Doryphorus antè mortuus. Tacitus libro XIV. *Eodem anno potissimos libertorum veneno interfecisse creditus est: Doryphorum, vt aduersatum nuptiis Poppææ.* A Tacito etiam Dio stat.

Tacitus transcriptus à Sulpicio.

Missi auspices duo, & genialis thorus.] E Sulpicio Seuero, qui locum hunc transscripsit apertè, leg. videtur, *auspices, dos, & gen.* Melius etiam, *visi*, quàm, *missi.* Verba Sulpicij: *Inditum Imperatori flammeum, dos & genialis thorus, & faces nuptiales: cuncta denique quæ vel in feminis non sine verecundiâ conspiciuntur, spectata.* Victor de hac re: *Amictus nubentium virginum specie, palam Senatu, dote datâ, in manum conuênit.* Sed & in Suetonio mentio dotis: nec herclè in his legitimis nuptiis omitti debuit.

Tabernæ oleariorum.

Per tabernas quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur.] Nam ibi, id est, in Velabro olearij. Plautus:

De compacto rem gerunt, quasi in Velabro olearij.

Hercules Olearius.

Ideò à Victore in regione XI. Circi maximi, locata ædes *Herculis Oliuarij.* Sed & Thurarius vicus istic. Denique purpura, serica, aliæ'que merces. Martialis:

Nec nisi prima velit de Thusco vellera vico.

Pag. 361. Roma olim non ad normam.

Enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit.] Liuius libro V. post Gallicum incendium, id excusat. *Festinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omisso sui alienique discrimine, in vacuo ædificant.* & addit, *formam vrbis esse occupatæ magis, quàm diuisæ similem.*

Fessa ætas, pro senectâ.

Fessa ætate aut rudis pueritiæ ætas.] Sentio corruptionem, & amolior: *Fessa, aut rudis pueritiæ ætas*, superfluenti

fluenti voce inductâ. Describit in incendio infirmi sexus pauorem, & ætatis. Ætas infirma duplex, Pueritia, Senectus. Hanc noster vocat Fessam. supra lib. XIV. *Si quos imbellis sexus, aut fessa ætas attinuerat.* Lib. I. Hist. *Fessâ iam ætate Galbæ.* lib. I. Annal. *An Augustum fessâ ætate toties in Germaniam commeare potuisse?*

Quâ palatium & Mæcenatis hortos continuauerat.] Horti Mæcenatiani in Exquiliis. Bis autem à Nerone ædificata domus, productaque ad Exquilias ipsas. Suetonius, *Domum à Palatio Esquilias vsque fecit. quam primò Transitoriam, mox incendio absumptam restitutámque, Auream nominauit.* Priorem ergo nunc intellege. Prior Neronis domus.

Campum Martis, ac monumenta Agrippæ.] Quæ pluria in eo campo. vide Dionem LIII.

Pretiúmque frumenti minutum, vsq. ad ternos nummos.] Appâret ergo non planè gratuitum frumentum fuisse: nisi tamen intellegit de eo, quòd supra annonariũ modum supraq. menstruam tesseram capiebant. Sanè & anteà mentio pretij fuit; *Frumenti pretio nihil additum est, quãuis ducentas ferè naues,* &c. itemque pòst hoc libro: *Addiditque militibus sine pretio frumentum, quo antea ex modo annonæ vtebãtur.* Hæc autem ratio conciliandi fauoris, pulchrè & ex sui sæcli ritu descripta Lucano lib. II. in Iulij personâ: Frumentum an plebi planè gratuitũ. Frumenta in plebẽ, ad fauorem vnica.

Quóque modo vanos populi conciret amores:
Gnarus, & irarum caussas, & summa fauoris
Annonâ momenta trahi. namque adserit vrbes
Sola fames, emitúrque metus, cùm segne potentes
Vulgus alunt. nescit plebes ieiuna timere.

Sexto demum die apud Esquilias finis incendio factus.] At Suetonius ait, sex dies septemque noctes eã clade sæuitum. Vterque longè abit à lapide prisco, qui nouenos commemorat dies, Romæ ad Basilicam Petri, Pag. 362. Quot dierum incendiũ Neronianum. Sententiæ variantes in re tam insigni.

EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV. ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM. INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSSA QVANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS. ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE. CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMINOS. ÆDIFICIVM EXSTRVERE.

Conciliari facilè noster potest, quia mox addit ignem rediisse. Primum vt incendium sex dierum fuerit; alterum, trium. Suetonium, aut lapidem certè non excuso.

Redibat Leuis rursus grassatus ignis.*] Inussi notam, tamen legi potest, sententiâ incolumi. *rediit, at leuiùs rursum grassaturus ignis.*

Prædiis Tigellini Æmilianis proruperat.] Puto leg. *in Æmilianis.* Æmiliana enim locus extra vrbem, ad campum Martium, coniunctus tamen continensque vrbi. Varro lib. III. De Re rust. *Eorum ædificia qui habitant extra portam Frumentariam, aut in Æmilianis.* Sueton. Claudio cap. XVIII. *Cùm Æmiliana pertinaciùs arderent.* Est tamen in ipsâ vrbe & Vicus Æmilianus regione VI. nominatus Sex. Rufo.

Haustum è Tacito. *Videbatúrque Nero condendæ vrbis nouæ gloriam quæsisse.*] Sulpicius Seuerus lib. II. Sac. Histor. mutuatus hoc est a Tacito: *Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebatúrque Imperator gloriam innouandæ vrbis quæsisse.*

Lunæ templū vetus. *Vetustissimâ religione quod Ser. Tullius Lunæ.*] Templum Lunæ in Auentino reperio, apud Liuium lib. XL. *Forem ex æde Lunæ quæ in Auentino est raptam tulit, &c.* Rufus in regione XII. *Templum Lunæ in Auentino magnum.* Ouidius:

Luna regit menses. huius quoque tempora mensis
Finit Auentino Luna colenda iugo.

Suspicabar de Luâ matre anteà: sed falsò.

Inexplicabilis curiositas, de interuallo inter vtraque incendia. *Totidem annos, mensésque, & dies inter vtraque incendia numerent.*] Tricæ curiosorum hominum, quas non extrico. Computem ab vrbe conditâ? dispar ratio. A Troiâ incensâ? æquè dispar. Facile collectu tibi ex Fastis. Vt mihi nunc videntur, tenebræ sunt, quas non illustret ipse Phœbus.

Arua & stagna in domo Neronis. *Arua & stagna.*] Suetonius cap. XXXIV. & Martialis magis distinctè loca ipsa describens, lib. I. epig. II.

Hîc vbi conspicui venerabilis Amphitheatri
Erigitur moles, stagna Neronis erant.
Hîc vbi miramur velocia munera thermas,
Abstulerat miseris tecta superbus ager.

Pag. 363. *Lacu ab Auerno nauigabilem fossam vsque ad ostia Tiberina.*]

rina.] Plinius lib. XIV. *Anteà Cæcubo erat generositas, od iam intercidit, & incuriâ coloni locíque angustiâ: ma- tamen fossâ Neronis, quam à Baiano lacu Ostiam vs- e nauigabilem inchoauerat.* Fossa Neroniana.

Ceterùm vrbis quæ domus supererant.] Pugnat in se ntentia. Si enim supererant, quomodo erectæ? quod in utas incensásque conuenit. Putarim legend. *quæ do- us perierant.* Coniectura ad Tacitum.

Cohibitâ ædificiorum altitudine.] Quod iam antè Au- stus fecerat, eâdem fini. id est, ad incendia arcenda, & ximè ruinas. Strabo lib. V. πρὸς ἣ τὰς συμπτώσεις τὰ ὕψη καινῶν οἰκοδομημάτων καθελὼν, καὶ κωλύσας ἐξαίρειν πο- ν ό. τὸ πρὸς ταῖς ὁδοῖς ταῖς δημοσίαις. Sed & ante Augu- m Rutilius orationem dixerat, De modo ædificiorum. Augustus quidem pedes LXX. tollere permisit: Traia- s dumtaxat LX. vt notat Sex. Aurelius. qui modus for- se & Neronianus fuit. Modus ædificiis ab Augusto impositus. Ne tollere vltra LXX. pedes liceret.

Saxo Gabino Albanóque solidarentur: quòd is lapis im- uius igni est.] Eadem vis Sabino lapidi tributa ab Isi- ro lib. XVI. *Sauinus lapis*, inquit, *fuscus, addito oleo am lucere fertur. Est & quidam viridis lapis vehemen- igni resistens.* Sed corrigo, *Gabinus*, è Strabone: Γάβιοι ἐν τῇ Πραινεστίνῃ ὁδῷ κειμένη λατόμιον ἔχουσα ὑπουργὸν τῇ μη μάλιστα τῶν ἄλλων. id est, *Gabij in viâ Prænestinâ vrbs, omias habet, quibus non aliæ vtibiliores Romanis.* De similibusque lapidibus imperuiis igni, vide Vitruuium . II. cap. VII. Gabinus lapis. Isidorus correctus.

Iam aqua priuatorum licentiâ intercepta, custodes.] Pu- custodes istos, castellarios appellatos, quia diuidiculis i veteres dicebant) siue castellis aquarum Præfecti. La- Romæ: Custodes in vrbe aquarũ. Castellarij.

CLEMENTI. CÆSAR
VM. N̄. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVÆ. CL
AVDIÆ.

: castellis Hesychius, Vitruuius, Plinius, & Iurisconsulti, De aquâ quotidianâ. Sed & ad tutelam aquarum fa- liæ publicæ institutæ: *quæ in aliquot ministeriorum spe- diducuntur, villicos, castellarios, curatores, silicarios, tores, alió sque opifices*, ait Frontinus. quem in his vide.

Nec communione parietum, sed propriis quæque muris ambirentur.] Hoc est, vt non domus, sed insulæ exstruerentur. Disce hinc Antiquarie, cur post hæc tempora plures Romæ insulæ, quàm domus. Nam P. Victor ecce, in quâque regione vrbis multo ampliore numero insulas enumerat. Cur? Non quia domus illustriorum hominum, insulæ tenuiorum: sed quia Romam describit, qualis post Neronem fuit, & ex hoc contra incendia edicto. At ante Neronem, certus sum domus, quàm insulas, altero tanto Romæ fuisse plures. Argumento, libri lintei Pontificum, in queis scriptum: INCENDIVM. IN. COELIOLO. INSVLÆ. DVÆ. ABSVMPTÆ. SOLO. TENVS. ET. ÆDES. QVINQVE. AMBVSTÆ. QVATTVOR.

Romæ nouæ plures insulæ quàm domus.

Contrà in veteri fuit.

Et lectisternia ac peruigilia.] Probè omnino *Lectisternia.* cùm tamen in vet. Budensi sit, *Sellisternia:* non nefas suspicari *Solisternia.* vt intelligat fæminas, (receptissimo tunc ritu) corpora in humum abiecisse, ad aras deorum repsisse. Lucan. libro II.

Pag. 364. E libro diuinatiuncula nata.

Solo se adfligũt mulieres.

Hæ lacrimis sparsere deos, hæ pectora duro
Afflixere solo.

Statius *Lib. V. Sylv. I. v. 162* *omnibus aris*
Illacrimat, signátque fores, & pectore terget
Limina.

Et in Liuio, Polybio, Apuleio, exempla.

Sed non ope humanâ neque largitionibus decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur.] Hæc, & quæ sequuntur, transcripsit iterum Sulpitius: *Neque vllâ re Nero efficiebat, quin ab eo iussum incendium putaretur. Igitur vertit inuidiam in Christianos, actaque in innoxios crudelissimæ quæstiones. quin & nouæ mortes excogitatæ, vt ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flammâ vsti. Plerique in id reseruati, vt cùm defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerentur.*

Haustum è Tacito.

Vulgus Christianos appellabat.] Siue, *Chrestianos*, vt scripsêre per inscitiam *illi. Quod nomen ortum demum obseruo imperio Claudij extremo. Suidas: ἐπὶ Κλαυδίου βασιλέως Ῥωμαίων, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου χειροτονήσαντος Εὐόδιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, μετωνομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζαραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι, Χριστιανοί. Sed & Iudæi appellati anteà,

*Tertul. Apol. id notat & Lactantius.

Christiani, Galilæi & Nazaræi dicti.

Etiam Iudæi.

nteà, quod frustrà negitant quidam. Apertè Arrianus
b. II. cap. IX. ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν
έγειν, οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ᾽ ὑποκρίνεται. ὅταν δ᾽ ἀναλάβῃ
ὸ πάθος, τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ᾑρημένου, τότε καὶ ἐστὶ τῷ ὄντι καὶ
καλεῖται Ἰουδαῖος. Ait, τοῦ βεβαμμένου. qui ergo tincti &
aptisati, præter Christianos? Sueton. Claud. cap. XXV.
*udæos impulsore Chresto assiduè tumultuantes Româ
xpulit.*

In vsum nocturni luminis vrerentur.] Pro lychno & lu-
ernâ. Credo Iuuenalem ad hoc sæuitiæ genus spectasse, Christiani accensi pro lucernis tædisq. Iuuenalis aliter explicatus.

Pone Tigellinum: tædâ lucebis in illâ
Quâ stantes ardent qui fixo gutture fumant.

uos versus scio & vulgus interpretum, & egregium Tur-
ebum, longè seciùs accipere. Ceterùm prima hæc exer- Nero primus in Christianos sæuiit.
ta in nostrum nomen crudelitas, sanguinis dico. Nam
laudius anteà tantùm expulerat. Sueton. cap. XXV. Ter-
ullianus: *Consulite Commentarios vestros, in illis reperie-
s Neronem primum in hanc sectam tum maximè Romæ
rientem Cæsariano gladio ferocisse.*

Habitu aurigæ permixtus plebi vel circulo insistens.] Ego Tacitus correctus.
erseuero legere, *vel curriculo*, sententiâ planè volente.
ero, inquit, interdum quasi spectator immiscebatur
ebi, interdum currui insistebat vt aurigator. Propriè in- Aurigarum propriè Insistere.
stebant. Plinius lib. IX. epistolar. *Quo magis miror tot
illia virorum, tam pueriliter, identidem currentes equos,
sistentes curribus homines videre.* At Neronem currus Nero trigarius.
xisse, nimis notum. Plinium leuiter emendo lib. XXVIII.
p. XVII. *Ferúntque & Neronem Principem hac potione* Plinij leuiuscula emendatio.
creari solitum, cùm sic quoque se trigario (imò *triga-
um*) *approbare vellet.* Approbare trigarium, valet, osten-
ere se legitimum aurigam & agitatorem equorum.

Egestóque auro quod triumphis, quod votis.] Aurum è Pag. 365. Aurũ triumphale, siue Coronarium. Aurum votiuum.
iumphis, Coronarium capio: quod iam per alios inno-
uit: siue etiam, quod ab Imperatoribus per triumphos
atum. E votis, quod Senatus in re trepidâ Ioui aliisque
is vouebat. Petronius, *Ipse Senatus recti boníque præ-
ptor, mille pondo auri Capitolio promittere solet.* Aut ipsi
onsules, Prætorésve in prouincias & ad bellum ituri. Li-
us lib. XXXI. *Ludos Ioui, donúmque vouere consulem, cui
ouincia Macedonia euenisset, iussit.* Alibi : *Tum P. Sul-*

picius secundum vota in Capitolio nuncupata, paludatus cum lictoribus profectus. Et exempla in Liuio sparsim.

Per Asiam atq. Achaiam simulacra numinum abripiebantur.] Pausanias lib. x. *Non postremò Neronis impietatem dei donaria effugere potuerunt. Is enim aneas quingentas, partim deorum, partim hominum, sustulit imagines.* Plinius ait libro XXXIIII. clarissima quæque signorum *violentiâ Neronis in vrbem conuecta, & in sellariis domus aurea disposita fuisse.*

Nero quot statuas è Græciâ abstulerit.

Secundo Carinnate.] Suspicari possis Rhetorem illum esse, quem Dio scribit à Caio in exsilium missum, quia contra Tyrannos declamitauerat. quemque Iuuenalis tangit:

Secundus Carinnas declamator.

> *Sicut Thrasymachi probat exitus, atque Secundi Carinnatis.*

Tinctum eum eloquentiæ litterarumque studiis, Taciti consequa verba indicant.

Animum bonis artibus non induerat.] Tentabam, *imbuerat*. Nunc adfirmo vulgatam scripturam: & perplacet metaphoræ honestas. Quâ ipsâ vsus Agellius lib. II. de Æsopo fabulatore: *qui*, inquit, *res salubriter ac perspicienter animaduersas, in mentes animósque hominum cum audiendi quadam illecebrâ induit.* non vt corrumpunt, *induxit*.

Induere animū artibus, eleganter. Agellij lectio firmata.

Dum simplici victu & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente aquâ vitam tolerat.] In tantis opibus magna & rara abstinentiæ laus. Ipse de se epistol. LXXXIV. *Panis deinde siccus, & sine mensâ prandium, post quod non sunt lauanda manus. Dormio minimum. Consuetudinem meam nosti. breuissimo somno vtor, & quasi interuigilo*, vbi ex veteri libro adsero, *& quasi interiungo*, ab aurigis metaphora: Epist. CIX. *Inde in omnem vitam vnguento abstinemus: quoniam optimus odor in corpore, est nullus. Inde vino caret stomachus. inde in omnem vitam balneum fugimus.* & plura ibidem.

Senecæ mira & philosopho digna frugalitas.

Seneca leuiter correctus.

Dum promuntorium Miseni superare contendunt.] Vti Puteolos scilicet venirent. Illic enim Alexandrinarum nauium portus, vt Strabo lib. XVII. indicat. Promuntorium hoc infame naufragiis, vti è Senecâ colligas epist. LXXVIII. de his ipsis Alexandrinis nauibus: *Cùm intrauêre Capreas,*

Promuntorium Miseni.

preas, & promontorium, ex quo

Alta procelloso speculatur vertice Pallas, Pallas ibi, seu Minerua culta.

cetera velo iubentur esse contenta. Statius lib. III. Sylv. II. v. 23. *Prima salutauit Capreas, & margine dextro* Statius illustratus.

Sparsit Tyrrhenæ Mareotica vina Mineruæ.

Libabant ergo procellosæ illi Palladi nautæ, periculo maris defuncti.

In sacrificiis, quibus grauidas hostias immolari mos est.] Pauca super eo sacrorum ritu. Trahere huc possis illud Festi: *Confeta sus, quæ cum omni fetu adhibebatur ad sacrificium.* Grauidæ hostiæ.

Ineunt deinde consulatum Silius Nerua.] E Fastis & lapidibus, *Silianus Nerua.* Pag. 366.

Namque facundiam tuendis ciuibus exercebat.] Has omnes laudes eius cecinit quicumque ille adolescens poëta, in Panegyrico ad Pisonem.

Subrium Flauium] Dioni dicitur, Σού̈βριος Φλάβιος. & statim: Σουλπίκιος Ἄσπρος, qui nostro est, Asper.

Quòd famam carminum eius premebat Nero.] Sed idem tamen post mortem, famam ei non inuidit, id est legi & edi permisit. Hoc vult inscriptio vetus: Lucanus supra Neronem poëta.

M. ANNAEO LVCANO
CORDVBENSI POETAE
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Lucani fatum felix.

Gaude liberrime poëtarum: litasti Genio Æternitatis.

Prohibuerátque ostentare, vanus assimulatione.] Quinquennali ludicro, cùm Orpheum Lucanus recitasset, coronatus contra Neronem est. quod ægrè tulit citharœdus Princeps. Statius:

Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noster tibi præferatur Orpheus.

Sed quid sibi vult hîc, *Vanus assimulatione?* An quòd Nero vano & irrito conatu assimulare & reddere Lucani versus voluit? Ita scriberes, *assimulatione.* Sed non placet. ne Farnesianum quidem scriptum, *vanâ assimulatione.* Lego clarius, *vanus æmulatione.* Vana æmulatio in illum Neronis.

Quinctianus molli corpore infamis.] Farnes. *mollitie corporis.* Ita Latinis dicta, ἡ θήλεια νόσος. Ouidius: Pag. 367. Mollities, quid Latinis.

Mollis erat, facilisque viris Pæantius heros.

Natalis quidam impurus.

Antonium Natalem.] Non' arbitror illum esse, quem Seneca cũ probro describit: *Nuper Natalis tam improba lingua, quàm impura, in cuius ore feminæ purgabantur.*

Senecio, quis?

Senecio è præcipuâ familiaritate Neronis.] Ergon' ille, qui lib. XIII. vnà cum Othone familiarissimus Neroni ostenditur, libidinum eius in Acten administer & interpres? Putem. sed ibi Claudius Senecio dicitur, hîc Tullius. Itaque me sustineo.

Super Subrium.] Libri mei, *per Subrium.*

Contantibus prolatantibúsque spem ac metum.] Nec malè, *spe ac metu.*

Incertum quonam modo sciscitata.] Id est, vnde aut per quem odorata de coniuratione. Sperne Vertranij, *suscitata.*

Pag. 368. Chiliarchi in classe.

Erat Chiliarchus.] Ita libri. Vulgò, *nauarchus.* Bene Chiliarchus, pro Tribuno: sicut & Centuriones reperies plus semel in classe.

Coniectura instabilis in Tacito.

*Neque Senatui quid manere * sed prouisum.*] Vatic. codicis scripturam expressi. nec dissentit Farnesianus; nisi quòd refert, *quod manere.* Quis Castor aut Pollux liberat me ab hoc æstu? Fortè, *Neque se nautam quidem manere.* quasi attollens coniuratorum numerum splendorémque id dicat mulier. etiam ipso cessante, prouisum viris melioribus quomodò nefarius ille pœnas daret.

Ne L. Silanus eximiâ nobilitate.] De quo inferiùs lib. XVI.

Pag. 369. Correctus Tacitus.

Ne à libertate moueretur, vel dilecto Imp. alio.] Vatic. *ne ad libertatem moraretur.* Ducit me sententia vt legam, *ne aut libertatem moliretur.* Duplex videlicet à Vestino metus. ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium à Pisone Principem diligeret.

Circenses Cereri.

Circensium ludorum die qui Cereri celebratur.] Qui dies pridie Idus Apriles, ita notatus Kalendario veteri: LVDI. CERERI. & biduo antè, LVDI. IN. CIRCO. Infrà, noster: *vtq; Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur.* Dio lib. XLVII. inter prodigia refert, quòd *Ædiles Cereri, loco Circensium & equestrium ludorum, gladiatorios exhibuerint.* Ouidium adde IV. Fastorum.

Vt quisque audentia habuisset.] Lectio à Vatic. est, Farnes. au-

-ſ. *audacia habuiſſet.* corruptè triti libri, *audiuiſſet.*

Audentia, pro audaciâ.

Pugionem templo Salutis detraxerat, geſtabátque velut -agni operis ſacrum.] Geſtabátne pugionem? non is mos -omæ, & per hanc vanitatem homo ſe palàm retexiſſet. -liud omnino verbi fuiſſe ſuſpicor, *ſeruabátque: iacta-tque;* aut tale.

Suſpecta vox.

Quamuis abſurdum videretur & inane, aut ipſi Anto-iam nomen & periculum commodauiſſe.] Rodolphus -racutè: *aut inani ſpei Antoniam.* Hi tales homines, ſi -l Criticã ſeriò ſe dediſſent, quid non peruidiſſent? Et ta-en nos Pelei placemus nobis in hac machærâ.

Rodolphi acumen.

Donec proditio cœpit è domo Sceuini.] Plutarchus libello -e Garrulitate, longè aliter elatam & apertam narrat con-iurationem. Sed ne tibi imponat, non iſtam. Duplex -nim in Neronem coniuratio, Piſoniana, & Viniciana, -auctor Sueton. cap. XXXVI. Ad Vinicianam ergo re--r illa Plutarchi.

Pag. 370. Coniuratio Viniciana, poſt iſtam Piſonis.

Ad libertum Neronis Epaphroditum.] Qui à libellis -uit. de quo Suet. Ner. cap. XLIX. & Domit. cap. XIV. Eſt -leipſe, cui nobilis ſeruus Epictetus fuit. Suidas, & Ar--ianus.

Epaphroditus, nomine Epicteti dominus: re, ſeruus.

Ac ſecretò collocutum.] Farneſ. *ſecreta,* & ad oram, *Se-eca.* non probo. Statim è libris edidi, *An cuncta iam -atefacta credens.* non vt obtinuerat, *ante.* Notum & cre-errimum Tacito dicendi genus.

Pag. 371.

Cùm ad eoſdem cruciatus traheretur geſtamine ſellæ. -am diſſolutis membris inſiſtere nequibat.] Eadem ſæuitia -ſt quam tangit Ammianus lib. XXIX. *Promiſcuè iuuenes -liique, membris omnibus capti, ad ſupplicia ſellis geſto--iis ducebantur.*

Pag. 372.

Senatoréſque intacti tormentis.] Ita Farneſ. optimè -Vatic. *intactis.* litterâ vnâ redundante. Ex quo fonte vul-gatus error, *in tantis.* Res clara. Inſigni laude, ait, di-gnanda libertina mulier, quæ toties preſſa conſtanter in-dicare abnuerit ignotos: cùm viri & Senatores etiam pro-ima pignora ſua proderent, ſine tormentis.

Libertæ conſtantia.

Roſtra eſcendere.] libri ſcripti.

Non illud breue mortis arbitrium permitteret.] Profectò -breue. Nam Nero *mori iuſſis non amplius quàm horarium -patium dabat.*

Pag. 373. Breuis ad mortem paratus.

Locus ſuppliciis ſeruilibus

Raptus in locum ſeruilius pœnis ſepoſitum.] Diſce ergo clarè, Lector, locum certum fuiſſe in pœnam ſeruorum viliumque capitum. Quem illum? Seſtertium, vt opinor. Ita enim locus; non Romæ, ſed extra vrbem; vbi cruces, patibula defixa, cadauera abiecta, aliaque quæ ad ſupplicia plebis. Plutarchus in Galbâ, τὴν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσατο. λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔρριψαν ἢ τοὺς ἀπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένους θανατοῦσιν· ὁ δὲ τόπος Σεστέρτιον καλεῖται). id eſt: *Galbæ caput Patrobij & Vitellij ſeruis donarunt. quod illi acceptum omni contumeliarum & ludibriorum genere afficientes abiecerunt in locum, vbi occidi ſolent in quos Cæſar iuſſit animaduertere. Locus Seſtertium dicitur.* Extra vrbem, dico, is locus (errant qui de Gemoniis ſuſpicantur) vel nominis argumento. Sic enim dictus, quia ſemitertio ab vrbe milliari. Ea quidem ratio appellandi, recepta Romanis. Ita Septimum, Palatium ſub vrbe, Iuſtiniani, l. XXXIV. C. De donation. Decimum, ſuburbanum Carthaginis Procopio. Septimum Hoſtienſe, Symmachi villa, lib. VI. epiſt. Quartum Latinæ, apud eumdem lib. IX. Quartum Pollionis, Martialem lib. III. Credo fuiſſe extra portam * Eſquilinam: & odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatij, vti Cruquius ſedulæ induſtriæ interpres eum edidit: *Eſquilinus mons Romæ ex ſeptem montibus. Hinc Eſquilina porta Romæ dicitur, adſeſſorium, vbi certus erat locus ſepulchrorum ad corpora pauperum aut ſceleratorum viliúmque comburenda, aut canibus proiicienda.* Legerim, *ad ſeſtertium.* Sicut in vitâ Cypriani: *Cùm veniſſet ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab vrbe milliari*, emendatum ab aliis rectè, *Sextertius.*

Seſtertium dictus.

Is extra vrbẽ. Cauſſa eius nominis. Loca multa à diſtantiâ appellata.

* Puticulos ipſos vltra Eſquilias Varro locat.

Commentator Horatij correctus

Manu Statij Tribuni trucidatur, plenus conſtantis ſilentij.] Egregij viri mortem pleniùs Arrianus deſcripſit, lib. I. cap. I. Λατερανός τις ἐν Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίνοντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι, ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ. O excelſum animũ! & ſupra omnẽ hanc terrenam fecem!

Plautij Laterani virilis mors.

Cum

Cum Pompeiâ Paullinâ vxore.] Quam nobilissimam Pag. 374.
eminam Dio appellat; filiam fortean Pompeij Paullini, Vxor Senecæ
ui suprà Consularis dicitur & vectigalibus publicis præ- nobilis.
ositus.

Nec sibi promptum in adulationes ingenium.] Ipse de Seneca ab
ad Neronem: *Non blandiar auribus tuis; nec enim mihi* adulando
c mos est. Maluerim veris offendere, quàm placere auersus.
dulando.

Nulla pauoris signa, nihil triste in vultu aut verbis.]
ege hæc cum sequentibus: & admitte, sodes, calum-
ias Dionis.

Venenum, quo damnati publico Atheniensium iudi- Pag. 376.
o.] Cicuta.

Libare se liquorem illum Ioui liberatori.] Ita Thraseas
oriturus, *Libemus, inquit, Ioui liberatori.* Caussa vi- Mos libandi
s magnis, huius in supremis ioci, à more Græciæ, qui Ioui Serua-
isceßuri è conuiuio libabant Ioui seruatori. sic isti è vitâ, tori.
oui Liberatori. Athenæus libro XV. in fragmento quod
anterus olim amicus noster publicauit: τῷ δὲ μετὰ δεῖπνον
ικεραμένῳ πρώτῳ προσδιδομένῳ ποτηρίῳ, Δία σωτῆρα ἐπιλέ-
γουσι. Suidas: ἔθος εἶχον οἱ παλαιοί, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν
γαθοῦ δαίμονος, ἐπιρροφοῦντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο λέγειν ἀγαθοῦ
αίμονος. ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ πρῶτον ποτήριον οὕτω λέγεσθαι,
ωρίζεσθαι δὲ μέλλοντες, Διὸς σωτῆρος. Adde huc, si vis, plura
b Erasmo in Chiliade II. centuriâ VIII. in Prouerbio,
eruatori tertius.

Renitens Sceuinus.] Imò, *renidens.* & statim: *redde-* Pag. 377.
et iam bono Principi vicem.

Quibus de caussis ad obliuionem sacramenti processisset.] Sacramen-
Non temerè sacramenti mentio. Nam milites sub Impp. tum, sub prin-
nte omnia iurabant in Principis salutem. Pulchrè Ar- cipibus mili-
ianus lib. I. cap. XIV. τῷ θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον tum.
 στρατιῶται τῷ Καίσαρι. ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν
αμβάνοντες ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος
ωτηρίαν. id est: *Deo præstandum nobis iusiurandum est;* Ei salus prin-
uale militibus, Cæsari. At illi mercede acceptâ iurant re- cipis inerat.
us omnibus se præposituros salutem Cæsaris. Tertullianus Milites iurant
llusit doctè, vt solet, De coronâ militis, vbi dissuadet omnia omnés-
Christiano militiam: *Credimúsne humanum sacramen-* que posthabi-
um diuino superduci licere? & in alium dominum respon- turos prin-
cipi.

dere

dere post Christum? & eierare patrem ac matrem & omnem proximum, quos & lex honorari præcepit? Nam expressit propemodum formula ipsam: quam attentus lector hauriet è Suetonij Calig. cap. XV. *De sororibus auctor fuit vt omnibus sacramentis adiiceretur, Neque me liberósque meos cariores habeo, quàm Caium & sorores eius.* vbi scribendum aio, *habebo.* Quod iuramento Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in acta iurantibus anno nouo, de ipso Caio, lib. LIX. περὶ δὲ τοῦ Αὐγούστου τοῦ τε Γαΐου τά τε ἄλλα, ὥσπερ εἴθιστο, καὶ ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ προτιμήσουσιν ὤμοσαν. Appositè ergo hîc Nero à milite quærit, cur oblitus sacramenti, perditum ire voluerit in cuius salutem iurauerat.

Formulæ iuramenti eius pars.

Et incomptos, & validos.] Assentior Rhenano, *incomptos, sed validos.*

Tribuni militum ipsi puniunt.

Pœna Flauij Veianio Nigro Tribuno mandatur.] Tribuni ergo interdum supplicium ipsi manu suâ sumebant. Vti supra hocce libro Lateranus *manu Statij Tribuni trucidatur.* cui caput incisum esse ex Arriano didicimus. Et libro XI. Messallina, *ictu Tribuni transigitur.* Apud Senecam etiam scriptum, epist. IV. *Caius Cæsar iussit Lepidum Decio Tribuno præbere ceruicem.* Notari volo. nam aliâs, Speculatores ferè ad supplicia sumenda destinati: non insignes milites.

Sed plerumque Speculatores.

Pag. 378.

Gladij pœna, quando inducta.

Admonitus fortiter protendere ceruicem.] Habitum hunc eorum qui gladio feriendi, describit Panegyristes in Theodosij Laudatione: *poplitem flectere, ceruicem extendere, ad plagam fortasse non vnam.* Quod supplicij genus tamen ignotum reip. * priscæ: etiam in militiâ. Ideò Lucanus —— *nondum artis erat caput ense rotare.* Cœpit sub * Impp. statimque in creberrimo vsu. A militiâ cœpisse credo, & in milites primò aque militibus vsurpatum. Sueton. Calig. cap. XXXII. *Miles decollandi artifex, quibuscumque è custodiâ capita amputabat.* Seneca, de Irâ lib. I. cap. XVI. *Damnatus extra vallum deductus est, & iam ceruicem porrigebat: cùm subitò apparuit ille commilito qui occisus videbatur. Tunc Centurio supplicio præpositus condere gladium speculatorem iubet.* & exempla obuia post Augustum. Honestior autem pœna gladij, quàm

* Eius enim loco securis.

* Imò in militiâ etiã antè, vt appâret ex Hirtij Com. de bello Africo & Hispan. vbi aliquoties militibus ceruices incisæ leguntur.

lij, quàm securis: ab eaque mente illam Antonini Cara-
llæ vocem capio, cùm securi Papinianus occisus esset, *ladio te exequi oportuit meum iussum.* Xenophon ele-
anter de Cyri expedit. lib. II. extremo: de cæde Meno-
is Thessali: μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι ϛρατηγοὶ, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅπερ κάλλιϛον θανάτων δόκει εἶναι. ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. id est: *Post aliorum Prætorum cædem, amnatus à rege interiit. Non vt Clearchus aliique duces, apite à ceruicibus ablato (quod pulcherrimum mortis ge-
us esse censetur) sed annum totum variis contumeliis cru-
iatibúsque affectus, vt sceleratus quispiam, tandem obiit.*

Gladij pœna honestissima.

Etiam apud Græcos.

Sesquiplagâ interfectum.] Caligulæ præceptum, *Ita eri, vt mori se sentiat.*

Non aliter tot flagitiis eius subueniri posse.] Legi vo-
uit, *obueniri*, optimus & doctissimus Faber: interpreta-
urque resisti, & obuiam iri. Probabili per se coniecturæ idem demit Suetonius, qui ad hæc ipsa verba respiciens scripsit cap. XXXVII. *Cùm quidam crimen vltrò fateren-
tur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent, nisi morte, succurrere, dedecorato flagitiis omnibus.* Et clarè Dio, qui vertit: ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην. Sententia ergo animosior tenenda, ex horum scripto & interpretamento, videtur.

Retenta vulgata lectio contra virum doctum.

Ille ferociam amici metuit.] Haud dubiè, *animi.*

Statiliam Messallinam.] Quæ postea Neroni vxor. Sueton. cap. XXXV.

Decoráque seruitia, & pari ætate habebat.] Existimo, Pædagogia describit: id est, cœtum elegantium puero-
rum, quos compositâ veste, facie, capillis, in publico ha-
bebant: & plerumque vnâ ætate. sic dicta, quia sub Pæ-
dagogo. Martialis:

Pædagogia veterum.

Et pædagogo non iubente lasciui
Parere gaudente villico capillati.

Hos Seneca describit epistol. XCVI. *Transeo agmina exole-
torum, per nationes coloresque descripta, vt eadem omni-
bus leuitas sit, eadem prima mensura lanuginis, eadem species capillorum.* Iulianus in Antiochico: οὐ κρεῖττον ἦν ὀδωδέναι μύρων τὴν ἀγορὰν βαδίζοντός σου, καὶ παῖδας ἡγεῖσθαι καλοὺς,

Pari formâ & ætate.

Ad delicias.

καλοὺς, εἰς οὓς ἀποβλέπουσιν οἱ πολῖται. Hi pueri plerumque ad illicita dominis. Suetonius Ner. cap. XXVIII. *Super ingenuorum pædagogia, & matronarum concubinatus.* Pædagogia enim non culpat, sed quod ex ingenuis. Tertullianus Apol. *Cùm de pædagogiis aulicis nescio quem cinædum* (Antinoum intellegit) *deum facitis.* Notitiâ Imperij: *sub dispositione viri spectabilis Castrensis* collocantur, PÆDAGOGIA. MINISTERIALES. DOMINICI. CVRÆ PALATIORVM. Plinius XXXIII. *Iam verò & pædagogia ad transitum virilitatis custodiantur argento:* quod de fibulis argenteis exaudio, Veneri arcendæ. Vsus etiam eorum ad mensam. Vlpianus l. XII. de Instructo vel instrum. *Si instructum fundum legasset, ea pædagogia quæ ibi habebat, vt cùm ibi venisset præsto essent in triclinio, legato continentur.* Hos habebant in veste pretiosâ. Seneca De vitâ beatâ, cap. XVII. *Quare pædagogium pretiosâ veste succingitur?* Imò auratâ. Idem De tranquillit. cap. I. *Præstringit animum apparatus alicuius pædagogij, diligentiùs quàm intra priuatum larem vestita & auro culta mancipia, & agmen seruorum nitentium.* Ammianus lib. XXVI. *Tunicâ auro distinctâ, vt regius minister, indutus, à calce in pubem in pædagogiani pueri speciem.* Nec aliud sensit cùm de auro Plinius scripsit: *Honestiùs viri pædagogiis id damus, balineásque diues puerorum forma conuertit.* nescio an, *conuestit.* Seneca de puerorum istorum deliciis, epist. CXXIII. *Omnium pædagogia oblitâ facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem lædat. Turpe est neminem esse in comitatu puerorum, cuius sana facies medicamentum desideret.* Vides ergo vbique Pædagogia pro cœtu & quasi collegio puerorum. pro loco non accipio, nec apud Plinium quidem lib. VII. epist. *Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat.* rescriboque, *Puer è pædagogio.* Intellegit enim puerum pædagogianum. Ammianus, lib. XXIX. *Adultus quidam ex his quos Pædagogianos appellant, ad obseruandam venaticiam prædam, Spartanum canem retinere dispositus.* Res nomenque in parte mansit, apud Paigios Gallorum, Italorumque.

Pretioso amictu. Imò aureo.

Pædagogiani pueri.

Pædagogium, pro cœtu, non loco.

Plinii leuicula correctio.

Pueri nostri, quos Paigios vocamus, oriundi inde.

Pag. 379. *Versus ipsos rettulit.*] Sunt haud dubiè isti,

Scinditur auulsus, nec sicut vulnere sanguis

Emicuit

Emicuit lentus, ruptis cadit vndique venis.
Discursúsque animæ diuersa in membra meantis
Interceptus aquis.

Verginium Rufum claritudo nominis expulit. Nam Verginius studia iuuenum eloquentiâ, Musonius præceptis sapientiæ fouebat.] Mancus locus: censeoque immissâ voce legend. *Verginium & Musonium Rufum.* Ecce enim de Musonio caussam statim subiecit eius pulsi: & Dio narrâ coniuratione, Ρȣ̃φ⊙ μέντοι Μȣσώνι⊙, inquit, ὁ φιλόσοφ⊙ ἐπὶ τȣ́τοις ἐφυγαδεύθη. Sed Verginius iste quis? Non enim ille, opinor, illustris. de cuius exsilio non apud Tacitum, non apud Plinium vsquam lectum. Et quomodò potuit? qui Germaniæ & legionibus præfuit ipsis annis? Fuerit ergo eius æui Rhetor, quem Persij vetusta vita commemorat: *Studuit*, inquit, *apud Grammaticum Remmium Palæmonem, & apud Rhetorem Verginium Flaccum.* Vbi tamen vetustus codex B. Vulcanij, ...nium habet. Est ille ipse, de quo Fabius lib. III. *Scripsit de eâdem materiâ* (Rhetoricorum) *non pauca Cornificius, Celsus, & Lænas, & ætatis nostræ Verginius, Plinius, Rutilius.* nominatque & aliâs. Pag. 380. Locus fractus. Fortasse sanatus. Musonius pulsus Româ. Verginius Rhetor.

Cæsenius Maximus.] Scrib. *Cæsonius*, & Martiali ab hac historiâ fœneranda lux, libro VII. ad Ouidium ...endam: Cæsonius, quis. & Martialis præter interpretum mentem explicatus.

Maximus ille tuus, Ouidi, Cæsonius hic est,
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.
Hunc Nero damnauit, sed tu damnare Neronem
Ausus es; & profugi, non tua fata, sequi.
Æquora per Scyllæ magnus comes exsulis isti,
Qui modò nolueras Consulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas est cineri me superesse meo:
Audiet hæc præsens venturáque turba, fuisse
Illi te, Senecæ quod fuit ille suo.

...bi discis & Consulem fuisse hunc Cæsonium, & inter Senecæ amicos. quæ caussa certè damnationis.

...Atilla mater Lucani, sine absolutione in supplicio dissimulata.] Romana editio, *sine absolutione, sine supplicio.* ...obissimè.

Addiditque sine pretio frumentum, quo anteà ex modo

Frumentum gratis Prætorij militibus datum. Auctum à Seuero:

annona vtebantur.] Suetonius Ner. cap. x. *Constituit Pratorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum.* Seuerus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus : καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐπέτρεψε. Iterumque Antoninus

Et Antonino.

eius F. patratâ cæde Getæ. Idem scriptor : προσέθηκε δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. id est : *adiecit annona, suprà quàm soliti accipere, dimidium.*

Pag. 381.

Iunium Gallionem.] Quem Nero pòst interfecit. Dio.

Correctus Tacitus.

Neu compositam & obliteratam mansuetudinem Principis, nouam ad sæuitiam traheret.] Praue scriptum, & in contumeliam Neronis. Valdè scilicet Principem laudent, si obliteratam clementiam eius dicant : id est, abolitam & sepultam. Ne dubita scribere : *composita & obliterata mansuetudine Principis.* Hoc volunt. ne ea quæ obliterata iam essent & tantumnon deleta ex animo Principis, ille renouaret, & nouæ sæuitiæ materiem suggereret.

Solis templū in Circo.

Soli, cui est vetus ædes apud Circum] De quâ Tertullianus libello De Spectaculis.

Pugiones gladiique sacrari soliti.

Ipse eum pugionem apud Capitolium sacrauit.] Ritu veteri & recepto. Suetonius Cal. cap. XXIIII. *Tres gladios in necem suam præparatos, Marti vltori, addito elogio, consecrauit.* Idem Vitellio cap. x. *Pugionem quo se Otho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit Marti dedicandum.* Dio in Antonino Caracallâ : καὶ τὸ ξίφος, δι' οὗ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνε, ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐτόλμησε. Sed

Etiam apud Græcos.

& apud Græcos, Olympias *gladium quo rex* (Pilippus) *percussus erat, Apollini sub nomine Myrtales consecrauit.* ait Iustinus. Tertullianus pulchrè de Resurrectione carnis : *Gladius bene de bello cruentus, & melior homicida, laudem suam consecratione pensabit.*

Error Vertranij & Rhenani.

Quod ad omina olim sui exitus verteretur.] Liquida apertaque sententia. *Olim*, tantùm sit significatione futuri : quod pueris non ignotum. At nostri Critici ex Budensi codice, *quod clàm ad omen ac dolum*, legunt, non sine meo risu.

Principes in viuis, nunquam Diui dicti.

Nam deûm honor Principi non antè habetur, quàm agere inter homines desierit.] Tertullianus pulchrè & appositè huic rei : *Si non de mendacio erubescit eiusmodi adula-*

dulatio, hominem deum appellando: timeat saltem de infausto. Maledictum est, ante Apotheosin, deum Cæsarem nuncupare.

AD LIB. XVI.

ANNALIVM.

NEC missis visoribus.] Ita inuisores Apuleius dixit, etsi alio quodam sensu, I. Florido: *Siquis fortè in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuisoribus meis malignus sedet.* Mirum ni Sallustio quoque hæc vox restituenda apud Fabium lib. IX. *Vnde vsque eò processum est, ut non paniturum, pro non acturo pœnitentiam: & * Viuros, ad videndum missos idem auctor* (Sallustius) *dixerit.* Puto *Visores*: & hinc sumpsisse nostrum. Pag. 383.

*Nam quis hic tropus? Fabius emendatus.

Oratoribusque præcipua materia.] Vatic. *abaratoribus oratoribúsque.* Legerim, *ac rhetoribus oratoribúsque*: vel, *ac vatibus oratoribúsque.* Certè, & vates & oratores, Musico illo agone certasse scimus. Vox addita Tacito.

Propinquo iam lustrali certamine.] Siue Quinquennali. Quod antè de eo dixit, ἐκ παρόλημψις est, & per occasionem. At nunc seriò de eâ re totâ. Lustrale certamen idem cum Quinquennali.

Se æquum aduersus æmulos.] Perplacet emendatio mihi nata iam nunc, *Séque vnum aduersus æm.* Possis etiam, *Séque imò.*

Flexus genu] Imò & solemnia histrionum verba hæc pronuntians, κύριοί μου εὐμενῶς μου ἀκούσατε, *Domini mei audite me libenter.* Ex quo intellegis quid Principium apud Suetonium sit Neron. cap. XXI. *Vtq́ constitit perato principio, Nioben se cantaturum per Cluuium Rufum pronunciauit.* Anteloquium scilicet illud citharœdicum, merendi fauoris: vti & principia quædam, legitimo carmine, olim oratorum. De adoratione manu, dico ad lib. I. Histor. Pag. 384. Histrionia verba in præfando. Principium, in Suetonio.

Et cœtum illum manu veneratus.] In culpâ ponit Tacitus. Tamen Imperatoribus posteà id seruatum, vt solenni Principes populum adorare soliti.

lenni ritu populum adorarent in Circo. Claudianus pulchrè De VI. Conſ. Honorij:

O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperij præſens ſpecies! quantámque rependit
Maieſtas alterna vicem! cùm regia, Circi
Connexum gradibus, veneratur purpura, vulgus!
Conſenſúque cauæ ſublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor.

Acclamatio plauſuſque ex arte. Quiritium cōpoſitæ modulatæq́. voces.

Plebs perſonabat certis modis, plauſúque compoſito.] Ars enim, ſi dis placet, vtriuſque rei: acclamandi, & plaudendi. Itaque addit, *cùm manibus neſciis fatiſcerent, turbarent gnaros.* In edicto Theoderici regis ad populum Rom. lib. I. Variar. Caſſiodori: *Soletis aëra ipſum mellifluis implere clamoribus, & vno ſono dicere quod ipſas quoque belluas delectet audire. profertis voces organo dulciores; & ita ſub quadam harmoniâ citharæ concauum theatrum per vos reſonat, vt tonos poſſit quilibet credere, quàm clamores.* Modulatum hunc clamorem, concentum appellat Plinius in Panegyrico:

Concentus.

Et populus quidem Rom. dilectum principum ſeruat, quantóque paulo antè concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat. Dio, ἐῤῥύθμως ἐκβοᾶν, in Pertinace: ὅσα τε εἰώθεσαν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ τῇ τοῦ Κομμόδου θεραπείᾳ ἐῤῥύθμως πως ἐκβοᾶν, ταῦτα τότε μετασχηματίζοντες ἐς τὸ γελοιότατον ἐξῇδον. Vide quædam huius rei ad I. Hiſtor.

Seuerámque adhuc & antiqui moris retinẽtes Italiam.] Rod. Agricola legebat: *ſeueráque.* &, *retinente Italiâ.*

Phœbus libertus.

Veſpaſianum à Phœbo liberto increpitum.] Libertus admiſſionum fuit, ex Sueton. Veſpaſ. cap. XIV. De eo lapis,

TI. CLAVDIO. AVG. L.
PHOEBO.
CLAVDIA. PANAI TYCHIS.

Pag. 385. Odoratus Poppææ rogus.

Differtum odoribus conditur.] Plinius de Arabiâ: *Periti rerum adfirmant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero princeps nouiſſimo Poppææ ſuæ die concremauerit.*

L. Silanus.

L. Silanus.] Suſpicor eumpſe eſſe, cui poſteà ſtatua in foro poſita, curante Capitone. Quâ de re Plinij epiſtola tota, lib. I. ad Cornelium Titianum. Corruptè hoc nomen ſcriptum in Commentario Iuuenalis, ad illud Sat. I.

—— *magni delator amici.*

Heliodo-

-liodorum dicit Stoicum Philosophum, qui Licinium Si-lanum condiscipulum suum testimonio oppressit. Lege, Iunium. Scholiastes correctus.

Duci partium.] Budensis codex, *Dux*. non malè. Hæc -tem historia est, quam eleganter Ambros. I. Offic. tan-git: *Si tyranni aliquis habeat imaginem, nónne obnoxius damnationi? Memini legisse me quosdam capitali suppli-cio damnatos, quia Bruti & Caßij interfectorum Cæsaris imagines asseruarent.* De titulis autem imaginum scripsi in Electis, cap. XXIX. Titulus imaginis.

Ac vt memoria tantum.] Lego, *ac ne.*

Animo præruptum.] Non, *promptum*: ex Vaticano. Præruptus, vti Præfractus, de iis qui rigidâ effreniq́ue au-daciâ sunt. Ita Ciceroni pro Roscio, *Prorupta auda-cia*, dicta. Præruptus animo.

Vulcatius Tullinus.] Credo, *Tertullinus*: superuixit-que ad principatum Vespasiani. Lib. IV. Histor. *Vulca-tius Tertullinus tribunus plebei intercessit.* Tertullinus.

Marcellus Cornelius.] Quem Galba deinde interfecit. Lib. I. Histor. *Quam gloriam ad principatum attulit, nisi nisi Obultronij Sabini, & Cornelij Marcelli in Hispaniâ?* -oto eò, quia Tacitus ipse admonet, euasisse eos hoc crimen, & Neroni superfuisse. Marcellus Cornelius.

Calpurnius Fabatus eques Rom.] Ille prosocer Plinij Secundi. Plinij prosocer.

Deportatúsque in insulam Sardiniam Cassius, & * *Se-*-*tus ius expectabatur*] Vulnus, cui non medeor. Pal-merius legit (ita ab Hieron. Berchemio accepi, veteri meo amico) *Senatus iussus spectabatur.* At de exsilio Cassij, conuenienter cùm Tacito Pomponius De orig. iuris: *Caius Cassius Longinus plurimum in ciuitate auctoritatis habuit, donec eum Cæsar* (Nero, non Claudius, vti cen-sent) *pelleret: expulsúsque ab eo in Sardiniam, reuocatus à Vespasiano.* De eximiâ eius scientiâ, noster lib. XII. *Eâ tempestate Cassius ceteros præminebat peritiâ legum.* Pli-nius lib. VII. epistol. *Lætor quòd domus C. Caßij, huius qui Cassianæ scholæ princeps & parens fuit, seruiet do-mino non minori.* Pag. 386. Cassij iurisconsulti exsilium. Eius laus.

Consulatus sui quondam collegam.] Primo imperij -ius anno.

Pag. 387. Mors suo arbitrio. *Et Nero intercessit, mortem sine arbitrio permittens.*] Clarissimus Faber bis huncce locum attigit. Primò ei visum legere, *mortem libero arbitrio*: pòst maluit, *suo arbitrio*. Quod postremum magni vatis effatum iure placet: magis tamen, meum, *mortem sine arbitro*. Et adsceuerem eam Cornelij scripturam esse. Mors sine arbitro; libera, sine domino, sine iudice. Simile lib. I. Annal. *An præmia sub dominis, pœnas sine arbitro esse?*

Post Fabrum nostra diuinatio. Mors sine arbitro.

Viatorum sessio in theatro. *Locus in theatro inter viatores Tribunicios.*] Qui spectasse videntur non abiuncto à Tribunis loco, vti ad obsequia apparere possent. Hoc autem inter præmia: quia Tribunos honestissimo loco spectasse, vel hinc colligas, quòd Cæsari Iulio inter honores decretum: *vt semper sellâ curuli sederet, excepto per ludos. Tum enim sessio ei in Tribunicio subsellio, inter eos qui quoque anno Tribuni essent, concedebatur.* Dio lib. XLIV. Itemque postea Augusto: *vt in subselliis Tribunorum plebis sederet.* Dio idem, libro XLIX.

Tribunorum locus melior in spectaculis.

Pag. 388. Incendium Lugdunense. *Cladem Lugdunensem quadragies sestertio solatus est.*] Cladem ex incendio conceptam. quod denarrat & deplorat Seneca epistolâ totâ XCII. Accidit centesimo anno à coloniâ deductâ, eodem Senecâ obseruante. Vt solatium hoc tardè adhibitum à Nerone sit, septimo post incendium anno. Nam deducta Lugdunum à Munatio Planco, anno vrbis DCCXI.

Diu pòst adiuti à Nerone.

L. Telesinus philosophus. *L. Telesino* Cos.] Nomen ei L. Pontius Telesinus, ex Velleio. Laudat vt philosophum, & insignem virum plus vno loco Philostratus lib. IV. & VII. eumdemque exsulasse eâ re sub Nerone scribit.

Nuntios & consolationes.] Omnino lego, *consultationes*. Verbum eius artis. Iuuen.

Consulere, & Consultatio verbum Chaldæorum.

—— *quæ nullum consulit, & iam*
Consulitur.

Noster: *Quæ caritate erga parentem, non tamen aliud consultauerat, quàm de incolumitate domus.* Paullò antè scribo, *multorum amicitiis innexum*, non, *innixum*.

Pag. 389. Fanũ & templum Ligurũ. *Ostorius longinquis in agris, apud finem Ligurum, id temporis erat.*] Non aspernabilis fortè coniectura nostra, *apud Fanum Ligurum.* Is locus, Templum alio nomine dictus. In vitâ Agricolæ: *Classis Othoniana licenter vaga,*

uga, dum in Templo (Liguriæ pars est) hostiliter popula-tur. Liuius tamen Finem Ligurum etiam appellat: *Re-euntes inde Ligurum extremo fine, agmen Romanum in-cludunt.* sed alio, nisi fallor, & communi magis sensu.

Ciuicam coronam apud Britanniam meritus.] Filij ergo M. Ostorij ista mors. Nam de eo libro XII. scriptum: *quâ pugnâ filius legati M. Ostorius seruati ciuis decus meruit.* Pater sanè in ipsâ Britanniâ obiit. M. Ostorius.

Equites Romani, dignitate Senatoriâ.] Non enim re-râ Senatores, sed opibus ac splendore cuiuis Senatorum pares. Equites Illustres. Pag. 390.

Quondam Præfectus Prætorij.] Sub Claudio lib. XI.

Breuius pecuniæ iter credebat per procurationes.] Ad eas soli equites aut liberti admissi.

Idem Annæum Lucanum genuerat; grande adiumen-tum claritudinis. quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit, accusatorem conciuit.] De Annæo Mellâ sermo est, qui pater Lucani. Quàm igitur ridiculè scri-ptum & παραλόγως in Eusebiano Chronico! *L. Annæus Mella Seneca frater & Gallionis, bona Lucani filij sui à Nerone promeretur.* Illéne bona? imò necem. vt ex Ta-citi reliquâ narratione videbis. Corrigo Eusebium siue Hieronymum: *ob bona Lucani filij sui à Nerone perimitur.* Eusebij Chronicon emendatum.

Proditam C. Cæsari coniurationem.] Coniurationem Aemilij Lepidi. de quâ Suetonius & Dio. Pag. 391.

De C. Petronio.] Quem viri docti eum censent, cuius fragmenta hodie purissimæ impuritatis. De quo etiam dubito: sicut & de prænomine: quod apud Plinium lib. XXXVII. cap. II. Titus est; itemque Plutarchum in libello Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Loqui eos de hoc eodem, res indicio est. Plinij verba; *Titus Petro-nius Consularis moriturus, inuidiâ Neronis Principis, vt mensam eius exheredaret, trullam murrhinam CCC. H-S. emptam fregit.* Plutarchi: ἢ τοὺς ἀσώτους καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ῥυπαρίαν ὀνειδίζωσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τί-τος Πετρώνιος. C. Petronij huius Venereæ Satyræ. Prænomen eius anceps.

Illi dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vitæ transigebatur.] Vide verum hunc aduersipedem, vt La-tini appellant. Dies noster, illi nox erat: & nox, pro die. Pulchrè omnino istos homines verè peruersos Seneca de- Antipodes Romæ, quibus dies pro nocte.

 scribit

ſcribit & culpat, epiſt. CXXIII. *Lucet? ſomni tempus. Quies eſt?* (pro nocte, Quietem dixit: atque ita locum interpretor ac diſtinguo) *nunc exerceamur, nunc geſtemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit? tempus eſt cenæ.* Ac plura ibi de lucifugis illis vide.

Senecæ aliqua lux.

Pag. 392. *Bareâ Sorano.*] Qui ille eſt nominatus Boëtho de Conſolat. lib. I. proſâ III.

Thraſeâ Pæto.] Cuius gentile nomen adhuc quæro. Nam Dio P. Thraſeam Pætum ſaltem appellat. Marmor vetus ſuadet Valerium fuiſſe: C. DOMITIO. DEXTRO. II. L. VALERIO. MESSALLA. THRASIA. PRISCO. COS. Quod etſi de alio: ex cognomine tamen ſuſpicemur de gente. Thraſeas hic admirator vnicus Catonis, de cuius vitâ librum ſcripſit, indicante Plutarcho. Laudes eius ſparſæ in Tacito, Arriano, Dione: ſed ante alia egregium elogium de illo ipſius Neronis, in Plutarchi libello πολιτικῶν παραγγελμάτων. Ait, Νέρων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἢ κτεῖναι τὸν Θρασέαν μάλιστα μισῶν καὶ φοβούμενος, ὅμως ἐγκαλοῦντός τινος ὡς κακῶς κεκριμένου καὶ ἀδίκως, Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, Θρασέαν οὕτως ἐμὲ φιλεῖν, ὡς δικαστὴς ἄριστός ἐστιν. Salue, ô, ſalue vir magne, & inter Romanos ſapientes ſanctum mihi nomen. Tu magnum decus Gallicæ gentis: tu ornamentum Romanæ curiæ: tu aureum ſidus tenebroſi illius æui. Tua inter homines, non hominis vita: noua probitas, conſtantia, grauitas: & vitæ mortiſque æquabilis tenor.

De nomine Thraſeæ quæſitum.

Laudes eius.

Ludis Caſticis à Troiano Antenore inſtitutis.] Quid cæſtibus cum cantu? Ceciniſſe enim hîc dicitur Thraſeas, non pugnaſſe: & à Dione τραγῳδίαν ὑποκρινάμενος ἐν Παταβίῳ τῇ πατρίδι. ita enim ſcribend. (Patauinus quia Thraſeas) non πυγμίῳ. Sed crederem, vt fit, tempore auctiores ornatioreſque eos ludos factos, & ad cæſtus ſcenica etiam certamina adiecta. Turbat nos tamen & moratur Vatic. qui, *cetaſtis*, refert. Scriptura, de quâ nihil hiſcam. Apud Liuium lib. X. nauale certamen annuum eſt Patauij: ſed nihil ad iſtud. Agon item Drepanitanus, apud Sidonium in Abitaco ſuo, ad exemplar Troianæ ſuperſtitionis, pariter nihil iſtuc. Dio hoc tantùm monet, fuiſſe ἑορτὴν τριακονταετηρίδα, tricennale ſpectaculum.

Ludi Cæſtici ab Antenore.

Dio correctus.

Princi-

Principio anni vitare Thraseam solemne iusiurandum.] Cuius multa memoria in Tacito, aliisque. Ideò exponam. Liberâ re Romanâ non iuratum scio in cuiusquam acta. iuratum in leges quidem: sed acta finito magistratu vocari poterant ad disquisitionem Senatus. Is probabat, aut rescindebat. Primi Triumuiri, nisi fallor, Calendis Ianuariis & ipsi iurarunt, & alios adegerunt, rata se habituros omnia acta Diui Iulij. Inde secutis principibus exemplum. Dio oportunè, lib. XLVII. ἔν τε τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτοί τε ὤμοσαν, καὶ τοὺς ἄλλους ὥρκωσαν βέβαια νομιεῖν πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα. καὶ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἴσχουσιν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ποτε γενομένοις, καὶ μὴ ἀτιμασθεῖσι γίγνεται. id est: *Kalendis autem noui anni, & ipsi Triumuiri iurarunt, & alios iurare coëgerunt, omnia acta Iulij rata se habituros. Quod & nunc vsurpatur in omnibus qui aut tenent imperium, aut tenuerunt, nisi fortè infamiâ ignominiâque publicè notati sint.* Id accidit sub annum vrbis DCCXII. Factum idem viuo Augusto; de quo idem Græcus lib. LIII. ἐν δὲ τῇ νουμηνίᾳ ὅρκους ἡ βουλὴ βεβαιοῦσα τὰς πράξεις αὐτοῦ ἐποιήσατο. Idque iuramentum semper abusque Diuo Iulio repetitum ad principem eius anni. Tacitus infrà: *Eiusdem animi est Poppæam diuam non credere, cuius in acta Diui Iulij & Augusti non iurare.* Nisi tamen si quis sceleribus & flagitiis aliter meruisset. Dio lib. LX. de Caio: καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν ὄνομα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν αὐτοκρατόρων, ὧν μνήμην ἐπὶ τοῖς ὅρκοις καὶ ἐπὶ ταῖς εὐχαῖς ποιούμεθα, ὥσπερ οὐδὲ τοῦ Τιβερίου. id est: *Ob eas caussas non est Caij nomen in catalogo albóque Principum, quorum mentionem facimus in iuramentis votísque; vti nec Tiberij.* Iuratum verò non viritim, sed vno aliquo ex quoque magistratu verba præeunte, reliquis assentientibus. Quem morem Senatus, adulatione nouâ, transgressus est sub Tiberio, vt narrat idem Dio LVIII. νομιζομένου συχνὸν χρόνον ἤδη, μηκέτι καθ' ἄνδρα τὴν βουλὴν ἐν τῇ νουμηνίᾳ ὀμνύναι, ἀλλ' ἑνός, ὥσπερ εἴρηταί μοι, προομνύντος, καὶ τοὺς λοιποὺς συνεπαινεῖν, οὐκ ἐποίησαν αὐτό, ἀλλ' αὐτεπάγγελτοι μηδενὸς σφᾶς ἀναγκάσαντος, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐπιστώθησαν, ὥσπερ τι παρὰ τοῦτο μᾶλλον εὐορκήσοντες. Sed præiurationem Claudius iterum reduxit, explicatque Dio lib. vltimo: Κλαύδιος δὲ αὐτὸς μὲν πάντα τὰ ἐθισμένα διώμοσε.

Iusiurandum in acta Principum.

Quam originem habuerit.

A Iulio vsque iurabant.

Iurabant in acta omnium Imp. exceptis pessimis.

Non viritim, sed vnus ex quoque magistratu.

τοὺς δ' ἄλλους ἐκώλυσε καθ' ἄνδρα ὀμόσαι, καὶ οὕτως εἴ τις τῶν στρατηγούντων, ὥσπερ ποτέ, καὶ ἕτερος τῶν δημαρχούντων, ἀπό τε τῶν ἄλλων ὡς ἑκάστων εἷς ἐξῆρξε τῶν ὅρκων τοῖς ὁμοίοις. καὶ τοῦτο ἐπὶ πλείω ἔτη ἐπράχθη. Quam tamen abrogatam denuò esse, reditumque ad singularia iuramenta, indicio sunt quæ hîc & posteà Thraseæ obiiciuntur. Et Dionis sanè verba vltima satis ostendunt, in aliquot annos dumtaxat id seruatum.

Id posteà tamen mutatū.

Nuncupationibus votorum non adesse.] De quibus lib. IV. Annal. *Pontifices eorúmque exemplo ceteri sacerdotes cùm pro incolumitate Principis vota susciperent.* Suet. Nerone, cap. XLVI. *Votorum nuncupatione, magnâ iam ordinum frequentiâ, vix reperta Capitolij claues.* Ea vota in tabulis concipi solita, & signari. Sueton. Aug. cap. XCVII. *Nam se quamquam conscriptis paratísque iam tabulis, negauit suscepturum vota, quæ non esset soluturus.* Plinius ad Traianum: *Solemnia vota pro incolumitate tuâ, quâ salus publica continetur, & suscepimus & soluimus: precati deos, vt velint ea semper solui, sempérque signari.* Concepta non Kalendis ipsis, sed III. Nonas. Plutarchus in Cicerone: τεχθῆναι Κικέρωνα λέγουσιν, ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νέων καλανδῶν, ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. Capitolinus in Pertinace: *Tertio Nonarum die, Votis ipsis.* Eunapius in vitâ Maximi: ἡ τρίτη δὲ ἡμέρα τῶν καλανδῶν, ἃς αὐτὰς Ιανουαρίας ἡμέρας Ῥωμαῖοι προσονομάζουσι, καὶ προσκυνήσαντες πάντες αὐτῶν ὑπέχουσι τὴν διωχίαν. Adde hunc Caij Ic[ti] locū De verb. sign. *Post Kal. Ianuarias die tertio pro salute Principis vota suscipiuntur.* Denique hunc Dionis clarum lib. LIX. Καὶ τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῇ τὰς εὐχὰς ἐχούσῃ συνῆλθον μὲν, &c: *Tertiâ autem die, quâ Vota fiunt, conuenerunt quidem,* &c. Firma hæc videbantur: tamen concutit nos nonnihil Tacitus lib. IV. Annal. *Cæsar solemnia incipientis anni Kalendas Ianuarias epistolâ precatus.* Et subdit: *Quem enim diem vacuum pœnâ, vbi inter sacra & Vota, vincla & laqueus inducantur?* Et Tibullus ad Messallam:

Sacerdotes vota cócipiebant pro salute principis.

Obsignabantur ea vota in tabulis.

Quis dies Votorum.

Alij videntur Kalendis ipsis ponere.

—— *Tyrio subtemine vestem*
Indueras, oriente die duce fertilis anni:
Cùm fera discordes tenuerunt flamina venti,
Et largita tuis sunt multa silentia votis.

Sed

Distinctio adhibita.

...d stamus. & ad Taciti locum aio, non ita districtè ver... capienda quasi illo ipso die Vota, sed quasi in propin...io. Aut verius: etiam tunc Vota fuisse, sed ex ritu pris..., quæ soli Consules nuncupabant, pro Imperij & po...li salute. Hæc autem pro Principe subtexta. & die qui...m lætiore & augustiore pompâ. Quod ipsum de Ti...llianis illis censeo. Sanè veteri rep. negari non potest, ...in Vota ipsis Kalendis. Omitto plures Liuij locos: hunc ... firmum & clarum, lib. XXI. extremo: Consulem *Flaminium, conscientiâ præteritorum, & Capitolium, & ...emnem Votorum nuncupationem fugisse: ne die initi ma...stratus, Iouis optimi max. templum adiret.* Fieri etiam ...test, vt plures dies Votorum fuerint, ille tamen tertius ...nte Nonas præcipuus. Concepta autem & in castris ...ud signa; & in Capitolio.

Vbi concepta.

Tertullianus de Coronâ: *Ecce ...nnua votorum nuncupatio, quid videtur? Prima in prin...piis, secunda in Capitoliis. Accipe post loca, & verba. ...unc tibi Iupiter bouem cornibus auro decoratis vouemus ...e futurum.* Vbi & formulæ pars; in quâ tamen corrigo, ...e **facturum.* Est enim eo exemplo dictum, quo illud ...racchi: *Credo ego inimicos meos hoc dicturum.* Dies hic ...ublicè lætus; ideoque *Ælius Cæsar Votorum caussâ ab ...adriano lugeri est vetitus.* Eumdem etiam* Solemnia ...λῶς appellarunt. Quod obseruo ex Tertulliani his ver...s: *Vera religionis homines etiam Solemnia Imperatorum ...nscientiâ potiùs, quàm lasciuiâ celebrant. Grande vide...ret officium focos & choros* (nescio an, *thoros*, vt ad lecti...ernia referatur) *in publicum educere, vicatim epulari, ci...tatem tabernæ habitu abolefacere: Haccine solemnes dies ...incipum decent, quæ alios dies non decent? O nos meritò ...mnandos! Cur enim Vota & gaudia Cæsarum casti & ...brij & probi expungimus?*

Tertullianus correctus

*Ita poëta vetus: *Mars tibi voueo facturũ bidente verre.*

*Et Plinius suprà, Solemnia vota.

Coniectura in Tertulliano.

Huic vni incolumitas tua sine arte, sine honore.] Sentio ...eesse vocem, quam volenti Cornelio reddo: *incolumi...s tua sine cura, artes sine honore.* Prius membrum ad ...uncupationem omissam votorum spectat, quæ pro in...lumitate Principis: alterum ad id, quòd numquam ...nmolârit pro cælesti voce.

Pag. 393. Vox addita Tacito.

Curatiùs leguntur.] Ita restitui, confusione librorum ...otus, qui ad vocem ignobiliorem adhæserant. Itaque,

Curatiùs, vt Accuratiùs.

Curiatium, aut *Curantium*, ferè legas. At ita ante Tacitum Sallustius, *Curatissimè accepit*. & Ammianus: *Domicilia cuncta curatiùs ritu Romano instructa*. Noster lib. XIV. *Ludos curatiùs editos*.

Ista secta Tuberones & Fauonios, veteri quoq. reip. ingrata nomina genuit.] Stoicorum sectam, vitium hoc hominis culpat, & qui eam secuti. Tuberonem intellegit Q. Ælium, qui in epulo publico hædinis pellibus strauit lectos Punicanos, & vasa Samia exposuit. Cicero, Valerius, aliique. Agellius lib. I. *Tubero iuris ciuilis antistes, & Stoicæ doctrinæ sectator*. Idem ille est, qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante. Fauonius, est Catonis ille simia; de quo Sueton. Aug. cap. XIII. & Valer. Maximus lib. II. cap. vlt. Plutarchus in Bruto. Vidi tamen qui, *Fannios*, hîc reponeret, imperitè.

Ælius Tubero Stoïcus.

Fauonius item Stoïcus.

Pag. 394. Ostorius Sabinus.

Ostorius Sabinus.] Mutant libri, Alij, *sibi Torius*, Vatic. *Subitorius*. Flexit me vt Ostorius scriberem locus infrà, de hoc ipso: *Ostorio duodecies, & Quæstoria insignia tribuuntur*.

Inultam omiserat.] Vatic. Malè vulgò, *inuitam*.

Exterritum Thraseam sensisse.] Sententia mecum malit, *scripsisse*.

Secretum circumdare.] Benè mei libri, præ quod vulgò, *otium dare*.

Pag. 395.

Superesse qui forsitan manus ictúsque per immanitatem Augusti.*] Animam agenti loco aquam sic affuderim: *ictúsque parent. Immanitatem Augusti etiam bonos metu sequi*.

Conatus emendãdi loci vitiosissimi.

Senatui quem perornauisset.] Puto leg. *quem semper ornauisset*.

Oratio principis per Quæstorem eius audita est.] Non enim cuilibet è Quæstorum collegio id munus, sed Candidatis Principis l. I. De offic. Quæstoris. Ideò Tacitus expressim, *Quæstorem eius*. Et in lapidibus aliquoties, QVÆSTOR. AVG. Reliqua ad hunc ritum trita.

Quæstor Principis. Orationes Cæsaris recitabat.

Etenim quid mirum è longinquis prouinciis aduentri.] Diuinabam, *haud veniri*. nec tamen sententiæ plenè consultum. Melius sic: *quid mirum nec longinquis prouinciis subueniri*. vel *prouinciis aduerti*.

Pag. 396. Diuinatio in Tacito.

Paconium Agrippinum paterni in principes odij heredem.]

lem.] Hic ille Agrippinus è Stoicâ domo, laudatus Epicteto & Arriano. Quorum verba ad hanc historiam dabo. Epicteti Electis: Διὰ τοῦτο ἐπαινῶ Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείστου ἄξιος ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπῄνεσεν ἑαυτόν· ἀλλ', εἰ καὶ ἄλλός τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. & statim: καί ποτε μέλλοντι ἀριστήσειν αὐτῷ, ἐπέστησεν ὁ λέγων, ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέρων. καὶ ὅς ἔφη, οὐκ οὖν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσομεν. Arriani lib. I. cap. I. ἀπεγγέλθη αὐτῷ ὅτι κρίνῃ ἐν συγκλήτῳ. ἀγαθῇ τύχῃ. ἀλλ' ἦλθεν ἡ πέμπτη. ταύτῃ δ' εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτρεῖν. ἀπέλθωμεν, καὶ γυμνασθῶμεν. γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ, ἔλθ' ὅτι κατακέκρισαι. φυγῇ, φησίν, ἢ θανάτῳ; φυγῇ. τὰ ὑπάρχοντα τί; οὐκ ἀφῃρέθη. εἰς Ἀρικίαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσωμεν. id est: *Nunciatum ei, quòd iudicium de eo fieret in Senatu, bonum factum, inquit. At enim quinta hora iam aduênit* (non *Dies*, vti interpres ad ritum veterem parùm attentè.) *quâ exerceri solet, & frigidâ lauari. Eamus, ait, & exerceamur. Exercitanti superuênit qui diceret, Fuge ociùs, damnatus es. Exsilio, inquit, an morte? Exsilio. Bona autem quid? Non ablata tibi. Ariciam ergo euntes, istic prandeamus.* Tacito ista lucem dabunt, dum paullo inferiùs ait, *pulsum eum Italiâ.* Sed cur Marcellus *paterni odij in principes heredem* Agrippinum calumniatur? Propter patrem eius Paconium, qui maiestatis reus sub Tiberio periit. Eruo è Suetonij Tiber. cap. LXI. *Interrogatum eum à quodam nano astante mensa inter Copreas* (ita leg. non, *Capreas*) *cur Paconius maiestatis reus tamdiu viueret? statim quidem petulantiam linguæ obiurgasse, ceterùm post paucos dies scripsisse Senatui, vt de pœnâ Paconij quamprimùm statueret.* Ideò Tacitus mox: *Quid Agrippino obiectum nisi tristem patris fortunam? quando & ille perinde innocens, Tiberij sæuitiâ concidisset.*

Agrippinus philosophus, indicatus:

Mira cõstantia hominis.

Pater inuẽtus huius Agrippini.

Curtium Montanum.] Cuius mentio lib. IV. Histor.

Faciliùs laturos singula carpentem, quàm nunc silentium perferrent omnia damnantis.] En calumniam. Viri boni silentio etiam apud Tyrannum peccant. Audi illa apud Senecam, Oedipo:

Nec silentio satisfit Tyrannis.

CR. *Tacere liceat. nulla libertas minor*
A rege petitur. OED. *sæpe vel linguâ magis*
Regi atque regno muta libertas obest.

Celebri-

Celebritate periculorum.] Cum Rhenano lego *crebritate.*

Pag. 397. *Quódque Proconsul Asiæ.*] Melius, *proconsulatum.*

Scholiastes correctus. *Pecuniam Magis dilargita.*] Cape ad lucem historiæ Scholiastis hanc notam, ad illud Iuuenal. —*faciet, quod deferat, ipse. Egnatium Philosophum significat, qui filiam Bareæ Sorani, quam cùm ipse ad magicam descendisset, hortatus detulit Neroni.* Sed velim obiter corrigi: *quam, cùm ipsius ad magicam descendisset hortatu, Neroni detulit.*

Annio Pollione in exsilium pulso.] Nuper inter coniuratos.

Ara in curiâ. *Altaria & aram complexa.*] Vtrum aram Victoriæ intellegit, quæ ante curiam? an altaria & aram Veneris genetricis, in cuius templo nunc Senatus?

Pag. 398. *Quantum misericordia.*] Præclarè libri. Vulgò *quantum nunc.* errore ex concisâ ratione scribendi, *miæ.* Ingenio suo pridem hanc correctionem vindicauerat Faërnus. nec inuideo ego, nec culpo.

Honesti & exerciti.] Suadeo scribas, *honesti exercitus*, ex sententiæ ductu.

Æquitate deûm erga bona maláque documenta.*] Deprauatio manifesta. quam adnoto, non tollo.

Interdictio honoribus. *Prædicto ne in rep. haberetur.*] Accipio, vt Romæ quidem esse ei liceret, sed procul ab honore omni & publicis muneribus vitam ageret priuatam.

Quæstor Cõsulis. *Quæstor Consulis missus.*] Consulum ergo proprius aliquis Quæstor? Appâret è Dione: qui in actis anni DCCXVI. scribit, *Ap. Claudium & C. Norbanum consules, primos binos Quæstores habuisse.* Si id non sit; scribam, *Quæstor Consuli missus*, id esset, à Consule missus. Quod fieri solere obseruamus in iis, qui damnati à Senatu. Nam consul, eius caput: administer autem Consulis, Quæstor. Dio lib. LVIII. de Geminio Rufo: Καὶ μαθὼν τὸν ταμίαν ἐπὶ δικαιώσει αὐτοῦ παρόντα, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔτρωσε, καὶ ἐκείνῳ δείξας τὸ τραῦμα, Ἀπάγγειλον, ἔφη, τῇ γερουσίᾳ, ὅτι * ἀνὴρ οὕτως ἀποθνήσκει. *Audiens Quæstorem ad supplicium exigendum iam adesse, ipsus se vulnerauit; & plagam ei ostendens, Abi, nuncia, inquit, Senatui, virum sic mori.*

Supplicij exactor.

* De mollitie enim accusatus erat.

Deme-

Pag. 399.

Demetrius Cynicus.

Demetrio Cynicæ institutionis doctori.] Quæ secta reue-â à Stoïcâ, tunicâ tantùm distat. id est, quòd nudiùs & nuerecundiùs Cynici, quæ velant & tegunt leuiter itoïci. Demetrij huius laus apud Philostratum lib. IV. De itâ Apollonij, Senecam VII. De Beneficiis cap. VII. cu-us verba: *Paullò ante Demetrium rettuli, quem mihi vi-detur rerum natura nostris temporibus tulisse, vt ostende-et nec illum à nobis corrumpi, nec nos* (omnino scribo, *&* *os*. ita enim concludit, *ne aut exemplum sæculo, aut con-icium deesset) ab illo corripi posse. Virum exactæ (licet ne-et ipse) sapientiæ, firmæque in his quæ proposuit constan-iæ.* Et Epist. LXIII. *Demetrium virorum optimum me-um circumfero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo oquor, illum admiror.* Vox eius magni animi ad Nero-nem ἀπειλεῖς μοι θάνατον, σοὶ δ' ἡ φύσις. apud Arrianum.

Seneca correctus.

Arria vxor Cæcinæ, heroïna.

Arriámque tentantem mariti suprema, & exemplum Arriæ matris sequi.] Arria mater, vxor fuit Cæcinæ Pæti, qui in partibus Scriboniani contra Claudium. Ideò ad nortem actus. Sed præiuit vxor, æterno & inaudito xemplo, semet feriendo; extractumque pugionem ma-ito porrigendo, cum voce, Pæte non dolet. Plinium lege, ib. III. epistolâ ad Nepotem. Martialis de hac heroïnâ,

Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto
Quem de visceribus traxerat ipsa suis:
Si qua fides, Vulnus quod feci non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet.

Dio & Zonaras leuiter correcti.

In Zonarâ & Dione eadem narratio. sed corruptè verba Græca, παῖ οὐκ ἀλγῶ: & in puerili mendo Xylander, *Puer non dolet*. Scribe, παῖτε οὐκ ἀλγῶ. Hanc Arriam Scholia-stes in vitâ Persij notat fuisse poëtæ illi cognatam. *Ipse Persius*, inquit, *decem ferè annis summè dilectus apud Thraseam est, ita vt peregrinaretur quoque cum eo ali-quando, cognatam eius Arriam vxorem habente.* Quid est autem, Diligi apud Thrascam? Solœcus sermo. Manu-scriptus Vulcanij, *apetithrasca*. Facile correctu, *à Pæto Thraseâ.* Commentarij autem huius parum adhuc per-vulgati auctoritate sæpe nitor. quis carpet? doctus ille, probus: imò in pleráque parte & Probi. Vtinam hodie sic commentemur! Debemus eum P. Pythœo Ic. viro do-ctrinæ, iudicij, vitæ directæ.

Iterum.

Et iure laudatus.

Obuersis

Obuersis in Demetrium.] Multa & libro huic, & Neronianæ historiæ deesse clarum. Duo anni dicendi supersunt, in quibus de aduentu Teridatis, de coniuratione Vinicianâ, de motu Vindicis, aliaque, digna quæ à magno auctore tradita legeremus, si Fatis ita visum fuisset.

FINIS.

IVSTI LIPSI

AD

LIBROS

HISTORIARVM,

Notæ.

De diuisione, déque ordine Librorum Taciti.

NTE rem, ſed non abs re, monendus mihi bone Lector es, ſeiunctos diſparatoſque à me hos Hiſtoriarum libros ab Annalium, cauſsâ non vnâ. Primùm Tacitus ita ſuaſit, ſiue iuſſit: *Initium*, inquit, *mihi operis Ser. Galba.* & ſtatim: *Opus aggredior plenum variis caſibus.* Quæ verba, quis ille tam aliud agens in legendo, qui noui operis eſſe non ſentiat, non iuncti aut continuati? Adde quòd ſeriò præfatur, apparat, conciliat, formam futuri operis ponit. quæ omnia in veſtibulis librorum recepta tantùm, ſatis liquet. Sed & Tertullianus in libello de Spectaculis præit ad hanc diſtinctionem clarè: *Cornelius*, inquit, *Tacitus in quinto Hiſtoriarum ſuarum bellum Iudaicum exorſus.* Rectè ad noſtrum diſcrimen & verè: ad vulgi, vaniſſimè. quo is liber ſit vigeſimus primus. Denique etiam titulus me induxit. Si enim priores illi Annales inſigniti, vt * docui, à Tacito ipſo: aliud nobis opus quærendum cui, Hiſtoriæ, index. Nam hoc certè titulo libros etiam noſter ſcripſit. Inde apud Vopiſcum, *Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptor Tacitus.* Inde illud Plinij, *Auguror, nec me fallit augurium, Hiſtorias tuas immortales futuras.* At illud Hiſtoriarum opus, iſtud. cui inſeri etiam Plinius ambitioſè nec importunè cupiebat, quia perduxerat id ad Plinij æuum.

* *Ad lib. 1. Annal.*

-tum. Sed & liber ille bonus fidusque Vaticanus non temerè hîc vacillat. *Incipit*, inquit, *liber* XVII. *secundum quosdam*. Quidam illi errant. & seduxit eos temporum rerumque coniunctio, vt vno filo illis de Nerone adtexta censerent ista de Galbâ. Adeò autem in re contrà est, vt sciam Tacitū hos Historiarū libros diu scripsisse ante Annales illos. Ipsi id accredo lib. XI. Ann. *Vtriusque*, inquit, *principis rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res gestas Domitiani composui.* Nam Domitiani res, vt Præfatio ista te docebit, tractasse eum his libris. ad quos frustrà & ridiculè me mittit, si nondum scripti editique. Quin consilium hoc illi in vniuersâ historiâ: vt eam ordiretur à rebus æuo suo coniunctioribus, & paullatim abiret ad superiora. Ne id quidem celat ipse III. Annali, vbi de Iuliâ Augusti filiâ: *Sed aliorum exitus, simul cetera illius ætatis memorabo, si effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero.* Itaq. scripsit primò à Galbâ ad Traianum, & Historias appellauit. inde ab Tiberio ad Galbam, & Annales indigitauit. scripturus eodem titulo fortasse & tractu res Triumvirorum & Augusti. Fata inuiderunt. Hæc ratio mihi ante oculos, cùm Editione primâ Historias Annalibus anteposui: non ætatis seriē secutus, sed scriptionis tempus. Mutaui. non quia peccarim, sed quia non mens mihi contentionis funem cum vulgo ducere super re leui. Denique quia rerum magis ordinata ita series. Moneo postremum. Stylum ipsum, argumentum & caussam esse posse vtriusque operis separandi. Sanè in istis Historiarum libris scribendi genus totum floridius,

 diffu-

diffusius, & velut canali fluens pleniore. in illis Annalium siccius, contractius. adeò vt illîc plurium annorum res vno libro; hîc vix vnius anni comprensæ pluribus libris. Siue ætas id fecit, siue potiùs iudicium curaque scribendi.

DE MATERIE OLIM HORVM LIBRORVM.

COMPLEXVS *erat Tacitus his libris res domi forisque gestas, à Seruij Galbæ principatu ad initium Neruæ. Docet ipse anteloquio operis:* Quòd si vita suppeditet, Principatum Diui Neruæ & imperium Traiani vberiorem securioremque materiam senectuti sepolui. *Scripsit ergo hîc & descripsit Principes sex, Galbam, Othonem, Vitellium, Vespasianum, Titum, Domitianum. Sub quibus multæ magnæq; res in vrbe, in prouinciis: quarum capita libat ipse totâ hac Præfatione. Ita clarum, grande hoc Historiarum opus fuisse, &, si coniecturæ res sit, fusum in libros non minus viginti. Certè cùm id spatium à Galbâ ad Neruam annorum vnius & viginti sit; his autem libris narratæ res dumtaxat vnius paulò plus anni: non vana diuinatio sit de numero tam amplo. Ita vides, Lector, quæ & quanta bonarum rerum iactura: &, scio, mecum ingemiscis. Vbi Tacitus desierat, consilium ordiri Ammiano fuit: qui vestigia eius legit, sed pede non tam fausto. Ipse de se Ammianus:* Hæc vt miles quondam & Græcus, à Principatu Cæsaris Neruæ exorsus, ad vsque Valentis interitum, pro virium explicaui mensurâ.

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM I. HISTORIARVM NOTÆ.

SERV. *Galba iterùm T. Vinius* Coss.] Vulgò appellant T. Iunium. At mihi religio non fuit sequi scripturam antiqui marmoris eruti ad radices montis Cœlij: Pag. 400. Vinia gens.

SER. GALBA. II. T. VINIO. COS.

à quo præsertim staret Plutarchus, qui ferè hunc hominem Τίτον Οὐίνιον, aut Οὐίνιον appellat. Simile mendum in Suetonij Aug. cap. XXVII. vbi *T. Iunius Philopœmen* scribitur, qui ex Dione est *Vinius*. etsi Appiani scriptura firmat vulgatam. Sanè Iunia gens nobilior, quàm vt in hunc hominem conueniat: cuius pater dumtaxat ex familiâ Prætoriâ, vt Tacitus infrà refert. Suetonij correctio.

DCC. *&* XX. *prioris æui annos.*] Exactè si putas, XXII. reperies.

Dignitatem nostram à Vespasiano incohatam.] Quomodo: quiàne Procurator sub illo Belgicæ? E* Plinio id suspicère: sed suspicère tantùm. imò veriùs id ceperis de huius patre. Intellego ergo dignitatem eius incohatam à Vespasiano, quòd ab eo laticlauius factus, & relatus in ordinem primum. Pag. 401. * *Lib.* VII. Tacitus à Vespasiano Senator.

A Tito auctam.] Quæsturâ, opinor, adiectâ.

A Domitiano longiùs prouectam.] Quo Principe & Quindecimvir & Prætor fuisse, ipse testatur XI. Annal.

Diui Nerua.] Ait, Diui. Cœpit ergo scribere eo mortuo & sacrato. Scripsit post Neruam.

Opus aggredior plenum variis casibus.] Parum firma aut germana lectio. Nam Vatic. ille opt. *opus aggredior opibus casibus*, præfert: & suprà adnotatum, *opimum*. Et in Romano antiquitus excuso, item legas, *opimum casibus*, Tentatus Tacitus.

bus. Censeam fuisse, *opulens casibus.* quæ vox paullò à vulgo seductior, exscriptores seduxit.

Aliter acceptus Tacitus.

Quatuor Principes ferro interempti.] Ne erres cum vulgo, neu Pisonem inter istos censeas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam & ad huius exitum Historiam perduxit. Piso autem, dumtaxat Cæsar, non Princeps.

Tria bella ciuilia] Quæ? Othonis in Vitellium: huius in Flauium; & L. Antonij in Domitianum. de quo Suetonius & Dio.

In eodem vitium:

Perdomita Britannia, & statim missâ cohorte in Sarmatarum ac Sueuorum gentes nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] In vitio aperto & confusione locus. Quid enim illud, *missâ cohorte*? Itáne vnius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Sueuos bellum? Nugæ. Denique quis hic sermonis contextus aut cohæsio, missâ cohorte in Sueuos, Dacum cladibus inuolutum? qui populi sanè diuersi. Omninò rectè correximus pridem. *perdomita Britannia, & statim amissa, coorta Sarmatarum ac Sueuorum gentes. nobilitatus clad. mutuis Dacus:* nec exiguo ad historiam momento. Discimus scilicet perdomitam Britanniam (quod Domitiani imperio accidit: eamque laudem Agricolæ socero suo noster tribuit, in eius vitâ: *Britanniæ situm non in comparationem curæ ingeniique referam, sed quia tum primùm perdomita est*) & mox ignauiâ aut dissidio Principum amissam. Certè Spartianus auctor, sub principia imperij Hadriani, *teneri Britanniam sub Romanâ ditione non potuisse.* Addit ampliùs, penetrasse eumdem Principem in Britanniam, nec tamen totam reciperasse, sed *per octogintaquinque millia passuum murum duxisse qui Barbaros Romanósque diuideret.* Cuius muri mentio etiam Dioni in vitâ Commodi. τῶν, inquit, ἐν τῇ νήσῳ ἐθνῶν (de Britanniâ loquitur) ὑπερβεβηκότων τὸ τεῖχος τὸ διορίζον αὐτούς τε καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα. Alius ab isto murus, siue vallum potiùs, quod Seuerus Imperator duxit per millia passuum XXXV. vt Eutropius ait; siue, XXXII. vt Victor. De quo vallo diffusè & disertè Beda, lib. I. cap. V. Aliquid etiam Windichindus Saxonicorum lib. I. At fons totius huius corruptionis (variè enim interpolatus locus) à verbo *coörta* ortus: quod plerumque libri scripti in medio

Idq. feliciter sublatum.

Britannia domita:

Amissa:

Recepta.

medio adſpirant, *cohortæ, cohoriri.* Hinc turbellæ.

Sarmatarum ac Sueuorum gentes.] De Sarmatis, etiam apud alios leges: de Sueuis, vix puto. Cattos ſaltem nominant, in Domitiani quidem rebus. Sed tu ſcito, hos Sueuos, non illos eſſe qui in ipsâ Germaniâ, & qui vulgò noti: ſed qui trans Iſtrum, aſſiti Sarmatis. Illi, inquam, ipſi, quibus Vannius à Druſo rex datus, quique inter Mariſum & Cuſum fluuios locati. Itaque militiâ plerumque ſociati cum illis. Libro XII. Annal. *Ipſi Vannio manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazygibus erat.* Etiam nunc bello hoc in Domitianum. Dionis fragmenta præclarè (& abſque iis hærebamus) Ἐν τῇ Μυσίᾳ Λύγιοι Σουήβοις ποι πολεμηθέντες, πρέσβεις ἔπεμψαν, αἰτοῦντες συμμαχίαν παρὰ Δομετιανοῦ, καὶ ἔλαβον. Ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τούτῳ οἱ Σούηβοι προσπαρέλαβον Ἰάζυγας, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς καὶ μετ' αὐτῶν τὸν Ἴστρον διαβησόμενοι. *In Myſiâ Lygij cum Sueuis belligerantes, Legatos miſerunt auxilium à Domitiano rogantes. & impetrauerunt. Quod ægrè ferentes Sueui, Iazygas aſſumsêre, & apparabant ſe tanquam Iſtrum vnà cum iis tranſituri.*

Qui Sueui apud Tacitũ.

Vicini Sarmatis.

Dio illuſtrat.

Nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] Epitomarij de hoc bello Dacico, multa; & poëta Statius:

Bellum in Dacos.

Das Cattis Daciſque fidem.

Iterum lib. III. Sylu. III. v. 168. *Hæc eſt quæ victis parcentia fœdera Cattis,*
Quæque ſuum Dacis donat clementia montem.

Cur montem diſertè nominat? ſicut in eâdem iſtâ re lib. I. Sylu. I. v. 80.

Tu ciuile nefas, tu tardum in fœdera montem
Longo Marte domas.

Quiáne montana Dacia? ita eſſe ſcio: tamen opinor in re occultius aliquid deſignari. ἑνικῶς enim & vnum montem dumtaxat appellitat. Aſpectum igitur à poëta cenſeo ad ridendam & miri ſtuporis ſuperſtitionem Dacorum; quibus Sacerdos in monte quopiam Deus habebatur, & mons ipſe Sacer. Strabo lib. VII. παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὁ ἱερεὺς ὠνομάζετο θεός. καὶ τὸ ὄρος ὑπελήφθη ἱερόν, καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως. *Apud Getas Sacerdos, Deus dicitur; & mons, Sacer exiſtimatur, atque ita appellatur.* At enim de Getis hoc Strabo. ita. ſed tu diſce, Getarum populum Dacos eſſe, ex Dione lib. LI. & Strabone ipſo ſtatim. Etiam Appianus notat *Getas vltra Danubium, à*

Occultior intellectus in Statio.

Dacorum fatua religio.

Daci Romanis qui ſint.

Getę Græci.

Romanis Dacos appellari. Addo etiam Cappadocibus montem pro deo fuiſſe. Tyrius Maximus: ὄρος καππαδόκαις καὶ θεὸς, καὶ ὅρκος, καὶ ἄγαλμα.

Nero Parthis gratus.

Mota Parthorum arma, falſi Neronis ludibrio.] Dat & accipit lucem Suetonius, in extremo Nerone: *Denique cùm poſt* XX. *annos, adoleſcente me, exſtitiſſet quidam conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe diceret: tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus & vix redditus ſit.* Poſt viginti annos, inquit, à morte Neronis. ergo in XIV. conſulatu Domitiani, hic motus.

Clades à Veſuuio.

Hauſtæ aut obrutæ vrbes. Fæcundiſſimæ Campaniæ oræ & vrbs incendiis vaſtata.] Veriùs diſtinxeris, *Hauſtæ aut obr. vrbes, fæcundiſſimâ Campaniæ orâ. & vrbs inc. vaſtata.* Id enim ſignificat, in Campaniâ hauſtas aut obrutas vrbes prodigioſâ illâ eiectione Veſuuij montis, quæ ſub Tito. Quâ duo opida cum pagis multis obruta, Herculanium & Pompeij. quin ille ipſe Naturæ magnus myſtes Plinius, periit eodem caſu. Statius de hac re eleganter *lib. IV. Sylu. IV. v. 81.*

Mira fides. credétne virûm ventura propago
Cùm ſegetes iterum, cùm iam hæc deſerta virebunt,
Infrà vrbes populóſque premi?

* Libello, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων.

Tangit & * Plutarchus in iis quæ Theſpeſio reuelata, vbi Βέσβιον ὄρος appellat: quod malè interpres Lesbium montem vertit. At quod in Tacito de incendiis vrbis eſt: intellege, de Capitolio exuſto ſub Vitellio, & de igne triduano, qui ſub Tito. Dionem vide.

Domitianus Veſtales examinauit.

Pollutæ cærimoniæ.] Veſtalium nempe inceſtis. quæ protraxit Domitianus, pariter & puniit. Præter hiſtoricos, Papinius alluſit: qui proſpectantem Domitianum facit, *lib. I. Sylu. I. v. 35.*

—an tacitâ vigilet face Troïcus ignis,
Atque exploratas iam laudet Veſta miniſtras.

Atrociùs in vrbe ſæuitum.] Rectè. Imago enim ſæuitiæ cædiúmque multa in inſulis & prouinciis, maior in ipſâ vrbe. Egregius tamen & acutus quidam iuuenis maluult, *in vrbe ſeruitium.*

Serui in dominos auditi.

Odio & terrore corrupti in dominos ſerui.] Odio proprio, terrore à Domitiano. Nam ille vulgò vſus delationibus & operâ ſeruorum. Plinius Panegyrico, hoc tangens:

Non

Non enim iam serui, Principis nostri amici, sed nos sumus: nec pater patriæ alienis se mancipiis cariorem quàm ciuibus suis credit. Omnes accusatore domestico liberasti, vnóque Salutis publicæ signo, illud, vt sic dicam Seruile bellum sustulisti.

Non esse curæ deis securitatem nostram, esse vltionem.] Impium, impium, tuum dictum, Tacite: etsi non imprudens. Nam humano ingenio si rem libras: cùm tot clades, tot tristia, tam rara in bonos præmia: quid nisi aduigilare deos tantùm censeas in pœnas? Atqui nos scimus aliter: nec rem metimur ex iis modò quæ sunt, sed quæ futura. Qui vindicem tantùm deum statuit, tollit ex eo quod est dei, imò quod deus: vim beneficam, salutarem, & adiuuantem. Itaque homo sile: & tecum alter ille tenebrio, qui clamat: Pag.402. Taciti callidum, sed impium dictum. Adsimile Lucani.

Felix Roma quidem, ciuésque habitura superbos, Lib. IV.
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàm vindicta placet.

E quo, fallor, aut tu sumpsisti.

Vt non modò casus euentúsque rerum, qui plerumq. fortuiti sunt, sed etiam ratio caussǽque noscantur. Vlcus hîc, nisi fallor, etsi tectum. Si enim casus euentusque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad caussas? aut cur vbique tam multus tu, tam serius in iis explicandis? Censeo ipsâ negatione scribendum, *qui plerumque haud fortuiti sunt*: ad rem & ad verum certe, si non ad Taciti mentem. Ambigua lectio.

Pars populi integra & magnis domibus annexa.] Attende, & mecum rescribes: *pars p. integra, & magnis domibus annexi clientes libertique damnatorum.* Integram partem populi appellat, sinceram & lasciuiâ temporum non corruptam.

Odio flagitiorum onerabant.] Siue, vt libri scripti, *onerantum.* Vox quidem ea retinenda est, malè à Beato expulsa. Pag.403.

Cingonio Varrone.] Ita scribamus. Iubet Vaticanus, qui non aliter nominat: & Plutarchus, cui est Κιγγώνιος Βάρρων. Sed & in Taciti vulgatis etiam libris ita perscriptum, Annali XIII. *censuerat Cingonius Varro consul designatus.* Est autem hic ipse. Cingonia gens.

Petronio Turpiliano.] Qui consul fuit anno vrbis

 DCCCXIV.

DCCCXIV. Plutarchum sperno, siue librarium in quo Τερτυλλιανὸς dicitur.

Multi ad hoc & innumeri.] Vitium quiuis viderit & sermonis ineptias, imò sordes. Quid enim illud est, *multi & innumeri*? adstricto nostro scriptori satis erat, credo, alterum. Ferretus emendabat, *milites ad hoc innumeri*. Ego verissimè ex Farnesiani vestigiis *multi ad hoc numeri*. Ad hoc, Sallustianum est: & valet, Etiam, Præterea. At numeros hîc capio cohortes, manus, vexilla. Crebrum id verbi sub æuum Taciti, eo sensu. Plinius lib. x. epistolar. de Tironibus: *nondum distributi in numeros erant.* Vlpianus: *exercitum non vnam cohortem neque alam dicimus, sed numeros multos militum*. Idem: *si quis militum ex alio numero tralatus sit in alium.* Suetonius Vespas. cap. VI. *& tunc quidem compressa res est, reuocatis ad officium numeris parumper.* Claudianus:

Numeri militares.

Regnorum tractat numeros, cuncósque recenset.

Nec cohortes solùm in hoc nomen, sed paullatim venêre etiam ipsæ legiones. Accredo hoc* Sozomeno scribenti τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ νῦν ἀριθμοὺς καλοῦσιν. Ac Capitolinum ita accipio in Macrino: *Timuit autem & collegam, ne ipse imperare cuperet, quòd si vel vnius numeri consensus accederet, neque ipse recusaret, & omnes cupidissimè id facerent.* Quin noster ipse Tacitus hac voce iterum vsus, in Agricolâ: *Quamquam transacta æstas, sparsi per prouinciam numeri.* Hæc quidem proba & certa. sed illex ista libido correctorum, ignara quiescere etiam in certis. Itaque rescribit quidam, *multi ad hoc innumeri.* id est, inquit, qui in numeros legionesque nondum relati. Acumen! quod fateor superfuisse illi iuueni, magis quàm iudicium: nisi quòd ætas tamen id correxisset & direxisset. At tantùm abest, vt de tironibus aut collectitio milite hic Tacitus: vt contrà, veteranos intellegat, & electos sub vexillis. Itaque magis distinctè paullo pòst, *Illyrici exercitus electos* nominat, & *Germanica vexilla*. Omitto quòd notionem eam vocis nobis ingerit, sine exemplo.

*Lib. I Eccles. histor. cap. IX. vbi malè tamen scriptum φράγματα.

Reiectus pruritus quorūdam.

Pag. 404. *Haud dubiè turbantem.*] Vocem eieci, quæ aberat rectè ab optimo libro. & passim ita Turbandi verbo vsi prisci.

Galliæ obligatæ recenti dono Romanæ ciuitatis.] Quomodò

modò recenti? & nónne iampridem Galli isti comati id
adepti à Claudio? clarum id è Taciti lib. XI. Sed expedio. Nodus explicatus.
Olim quidem ius ciuium adepti, non tamen promiscuè,
sed proceres tantùm. Cautè ibi & circumspectè Tacitus:
primores Galliæ, inquit, *quæ Comata appellatur.* idque
mihi notes. Sed nunc ecce à Galbâ diffusum id ius in Gal-
los omnes, qui pro Vindice stetissent. Plutarchus aper- Galli quãdo plenè ciues.
tissimè: *Ἐκ δὲ τούτου καὶ τὰ μετρίως πραττόμενα διαβολὴν εἶχεν, ὡς τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας Οὐινδίκι συναραμένους. ἐδόκουν γὰρ οὐ φιλανθρωπίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ᾽ ὠνούμενοι παρὰ Οὐινίου τυγχάνειν ἀνέσεώς τε δασμῶν, καὶ πολιτείας.*

Soliciti & irati, superbiâ recentis victoriæ, & metu tamquam alias partes fouissent.] Haud temerè mutem. Aptior tamen membrorum connexus & responsio, si legas, *soliciti & elati.* Metu nempe soliciti, victoriâ elati.

Id satis videbatur.] Dictum videtur, quasi milites, ti- Pag. 405.
tulos & imagines tantùm Vitellij spectarint, & paternæ ei virtutes processerint pro suis. Aliàs non malè fortasse, *fatis:* vt missionem hanc Vitellij cælesti consilio adsignet, quæ ad imperium scilicet via.

Mox attritis opibus.] Etiámne moneo? Grammaticum & leue est. tamen in fido illo Vatic. scriptum, *atteritis.* Et sanè crebrò ita veteres, vt Tibullus in eodem hoc Atteritum.
verbo:

Aut operi insuetas atteruisse manus.

Vt *Accedisse*, pro Accessisse, *Consistisse* pro Constitisse, in Pandectis: & *Hauritum* pro Haustum in Apuleio. Et notaui plura talia, quæ vix promam quin rideant aut irriant magistelli nostri.

In secretum Asiæ repositus.] In Lyciam, vt opinor, specie Legationis. Colligo è Plinij lib. XII. cap. I. *Licinius Mucianus ter Consul, & nuper prouinciæ eius* (Lyciæ) *legatus.*

Suo loco memorabimus.] Malè anteà, *memorauimus.* Nam hæc quidem narrat initio libri II. infrà.

Tiberius Alexander.] Ego hunc illum puto, qui in Pag. 406.
castris & gratiâ Corbulonis, libro XIV. *Die pactâ, Tibe-* Ti. Alexãder.
rius Alexander, illustris eques Romanus, minister bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, in castra Teridatis venêre. Qui & Iudææ Procurator, apud Io-

ſephum libro XX. cap. III. Pater eius, item Tib. Alexander, qui Alabarches Alexandriæ, & frater Philonis Iudæi, cuius nunc ſcripta habemus.

Legiones in Africâ, quot? *Africa ac legiones in eâ.*] Plures igitur legiones tunc in Africâ? Vix opinor. Adi, ſi lubet, quæ ſcripſi initio libri IV. Annalium. Vna ſanè ordinaria legio in Africâ, neque aliter infrà numerat aut nominat, hoc ipſo anno: *legio in Africâ auxiliáque tutandis imperij finibus.* Iuuare aliquid hanc lectionem videatur libro II. locus: *In Africâ legio cohortéſque delectæ à Clodio Macro, mox à Galba dimiſſæ.* quaſi nouam legionem illi veteri adiunxerit Macer, atque ita ſub initia Galbæ fuerint duæ. Vanè. quia (Videri nunc vnam fuiſſe.) cohortes dumtaxat delectas à Macro intellegit, non legionem ipſam. Igitur inclino vt hîc reſcribam, *Africa ac legio in eâ.*

Mauritania à quo diuiſa. *Duæ Mauretaniæ.*] Tingitana, & Cæſareenſis. Hanc diuiſionem Plinius acceptam fert Cæſari Caligulæ lib. V. cap. I. *Principio terrarum,* inquit, *Mauretaniæ appellantur, vſque ad C. Cæſarem Germanici F. regna: ſæuitiâ eius in duas diuiſa prouincias.* At Dio palàm aduerſus, Claudio attribuit, lib. LX. (Dio à Plinio diſcrepat.) Πραχθέντων δὲ τούτων, ὁ Κλαύδιος δίχῃ τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἔνειμεν, ἔς τε τὰ περὶ Τίγγιν καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν, ἀφ' ὧνπερ καὶ ὀνομάζονται, καὶ δύο ἄρχουσιν ἱππεῦσι προσέταξε. *His actis, Claudius Mauros dupliciter diuiſit, in eos qui ad Tingim, & qui ad Cæſaream, vnde & nomina habent: & duobus equitibus præpoſitis eos permiſit.*

Explicatus Tacitus. *Inchoauêre annum ſibi vltimum, reip. propè ſupremum.*] Eleganter dictum. Solicitant tamen. & nónne, inquiunt, idem eſt Vltimum ac Supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob ſententiam diſparem. Non enim certè reip. vltimus annus. Alioqui dicere percommodè potuiſſet, *ſibi & reip. ſupremum.* Non ergo audio adoleſcentem eruditum, qui per litteras me monuit videri legendum *reip. propè primum.* quia tantùm non vetus, inquit, reſp. & libertas incœpêre à Galbâ. Logi alogi.

Ruptâ ſacramenti reuerentiâ.] Ita mei libri, & ſententia exigit. Rhenanus, dum Budenſis codicis corruptam ſcripturam vt περιέναι ἱερὰ obſeruat, nodum in ſcirpo quærit.

Multi

Multi occultâ ſpe.] Libri mei ſcripti, *ſtultâ ſpe.* vti & Couarruuiæ. Placet tamen magis vulgata.

Ambitionis rumoribus.] Verum non negaueris, *ambitioſis.*

In T. Vinij odium diuerterant.] Parùm cohærens lectio aut ſententia. A priſcis editionibus abeſt vox *diuerterant.* Et tollam ſanè ego arbiter, legamque: *hunc vel illum ambitioſis rumoribus deſtinabant, etiam in T. Vinij odium. qui indies, &c.* Multi, inquit, ſucceſſorem deſtinabant ex ſuâ ſpe, quidam ex odio Vinij. Non diſſimile illud Taciti de Piſone: *Iuuenis recenti fauore, & infenſus Vinio: ſeu quia erat, ſeu quia irati ita volebant.* Quòd ſi retinendum tamen id verbi ſit, mutem & diducam, *etiam in T. Vinij odium diuerſi ierant.* Correctus Tacitus.

Eodem actu inuiſior erat.] Quid eſt illud, Actu inuiſum eſſe? Ineptiæ, & ſermo parùm non dicam lautus, ſed Latinus. Scripſerim ſublatâ eâ voce, *eádem inuiſior erat.* Genus ſermonis notum vel ex vno Plauto. Non male etiam, *faſtu inuiſior.* qui ſanè faſtus comitari potentiam ſolet, & hunc odium. Pag. 407. Actu, improba vox.

Icelo Galba liberto.] Nequiſſimi huius ſeruuli nomen variè ſcriptum. Alibi *Hycellus*, alibi *Icellus.* Vaticanus ſemper *Icelus*: quem ſequor. Plutarchum in eâ voce emaculo, in Galbâ: Καὶ ἧκεν ἀπὸ Ῥώμης Ἴκελος ἀπελεύθερος ἑβδομαῖος. Vulgò, σικελὸς ſcriptum: & verterunt homines docti, *Siculus quidam.* At Icelum hunc feſtinatum nuntium fuiſſe, doceat eos Suetonius Galb. cap. XXII. Icelus libertus.

Quem anulis donatum.] De hoc eodem Suetonius: *Icelus paullo antè anulis aureis donatus, & Marciani cognomine ornatus, & iam ſummæ equeſtris gradus candidatus.* Viri docti interpretantur Summam equeſtris gradus, Præfecturam prætorij: haud improbè. Tamen ego magis intellegam de Procuratione, quæ propria equeſtris ordinis dignitas. An libertum promotum iri cenſeam ad Prætorij præfecturam, idque ſub Galbâ? numquam. Suetonius explicatus.

Octauiam vxorem amoliretur.] Iiſdem in hanc rem verbis vſus eſt libro XIV. Annal. & ſic mei libri. Couarruuiæ tamen codex & Budenſis, *Octauia vxor amoueretur.* Quod rectum æquè.

In prouinciã Luſitaniam ſpecie legationis ſepoſuit.] Totidem

Hispaniæ diuisio. tidem verbis Suetonius: *Sepositus est per caussam legationis in Lusitaniam.* Sed operæ est videre diuisionem Hispaniæ & Præfecturas, quoniam sæpe hic intercurrit. Diuisa ea ab Augusto in duas prouincias, Citeriorem & Vlteriorem. Citerior. Citerior, Tarraconensis etiam dicta: cui Galba præfuit, cui nunc Cluuius Rufus. Vlterior diuisa in duas Vlterior. prouincias, Bæticam & Lusitaniam. Bætica populi fuit, & in eam missus Proconsul. Noster lib. IV. *Vibius Serenus vlterioris Hispaniæ Proconsul.* Taciti dictio restricta. non quia tota Hispania vlterior (cautè legas) Proconsulem habuerit, sed quia eius pars melior Bætica. Itaque confundebant scribendo siue loquendo. Plinius lib. III. *Prima Hispania terrarum est, Vlterior appellata, eadem Bætica.* Non tamen etiam regendo. Nam duæ Cæsaris fuerunt; sola Bætica populi. Bætica populi. Strabo distinctè, libro III. Νυνὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν μὲν ἀποδειχθεισῶν τῷ δήμῳ τε καὶ τῇ συγκλήτῳ, τῶν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῶν Ῥωμαίων, ἡ μὲν Βαιτικὴ πρόσκειται τῷ δήμῳ, καὶ πέμπεται στρατηγὸς ἐπ' αὐτὴν, ἔχων ταμίαν τε καὶ πρεσβευτήν. ἡ δὲ λοιπὴ, Καίσαρός ἐστι. πέμπονται δ' ἀπ' αὐτοῦ δύο πρεσβευταὶ, στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός. *Nunc quidem, prouinciis aliis attributis populo & Senatui, aliis Principi, Bætica populo relicta est, & mittitur in eam Proconsul, qui habet Quæstorem & Legatum. reliqua autem Hispania Cæsaris est. & mittuntur in eam duo Legati, Prætorius & Consularis.* Reliquæ Cæsaris. Addit deinde, Prætorium Lusitaniæ præfuisse, cum vnico Legato: Consularem reliquæ, cum tribus Legatis tribusque legionibus. Consentit & Dio libro LIII. qui disertè *Bæticam Populo adsignat, Lusitaniam & Tarraconensem Cæsari.* Quid igitur Appiano in mentem venit scribere, De bello Hispaniensi, extremo? *Ab eo tempore* (quo Cantabri ab Appianus cōtradicit. Augusto victi) *Romani Iberiam, quæ hodie Hispania dicitur, in tres partes diuidere cœpisse mihi videntur, in quarum duas annuos magistratus Senatus mittit, in tertiam verò Præsidem Imperator.* Quæ à falso nunquam excusem, nisi quid mutauit eius æuo. Strabo etiam libro Var... vltimo, duas Hispanias recensere inter eas quæ Populi sunt, videtur. sed videtur: eaque res interpretem decepit. qui etiam τὴν ἐκτὸς Ἰβηρίαν, id est *Vlteriorem* siue *Exteriorem* Hispaniam, turpiter *Interiorem* conuertit. Vellem monuisse eruditissimum Casaubonum, cuius ad Strabo malè versus.

Strabo-

rabonem probas sanè Notas iam nunc vidi.

Ducennio Gemino Præfecto vrbis.] Ille est, de quo bro XV. legis: *Exin Nero tres consulares L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paulinum vectigalibus præposuit.* Pag. 408.

Piso M. Crasso & Scriboniâ genitus.] Puto illo M. Crasso Frugi, qui consul fuit cum C. Lecanio Basso, DCCCXVI. sub Nerone. qui ipse è Calpurniis Frugi, in Liciniam gentem adoptione transiit, vt ex cognomine apparet: sicut hic noster iterùm è Liciniis ad Calpurnios iuit. Quod autem de Scriboniâ addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galbâ legi, κράσσου καὶ κελλίανος ἔχγονος: & ex nostro corrigendum. Pisonis pater. Plutarchus rescribendus.

Et iudicij mei documentum sint.] Sententiam antè inuolutam, filo & fide Vaticani codicis aptè euolui. Hoc dicit. Neque ego ambitione aut malis artibus imperium quæsiui: & quòd te iudicio successorem eligam, signum, est habiti non solùm mei amici sed & tui.

Est tibi frater pari nobilitate.] De quo libro IV. Historiarum: *Ferebatur Antonius Scribonianum Crassum, egregiis maioribus, & fraternâ imagine fulgentem, ad capessendam remp. hortatus.*

Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant. quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.] Xenophon pariter: δοκεῖ δέ μοι ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. Et sententia similis, Diodoro Siculo expressa, lib. XIX. διόπερ ἔνιοι προσηκόντως ὑπολαμβάνουσιν εὐχερέστερον ὑπάρχειν συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἀνδρείως, ἢ τὰς εὐμεγέθεις εὐημερίας ἐμφρόνως. αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν τοῦ μέλλοντος φόβον ἐπαναγκάζουσιν ἐπιμελεῖσθαι, αἱ δὲ διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχημα, προτρέπονται καταφρονεῖν πάντων. Et Catoni illi Prisco: *Aduersæ res se domant, & docent quid opus sit facto: secundæ res lætitiâ transuorsum trudere solent à rectè intellegendo atque consulendo.* Pag. 409. Felicitas ægrè concoquitur.

Sed alij per obsequium imminuent.] Ita disertè Vatic. & Venetus: nec quidquam pote (non me quidem arbitro) lectione hac meliùs. Rhenanus tamen turbat, mutat, & exemplaria vt haberent fecit, *alij licet per obsequium minuant.*

Aut

Aut ego cum vnâ Legione.] Vnâ tantùm? At qui antea tres, in illâ parte Hispaniæ. & τρία τάγματα, *tres legiones* (ita vertere interpres debuit, non *cohortes*) collocat sub Augusto Strabo. Etiam sub Tiberio noster, initio libri IV. Annal. *Hispania*, inquit, *recens perdomita tribus habebantur.* Sed iisipsis verbis adsignificat id mutatum, & imminutas legiones, animis eius gentis tempore imminutis & fractis.

Quot Legiones in Hispaniâ.

Pag. 410.

Vtilissimus quidem ac breuissimus.] Siue, vt Rhenano & Mauro visum è Budensi, *vtilissimus idem.*

Pag. 411.

More D. Augusti & exemplo militari.] Traiectio facta vocum videtur: quam odoratus Æmilius Ferretus, legitque, *Exemplo D. Augusti & more militari*: me quidem vtraque manu adsentiente.

Piso proficisceretur maiore prætextu.] Quid illud, *maiore*? Suspectum mihi hîc verbum.

Pag. 412.

Summa effusionũ verior reposita.

Bis & vicies mille sestertium.] Verius fortasse, *bis & vicies millies.* quæ summa sanè immanis erit, sed digna effusionibus eius monstri.

Exactioni XXX. *equites præpositi.*] In Suetonio est, *quinquaginta.* nec liquet mihi de veritate.

Antonius Naso.] Farnesiano est, *Aurelius.*

Othonem exstimulabant luxuria etiam Principi onerosa, inopia vix priuato toleranda.] Veræ hæ mutationum caussæ. & prudenter Aristoteles eas ingerit Polit. V. γίγνονται δὲ μεταβολαί, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοὶ, ἢ κατεσκευάζουσιν ἕτερον. *Fiunt mutationes cùm per luxum sua prodigunt. Tales enim innouare omnia student, & aut sibi Tyrannidem aut alteri parare.* O veriloquium, quod vtinam Principes imbibant, & corruptissimis hodie moribus aduertant!

Caussæ conuersionum in rep.

Pag. 413.

Ceterásque regnorum libidines.] Glossam præfert: ac fortasse germanius, *ceteráque regnorum auido talium.* Paullo antè etiam malim coniunctim legi, *adultera matrimonia.*

Pag. 414.

Per speciem conuiuij.] Sportularum titulo erogatio ea facta, nisi fallor.

Proculo speculatori.] Vbique hoc militiæ nomen & munus ita scribo, & Spiculatores expello. Libri omnes

Speculatores.

ripti ſuadent: etiam lapides. vt ille Romæ:

P. ÆL. MVCIANO
SPEC. LEG. II.
ADIVT.

Alius iuxta Æmiliam.

L. CASVLIO. L. F.
CLV. SPECVLATORI.

Item: SCHOLA. SPECVLATORVM. LEGIONVM. I. T. II ADIVTRICVM. PIARVM. FIDELIVM. In Nummis item M. Antonij, CHORTIS. SPECVLATORVM. Sed & in Marci Euangelio: ὁ βασιλεὺς ἀποστείλας τὸν σπεκουλάτορα. & in Suetonij Calig. *caliga ſpeculatoria*, criptum. Sed veríne hi ſpeculatores ſiue exploratores? Vix opiner, & exempla refutant. Potiùs cenſeam fuiſſe nter cuſtodes corporis imperatorij certum genus, qui elut in ſpeculâ eius ſalutis. Vnde nomen. Certè Suidas larè, Σπεκουλάτωρ, ὁ δορυφόρος interpretatur: & hîc in Tacito atque in Suetonio reperias inter ſatellites Principales. Arma iis Clypeus & Lancea. ex Ioſepho Ἰουδαϊκ. ἁλώσ. lib. III. cap. VI. Φέρουσι δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἐπίλεκτοι ζοὶ, λόγχην καὶ ἀσπίδα. & cap. VIII. μεθ' οὓς αὐτὸς Οὐεσπασιανὸς ἐξήλαυνε, τούς τε ἐπιλέκτους τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων, καὶ τοὺς ογχοφόρους ἔχων. Nam capiam ibi ſanè λογχοφόρους ſiue ancearios, hos Speculatores. Suetonius hortatur in Claudio: *Neque conuiuia inire eſt auſus, niſi vt ſpeculatores um lanceis circumſtarent.* Et in Galbâ: *Deſcendentem Galbam ſpeculator impulſu turbæ lanceâ propè vulnerait.* Hi ſunt quos ſequens ætas Scultatores dixiſſe videtur, uaſi Auſcultatores. quod verè notatum cenſeo à Cuiacio b. VI. Obſeru. cap. XXXIII. quem de alio etiam munere peculatorum adi & audi.

Qui fuerint.

Lanceas geſtabant.

Teſſerarium ſpeculatorum.] Ita ſcriptum meis libris. ur ſpernam? Teſſerarios enim ſuos cohortibus ſpeculaorum fuiſſe, credam non vanè. Siquis tamen iunctim alit, *teſſerarium ſpeculatorem*, haud pugnem. In Gloſſao priſco: Γραμματεύς: *ſcriba, teſſerarius.* In lapide, Romæ: AVR. SATVRNINO. EQ. COH. VII. PR. VERISSIMI. QVI. MILITAVIT. IN. LEG. ECVNDA. ITALICA. TESSERARIVS. ANN. VI. lutarchus in hac ipsâ narratione: ἐν δὲ τούτοις Οὐετούριος καὶ Βάρ-

Teſſerarij.

ἐ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπτίων, ὁ δὲ τεσσεράριος. οὕτω γὰρ καλοῦνται, οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελοῦντες.

Optionem eorumdem.] Constituta lectio pridem ab eximio Cuiacio, loco quem iam dixi. nisi quòd, *eorumdem*, scripsi, non, *eódem*, fide Vaticani libri. Optiones Romana

Optiones. militia vetus dixit, qui à dignioribus & cum gradu militibus adoptati, vicem eorum subibant. Posterior ætas, nisi fallor, diuerso paullum sensu, qui velut custodes quidam, arbitri, & inspectores. Plutarchus διοπτῆρας vertit : & in legum libris, Optio fabricæ, simili sensu : in Ambrosio, Optio carceris scriptum. Videntur in quâque centuriâ hi fuisse, ex lapide qui in Piceno :

C. LVCILIVS. C. F. VEL. VINDEX
MIL. COH. VI. PRÆT. VIX. ANN. XXX.
MILITAVIT. ANNIS. XII. PRINCIPALIS
BENEFICIARIVS. TRIBVNI
DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA.

Alibi vtrumque iunctum legas, & Tesserarium & Optionem : vt in illo marmore,

EQVITI. COH. EIVSDEM.
TESSERARIO. OPTIONI.

Malè autem hactenus in Tacitò hic, *Othonem*, lectum, contra meliores libros, itemque Cuiacij monita & Turnebi.

Postero Iduum die.] Hispanus liber, *dierum*. Ego vtrumque additicium puto, & *postero Iduum*, scribo.

Pag.415. Miliarium in foro. *Miliarium aureum.*] Columna ex eo metallo, vt Plutarchus hic in Galbâ describit, *ad quam viæ omnes ex Italiâ desinebant. Fecit Augustus, cùm Curator viarum esset*, Dio lib. LIV. & statuit *in capite Romani fori*. Plin. lib. III. Victor iuxta Vicum Iugarium collocat ; & rectè. *Ædes Opis & Saturni in vico iugario. Miliarium aureum.*

AEdes Saturni. *Sub ædem Saturni.*] Regius codex, *in ædem Saturni*. Vnde Rhenanus elicit, *in Saturni*. Falsò vterque. Suetonius conuincit : *vt se in foro*, inquit, *sub æde Saturni ad milliarium aureum opperirentur*.

Pag.417. Suspectus locus. *Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nonnullo adhuc consilio parat signa.*] Locus totus non mihi inter firmos. Vacillat etiam Budensis scriptio, *rebus euectior ire magis & nullo adhuc consilio*. Fortasse leg. *euenit, ira magis, &*

…is, & nonnulli ad hoc consilio: pars ingens, quod posteà …reditum est, &c.

Missus Celsus Marius ad electos Illyrici exercitus.] Cre…o ideò, quia notus iis, & in Illyrico militauerat. Tacitus …bro XV. *Et legio decimaquinta, ducente Mario Celso, è …annoniâ adiecta est.* Videtur igitur Legatus fuisse eius …gionis. Celsus, Legatus legionis in Pannoniâ.

Vipsanij in porticu tendentes.] Nam miles extra ordi…em in vrbe, agere plerumque solitus in porticibus aut …mplis. Noster lib. II. infrà: *Sed miles in porticibus aut …lubris.* Ipsi Prætoriani in Palatij porticibus excuba…ant. Vult Isidorus lib. IX. *Excubitores, quòd excubias …gunt. Sunt enim ex numero militum, & in porticibus ex…ibant, propter regalem custodiam.* Miles olim in porticibus.

Irruenti turbæ neque ætate neque corpore sistens.] Rhe…anus Budensem scripturam secutus legit, *irruente turbâ, …eque corpore sistens.* hoc sensu, vt dicat propter irruentem …urbam & quia corpore non posset sistere siue insistere, …llâ leuatum. Meis tamen libris scriptæ eæ voces, quas …ollit: legamque potiùs, *irruenti turbæ neque æ. n. cor…ore resistens.* hac mente: Galbam & ætate & corpore in…alidum, non sustinuisse effusè irruentem & gratulan…em turbam. Pag. 419.

Obultronij Sabini.] Coniecturâ ductus sic restitui, cùm …n libris esset, *ab vltroniis Albini.* Suspicor autem eum …sse, de quo Tacitus Annali XIII. *Heluidius Priscus ad…ersus Obultronium Sabinum ærarij Quæstorem proprias …ontentiones exercuit.* Pag. 420.

Et Cornelij Marcelli.] Libri scripti ita appellant, ho…minem alia mihi ignotum. Paullo pòst *Vettij Chilonis* …ego, cum Rhenano.

Vatinij & Elij & alij parauerunt.] Vulgatis libris erat, …& *Egij.* qui mihi quidem inter potentiores libertos irre…pertus. At Elium inuenio (Dioni scribitur ἥλιος) qui ma…gnus apud Neronem, quique abeunte eo in Græciam can…illa tum, præfectus mansit vrbi Romæ. Est is ipse, de quo Tacitus libro XIII. *P. Celer eques Romanus & Elius liber…tus, rei familiari Principis in Asiâ impositi.* Quod sequi…tur, *& alij*, videndum ne superfluat, natumque sit ex …hæsitantiâ librarij, & adfinitate vocis prioris. Pag. 421. Elius Neronis.

Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam.] Quare Togata? & satisne ea vox sana? sana. Appellat enim ita velut eleuans & infirmans, quia moris vt illa cohors quæ more militiæ excubabat, idipsum faceret sine armis, gladiis tantùm lanceisque contenta. Itaque & togis induti erant, non sagis. Modestiæ caussâ institutum id videtur: & ne Mars palàm habitare videretur in suâ vrbe. Huc spectat quod infra legis, *apertum in castris armamentarium fuisse, rapta arma.* quorum scilicet armorũ non iis vulgò ius aut vsus, nisi Tribunis aut Præfecto permittente. Plura in legitimis Commentariis dicam, si aliquando mihi expoliendi facultas. Capitolini tamen locum non omitto, qui valdè huic rei, in vitâ Antonini Philosophi: *Per Brundisium veniens in Italiam, togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse iussit. nec vmquam sagati fuerunt sub eo milites.* Hæc tamen de ipsis Prætoriis cohortibus tantùm accipio, quæ è ciuibus: de Batauis Germanisque custodibus scimus aliter fuisse.

Excubitores sine armis.

Gladiati tantùm.

Milites togati.

Pag. 423. *Centurio is Prætoriæ cohortis ad Galbæ custodiam à Pisone additus.*] Aliter concepta lectio in Farnesij codice: *Centurio is prætoriæ ac Galbæ custodiæ à Pisone additus.* Quæ vtrauis tamen parùm mihi certa. Quid enim? à Pisone custos hic Galbæ appositus? Quomodo potuit aut debuit? cùm Galbæ sanè, vt Principi, legitimi sui custodes & stipatores fuerint. Denique vnde ea auctoritas Pisoni? Tacitum etiam ipsum lege: videbis clarè Sempronium hunc non Galbæ tutorem sed Pisonis fuisse, cui quamuis vulnerato effugium etiam præbuit. Igitur inclinabam vt legerem: *Centurio is Prætorij, à Galbâ custodiæ Pisonis additus.* vt in illo motu rerum, Galba de Pisone anxius addiderit ei custodem centurionem. Hoc probabile. sustinet me tamen à pleno adsensu Dio & Plutarchus: qui ita narrant, vt Sempronius Galbam defenderit, non Pisonem. Si eos sequimur: tum mentem verborum Taciti faciam, vt hic Sempronius venerit in cohortes Prætorias, promotusque sit beneficio Pisonis. atque ita additus insertusque custodiæ. Vix tamen est, vt Taciti narratio cum Græcis iis non pugnet. Certè nec Suetonius opem quemquam tulisse Galbæ refert.

Narratiuncula infida.

Facta verior.

Pag. 424. *Vagare gaudio cœperat.*] Repertum in opt. Vatic. non spreui:

ſpreui: quoniam paſſim veteres ita locutos ſciebam. Vox autem apta, ad habitum explicandum mentis gaudio diffuſæ & velut natantis. Vago.

Quive verè, quive falsò.] Franc. Modius me monet in Rom. codice legi, *qui verè qui falsò*. Quod idem etiam ſcriptus Couarruuiæ liber habebat.

Interfici iuſſit, tradito Principibus more, munimentum ad præſens in poſterum vltionem.] Medicinam huic loco facere volui: & hoc tantùm. Nunc feliciùs: & reſcribo, *traditâ*, & mox, *vltione*, caſu auferendi. Nì facimus, nemo à Grammaticorum ferulâ liberauerit Cornelium. Hic ordo, hic ſenſus. Iuſſit occìdi non honore Galbæ, ſed quia more tradita hæc in poſterum vltio Principibus, ad præſens munimentum. Ita lucida & vera ſententia. Oedipus apud Sophoclem egregiè eam expreſſit; qui Laij cædem vlciſci vult, vt ſuam vitam firmet, & in illo ſuum negotium agat. Loquitur ita: Tacitus correctus. Reges regum mortem vlciſcuntur.

Ὑπὲρ γὰρ οὐχὶ τῶν ἀπωτέρω φίλων,
Ἀλλ' αὐτὸς αὑτοῦ τοῦτ' ἀποσκεδῶ μύσος.
Ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ' ἂν
Κἄμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι·
Κείνῳ προσαρκῶν οὖν ἐμαυτὸν ὠφελῶ.

Etiam apud Senecam legi: *Regi tuenda maximè rerum eſt ſalus.*

Vacationes præſtari centurionibus ſolita.] De his militarium operum vacationibus Iuſtinus capiendus fuit libro XXXVII. *Hieme deinde imminente, non in conuiuio, ſed in campo, non in vacationibus, ſed in exercitationibus, nec inter ſodales, ſed inter æquales, aut equo, aut curſu, aut viribus contendebat.* Nec acutiſſimum Palmerium audire amicus meus debuit, Vocationes ſubſtituentem, & Initationes interpretantem. Imò verò has militares Vacationes intellegit, & rectè proprieque Exercitationibus opponit. Tacitus lib. I. Annal. *Vacationes munerum* appellat. & iiſdem verbis Quinctilianus Pro Milite: *Tranſo oblatam nolenti munerum vacationem, & blandius quàm militiæ diſciplina poſtulat, adulatum militi Tribunum: imperatas aſperrimas expeditiones, vt remitterentur.* Talem vacationem & Liuius intellexit lib. VII de cohortibus Hernicorum: *Immunes quoque operum militarium* Pag. 425. Vacationes militum.

 erant,

erant, vt in vnum pugnæ laborem reseruati plus quàm pro virili parte adnitendum scirent.

Diuinatiuncula.

¶*Tributum annuum pendebat. Pars manipulis.*] Libris veteribus vox inseritur, *pendebat quarta pars.* Nunquid, *pendebat quartã?* vt velit in hoc tributum quartã stipendij partem erogatam? An legimus, *pendebat. Quorum pars?*

Pag. 426. Plutarchus correctus.

Pisonem Verania vxor.] Plutarchum hinc emendemus in eâdem istâ re: τὴν δὲ Πείσωνος [κεφαλὴν] ἡ γυνὴ ἔλαβεν οὐ κρανίου δεηθεῖσα. & scribamus, Οὐερανία δεηθεῖσα: vt interpretes aliquando nubeculâ istâ liberentur. Nam Verania est, quæ precibus caput mariti abstulit. De hac Plinius lib. II. epistolâ vltimâ: *Verania Pisonis grauiter iacebat, Pisonis dico illius quem Galba adoptauit.*

Magnum Claudius, Crassum Nero interfecerat.] Atqui Seneca in Menippæâ, etiam Crassum videtur adserere à Claudio interfectum. *Occidit*, inquit, *in vnâ domo Crassum, Magnum, Scriboniam, Assarionem, nobiles tamen: Crassum verò tam fatuum, vt regnare posset.*

Plinius explicatus.

Crassum Nero.] Accusante Regulo. Huc enim illa Plinij faciunt, lib. I. epist. V. *Quid tibi cum mortuis? numquid ego aut Crasso aut Camerino molestus sum? quos ille* (Regulus) *sub Nerone accusauerat.*

T. Vinij auus proscriptus.

Maternus auus è proscriptis.] Ego censuissem, paternum. Nam reperio in Dione T. Vinium proscriptum à Triumviris, & mirâ fide atque astu ab vxore Tanusiâ seruatum. lib. XLVII. Fieri autem potest, vt huius aui etsi materni nomen sumpserit, testamento an adoptione.

Eâdem lasciuiâ tentasset.] Regius codex, *temperasset.* ex quo Rhenanus, *temerasset.*

Petulantia fœminæ.

Cuius vxor malâ cupidine visendi situm castrorum.] Historiola hæc apud Dionem, in rebus Caij. Καλουίσιος δὲ Σαβῖνος ἔντε τοῖς πρώτοις τῆς βουλῆς ὤν, καὶ τότε ἐκ τῆς ἐν τῇ Παννονίᾳ ἀρχῆς ἀφιγμένος, ἥτε γυνὴ αὐτοῦ Κορνηλία γραφέντες (καὶ γὰρ ἐκείνη ὡς φυλακάς τε ἐφοδεύσασα, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀσκοῦντας ἰδοῦσα αἰτίαν εἶχεν) οὐχ ὑπέμειναν τὴν κρίσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς προανάλωσαν. *Caluisius autem Sabinus inter Senatorum primos, & recens à Præfecturâ Pannoniæ, vnáque vxor eius Cornelia accusati (crimini huic dabatur Vigilias circumiuisse, & milites exercentes inspectasse) non exspectatâ sententiâ seipsos interfecerunt.*

In ipsis

In ipsis principiis stuprum ausa.] Plutarchus expressit, καὶ διέφθειρεν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἃ πριγκίπια Ρωμαῖοι καλοῦσι. Principia autem sacra, quia in iis aquilæ & signa, id est, dij militares. Sententiam ex eâdem re Quinctilianus petiit, pro Milite: *Sed neque hoc Mars parens, nec signa militaria aquilaque victrices sinant, vt tuâ quoque sententiâ quisquam vir & Romanus & miles, nimium pudicus sit, apud quem ante Principia agendum est.* Hæc Principia Statius, etsi in re Græcâ, circumscribit lib. x. Principia castrorũ sancta.

Ventum ad concilij penetrale, domúmque verendam
Signorum.

Metus temporum obtentui.] A Rhenano est. libri scripti, *obtinuit:* quod verius hîc puto. Pag. 427.

Velut ad perdendum imperium.] Ita libri flagitant, ita sententia. Beatus tamen, Nos, inquit, *ad partiendum*, emendauimus.

Suis ciuibus vrbem.] Præfero quod in scriptis, *suis exercitibus.*

Expeditionem & aciem, præmia quàm stipendia malebat.] Non temerè mutem, & elicio sententiam etiam ex hac scripturâ. Tamen haud paullò clarior antithesis videatur, si legas, *expeditionem quàm otium.* Pag. 428.

Ad vsum & ad decus supererant.] Id est, arma, equi, iis suppetebant, non ad necessitatem modò, sed & ornatum. Tale est quod iisdem infrà tribuit, *baltheos & faleras insigniáque armorum argento decôra.* Tamen libri quidam *dedecus*: ex quibus alij scribendum, *ad abusum & ad dedecus*, censuerunt; vt mea mens est, procul à Taciti mente, & Firmata lectio Taciti.

Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.

Hoc enim nomen fastidito Vindice indiderant.] Ita solita plebs, mutare per fastidium & innouare hæc contumeliæ nomina. At Dionysio Gothofredo Ic. legendum videbatur, *fatis dato Vindice.*

Legati legionum Alienus Cæcina & Fabius Valens.] Mihi, imò libris debetur verum hoc Cæcinæ nomen. Nam illi constanter *Alienum* scribunt. Etiam in Dionis Epitomâ semper, ἀλιῆνος. Romanum verò id nomen: & nummi exstant, C. CÆSAR. IMP. COS. ITER. ALLIENVS. PROCOS. Nominat & quendam Alie- Pag. 429. Aliena gens.

num Cicero Diuinatione in Verrem. Vulgatis tamen Taciti libris hic A. Cæcina dicitur: & Fastis, quos eruditi viri concinnarunt, *A. Licinius*. Vnde eruerint, miror.

Pag. 430. *Mox compertum publicam pecuniam auertisse.*] Non item malè, *comperto*.

Cæsar correctus. *Dextras hospitij insigne.*] Fidei etiam & pacis. Cæsaris locus est, quem correctione libens huc traxerim, lib. VII. De bello Gall. *Ædui visi ab latere nostris aperto, ij similitudine armorum vehementer nostros perterruerunt. ac tametsi dextris humeris exertis animaduertebantur, quod insigne pacatis esse consueuerat; tamen idipsum sui fallendi caussa milites ab hostibus factum existimabant.* De humeris, & quomodo exeri ij potuerint, nec capio nec legi. Glossema subolet, & insitio nō proba: legamque, *dextris exertis*: voce Humerorum eiectâ, nisi si ea aliter conformanda. Dextras quidem attolli, etiam nunc pacis ac socij aduentus signum habetur.

In Cæsare coniectura. * In Cæsaris loco libenter nunc legerim, *dextris nudis exertis*. Liuius suadet libro XXVIII. qui scribit opidanos quosdam deditionem & amicitiam significantes, egressos: *dextras nudas ostentantes*. Lacedæmonij etiam apud

Sublatæ manus, pacatum signum. Thucydidem lib. IV. circumuenti ab Atheniensibus, τὰς χεῖρας ἀνέσειον, *manus quatiebant*; signum pacis & deditionis. In Frontino quidem lego, Humeros etiam exeri à militibus, sed longè alio sensu; libro II. Stratag. cap. I.

Humeros exeri, quo sine scriptum. *Cùm Sertorianos milites animaduertisset magno impetu instinctos, deposcentes pugnam, humerósque exercentes* (lego, *exerentes*) *& lanceas vibrantes.* Itaque hoc magis in Cæsarianâ correctione nostrâ firmamur.

Pag. 431. *Insitâ mortalibus naturâ properè sequi, quæ piget inchoare.*] Melius, *insito*. Vidi qui sequentia peruerteret, *non tam properè*. Verè peruerteret. Nam Taciti gnome, arcanæ, vt solet, veritatis est: & plebs ita facta, vt rebus arduis nemo facilè ducem se præbeat, comitem quiuis.

Vulgus sequitur magis, quàm ducit. Facit huc illud III. Histor. *Dum quæritur locus tempúsque: quódque in tali re difficillimum est, prima vox.*

Duodeuicesimæ legionis.] Couarruuiæ scriptus codex, *duoetuicesimæ*. apertè. sicut & suprà. *Quarta ac duoetuicesima legiones.* Probamus. Sæpè erratum etiam infrà. Rectè tamen integréque scriptum lib. III. *sextadecimanos*

nos duoetuicesimanósque læuum cornu complesse.

Occupari nutantem fortunam.] Rectè est qui malit, *innitantem.* Pag.432.

Secutæ ingenti certamine.] Hispanus liber, *ingenti agmine.*

Vt quisque corpore, opibus, ingenio validus.] Cur hîc de ingenio? aut quis eius vsus? Si inspicis, aliena & parùm apta hîc ea vox.

Sæuitiam militum sæpius approbat, pari simulatione vinclorum frustratur.] Manifestum mendum. quò enim illud, *pari*, referetur? Tu vel meo periculo lege, *partim*. Sæuitiæ militum, inquit, sæpe indulget, & ad pœnam iis plerosque largitur: quosdam simulatione vinclorum subtrahit. Prisca lectio suffragatur huic correctioni, quæ præfert, *Parum*, ex quo, *pari*, emendasse fatetur Rhenanus. Partim autem, solitarium sæpe poni nec geminari semper, notius est quàm vt ostendam. Tacitus restitutus.

Prout inclinassent, grande momentum, sociæ aut aduersæ.] Iustini illud simile est: *Ingens momentum futurus, vtri parti accessisset.* Pag.433.

Conuiciis proturbantibus.] Priscæ editiones, *proturbatus.* quas sequor. Pag.434.

Peninis iugis.] Ita scribendum vbique, auctore Liuio. qui negat eas Alpes sic dici quòd Annibal Pœnus eâ transmiserit, sed à iugo excelsi montis quod Penum incolæ dicunt. Fidem ei notæ etiam nostra lingua hodie facit, qui excelsa omnia & in acutum fastigiata Pennas vocamus siue Pinnas. Peninæ Alpes.

Cum aquilâ quintæ legionis.] Vatic. habet, *aquilex quintæ.* è quo legend. esse, *aquilâ xquintæ* facile coniectu.

Legio vna, prima & vicesima.] Distinctione locum iuui. Nec tamen nunc abnuo quin glossematium hîc sit, scribendumque, *legio vnaetuicesima.*

Non quidem in bello, sed pro pace tendebantur.] Locus obscurus, imò corruptus. non illustro, non emendo. Pag.435.

Cohortes octodecim Lugduni solitis ibi hibernis relinqui placuit.] At tot cohortes mihi relinqui non placet. Cur enim, cùm vndique miles conquiratur, & eo ad aciem opus: in vno eoque amico opido, impositæ tot cohortes? Sed ait etiam vetera & solita tot cohortibus hiberna Lugduni præsidiariæ cohortes.

 fuisse.

fuisse. quod falsum. Vnica enim dumtaxat iam olim Lugduni cohors: è Taciti III. Annali: *Andegauos Acilius Auiola, excitâ cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit.* Manuscriptos igitur meos audio, & hic *cohortem decimamoctauam*, repono. Vox etiam, *Lugduni*, superuacua videtur, & velut interpretamentum inserta.

Pag. 436. Vienna Colonia. *Cuncta illic externa & hostilia, se Coloniam Romanam.*] Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Verò pridem. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione quam pro Gallis habuit: *Ornatissima ecce valentissimáque colonia Viennensium, quàm longo iam tempore Senatores huic Curiæ confert!* Sed & noster statim, de eâdem: *Tum vetustas dignitásque coloniæ valuit.* Equidem haud satis hæc concilio. Nisi si Viennenses prisci, id est, Allobroges siue Galli, donati colonico iure, etsi militibus aut Romanis ciuibus non deductis: Lugdunum autem contrà, magnam partem Romanis familiis stetit. Nam & hîc externos immixtos, Dio suadet lib. XLVI.

Abnuere tamen Tacitus videtur.

Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios.] Liber Hispanus, *trecenos.* quod verius. Nam prius illud non congiarium sit, sed heminarium: vt quidam iocabatur.

Pag. 437. *Festinatio vndeuicesimæ legionis.*] Vt suprà narrauit, Cæcina vnicam legionem habuit, eamque XXI^am^. Quis igitur hæreat, quin hîc scribend. *vnaetvicesimæ?*

Pag. 438. Vogesus mons. *In montem Vocetium.*] Quidam libri, *Vocetum.* And. Schottus noster, *Vogesum*, reponebat. Quem fateor non quidem in Heluetiis esse, sed nec longè ab iis. Certè Vocetij non alibi mentio.

Pag. 439. *In alpe Graiâ ipse paullum cunctatus.*] Malè huic loco esse iurem apud omnes Censores. Pugnat historia, pugnant libri. De historiâ, quid certius, quàm Cæcinam non Graio monte sed Penino in Italiam venisse? Tacitus suprà: *Cæcina propiore transitu Peninis iugis degredi iussus.* & paullò infrà: *Penino subsignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit.* Atqui diuersi & dissiti hi transitus. Iam libri longè abeunt ab hoc scripto. Farnesianus, *in alpe triariâ*, sicut & Hispanus: Budensis, *triannâ:* optimus Vatic. *cum alpe tarinâ.* qui, fateor, facem alluxit ad veram lectionem. Scribo: *cum alâ Taurinâ.* Hæc est illa, quæ adiuncta legioni Italicæ fuerat, cuiusque

Graiæ Alpes.

Hîc falsæ.

Ala Taurina reponenda.

cuiusque suprà mentio, quam præmissam à Cæcinâ ad firmanda municipia aliquot Italiæ, euincunt sequentia verba, *Sed metu ne amitteret prædictas cohortes alasque.* Cùm enim in Italiâ vnica ala Vitelliana fuerit, Silana frustrà ibi alas nominet, nisi præmissam ponimus & istam.

In cetera victoriæ præmia accessuros.] Couarruuiæ liber & priscæ editiones, *cessuros.*

Hibernis adhuc niuibus traduxit.] Iidem libri, *Hibernis adhuc Alpibus.* quod interpretor Sallustiano verbo, Alpibus adhuc hiemantibus. Poëta etiam vetus eo sensu Hibernas alpes dixit:

Iuppiter hibernas canâ niue conspuit Alpes.

Petronium vrbis procuratorem.] Cuius vrbis? imò totius Norici procurator erat, non vnius alicuius opidi. Vertranius Maurus Ic^tus emendat, *vrbis Præfectum*, siue, *Prætorem.* Haud rectè. quæ enim eius partes in Norico? Ego verò aut oblitâ eâ voce scripserim, *Petronium procuratorem*, aut mutatâ, *Petronium ibi procuratorem.* Vetus quidem lectio *vrbi* habet: quod deprauatum facilè ex *vbi* vel *ibi.* Diuinatio.

Nec Otho quasi ignosceret, sed ne hostis metum reconciliationis adhiberet, statim intra intimos amicos habuit.] Frons aliqua sententiæ appareat; sed si excutias, vanæ & falsæ. Censeo emendandum: *sed nec hostis metu, reconciliationi se adhiberet.* Duo videlicet, cùm Celsum sibi iungeret, Otho cauit. Ne aut ignoscere videretur, vt in vero magnoque crimine: aut ne hostis, id est, Vitellij metu, adsciscere sibi virum nobilem & fortem. Itaque néc obnoxium habere eum voluit, nec suspensum: sed statim assumpsit inter intimos amicos. Plutarchus comitatem hanc ita narrat: κελεύσας Μάριον Κέλσον ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἠσπάσατο καὶ διελέχθη φιλανθρώπως, καὶ παρεκάλεσε τῆς αἰτίας ἐπιλαθέσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀφέσεως μνημονεύειν. *Iubens Marium Celsum ad se adduci, amplexus est virum, & benignè allocutus, monuit vt caussæ magis obliuisceretur, quàm veniæ meminisset.* Hæc talia acumina frustrà multis verbis approbem iis qui non tales. Tacitus correctus.

Priuatam gratiam præparat: vnde nulla innocentiæ cura sed vitæ impunitatis.] Non mutant libri, nisi quòd, *vices im-* Pag. 440.

Correctio. *ces impunitatis*, habent. Totum locum lego: *priuatam gratiam præparatum it: nullâ innocentiæ curâ, sed vice suæ impunitatis*. Palmerij etiam coniectura haud improba: *priuatam gratiam præparat vnde vnde: nulla*, &c. Vnde vnde Latinis valet ὁποθενοῦν.

Apud Sinuessanas aquas.] Malè vulgò, *Suessanas*. Libri scripti docent, & Plutarchus in hac ipsâ re: ἔπεμψεν οὖν ἐπ' αὐτὸν ὁ Ὀθωνεὺς τοὺς περὶ Σινόεσσαν ἀγροὺς. Aquæ autem eæ inter salubres habitæ. Plinius: *In eâdem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem fœminarum & insaniam virorum abolere creduntur*. Et quia ad vitia muliebria, ideò in Martiali,

Sinuessanæ aquæ.

Diceret hictericam se forsitan altera mœcha
In Sinuessano velle sedere sinu.

Sed & Claudius apud Tacitum lib. XII. *refouendis viribus mollitie cæli & salubritate aquarum, Sinuessam perrexit.*

Galuia Crispinilla, magistra libidinum Neronis.] *Caluia* verius: *an etiam*, ministra? nec tamen illud damno. Ceterùm hæc Caluia, a veste Sporo fuit, & eius Custos. Breuiarium Dionis, in Nerone: χωρὶς δὲ, ὅ τε πολύκλητος καὶ Καλουΐα κρισπινίλλα ἦγον, ἐπόρθουν, ἐσύλων πανθ' ὅσα ἐνεδέχετο· ἐκεῖνος μὲν ἐν τῇ ῥώμῃ, αὕτη δὲ μετά τε τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου. τήν τε γὰρ φυλακὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τὴν περὶ ἐσθῆτα, καίπερ γυνὴ καὶ ἐπιφανὴς οὖσα, ἐπεπίστευτο. καὶ δι' αὐτῆς πάντες ἀπεδύοντο. *Seorsum autem, & Polycletus & Caluia Crispinilla omnia obuia agebant, ferebant, spoliabant. Ille in vrbe, hæc autem cum Nerone & cum Sabinâ (ita Sporum nominabant:) cuius custodia ei concredita fuerat, & simul vestis Procuratio: quanquam mulier esset, & quidem nobilis. Quo prætexto, omnes ab eâ exuebantur.* Vides ex eâ notâ, quid fœminæ Caluia hæc fuerit, & cur populo exosa.

CaluiaCrispinilla.

Pag. 441. Incauta scriptio.

Tantò antè traditum Vitellio imperium.] Maiora verba quàm pro re. Nam interuallum sanè, inter Vitellij Othonisque imperium, exiguum. Iurarunt enim Germanici exercitus in Vitellij nomen Kalendis Ianuariis: at postridie Idus Galba cæsus, & Princeps factus Otho. Ita pauci dies interfuerunt, & aut militum aut Taciti adsertio non vsquequaque cauta.

Et

Et stetit domus vtraque sub Othone.] Tu verò interpun-: *stetit domus vtraque. sub Othone incertum an metu.*

Omnésque versæ in Orientem prouinciæ.] Credo ger-anum esse. aliquot tamen libri, *omnésque versus rientem.* Pag. 442.

Partem se reip. fecerat.] Interpretor: miscuerat se, velut ipse inter curatores eius & administros. Ita suprà, hoc bro: *Non Senatus & eques modò, quîs aliqua pars & ra reip.*

Hispaliensibus & Emeritensibus familiarum adiectio-s.] Ita solent Romani coloniarum infrequentiæ subue-re, nouâ familiarum aliquot adiectione. Liuius lib. xIV. *Postulantibus à Senatu Aquiliensium Legatis, vt lonorum numerum augeret, mille & quingentæ familiæ Sc. scriptæ.* Pag. 443. Familiæ adiectæ colonis.

Lingonibus vniuersis ciuitatem Romanam.] Latet hîc nnino mendum. Primùm enim quis locus Lingonibus Galliæ ij sunt) inter Hispaniæ populos esse potest? Adde, uòd Lingones isti ipsi, primi & præcipui in Othonem ostes. Hi, qui Vitellium fouêre, hi, qui milites turbidis olloquiis ad bellum impulére; hi, qui etiamnunc Otho-s partes oppugnant viris, armis, equis. Vnde igitur iis æmium? Clarè aliena & falsa ea vox; & censeam Hi-aniæ aliquam gentem reponendam: Lusonas, an Illur-onas? an tale aliquod nomen, quod parùm vicinum ad-uc repperi corruptæ voci. *Nec scire fas est omnia*, ait Ly-cus. tu cogitabis. Lingones falsi. Alia gens quærenda.

Cognoscendi pudore.] Malim, *agnoscendi*.

Ibi sæuitiâ, hîc miseriâ vulnerum absumpti.] Mutilus ocus, & præsto legend. esse, *Ibi sæuitiâ hiemis, hîc mi-riâ vulnerum.* Pag. 444.

Cohortem septimam decimam coloniâ Hostiensi.] Scito am illic perpetuam stationem habuisse, ex decreto Clau-ij. Suetonius in Claud. cap. xxv. *Puteolis & Hostiæ sin-ulas cohortes, ad arcendos incendiorum casus collocauit.* Cohors Hostiæ.

Seuerissimum centurionum.] Vatic. *seuerissimos*. & Plu-rchus ἑκατοντάρχας δύο interfectos scribit. Noster tamen iam infrà de vno tantùm: *Vnus alterve perditus ac te-ulentus, centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet?* aque placeat magis hîc legi, & *Seuerissimum centurio-nem,* Seuerissimus, nomen viri.

nem, vt proprium nomen expreſſerit interfecti. aut certè in altero Taciti loco *centurionum ac tribuni* ſcribendum erit.

Pag. 446. *Vt multa per centuriones tribunóſque tantùm iuberi expediat.*] Liber Hiſpanus, *vt multa centuriones tribunóſque*, omiſsâ voculâ. Veriſſimè. Nam ea Othonis mens eſt, vt velit quædam imperia centurionibus tantùm tribuniſque indicari, non in milites ſpargi.

Pag. 447. Quiddam Homericum. *Si Vitellio & ſatellitibus eius.*] Hæc ipſa mouendi ratio ab hoſtium affectu & voto, vſurpata decenter Homero, Iliad. *α*.

* Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες,
Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ,
Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν.

* *Certè videbit Priamus, Priami quoque proles, Atque alij Troës gaudebũt gaudia magna, Hæc inter vos ſi certamina turpia noſſent.*

Et cur non ab illo vberi eloquentiæ & ſapientiæ fonte ſit hic riuus?

Et fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus.] Veriſſima gnome. quæ veteri Græcorum dicto firmatur apud Euſtathium: Θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐκ πολλοῦ κακὸς. *Confidens ante rem, plerumque ignauus.*

Modeſtia Fortitudini comes. Ariſtoteles etiam aptè, in Nicomachæis, lib. III. καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων κινδυνεύειν, ἐν αὐτοῖς δ' ἀφίστανται. οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δ' ἡσύχιοι. id eſt: *Temerarij quidem, prompti & volentes ſunt ante pericula periclitari; ſed in ipſis, deficiunt: at fortes, in rebus & factis acres, antè quietiſſimi.* Quem locum nihil abſurdum Tacitum adſpexiſſe & expreſſiſſe. Sed & Homerus Græcos ſemper quietos & tacitos facit ante pugnam: Iliad. *α*.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί.

Iliad. *δ*.

—— οἱ δ' ἄλλοι ἀκὴν ἴσαν (οὐδέ κε φαίης
Τόσσον λαὸν ἕπεσθαι ἔχοντ' ἐν στήθεσιν αὐδὴν)
Σιγῇ δειδιότες σημάντορας.

Non hercle illi quos cùm maximè Vitellius in nos ciet.] Locum ab aliis fœdè interpolatũ è Vaticano reſtitui, religiosè ſeruatâ eius ſcripturâ: niſi quòd *Audeant* feci, ex *Audiant.* Ne Germani quidem, inquit, illi barbari, quos nunc Vitellius in nos concitat, audeant ad pœnam ampliſſimum ordinem depoſcere: nedum vos Romana ſuboles,

bles. Non etiam ſpreuerim ſcribere cum Hiſpano cod.
uis cum maximè. id eſt, quîs comitatus maximè Vitel-
us in nos mouet.

Muta iſta & inania intercidere ac reparari promiſcuè
ſunt.] Budenſis codex, *promiſcua ſunt.* quod, Helle-
ſmo quodam, retineri poſſe adſentior Rhenano.

Non tamen quies vrbi redierat.] Lectionem hanc & Pag. 448.
ſtinctionem à libris priſcis non potui quin anteferrem
ılgatæ, aut coniecturis aliorum parùm firmis.

Militibus ſparſis per domos, occulte habitu.] Turbarunt
e verba, quæ iam capio. Significat enim milites in ple- Milites ſpe-
iâ aut pacatâ veſte, ſine gladiis, domos perluſtraſſe, ſer- culatorum
ıones excepiſſe aduerſus Principem aut ſtatum præſen- loco.
m. Arrianus eum morem mihi ſuggerit, Diſſertation.
picteti lib. IV. cap. vlt. οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ
προπετεῖς λαμβάνονται. παρακεκάθικέ σοι στρατιώτης ἐν σχή-
ματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγει τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ
ὥσπερ ἐνέχυρον παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως τὸ αὐτὸν τῆς λοιδο-
ρίας κατῆρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς. εἶτα δεθεὶς, ἀπάγῃ.
d eſt: *Hoc modo Romæ circumueniuntur à militibus iſti
roclinis lingua & effuſi. Adſedit miles tibi quiſpiam, ha-
itu priuati. is malè loqui de Cæſare incipit: tu tanquam
ignus fidei id arripiens quòd cœpit prior, ipſe quoque effu-
is quidquid ſentis. Deinde vinctus, abduceris.* Et hoc
ne præſertim milites, qui Frumentarij dicti. De quo Frumentarij.
liâs.

Atque eadem dicenti nota adulatio.] E Vatic. ita reſti-
uimus, voce vnâ additâ, & alterâ mutatâ. Difficilis, in-
uit, in Senatu rerum omnium modus. Taceres? ſilen-
ium pro contumaciâ eſſet. Diceres liberè & cenſeres?
uiſa libertas. Ad gratiam loquerêre? non faceres fidem:
uia priuatus nuper Otho, peritus harum artium, & iiſ-
em adulationibus exercitus.

Vires & robur exercitus.] A coniecturâ noſtrâ eſt. libri
nim omnes, *è prætorianis viris, vt robur exercitus.* pa-
ùm aptè.

In pace obſeruata, quæ nunc tantùm in metu audiuntur.] Pag. 449.
Quippe hoc ingenium vulgi, tunc conuerti ad religiones, Vulgus reli-
& monſtra obſeruare aut fingere. Claudianus appoſitè, gioſum & cre-
De bello Getico: dulum in metu.

Vtque

Vtque est ingenióque loquax, & plurima fingi
Permittens credique Timor: tunc somnia vulgò
Narrari, tunc monstra deûm, monitúsque sinistri.

Propiusque ad Tacitum:

Et si quod fortasse Quies neglexerat omen,
Addit cura nouis.

Tiber is non nisi præsagio inundat.

Cum præsenti exitio, etiam futuri pauor, subitâ inundatione Tiberis.] Is enim, vt ait Plinius, *vates quodammodo intellegitur ac monitor, auctu semper religiosus.*

Reliquos cæsorum ad pontem Miluium in numerum legionis composuerat.] Hispanus codex, *numero.* Romana editio, *numeros.* quod rectum hic est: intellegendíque numeri militares, de quibus iam prædixi.

Ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus.] Vox, *Inuitatus*, suspecta. quidam libri, *Imitatus.* Mihi Delius hic non fauet.

Marius Celsus, Annius Gallus rectores destinati.] Liber Couarruuiæ, *rectores constituti.* Vtrumque spurium: & sententia sine eo constat.

Pag. 450.

Tantùm pacis aduersa pertimuêre.] Fallor, aut hoc rectum: etsi à mente tantùm nostrâ, sine libris. Nam illi omnes voce auctiores, *aduersa reip. pertimuêre.* quam nos tamen superesse censemus, imò sententiam perdere.

Pag. 451.
Ancilia condita.

Religionem nondum conditorum ancilium.] Mitto te ad ea quæ scripsi olim lib. v. Antiq. Lection. cap. xvi. Quibus adtexi velim Ouidij locum libro iii. Fastorum:

Arma mouent pugnam: pugna est aliena maritis.
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.

Ij dies sacri & feriati.

quibus versibus vult Poëta ne coniugium quidem dextro pede adiri, cùm mota sunt ancilia sed cùm condita. Festus autem ostendit etiam alios aliquot dies fuisse, quibus Romani tenuerint se ab armis: *Præliares dies*, inquit, *quibus fas est hostem bello lacessere. erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere.*

Sed ex libidine seruitij, vt in familiis.] Veriùs clariusque distinxeris, *seruitij. Vt in familiis*, &c.

AD LIB. II.

HISTORIARVM.

Notæ.

QVOD *variè ortum, lætum reip. aut atrox.*] Non su- Pag. 452.
spicabar de mendo, absque Vaticano fuisset. cuius le-
ctio diuersa coegit me acriùs paullò intueri. Nam in eo, *vari aborte*, scriptum. Et hercules vulgata inepta & ex- Diuinatio in Tacito.
pressa. quid enim est, variè ortum esse imperium Vespa-
siani? Imò vnus & certus illius ortus. Scribo ex vestigiis
iis priscis, *quod variâ sorte.* Atque ita est. imperium
Vespasianorum, felix reipub. & infelix, itemque ipsis
principibus fuit.

Conditorem templi regem Aëriam.] Libri scripti aut Pag. 453.
Arianum hunc nominant, aut *Venerianum.* Pro vulgatâ
lectione tamen Tacitus ipse in Annalibus est, lib. III. *Exin
Cypri tribus delubris. quorum vetustissimum Paphiæ Vene-
rem Aërias auctor, pòst filius eius Amathus, &c.* Ægyp- Aërias rex.
tum ipsam olim Aëriam dictam fuisse, Isidoro alibi tra-
ditum est & Agellio. Alciatus hîc mauult, *Vranium.*

Continuus orbis latiore initio.] Tyrius Maximus: *Venus
à Paphiis colitur, cuius simulacrum nulli rei magis assimi- Pag. 454.
le quàm albæ pyramidi.*

Ingens rerum fiducia accessit.] Subdolum glossema. &
credam Tacitum scripsisse, *ingens rerum accessit.*

Profligauerat bellum Iudaicum Vespasianus.] Paullò Profligare.
aliter Profligandi verbo vsus, quàm placuit Agellio lib.
xv. Noctium. qui in totâ eâ re vereor vt caliget. Ni ita est;
barbarè etiam locutus sit Augustus in Ancyrano lapide: Agellij assertio subruta.
COEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA. A.
PATRE. MEO. PERFECI. quod exemplum rigidè
& ex diametro cum Agellij notâ pugnat.

Mucianus.] Ita vbique præpotentis huius hominis no-
men scripsi. Græci suadent, qui Μυκιανὸν appellant: & Mucianus.
lapides, in quibus C. media, non T. semper sculptum. vt
illo Romæ: L. ANNIO. FABIANO. M. NONIO.
MVCIANO.

MVCIANO. COS. Multa etiam huius mentio in Plinio, qui Licinium ei nomen addit, & titulum ferè ter consulis, lib. XII. *Licinius Mucianus ter* COS. *& nuper Lyciæ prouinciæ legatus.* Libro XXXII. de ostrearum præstantiâ: *Dicemus*, inquit, *alienâ linguâ, quæque peritissima huius Censura in nostro æuo fuit. Sunt ergo Muciani verba quæ subiiciam.* Et sæpe aliâs: ostenditque doctum & amœni ingenij fuisse, sed mollem, fractum, & alterum velut Mæcenatem.

Quid viri fuerit;

Et inexpertus belli labor.] Redundare vox, *labor*, videtur, & inculcata huc è priore versu. Legam, *& inexpertis belli.* Ita suprà: *pacis artibus, belli inexpertus.*

Pag. 455.

Inde continua Ægyptus, duæque legiones.] Paullò aliter hoc olim. Nam C. Cæsar, Ægypto deuictâ, tres in eâ legiones reliquit. Auctor Sueton. in Iul. cap. LXXVI. Augustus eum numerum retinuit, imò & Tiberius: sub quo Strabo sanè vixit, & hæc scripsit lib. XVII. Ἐστὶ δ᾽ (in Ægypto) τρία τάγματα, ὧν τὸ ἓν κατὰ τὴν πόλιν ἵδρυται, τ᾽ ἄλλα δ᾽ ἐν τῇ χώρᾳ. *Sunt tres Legiones: quarum vna in vrbe agit, reliquæ in ipsâ regione.* Sed Tiberius tamen non in longum. Anno enim Imperij eius nono, Tacitus clarè duas saltem legiones Ægypto adtribuit: vti & hîc. Libro IV. *Cetera Africa per duas legiones, parique numero Ægyptus.* Obserua ergo obiter, paullò certius de Strabonis scriptione, quam vides eum desiisse ante hunc nonum Tiberiani imperij annum. Addo, Egesippum etiam de duabus hîc legionibus assentiri Tacito, libro IV. *Esse etiam illîc duos ordines militarium virorum, quos sibi adiungere Vespasianus properauit.*

Pag. 456. Quot legiones AEpypto? Tres à Cæsare.

Tiberius vnã detraxit.

Strabonis scriptio, in quod tẽpus.

Seclusum tutúmque ipsum mare.] Vatic. & Romana editio, *secundum tutúmque.* quod approbo.

Cùm in victores victósque numquam solida fides coalesceret.] Rodolphus & prisca item editio, *cum victoribus victos numquam solidâ fide coalescere*, & placet magis.

Vespasianus Mucianúsque nuper, ceteri olim mixtis consiliis.] Locus subobscuræ sententiæ, imò incertæ. Qui enim illi ceteri? non certè milites aut ciues olim miscuisse consilia potuêre de imperio hoc nouo. Rodolphus legisse dicitur, *nuper Titi operâ mixtis consiliis;* sententiâ nihil aberrante: vereor tamen vt propriâ quadam lectione non à libris

Corruptus locus.

libris. Duæ quidem eæ voces, *ceteri olim*, iacent in ...endo: nec à me alleuantur. Veteres editiones, *cete... ...um olim.*

Scithinum insulam detrusus.] Farnes. *Cynthum*. Vatic. ...*chithinum*. Vera lectio, *Cythnum*. quæ insula iuxta At... ...cam sub Eubœâ. Plinio nominatur lib. IV. & Ptolemæo ...icitur Κύθνος. Philoni etiam in Flaccum sic dicitur, & ...uxta Ceam collocatur. In Zonarâ non rectè scriptum si... ...e versum, hunc falsum Neronem in traiectu Cydni am... ...is interfectum: decepitque eum adfinitas hæc vocum. Cythnus insula.

Veterani è pratorio.] Superesse videantur hæ voces. Præ... ...isit enim iam nunc de prætoriis omnibus cohortibus: ...ui igitur isti ampliùs è prætorio? Sed non supersunt. ...istinguit enim à cohortibus, Veteranos. rectè. quia ex... ...uctoratos intellegit, & qui post sedecim stipendia habe... ...antur sub vexillo, non aliter quàm legionarij, de quibus ...cripsi satis ad I. Annal. Atqui hi nec in legionibus vltrà ...ensebantur, nec illi in cohortibus. Pag. 458. Veteranì è Prætorio.

Quibus tentandis, aggrediendaque prouincia.] Farne... ...iana hæc scriptura est: quam verissimam censeo. Duplex ...nim mandatum Othoniani duces habuerunt; tentanda... ...um Alpium, & Prouinciæ inuadendæ, quæ ad Vitel... ...um defecerat. Suprà lib. I. *Narbonensem Galliam aggre... ...i statuit, classe validâ & partibus fidâ.* Infrà: *imminere ...rouinciæ Narbonēsi in verba Vitellij adacta classem Otho... ...is, trepidi nuntij attulêre.* Vulgata lectio valdè turbat: ...*uibus tentandis aggrediendisque, prouincia Narbonensi: &c*: tamquam tres hi duces Prouinciæ impositi. & mage ...aiores tenebras offundit etiam Maurus. Pag. 459.

Non Italia adiri nec loca sedésque patria.] Nihil ego hîc ...isi germanum video. Sudant tamen in mutando Rhe... ...anus pariter & Vertranius.

Municipium Albium Intemelium.] Ita quidem è Stra... ...bone scripseris libro IV. τῶν δ' ἐν Λιγύων, inquit, τῶν μὲν ὄντων Ἰγ... ...γαύνων, τῶν δὲ Ἰντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ ...θαλάττῃ, τὴν μὲν ὀνομάζεσθαι Ἄλβιον Ἰντεμέλιον, οἷον Ἄλπιον, ...τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον, Ἀλβίγγαυνον. id est: *Cùm du... ...lices sint Ligures, Intemelij & Ingauni; iure eorum ad ...mare coloniæ, altera Albium Intemelium dicta, quasi ...Alpium, altera paullò contractiùs, Albingaunum.* Nec ali... Albintemelium.

ter in Plinio. Quin tamen etiam concisè Albintemelium dicta fuerit, haud pertinaciter eo negatum.

Nec vllis deinde tortoribus aut morte.] Regius codex, *temporibus*. ex quo Rhenanus, *terroribus*.

Pag. 462. Vestricius Spurinna.

Spurinnæ.] Vestricius est Spurinna, egregius dux, & qui ad Taciti medium æuum vixit. Plinij Secundi de eo epistola capienda est, lib. II. *Heri à Senatu Vestricio principe auctore, Spurinnæ triumphalis statua decreta est.* quem locum tamen emacula: *Vestricio Spurinnæ, Principe auctore, triumphalis statua decreta.* Malè enim traiecta verba.

Tum vetustissimus quisq. castigare credulitatem suam.] Vulgata antè lectio, *tum mœstissimus quisque*. ex quo Rhenanus illud *vetustissimus* extudit: ego malim *modestissimus*.

Inuidum naturâ vulgus.

Insito mortalibus naturâ, recentem aliorum felicitatem ægris oculis introspicere.] Verè hic morbus in nostris animis: nec nesciuit Æmilius Probus, siue Nepos, in Timotheo: *Est hoc commune vitium*, inquit, *magnis liberísque ciuitatibus, vt inuidia gloriæ comes sit: & libenter de his detrahant, quos emergere videant altiùs: neque animo æquo pauperes alienam opulentum intueantur fortunam.*

Pag. 464.

Et Cæcina famâ & pudore cœptæ temerè oppugnationis.] Lego, *fame*. Duplex enim caussa abscessus, Fames & Pudor irriti cœpti.

Pag. 465.

Omnia quæcumque facta.] Malo, *omnia à quocumque*. Rodolphus audacior, qui legit, *omnia ducum facta*.

Bedriacum.

Bedriaci.] Vicus paruus, sed duabus Romanis cladibus insignis, nec indignior cuius verum nomen norimus quàm Cannæ aut Philippi. Vulgò *Bebriacum* appellant. atque ita Iuuenalis libri,

Bebriaci in campo spolium adfectare Palati.

At sincerus ille Vatic. *Bedriacum*, semper. quomodo & in Clariss. Sambuci scripto codice exstare cognoui, cùm strictim eum Viennæ vidissem. In vetustis Suetonij libris, *Betriacum*, dicitur: sicut & in Plutarcho, Βητριακὸν, πολίχνη πλησίον Κρεμώνης. Iuuenalis interpres quàm nugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit! in Sat. III. *Othonem*, inquit, *bello ciuili Vitellius vicit apud Bebriacum Campaniæ.* Atqui noster clarè: *Inter Cremonam Veronámque*

námque situs est is vicus. & ipse Scholiastes mox fatetur. Corrupta ea verba igitur, & scripsit: *apud Bedriaci campum.* Manifestò enim allusit Iuuenalis sui versum, *Bedriaci campo spolium affectare Palati.* Quod autem adtexitur: *Horum bellum Cornelius scripsit & Pompeius Planta, qui ait Bebriacum Vicum esse a Cremonâ vicensimo lapide.* Sanè Cornelium hunc nostrum intellegit: Pompeius ille quis sit, nondum repperi. Scholiastes correctus. Tacitũ is nominat.

Locus Castorum vocatur.] Rectè, non *castrorum.* Suetonius eumpse locum, *ad Castoris* dixit: Orosius lib. VII. *circa locum quem Castores vocant.*

Dextrâ fronte, prima legio incessit.] Quæ hîc frons dextra? haud satis capio, & rescribo: *Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes obtinuêre dextrâ. A fronte, prima legio incessit.* Pag. 466.

A lateribus cohortes legionum.] Nihil ambigimus quin Tacitus scripserit, *à lateribus cohortes, legio aduersâ fronte.* Ita superior aciei dispositio postulat: & ad circumueniendum hostes, inuasionem tripertitam esse oportuit.

Silentio, patientiâ, postremò precibus.] Malim, *silentio, pœnitentiâ.* Pag. 468.

Paucos incusauit.] Lego, *paucis.* ad breuitatem enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant. & sanè omnes in hac culpâ, nec excerpi pauci potuêre.

Fœdum & maculosum.] Valet in omne animi vitium & labem Maculosi vox: tamen vereor vt hîc propriè in ignauiam ac timorem. Ex antithesi quæ sequitur, suspicêris: & magis ex hoc Ammiani loco, libro XXX. *Arguebat hic idem Princeps* (Valentinianus) *timidos sæpiùs, Maculosos tales appellans & sordidos.* Pag. 469. Maculosi noua significatio.

Suetonius Paullinus dignum famâ suâ ratus.] Et hîc & alibi effusè laudat hunc Suetonium, *vetustissimum consularium,* vt infrà vocat, & non vnâ militiâ clarum. Præfuit Britanniæ, vt habes Annali XIV. & in Agricolâ: sed & in Africâ bellum gessit, è Plinio lib. V. *Suetonius,* inquit, *Paullinus quem consulem vidimus, primus Romanorum ducum transgressus Atlantem,* &c: Vbi autem mens siue iudicium fuit viro magno & celebri, qui in Variis suis nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonij nostri Tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonij Suetonius Paullinus. Mureti super hoc viro παϱόϱαμα.

Othone: *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiadecimæ legionis tribunus angusticlauius.* Et liber, inquit, qui tineas & cariem senserat, habet, *Linus.* Omni-
» no autem legendum Paulinus. Testem in eam rem lau-
» dabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen neque virtu-
» tem tacitam esse siuit. eius enim sæpe & in Annalibus &
» in Agricolæ vitâ honorificam mentionem facit. Hæc ille. Quid dicam? Non insector te vir elegantissime. sed bonâ fide hæc scribis? Erras nimis. Suetonius ille Lenis, Tribunus fuit: noster belli dux. Ille angusticlauius, id est, nondum Senator, sed inter equites: iste, Consularis. nec tenue vsquam vestigium confusionis eius, quam facis. Hoc mihi in transcursu monitum, non vt carpam (Fidem testor:) sed vt claro sub exemplo doceam quàm fallax hæc Critica, & ignoscendum etiam nobis esse, si labimur interdum in procliui istâ viâ.

Pag. 470. Tumere, & tumor rerũ. *Quoniam Galliæ tumeant, & deserere.*] Copulam aptè inserui, ex Vatic. Tumere autem eleganti metaphorâ dicuntur, quæ eruptura videntur. vsurpauit Cicero bis in Epistolis ad Atticum.

Paucis diebus quartam decimam legionem.] Hæc restitui, in vulgatis quà à verbis quâ ab interpunctis mendosa.

Pag. 471. Egesippus emendatus. *Brixellum concederet.*] Ita factum, ibique se occidit. Elue mendam igitur quæ in Egesippo (scriptore mihi quidem haud spernendo) libro IV. cap. XXIV. *Cùm Otho comperisset Valenti ac Cæcinæ, Vitellij comitibus, victoriam cessisse, Brixiæ positus, voluntariâ morte eripuit se ludibrio.* Facito *Brixelli.*

Pag. 473. *Promoueri ad quartum à Bedriaco castra placuit.*] E Plutarcho scriberes, *ad sextum.* Nam ille quinquaginta stadia numerat. Sed & paullò pòst vbi noster XVI. milliaria numerat, Græci eiusdem computatione XII. saltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem.

Plutarchi & Taciti multa simillima. *Adeò imperitè.*] Totum hunc locum verbatim Plutarchus expressit, vt pleraque alia: etsi haud multùm ætate nostro inferior.

Confluentes Padi & Adduæ fluminum.] In Vatic. locus hic in liturâ, sic tamen vt apertè esset eruere scriptum antiquitus, *Padi & Agele*: alienâ deinde manu factum, *Adduæ.*

Addua. Sed Agela ignotum mihi flumen, & censeam vulgatam esse veram. De Adduâ, Plinius lib. II. Strabo II. itemque Sidonius: *Vidimus vluosum Lambrum, caeruleum Adduam, velocem Athesim, pigrum Mincium.* Addua fluuius.

Aderat citus equo Numida.] Quis hic Numida? num inter auxilia Othonis ea gens: minimè, sed inter obsequia. Ne fugiat enim te latens hîc ex antiquo mos: quo receptum, vt viris lautioribus ditioribusque Afri aut Numidæ equites essent, ad iter. Præcurrebant illi, & agmen ducebant heri sequentis. Seneca epist. LXXXVIII. *O quàm cuperem Catoni nunc occurrere aliquem ex his trossulis in viâ diuitibus, cursores & Numidas & multum ante se pulueris agentem!* Idem expressiùs epist. CXXIV. *Omnes hic iam peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen cursorum antecedat.* Martialis: Numida alio intellectu. Mos Romanus in antecursoribus:

Cùm cathedralitios portet tibi rheda ministros,
Et Libys in longo puluere sudet eques.

De tali igitur hîc capies: quando & principibus illi in vsu. ex Martiali, in aduentum Domitiani: Quidem & Imperatoribus.

Quando eques & picti tunicâ Nilotide Mauri
Ibitis? & populi vox erit vna, Venit?

Nec Suetonium aliter interpretemur (viderat sagacissimus Turnebus) in Nerone cap. XXX. *Iter fecisse traditur phaleratâ cum Mazacum turbâ atque cursorum.* Nam Mazaces, Afri.

Otho rem in discrimen mitti iubebat, ager morâ & spei impatiens.] Talis in Homerico illo Hectore affectus: Homeri locus similis.

Βέλτερον αὖτ' ἔριδι ξυνελαυνέμεν. ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέρῳ κεν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ.

Accurrentium, clamantium.] Farnes. & priscæ editiones, *accurentium, volantium*; Vatic. *vomantium*. vt omnino aliud hîc verbi fuerit, mihi adhuc irreperti. Nā quod Palmerium, *bouinantium*, audio scribere: non placet. Pag. 475.

Corporibus & vmbonibus niti.] Vocem, *niti*, ex Farnes. & Vatic. addidi: & verò abesse sine sententiæ incommodo non potest.

Cui cognomen Rapaci.] Non absre arbitror, quoniam cognomina legionum sæpe Tacitus commemorat, veterem à me lapidem proponi, in quo ea ordine desculpta. Conspicitur autē Romæ in Capitolio, formâ columellæ:

NOMINA. LEG.

Tabula, & numerus legionum.

II. AVGVSTA.	II. ADIVTRIX.	IIII. SCYTHICA.
VI. VICTRIX.	IIII. FLAVIA.	XVI. FLAVIA
XX. VICTRIX.	VII. CLAVDIA.	VI. FERRATENSIS.
VIII. AVGVSTA.	I. ITALICA.	X. FRETENSIS.
XXII. PRIMIGENIA.	V. MACEDONICA.	III. CYRENENSIS.
I. MINERVIA.	XI. CLAVDIA.	II. TRAIANA.
XXX. VLPIA.	XIII. GEMINA.	III. AVGVSTA.
I. ADIVTRIX.	XII. FVLMINATRIX.	VII. GEMINA.
X. GEMINA.	XV. APOLLINEA.	II. ITALICA.
XIIII. GEMINA.	III. GALLICANA.	III. PARTHICA.
I. PARTHICA.	II. PARTHICA.	

Velim Dionis recensum legionum, qui est libro LV. cum hoc lapide conferri. à quo adiuti interpretes, paullò feliciùs sanè eum vèrtissent.

Stratis vnaetuicesimanorum principiis. Aliquot libri, *principibus*, placet.

Pag. 476. *Suetonius Paullinus & Licinius Proculus castra vitauêre.*] Farnes. *castra petiuêre.* falsò. Nam Plutarchus apertè: τῶν δὲ στρατηγῶν οὔτε Πρόκλος οὔτε Παυλῖνος συνεισελθεῖν ἐτόλμησαν, ἀλλ᾽ ἐξέκλιναν φοβούμενοι τοὺς στρατιώτας.

Pag. 477. *Apud duces Vitellianos dubitatum.*] Imò verò, *non dubitatum.* idque res & Plutarchus suadere videntur.

Plotius Firmus. *Plotio Firmo, is pratorij præfectus.*] Duo Præfecti prætorio sub Othone, Licinius Proculus & Plotius Firmus. Tacitus lib. I. *Pratorij Præfectos sibiipsi legêre, Plotium Firmum è manipularibus quondam, & Licinium Proculum.* Nec alios vsquam nominat. Vt iure mirer in hac Othonis morte Plutarchum commemorare Pollionem prætorij Præfectum. Quod vix est vt sit sine mendo. Verba eius: οἱ δὲ στρατιῶται, Πολλίωνος τοῦ ἑτέρου τῶν ἐπάρχων, ὀμνύειν εὐθὺς εἰς τὸν Οὐιτέλλιον κελεύσαντος, &c. malimque Πλωτίου. nisi huic Plotio etiam Pollionis cognomen: quod vnum dici superest.

Dubitatū de Plutarchi scripturâ.

Maiore animo tolerari aduersa, quàm relinqui.] Hæc illa sunt, quibus iugulare Stoïcos nostros aduersa omnis manus solet: pro quibus scutum habeo equidem, quod opponam, nisi Religio me vetet. In hanc mentem igitur & Lucanus:

In Stoïcos quæ torquentur.

—— *fortissimus ille est,*

Qui

Qui promptus metuenda pati, si cominus instent,
Et differre potest.

Illa virgo apud egregium vatem (intellego qui Thebaida scripsit:)

—— non est, vt putas, virtus, pater,
Timere vitam: sed malis ingentibus
Obstare, nec se vertere, ac retrò dare.

Cæsar lib. VII. *Animi est ista mollities, non virtus, inopiam paullisper ferre non posse. Qui se morti vltrò offerant faciliùs reperiuntur, quàm qui dolorem patienter ferant.* Q. Curtius: *Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm odisse vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem sui compelluntur ignaui.* Biberunt omnes è paterâ Aristotelis, cuius hoc scitum in Ethicis: τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. Heu, taceo. Sumpta ab Aristotele.

Fortes & strenuos etiam contra fortunam insistere spei.] Itaque Florus, libro IV. cap. VIII. *Magnæ indolis signum est, sperare semper.* Spes in altâ indole.

Temperare felicitati.] Vocem eam Felicitatis reperio in libris meis omnibus: quam eiecit Rhenanus, sententiâ non volente. Pag. 478.

Saluium Cocceianum fratris filium.] Melius ita, quàm *Cocceium*, quod Plutarchus præfert. Nam & Tranquillus ita appellat, in Domit. cap. X. vbi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris solùm filium, sed ipsum hîc fratrem præsentem facere videtur: contra Taciti & Plutarchi narrationem apertè. Nam ille in castra euaserat è pugnâ, seque cum aliis dedidit. Suetonij tamen verba, cap. X. *Fratrem igitur, fratrisque filium, & singulos amicorum cohortatus.* quæ profectò non vera, si verus Tacitus. Pag. 479. Suetonij alia traditio.

Neu patruum sibi Othonem fuisse aut obliuisceretur vmquam, aut nimium meminisset.] Totidem pæne verbis Plutarchus: μήτε ἐπιλαθέσθαι παντάπασι, μήτε ἄγαν μνημονεύειν, ὅτι Καίσαρα θεῖον ἔχει. Non audiemus Beatum, qui verbum, *nimium*, auctore Budensi codice delet, & vnà sententiæ acumen. Totum id enim in eo. sicut & in Plinij loco fuerat, epist. XIV. lib. III. quem deprauarunt: *Largius Macedo, superbus alioqui & sæuus domi-* Rhenani iudicium reiectum.

nus, & qui seruisse patrem suum parum imò minimum meminisset. Tu scribe, *nimium meminisset.*

Vesperare. *Vesperascente die.*] Farnesiano est, *vesperante.* quod verum arbitramur. Agellius: *Vbi iam vesperauerat.*

Allatis pugionibus.] Vocem addunt aliquot libri, *pugionibus duobus.* atque ita Plutarchus: δυοῖν ὄντων αὐτῷ ξιφῶν.

Pag. 480. Suetonij melior lectio. *Maternum genus impar.*] Quomodo? si splendidissima ea femina fuit, Suetonio testante? Scribit enim de patre Othonis: *Ex Albiâ Terentiâ splendidissimâ feminâ duos tulit filios.* Sed melior ibi scriptura, *splendidâ feminâ*: quam ex opt. libro Torrentius adnotauit. idque non aliud quàm ordinem equestrem propriè notat.

Pag. 481. *Societate culpæ tutior.*] Puto, *tutiores.*

Rursus consiliaturi.] Non muto. Horatius eo verbo vsus, *Gratum elocuta consiliantibus Iunone diuis.* & alij.

Pag. 482. Diplomata. *Diplomata Othonis.*] Abundè, si deo ita visum, in Commentariis. nunc Suetonij locum παρέργως emendemus, Calig. cap. XXXVIII. *Prolata diuorum Iulij & Augusti diplomata, vt vetera & obsoleta deflebat.* Cur deflebat? aut quî id conuenit? vidi qui *delebat*, vellet. Ego, *deflabat*, vel *difflabat*, verum contendo. non enim alio gestu meliùs expresseris superbum habitum illum contemnentis & respuentis. Eaque difflatio etiam in nostris hodie moribus, vbi eleuamus quid aut aspernamur.

Tranquillus correctus.

Gratior Cæcinæ modestia fuit, quòd non scripsisset.] Quid ita? quia inualuerat iam illo æuo, vt publicè nemo, id est ad Consules aut Senatum scriberet, præter Principem: alij autem omnes, ad istum. Itaque superbè se gessisse Valens visus, qui id fecit: modestè Cæcina, qui omisit. Tale illud lib. IV. Histor. de Muciano: *Miserat & epistolas ad Senatum, quæ materiem sermonibus præbuere. Si enim priuatus esset, cur publicè loqueretur?*

Ad Principem præsidum litteræ.

Pag. 483. *Tantum peditum equitúmque, vis damnáque & iniuriæ.*] Si attendis, haud difficulter mecum fatebere, illud, *tantum*, à glossographo esse, legesque: *peditum equitúmque vis, damnáque,* &c: Vis pro multitudine & copiâ, tritum.

Pag. 484. *Nihil Vitellio anquirente.*] Meritò id verbum reposui, cùm

cùm in manuſſ. repperiſſem, *acquirente*. Anquiro enim pro Inquiro ſiue potiùs valdè quæro, veteri & probâ notâ ſignatum verbum eſt, Ciceroni, Varroni, aliiſque crebrò vſurpatum, crebrò corruptum. Anquire.

Sed creditum famâ.] Rectúmne? an ſcribendum, *deditum famæ*? Pag. 485.

Longum interfectori viſum.] Hic ordo verborum in meis libris: & ſententia liquet. Alij traiiciunt: quid niſi libidine quadam omnia mutandi? Pag. 486.

Miſſus eſt in locum eius Vectius Bolanus. E præſentibus angebat Vitellium.] Diſtingui malim, *Bolanus è præſentibus. Angebat*, &c: vt ſignificet Bolanum è comitatu principis in Britanniam miſſum. Pag. 487.

Apud victores orta ſeditio.] Vix tandem emerſi me ex hac ſalebrâ, & vidi errorem. Tranſpoſiti enim per neglegentiam verſus ſunt, iique in hunc ordinem cogendi: *Et quidem partes modeſtè diſtraxerat, niſi numerus cæſorum inuidiam bello auxiſſet. Apud victores orta ſeditio, ludicro initio. Diſcubuerat Vitellius*, &c: Si tamen locus integer eſt, de quo ambigo. Scripſi *diſtraxerat*, non, *diſtinxerat*: ex Vatic. & videtur ad ſententiam aptius, quia intellegit Vitellium ſatis clementer & modeſtè legiones aduerſæ partis diſparaſſe, & per varias prouincias diſtraxiſſe, ne coirent. Pag. 488.

Miles intentus aut licentior.] Anteà, *licentioſus*, legebatur: quod ſanè eligam præ iſto quod ſuppoſuit Rhenanus.

Per laſciuiam & certamen luctandi accenſis.] Verius, *ad certamen.*

Inter inania belli.] An non *immania*? In quo ipſo verbo error inueterauit Ciceronis libris De Legibus: *Tum ebur ex inani corpore extractum*: cùm manifeſtò legend. *immani*. Quidam tamen hîc libri, *munia belli*. Pag. 489. Immania belli.

Pars viæ, quam Cremonenſes lauro roſiſque conſtrauerant, exſtructis altaribus, cæſiſque victimis, regium in morem.] Aræ iſtæ & Victimæ, Vitellij Genio & Victoriæ. Fœda, ſed vetus adulatio: quam in aduentu Regum aut Principum vſurparunt Græci Latinique. Iuſtinus libro XXIV. *Arſinoë prægreſſa virum, feſtum diem vrbi indicit, domos, templa, ceteráque omnia exornari iubet:* Aræ in aduentu Principum.

ARAS *vbique* HOSTIASQVE *disponi.* Valerius lib. IX. de Luxuriâ: *Quid sibi voluit princeps suorum temporum Metellus Pius, cùm in Hispaniâ* ADVENTVS *suos ab hospitibus* ARIS *&* THVRE *excipi patiebatur?* Factum & Cæsari è Galliâ reduci. Hirtius libro VIII. *Multitudo obuiam procedebat:* HOSTIÆ *omnibus locis immolabantur: tricliniis stratis fora templáque occupabantur.* Et passim deinde Principibus. In Caligulâ Sueton. cap. XIII. *Inter* ALTARIA *&* VICTIMAS, *ardentésque tedas, densissimo & latissimo obuiorum agmine incessit.* In Galbâ idem cap. XVIII. *Cùm per omne iter, dextrâ sinistrâque* VICTIMÆ *opidatim caderentur.* Plinius Panegyrico, de aduentu Traiani: *Vt plena* ALTARIBVS; *augusta* VICTIMIS *cuncta!* Alius Panegyristes ad Maximianum: *Totámque hanc vrbem repentinâ tuâ in hostes eruptione solicitam, lætitiâ & exultatione, &* ARIS *flagrantibus, &* SACRIFICIIS *&* ODORIBVS *accensis numini tuo, implesti.*

Pag. 490. *Dissimulatus M. Macri tamquam Othonianarum partium ducis.*] Scribendum videtur *Martij Macri.* Nam ita eum suprà crebrò nominat, qui Præfectus gladiatoribus fuit.

Pag. 494. *Nec mihi maior in tuâ vigilantiâ, parcimoniâ, sapientiâ fiducia est.*] Ambigo de voce parcimoniæ. Conuenit in Vespasianum, scio: quem sordidum auarumque omnes faciunt, non solùm parcum. sed cur inter principes & illustres virtutes hanc domesticam priuatamque nominet? aut cur in eâ fiduciam boni euentus collocet? Non digna videtur, quæ ad Imperium adiuuet, aut ad id gradum struat. Itaque reponendum fortasse, *acrimoniâ,* etsi pono id, non firmo.

Suspecta vox in Tacito.

Nam qui deliberant, desciuerunt.] Acutè & verè dictum. Fidem enim iam fregit, qui deliberat an seruet. Plutarchus exprimere in Galbâ voluit (magni fecit ille vir hunc nostrum, & quanquam æuo compar, multa verbatim ex hac historiâ conuertit.) vbi Vinnium facit Galbam excitare & alloqui: ὦ Γάλβα, τίνα τρόπον βουλεύεσθαι; τὸ γὰρ ζητεῖν Νέρωνι εἰ πιστοὶ μένομεν, ἤδη μενόντων ἐστί. Vocula negans excidit, & legendum ἤδη οὐ μενόντων. Verto: *O Galba, quomodò deliberas? Nam quærere an Neroni*

Plutarchus Tacitũ amauit.

ni fidi maneamus, iam non manentium est.

Nec simulacrum deo aut templum, ara tantùm & reverentia.] Parissimum illud, quod de Herculeo fano ad [G]ades tradit Silius, lib. III.

Sed nulla effigies, simulacráque nota deorum: Silij dictum simile.
Maiestate locum & sacro impleuêre timore.

Is primus Principatus dies in posterum celebratus.] [D]ies ille, Natalis imperij decorè dictus. Spartianus Ha[dr]iano: *Tertio Iduum earumdem Natalem imperij statuit [ce]lebrandum.* Pag. 495. Natalis imperij.

Quinto Nonas Iulias.] Suetonio scriptum, *quinto [Ka]lus.* sed eum ad exemplar Taciti emendandum videri [n]on vanè pronuntiat clarissimus Torrentius.

Non paratâ cognitione.] Cui rei hîc cognitio? quam [v]ocem Taciti mens planissimè spernit. Emendo verò, *[n]on paratu ac concione.*

In ipso nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis [n]ouum fuit.] Ita decuit per se magnum animum, non [a]ttolli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, & hîc [a]ptum:

Frons priuata manet. non se meruisse fatetur,
Qui creuisse putat.

[A]ttamen non leuiter innouauit Vespasianus, si vera quæ [S]ulpicius Seuerus scribit lib. II. Sac. Histor. *Vespasianus [c]ùm Hierosolymam obsideret, sumit imperium: &, vt mos [es]t, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator con[s]alutatus, Titum filium Cæsarem facit.* Sed palàm illa [f]alsa. Nec mos eius æui diadema tulit, nec Flauius per [o]mnium vsurpauit. Falsa scriptio Seueri.

Militariter locutus.] Rectissimè. atque ita libri. Significat orationem eius castrensem horridamque fuisse, non [c]ultam forensi aut vrbano more. Qui, *militariter lautus,* [c]astigant: ineptiunt.

Antiochensium theatrum, vbi illis consultare mos est.] Qui mos scilicet plerisque Græcorum, & qui oriundi a [G]ræcis. Frontinus III. Stratag. cap. II. *Alcibiades in [t]heatro disseruit, vbi ex more Græcorum locus consultationi præbebatur.* Iustinus lib. XXII. *Agathocles velut [r]eip. statum formaturus, populum in theatrum ad concio[n]em vocari iubet.* Inde illud Satyrici, de principe oratore: Græcis Theatrum pro Curia.

tore: —— *& pleni moderantem frena theatri.* Meminit eiusce ritus Cicero pro Flacco, & alij.

Pag. 496. *In modum penatium diligebantur.*] Id est, amabant vetera & nota castra, iuxtà ac suas ædes. Clarum, nec monitione dignũ: nisi correctores, *dirigebantur*, maluissent.

Antiochus vetustis opibus ingens.] Adtextam censeo vocem, *ingens*: certè obnubilat sententiam & phrasem, quæ aliàs Tacito crebra.

Mox, per occultos suorum nuntios excîtus ab vrbe Agrippa.] Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? ex Egesippo disce, libro IV. cap. XXI. *Sententiam noui Principis de bello Iudæorum sciscitari, Vespasiano consilium fuit: misitq́; Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit: Agrippa Romam contendit, vt apud nouum Principem locaret gratiam.* (Agrippa Romæ.)

Nondum additis Cappadociæ legionibus.] Vespasianus ipse addidit. Vide Tranquillum, cap. VIII. in Vespas.

Pag. 497. *Classem è Ponto Byzantium adigi iusserat.*] Intellege classem, quæ Romanis etiam illìc ordinaria, ad tuendam Ponti oram. Quanta ea fuit? hauries è solo Egesippo, libro II. in oratione (cui pulchra placent, eam legat) Agrippæ: *Mæotia regna Bosporaníque omnes Romano subiiciantur imperio, & illud antè innauigabile pelagus quadraginta naues ad pacem exercent.* (Classis in Ponto.)

Ad obtinendas iniquitates.] Phrasis insolens, & mihi suspecta. locum etiam totum vitij arguit, quòd statim Romanus codex præfert, *haud perinde obstinante.*

Pag. 498. *Aquileiam iam progressæ, proturbatis qui de Othone nuntiabant.*] Hiulca hæc, transposita, & cum defectu. Rem ordinemq́ue vide: fateberis. veritatem: multo magis. Nam è Suetonio clarum, non ipsas tres legiones (vt hæc narratio suggerit) Aquileiam progressas, sed dumtaxat bina è ternis legionibus millia. Verba eius Vespas. cap. VI. *Mæsici exercitus bina è tribus legionibus millia, missa auxilio Othoni*, &c. vbi hæc eadem, sed fideliùs relata. Quin totum hoc exordium auspiciumq́ue belli pro Vespasiano, confusè & hoc & sequenti libro traditum. Dicam in loco. (Defectus & confusio in hac historiâ.)

Vi præcipuâ Primi Antonij.] Egesippi super hoc nobili duce errorem non celo: siue errores potiùs. Is enim lib. IV.

cap. XXIX.

ap. XXIX. facit eum *Præfectum tertiò ordini militari:* id est, legioni tertiæ. Atqui Septimæ præponit eum statim noster. Item in Mysiâ eum collocat: noster clarè in Pannoniâ. Quis autem præponderare fidem Cornelianam nesciat?

Titus Flauianus.] Malui quàm, *Fabianus*. Farnesianum codicem audio, & Tacitum ipsum qui non aliter sequenti libro appellat. Pag. 499.

Pompeius Sullanus.] Imò *Siluanus*. Ita enim libro proximo: *Sex milia Dalmatarum ducebat Pompeius Siluanus, consularis senex.*

Præposuerat prætorianis P. Sabinum ac præfectura cohortis Iulium Priscum.] Alij, *ad præfecturam cohortis*. Corrupta omnia. quæ enim hæc Præfectura cohortis cogitari appositè potest? Mihi ex sententiâ & historiâ placet scribi: *Præposuerat prætorianis P. Sabinum à Præfecturâ vrbis, & Iulium Priscum, tum centurionem.* Siue etiam: *e Præfectura vrbis.* Sanè hic Sabinus qui Principi Vespasiano frater, vtrumque munus tenuit sub Vitellio. & de Præfecturâ Prætorij, libro proximo: *P. Sabinum Prætorij præfectum ob amicitiam Cæcinæ vinciri iussit, substituto in locum eius Alpheno Varo.* De vrbis, plus vno loco habes libro III. & IV. Iulium etiam Priscum collegam ei in Prætorianâ fuisse, libro sequenti docet: *Vitellius vt è somno excitus, Iulium Priscum & Alphenum Varum cum XIV. prætoriis cohortibus obsidere Apenninum iubet.* Scripsi etiam, *tum centurionem*: Farnesianum cod. secutus, cui copula nulla, *esset*. & vt de Sabino dixit, Præfectum eum vrbis fuisse, exque eo gradu sublatum ad Prætorium: ita de Prisco, dumtaxat centurionem. Pag. 502. Sabinus Præf. vrbis; Et Prætorij.

Reuersis ab exsilio iura libertorum concessit.] Interpretor: Cùm Galba exsules restituisset, non tamen etiam bona. credo, quia in fiscum illata, & pleraque iam per prodigentiam Neronis consumpta. Sed nec pars quæ accusatoribus sententiâ iudicũ semel donata, temerè eripienda videbatur. Itaque egebant. Vitellius eos miseratus, huc decurrit vt largiretur Iura libertorum, dupliciter quidem: redderet inquam iura libertorum veterum, daret & eorum qui posteà manumissi. non aliter quàm si ab illo isto domino manumissi fuissent. In speciem igitur ingens Taciti locus illustratus. Iura libertorum.

gens hoc donum. Nam operas liberti domino debebant, alimenta si egeret, denique testamento bonorum semissem. quæ omnia prompta & obuia tibi apud Ictus. Hoc vulgò etiam appellant, Ius patronatus, & Ius patronorum, Plinius epistolâ XI. lib. X. Eiusdem sententiæ versus illos Martialis censeo (Princeps Ictorum hodie variè eos tamen traxit) ad Traianum :

Ius patronorum.

Martialis explicatus.

Qui sua restituis spoliato iura patrono,
Libertis exsul non erit ille suis.

Nec dissimilis, imò maior benignitas Augusti in Iulum Antonij hostis sui Filiũ. de quo Dio libro LI. τῷ Ἰούλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου τοῦ τε Φουλουίας υἱεῖ, τοὺς ἐξελευθέρους αὐτοῦ πάνθ' ὅσα τελευτῶντας σφᾶς καταλιπεῖν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους ἔδει, παραχρῆμα δοῦναι ἐκέλευσε : *Iulo, Antonij & Fuluiæ filio, libertos eius, quidquid mortuos relinquere ex legibus conueniebat, statim dare iussit.* Non enim dedit solum ea iura, sed repræsentauit.

Abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos sinus] Argui olim de mendo, ipse fortasse arguendus. Sententiam nunc expedio : Vitellium quidem exsulibus reuersis iura reddidisse vetera in libertos : sed non cum magno fructu. quia pecunias suas occultabant per varias artes & recessus. ita in alimentis, testamentis, aliisque, patronos fraudabant, vt modici ipsi & inopes. Voci Sinus, ea vis subest fraudandi, subtrahendi, occulendi. Tacitus lib. IV. infrà : *Tradi se præfectis centurionibúsque, quos vbi spoliis expleuerunt, mutari; exquirique nouos sinus & varia prædandi vocabula.* Plinius libro XXXVI. *Vnde M. Scaurus pater, toties Princeps ciuitatis, & Marianis sodalitiis rapinarum prouincialium sinus* ? Sinum vocat hominem ipsum, in quem rapinæ omnes collatæ velut in sinum. Plura exempla huic rei vide, si lubet, apud Barn. Brissonium in Lexico : & lumen ab eo fænerare, qui verè Europæ lumen.

Iura libertorum.

Sinus, in prædandi significatione aut congerendi.

Infamibus Vaticani locis.] Ob aërem parùm purum: quod etiam hodie experiuntur. Frontinus libro II. De Aquæductibus, vult id emendatum in totâ vrbe, suo æuo, idque ablutione aquarum : *Ne pereuntes quidem aquæ otiosæ sunt. Nam immunditiarum facies, & impurior spiritus, & caussæ grauioris cæli, quibus apud veteres*

Aër infamis in Vaticano.

RBIS INFAMIS AER *fuit, sunt remota.*

Omnia alia militi largiebatur.] Hunc quoque locum berare inustâ notâ possumus: Ait enim hoc: Vitellium, uia pecuniam dare militi non poterat, Impunitatem & centiam omnis culpæ dedisse: vt hac saltem blanditiâ um retineret. Nec aliter sanè fit in paupere militiâ. Pag. 503.

Liberti Principum conferre pro numero mancipiorum vt ributum iussi.] Non muto: & scio multos Romæ, cosque prædiuites priorum Principum libertos. Videatur amen & lectio & rapina procliuior, si libertos *patrum* ubstituas: qui número sanè grandi.

Exstructis in campo Martio aris.] Scriptor incertus apud uidam in voce Βιτέλλιος, hanc rem sic narrat: καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Νέρωνος εἰς κοῖλόν τινα, καὶ ἀφανῆ τάφον καταχείμενον πεφεμένως.

Inferias Neroni fecisset.] Reposui pro, *iecisset.*

Prodigis epulis & sumptu Gaiana aquæ satiare inexpleiles Vitellij libidines.] De Gaianâ aquâ, id est, vt volunt, quæductu illo sumptuoso; nugæ magnæ. Nec Ferreti uidem emendatio ad genium meum aut librorum, *Caina aulæ.* Nobis suboluit mendum & eius caussa, è diuctione copulæ: quam reddimus, legimusque, *sumptu ginâque.* Saginæ vox apta, quoties de helluone Vitelo: & Tacito velut de industriâ vsurpata. Vt, *luxu & saina mancipatus emptúsque.* Iterùm: *medio die temulenus & saginâ grauis.* Nec aliter Cicero pro Flacco: *Qui ultitudinem illam non auctoritate, sed saginâ tenebat.* æc apta & bona. Palmerij tamen coniectura non miùs recta, *sumptu ganeáque.* Pag. 504. Sagina Vitellij.

Nouies millies sestertium paucissimis mensibus interuerse.] Sidonius in Panegyrico ad Maiorianum, abit niis ab hac summâ & quinquies millies exprimere voluisvidetur: Sidonius explicatus.

—— post quina Vitelli
Millia, famosi ventris damnata barathro.

inùs abibit, si legas, *bis quina.* quod verum censeo. atie ita decies millies (vt potuit tamen cumque) in carmi: dixerit. Aut correctus.

Integrum illic ac fauorabilem proconsulatum Vitellius, mosum inuisúmque Vespasianus egerat.] De Vitellio, Pag. 505.

eadem

eadem Suetonius in vitâ eius cap. v. At de Vespasiano mutat, & *Africam integerrimè*, inquit, *nec sine magnâ dignatione administrauit.* Quî concilientur, non video.

Hac illáve defensurus, prout inualuissent.] Non malè, *prout ij valuissent.* Temporum enim hominem describit, qui nunc in suspenso, inclinaturus erat ad partes valentioris. Multi eiusmodi vulpiones, præsertim per bella ciuica. Talis rex Iuliates, lib. XII. Annal. qui *societatem Meherdatis palàm induerat, in Gotarzem per occulta & magis fida inclinabat.* Et depingit in vno omnes Claudianus:

Temporaria ingenia.

Librauit geminas, euentu iudice, vires,
Ad rerum momenta cliens; seséque daturus
Victori.

Aut suomet astu.] A Ferreto est. malè anteà, *statu.*

Mare quoque Etesiæ flabant. harum flatu, &c.] Intricata valdè lectio in scriptis. Vaticanus: *mare quoque & Blasi flabra aquilonis, harum flatu:* nec aliter Farnes. At Budensis, *mare quoque & esi flabra Aquilonis verum flatur.* Nos legimus, *Mare quoque etesii flabant* (siue *inflabant*) *Aquilones. Horum flatu.* Plinius lib. II. *Post biduum iidem Aquilones constantiùs perflant, per dies XL. quos Etesias vocant.* Et clarum certè est, Aquilones propitios optabiles que iis qui ex Italiâ Orientem adnauigant: qui ex eo Italiam, contrà. Cæsar lib. III. Belli Ciuil. *Ipse enim necessariò Etesiis tenebatur, qui Alexandriâ nauigantibus sunt aduersissimi venti.*

Etesij siue Annui Aquilones.

Pag. 506. *Vexillarij quartadecima & sextadecima.*] Libri scripti, *vexilla XIIII. & XIII. legionum.*

Et duodeuicesima.] Vatic. & ipsa res poscunt, *duoetuicesima.*

Lucilius Bassus.] Frustrà solicitant libri. Nam Vaticano est, *Blasus*: Farnesiano, *Blexus.* At Bassi cognomen firmat omninò priscum monumentum quod Aquileiæ, cuius exemplar à Fuluio Vrsino mihi traditum subieci:

Lucilius Bassus.

IMP. CÆSAR. VESPASIANVS. AVG. PONT. MAX.
TR. POT. II. IMP. VI. P. P. COS. III. DES. IIII. VETERANIS
.VI. MILITAVERVNT. IN. CLASSE. RAVENATE. SVB.
EX. LVCILIO. BASSO. QVI. SENA. ET. VICENA. STIPENDIA.
VT. PLVRA. MERVERVNT. ET. SVNT. DEDVCTI. IN. PANNO-
IAM. QVORVM. NOMINA. SVBSCRIPTA. SVNT. IPSIS. LI
ERIS. POSTERISQVE EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET
ONVBIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HABVISSENT
VM. EST. CIVITAS. IS. DATA. AVT. SI. QVI. CAELIBES. ESSENT
VM. IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTAXAT. SINGV
I. SINGVLAS. NON. APRIL. CÆSARE. AVG. DOMITI
NO. CN. PEDIO. CASTO. COS. ILATORI. VENETI. F. CENTV
IONI. AMEZEIO. DESCRIPTVM. ET. RECOGNITVM.
X. TABVLA. ÆNEA. QVÆ. FIXA. EST. ROMÆ. IN. CAPI
OLIO. AD. ARAM. GENTIS. IVLIÆ. DEFORAS. PODIO. SI
ISTERIORE. TAB. I. PAG. II. LOC. XXXXIIII.

Ne ab aliis apud Vitellium anteirentur, peruertisse ipsum Vitellium videntur.] Vox Vitellij inepte repetita, & inculcata, vt solet, ab interprete. Scribo ea eiecta, *peruertisse ipsum videntur.*

AD LIB. III. HISTORIARVM Notæ.

...AM *reserata militia.*] Non sperno: aptius tamen fortasse, certe clarius, *reserata Italia.* Atque id Taciti ...ac Antonij concionantis mentem propius tangit. Pag. 509.

T. Ampius Flauianus.] Verum hoc nomen erui e libris, qui aut *Tampius* aut *Tumpius* præferunt, cohæsu ...ilicet notæ. Ampia gens inter Romanas nota. Vulgo ...ppium hic legas, falso: quia non vni duplex prænomen ...se potuit.

Ceterùm vt transmitteret in Italiam impunè.] Clausula corrupta, manca; nec ſcio an loco poſita. Farneſianus: *vt transmitteretur in Italiam impunem eo viſui foret ſcriptum Aponio Satium reuireſcere crederetur.* Nec aliter Vatic. niſi quòd, *vſui:* & ſupra *Satium*, adnotat, *Sotium.* Ficulnum auxilium: certè mihi, qui ſine libris non enato ex hac lacunâ.

Pag. 510. *Quæſitum inde quæ bello ſedes legeretur. Verona potior viſa.*] Variè olim peccatum in libris: ſæpe etiam in transpoſitu foliorum aut traiectu. Quod hîc factum mihi liquet. Quomodo autem id alij Critici non aduertêre ante me? mirum. Nam hiſtoriam ſaltem lege non ignauè: videbis, imò tanges. En, hîc deliberatur de ſede belli in Italiâ: & Verona eligitur. Atqui nondum in Italiam copiæ vllæ tranſmiſſæ. Paginâ demum ſequenti narratur, *Antonio rapienti partem equitum ad inuadendam Italiam Arrius Varus comes fuiſſe, & Aquileiam & proxima quæque occupaſſe.* Veronámne igitur venire potuerunt, à tergo his relictis? Sed & tota narratio, incompoſita, diſſona. cui verum veteremq́ue ordinem dare, haud noſtrum: in meliorem tamen paullò aptioremq́ue ſic redigi cenſeam.

Mira in Tacito, & fœda traiectio.

Aliqua concinnatio.

CETERVM *vt tranſmitteret in Italiam impunè & eo vſui foret, ſcriptum Aponio, & vnà cum Mœſico exercitu celeraret. Ac ne inermes prouinciæ barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum Iazygum in commilitium adſciti; plebem quoque & vim equitum quâ ſolâ valent offerebant. remiſſum id munus, ne inter diſcordias externa molirentur, ac maiore ex diuerſo mercede ius fáſque exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum, quibus vetus obſequium erga Rom. & gens fidei commiſſæ *patientior. oppoſita in latus auxilia, infeſtâ Rætiâ, cui Porcius Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cum alâ Taurianâ & VIII. cohortibus ac Noricorum iuuentute ad occupandam ripam Æni fluminis, quod Rætos Noricóſque interfluit, miſſus, nec illis aut his prœlium tentantibus fortuna partium alibi tranſacta. Antonio vexillarios è cohortibus, & partem equitum rapienti comes fuit Arrius Varus, ſtrenuus bello, quam glo-*

riam

riam & dux Corbulo & prospera in Armeniâ res addiderant. Idem secretis apud Neronem sermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde infami gratiâ primumpilum adepto, læta ad præsens malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Varus occupantes Aquileiæ proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præsidium aduersus classem Rauennatem, nondum defectione eius auditâ. Inde Patauium & Ateste partibus adiunxere. Illic cognitum tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scribonianæ nomen, ad Forum Alieni ponte iuncto consedisse. Placuit occasio inuadendi incuriosos. nam id quoque nuntiabatur. Luce primâ inermes plerosque oppressere. Prædictum vt paucis interfectis ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere qui se statim dederent. plures abrupto ponte instanti hosti viam abstulerunt. Vulgata victoria post principia belli secundùm Flauianos; duæ legiones, septima Galbiana, Tertiadecima Gemina cum Vedio Aquilâ legato Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem sumti, & Minutius Iustus præf. castrorum leg. VII. quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, subtractus militum iræ, ad Vespasianum missus est. Desiderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur, postquam Galbæ imagines discordiâ temporum subuersas in omnibus municipiis recoli iußit Antonius. decorum pro caußâ ratus, si placere Galbæ principatum partes præsumerent. Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur. Verona potior visa patentibus circùm campis ad pugnam equestrem quâ præualebant: simul coloniam copiis validam auferre Vitellio in rem famámque videbatur. Possessa ipso transitu Vicentia: quod per se parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus illic Cæcinam genitum, & patriam hostium duci ereptam. In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibúsque partes iuuêre. Et interceptus exercitus per Rætiam Iuliásque Alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obsepserat. Quæ ignara Vespasiano aut vetita. quippe Aquileiæ sisti bellum, exspectaríque Mucianum iubebat. Ad-

iiciebátque imperio consilium, quando Ægyptus, claustra annonæ, vectigalia opulentißimarum prouinciarum obtinerentur, posse Vitellij exercitum egestate stipendij frumentique ad deditionem subigi. Eadem Mucianus crebris epistolis monebat, incruentam & sine luctu victoriam & alia huiuscemodi prætexendo, sed gloriæ auidus atque omne belli decus sibi retinens. Ceterùm ex distantibus terrarum spaciis consilia post res afferebantur. Igitur repentino incursu Antonius stationes hostium irrupit, tentatísque leui prœlio animis, ex æquo discessum. Mox Cæcina inter Hostiliam vicum Veronensium & paludes Tartari fluminis castra permuniit; tutus loco, cùm terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. Quòd si affuisset fides, aut opprimi vniuersis Vitellianorum viribus duæ legiones nondum coniuncto Mœsico exercitu potuère, aut retroactæ desertâ Italiâ turpem fugam consciuissent. Sed Cæcina per varias moras prima hostibus vendidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epistolis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione VII. Claudianâ aduenit. Legioni tribunus Vipsanius Messalla præerat, claris maioribus, egregius ipse, & qui ad id bellum solus artes bonas attulisset. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incusans. Simul virtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modicâ & vulgari mentione, nullâ in Vespasianum contumeliâ. Nihil prorsus quod aut corrumperet hostem, aut terreret. Flauianarum partium duces omißâ prioris fortunæ defensione, pro Vespasiano magnificè, pro caußâ fidenter, de exitu securi, in Vitellium vt inimici. Facta Tribunis & Centurionibus retinendi quæ Vitellius indulsisset, spes: atque ipsum Cæcinam non obscurè ad transitionem hortabantur. Recitatæ pro concione epistolæ addidêre fiduciam: & cetera, eo ordine quo deinceps vulgati.

Vicen-

Vicentia.] Vicetiam appellant Plinij meliores libri, & Strabo Οὐϊκέτιαν. Etiam lapis : Vicetia non Vincentia.

INTER
ATESTINOS
ET
VEICETINOS
FINES. TERMINOSQ.
POSVIT.

Et interceptus exercitus per Rætiam Iuliásque] Vatic. & Farnes: *intertectus exercitus Retiam Iuliásque.* Ego ne hæc quidem integra puto aut satis composita. Legam tamen : *interiectus exercitus Ræticas Iuliásque Alpes, ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obsepserat.*

Vipsanius Messalla, qui solus ad id bellum bonas artes attulisset.] Est isteipse, cui partes sermonis præcipuæ tribuuntur in libello De caussis corruptæ eloquentiæ. Amicum Tacito fuisse, ex elogiis his satis constat. Pag. 511. Messalla vir insignis.

Pro caussâ fidenter, de exitu securi.] Manuscripti, *de exercitu.* Quod edidi, magis placet.

Et gens fidei commissa patientior.] Mei codices, *commissior, patientior.* An, *fide cognitior?* an impar medicina nostra huic vulneri? Palmerius legit: *fidei commissior: patenti orâ, opposita in latus auxilia.* nescio an fauente Æsculapio.

Cum alâ Taurianâ.] Itáne? atqui ala Tauriana siue Taurina, adiuncta legioni Italicæ, in Vitellij partibus erat: nec de transfugio aut discessu eius vsquam didicimus. Vt iusta caussa sit, cur Vaticanam lectionem recipiam, *Alâ Aurianâ.* Nomina enim ferè equitum alis, à præfectis: Ala Auriana. Taurianæ, Frontonianæ, Valeriæ, Silanæ, Aurianæ. & hæc ipsa Auriana perseuerauit ad labens imperium, legásque in Notitiâ imperij, Sub dispositione Ducis Armeniæ : *Ala Auriana, Dascusæ.*

Nec illis aut his.] Non rectè editum, *nunc illis.*

Arrius Varus strenuus bello, quam gloriam ei dux Corbulo, &c.] Locus quem fœdatum arbitror non vanè. Nam scripti mei, *Strenuus bello magis quàm gloriâ. & dux Corbulo.* Diuinabam olim, *strenuus bello, quàm gloriâ: ei dux Corbulo & prospera in Armeniâ res.* omissâ voce, *addiderant*, quam additam censebam à glossographo

Phrasis prisca notata.

sententiæ fulciendæ. Genus quidem hoc loquendi, per Tacito crebrum. Annali IV. *Agrippa claris maioribus, quàm vetustis.* Annal. I. *Pacem quàm bellum probabam:* & sæpiùs. Plautus ipse non refugit, Rudente:

Eo tacent, quia tacita bona est mulier semper, quàm loquens.

Iterum Menæchmis:

Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.

Nec quidquam in his mutandum. intellegitur enim, magis, potiùs: vti Græcis crebrò τὸ μᾶλλον. Iterum Plautus:

Certum est mariri, quàm hunc pati lenonem in me grassari.

Liuius: *Multiplex quàm pro numero damnum est.* Laberius: *Consistes agrè, & quàm descendas, decides.* Curtius lib. VII. *Nec me ars mea, quàm beniuolentia perturbat.* Noto pluribus, vt illustrem genus dicendi quod obscurum visum multis & in Tacito durum. At de loco hoc ipso, nunc quidem hæreo. Parùm aptæ sententiæ videtur, *strenuus gloriâ:* nec antithesis clara. Rodolphus adnotarat in suo codice, *strenuus bello magis quàm bonus.*

Hic coniectura.

Certè valdè mihi placeat legi, *strenuus bello, quàm bonus. gloriam ei dux Corbulo,* &c. Et vereor vti Rodolphus in libro aliquo reppererit, non ausus sequi.

Pag. 512.

Occupantes Aquileiæ proxima quaque.] Budensis codex & Romana editio, *occupatâ Aquileiâ, in proxima quaque.* Haud displicet. possit & legi, *in proximo quoque.*

Alam cui Scriboniana nomen.] Aliquot libri, *Seboniana.*

Vulgatâ victoriâ post principia belli.] Abest particula, *post*, à Budensi: eoque Rhenanus, *principio belli*, rescribit, me fauente.

Minutius Iustus, quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, subtractus militum iræ.] Sperno illud, *audaciùs:* nec proteruo militi vmquam ea in duce displicuerit, sed rigor potiùs & seueritas. Itaque benè Vaticanus, *adductiùs:* cui verbo ea vis. Tacitus lib. XIV. Annal. *Pluribus sermonibus, modò familiaritate iuuenili Nero, & rursus adductiùs, quasi seria consociaret.* Idem XIV. Annal. *Adductum quasi & virile seruitium.* ita enim ibi malo cum codice Budensi, quàm *Addictum.* Suetonius sensu simili

Adductus, quâ significatione.

Tiberium

Tiberium incessisse scripsit, *vultu adducto, plerumque tacitum:* id est, graui, serio, & seuero. Ita Seneca *vultum adducere in tristitiâ* vsurpat: & Capitolinus de Ælio Vero scribit, *fuisse fronte in supercilia adductâ venerabilem.* Caussa aperta huic significationi, à gestu. Qui enim alacres, comes, fronte etiam ferè sunt exporrectâ & diffusâ: qui tristes, seueri, eâdem contractâ & adductâ. Non aliâ mente Propertius subductum vultum pro graui dixit:

Nunc volo subducto grauior subducere vultu.

Decorum pro caussâ ratus, si placeret Galbæ principatus. & partes præsumpsêre.] Malè diducta sententia & scripta. Puto: *si placere Galbæ principatum & partes, præsumpsissent.* Putauit, inquit, Antonius è re futurum, si homines animo præsumerent, Galbæ principatum & optimatum partes Vespasiano placere.

Et vt proditionis ira militum in Flauianum incubuit.] Vocem sententia flagitat. & puto deesse, Auctorem, Compertum, aut tale. Itaque scribam, *vt proditionis auctorem, ira militum,* &c. Pag. 513.

Cornelium Tuscum.] Lege, *Fuscum.* Ille est qui superiore librò nominatur: *Sed Cornelius Fuscus procurator* (Dalmatiæ) *aderat vigens ætate, claris natalibus.* Et hac in bello ciuili operâ, nisi fallor, benè penitus in Vespasiani domum insinuauit: & à Domitiano præfectus prætorio factus. Periit in Dacis, infelici pugnâ. Suetonius Domit. cap. VI. Dio, Victor. Iuuenalis de eodem: Pag. 514. Cornelius Fuscus: Cæsus in Dacis.

Et qui vulturibus seruabat viscera Dacis.

Secreta castrorum.] Principia ipsa, quia hæc seiuncta à tabernaculis & tentoriis militum. Ideò Statius vocauit, Pag. 515.

—— consilij penetrale, domúmque verendam Signorum.

Transfugisse classem, arcem commeatuum.] Benè emendaui iam olim in Antiquis. Præter exempla eius sermonis, quæ tunc adduxi: velim addi nouitium à Liuio, lib. III. qui Castellum etiam in hac metaphorâ ponit: *Respicerent tribunal homines, castellum omnium scelerum.* Arx alicuius rei, pro Firmamento.

Vbi totis castris in famâ proditio.] Alij libri, *infamia prodita.* nec sperno. Ita narrat, vt statim mouisse miles se videatur. At Egesippus (quem suadeo in totâ hâc historiâ legas) lib. IV. cap. XXX. noctem interponit: & manè Repugnat Tacito Egesippus.

 demum

demum *surgentes, euaginatis gladiis insiluisse super Caecinam* facit.

Etiam militibus principem auferre.] Cum Ferreto omnino lego, *etiam milites auferre.*

Pag. 517. *Fortè victi aut perinde rebus prosperis.*] Rodolphus, *victuri.* Mentem video: & tamen subuereor vt parum plena ista, & huic narrationi quædam desint.

Pag. 518. *Anceps belli fortuna*] Farnes. *prælij*. quod verius. Aliud enim bellum propriè, aliud prælium.

Non si pateant portæ, nisi exploratò, nisi die, intrandum.] Rodolphi lectio valdè mihi arridet, nescio an à libris: *non si pateant portæ, non die, nisi exploratò intrandum.*

Pag. 519. *Hostem posterâ die profligare ac proruere ratio fuit.*] Notaui in Antiquis lib. II. cap. XVI. videri inductâ voce legend. *ac proruere fuit*, id est, licuit. Sed vereor vt ego quoque interdum (cur negem aut purgem cõmunem Criticorum hanc noxam?) inter sectores, non medicos. Nunc sanè vocem eam tolero.

Pag. 520. Quartadecima legio amota. *Quartadecimæ legionis balista.*] Qui potest? Nam quartadecima legio pro Othone steterat, & post Bedriacense prælium statim à Vitellio in Britanniam remissa. Sed nec mentio eius in hac pugnâ, imò bello. Reponam fidenter, *quintædecimæ*, quæ inter Vitellianas paullò antè censa.

Pag. 521. Per Lunam error in prœliis. *Hinc maiores equorum virorúmque vmbræ, & falso vt in corpora ictu, tela hostium citrà cadebant.*] Ita è libris restituimus. nec sententiam difficile capi, è similibus auctorum locis. Nam hæc fraus siue error aliâs quoque obiectus hosti. Plutarchus in Pugnâ Pompeij cum Mithridate: ἐπήεσαν μὲν οἱ Ρωμαῖοι κατὰ νώτου τὴν σελήνην ἔχοντες. πεπισμένου δὲ περὶ τὰς δύσεις τοῦ φωτὸς, αἱ σκιαὶ πολὺ τῶν σωμάτων ἔμπροσθεν προϊοῦσαι τοῖς πολεμίοις ἐπέβαλον, οὐ δυναμένοις τὸ διάστημα συνιδεῖν ἀκριβῶς· ἀλλ' ὡς ἐν χερσὶν ἤδη γεγονότων, τοὺς ὑσσοὺς ἀφέντες μάτην, οὐδενὸς ἐφίκοντο. Id est: *Aggressi eos Romani sunt, Lunam à tergo habentes. quâ inclinante in occasum, vmbræ corporum anteriùs productæ hostibus incurrebant, qui parùm exactè interuallum hac causâ discernere potuerunt. sed tanquã iam in manibus & intra tela essent, hastis temerè emissis, neminem attigerunt.* Florus paullò aliter narrat, nec rem cepisse visus est, de

illapsâ

illa ipsâ pugnâ: *Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus. quippe quasi commilitans, cùm à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuisset: Pontici per errorem, longiùs cadentes vmbras suas, quasi hostium corpora petebant.* Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certè Orosius etiam & Frontinus, Romanis in hac pugnâ Lunam fuisse à tergo fatentur: & Dio clarè, κατόπιν. Itaque emendem in Floro: *cùm à tergo Romanis, à facie hostibus se præbuisset: Pontici per errorem longiùs cadentes vmbras* (voculam illam, *suas*, expungimus) *quasi hostium corpora petebant.* Sanè ratio ipsa ita vult. nec tam bardum ego Florum vnquam censeam, vt hoc non ceperit.

Flori mira scriptio:

Fortassis emẽdatio.

Cur rari sumpsissent arma.] Ex historiâ & sententiâ, *cur resumpsissent.* Nam Pannonici semel victi, arma tamen iterùm sumpserant.

Orientem Solem (ita in Syriâ mos est) Tertiani salutauêre.] Nam hæc legio è Syriâ deducta, in quâ sub Corbulone militauerat. At de more ipso, Herodianus lib. IV. de Parthis, qui pugnam inituri orto iam Sole: ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον, inquit, ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι μεγίστῃ κλαγγῇ βοήσαντες ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις. Sed obseruo amplius: non solùm Syros aut Orientales Soli cultum hunc detulisse, sed gentium plerasque. Plato lib. X. De legib. Ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων, προσκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων. *Oriente Sole & Lunâ, iisdémque occidentibus, in terram inclinationes & adorationes sunt, Græcorum omniúmque Barbarorum.* Ipsis Romanis receptum, in precando verti ad Orientem. Hyginus, de Limitibus: *Antiqui architecti in Occidentem templa rectè spectare scripserunt. Posteà placuit omnem religionem eò conuertere, ex quâ parte cæli terra illuminabatur.* Isidorus lib. XV. templa ita structa ait, *vt qui consuleret ac deprecaretur, rectum aspiceret Orientem.* Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodosium: *Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cæli plagam ora conuertimus, à quâ lucis exordium est.* Nec Christiani abhorruerunt. Tertullianus Apologet. cap. XVI. *Alij planè humaniùs & verisimiliùs, Solem credunt deum nostrum. Suspicio inde, quod innotuerit nos*

Mos salutãdi solem.

Gentes pleræque Solem adorant.

rit nos ad Orientis regionem precari. Sed plerique vestrûm, adfectatione aliquando & cælestia adorandi, ad Solis ortum labia vibratis.

Illic signa armáque vestra sunt, & mors victis. Nam ignominiam consumpsistis.] Assidet acuto huic dicto illud Curtianum, libro VI. *Scit eos qui misericordiam consumpserunt, ampliùs sperare non posse.*

Curtianum dictum.

Vagus inde consilio ducis subditus rumor.] Romanus codex, *vagus inde, an consilio.* quod valdè amplector. Ambigit videlicet, fortuitu natus inter milites is rumor, an arte ducis sparsus.

Contraheret diducerétve.] Sententia & ἀντίθεσις sic visa postulare. vulgò, *ducerétve.*

Pag. 523. *Multâ cum strage incesserat contatio.*] Quomodo *contatio*? imò ardor vbique & feruens opus. Scribam, *tentatio.*

Pag. 524. *Completur cæde, quantum inter castra murósque vacui fuit.*] Quis verò numerus cæsorum in his præliis? Tacuit noster, expressit Egesippus. *Exstincta triginta millia & ducenti viri de exercitu Vitellij. Primúsque (id enim Antonio cognomentum erat) quattuor millia quingentos de Mysiacis militibus amisit.*

Quot cæsi ad Cremonam.

Nomen atque imagines Vitellij amoliuntur.] Nomen eius in Signis. Mos enim ille, vt Imperatoris sui nomen tum Vexillis inscriberent, tum Scutis. Quod etiam in liberâ rep. video factitatum. Dio de Crasso in Parthos mouente, lib. XL. σημεῖον δέ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἱστίοις ἐοικότων, καὶ φοινικᾶ γράμματα ἐπ' αὐτοῦ πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐχόντων. *Signum vnum, ex iis quæ magna sunt & velorum similia, & puniceas litteras inscriptas habent ad indicium exercitus & Imperatoris sui faciendum.* Thebaïdis scriptor etiam Græcis attribuit, sed mentem habens in militiâ Romanâ:

Nomen imp. in signis.

—— *aureâ clarum notâ*
Nomen ducum vexilla præscriptum ferunt.

facitque litteras aureas, quas Dio puniceas. Huc Suetonij illud pertinet, Vespas. cap. VI. *Nomen eius vexillis omnibus sine morâ inscripserunt.* Item Prudentij, de Constantino:

CHRISTVS *purpureum, gemmato textus in auro*

Signabat

Signabat LABARVM. CLYPEORVM *insignia* CHRISTVS *Scripserat.*

Qui benè addit de Clypeis, siue Scutis. nam & illìc, vt dixi, inscribebant. Quinctilianus, pro Milite: *Inscriptum in scuto C. Marij nomen.* Dio XLII. Marcellum ait, *nomen Pompeij cùm id scutis suis milites inscriberent, delesse.* vti scilicet fautorem se Cæsari ostenderet. Idem lib. L. notat, Romanos milites *Cleopatræ nomen scutis inscripsisse*, quasi Imperatoris. D. Ambrosius (siue quis alius ille scriptor) ad hunc ritum respexit Oratione funebri de Valentiniano: *Valentinianus habens in se imaginem Christi. Nec iniuriam putaueris. charactere Domini inscribuntur & seruuli, & nomine Imperatoris signantur milites.* nisi tamen ad puncturas & stigmata militum hoc refers: quod non sperno. Etiã in scutis. Ambrosij locus ambiguus.

Viles ad prædam, in ludibrium trahebant.] Turnebo ne accedamus rescribenti, *miles ad prædam.* Taciti enim verò mens, eosipsos qui aut ætate aut imbecillitate non erant vllius æris, raptos tamen per sæuitiam & ad illusum. Curtius non absimiliter in direptione Persæpolis: *Neque auaritia solùm, sed etiam crudelitas in captâ vrbe grassata est. auro argentóque onusti, vilia captiuorum corpora trucidabant.* Pag. 525. Turnebi coniectura spreta.

Ipsos postremò raptores in mutuam perniciem agebant.] Talis illa in captâ vrbe descriptio Quinctiliani, lib. VIII. *Et conata retinere infantem suum mater, & sicubi maius lucrum, pugna inter victores.*

Ti. Sempronio.] Id est, Tiberio. Malè enim vulgò, *Tito*: ex Liuio, & Fastis. Pag. 526.

Siqua alia vis per Alpes rueret.] A Beato hoc est. antea, *irrueret.* Legam, *ingrueret.*

Antonius pudore flagitij.] Ita mei libri. Budensis, *pistore.* vulgati pessimè, *post rem flagitij.*

Reposita fora, templáque, magnificentiâ municipum.] Placet magis quod in Rom. codice est, *munificentiâ.*

Non in ore vulgi agere.] Vera nostra coniectura. Nam in libris omnibus, *more vulgi.* quod sanè haud conuenit. At in ore agere, est Latinis coràm & in conspectu esse, sese offerre. Sallustianum est, & ab eo penu Tacito promptum. In oratione Cottæ ad Quirites: *A primâ adolescentiâ,* Pag. 527. In ore agere.

tiâ, in ore vestro, priuatus & in magistratibus egi. Fragmento alio: *In ore agens gentibus, populo, ciuitati.* Tacitus iterùm hoc libro: *Iulianus ad L. Vitellium perductus, verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur.* Dicendi hoc genus restituendum Plinio censeo in Panegyrico: *Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina, ex tenebris obliuionis, indulgentiâ Cæsaris.* Et lego: *Sunt in ore hominum, & in ore famæ.*

Plinius correctus.

P. Sabinum prætorij præf.] Publij prænomen hîc & infrà tributum huic Sabino, adsensu magno librorum. Quæ ratio aut mens igitur Onufrij, negantis id prænomen receptum vmquam in Flauiâ gente?

Onufrij alucinatio.

Pag. 529. *Nobili gaudio Blæsum visendo.*] Nescio an, *notabili gaudio.*

Pag. 530. *Gallias & Germaniæ gentes.*] Vocem aptè inserit Vatic. codex: *Gallias & exercitus & Germ. gentes.*

Simul ceterorum fides metu intacta.] Mihi hæc non integra: etsi scio quam sententiam ex iis Ferretus extorqueat. sed verè extorqueat. Palmerius legebat, *metu intuta*: auxilio vano.

Sæuitiâ maris, aut aduersante vento.] Romana editio, *segnitiâ maris*: quod auribus meis blandiebatur, vix sententiæ.

Pag. 531. *Regreditur maturè: ceterisque remanere & in verba Vespasiani adigi volentibus fuit.*] Priora lego: *regreditur. Maturo ceterisque.* Intellegit enim Marium Maturum procuratorem Alpium, qui discessu Valentis velut exsolutus, transiit in Flauianas partes. Posteriora rectè olim Rhenanus emendauit, cùm vulgò esset, *volentibus liberum fuit*, insiticiâ voce: aut, vt in quibusdam, *auctor fuit.* Qui scilicet glossographi ignorarunt genus dicendi à fonte Græco: quod peritum illum sagacemque Germanum non fugit. Ingenij enim & industriæ laudem Rhenano libens do: & scio inter primores eum suæ gentis. At carpsi olim liberiùs. Non ego, sed ætas. (etsi reuerâ multa in Rhenani iudiciis, quæ probet nemo Iudex è Selectis.) Nunc abiit ille feruor: & obtendere manum ad magnorum virorum culpas possim, quàm diducere & explicare. Reuerâ autem quantula hæc sunt, de quibus litigamus? litteræ, syllabæ, voculæ. Ridere mihi lubet, cùm virorum grauium

Rhenani laus.

Caloris mei excusatio.

Ineptiæ Criticæ.

auium & grandium velitationes, imò pugnas video in
s nugis. & metuo vt excitent me ad alteram Satyram.
anc cum Aristophane satis mihi inclamasse:

—— Λοιδορεῖσθ' δ' οὐ πρέπει
Ἄνδρας ποιητὰς ὥσπερ ἀρτοπώλιδας.

Auxerat potentiam.] Fallor, aut Tacitus scripsit, *potia.* Quis enim aliâs iste qui auxit? At genus illud dindi perelegans, Auxit potentia, id est, Aucta est, significatione occultâ quadam patiendi. Cato in hoc ipso rbo: *Eodem nomine complures ex agris accessitauere. eò s eorum auxit.* Velleius Sedandi verbum sic vsurpat: *stquam tempestas sedauit, Adherbal taurum immolat.* autus Leniendi: Auxit, pro Auctus est.

Dum hæ consilescunt turbæ atque iræ leniunt.

plures eiusmodi Latinæ linguæ delicias gustare tibi s apud Agellium lib. XIIX. cap. XII. Non dissimile, iod in Thucydidæo charactere obseruat Dionysius, pe τὰ παθητικὰ ῥήματα, δραστήρια· τὰ δὲ δραστήρια, παθητικά. esse.

Cameras vocant.] Nostrásne hæc vox? certè etiam hoe Cubilia tecta & clausa Cameras vocamus. & ab eá nilitudine prisci, opinor, has naues. Strabo in describeni Bosporianâ orâ: ἀκάτια ἔχουσι λεπτά, στενά, καὶ κοῦφα, ὅσον ἀνθρώπους πέντε καὶ εἴκοσι δεχόμενα. Καλοῦσι δὲ αὐτὰ οἱ Ἕλληνες μάρας. Vbi à glossula fortasse illæ voces, οἱ Ἕλληνες. Pag. 533. Cameræ. Germanica vox.

Aduertit ea res Vespasiani animum.] Scribas, *ea res spasianum,* voce sequenti inductâ, breuius & verius. a loquitur Annal. II. *Octo aquilæ petere siluas & intra- visæ, aduertêre imperatorem.*

Sedochesorum regis.] Vatic. *Sedothezorum.* Rom. *Setosorum.* Nullum hunc populum ego natum scio.

In regione bello attritâ.] Malè enim omnibus libris, *in ione.* Pag. 534.

Clauarium, donatiui nomen est.] Quod prætextum & iginem habuit, quasi ad militares claues. de quibus iam nota. Simili formâ Vnguentarium Plinius dixit, .II. Epist. XI. *Præterea acceperat sestertiûm decem mil-, fœdissimo quidem titulo, nomine Vnguentarij*: donanem scilicet a prouincialibus factam in Legatum, ad guenta. Sic in Suetonij Vespasiano, cap. VIII. Clauarium. Vnguentariũ.

Classiarij

Classiarij petunt, constitui aliquid sibi calcearij nomine.

Pag. 535. *Prælio quo apud Ianiculum aduersum Cinnam pugnatum est.*] Cum Tacito aut Sisennâ potiùs consentit Liuius epitomâ LXXIX. & alterum militem in Pompeij exercitu statuit, alterum Cinnæ. At Valerius lib. v. pro Cinnâ Sertorium substituit, suóne an * correctorum lapsu? Bello Actiaco etiam idem euenisse, commemorat Epigramma vetus: quod vulgatum magno Scaligero debemus:

Valerij à Tacito & Liuio dissensus.

*Non. sed Orosius quoque ita sentit libro v.

Frater fratrẽ, & se mox interficit.

Mauius à castris miles melioribus ausus
Hostilem saltu præcipitare ratem
In damnum felix, & victor vt impius esset,
Nescius occiso fratre superbus erat.
Dum legit exuuias hostiliáque arma reuellit,
Fraternos vultus oráque nota videt.
Ille ferox. quid lenta manus nunc denique cessest
Iustius hoste tibi qui moriatur adest.
Fraternam res nulla potest defendere cædem,
Mors tua sola potest, morte leuanda tuâ est.
Viximus aduersis, iaceamus partibus isdem,
Dixit: & in dubio est vtrius ense cadat.
Ense meo moriar maculato cæde nefandâ?
Cui moreris, ferrum quo moriare, dabit.
Dixit; & in fratrem fraterno concidit ense.
Victorem & victum condidit vna manus.

Et certiora de Muciano sperabantur.] Magis aptiùs, *rectiora*. Antonij vitiorum, inquit, iam pertæsum erat: & meliora de Muciano sperabantur, si aduenisset.

Volentia, pro Grata.

Muciano volentia scripsêre.] Ita libri. Sallustianum videtur: *Pompeius multis suspicionibus volentia plebi facturus habebatur.* Beatus tamen *volenti* maluit.

Pag. 537. *Qui Mauaniam insederat.*] Vocula addita è libris.

Pag. 538. *Nube atrâ diem obtenderent.*] Benè ita libri, non *obtunderent*, vt visum Beato. Quibusdam scriptum, *nube radium obtenderent*. vitiosè.

Hostia fugiẽs, triste:

Et piaculi res.

Profugus altaribus taurus, longè, nec vbi feriri hostias mos est, confossus.] Præiuit ad emendationem hanc Vatic. qui refert, *longè nec ui feriri.* Nam alij libri hîc mutili. Ominosum verò antiquitus, si hostia fugisset, nec suo loco, id est, ante aram cæsa fuisset. Festus: *Piacularia appella-*

ellabant, quæ sacrificantibus tristia portendebant, cùm ut hostia ab arâ profugisset, aut percussa mugitum dedisset, aut in aliam partem corporis quàm oporteret, cecidisset. Plinius: *Notatum est, vitulos ad aras humeris hominis altos, non ferè litare: sicut nec claudicante, nec alienâ hostiâ deos placari, nec trahente se ab aris.*

Arcuêre eos intimi.] Verè. non *arguêre.*

Gladiatores, quibus Iulianus præerat.] Mirum, ni ille ipse Iulianus, qui Plinio *curasse* dicitur *munus gladiatorium Neronis*, lib. XXXVII. cap. III. Pag. 539. Iulianus gladiatorũ dux.

Victoriam consiliis & ratione perfici.] Vulgati, *profici*. scripti, *profici*: ex quo nobis *perfici* visum facere. Pag. 541.

Ludicro Iuuenalium sub Nerone.] Hoc malui, quàm quod vulgo est *Iuuenum.* Pag. 542.

Vt ad prælium intentus armatúsque.] Codex regius, *ornatúsque.* quod germanum est. Loquebantur enim ita etiam in armis. Vnde & gladiatorum ornamenta. Tacitus lib. V. *pauci ornati militariter.* Liuius lib. IX. *Diémque iis quâ equis armísq. instructi ornatíq. adessent, edicit.* Ornatus, de milite.

Vitellius de numero seruorum, electione lictorum loqui.] Quorsum lictores? Si enim priuatum seriò indueret, nihil iis opus. Scribendum omnino *litorum.* Secessum videlicet aliquem amœnum & maritimum adtribui sibi Vitellius volebat, velut ad otium. Itaque in oratione aduersariâ mox amicorum, respondetur huic parti: *Nunc pecuniam, & familiam, & beatos Campaniæ sinus promitti.* Suetonium ego in hac voce paullò grauiùs & obscuriùs corruptum restituo, Tiber. cap. LXXII. *Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio, adstante lictore, singulos valere dicentes appellaret.* Cui enim rei lictor hic in triclinio? aut ex quo ritu? Beroaldus & priscæ editiones, *vt stans in medio.* Legam & rescribam totum locum: *aut stans in medio triclinio, aut stans in litore, singulos,* &c. siue relegatâ alterâ voce, breuiùs, *aut stans in medio triclinio aut è litore.* Temerè enim repetita videtur à librario. Sententia autem liquida & pura, Tiberium Capreis dissimulando morbo stantem valedixisse comiter singulis, siue in triclinio, siue in ipso litore. Nam modica ea insula, & amici plerique diuersabantur, vt opinor, in oppositâ Italiæ terrâ. Correctus Tacitus. Et Suetonius.

Vigi-

Vigilum cohortes.] Quas Principe Augusto institutas, Dio scribit libro LV. idq́, refert in annum Vrbis DCCLIX. Idem Paulus tradidit libro proprio De officio Præfecti vigilum, vt vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumuiratu Vigiles repperit, & institutos vult, Pompeio in Siciliâ victo? id esset, triginta pæne ante Dionis traditionem annis. Scribit lib. V. Ciuil. *Sabinum*

Vigilum cohortes quãdo institutæ.

præfectum à Cæsare ad turbas & latrocinia in vrbe atque Italiâ comprimenda: καὶ ἐξ ἐκείνου (addit) φασὶ παραμεῖναι τὸ τῆς στρατείας τῶν νυκτοφυλάκων ἔθος τε καὶ εἶδος. *Atque ex eo*

Error Appiani.

tempore aiunt mansisse nocturnorum Vigilum morẽ & formam. Benè, *aiunt:* nam si tu Appiane, nimis erras. Sparteo-

Sparteoli.

los hos milites vocare interpres Iuuenalis videtur, Sat. XIV. in illud: *Dispositus prædiues hamis. Per translationẽ,* inquit, *disciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam vrbis, cum hamis & cũ aquâ vigilias curare consueuerunt vicinis.* Nihil lêgi, nec scio. hoc vnum, corri-

Scholiastes correctus.

gendum in fine huius Scholij, *curare consueuerũt vicibus.*

Pag. 543.

Inualidus senectâ.] Vocem Rodolphus addit, *senectâ sensúque.* valdè appositè, modò è libris.

Offensarum operta metuebantur.] Ita Farnesianus, probâ & solemni Tacito dictione. Alij, *opera.*

Ne victos quidem laturos.] Varia emendatio vel crux potiùs adhibita huic loco. Vertranius legit, *ne victor quidem laturus.* Beatus: *Ne victum quidem laturus.* Mihi

Retẽta vulgata lectio.

sana lectio est, sana sententia. Si Vespasianus, inquiebant, tam alto animo est vt rectis oculis æmulum quondam imperij possit adspicere: tamen id istæ ipsæ victæ partes ferent numquam. qui miseratione olim Principis, ad vltionem & res nouas accingentur. Atque huic sententiæ aptè subnexum, *Ita periculum ex misericordiâ.*

Pag. 544.

Non securitatem, nisi exstincto æmulatu redituram.] Censeo nos aptè restituisse: etsi in libris, *æmulatore redituram.* Budensis aliquid iuuit, qui *æmulatore daturam* præferebat. Tacitus alibi: *& ne æmulatus in vrbe ageret, prouinciæ Lusitaniæ præficitur.*

Vitellij cliens, cùm Vitellius collega Claudio foret.] Postrema ea verba, *cùm Vit. col. Cl. foret,* glossulam sapere videantur, ad subsequentia verba, *Quin vt censuram patris.* Fero tamen.

Vt tot egregia domus honores deceret.] Rectè: & capio. In Romanâ tamen editione *honores degeret.* ex quâ (si quid mutandum est) fecerim, *tegeret.* Rodolphus enim longiùs abire à scripto videtur, qui reponit, *negligeret.*

Insedit milite, & quibusdam Senatorum equitúmque.] Pag. 546. Plerique libri voce insitâ, *insedit mixto milite è quibusdam.* Falsò. Sententia est, Militem aliquem vrbanum Sabino fuisse, & præthereà quosdam ex equite & senatu. Narratio ipsa Taciti addocet.

In Capitolium acciuit.] Priores duæ voces à glosso- Glossula. grapho fortasse. certè in Capitolium eos accitos, sine monitore vllo nimis clarum.

Erant antiquitus porticus in latere cliui.] Dionysius Pag. 547. libro IV. *Frons eius meridiem spectans, porticum habet* Porticus Capitolinæ. *cum triplici columnarũ ordine: in lateribus ordo duplex est.*

Dextrâ subeuntibus.] An, *dextra subeuntibus?*

Sustinentes fastigium Aquila.] Græci etiam eâ mente ἀετὸν dicunt. Hesychius: ἀετὸς, καὶ ὄρνεον καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ γείσου ...ωμάτιον. Pausanias aliquoties vsurpat, vt libro X. τὰ δὲ ἐν Aquilæ in ædificiis. τοῖς ἀετοῖς, ἐστιν Ἄρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ Ἀπόλλων. Libro V. ...ψος μὲν δὴ αὐτὸ τοῦτο ἐς τὸν ἀετὸν ἀνήκουσιν οἱ ὀκτὼ πόδες καὶ ἑξήκοντα. Nisi fallor, istæ ipsæ aquilæ, χλοίποδες Polluci dicuntur.

Neque Galli captâ, temerare potuissent.] Ita Farnesianus. meliùs certè, quàm, *tenere*: quod obtinuit. Pollutio enim ista ad locum sacrum refertur.

Quo tanta cladis pretio pro patriâ bellauimus?] Æger Depositus locus. male locus: cui non ego medicus. Libri vocem inserunt, *pretio stetit pro patriâ.* Rodolphus iterum aliam: *pretio stetit, cùm pro patriâ.* Mihi coniecturæ quædam sub calamo: sed leues, & quas nebulæ cyatho nemo emat.

CCCCXV. *annorum spatio.*] Ratio temporum euincit scrib. CCCCXXV. Adi Fastos.

Nec tamen dedicauit. hoc solùm felicitati eius nega- Sullæ dictũ. *tum.*] Sullæ ipsius dictum hoc est, quò Tacitus allusit. Plinius libro VII. cap. XLIIII. *Hoc tamen nempe felicitati sua defuisse confessus est, quòd Capitolium non dedicauisset.*

Lutatij Catuli nomen, inter tanta Cæsarum opera, vs- Dionis lubrica assueratio. *que ad Vitellium mansit.*] Fallit nos ergo, aut falsus ipse

Dio, qui adſeuerat inter alios honores datum Cæſari, vt nomen eius Capitolio inſcriberetur, deleto Catuli: idque eum recepiſſe. Quod ex hoc loco omnino non poteſt.

Pag. 549. *Immixtus, ignarúſque.*] Ita Vatic. quod germanum iudicaui, non *ignoratúſque.* Nouitas quædam in eâ voce eſt, quam Salluſtio debet: *More humana cupidinis ignara viſundi.* id valet, *ignota.*

Ignarus, pro Ignotus.

Pag. 551. *Reliquas in litore captas.*] Couarruuiæ codex, *reliqua in litore capta.* quod verius.

Pag. 552. *Dum peractum bellum putant.*] Romanus, *patratum bellum* probè.

Pugnatum haut procul vrbe.] Hiſpanus, *vrbem*, verè.

Pag. 553. *Vulneratur prætor Arulenus Ruſticus.*] Haud aliunde lucem Plinio, ſiue Regulo potiùs dederis apud Plinium, lib. I. epiſt. v. *Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret ederétque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam* Stoicorum ſimiam *appellat. Adiicit,* Vitellianâ cicatrice ſtigmoſum. *Agnoſcis Reguli eloquentiam.* Hoc cicatricis Vitellianæ conuicium, eſt à vulnere, quod nunc accepit.

Plinio facta lux.

Dirempta belli commercia.] Quid clarius? Corrector tamen aduentat, *dirempta bellico commercia.*

Pag. 555. *Exultabant, nullâ partium curâ.*] Vox interiecta in priſcis libris, *exſultabant. Fruebantur nulla partium.* Quam, aut meo exemplo, eiiciendum eſt: aut flectendum, ſcribendumque, *exſultabant, furebántque.*

Per auerſam palatij partem.] Roman. *portam.* quod præfero: aut potiùs vtrâque voce ſpretâ, *per auerſa palatij:* Sæpe ita noſter loquitur. itemque Velleius: *Antonius per auerſa caſtrorum, proruto vallo, receptus eſt.*

Terret ſolitudo, & tacentes loci.] Virgilius arcanum hunc naturæ noſtræ motum pariter effert:

Horror vbique animos, atque ipſa ſilentia terrent.

Pag. 556. *Præcipiti in occaſum die.*] E Vatic. nam alij, *præcipitanti.*

AD LIB. IV. HISTORIARVM Notæ.

VBIQVE *lamenta, conclamationes, & fortuna capta urbis.*] Non displicet Vertranij diuinatio, *forma capta vrbis.* Pag. 558.

Præmissi Ariciam equites.] Liber vnus *Arriani equites.* quid? an Arrij Vari turmas intellegit? Non opinor. & magis est vt vera sit vulgata.

Ceteri vultu manúque, pauci quibus conspicua dignitas aut ingenium adulatione exercitum erat, compositis orationibus assentiebantur.] Ratio assentiendi in Senatu, Voce aut Signo. Signo dupliciter, Pedibus aut manu. Pedum in discessione vsus; Manus etiam in sessione aut statione, cùm eâ exporrectâ significarent talem sententiam se approbare. Vopiscus in Aureliano: *Deinde aliis* MANVS PORRIGENTIBVS, *aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus conditum est Senatusconsultum.* Seneca epistolâ VIII. *Non videor tibi plus prodesse, quàm si in Senatu candidato vocem &* MANVM *commodarem?* Isidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert, libro I. *Mos est militaris, vt quoties consentiat exercitus, quia voce non potest,* MANV *promittat.* Pag. 560. Manu ad en- tiri. In Senatu. In exercitu.

Prompsit sententiam, vt honorificam in bonum principem.] Aut mihi mens, aut huic loco aliquid desit. Quid enim hîc in quo Heluidius offenderit? Sed nec istaipsa sententiola integra. scripseritque Tacitus, *vt honorificam in bonum principem, ita adulationis expertem.* Certè membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit: *vt honorif. in bon. Principem, ita falsa aberant.* qui sententiam sequentem debilitat & eneruat. Defectus notatus.

Heluidius Priscus regione Italiæ septimâ, Tarracinæ municipio.] Locus nec bonus nec firmus, de firmissimo viro. Nam libris abest vox, *septimâ*: quam nos tamen in- Regiones Italiæ.

 seruimus,

ſeruimus, ſententiæ vtcumq. fulciendæ, admonitionibus Vertranij & Ferreti. Scimus enim Italiam totam in XI. regiones diuiſam ab Auguſto. itaque cùm regionis hîc mentio, εὔλογον, aiunt, numerum eius à Cornelio expreſſum. Sed iure ambigo. primùm quia non Tacito, non aliis hiſtoricis vſurpatum, vt in opidi mentione regionem Italiæ adiungant. Et vt id in loco ignotiore fiat: quid opus in Tarracinâ, municipio tam vicino vrbi, tam noto? Denique libri etiam in illo ipſo verbo vacillant. Nam Vaticano eſt, *Tarentium municipio*: Farneſ. *Tarentina*: priſcis editionibus, *Tarentino*. Mirum verò, ſi libri omnes in opido toties iam antè ſine errore vllo nominato, hîc demum offendant.

Non vt plerique, vt nomine magnifico ſegne otium velaret, ſed quò firmior aduerſus fortuita remp. capeſſeret.] Diſce iuuentus, & vide verum finem, quem Sapientiæ ſtudiis proponas.

Heluidius vir maior, quàm notior.

Ciuis, ſenator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemptor, recti peruicax, conſtans aduerſum metus.] Magnæ laudes: & quæ iure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipſum perfamiliarem fuiſſe, mihi liquet. Non minora de eo elogia ſparſim reperias in Diſſertationibus Epicteti apud Arrianum: & Plinius etiam in Epiſtolis celebrat, plus vno loco. At tam illuſtre ſidus (heu, quid ſperemus?) in tenebris pæne iacebat, abſque vnâ hac Taciti face.

Pag. 561. Gloriolæ cupido innata optimis.

Erant quibus appetentior famæ videretur, quando etiam ſapientibus.] Veriſſimè: nec mutandum. Omnes adfectus faciliùs à Sapiente exuũtur, quàm hæc cupido: & in magnis viris —— *tu ſola animum mentémq. peruris Gloria.* Plato ad hanc mentem aptiſſimè: τὴν κενοδοξίαν, ὡς πλού-τειον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι: *cupidinem gloriæ, velut vltimam tunicam, anima ſolet deponere.* Et noſter in Agricolâ: *Fama, cui ſæpe etiam boni indulgent.*

Heluidius Apolloniæ exſulauit.

Galbæ principatu rediit.] Vnde? Apolloniâ. Illic enim in exſilio egit: quod nos docet Scholiaſtes in Sat. Iuuenalis IV. *Eluidius Priſcus, poſt damnationem ſoceri Pæti Thraſeæ, interdictâ ſibi Italiâ, Apolloniam conceſſit.*

Egregiis orationibus vtriuſque teſtatum.] Noſtri libri. Viſum Rhenano, *certatum.*

Senecione.] Malè. fateor fuiſſe Herennium Senecionem nſignem virum, ſed quem Domitianus occiderit, non Nero. Sequor igitur libros ſcriptos, qui hîc, *Sentio.*

Secundùm vetera exempla, quæ ſortem legationibus po- uiſſent.] Hoc virum doctum valdè anxium habuit: qui egabat de more eo ſe legiſſe. Ego ita accipio, non quaſi emper legati ſorte olim miſſi, ſed ſæpe. & in eam rem xempla hæc reperio. Cicero ad Atticum lib. I. epiſt. XVII *enatus decreuit, vt legati cum auctoritate mitterentur.* Addit poſt pauca: *Hoc non queo præterire, cùm de conſu- aribus mea prima ſors exiſſet, vnâ voce Senatus frequens etinendum me in vrbe cenſuit.* E quibus ſortionem illîc uiſſe, clarè vides. Dio lib. LIX. πρέσβεις τὲ ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρῳ, καὶ τὸν κλαύδιον αἱρετὸν ἔπεμψαν. *Legatos his de ebus, alios quidem ſorte, Claudium verò ſuffragiis ele- tum miſerunt.* Plura exempla auidè quæſiui: ſed, vt ve- um fatear, clamaui Hylam.

Pag. 562.

Legati ſorte lecti.

Sæuitiam Neronis per huiuſmodi imagines illuſiſſe.] Be- ne ita libri. Hoc enim dicit Eprius: Non ſe magis aucto- em interficiendi claros viros Neroni fuiſſe, quàm ſena- um vniuerſum qui eos damnauerit: ſed Neronem videli- cet hoc quaſi velum prætendiſſe ſceleribus, vt quæ ſpontè uſſurus erat, ea per accuſatores & Senatum exerceret. at- que ita imagine quadam Iuſtitiæ hominibus verè illude- ret. Vulgò eſt, *illuxiſſe.*

Proditor corruptórque amicitiæ, cuius ſe magiſtrum fe- ebat.] Non damno. reuerâ enim philoſophus magiſter micitiæ, vti & aliarum virtutum eſt. Nec tamen vetus coniectura mea mihi euiluit, *corruptórque amici, & cuius e magiſtrum ferebat.* Vix enim eſt vt Tacitus omiſerit, quod valdè ad rem & ad culpam facit, fuiſſe hunc Cele- rem Bareæ præceptorem. Iuuenalis docet:

Pag. 563.
Diuinatio in Tacito.

Stoïcus occîdit Baream delator amicum,
Diſcipulúmque ſenex.

nterpres Iuuenalis hanc quoque rem affirmat, in ver- um —— *magni delator amici. Alij dicunt Philoſophum gnatium Celerem, Bareæ Sorani magiſtrum, qui ipſum pud Neronem detulit, & damnauit: & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano, hoc ipſum Muſonio Rufo accuſante, dam- natus eſt.*

Egnatius magiſter Bareæ.

Ceteríque motis ad vltionem animis exspectabantur.] Corruptissimus anteà locus, quem restituimus ab ingenio: cum libris esset, *motis adulationibus animis*: aut, vt Restitutio. Vatic. *notis adulationi.* Sententia est: Non tam minuti illi & plebeij delatores expectabantur, aut expetebantur, quàm, erectis semel cupidine vlciscendi animis, illi Senatorij & illustres Priscus ac Marcellus.

Mucianus ambitiosissimus. *Ille vnus ambiri, coli.*] De hac flagranti ambitione Muciani, locus incerti scriptoris apud Suidam, in voce Ἀγήλειεν. Ait: ὅτι Μουκιανὸς ὁ Ῥωμαῖος τιμᾶσθαι ὑφ' ἁπάντων ὑπὲρ πάντας ἤθελε, καὶ ἤχθετο εἰ καὶ ὁστισοῦν οὐχ ὅτι ὑβρίσειεν αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι μὴ οὐ μεγάλως ἀγήλειεν. *Mucianus Romanus honore ab omnibus affici, & super omnes volebat & ægrescebat, si quisquam non dicam contumeliâ eum affecisset, sed nisi summo cultu prosecutus esset.*

Pag. 564. *Insulam inter vada sitam occupauère*] Valdè turbant libri. Quidam, *insulam vocatam sitam*: alij, *insulam Vacasitam*: Budensis, *insulam iuuata sitam*. Et certè inter vada aut vadosa loca, propriè sita non est hæc nobilis insula. quippe inter Rhenum Mosamque, alta & profunda planè flumina. sed Vadorum scilicet voce paullo laxiùs & latiùs Tacitus vsus, pro aquis. Quomodo Catullus Vada, quid hic Tacito? pro mari, —— *vada salsa citâ decurrere puppi*: Virgilius, Ouidius, aliique. Etsi reuerâ vada & breuia multa olim (vt opinor) in illis fluminibus: cùm aggeres nondum & certæ ripæ coërcerent. ideoque late diffundebantur.

Nec opibus Romanis, societate validiorum attriti.] Sententia est. quamquam Romanis socij & fœderati Batauui, quæ societas apud potentiores plerumque in seruitutem transit: tamen non ita iis factum. libertatem tenuère, nec tributa iis imposita aut seruitij aliæ notæ. Vaticanus liber, *societatéve aliorum adstricti.* quod minus placet.

Arma equósque retinens.] Romanus codex, *arma quoque retinens.* quod haut spreuerim. vti non tam ipsi tranatasse, quàm equis tramisisse intellegantur. Certè am- Bataui natatores, ipsi an equi? biguum mihi, Batauorúmne hæc ars & opera fuerit, ita vt ipsi nantes, equos armaque tenuerint: an potiùs equi ipsi docti sic & facti. E Tacito aut priscis scriptoribus li-

tem hanc haud facilè decidas. Noster in Agricolâ, viris ipsis tribuere iterùm videtur: (de Batauis enim illa capio:) *lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vsus, quo simul séque & arma & equos regunt, repentè immisit.* Xiphilinus in Hadriano, ambiguè: τὸ ἱππικὸν τῶν καλουμένων Βατάβων μετὰ τῶν ὅπλων διενήξατο. Hadrianus de Sorano Batauo:

Hadriano potui qui iudice, vasta profundi
Æquora Danubij cunctis tranare sub armis.

Ciuilis dissidij certus.] Libri veteres, *desciscendi certus.* Vtrum mauis rectum. Pag. 565.

Dilectum suaptè naturâ grauem.] Quippe in longam & longinquam militiam. Velleius in laudibus Tiberij: *Quantâ cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, supplementum, sine trepidatione dilectus, prouidet?* Dilectus odiosus.

Quando legatum, superbo cum imperio venire?] Notâ interrogandi hæc scripserim. atque interpreter: En, vsque eò viles Romanis sumus, vt non legati aut prætores saltem nos diripiant, id est, honestiorum manibus pereamus: sed latrunculi aliquot minuti, præfecti & centuriones.

Ipso rebellis familiæ nomine placuit.] Siue etiàm, *omine.* At Brinionem ipsum, *Brunonem*, scribi verius fortasse sit. Pag. 566. Brinio, siue Bruno.

Impositúsque scuto, more gentis.] Mos igitur ille ignotus Romanis, eo quidem æuo. Nam postea irrepsit, sed non nisi cum Barbaris. Galli, Gothi, Franci hunc in coöptando Principe ritum habuerunt: & notauit, atque exemplis firmauit, P. Pythœus. Illum vide libro II. Subseciuor. cap. VI. Sed addo, etiam Græcis leuationem hanc in scutum vsurpatam, inter sollennia Principatus. Zonaras de Hypatio, qui seditiosè contra Iustinianum electus: καὶ ἐπὶ ἀσπίδος αὐτὸν μετάρσιον ἄραντες, ἀναγορεύουσι βασιλέα: *& in scutum sublimè eum tollentes, salutant regem.* Nicephorus Gregoras lib. III. de Theodoro Ducæ filio: ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον βασιλεὺς παρ' ἑκόντων τῶν ὑπηκόων ἁπάντων, κατατεθεὶς ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος: *Dictus autem posteà Imperator est à volentibus subditis, sedens in clypeo iuxta morem in hac re receptum.* Curopalates de officiis Aulæ: ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκούτου εἰς κατα- Mos scuto imponendi Principem. Etiam Græcis.

θεὶς ἐπαίρεται εἰς ὕψος: *Nouus Imperator ſcuto impoſitus tollitur in altum.* In Excerptis Georgij Pachymerij lib. II. *Imperatorio clypeo inſidet is, qui Imperio deſtinatur.* Adde ſi lubet, Zoſimum libro III. in electione Iuliani.

Duarum cohortium hiberna, proximo occupato Oceano, irrumpit.] Legam, *proxima occupatu, Oceano irrumpit.* hac mente: vt Brinio duarum cohortium caſtra quæ finitima Caninefatibus, per Oceanum irruperit. Aliàs, videatur vox, *occupato*, occupaſſe non ſuum locum, & eradenda.

Viribus cohortium abductis.] Bona & fida lectio è libris. Fruſtrà Rhenanus è Budenſi admutilato codice turbat, miſcet. Vitellius quidem non cohortes ipſas aut legiones omnes è Germaniâ abduxit: ſed illis manentibus nomine & ſpecie, valentiſſimum quemque militem ſubtraxit. id eſt, vires cohortium abduxit, vt hîc ait.

Pag. 568. Tacito lux. *Multos adhuc in Galliâ viuere, ante tributa genitos.*] Cautè vide legas. Si enim de primâ ſeruitute & ſtipendio quod Cæſar impoſuit, capis: capiêris. quomodò enim vera hæc adſertio, cùm ab eo tempore ad hunc diem, anni ſint inter ferè CXX? nec tam vitales, vt opinor, tunc noſtri Galli. Sed ad Auguſtum eiuſque æuum id referri verius erit: qui cenſum tributumque inſtituit, quod penderent Galli. idque in conſulatu ſuo ſeptimo. Ad quam rationem nihil abſurdi aut vani in hac oratione Ciuilis.

Tributum ſtrictè capiêdum.

Pag. 569. Clamor ante aciem. *Nequaquam par à legionibus cohortibúſque redditur clamor.*] Quod valdè Romani obſeruabant, & velut omen habebant euentus. Appianus in Parthicis: *Craſſus iuſſit eos clamorem tollere. in quo maximè militum mæſtitia deprehenſa eſt, exilem & diſſonum clamorem edentium. Contrà, à Barbaris clarus & fortis eſt redditus.*

Pag. 570. *Fraude ducum euenire.*] Vocem ſuſtuli, *metuebantur*, auctore Vaticano. quæ perperam hîc inſerta, & è priore lineâ repetita.

Pag. 571. Voculæ reſtitutio ſententiam expedit. *Sed parum prouiſum, vt copia in caſtra conueherentur: rapi permiſere.*] Itáne in litteræ vnius ſalebrâ viri docti hæſerant? Nam, *ni*, antea legebatur, non, *vt*, velut nos emendauimus. Itaque conſenſu Vertranius & Rhenanus corrigunt, *ſed paruum prouiſum, ni copia.* & prouiſum interpretantur commeatum, annonam. Ludibria. Noſtra

ſententia clara. Peccatum, inquit, in eo à ducibus, quòd dum ædificia pro caſtris diruuntur, commeatum aliaque tolerandæ obſidioni diripi permiſere, potiùs quàm vt in caſtra conueherent ad vſum.

Vtramque Rheni ripam, quo truculentior viſu foret, complet.] Vox, *vtramque* Budenſi abeſt. Et verò cur vtramque ripam milite compleuerit, cùm hæc in alterâ geſta? Inducatur igitur id verbi: aut reſcribatur, *vtrimque.* Id enim veri ſpeciem habet, ſupra infraque caſtra militem locatum, ad obſeſſorum terrorem.

Depromptæ ſiluis luciſque ferarum imagines.] Sic libri noſtri, non *iugiſque.* Enimuerò in ſacris Germanorum lucis ferina iſta ſigna. Tacitus de moribus gentis: *Effigiéſque & ſigna quædam detracta lucis in prœlium ferunt.* Signa in lucis.

Iuxtà belli ciuilis externique facie obſtupefecerant obſeſſos.] Puto germanum eſſe. Romanus tamen codex, *mixta belli ciuilis.* non item malè.

Ipſe pauidus torpêre.] Quædam editiones, *ipſe nauibus inualidus corpore.* Fortè, *ipſe pauidus, inualidus, torpêre.* Duplex certè vitium & ſegnitas huic ſeni, corporis animique. Pag. 572.

Aperta odia armáque, palàm depelli: fraudem & dolum obſcura, eóque ineuitabilia.] Salluſtiana imitatio eſt: *Hoſtem aduerſum deprimere, homini ſtrenuo haud difficile eſt: occulta pericula neque vitare neque facere, bonis in promptu eſt.* Salluſtiana gnome.

His inter ſe vocibus inſiſtentes.] Alij, *vocibus inſtinctos.*

Inſtituit peſſimum facinus, vt epiſtolæ Aquiliferis traderentur, à quîs antè militi quàm ducibus legantur.] Cur Aquiliferis? quia legendæ nimirum ad Signa: id eſt, in Principiis. Facit omnino ad hunc morem, quod Spartianus in Peſcennio Nigro refert ex epiſtolâ M. Antonini Imperatoris: *Itaque miſi litteras recitandas ad ſigna.* Pag. 573. Litteræ ad ſigna lectæ.

Magis vſurpandi iuris, quàm quia vnius culpa foret.] Vaticanum iure ſequor in elegantiſſimo genere dicendi. Nam vulgati ſcilicet, *Cauſſam*, inculcauerant, ſine cauſsâ. Priſci autem hac breuitate ſermonis vſi ſæpe. Salluſtius: *Quæ poſtquam glorioſa modò, neque belli patrandi cognouit.* Liuius: *Ea prodendi imperij Romani, tradendæ Annibali victoriæ eſſe.* Pautus: *Iuſiurandum rei ſeruandæ,* Breuius dicendi genus.

non perdunda conditum est. Vlpianus; *Siquis euitandi criminis id egit, vt reip. causâ abesset.* Rectè enim ita liber Florentinus.

Pag. 575. Immensùm extollere.

At Ciuilem immensùm vniuersa Germania extollebat.] Locum rectè ita purgauimus, cùm legeretur, *immensis actibus*, vulgò. in Couarruuiano erat, *auctibus*. in Rodolphi codice, *laudibus*. Quæ omnes externæ & additiciæ voces, pro libito explentium. At mihi Vaticanus ille bonus benè præiuit, qui legit, *immensis vniuersa Germ.* Ex quo phrasim facile elicui Tacito & Sallustio notam. Noster libro III. Annal. *Opúmque, quis domus illa immensùm viguit, primus accumulator.* Sallustius III. Histor. *Neque iam sustineri poterant, immensùm aucto mari, & vento glíscente.* Nec tamen absurdè etiam scripseris, *immensum quantum.* Nam Vaticano certè spatium aliquod post eam vocem est, quasi alitera defiat.

Quos genus Germanicæ originis.] E Budensi & Romano colligas, *quod gens Germ.* & statim, *vocarentur.*

Dubitatio in voce.

Vnde clamor acciderat, circumagere corpora, tendere arcus.] Mihi suspectum, & tibi si attendes. Quorsum hîc Arcus? De Germanis sermo est, quibus haud crebrò ea arma: sed nec ille sensus ad Taciti sensum. An *artus* potiùs? Cogitandum.

Pag. 577. *Néve externa armis falsis velaret.*] Clarius, *externa arma.* hoc sensu, Ne Ciuilis vltrà tegeret perfidiam & rebellionem: neu quod reuerâ externum bellum erat, tegeret & velaret, quasi pro Vespasiano sumptum & ciuile.

Claudio Victore, sororis suæ filio.] Romanus cod. & Rodolphus, *sororis suæ viro.*

Pag. 579. *Creditâ per vtrumque exercitum famâ.*] Rhenanus, *editâ.* ego, *deditâ* vel *diditâ.*

Qui reuersus, missos Nouesium frumentatores.] Magis placet quod è quibusdam libris eruas, *qui vbi rursus missos.* Sententiam certè aptiùs nectit.

Frumentatoribus onustis pauculísque.] Rom. *onustis perculsísque.*

Pag. 580. *Discesserant obsessores, satietate prædæ, nec incruenti. Ita dispersos & nescios.*] Iudicabam deesse quippiam. nunc restituere iuuante Romano cod. posse videor: *nec incruenti. In viâ dispersos.*

Vulgus

Vulgus, cui vna ex rep. annonæ cura.] Nihil mutan-ıum. Tale illud Iuuenalis de populo Romano est: Pag. 581. Vulgus de victu sollicitum.

—— duas tantùm res anxius optat
Panem & Circenses.

Iam, *Pana*, substituunt leguntque malè.

Ipsi Publio neque animus.] Vox addita, auctore Vatic. Pag. 582.

Scribonianos fratres, concordiâ opibúsque insignes] Iun-tim eos iterùm nominat Annali XIII. *Ad Scribonios* ratres ea cura transfertur. Nec temerè aut iungit, aut oncordiam laudat. Audi Xiphilinum, qui vnus hæc il-ıstrat, in Nerone: Ἀδελφοί τε, inquit, καὶ ἡλικιῶται πρό-ον πω ὄντες, καὶ μηδὲν μηδέποτε ἄνευ ἀλλήλων πράξαντες, ἀλλ' ὥσπερ τῷ γένει, οὕτω καὶ τῇ προαιρέσει τῇ τε οὐσίᾳ συμπεφυ-ότες: *Fratres, & quodammodò æquales, nihil alter abs-ıe altero facientes, sed vt genere ita & electione vitæ & acultatibus coniuncti.* Addit deinde, *cùm vtrique Ger-maniæ præfuissent, vocatos à Nerone in Græciam, ibique ıcisis spontè venis periisse.* Sed rectène *Scribonianos* hic egimus? non opinor. Taciti loco dicto *Scribonios* habes: k in Xiphilino, Σκριβωνίων. Pag. 583. Scribonij fratres. Tacitus leuiter rescriptus.

Vipsanius Messalla, ausus pro fratre Aquilio Regulo de-precari.] Est omnino ille Regulus, Plinio in Epistolis me-ritissimò flagellatus, & alibi *Bipedum nequissimus* dictus. Obserua ergo de Messallâ diuersissimo fratre.

Sulpicia Prætextata Crassi vxor.] Vox, *vxor*, abest Rom. edit. Rectissimè. Vix enim aliter prisci locuti aut cripsere, quam, Terentia Tullij, Liuia Drusi, &c. cùm ntellegant vxorem.

Spontè ex Sc. accusationem subiisse.] Non de nihilo mbigit Rhenanus. Si enim ex Sc^{to} subiit, quomodò ponte? Diuinat, *Sponte ex se.* Haut ineptè. Quid si *bontè, & inconsultò?* Rhenani & nostra diuinatio.

Aut salutem illâ sæuitiâ redemisti.] Ex ductu scripturæ Vaticanæ restitui. Nam ibi, *nec dignitatem haustalitem.* Vulgò, *nec dignitatem aut ista lucem.* Pag. 584.

Ex funere reip. raptis consularibus spoliis.] Eò dictum, quia consulatum acceperat, præmium accusationis. Nam ta obtinebat, vt accusanti & damnanti, non pecuniæ so-ùm merces esset, sed & honoris aut magistratus quem eus habuisset. Dio libro XLVI. de accusatoribus percus-sorum Merces accusatorum.

ſorum Cæſaris, pulchrè : Χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων
Etiam Honos. ἦν, ἐλάμβανον: *Nam & pecunias è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum, ſiquem modò haberet, accipiebant.* Tacitus ſæpe indicat : & clarè, initio libri I. *Nec minùs præmia delatorum inuiſa, quàm ſcelera. cùm alij ſacerdotia & conſulatus, vt ſpolia, adepti, procurationes alij & interiorem potentiam, agerent, ferrent cuncta.*

Septuagies ſeſtertio dignatus.] A coniecturâ meâ eſt. antè enim, *ſignatus.* ex quo Rhenanus, *deſignatus.* & fieri poteſt vt nota aut vox exciderit, fueritque, *pr. deſignatus*, aut, COS.

Diutius durant exempla quàm mores.] Rodolphus, *quàm homines.*

Pag. 585. *Manlius Patricius Senatorij ordinis.*] Vatic. & Rom. *Patruitus.* Fortaſſe, *Patruinus.* quod nomen in Symmachi epiſtolis plus ſemel leges.

Pag. 586. *Pulſatum ſe.*] Grande priſcis illis moribus crimen. nam
Senatores nō lædendi. nec conuicio Senatorem aſpergere licebat, impunè. Arnobius libro IV. *Magiſtratum in ordinem redigere, Senatorem aut conuicio proſequi, ſuis eſſe decreſtis periculoſiſſi-*
Pœna ei rei. *mum pœnis.* Saluianus lib. VI. *Illuſtrem ac præpotentem virum nequaquam exhonorari à quoquam licet; & ſi quiſquam exhonorauerit, decretis legalibus reus ſiſtitur, & iniuriarum auctor iure damnatur.*

Coloniâ Senenſi.] *Senienſi* in Vatic. ſemper.

Prenſare commanipularium pectora, ceruicibus innecti.] Ita lego. non tamen malè, *prenſare commanipulares, pectori, ceruicibus innecti.*

Pag. 587. *Magna documenta inſtabilis fortunæ, ſummáque etiam miſcentis.*] Rodolphus acutè, *ſummaq; & ima miſcentis.*

M. Silanum obtinentem Africam metuens.] Dio hæc in
M. Silanus cæſus. rebus Caij mirè confundit ac miſcet. Nec M. Silano Proconſule eueniſſe diuiſionem hanc vult, ſed ipſo L. Piſone. Vide eum : & de hac ipſâ cæde Plinium libro III. epiſtolâ VII.

Æquatus inter duos beneficiorum numerus.] Propriè
Beneficia quid? & ex æui eius vſu accipe Beneficia, promotiones ad altiores ordines ſiue gradus. Caſtrenſe in eâ re verbum eſt, Liuio ſic vſurpatum lib. IV. *Vt tribuni militum à populo ſe-*

nideni

ideni crearentur. quæ anteà, perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum & consulum fermè fuerant beneficia. Ciceroni etiam epistolâ ad Rufum Quæstorem: *De centurionibus tamen & tribunorum militum contubernalibus, res est in integro. genus enim horũ beneficiorum definitum lege non erat.* Nec Valerius alio sensu, libro IV. cap. VII. scripsit. *Ad equestrem ordinem & splendida militiæ stipendia P. Cælij beneficio peruenerat.* Item Suetonius Tiberij cap. XII. clarè: *Venit in suspicionem, per quosdam beneficij sui centuriones.* Noster adæquè lib. I. suprâ: *Primores militum, per beneficia Nymphidij, vt suspectos.* Hi tales, Beneficiarij dicti. Cæsar De bello ciuili libro II. *Petreius cum prætoriâ cohorte, barbarisque equitibus paucis, Beneficiariis suis.* Passim in lapidibus: BF. COS. & BF. PR. & BF. PR. PR. id est, *Beneficiarius Consulis. Beneficiarius prætoris. Beneficiarius præfecti prætorio,* aut *Proprætoris.* Vegetius restringere nomen videtur; & *Beneficiarij,* inquit libro II. cap. VII. *ab eo appellati, quòd beneficio Tribunorum promouerentur.* Et ad eius mentem in lapidibus lego ista. In Piceno: BENEFICIARIVS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. Romæ: CORNELIO. MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. VRB. BENEF. TRIBVN. Abisse in aliud officij nomen videtur, ex Tertulliano de Fugâ: *In matricibus Beneficiariorum & Curiosorum inter tabernarios, & lanios, & aleones, & lenones, Christiani quoque vectigales continentur.* Beneficiarij.

Valerius Festus.] Plinius lib. III. epist. VII. *Nuper L. Piso, pater illius qui à Valerio Festo per summum facinus in Africâ occisus est.*

Præfectus alæ Petrinæ.] In Notitiâ Imperij, *Præfectus alæ Petrianæ* legitur in Britanniâ *per Lineam Valli.* Vbi Linea Valli, non aliud est quàm tractus ille ad Vallum à Seuero aliisque exstructum. Pag. 588. Ala Petrina.

Mox Ophensium.] Rodolphus voluit, *Ruspensium*: sed à coniecturâ. Orphensium quidem non alibi mentio in hoc tractu: & putamus rectissimè emendatum iri, *Oëensium,* statimque, *populus Oëensis.* Rem tetigi. Te aduoco C. Plini, in meam fidem & Taciti lucem: Scribis libro V. cap. V. his ipsis verbis: *Ad Garamantas iter inexplicabile* Pag. 589. Oëenses in Tacito repositi. E Plinio lux.

adhuc

adhuc fuit. Proximo bello quod cum Oëensibus Romani gesere, initiis Vespasiani Imperatoris, compendium via quatridui deprehensum est. Quod illud bellum sub initia

Sed & ipsa.

Vespasiani, nisi istud? Itaque Plinio quoque prælucent clarè hæc Corneliana. Tempus, situs, nomen, omnia conueniunt: & est hoc illudipsum celebre opidum, vnde Pudentilla Apuleij, vt ipse Apologiâ commemorat. Scripsit & Orationem, *Pro statuâ sibi Oëæ locandâ.*

Pag. 590.

L. Vestinum equestris ordinis virum] Est'ne ille, de quo Oratione pro Gallis Claudius Cæsar? *Ex quâ coloniâ* (Viennensi) *inter paucos equestris ordinis ornamentum L. Vestinum familiarissimè diligo.* Ego puto. idque

L. Vestinus indagatus.

paullò certius, quàm eundem Martiali intellegi, lib. IV. Epigr. XXIX.

Cùm grauis extremas Vestinus duceret horas,
Et iam per Stygias esset iturus aquas:
Vltima voluentes orauit pensa sorores,
Vt traherent paruâ stamina pulla morâ.
Tum largas partitus opes, à luce recessit:
Séque mori post hoc credidit ille senem.

Nam hic fuerit potiùs filius eius: qui videtur è clausulâ iuuenis obiisse.

Ingressi milites, quibus fausta nomina.] Non, *omina,*

Nomina fausta quæsita.

vt vulgò. Vaticanus ita iubet, & mos religionis priscæ. quibus magnæ curæ vt in his talibus initiis homines præessent aut interessent bono nomine. id est: è quorum nominibus captari velut augurium aliquod posset prosperitatis & diuturnitatis. Talia sunt, Saluius, Longinus, Statorius, &c: Mala contrà, è quibus triste aliquod, infirmum, breue. vt Curtius, Minutius, Furius, Hostilius. Cicero de Diuinat. *Cùm Imperator exercitum, Censor populum lustraret, bonis nominibus qui hostias ducerent eligebantur: quod idem in dilectu Consules obseruant, vt primus miles fiat bono nomine.* Plinius: *Publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus.* Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucride:

Nomen atque omen quantiuis est pretij.
Mihi quoque Lucridem confido fore te.

Adi & Festum in Lacus Lucrinus.

Felices rami.

Felicibus ramis.] Id est, è felici arbore (dìs gratâ, interpreta-

pretatur Macrobius) decerptus. Ammianus in religio- simili, libro XXIX. *Linteis quidam indumentis amictus, ulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans.* Hic vsui maximè Laurus. Liuius lib. XL. *Omnes coro- ti & lauream in manu tenentes supplicauerunt.* Suidas: E lauru plurimùm.
σικος. ὁ κλάδος τῆς δάφνης, ὃν καλέσαντες ὑμνῶν τοὺς ς: *Aisacus. ramus lauri, quem manu tenentes deos ebrabant.*

Aquâ perluêre.] Sollenni & vsitatâ lustratione: pu- icè priuatimque receptâ. Tertullianus de Baptismo: *terùm villas, domos, templa, totásque vrbes aspergine cumlata aqua expiant passim.* Huic rei & περιρραντήρια Vasa lustralia.
sa in templis, aquâ lustrali plena, quâ sacerdotes aut ditui intrantes aspergerent, aut etiam ipsi sese. Sozo- enus: θαλλούς τινας διαβρόχους κατέχων ὁ ἱερεύς, νόμῳ ἑλ- ηνικῷ περιέρραινε τοὺς εἰσιόντας: *Ramos quosdam madida- sacerdos tenens, aspergebat ritu Graecorum siue genti- um, intrantes.* Ouidius:

Vdáque rorales laurea misit aquas.

signem ad hanc ablutionem locum abluo, Asconij In In Asconio coniectura.
iuinationem: *Alij delubra dicunt ea templa, in quibus nt labra corporum abluendorum mortuorum, vt Dodo- i Iouis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebe- tripodésque visuntur.* Fallor, aut *τὸ mortuorum*, ab epto glossographo est: nec aliunde Delubra deriuari lt, quàm ab istâ in templorũ vasis aquâ ad deluendum.

Plautio Eliano.] Vatic. Barbarè vulgò, *Eliatius.*

Lustratâ bouetaurîsque areâ.] Vera dictio, *Suouetau- libus.* Præit Vatic. in quo, *bouetaurilibus*: & Couarru- Suouetaurilia sacrificium.
æ, qui, *bouetauribus.* Scilicet prisci in lustrationibus ipiamentis hoc sacrificij genus adhibebant, sollemni u. Liuius libro IX. *Telo petiri hostem fas non est: si pe- atur, Marti Suouetaurilibus piaculum fieri.* Tacitus V. nnal. *Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suouetau- lia daret, ille equum placando amni.* Cato de re Rustic. *um Diuis volentibus, quódque benè eueniat, mando tibi ani, vti illace Suouetaurilia, fundum, agrum, terrám- ue meam, quotâ ex parte circumferenda censeas, vti cures strare.* Quæ victimæ in hoc sacro, etsi vox indicat, clarè iam Varro lib. II. De re Rust. *Populus Romanus cùm lustra-*

lustratur Suouetaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus. Et Quinctilianus: *Nam Suouetaurilia iam persuasum est esse ex sue, oue, & tauro.* Solitaurilia hæc etiam dicta, docebit te Festus. nec abeunt à Græcorum veteri sacro, quod illi τριττὺν dicebant, nisi quòd ibi inter victimas, hircus.

Pag. 592. *Classicus nobilitate opibúsque anteibat alios*] Breuius & verius Vatic. & Couarruuiæ, *ante alios.* Sic libro v. Histor. *Templum in modum arcis, propriíque muri labore & opere ante alios.* Lib. I. Annal. *Cn. Lentulus ante alios ætate & gloriâ belli.*

Græcanica phrasis. *Ipse è maioribus suis hostis populi Romani, quàm socius iactabat.*] Sic restitui. Transmarinum & elegans dicendi genus est, Iactat esse socius: quod plebs dixerit, Iactat se socium esse. Homerus:

Ἕκτωρ, ὅς Διὸς εὔχετ' ἐριοθένεος παῖς εἶναι.

& crebrò Græci: quos sæpe & vulgò imitati Latini, sed locis hodie ferè corruptis. Plautus Asinariâ:

Plautus correctus.
Argenti viginti minæ me modò ad mortẽ appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit.

Ita enim consensu manuscripti. sicut & illo Bacchidibus:

Eia, nunc esse ego opinor Hercules, tu autem Linus.

Apuleium eo exemplo scripsisse censeam libro VII. *Summos illi promitterent honores habituri mihi.* nec mutem. Virgilius —— *sensit medios delapsus in hostes.*

Pag. 593. Simillimus Claudiani locus. *Non adeò turbatam ciuilibus armis rem Romanam, vt etiam Treueris Lingonibúsque despectui sit.*] Similem & è Romano pectore vocem, emisit ille Stilico apud Claudianum, De bello Getico:

Non ita Romanum Fati violentia nomen
Obruit, vt vestros nequeat punire tumultus.

Pag. 594. Diuinatio varia in Tacito. *In tot malis hostium.*] Haud planè damno. Quid si tamen faciamus, *portum & finem?* Quid si etiam per impatientiam, & rerum postumarum incertus dixerit, *ostium aut finem?* hoc sensu. Mortem in tot malis opto: siue ea finem miseriarum datura sit, cùm non ero: siue initium, per Plutonia tormenta.

Correctiuncula. *Pecunia nuper etiam donatiuo sufficit.*] Imò, *suffecit.* Nuper enim donatiuum acceperant. Suprà.

Pag. 595. *Si vobis non fuit cordi, me duce hæc castra*] Imitatum clarè

clarè è Liuio: *Vos dI immortales precor quæsóque, si vobis non fuit cordi Sp. Postumium cum Samnitibus bellum gerere.* Tacitus infrà: *Id fortasse cordi diis, & diuino ministerio Principem electum.* Nec quidquam hîc scrupi aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budensi, τὸ *cordi*, non legi: ex quo ille iuratus emendat, *si vobis non fuit*, id est, licuit, inquit, more Græco. Benè Beate manibus tuis sit. nam periuria hæc litteratorum, pariter ac amantium, vt spero, venti auferunt. Liuiana imitatiuncula.

Ciuilis, barbaro voto, propexum rutilatúmque crinem, patratâ demum legionum cæde deposuit.] Patrium & sollenne Germanis hoc votum. Tacitus De moribus eius gentis: *Aliis Germanorum populis vsurpatum, rarâ & priuatâ cuiusque audentiâ, apud Cattos in consensum vertit, crinem barbámque summittere, nec nisi hoste cæso exuere votiuum obligatúmque virtuti oris habitum.* Mansit inferiore æuo. & lego apud Diaconum III. de Gestis Longobard. cap. III. *Sex millia Saxonum, quæ bello superfuerant, deuouerunt se neque barbam neque capillos rasuros, nisi se de Sueuis hostibus vlciscerentur.* Pulchrè igitur & decorè Silius Sarmenti Gallo hoc affingit IV. Punic. Pag. 596. Crinem votiuum alere. Silio lux data.

Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Cæsariem crinémque tibi Gradiue vouebat.

Hæc meditantibus aduênit hora exspectatione tristior] Quis neget à Liuiano exemplari esse? qui in deditione illâ turpi ad Furculas: *Hæc frementibus*, inquit, *hora fatalis ignominiæ aduênit, omnia tristiora experiundo factura.* Pag. 597. Liuiana imitatio.

Reuulsæ imperatorum imagines, innexa signa.] Budensis codex, *inhora signa.* Roman. *in ora.* Innexi quidem vox suppositicia est: nec sententiæ huic facit. Diuinabam olim, *inuersa signa.* quod ignominiæ fuit, & victos se fatentium. Spartianus in Seuero: *In palatium eodem habitu perrexit, prælatis signis quæ prætorianis ademerat, supinis non erectis.* Idem vsurpatum in dolore. Tacitus III. Annal. *Præcedebant incompta signa, versi fasces.* Pedo Albinouanus ad Liuiam: Signa inuersa in luctu.

Quos primùm vidi fasces, in funere vidi,
Sed vidi versos indiciúmque mali.

At nunc putem commodiùs legi, *inhonora signa*, id est,

squallida, non vncta, non nitidata: quæ opponit *fulgentibus Gallorum vexillis.*

Pag. 598. *Quomodo lucem noctémque.*] Perspicuè rectum. atque ita in Vatic. Vulgò, *lucem diémque*, quasi ea differant.

Pag. 599. Voluptates eneruant. *Abruptis voluptatibus, quibus Romani plus aduersus subiectos, quàm armis valent.*] Ambigua lectio. Quam posui, libri firmant, nec ratio impugnat. Verè enim inter Romanas artes fuit, ad homines in imperio retinendos, mollire vires eorum, & per delicias amœnasque voluptates frangere. Tacitus in Agricolâ: *Sequens hiems saluberrimis consiliis absumpta, vt homines dispersi ac rudes, eóque bello faciles quieti & otio per voluptates assuescerent.* Et paullo pòst: *Paullatímque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. idq; apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars seruitutis esset.* At veteres tamen editiones, *abruptis vectigalibus.* quod stabiliri prorsus responso Vbiorum videtur, ad hanc orationis partem: *Vectigal & onera commerciorum resoluimus.*

Eductis olim.] Scribe, *deductis olim.* colonos veteres intellegit.

In vetustatem consuetudine vertantur.] Aptius & concinnius visum, quàm illud tritum, *vetustatem & consuetudinem.* Quod autem posui, in Farnesiano est.

Veleda, pro deâ. *Ipsa edita in turre. delectus è propinquis consulta responsáque, vt internuntius numinis, portabat.*] Romana edit. & Rodolphus: *ipsa adyta intrare delectus è prop.* Quam lectionem haud temerè spernendum. Vt de fatidico numine quopiam loquitur: cui rei apta hæc Adytorum vox. Vulgata nihilo seciùs valdè proba.

Pag. 600. Sallustiana imitatio. *Seu me ducem, seu militem mauultis.*] Insidiosâ modestiâ dictum: vt à Sallustij Catilinâ: *Vel imperatore, vel milite me vtimini.*

Iulius Sabinus.] Alius ab isto, qui Senecæ patri nominatur lib. IX. Controu. IV. in quo corruptè legas, *Et ab Iulio & à Sabino.* Scio iunctim fuisse, *ab Iulio Sabino*, qui Galliis præfuit sub Caio: patérne huius? Dionem vide, lib. vltimo.

Addubitatum de verbis Taciti. *Proiectis Romani fœderis monumentis, Cæsarem salutari se iubet.*] Aut nihil, aut nimis, in hoc loco video.

Quale

Quale illud est, Proiicere monumenta fœderis? pingue & insulsum. Aliorsum emendatione traxerim: *prolectus Romani generis monumentis*. Sabinus, inquit, inuitatus & inductus stirpis suæ origine, Cæsarem se appellat: Quid mirum? ecce suprà scriptum: *Sabinus falsæ stirpis gloriâ incendebatur. Proauiam suam,* * *D. Iulio per Gallias bellanti, corpore & adulterio placuisse.* Possis eodem sensu: *prolatis R. generis.* *Notat & Dio idem, in Vespasiano.

Fusi Lingones.] Tangit hoc bellum, quod in Iohanne Sarisberiense legitur libro V. cap. VII. *Auspiciis imperatoris Cæsaris Domitiani Germanico bello, quod Iulius Ciuilis in Galliâ mouerat, Lingonum opulentissima ciuitas quæ ad Ciuilem desciuerat, cùm aduenientem ab exercitu Cæsaris populationem timeret, quòd præter spem inuiolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta, septuaginta millia armatorum tradidit ei.* Quæ totidem verbis apud Frontinum lib. IV. Stratagematôn. Lingonum multitudo.

Insigne Epponinæ vxoris exemplum suo loco reddemus.] Verè insigne & rarum, plenumque fidei in sexu infido. Non est in libris qui exstant. Seruauit enim Tacitus in vltimum Vespasiani annum, cùm & Iulius hic Sabinus (qui gloriabatur à Cæsare genus ducere) & ista ipsa Epponina interfecti. Tota historia dignissima lectu, apud Plutarchum diffusè est in Erotico extremo. Aliquid & Dionis compendium, in Vespasiano. Eponinæ fides in maritum.

Epponina.] At Plutarchus *Emponam* scribit, & id nomen Gallis Heroinam signare addit: ἦν δὲ γυναῖκα, inquit, πασῶν ἀρίστην ἡγμένος, ἣν ἐκεῖ μὲν Ἐμπονὴν ἐκάλουν, ἑλληνιστὶ δὲ ἄν τις ἡρωίδα προσαγορεύσειεν.

Nequaquam egregij duces.] Corruptionem video, vix tollo. Conabar: *Et quamquam egregij duces (iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem delegerat) summam belli parum tolerare.* siue, *tolerabant.*

Ipsum, quanquam Senatorij ordinis.] Suetonium igitur culpæ quis purgat, scribentem Titum primum è Senatoriis prætorio præfectum? In Tito, cap. VI. *Præfecturam quoque Prætorij suscepit, numquam ad id tempus nisi ab equite Romano administratam.* Occultè adsentitur Plinius Præfatione operis: *Dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, Præfectus prætorio eius.* Tamen noster palàm Pag. 601. Suetonij error.

* Adde quæ notaui ad lib. IV. supra. adfirmat Clementem hunc Arretinum, & Præfectum & Senatorem fuisse. *

Pag. 602. Manutij coniectura. *Aut vetustatem originis, per iurgia iactantibus.*] Sumpsi lectionem à P. Manutio: qui amicè mihi in pomeridiano sermone contribuit. Nam vulgò est, *periuriáque iactantibus.* in manusc. *periuria iactantibus.* quod Manutianam coniecturam firmat. Romano tamen libro est, *pro iure iactantibus.* quod reiicere, iniurium sanè sit.

Ardua Alpium præsidiis claudere.] Rom. *Præsidiis capere.* quod recipio.

Pag. 604. *Rigodulum venit.*] Vacit. *Ridogulum.* Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot milliaribus supra Confluentes, pagus *Rigol* dictus.

Cerialis metu infamiæ.] Vulgati, *Cerialis à metu.* Mihi vox aliqua excidisse videtur, & alternasse caussas, vt solet, Tacitus: *Cerialis emptus, an metu infamiæ.* siue, *Cerialis clementiâ, an metu.*

Pag. 606. Procul à Ioue & fulmine. *Laudatorum principum vsus ex æquo, quamuis procul agentibus: sæui, proximis ingruunt.*] Acuta gnome: quam non abest quin callidè abductam Sallustio credam, in oratione Sullæ ad Bocchum: *Tibi verò nulla amicitia opportunior nostrâ. primùm quòd procul absimus, in quo offensæ minimum, gratia par ac si propè adessemus.*

Imperiorum varietas, bellorum caussa. *Pulsis, quod dij prohibeant, Romanis, quid aliud quàm bella omnium inter se gentium existent.*] Oraculum, cuius fidem proaui viderunt: & nos videmus, videbimúsque, quamdiu secta in tot Dominos Europa non audiet vnius Aurigæ habenas. Plutarchus igitur verè, *Imperium Romanum, velut anchoram esse* scripsit *fluctuanti mundo.* Et nónne à Crispo suo hoc effatum sumpsit noster? sumpsit. Ille sic ad Cæsarem: *Quippe si morbo iam aut fato huic Imperio secus accidat: cui dubium est, quin per orbem terrarum vastitas, bella, cædes oriantur?*

Romanum olim, vinclum pacis.

Pag. 608. *Quòd vos Gallici fœderis oblitos prædixerim, memoriam Romani sacramenti tenere credidi.*] Vocem, *prædixerim,* superesse & superfluere vides. Rodolphus pro eâ legisse videtur, *oblitos, proximam memoriam,* &c.

Ite, nunciate Vespasiano, relictum à vobis in acie ducem.] Similis inuidiæ metum suis militibus iam fugientibus

...num fa- Sulla iniicit: *Siquis vos milites rogauerit, vbi Sullam imperato-*

imperatorem vestrum reliqueritis, respondete, Apud Orchomenum pugnantem. Atque ille hac increpatione rem labentem sustinuit. Plutarchus & Appianus.

Flagrantissimâ cohortium suarum integrâ, & è Chaucis Frisiisque compositâ.] Romanus codex, & editiones aliæ: *integrâ manu, & è Chaucis.* Legam, *integrâ manente, è Chaucis.* Pag.609.

Tolbiaci.] Farnes. *Colbiaci.* In Itinerario Antonini, *Tobiaci.*

Statos æstiuis flatibus dies.] Fortasse, *statos Etesiarum flatibus.* Pag.610.

Nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.] Quis autem gratuitò mendax sit? Pag. 611.

—— cùm sint præmia falsi
Nulla, ratam debet testis habere fidem,

ait Ouidius.

E primoribus Ægyptiorum Basiliden.] Firmat hoc valdè viri eximij coniecturam Læuini Torrentij, in Suetonij Vespasiano: *Basilides libertus obtulisse ei visus est.* Quomodò libertus, si sacerdos? si, quod hîc dicitur, è *primoribus Ægyptiorum*? Bene igitur ille magnus amicus noster, *Basilides obtulisse,* deletâ voce *libertus,* perperam infarctâ. Torrentii coniectura firmata.

Quâ cogitatione bellum aduersus patrem cogitauerit.] Spernimus, vt spurcum, Cogitare cogitatione. Rom.cod. *quâ contagione.* ex quo verè emendo, *contatione.* Contari, velut conto explorare: & propriè noster hîc vsus. Pag.614.

Amorem carminum simulans.] Simulans tantùm? ita. Suetonius: *Simulauit* (Domitianus hic iste) *mirè modestiam, inprimísque Poëticæ studium, tam inusitatum anteà sibi quàm posteà spretum & abiectum.* At scriptores eius æui campum hunc adulatorium egregiè exercent, & vatem faciunt supra vates. Omitto poëtas (more mentiri aliquid & extollere iis fas:) ecce nostrum senem Fabium: *Hos nominauimus, quia Germanicum Augustum* (caue alium ab isto intellegas) *ab institutis studiis deflexit cura terrarum: parúmque diis visum est, esse eum maximum poëtarum. Quid tamen iisipsis operibus eius, in quæ donatus imperio iuuenis successerat* (scribo, *secesserat*) *sublimius, doctius, omnibus denique numeris præstantius?* Ite Domitianus poëtam mentitur. Vnde materies adulantibus. Fabius obiter emendatus.

Homere & Virgili, erepta vobis à Paride hoc palma. Plinius etiam Præfatione ad Titum: *Quantus in poëticâ es! ô magna fæcunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitasti.* Hæc turpia. atque vtinam tamen timeam, nequis hodie apud Principes sic peccet!

Cuius disparem mitiorémque naturam contrà interpretabatur.] Scripti libri subtexunt, *neque vos impunitos patiantur.* Perperam. quia verba sunt ex oratione Cerialis suprà repetita. Farnesianus adscribit, *Deest hic aliquantulum.* cui fidem habeo.

AD LIB. V. HISTORIARVM Notæ.

Pag. 615. PRIVATIS *vtriusque rebus militiâ clarus.*] Probam lectionem censeam & sententiam, absque libris sit: qui consensu omnes, *preliatis vtriusque*; aut, *prelatis.* Ego quamquam intentus, nihil elicio.

Vt superior sui iam crederetur.] Hic quoque me locus diu torsit, per singulos apices & ductus scripturæ veteris euntem. Sed exclamare tandem cum Philosopho possum, εὕρηκα. Budensis codex habuit, *Superior vnam crederetur.* Vatic. *superiori vnam.* Ex quo, vix duabus litteris leuiter mutantibus, facio: *ipse vt super fortunam*, eleganti sententiâ. Titus, inquit, iam tum priuatus clarus bello: nunc multò promptior, vt parem vel superiorem se potiùs fortunâ hac Imperatoriâ ostenderet. Rhenanus diuinabat: *vt superiori viâ ingrederetur.* Farnes. autem cod. & Rom. abeunt ab hoc scripto longiùs, *vt superior omnibus crederetur.*

Pag. 616. Solymi apud Homerum. *Solymos carminibus Homeri celebratam gentem.*] Locus Homeri notus: sententia tantùm valde ambigua inter natantes Scholiastas. Sunt qui designari Lycios aut finitimos quosdam velint: quò Strabo, & Eustathius, & Pindari

dari interpres inclinant. ſunt qui Piſidas: quò Plinius & Stephanus. ſunt qui Iudæos: quod noſter hic ſuggerit, & Tzetzes. Euſebius etiam Chærili Poëtæ teſtimonio, Hebræos Solymos olim dictos cenſet euinci. Nec Q. Calaber ſanè aliter apud Homerum accepit: ideoque —— Σολύμων ἱερὸν στρατὸν dixit: ſacri epitheto ſacram indicans gentem.

Ortâ per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret.] Vitiliginem appellat Iuſtinus, vti optime reſtituit optimus & doctiſſimus Bongarſius.

Regem Occhorim.] Ita libri vett. quos ſum ſecutus, non, *Bocchorim*. etſi vulgatæ huic ſcripturæ adſertor Iuſtinus venit Λόγῳ παραινετικῷ. Nam ait: Τετάρτην δέ φασι νομοθέτην γενέσθαι Βόκχοριν τὸν βασιλέα, σοφόν τινα καὶ πανουργίᾳ διαφέροντα. Etiam Oroſius lib. I. qui locum hunc totum tranſſcribens, Bocchorim tamen appellat. Sed & Plutarchus ita nominat, libello περὶ δυσωπίας. Itaque iure vacillo. Nam Clemens Strom. I. nimis diuerſus à nobis abit, qui Omoſim hunc, vel Amaſim appellat. At quod ad rem ipſam, falſa eſt, & refellunt libri ſacri. Tamen ſumpſit hæc à Lyſimacho, vti videre potes apud Ioſephum Contra Apionem, libro I. extremo. Vbi item ſcriptum, *Bocchoris*. Occhoris, ſiue potiùs Bocchoris rex.

Poſtquam vaſtis locis relictum ſit.] Mirum non addere eum quibus in locis. Ac ſanè ex Tertulliano legend. videatur, *vaſtis Arabiæ locis*. Is enim Apologetico narrat Cornelium Tacitum ſcripſiſſe in v. Hiſtoriar. *Iudæos Ægypto expeditos ſiue extorres in vaſtis Arabiæ locis aquarum egenos*, &c. Oroſio tamen non aliter lectum, quàm noſtri libri præferunt.

Primo cuius auxilio credentes.] Citat etiam ita Oroſius. ambigo tamen & contor, an non vox, *credentes*, eiicienda ſit. Et iam video abeſſe in Othonis Friſingenſis lib. I. cap. XVIII. vbi hæc citat.

Effigiem animalis.] Hoc de capite aſini magno conſenſu omnes veteres tradiderunt: ne tantoperè noſter culpetur, tanquam *mendaciorum pleniſſimus* ſcriptor. Et ſanè Strabo, Plutarchus, Damocritus apud Suidam multo maiora deliria delirarunt contra gentem & libros ſacros. Caput aſini in templo falsò poſitum.

Pag. 617. *Vim suam & cursum septimos per numeros conficiant.*] Vera lectio, quam è Vatic. prompsi referente: *per numeros coniciant*, ex quo ego *conficiant*. Aliter vulgati. De re autem ipsa Dionem vide XXXVII. & inprimis Alexandrinum Clementem Stromate VI.

Stipes Iudaicæ. *Et stipes illuc congerebant.*] Cicero pro Flacco: *Cùm aurum, Iudæorum nomine, quotannis ex Italiâ & ex omnibus prouinciis Hierosolymam exportari soleret, Flaccus sanxit edicto, ne ex Asiâ exportari liceret.* Philo de Legatione ad Caium: καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἱεροπομποὶ στέλλονται χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπαρχῶν. Et paullò antè: ἠπίστατο (Τιβέριος) καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. Sed & Iosephus notat, *immensam vim auri congestam in templum ab omni Asiâ & Europâ*. lib. XIV. Antiq. cap. XII.

Exuere patriam.] Rom. cod. *exire*.

Augendæ tamen multitudini consulitur nam & necare quemquam ex agnatis nefas.] Qui otiosè legerit, nihil offendet: fortasse is, qui intentè. Si enim de cæde capis

Iudæi proles non exponebant, aut necabant. tantùm, quid in eo noui? Sanè & Romanis & Barbaris plerisque necare consanguineos nefas. Sed alium ego hic sensum odoror, & scribo: *necare quemquam ex gnatis.* Scimus Græcis Latinisque in promiscuo vsu fuisse abiectiones infantum & expositiones, imò neces. Id aliter in Iudæorum moribus, & gentem inprimis suboli studuisse, adeò vt nulliusmodi partum necare fas, notat vt nouum noster. Itaque quia de liberis; iure addit *hinc generandi amor*: quoniam matres scilicet certæ, prolem tollendam. Simile prorsus, quod de Germanis in libello De moribus: *numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare nefas habetur.* Nam & ibi scribo, *gnatis*.

Iudæi mente solâ, vnúmque numen intellegunt.] Benè & verè hæc Tacitus. Strabo vanior, qui Terram, Cælum, Mare, & hoc quod Mundum vocamus siue rerum naturam, coli à Iudæis voluit. Quæ sententia in Varronianam illam incidit, Animam mundi, esse deum. Iuuenalis ab hac mente:

Nil præter nubes & cæli numen adorant.

Pag. 618. *Exuberant fruges nostrum ad morem.*] Mihi verò vox eaipsa

ea ipſa exuberare videtur. legamque: *vber ſolum: fruges noſtrum ad morem.*

Balſamum.] Propriam eam arborem Iudææ eſſe plerique tradiderunt, nec alibi gigni. Iuſtinus lib. XXXVI. *Opes genti ex vectigalibus opobalſami creuêre, quod in his tantùm regionibus gignitur.* Atque ita ſanè tunc fuerit. Poſteà, non dubium ſtirpem eam in Ægyptum tranſiſſe: atque illic creuiſſe. Claudianus in Epithalamio Palladij:

Balſamus etiã in Ægypto.

Gemmatis alij per totum Balſama tectum
Effudêre cadis. duro quæ ſaucius vngue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex.

Perſeuerare etiam illic noſtro æuo, qui peregrinati ſunt, affirmant.

Si vim ferri adhibeas, pauent venæ.] Sic interpungenda iſta: & in Pauendi verbo elegans metaphora. Plinius de eâdem arbore: *Inciditur vitro, lapide, oſſeiſve cultellis: ferro lædi vitalia odit.* Et Ioſephus, qui indigena: ὀξεῖ λίθῳ, aut ὀξέσι λίθοις incîdi adſerit. Falſus ergo cum Theophraſto Dioſcorides, qui ferreis vnguibus ſecari arborem credidit: falſus compilator Iſidorus, qui *percuſſum ferreis vngulis corticem.* Pauſanias lib. IX. neſcio quid de Balſamo Arabiæ nugatur, & circa eum viperis.

Balſamus ferrum ſpernit.

Vnum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur.] Ita & Egeſippus lib. III. *Duos lacus victor egreſſus, tertio retinetur.* At Pauſanias repugnat clarè, & quidem oculatus, vt ait, teſtis, lib. V. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμόν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰορδάνον λίμνην Τιβερίδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν νεκρὰν, ἐς ταύτην ἐσιόντα, καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλούμενον. id eſt: *In Hebræorum terrâ fluuium quemdam Iordanum & ipſe noui, qui ſtagnum Tiberias ſubit, ac deinde alterum, cui Mare mortuum nomen eſt, in quâ ipsâ palude conſumitur.* Sed Tacito nos iure fidem habemus, qui in Trachonitide lacum minorem eſſe ſcimus, quem primò Iordanis ingreditur, cui Samochonitis nomen.

Quot lacus Iordanis efficiat?

Incertæ vndæ ſuperiacta, vt ſolido feruntur.] Emendatio è libris. Vulgò eſt, *incertum vnde.* quod ſententiam etiam aptam recipere poteſt. Vide de totâ re Egeſippum lib. IV. cap. XVIII.

Certo anni bitumen egerit.] Ita libri. & phraſis nota,

& Tacito frequens. Vulgati vocem addunt, *certo anni tempore*.

Pag.619. *Fulminum iactu arsisse.*] Orosio libro I. qui hæc expresso etiam Cornelij nomine transcripsit, legas, *fulminum ictu*.

Terrámque specie torridam.] In eodem Orosio, *terrámque ipsam specie solidâ*.

Ego sicut Iudaicas quondam vrbes.] Libri aliquot, *inclitas vrbes*. nec aliter Orosius.

Circa cuius os conlectæ arenæ, admixto nitro.] Non, *coniectæ*. Farnesianus etiam rectè, *lectæ arenæ*. Plinium adi libro XXXVI. Strabonem XVI.

Illic immensæ opulentiæ templum, & primis munimentis vrbs.] Ex Iosepho & Zonarâ legam, *& trinis munimentis*. Nam triplici muro circumdatam eam fuisse vterque is scriptor te docebit. Iosephus libro VI. Haloseos, cap. VI. Zonaras tomo I.

Vrbs deiugis, templum intimis clausum.] Iure nato, & mecum libri. Farnes. *vrbs deingia templum clausum.* Vatican. *vrbs ob demgia*. Adhæresco. At Iof. Mercerus legit, *Primis munimentis vrbs, dein regia*. Feliciter. Tacitus ipse iuuat, infrà: *Alia intus mœnia regiæ circumiecta*.

Merceri diuinatio.

Templum intimis clausum.] Quomodo, intimis? Ablego eam vocem cum nonnullis libris, & lego: *trinis munimentis* * *vrbs, ob deingia. Templum clausum. ad fores tantùm Iudæo aditus*. Aut si retineri placet: scribam appositè, *Templum intimum*. Duplex enim templum, Exterius & Interius, vt Zonaras & Iosephus describunt appellantque. quod intimum, Iosephus etiam Sanctum agnominat. Rodolphus hæc omnia concinnat (sed ab ingenio, opinor) *& primis munimentis vrbis. alienigenis templum interius clausum*.

Pag. 620. *Mox bello ciuili interno.*] Cur hæc geminat Ciuile & Internum? placet imò Romana scriptio, *bello ciuili inter nos*.

C Sosius.] Siue *Sossius*. Malè quidam libri, *Sestius*.

Victor Augustus sanxit.] Quidam, *auxit*.

Pag.621. *Ceterarum vrbium clade.*] Alij, *exterarum*.

Multitudinem obsessorum omnis ætatis, virilis ac muliebris sexus, sexcenta millia fuisse accepimus.] Numerus

mihi

mihi non certus, & quem ex Budensi cod. & Orosio substitutum video parùm cautè. Nam ille scribit: *sexcenta millia Iudæorum interfecta Cornelius & Suetonius referunt.* Sed interfecta ait: cùm noster hic vniuersè, de obsessis. qui certè paullo plures. Libri etiam instabiles, & quidam, *ducenta millia*. Fortasse, *dena*, aut, *vndena millia.* quod paullò propius ad Iosephum & Zonaram & Iornandem accedat, qui omnes *vndecies centena millia* periisse obsidione illâ clarè tradunt. periisse, inquam, fame, morbo, ferro. Nam Sulpicio Seuero fidem vix habeo, qui *Numerum peremptorum ad vndecies centena millia* profert, *capta verò centum millia ac venumdata.* Sed Peremptos fortasse largiùs accepit, & nostro illo sensu. Numerus obsessorũ Hierosolymis.

Suam illic victoriam Germanis obstitisse, dum omissis telis prædâ manus impediunt.] Vatic. *suam illic materiam.* quæ lectio inuoluit aliud verbi, quod nondum educo. certè de auaritiâ aut cupidine, id dici verius, quàm de victoriâ. Pag.624.

Fluitantem labantémque militem.] Interpunxi & voce additâ expleui locum, fide Vaticani. Pag.625.

Non tamen ausus opidum Batauorum armis tueri.] Quod opidum? nominare enim certè debuit. An *Batauodurum* scribendum? an cum Rom. codice legimus, *opida Batauorum?* Et intellegam tunc ea opida, quæ extra insulam. Nam Batauorum veterum sedes non dubiè supra & extra etiam insulam, in orâ Gallicâ. Tacitus clarè, suprà: *Extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, simúlque insulam inter vada sitam occupauere.* Batauodurũ.

Adiecta ingens lintrium vis.] Locum vitiatum & mutilum correxi & auxi è Vatic. qui sic: *armamenta liburnicis solite & simul capte lintres sagulis versicoloribus haut indecore pro telis iuuabantur.* Hegesippi verba commodè adtexam & corrigam lib. II. de Rheno: *Itaque iam non copiis Germanorum repletur sed Romanorum liburnis.* Vetus lectio, *copolis Germanorum*. quæ recta est, siue *caupulis*: & cape exiguas illas lintres. Quam vocem Agellio etiam restituimus in Electis, cap. VII. At hic insignis locus tunc me fugit. Pag.627. Caupùli.

Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.] Probè. nec improbè in libris quibusdam, *Mosæ fluminis os* Pag.628.

amnem Rhenum. Res quidem ipſa eadem, aliter elata.

Pag.629. *Virtutes & viros indici.*] Rhenanum audio corrigentem, *iuuentutem & viros:* quamquam & vulgata cum obſcuritate quadam acuta.

Nabaliæ fluminis pons.] Nuſquam id fluminis in hoc tractu. An opidum eo nomine? Quod Iunio Hadriano videtur, legitque *Naualiæ:* & vrbem Campos ita indigitat ad ſinum hodie Auſtralem, Ptolemæo parum firmiter innixus. Ego ambigo ne *Vahalis* corrigendum ſit. Pontem quidem aliquem cœptum à Romanis paullo ſuprà legas, ſed Batauoduri: de quo hæc non vanè intellegas, niſi quòd Batauodurum ad Rhenum fuiſſe volunt. quos arguat hic locus.

Vahalis fluuius.

Et cùm priuatus eſſet, amici vocabamur.] De hoc loco ſenſit Sidonius in Epiſtolis: *Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in historiâ ſuâ rettulit: Cum Veſpaſiano mihi vetus amicitia, & dum priuatus eſſet, amici vocabamur.*

IVSTI LIPSI AD CORNELII TACITI GERMANIAM Notæ.

Pag.631. Tēpus huius libri ſcripti.

ORDINEM ſcriptionis ſi ſequimur, ante Hiſtorias & Annales ſibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim eſt Traiano ſecundùm conſule, id eſt Neruâ adhuc viuo. Ipſe oſtendit infrà: *Cæcilio Metello ac Papirio Carbone* Coss. *Ex quo ſi ad alterum Traiani conſulatum computemus, ducenti ferè & decem anni colliguntur.* At Hiſtoriæ cœptæ Neruâ iam mortuo, & inter diuos. vt docui.

Metus tutos reddit.

Mutuo metu, aut montibus.] Vitiat acutam ſententiam Bambergenſe exemplar, *mutuo victu.* Imò verò metu: qui

tu: qui inter æquè potentes, pro termino ac repagulo. Thucydides benè & appositè: τὸ δ' ἀντίπαλον δέος, μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν.

Nuper cognitis quibusdam gentibus.] Domitiani imperio, opinor. cui bella cum Cattis, Sueuis, Sarmatis, & eâ occasione, illustratæ magis vicinæ gentes.

Montis Abnobæ.] Plinius nominat lib. IV. cap. XII. sed ibi quoque infida scriptura. Alij enim libri, *Arnobæ.* Bambergensis hìc, *Anribæ.* Roman. *Arbonæ.* Ptolemæo Aunoba mõs.
sunt Αὐνοβοὶ montes.

Vtque sic dixerim, aduersus Oceanus.] Haud satis capio. An aduersum dicit, oppositum & contrarium? An *obuersus* verius sit legi, idque ex situ ipso? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præsertim quam præfatione eâ leniit? Tamen haud malè Aduersum ceperis, quasi mari Italico & Tyrrheno oppositum: eodemque sensu etiam, *Diuersus.* Sic in Agricola scripsit: *Glota & Bodotria diuersi maris æstu in immensum reuecti, angusto terrarum spatio dirimuntur.*

Celebrant carminibus antiquis, quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus est.] Vti apud Barbaros ferè Carmina, pro historiâ.
omnes, & rudes litterarum. Nec Hispani aliter comperêre, apud nouos Indos. Eginhartus in vitâ Caroli Magni: *Barbara & antiquissima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, scripsit, memoriæque mandauit.* Iornandes de Gothis: *in priscis eorum carminibus penè historico ritu recolitur.* &c. At propriè de Germanis, noster lib. II. Annal. de Arminio: *Canitúrque adhuc Barbaras apud gentes.* Iulianus egregiè in Antiochico; qui hæc ἄγρια μέλη vocat, παραπλήσια ταῖς κλαγγαῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων: *agrestia carmina, similia clangoribus auium asperè clamantium.*

Germaniæ vocabulum recens & nuper additum.] Nos Pag. 632.
auditum maluimus legi, quàm *additum.* Quod ait, *nuper*; non hercules ita nuper: quippe cùm ab æuo Iulij Cæsaris, quo constat Germanos Galliam irrupisse.

Nunc Tungri, nunc Germani vocati sint.] Valdè amplector Bambergensem scripturam, *ac nunc Tungri, tunc* Germani olim qui?
Germani. atque ita euoluam me ex obscurâ origine nominis, quod hodieque hæret in pace & bello optimâ gente. Sen-

te. Sententiam enim hanc reor (quidquid dissertum aliis) eos qui transgressi primitus Rhenum sint, esse eumipsum populum qui nunc Tungri appellentur, at tunc Germani. quod tamen vnius nationis peculiare nomen, paulatim transfusum ad omnes.

Quomodo id nomen diffusum.

Vt omnes primùm à victore ob metum, deinde à seipsis inuento nomine Germani vocarentur.] Vox *Germani*, eidem Bamberg. rectè abest. Ista ipsa enim nouiter interpretari posse videor, & præter mentem omnium, etsi non præter verum. Censeo eum hoc dicere: Factum vt omnes qui Rhenum accolerent, nomen ab istâ victrice natione inuenirent, ob metum scilicet recentem Gallorum: qui quoties de transgressu vel aduentu Transrhenanæ nationis audirent, aiebant trepidi aduentare Germanos. at isti propriè Germani, nouum nomen inuenirent à se ipsis, discriminandi nimirum caussâ, & dicerent se Tungros. Possim vulgatam tueri & explicare. sed cur nuger? hæc mera veritas.

Germanorū etymon.

A seipsis inuento nomine Germani vocarentur.] Si mordicus hanc retines? legam, *à reipsâ inuento*. Germani enim etymo prisco, bellaces viri sunt. Gerra bellum. inuenêre ergo id nomen, ab ipsâ re, quia tales. Vulgatam quomodò expedies? aut quî à seipsis nomen hoc inuenêre, quod anteà in Tungris? Sanè interpretes hîc fluctuant, & fluctuabunt æternùm.

Canunt ante prœlia.

Primúmque omnium virorum fortium. Ituri in prœlia canunt.] Rectè distinxi. Non enim ea mens, quòd Herculem canant: sed quòd alacres & cum cantu incipiant pugnas. Tacitus lib. II. Historiar. *Temerè subeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio nudis corporibus.* Lib. IV. *Vt virorum cantu, fœminarum vlulatu sonuit acies.* Noto autem etiam Hispanos præliis præcinuisse, ex Silio:

Hispani ante prœlium cātant.

—— ritu iam moris Iberi
Carmina pulsatá fundentem barbara cetrâ.

Et plerique olim Barbari.

Diodorus Siculus, de Lusitanis: Ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιτεταγμένοις: *In bellis ad numerum incedunt, & carmina canunt cùm aggrediuntur hostem.* Simile in Thracibus aliisque Barbaris fuisse, notaui ad IV. Annal.

Quem

Quem Barditum vocant.] Ita Farneſ. & ſcio Bardos Gallis dictos cantores, ſiue poëtas. Placet tamen nunc magis, *Baritum*: quæ mera vox noſtras, quibus *Beren* aut *Baeren*, clamare, vocem tollere. Errabit enim qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus, *Blaritum* vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine ſit; Ammianus hunc deſcribit, *clamorem fuiſſe maximum, qui ipſo feruore certaminum exoriens idemtidem, paullatímque adoleſcens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſorum.* **Barditus.**

Nec tam vocis ille, quàm virtutis concentus videtur.] Bambergenſis, *quàm mentis concentus.* quod haud præferam vulgatæ.

Vlixem quidam opinantur in hunc Oceanum delatum.] Interque eos Strabo, magni & directi iudicij ſcriptor, libro III. qui adfirmatè tradit Vlyſſeam Luſitaniæ (Vliſſiponem aliter dicimus) Homerici Vlyſſis monumentum eſſe. Sed & in Britanniam eum veniſſe, ex arâ Græcis litteris inſcriptâ collegit Solinus cap. XXV. itemque Mela. Cui miræ & blandienti opinioni ſi indulgemus: quídni Vliſſinga noſtra in Zelandiâ, ab eodem ſit? quídni Circzea à Circe? Sed vani & laſciui, vereor, luſus iſti ingeniorum ſunt: quibus tamen hodie non nemo ſe oſtentat & ſuperbit. Io. Brodæus hæc de Vlyſſis errore in Miſcellaneis ſcitè coarguit: Brodæus, vir, ſiue adoleſcens potiùs, acris ingenij, probi iudicij, lectionis diffuſæ. quem non magis in ore famæ eſſe miror, imò indignor. **Vlixes an in iſto mari:** **I. Brodæi laus.**

Nominatúmque ἀσκιπύργιον.] Vel, vt Rhenanus, ἀστυπύργιον. etſi abeſſe vox ea poteſt, incolumi ſenſu. Præceſſit enim. At libri quidam magis hîc diuerſi, qui ἀκελνίπριον referunt, ex quo placet quibuſdam ἀνελνήελιτον, à Nerito, vt volunt, Ithacæ monte. Locus quidem hic ipſe, quem indicari putamus, cliuoſus eſt, haud procul Veteribus vicus, *Aſchelburg* nunc dictus.

Græcis litteris inſcriptos.] Litteris fortaſſe, vix credo linguâ. Quid autem mirum de illis, cùm etiam Heluetij & Galli litteraturá Græcâ vſi ſint, Romanis characteribus iuxtà cum imperio ignotis?

Propriam & ſinceram gentem.] Bamberg. *perpetuam & ſinceram.* Pag. 633.

Rutila

Rutilæ comæ.] Siue flauæ, & colore auri. Ideò Auricomi Bataui, Silio:

Comæ rutilæ Germanis.

At puer auricomo iam formidate Batauo.

Wandali χρυσοειδεῖς, Procopio dicti. Ruffum Seneca dixit III. De Irâ: *Non est Æthiopis inter suos insignitus color, nec rufus crinis & coactus in nodum apud Germanos.* Et Martialis, ruffum eâ mente Batauum:

Sum figuli lusus ruffi persona Bataui.

Græci plerumque ξανθὸν verterunt: etsi Galenus commentario ad Polybum De victu, velit Germanos magis propriè πυῤῥοὺς dici, quàm ξανθούς. Calpurnius Flaccus Declamat. II. de hoc Germanorum connato habitu: *Miramur hanc legem esse naturæ, vt in subolem transeant formæ, quas quasi descriptas species custodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili sunt Germaniæ vultus, & flaua proceritas Hispaniæ. non eodem omnes colore tinguntur. Diuersa sunt mortalium genera, nemo tamen est suo generi dissimilis.* Quem obiter emendo: *& flaua proceritas* (apage enim hoc de Hispanis.) *Hispani an non eodem omnes colore tinguntur?* Nec à naturâ solùm rutilus hic crinis, etiam ab * arte. Lauabant enim crebrò, & medicamento rutilabant. Ammianus: *Videbat* (Germanos) *lauantes alios, quosdam comas rutilantes ex more.* Medicamentum, sapo. Martialis:

Correctus Declamator.

* Vide Diod. Sicul. lib. v.

Colorem hũc arte inducebant

Caustica Theutonicos accendit spuma capillos.

Plinius: *Prodest & sapo. Galliarum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere.* Ita Caligula procerissimum quemque è Gallis ad Germanicum triumphum legit, *coëgitque rutilare & submittere comam*: vt germani scilicet Germani viderentur. Suetonius narrat cap. XLVII. Herodianus item de Antonino Germanos æmulante: κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθὰς, καὶ εἰς κορὰν Γερμανῶν ἠσκημένας. id est: *comas etiam flauas capiti circumposuit, & ad tonsuram Germanicam factas.* Caussam huic coloris studio adsignat Clemens (lib. III. Pædagog. cap. III.) terrorem: Τῶν ἐθνῶν, inquit, οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται, ἔχει τι φοβερὸν, τὸ εὔτριχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πολεμὸν ἀπειλεῖ, συγγενές τι χρῶμα τῷ αἵματι. Romanæ etiam matronæ veteres amauère hunc colorem, *& summâ diligentiâ capillos cinere rutilabant,* ait Va-

Tales & matronæ olim Romanæ.

ait Valerius lib. II. cap. I. Posteriores magis auidè, quæ capillitium ipsum emebant à Germanis, & pro comis suis supponebant. Ouidius ad puellam:

Iam tibi captiuos mittet Germania crines,
Culta triumphatæ munere gentis eris.

Quamquam Seruium notare video in IV. Virgilij, *matronis nigram comam, meretricibus flauam probatam fuisse.* Quò videatur Satyricus respexisse de Messallinâ matronam sedulò dissimulante:

Et nigrum flauo crinem abscondente galero.

De hac ipsâ re doctissimus Tertullianus, libello De cultu: *Video quasdam & capillum croco vertere. pudet eas etiam nationis suæ, quòd non Germanæ aut Gallæ procreatæ sint: ita patriam capillo transferunt. Malè ac pessimè sibi auspicantur, flammeo capite.* Nam quòd mali auspicij ait flammeum caput: intellegit omen ad flammas æternas.

Magna corpora & tantùm impetu valida.] Mutilus, me iudice, Bambergensis, qui spretâ priori voce scribit: *corpora tantùm impetu valida.* Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas.

Terra etsi aliquanto specie differt.] Nescio quid idem liber sibi velit, *etsi aliquando specie aret.*

Ventosior quà Noricum ac Pannonias adspicit.] Vix fides. Loca certè quæ humida & ad mare, magis obnoxia ventis, quàm sicca & mediterranea. quod vtique verissimum experimur in omni Germaniæ isto tractu, qui ad Septemtrionem. Sed nec ventorum propriè hîc res est: de humore agitur, aut siccitate. An'ne *verticosior*, ausim legere? id est, magis alta & montana? Mela quidem ita disparat, in hac ipsâ terrâ describendâ: *Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aspera & magnâ ex parte siluis aut paludibus inuia.* An frustrà angimur? & ventosam accipi, pro siccâ atque aëreâ, simplicius & verius sit?

Inquisitum in Taciti verba.

Pecorum fœcunda, sed plerumque improcera.] Malo, *pleraque.* De reipsâ autem, ita hodie contrà est, vt armenta nostra Batauiæ aut Frisiæ, palmam poscere audeant contra omnia Europæ.

Armenta grādia hodie.

Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos, Bigatos-

Serrati nummi.

gatosque.] Diu hos Serratos nummos quæro, homo alias non appetens valdè nummûm. Nam vulgò leuiter defunguntur. & Serrati, inquiunt, nummi quibus serræ forma impressa siue incusa, vt Bigati quibus Bigarum. & de his quidem clarum est. oculi me docent cottidie. at de Serratis, quis obsecro in tantâ istâ copiâ nummorum veterum vnum aliquem protulit aut proferet cum serrâ? Non vidi, non legi. Fuluius sanè Vrsinus, in gente Manliâ nummum repræsentat, cuius in posticâ parte caput vrbis, & inscriptum ROMA. SER. quod ipse interpretatur Serratum. sed quo argumento? Mille nummi cum illo capite, in quis nihil tale. & potius id referendum ad Serrani cognomen, quod ex aliâ gente hærere huic potuit per adoptionem. An lectio solicitanda in Tacito? an *aratos*, aut, *ratitos*, aut *Seruianos* legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Seruianos autem interpreter veteres regios, quos in pretio fuisse notat Suetonius Augusto. Seruius certè primus regum, æs signauit. Adde quòd in codice Bambergensi, *Seruatos*. An seruamus lectionem, & capimus Serratos eos, quorum ambitus dentatus atque asper sit in modum serræ? quæ proba nota, & nihil periisse longo vsu aut resectione. Nummos ego quosdam argenteos ita formatos vsurpasse his oculis sum certus. Spectasse autem id eos in nummis vulgò, ratio & Tertullianus addocent: *Qui venditant, prius nummum quo paciscantur examinant, ne scalptus, néve rasus, ne adulter sit.* Sed tu erudite lector cogita. nam de me Tullianum illud habe, *Cedo, eia manum tollo.*

Cuiusmodi fuerint?

Rari gladiis vtuntur.] Iisque grandibus & oblongis. Plutarchus de Cimbris: μεγάλαις ἐχρῶντο καὶ βαρείαις μαχαίραις. Cæsar item, Liuius, & Historici passim. Illud dignum notâ è Windichindo: *Erat illis diebus Saxonibus longorum cultellorum vsus, quibus vsque hodie Angli vtuntur, morem gentis antiquæ sectantes. Cultelli autem nostrâ linguâ Sahs dicuntur: ideóque aiunt quidam Saxones nuncupatos.* De veritate etymi nescio: illud scio falces oblongas & grandes frumentarias eo nomine etiam hodie nobis dici.

Gladij longi.

Hastas vel ipsorum vocabulo Frameas.] Quod genus teli fuerit, quæro. Isidorus vult gladium fuisse: *Framea,* inquit,

Frameæ, quid.

inquit, *gladius ex vtraque parte acutus, quam vulgo Spatham vocant. Ipsa est & Romphæa.* Valdè à Tacito abit, qui clarè appellat Hastam: & addit, eodem telo cominus eminusque pugnasse. Non ergo gladius. Nunquid Romphæa? nam & hoc addidit. pariterque Glossæ veteres, *Frameæ*, ῥομφαῖα. Ambigo: nec facilè inducor credere, si* Valerij quidem descriptio hæc proba:

Æquáque, nec ferro brèuior, nec romphia ligno. * Argonaut. lib. VI.

Facit enim genus teli, in quo hastile & mucro pari fuerint longitudinis modo. Tacitus autem aliud fuisse in suâ Frameâ docet quam statuit *breui & angusto ferro.* Itaque magis est vt ad exemplum Hastæ siue *Spiesse* nostræ fuerit, breuiore tamen ligno.

Neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum.] Repugnare Cæsar videtur lib. VI. *Cùm bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magistratus qui ei bello præsint, vt vitæ necísque habeant potestatem deliguntur.* Sed Cæsar de belli tempore tantùm: noster in pace intellexit. Pag. 634. Conciliatus cum Tacito Cæsar.

Nec illæ numerare aut exsugere plagas pauent.] Ita Rhenanus: spectatque suctus ille ad medicinam, Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad. δ vers. 218. Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς Πάσσε. Farnes. tamen codex & Rom. *exigere.* quod robur fæmineum magis exprimere videtur, tamquam illæ non numerauerint solùm plagas, sed exegerint; expostularintque cum suis si illæsi redissent, tamquam ignaui & vitæ suæ parci. Pag. 635. Plagarum exsuctus.

Inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur.] Igitur ad Germanos referam, quod generatim à Suetonio scriptum, in Augusto cap. XXI. *A quibusdam, nouum genus obsidum fæminas exigere tentauit, quod negligere marium pignora sciebat.* Etsi cur id Tranquillo nouum? Romani ipsi virgines obsides Porsenæ olim dederunt, interque eas Clœliam. Athenæus id primùm inuentum Cleonymo Spartano vult, parùm verè, libro XIII. cap. XXVIII. ἐμοὶ γοῦν, inquit, κατὰ φύσιν δοκεῖ πεποιηκέναι Κλεώνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρῶτος ἀνθρώπων εἰς ὁμηρείαν λαβὼν παρὰ Μεταποντίνων γυναῖκας παρθένους τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ καλλίστας διακοσίας. id est: *Mihi iuxta naturã fecisse Cleonymus Spartanus videtur qui primus mortalium* (magis rectè, si Puellæ pro obsidibus.

primus Græcorum dixisset) *obsides à Metapontinis fæminas virgines accepit nobilissimas & pulcherrimas.* Vbi discis Metapontinos, imò credo ceteros Italiæ populos, habuisse antiquitus hunc morem.

Nec consilia earum aspernantur.] Hócne supererat? heu ipsos parùm firmâ mente, qui eam quæsiuere apud amentem sexum! Et tamen adeò vera Taciti adfirmatio, vt Plutarchus narret, consultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Græci vocant) de pace déque bello, fæminas adhiberi, & lites cum fœderatis aut sociis populis exortas earum interuentu decîdi. Verba ipsa in re parùm credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum: Ἐκ τούτου διετέλουν, inquit, περὶ τοῦ πολέμου καὶ εἰρήνης βουλευόμενοι μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς συμμάχους ἀμφίβολα δι' ἐκείνων βραβεύοντες.

Germani fæminas nimis æstimant.

Velledam.] De quâ multa noster libro IV. Histor. quam captiuam & in triumpho posteà ductam colligas ex Statio:

Veleda virgo.

Non vacat Arctoas acies Rhenúmque rebellem
Captiuæque preces Veledæ.

qui nomen tamen id corripit: cuius germanam scripturam fuisse censeo *Weldam.*

Auriniam.] Farnes. liber, *Fluriniam.* Putem fuisse, *Aluriniam.* Quod Iornandes mihi auctor in rebus Gothicis, non proprium nomen, sed commune omnium sagarum fuisse. *Repperit,* inquit, *in populo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Aliorunas ipse cognominat.* De fatidicis autem fæminis Germanorum, præter Cæsarem lib. I. Plutarchum in Mario & Cæsare, Strabonem lib. VII. vide etiam Clementem Stromate I.

Alurinia.

Deorum maximè Mercurium colunt.] Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito nota, quàm Cæsari, qui contrà scribit lib. VI. *Deorum numero eos solos ducunt quos vident, Solem, Vulcanum, & Lunam. reliquos ne fama quidem acceperunt.* Falsò. Nam noster etiam in Annali XIII. scriptum reliquit: *ab Hermunduris diuersam aciem Marti ac Mercurio sacratam.* Paulus Diaconus* notat Longobardis (ij autem Germani) *Wodam* Mercurium appellari. ego legerim *Wondam,* vel *Wonstam*: à lucro scilicet, cui præest. Maioribus quidem nostris

*Lib. I.

ftris ita dictum, claret vel ex Mercurij die, qui veteri & gentili appellatione nobis *Wonſtdach.*

Humanis quoque hoſtiis litare fas habent.] Quod Gallis Germaniſque commune: & priſcis teſtatum crebrò. Illud noto, manſiſſe eam diritatem etiam inferiori æuo. Procopius lib. II. De bello Goth. ait Francos etſi Chriſtum iam colerent, humanis tamen ad ſuum æuum hoſtiis vſos. Ditmarus lib. I. Nortmannos & Danos quotannis menſe Ianuario dis ſuis immolaſſe XCIX homines, totidem equos cum canibus & gallis: ab eaque barbarie Henricum Aucupem primùm eos abduxiſſe. Homines immolati.

Herculem & Martē conceſſis animalibus placant.] Non certè Gothi, de quibus Iornandes: *Martem ſemper aſperrimâ placauere culturâ. nam victimæ eius mortes fuere captorum.*

Lucos ac nemora conſecrant, deorúmque nominibus appellant.] Fatuam religionem. quam Claudianus item iis opprobrat, De laudib. Stil. lib. I. v. 228. Luci pro diis.

Vt procul Hercyniæ per vaſta ſilentia ſiluæ
Venari tutò liceat, lucóſque vetuſtâ
Religione truces, & robora numinis inſtar
Barbarici, noſtræ feriant impunè ſecures.

Sed & Lucanus appoſitè, in obſidione Maſſiliæ:

Lucus erat, longo numquam violatus ab æuo.
—— hîc barbara ritu
Sacra deûm, ſtructæ diris altaribus aræ,
Omniſque humanis luſtrata cruoribus arbos.

Benè ergo & meritò *Religione truces* eos fecit Claudianus: quoniam victimæ, imò & homines, ad arbores has (è Lucano hauries) immolatæ. Ait etiam, *robora numinis inſtar.* Illuſtrabit Tyrius Maximus, qui *Celtas excelſam quercum coluiſſe* ait, *& Iouis nomine ſollenniter appellaſſe.* Atque adeò poſteriori etiam æuo manſit hic cultus. Luitprandi regis Longobardorum lex eſt: *Qui ad arborem, quam ruſtici Sanctiuum vocant, adorauerit, vel incantationes fecerit, componat medietatem precij ſui in ſacro palatio.* Tacitus hunc ipſum ritum ſaltem indicatum lib. IV. Hiſtor. voluit, cùm ſcripſit Ciuilem Batauos *ſpecie epularum ſacrum in nemus vocaſſe:* nec putauerim ſanè *ſacri* vocem illic peculiare aut proprium ſiluæ nomen. Homines illic immolati. Arbor ſancta.

Romanis quoque luci sacri.

Hæc in Germanis meritò nos ridemus. sed cur Romani? illi in eâdem naui. Plinius de arboribus: *Hæc fuere numinum templa, priscóque ritu etiamnunc simplicia rura deo præcellentem arborem dicant.* Seneca epistolâ XLI. *Si tibi occurrit vetustis arboribus & solitam altitudinem egressis frequens lucus; illa proceritas siluæ, & secretum loci, & admiratio vmbræ, fidem numinis facit.*

Pag. 636. Luizici ex equis diuinãt.

Proprium gentis equorum præsagia & monitus experiri.] Ditmarus Luizicis (qui veterem superstitionem adhuc retinebant) hoc idem præsagium equinum adtribuit: sed diuersâ paullùm formâ: *Equum,* inquit, *qui maximus inter alios habetur, & vt sacer ab his veneratur, super fixas in terram duorum cuspides hastilium inter se transmissorum, supplici obsequio ducunt: & præmissis sortibus quibus id explorauêre priùs, per hunc quasi diuinum denuò augurantur.*

Non simul nec iussi conueniunt.] Bambergensis, *iussu.* Rhenanus in veteri codice legi ait, *nec iniussi.* ex quo benè etiam scripseris, *nec vt iussi.*

Pag. 637. Germanian olim in muliebri morbo?

Ignauos & imbelles & corpore infames.] Hoc lego de Germanis? feri illi & horridi, fœmineo morbo & mollitie corporis infames? Numquam credam: & Quinctilianus certè eos purgat in Declamatione pro Milite, cuius pudicitia tentata à Tribuno: *Nihil tale nouêre Germani, & sanctiùs apud Oceanum viuitur.*

Non, me iudice.

Scribamus igitur (gratiam mihi age magna patria) *& torpôre infames.* Non enim alia mens hîc Taciti, quàm quòd ignauos, torpentes, bello inutiles, crate impositâ merserint.

Agellius correctus.

Idem in eodem verbo vitium apud Agellium lib. XIX. cap. XII. in extremo: *omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in corpore ignaua & quasi eneruata vita consenescunt.* scribe, *torpore.*

Athenæo non credimus.

Hoc mihi certum. quatit tamen non nihil Athenæus lib. XIII. qui fœdum illud vitium remotum à me, rursus imponit Germanis: Κέλτοι δὲ τῶν βαρβάρων, inquit, καίτοι καλλίστας ἔχοντες γυναῖκας, παιδικοῖς μᾶλλον χαίρουσιν, ὡς πολλάκις ἐνίους ἐπὶ ταῖς δοραῖς μετὰ δύο ἐρωμένων ἀναπαύεσθαι. Quem falli tamen scio: nec vrtica illa vmquam tetigit maiores nostros. Austri & Orientis ista infamia sit: quæ ne nunc quidem Septemtriones habitat aut frigidum castumque hunc orbem.

* Ger-

*Germanos liberatum ire volui, à fœdâ Auersæ Veneris notâ: & ecce ego non sine notâ. Nam quidam me culpat (modestè tamen fateor, nec planè ἀλόγως) quòd temerè mendacem dixerim Athenæum. Ab eo enim, inquit, Diodorus, Aristoteles, Strabo. Primus quidem, de Celtis sic scribit: γυναῖκας δ' ἔχοντες εὐειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἀρρένων συμπλοκὰς ἐκτόπως λυσσῶσι. & quæ subdit, turpia mihi nimis, turpia relatu. At Aristoteles VII. Polit. *Plerasque militares gentes, & Celtas in iis, masculum cœtum palàm admisisse.* Iam Strabo, negat *turpe apud eos fuisse* τὸ τῆς ἀκμῆς ἀφειδεῖν τοὺς νέους: *florem ætatis prostituere iuniores.* Quid ad hos ego? ignosce quisquis legis, pænè idem quod in Athenæum. Falsi inquam isti, falsi: si tamen de Germanis hoc scripserunt ac senserunt, non potiùs de Gallis. Quod ego omnino assero: præsertim de iis qui Massiliæ & Italiæ magis propinqui. Ab eâ parte labes hæc in candidam per se gentem. Nónne *mores Massilienses* prouerbio, ab hac mollitie, innotuêre? Græci ergo illi, qui vix limen illud ipsum Galliæ nouerant (Germaniæ certè penetral numquam) illìc repertum vitium famâ & stilo sparserunt perperàm in omnes. Non mihi creditur? Tacito igitur nostro. qui disertè hoc ipso loco scribit (ex vestrâ quidem mente) molles istos & flagitiosos *cœno & palude mersos, crate iniectâ.* Tuam fidem, ô optime. Si fidi illi Græci, & si vitium hoc tam commune Germanis, tam receptum: quî constat vt iidem tam seueriter illud puniant? Itaque ne sic quidem Germani inquinabuntur, etiamsi inquinata illa lectio retinebitur. Nec tamen a me. qui haud paullò tutiùs Tacito & inprimis Fabio (qui claris verbis ignotum id flagitium Germanis asserit, te dissimulante) hîc crediderim, quàm Græcis. Quippe isti leui & longinquâ famâ aliquid de eâ gente acceperunt: at illorum æuo, cognita iam Germania, imò lustrata Romanis & calcata.

Iterum pro Germanis.

Celtarum nomẽ imposuit.

Galliæ pars olim in hac culpâ.

Græci eminus res Germaniæ nouerũt.

Purgat palã Germanos Tacitus.

Etiam Quinctilianus.

Eliguntur in iisdem conciliis & principes qui iura per vicos pagósque reddunt.] In alia verba & sententiam it Bambergensis liber: *qui vitâ per pagos vicósque excellunt.* Sed non auellor à vulgatâ.

Nihil neque publicæ neq. priuatæ rei nisi armati agunt.]

Germani semper in armis, aut cũ armis.

Quem eumdem morem Græcis priscis fuisse, eosque solitos σιδηροφορεῖσθαι, Thucydides notauit. Idemque de Gallis, Liuius lib. XXI. *In his noua terribilisque species visa est, quòd armati (ita mos gentis) in concilium venerunt.* Quin conuiuia etiam Germani adibant in armis. Tacitus hoc ipso libro: *Tum ad negotia, nec minus sæpè ad conuiuia procedunt armati.* Athenæus lib. IV. famulos adstitisse vel assedisse conuiuantibus iis vult, cum scuto, lanceâ, & iustis armis: καὶ οἱ μὲν, ait, τοὺς θυρεοὺς ὁπλοφοροῦντες ἐκ τοῦ ὀπίσω παρεστᾶσιν, οἱ δὲ δορυφόροι, κατὰ τὴν ἀντικρὺ καθήμενοι κύκλῳ, καθάπερ οἱ δεσπόται συνευωχοῦνται. Deniquetempla ipsa adiere armati. Panegyristes: *Nec maiores vestri templa ingrediebantur, nisi armati.*

Centenarij Germanorũ.

Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt.] Hoc est quod in lege Alamannorum priscâ lego: *Conuentus autem, secundum consuetudinem aliquam, fiat in omni Centenâ, coram Comite aut suo Misso, & coram Centenario ipsum placitum fiat.*

Scuto frameáque iuuenem ornant.] Originem moris vides auis nostris ad insaniam amati, Equites creandi. Fallor, aut tangit eumpse Diaconus in Longobardicis, libro I. cap. XV. *Scitis non esse apud nos Consuetudinem, vt regis filius cum patre prandeat, nisi prius à rege gentis extera arma susceperit.* Adde si lubet, Caput sequens.

Vestigium veteris creandi Equites aut milites.

Ceteris robustioribus.] Lege, *ceteri.* statim liber vetus, *aggregant*, non *aggregantur.* quod Taciti & veterum phrasim olet.

Pag. 638.

Præcipuum sacramentum est.] Liber scriptus, *principum sacramentum.*

Non nisi vi bellóque tueantur.] Scriptus, *tueare.*

Quoties bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otium transigunt.] Pugnam cum Cæsare hic video, imò cum vsu & ratione. Cæsar ait: *Vita Germanorum omnis in venationibus, atque in studiis rei militaris consumitur.* Iterum de Sueuis: *Multum sunt in venationibus.* Vsus etiam & ratio suadent, gentes acres, feras, vbi sit suarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsa gente hodie. Pacem vera emendatio faciet: *quoties bella non ineunt, multum venatibus.* negatione eiectâ, quæ haud dubiè malè geminata & petita è prioribus verbis.

Germani, venatores.

Ipsi

Ipsi hebent. mirâ diuersitate naturæ.] Expressi Farnes. scripturam, nec quin ea germana sit dubitaueris. Vulgati, *ipsi habent miram diuersitatem.*

Mos est ciuitatibus vltrò ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugum.] Imminutum locum esse res & sermo ipse clamant. Rhenanus ex vestigiis, vt ait, libri, *vltrò equitium conferre.* Et scio vocem Equitij probam, Iurisconsultis vsurpatam: & morem ipsum in Armeniis etiam obtinuisse, qui equos regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit lib. IV. De expeditione Cyri. At ne sic quidem pendentia verba firmaueris, quæ sequuntur. An equitium armentorum dices? an frugum? ridiculum. Mihi nota excidisse videbatur X. quæ Decimam significat, vel Decimas: sicut eadem geminata XX. vigesimam, in lapidibus sæpe. scribesque, meo sensu: *vltrò ac viritim* X. *conferre.* Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud plerosque, de conferendis Decimis in nobilitatis vsum, negari non potest.

Equi donati, pro Tributo.

Fortasse & Decimæ.

Solent & subterraneos specus aperire, eósque multo insuper fimo onerant.] Idem Pomponius Mela de Sarmatis: *Atque ob sæua hiemis adsidua, demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant.* Xenophon de frigidâ Armeniorum regione, lib. IV. Expedit. Cyri: αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι. αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δ' ἄνθρωποι κατὰ κλίμακας κατέβαινον. ἐν δ' ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, βόες, ὄϊες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων. Frustrà autem originem Stubarum (ita Ditmarus & illa ætas appellant) petunt istinc. quid enim simile? Quæ tamen antiquæ: &, nisi fallor, Iuliano intellectæ in Antiochico, vbi de Lutetiâ vrbe: Ἐθάλπετο δ' τὸ δωμάτιον οὐδαμῶς, ᾗπερ ἐκάθευδεν. ὅνπερ εἰώθει τρόπον ὑπὸ τοῖς καμίνοις τὰ πολλὰ τῶν οἰκημάτων ἐκεῖ θερμαίνεσθαι. Quamquam & Romanos æuo Senecæ nescio quid tale commentos reperio: effectu quidem pari cum Stubis, non prorsus formâ. Seneca de Prouidentiâ, cap. IV. *Quem specularia semper à flatu vindicant, cuius canationes subditus & parietibus circumfusus calor temperauit.* Quod fieri solitum, per ambientes quosdam tubos. Idem epistolâ XCI. *Quædam nostrâ demum prodisse memoriâ scimus, vt speculariorum vsum, vt suspensuras balneorum*

Pag. 639. Subterranei specus.

Stubæ Germanicæ.

& impressos parietibus tubos per quos circumfunderetur calor, qui ima simul & summa foueret æqualiter. Quos tubos vidisse & notasse me in ruinis balnearum Romæ, probè memini. Ceterùm quod hîc legitur, *firmo onerant:* in Bambergensi est, *fimo operiunt.*

Locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante sicut Sarmatæ ac Parthi, sed strictâ & singulos artus exprimente.] Exprimit verò egregiè vestitum hunc nostrum, qui à nobilitate Germanicâ diffusus non dubiè per Europam. Describit & Sidonius eleganter, in Panegyrico:

Vestis pressa Germanorũ, vt nostra.

Strictius assutæ vestes procera coërcent
Membra virûm: patet iis arctato tegmine poples.

Pars tamen etiam quædam Germaniæ olim in laxis vestibus, Sarmatico ritu, siue braccis. Lucanus Batauis & Vangionibus hoc tribuit:

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones, Batauique truces.

Pannonij vnde dicti.

Quamquam de plebe id tantùm ceperim. Ceterùm ad adstrictas, &, Sidonij verbo, assutas Germanorum vestes, facit Dionis locus, lib. XL. me quidem interprete: vbi Pannonios dictos affirmat, ὅτι τὺς χιτῶνας τὺς χειριδωτὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάννυς ἐπιχωρίως πως καὶ καλέμενοντες καὶ * περιαγρεύοντες συρράπτυσι: *quòd tunicas manuleatas, ex centonibus quibusdam & Pannis (ita appellant) patrio more conscindunt & coäptant.* Certum mihi est describi nostram Tunicam, quam etiam nunc ab istis Pannis * *Pantrock* vocamus, veterum Germanorum & Pannonum ipsam vestem. Ea sanè, quod Dio ait, è variis panniculis, præter Romanum & Græcum morem, ad singula membra aptata.

* *Nota igitur indigenam Panni vocem fuisse.*

* *Etsi propriè pars infra zonam pendula, sunt nobis dicta.*

Detracta velamina spargunt maculis pellibúsq. belluarum.] Suspectus mihi locus. nec sat scio quomodo detractas feris pelles, sparserint maculis & pellibus aliis piscium. An Tacitus ipse hæc parùm intellexit? an maculæ vox non sine maculâ? Ego de Mastrucis aliquid libens supposuissem, si velificata mihi libri alicuius aura. Isidorus: *Mastruca, vestis Germanica ex pelliculis ferarum.* Prudentius:

Pelles, ad vestem.

—— mastrucis proceres vestire togatos.

Cicero Sardis etiam tribuit: *Sardorum mastruca tentauit.*

Cete-

Ceterùm non dubium, quin duplici ornatu eos vſos Tacitus velit, ſiue è feris, ſiue è piſcibus. Iuſtinus clariùs paullò idem tradidit, de Scythis : *Lanæ iis vſus ac veſtium ignotus: pellibus tantùm ferinis aut marinis veſtiuntur.*

Fœminæ ſæpius lineis.] Plinius: *Iam quidem & Transrhenani hoſtes vela è lino texunt, nec pulchriorem aliam veſtem eorum fœminæ nouêre.* Linigeræ igitur fœminæ, nec tamen ſolæ. Benè ait, *ſæpiùs.* Diaconus in viris agnoſcit, lib. IV. cap. VII. *Veſtimenta eis* (de priſcis Longobardis ait, indubiè Germanis) *erant* *laxa & maximè linea, qualia Angli-Saxones habere ſolent, ornata inſtitis latioribus, vario colore contextis.* Sed profectò quæ hîc de variegatis latiſque inſtitis dicit, nos qui vidimus, ſcimus etiam nunc proprium amictum eſſe Germanicarum mulierum. Lineæ Germanis veſtes. * Verum eſt in plebe.

Dotem non vxor marito, ſed vxori maritus offert.] Illud, *marito,* abeſt Bambergenſi: & ſine fraude.

Accipere ſe quæ liberis inuiolata ac digna reddat.] Vox, *digna,* non ſincera videtur. Sed & paullo antè Rhenanus, *ſic viuentes, ſic parientes*, alibi legiſſe ait. Pag. 640.

Quorum pœna præſens & maritis permiſſa.] Ad ius & Romanos mores propius in Bambergenſi ſcriptum, *quorum pœna parentibus & maritis.* Nam maritos ſolos hîc eſſe arbitros, ſatis crudum. Tamen è Tacito non aliter appâret.

Adulteram, accîſis crinibus, nudatam, per omnem vicum verbere agit.] Pœna duplex; Crines accîſi, & Fuſtigatio. Quam reperio etiam aliâs vſurpatam Germanis in hoc ſexu. In Legibus Luitprandi regis Longobardorum, hæc eſt in fœminas violentas, & quæ ſæuiunt aut feriunt. *Publicus, in quo loco factum fuerit, comprehendat ipſas mulieres, & faciat eas Decaluare & fuſtare* (ita lego: vulgò, *Fruſtrare*) *per vicos vicinantes ipſius loci.* Paullò aliam & magis ſæuam Adulterij pœnam tribuit priſcis Saxonibus Bonifacius Archiepiſcopus, Epiſtolâ ad Ethelbaldum Anglorum regem: *In antiquâ*, inquit, *Saxoniâ, vbi nulla Chriſti cognitio, ſi virgo in maternâ domo, vel maritata ſub coniuge ſit adulterata: manu propriâ ſtrangulatam cremant.* (& addit quod huc magis facit) *aut cingulo tenus* Pœna adulterij. Emendata lex vetus.

nus vestibus abscissis flagellant eam castæ matronæ, & de villâ in villam missæ occurrunt nouæ flagellantes, & cultellis pungunt donec interimant.

Publicatæ enim pudicitiæ.] Scribam, *publicatæ etiam.* Non enim hoc ad adulteras refero: sed ad eas quæ adhuc iniuges, vulgò tamen se vulgabant.

Corrumpere & corrumpi, seculum vocatur.] Grauis & acuta sententia. Seneca similiter: *Desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores sunt.*

Melius eæ ciuitates, in quibus tantùm virgines nubunt.]

Digamia displicuit Germanis. Inter quas ciuitates fuisse Erulos reperio: apud quos adeò secundo matrimonio non locus, vti vxor marito mortuo, laqueo sese statim iuxta sepulchrum indueret: nisi inuisa viuere mallet & infamis. Procopius tradit lib. II. De bello Gothorum.

Numerum liberorum finire aut quemquam ex agnatis necare nefas.] Agnatos hîc accipies non ἀγχιστεῖς aut συγγενεῖς, sed liberos qui adnascuntur. etsi mallem omninò scribi, *gnatis.* Illud autem mirum, Tacitum omittere

Liberi in Rheno positi. insignitum illum ritum & peculiarem Germanis de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeoque imponebant. si vndis abriperetur, notham censebant: si innataret, verè suam. Claudianus

11. in Ruffinum v. 112.

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

Iulianus in epistolâ ad Maximum: πάντως οὐδὲ ὁ Ῥῆνος ἀδικεῖ τοὺς Κελτοὺς, ὃς τὰ μὲν νόθα τῶν βρεφῶν ὑποβρύχια ταῖς δίναις πέμπει, καθάπερ ἀκολάστου λέχους τιμωρὸς πρέπων. ὅσα δ' ἂν ἐπιγνῷ καθαροῦ σπέρματος, ὑπεράνω τοῦ ὕδατος αἰωρεῖ, καὶ τῇ μητρὶ τρεμούσῃ πάλιν εἰς χεῖρας δίδωσιν ὥσπερ ἀδέκαστόν τινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθαρῶν καὶ ἀμέμπτων γάμων τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν ἀντιδωρούμενος. Meminit & Galenus De sanitate tuendâ, & alibi Nazianzenus. Nonnus in Dionysiacis, ab hac caussâ Rhenum ἐλεγχιγάμον agnominat, velut iudicem vindicemque coniugij: & vidi, qui Rheni etymon hinc petendum adseueraret, quasi purgatoris. Purus quidem sermone nostro *reyn* dicitur.

Pag. 641. Thori Germanorum. *Separatæ singulis sedes, & sua cuique mensa.*] Quæ sedes è gramine aut frondibus, & propriè thori. Strabo suggerit, qui de Gallis: καθεζόμενοι δειπνοῦσιν ἐν στιβάσι:

seden-

ſedentes cibum capiunt in thoris gramineis. Poſidonius apud Athenæũ, fœnum ſibi ſubſtrauiſſe ſcribit, ab eâdem mente: Κελτοὶ τὰς χοὰς προτίθενται, χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων, μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων, &c. Plura de ratione Germanici victus, ibi vide. lib. IV. inquam, cap. XIII.

Diem noctémque continuare potando, nulli probrum.] Vti & de Perſis Xenophon ſcribit in Pediâ, lib. VIII. extremo. qui mirum (ſtudiosè enim notaui & comparaui) quàm in pleráque omni ratione vitæ, imò & linguâ, conſentiant cum Germanis. Pag. 642. Perſæ multis in rebus & ritibus, Germanizant.

Ergo detecta & nuda omnium mens posterâ die retractatur, & ſalua vtriuſque temporis ratio eſt.] Ego ſcribo, *& ſua vtriuſque temporis.* Interpretor: Germani in conuiuiis & compotationibus deliberant quidem agitantque res graues: ſed eaſdem ſobrij recoquunt & retractant. & vtrique rei ſua quædam ratio eſt. Rationem autem addit, *deliberant, dum fingere neſciunt; conſtituunt, dum errare non poſſunt.* Ex quo diſcimus, Germanos in conuiuij illâ licentiâ propoſuiſſe quidem ſeria: ſed eadem concluſiſſe & finiſſe, non niſi matutinos & ſerios. Perſarum ſimilis mos, qui, vt Strabo ait, ἐν οἴνῳ τὰ μέγιστα βουλεύονται, καὶ ταῦτα βεβαιότερα τῶν ἐν νήψει τίθενται. idemque de iis Ammianus lib. XVIII. Sed & Cretenſium: ex Athenæo lib. IV. cap. V. Græcorum omnium veterum: ex Homero, & Plutarcho diffusè Sympoſiacorum lib. VII. Deliberatio inter pocula.

Haud minus facilè vitiis, quàm armis vincentur.] Bambergenſis, *vino quàm armis.*

Agri ab vniuerſis per vices occupantur.] Idem liber, *ab vniuerſis vicis occupantur.* longè aliâ, nec deteriore ſententiâ. Pag. 643.

Nullâ regnorum potentiâ diuiſus.] Codex illeipſe, *diuerſus.* quod probum ſcio. Pag. 644.

Manet adhuc Boiemi nomen.] Latère aliud videtur in ſcripturâ Bambergenſi, *Manet adhuc Boiis è munere nomen.* Scribo, *manet adhuc Boiiaſmi è re nomen.* vel *Boiaſmum è re.* aptè ad hæc veſtigia, & rem ipſam. Strabo quidem clarè Βουίασμον regiam Marobodui nominat: quam dictam à Boiis vult nunc noſter. Poſſis & *Boyaimum* ſcribere, veriùs propiuſq. ad etymon, quaſi Boiorũ domum. Boyaſmum.

Loci

Loci veterem memoriam.] Voculam inserit Bamberg: *veterem via memoriam*: quâ quid faciam, sum incertus.

Origine erubescunt.] Imò verò, *non erubescunt*. Quamuis, inquit, Vbij nomen mutarint, & colonico iam iure, libentiùs Agrippinenses dicantur, à conditore: tamen nec Germanicæ originis eos pudet, libenterque se iis inserunt.

Deprauatio verbi.

Nec tributis contemnuntur.] Siue, *continentur*. In promptu erat, *conteruntur*: sed parùm elegans, cùm idem verbi statim sequatur, *nec publicanus atterit*. Ferri & vulgata potest. Nam quibus tributa imponuntur, hoc ipso, vt victi, pro contemtis habentur & despretis. Steph. Pighius, in Hercule Prodicio, mallet, *contenuantur*.

Pag. 645. Decumates agri.

Qui decumates agros exercent.] Errare censeo, qui proprium hîc gentis aut loci nomen quærunt. Quomodò verò iidem populi siue agri, trans Rhenum & Danubium simul sint? quod tamen ponit noster. Ego communiter Decumates agros interpreter, qui decumas soluunt. Cicero Decumanos dixit: *Omnis*, inquit, *ager Siciliæ decumanus est*. Nam hi agri non aliud sunt, quàm trans limitem capti ab hoste, & militibus dati, siqui ex iis fructus. Qui haud multi aut vberes, quoniam hostibus expositi, & vt ipse ait, dubiæ possessionis id solum. Tacitum de hisipsis loqui ego sentio XIII. Annali: *Frisii imbellem ætatem admouêre ripæ, agrósque vacuos & militum vsui sepositos insedêre.* Hosipsos agros non fructu tantùm; sed

Qui militum erant.

mancipio militum esse iussit Imp. Alexander. de quo Lampridius: *Sola quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt heredum essent, si heredes militarent: nec vmquam ad priuatos pertinerent. Addidit sanè his animalia & seruos, vt possent colere quod acceperant.* Adde huc l. III. Codice De Fundis limotrophis.

Quódque rarissimum, nec nisi ratione disciplinæ concessum.] Bambergensis, *nec nisi Romanæ disciplinæ*. Et neutram sanè lectionem iure spernas.

Mos crinem alendi & ponendi.

Nec nisi hoste cæso exuere votiuum obligatúmque virtutioris habitum.] Hoc teneo, præ eo quod scriptis: *nec non hoste*. At de more ipso, suprà dixi.

Pag. 646.

Quando vrgentibus imperij fatis.] Scriptus liber non malè, *Vergentibus*.

In

In claritatem eius referre consensimus.] Idem, *referre consueuimus.* Pag. 647.

Et tam magni exercitus fidem.] A coniecturâ reposui: cùm in libris sit, *magni exitus.* Pag. 648.

Insigne gentis obliquare crinem, nodóque substringere.] Quod Sueuis propriè tribuit noster, alij Germanis vulgò. Seneca De Irâ: *Non est Æthiopis insignitus inter suos color, nec crinis ruffus & in nodum coactus apud Germanos.* Idem epistolâ CXXVI. *Quid capillum ingenti diligentiâ comis? cùm illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythæ solent, sparseris.* Martialis etiam Sigambris: Nodus in crinibus.

Crinibus in nodum tortis venêre Sigambri.

Idem vniuersè alibi: *Rhenique nodos.* Tertullianus Cirros in Germanis agnoscit, fortasse ab hac crinium obliquatione & flexu: De virginibus velandis: *Debebunt & ipsi aliqua insignia sibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum.* ideò, quia, vt hic scriptum, crinem obliquabant. Iuuenalis: Cirri in iisdē

Cærula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?

Taciti tamen locum huncce de obliquando crine, fateor ita etiam capi posse, vt crinem non in rectum passi sint descendere, sed reduxerint in posteriorem verticem & obliquarint.

Vt hostium oculis, ornantur.] Placet. Bambergensis, *armentur.* Pag. 649.

Nobilissimos Sueuorum Semnones.] Rectè. etsi in Velleio lib. II. *Senones* scriptum legas, qui eos cum Hermunduris coniungit. In Dionis Fragmentis Electo LXXI. probissimè scriptum erat: πρὸς Ζέμνονας ἐπιχειρῆσαι: de Antonini bello in Quados & Marcomannos. Item Electo XLIX. Μάσυος ὁ Σεμνόνων βασιλεύς. Latè errat* vir doctus, qui vtrobique Nasamones substituit & edidit, Africæ nimirum gentem. At isti Semnones ad Albim sunt: & manifestò illa Dionis spectant ad Germanica bella. Semnones, Sueuorum populi.

*Fuluius, qui Fragmenta ea edidit.

Auguriis patrum & priscâ formidine sacrum.] Legitimus versus longus est (monuit me G. Falkenburgius) sponte effusus, an à veteri Poëta?

Longe.

Longobardos paucitas nobilitat.] Ita Farnesianus. Vulgò erat, *paucitas nobilitásque.*

Herthus, id est terra.

In commune Herthum, id est, terram matrem colunt.] Libri alij *Nerthum*, aut *Verthum*. ego veram vocem censeo, *Aerthum*. Ita enim nostratem eam vocem efferimus scribimusque. Cum adspiratione, focum nobis signet non terram. Martianus Capella an huc adspexerit, dum Heroës ab Herâ deriuat, id est terrâ, nescio. Verba eius lib. II. *A medietate aëris vsque in montium terræque confinia Hemithei Heroësque versantur, qui ex eo quòd Heram Terram veteres dixerunt, Heroës nuncupati.* Nam aliâs certè à crasso errore eum non excuses.

Pag. 650.

Atque in splendidissimâ Rhætiæ prouinciæ coloniâ passim sine custode transeunt.] Distingue, *coloniâ. passim sine custode transeunt.* Quod ait, sine custode: morem ingerit rarum & notabilem. Romani enim in limite imperij hoc seruabant, vt externum neminem admitterent excipeŕntve, nisi custode dato & arbitro actionum. Discis ex hoc loco, & lib. IV. Historiarum, vbi acris querela de hac re Germanorum, ad Vbios: *Nam ad hunc diem flumina ac terras & quodammodo cælum ipsum clauserunt Romani, vt colloquia congressusque nostros arcerent: vel quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & pretio coiremus.* Et in responso Agrippinensium: *Sint transitus incustoditi, sed diurni & inermes.*

Custodes in finibus imperij.

Quatenus Danubio prætexitur.] Scriptus liber, *peragitur.* malè.

Gothini.] Gothuni semper Claudiano.

Pág. 651.

Regnantur paullo iam addictiùs.] Bambergens. & Rom. *adductiùs.* etiam rectè. & dixi de eo verbo suprà.

Nec velis ministrantur.] Melius, *ministrant.* Virgilianum est,

— *Velísque ministrant.*

Pag. 652. Sol mergi olim putabatur.

Sonum insuper emergentis audiri] Malim, *se mergentis.* Nam hæc persuasio rudis & cascæ plebis fuit, Solem dum in Oceanum cadit, stridorem edere non aliter quàm si ignitum ferrum condatur in aquam. Possidonius apud Strabonem lib. III. λέγειν φησὶ Ποσειδώνιος τοὺς πολλούς, μείζω δύνειν τὸν ἥλιον ἐν τῇ παρωκεανίτιδι μετὰ ψόφον παραπλησίως.

πλησίως, ὡσανεὶ σίζοντος τοῦ πελάγους καὶ σβέσιν αὐτοῦ διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸν βυθόν. Florus de Decimo Bruto in Hiſpaniis bellante: *Non prius ſigna conuertit, quàm cadentem in maria Solem, obrutúmque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu & horrore deprehendit.*

Id pro armis omniúmque tutelâ.] Fortaſſe melius, *omníque tutelâ.*

IVSTI LIPSI AD CORNELII TACITI IVL. AGRICOLAM Notæ.

LIBELLVS hic, ſiquis alius, verè diſertus, verè prudens, ſcriptus videtur ſub idem tempus cum illo De Germaniâ: vel certè haud longè ſecus. Nam quadriennio poſt mortem Agricolæ hunc contexuiſſe videtur, ipſo quidem indice, hoc libro: *Nobis tam longa abſentia conditione, ante quadriennium amiſſus es.* Atqui obiit Agricola Pompeio Collegâ & Corn. Priſco COSS. Vti hac ratione, ſcriptum ſyntagma hoc eſſe oporteat ſub ipſum initium imperij Traiani. Pag. 654. Tempus huius ſcripti.

Nec id Rutilio citra fidem.] Rutilium Rufum intelligit, qui & Hiſtorias ſcripſit, & Orationes, & De vitâ ſuâ. Citant eum Latini Græcique ſcriptores paſſim, & nominatim Chariſius hæc De vitâ. Etiam Iſidorus, ſed corruptus, lib. XX. Orig. *Lectica ſiue plutei lecti: de quibus Satilius Rufus De vitâ ſuâ· Primùm, inquit, conſuetudine Imperatorum ipſe pro lectis lecticis vtebatur.* emenda, *Rutilius Rufus.* Rutilius hiſtoricus. Iſidorus correctus.

Scauro] De quo Cicero in Bruto: *huius & Orationes ſunt, & tres ad L. Fuſidiū libri ſcripti De vitâ ipſius actâ, ſanè vtiles.* Plinius lib. XXXIV. *L. Fuſidium illum, ad quem Scaurus De vitâ ſuâ ſcripſit.* Valerius Maximus M. Scaurus.

lib. IV. *M. Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit, in primo libro eorum quos De vitâ suâ scripsit, refert.*

Diuinatiuncula. *Legimus cum Aruleno Rustico.*] Itáne *legimus*? imò, *vidimus*. nam hæc sub Domitiano gesta, vt in extremo libello indicas, te viuo, atque adeò præsente.

Pag. 655. *Adempto per inquisitiones & loquendi commercio.*] Malo, *etiam loquendi*.

Augeat quotidie facilitatem imperij Nerua Traianus.] An'ne, *felicitatem imperij?* tametsi vulgatum quoque aptum ad scriptoris mentem.

Multi fortuitis casibus.] Vulgati hîc confusi, nec sani. nos ab ingenio restituimus: vt pleraque alia in hoc libello, quem non inuenimus in vllis manuscriptis, etsi germanissimum Taciti fœtum.

Correctio. *Memoriam prioris seruitutis.*] Correximus verè: cùm in libris esset, *prioribus senectutis*. nisi quòd Venetus, *prioris*. At non de senectute suâ Tacitus, sed de priorum temporum seruitute clarè loquitur, & præsentium sub Neruâ felicitate.

Agricolæ in Epigr. métio. *Cn. Iulius Agricola.*] Ad quem pertinere videri Epigramma quoddam Antiphili, probabiliter obseruauit Io. Brodæus lib. I. Ανθολογ. εἰς θάνατον.

Pag. 656. Iulius Græcinus. *Iulius Græcinus.*] De quo Seneca de Benefic. lib. II. *Si exemplo magni animi opus est, vtemur Græcini Iulij viri egregij, quem C. Cæsar occidit, ob hoc vnum quòd melior vir esset, quàm esse quemquam tyranno expediret.* Et epistolâ XXIX. *Iulius Græcinus vir egregius.* Scripsit de Re rusticâ, aut certè de Vineis. ex Columellâ, lib. I. cap. I. *Iulij Attici velut discipulus, duo volumina similium præceptorum De vineis, Iulius Græcinus composita facetiùs & eruditiùs posteritati tradenda curauit.* Citat & Plinius eumdem inter scriptores, Indice libri XIV. & XV.

Nihil appetere ob iactationem.] Ita Rhenanus. Venetus, *in iactationem*, alij libri particulâ vtrâque vacui. Scribo, *appetere iactatione*.

Incensa colonia.] Coloniam vnicam deletam reperio Camalodunum. Tacito ipsi id crede libro XIV. atque hoc ipso libello, infrà. Magis ergo ex rei fide scribes, *incensa colonia*.

Mutuam

Mutuam dissimulationem mali.] Redundare suspicor τὸ *mali*. Pag.657.

Mox inter Quæsturam ac Tribunatum.] Venetus voce auctior, *inter Præturam. Quæsturam.*

Habuerunt virtutes spatium exemplorum. Sed primò Cerialis.] Ego sic lego. *Habuerunt virtutes spatium & exemplum. Sed primò Cerialis modò labores*, &c. Hac sententiâ: Cerialis & spatium campumque exercendis virtutibus dedit, & exemplum. Ipse enim bonus strenuusque dux. Sed tamen initio, labores dumtaxat & pericula cum Agricolâ partiebatur: mox, virtute eius clarè cognitâ, etiam laudem. Pag. 658

Incognitas ad id tempus insulas, quas Orchadas vocant, inuênit.] Si nunc demum inuentæ, falsum quod Eusebius Chronico tradidit: *Claudius de Britannis triumphauit, & Orchadas insulas Ro. adiecit imperio.* quem tamen plerique Epitomarij scriptores secuti sunt. Pag.660. Eusebij error.

Rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus Germanicam originem adseuerant: Silurum colorati vultus & torti plerumque crines.] Adspexit, imò transcripsit in parte hunc locum Iornandes De origine Gothorum: *Silurum* (malè in eo, *sylorum*) *colorati vultus, torto plerique crine & nigro nascuntur. Calidoniam verò incolentibus rutila coma, corpora magna sed fluida. qui Gallis siue Hispanis à quibusque attenduntur adsimiles.* Iornandes ad Tacitum adspexit.

Ita dum singuli pugnant, vniuersi vincuntur.] Dictum, quod ætas nostra & alia comprobauit. Iustinus eleganter lib. VIII. *Græcia ciuitates dum imperare singula cupiunt, Imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire quod singula amitterent, non nisi oppressa senserunt.* Pag.661. Qui diffugit, periclitatur.

Dierum spatia vltra nostri orbis mensuram.] Res hodie testis. atque etiam viri ab illo æuo. Scriptor Panegyricus ad Constantinum, de Britanniâ: *Longissima dies, & nulla sine aliquâ luce noctes. dum illa litorum extrema planicies non attollit vmbras, noctisque metam cæli & siderum transit aspectus.* caussâ tamen futili & à solo petitâ, quæ reuerâ à sole. Sed nimirum orator ille palàm argutiolam à nostro hîc sumpsit: *Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ nō erigunt tenebras, in afráque* Longi in Britanniâ dies.

calum & sidera nox cadit. Plinius de longissimis diebus: *In Italiâ horarum quindecim: in Britanniâ** *septemdecim, vbi æstate lucidæ noctes, haud dubiè repromittunt id quod ratio cogit credi, Solstitij diebus accedente Soli propius verticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere senis mensibus, noctésque è diuerso ad brumam remoto.* Quem corrigo transiens, *haud dubiè re promunt.*

* *Imo & supra octodecim, in extremâ eius parte.*

Plinius emēdatus.

Romani Britanniam vitabant. *Consilium id D. Augustus vocabat, Tiberius præcipuè.*] Valdè blanditur mihi correctio, *Tiberius præceptum.* Hoc sensu. Abstinere à Britanniâ Augustus consilio visus: Tiberius, præcepto. atque id vterque præ se ferebat. Respicit in Augusto illud, quod Annali primo de eo scriptum: *Addideratque consilium coërcendi intra terminos imperij, incertum metu an per inuidiam.* Ad hoc Augustæum consilium Tiberius, *qui omnia dicta factáque eius vice legis obseruabat,* (ipse ita apud Tac. loquitur IV. Annal.) habebat vt præceptum, siue interdictum. Caussæ porrò ipsæ huius consilij in Strabone sunt, lib. IV. iustæ, & ex mente, nisi fallor, Augusti. Ait eum Principem contentum fuisse amicitiam cum Britannis colere, & tributi loco nescio quid minutarum rerum accipere: ὥστε, addit, μηδὲν δεῖν φρουρᾶς τῆς νήσου. τοὐλάχιστον γὰρ ἑνὸς τάγματος χρήζοι ἂν, καὶ ἱππικοῦ τινος, ὥστε καὶ χόρους ἀπάγεσθαι παρ' αὐτῶν. εἰς ἴσον δὴ καθίσταιτο πᾶν τὸ ἀνάλωμα τῇ στρατιᾷ τοῖς προσφερομένοις χρήμασιν. ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φόρων ἐπιβαλλομένων, ἅμα δὲ καὶ κινδύνους ἀπαντᾶν τινας, βίας ἐπαγομένης.

Pag. 662. *Alterius manus centuriones, alterius vim & contumelias miscere.*] Corrigo, *alterum manus, centuriones: alterum, vim & contumelias miscere.* Legatus quidem, inquiunt, manus militū & centuriones immittit: procurator vim & contumelias infert. Fortasse etiam melius: *Alternis manus, centuriones: alternis, vim & contumelias miscere:* vt velit eos alternis, & vicissitudine quadam sæuisse.

Correctiuncula.

Pag. 663. *Qui relegatum in aliâ insulâ exercitum.*] Placet. nec male tamen, *religatum.*

Pag. 664. Bolanus. *Eadem inertia erga hostes.*] Poëtæ ergo illi non fides, qui Bolanum hunc magnum bellatorem facit apud filium, & trophæa eius Britannica ostendit. Statium dico,

dico, in Siluis libro v. ad Crispinum:

Cernis adhuc titulos, hunc ipse vacantibus armis
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

quæ'que alia in eodem Protreptico vatum more inflat.

Vt quibus bellum volentibus erat.] Vellem, *vt quibusque.*

Frumenti & tributorum auctionem.] Legam, *exactionem.* nisi tamen tributa aucta recenter intellegit, idque eâ voce signat. Pag. 666.

Copiis instruxit in spem magis quàm ob formidinem.] Vel potiùs, *in speciem magis.* Pag. 668.

Oppugnasse vltrò. castella adorti.] Fortasse, *oppugnare vltrò, castella adoriri.*

At Britanni non virtute se, sed occasione & arte ducis rati] Omninò aliquid huic sententiæ deest. Putem commode expleri: *arte ducis victos rati.* Ideò prompti & feroces, inquit, Britanni, quia etsi sæpe victi, non tamen verâ virtute victos se, sed astutiâ aliquâ & arte Romanâ putabant. Pag. 669. Defectus expletus.

Vsipiorum cohors magnum ac memorabile facinus ausa.] Hodie rideamus: at olim hoc tanti fuit, quanti nunc penetrasse Magellani sinum, & orbem hunc circumdedisse. Ambrosius lib. III. Hexam. cap. III. *Illud magnum & inausum nauigantibus, atque intentatum nautis mare, quod Britannias frementi includit æquore, atque in vlteriora & ipsis fabulis inaccessa secreta se porrigit.* Hac autem circumuectione retecta Britannia, & insula bonâ fide approbata. Dionem in Tito vide.

Tandémque docti commune periculum concordiâ propulsandum.] O verba aurea! vtinam imbibamus! Nempe hoc est, quod Hermocrates ille Syracusanus pulcherrimè monuit, apud Thucyd. lib. IV. τοὺς δὲ ἀλλοφύλους ἐπελθόντας ἀθρόοι, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα. εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι, ξύμπαντες κινδυνεύομεν. *Extraneos aduenientes, si sapimus, iuncti repellemus: quoniam singuli etiam si lædimur, vniuersi periclitamur.* Pag. 670. In concordia salus.

Nos terrarum ac libertatis extremos.] Animosa & alta hæc oratio Galgaci. in quâ quòd suos maximè hortatur ad robur, quoniam vltimi Britannorum sint, nec vlla gens vltrà: facit, quod Homericus ille Aiax Iliad. o. Pag. 671.

* O socij este viri, reminiscimini virtutis. A tergóne adiutores censetis adesse? Aut aliquem murum, qui auertat tristia fata?

*Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.
Ἠέ τινάς φαμεν εἶναι ἀοσσητῆρας ὀπίσσω;
Ἠέ τι τεῖχος ἄρειον ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;

Nihil nisi fluctus & saxa: & interiores Romani.] Alij libri, *inferiores*. Meo animo scribas, *& iis infestiores Romani*. Ad extrema ventum est, aiebat Galgacus. illinc infestum mare & rupes: hinc Romani, illis haud mitiores.

Pag. 672.

Nata seruituti mancipia semel veneunt, atque vltrò à dominis aluntur: Britannia seruitutem suam cotidie emit, cotidie pascit.] Egregium verò membrum, & qualia multa in pulcherrimo corpore huius orationis. quâ, moriar, si quid meo sensu prudentius, disertius, argutius est in omni Romanâ linguâ. Ceterùm huic sententiæ planè compar, & velut hinc hausta, illa Saluiani libro VI. extremo, vbi queritur Romanos tributa barbaris pendere, quæ munera vocabant: *Dicimus donum esse, quod pretium est, & quidem pretium conditionis durissimæ ac miserrimæ. Omnes quippe captiui cùm semel redempti fuerint, libertate potiuntur: nos semper redimimur, & numquam liberi sumus.*

Saluiani locus adsimilis.

Sicut in familiâ recentissimus quisque seruorum & conseruis ludibrio est.] Itaque serui recentiores non in magno pretio. Suetonius aliter præfert in Iulio, cap. XLVII. *Seruitia recentiora politioráque immenso pretio comparasse dicitur*. sed ipsum mendo, & interpretes æstu libero, scriboque: *seruitia decentiora*.

Recentes serui, illudebantur.

Suetonius emendatus.

Nos integri & indomiti & libertatem non in præsentiâ laturi.] Romana editio, *& in libertatem non in præsentiam laturi.* ex quo M. Antonius Muretus ingeniosè, diductis vocibus litterisque, *in libertatem, non in P. R. seruitium nati.* id est populi Romani. Ambigo tamen: & malim, *libertatem non in præsenti ablaturi* vel *illaturi*. In hoc enim sententiæ huius penetrantis vis & velut acies est, integros adhuc Caledonios esse, & libertatem sine vllo iugo illibatam habere. irent igitur pugnarentque, non vt amissam iterum inferrent, sed tot sæculis retentam vt nequis auferret.

Mureti coniectura.

Primo statim congressu vnde ostendamus.] Corrigo verè, *primâ statim congressione ostendamus.*

Quæ vbi remoueris, qui timere desierint, odisse incipient.] Nec malè, *quos timere desierint.*

Paucos numero circum.] Lego, *numeros.* & accipio cohortes, vt notaui ad lib. I. Hist. Pag.673.

Clausos quodammodo ac vinctos alij nobis tradiderunt.] Qui alij? imò verò, *dij*, repone, meâ fide & iussu.

Agricola quamquam lætum & vix monitis coërcitum militem adhuc ratus.] Vox planissimè excidit, *militem acuendum adhuc ratus*, aut, *incitandum:* siue aliud tale.

Sequi, vulnerare, capere.] E Sallustio sumpta hæc scio, qui in Iugurthino: *Tum spectaculum horribile in campis patentibus, sequi, fugere, occidi, capi; equi atque viri afflicti.* Pag.676.

Miscere inuicem consilia aliqua, dein sperare.] Totâ hac periodo ornatum ex oppositis quæsiuit. ideoque hîc legam, *dein separare.* Aliquando, inquit, cum aliis, aliquando rursus secum deliberabant. Pag.677.

Hunc rerum cursum, quamquam nullâ verborum iactantiâ epistolis Agricolæ actum.] Hæsi olim. nunc leui emendatione me expedio, *auctum*, pro *actum*, rescribens.

Triumphalia ornamenta.] Palàm est hæc à Domitiano tributa: quod Tacitus de socero non potuit, credo, ignorare. Tamen Dio vult à Tito: Ἐσφάγη, inquit, διὰ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καίπερ τὰς ἐπινικίους τιμὰς παρὰ τοῦ Τίτου λαβών. Pag.678.

Pessimum inimicorum genus, laudantes.] Gnome ex ipsis adytis humanæ vitæ. cui Mamertinus interpres, Panegyrico ad Iulianum: *Cùm*, inquit, *sancti Principis merces* (legimus *mores*) *atque instituta falsarum vituperationum licentiam submouerent: callido nocendi artificio accusatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quasi per beniuolentiam illa iactantes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus vrbes Galliæ excitauit*, &c. Statimq. *Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. si enim cōminisci aliqua flagitia tētassent, facilè ipso splendore laudis & gloriæ refutarētur. inuenerūt accusandi genus, quod nullus refelleret.* Pag.679. In hos qui laude lædūt.

Proconsulatum Asiæ & Africæ sortiretur.] Non potest, vt sortitus fuerit vtrumque simul. nec ferunt Romani mores. Scribo, *Asiæ aut Africæ.*

Proprium humani ingenij est, odisse quem læseris.] Seneca Pag.680.

neca II. de Irâ: *Hoc habent animi magnâ fortunâ insolentes, quos laserunt & oderunt.*

Eò laudis excedere.] Malo, *accedere*, vel potiùs *escendere*. Sequentia huius comprehensionis parũ integra censeo.

Pag.681. *Vnâ adhuc victoriâ Carus Metius censebatur, & intra Albanam villam sententia Messalini strepebat.*] Veteres editiones, *intra Albanam arcem villam*. Opinor, *villam*, glossematium esse: & germanum, *Albanam arcem*. Certè Domitianus delectatus eo loco, eumque habuit velut arcem. Dionis compendium: τοῦτο τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανὸν, ἀφ' οὗπερ οὕτως ὠνομάσθη, ὃν, ὥσπερ τινὰ ἀκρόπολιν ἐξείλετο. At pestes istas hominum, & districtos eius æui accusatores, Plinius passim nominat. etiam Sidonius: *Hi sunt quorum comparatione digitum tollerent Narcissus, Asiaticus, Massa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinius*. Iuuenalis:

Arx Albana.

Calumniatores tunc insignes.

> —— *quem Massa timet, quem munere palpat*
> *Carus.*

Massa Babius iam tum reus erat.] Qui damnatus quidem posteà est accusantibus Bæticis. vt disces ex Plinij epistolâ vlt. lib. VII.

Iunius Mauricus.

Nos Maurici Rusticique visus.] Scriptura apud me fidei fluxæ. Quò enim illud, *visus*? Nec melius tamen video: aut potius in sententiolâ hac nihil video. Viri ipsi mihi notiores. è quibus Mauricus, Iunius est Mauricus, *quo viro nihil firmius, nihil melius*, ait Plinius lib. IV. epistolarum. Eum à Domitiano in exsilium pulsum, redisse principatu primo Neruæ, docebit te idem lib. I. epistolâ V. At Rusticum hunc, Iunium Rusticum nominat Suetonius in Domitiano: *Occidit Iunium Rusticum, quòd Pati Thraseæ & Heluidij Prisci laudes edidisset.* Etiam lapis vetus, siue inscriptio basis:

Iunius Rusticus.

L. IVNII. RVSTICI
PHILOSOPHI
STOICI
L. IVNIVS. L. L.
MYRINVS. P. P.

At noster Arulenum Rusticum appellat, initio huius libelli: & Plinius epistolâ v. lib. I. de Regulo: *Rustici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum*

librum recitaret publicarétque, in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat. Vt omninò nomina illi fuerint, L. Iunius Arulenus Rusticus. Plinius ipse hunc velut doctorem monitoremque habuit, & in laudes eius erumpit epistolâ XIV. lib. I. Etiam Plutarchus, extremo libello De Curiositate, factum eius plenum constantiæ recensuit. Et Antoninus epistolam inseruit I. De suâ vitâ. At Senecio, Herennius Senecio est, Plinio non semel item nominatus. Reus & interfectus fuit, quòd De vitâ Heluidij libros composuisset, ait Plinius lib. VII. Sed vos magnæ animæ mihi saluete: quos iure miramur, colimus, factis dictísque sapientes, & legitimos robustæ porticus alumnos. Herennius Senecio.

Sæuus ille vultus & robur, à quo se contra pudorem muniebat.] Particulam superesse puto, & lego, *rubor quo se.* Porrò de hoc Domitiani fallaci habitu, Plinius in Panegyrico: *Ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore suffusa.* Item Suetonius cap. XVIII. Et communiter, Seneca epist. XI. *Quidam numquam magis, quàm cùm erubuerint, timendi sunt, quasi omnem verecundiam effuderint. Sulla tunc erat violentissimus, cùm faciem eius sanguis inuaserat.* Rubor subdolus in Domitiano.

Excepissem certè mandata vocésque, quas penitus animo figeremus.] Planè Homericum est. Ita enim apud eum Andromache lugens Hectorem: Pag. 682.

* Οὐδέ τι μοι εἶπες πυκινὸν ἔπος οὗ τέ κεν αἰεὶ
Μνημνήμην νύκτάς τε καὶ ἤματα δακρυχέουσα.

* *Nec mihi sermones dixisti, quorum ego semper*
Noctes atque dies lacrimis suffusa recorder.

Admiratione te potiùs temporalibus laudibus, & si natura suppeditet, militum decoramus.] Cænum & lutum, quod non purgo. Priora tentem: *admiratione te potiùs, te immortalibus laudibus.*

IVSTI LIPSI

AD

DIALOGVM DE CAVSSIS CORRVPTÆ ELOQVENTIÆ Notæ.

Opera nostra in hoc libello.

SVPERIORIBVS *libris lucem aliquam industria nostra attulit: huic, verè possum dicere, salutem. Nam cùm deprauatissimus vulgò circumferretur, nulla pagina sine vulnere & vibice: admirabile est, quantum à Farnesiano codice (nam Vaticanis aberat) in eo sanando simus adiuti. Multi hiatus expleti, verba & lineæ integræ insertæ, centeni aliquot loci (Latinè non oratoriè loquor) emendati. Quorum omnium numerum inire aut longum, aut superuacuum: moderabor, & in his Notis ea saltem tangam quorum vel insignis correctio est, vel ambigua. Reliqua recepta in contextum, satis sit verbo iamnũc prædixisse, è Farnesiani libri fide esse. At de scripto, & scriptore ipso, pauca etiam hîc libanda sunt. Scriptum sanè optimum, stilo, inuentione, iudicio: & quod in hoc genere (integrum esset modò) conferre nihil verear cum iis quæ optimi sæcli & optimæ notæ. Scriptor tamen ipse incertus. Ita olim iudicaui neque etiam muto. Nam Tacitum fuisse quî credam? Stilus validè abnuit, non fallax in hoc genere argumẽtum. qui in nostro, constrictus vbique, teres, acutus, & seuerus magis quàm lepidus. hîc omnia cõtrà. At mutari is in ætate aut argumento potest, inquiunt. Non nego. sed numquam ita, vt abeat prorsus à sese. Quidquid Cicero scripsit, senex, iuuenis; philologum, philosophum; in iis tamen lineamenta quædam apparent eiusdem viri & vultus. Nec aliter fit in omnibus nobis. Ætatem etiã vide, si non pugnat. Hic scriptor sermonem hunc habitum inducit sexto Flauiani imperij anno: eique interfuisse se* admodum iuuenem. *Quomodò verò tunc admodum iuuenis Tacitus, si honores etiam cepit sub Vespasiano? Id enim de se fatetur, &* dignitatem *suam à* Vespasiano inchoatam *ait Historiar. primo. Sed exemplaria omnia Tacito adserunt. Quæ illa? vix bina aut* terna

Qui probus valde:

Sed incerto scriptore.

Non puto Tacitum:

Testi libri.

terna credo ea esse in omni Europâ. qua tam facile & pronum est hîc mentiri, quàm in aliis libris sæpe. Sed etiam Pomponius Sabinus. Ita enim politissimus doctissimúsque Pythœus nos docuit, Notis ad hunc libellum. Is igitur Sabinus mediæ ætatis Grammaticus in Carmen de obitu Mæcenatis: Cornelius, *inquit*, Tacitus appellat scripta Mæcenatis calamistros. *Nec negare certè possumus, quin is locus hodiéque in hoc libello. Quid dicam? seriò & ingenuè, nihil me credere huic ignobili Sabino, qui ex veteri verbo, somniauit fortasse quod voluit. Dico me. nam aliis nihil praeo quid sequantur. Incommodi quid erit, siue Tacito tribuamus, siue M. Fabio Quinctiliano, vt mihi olim visum. Nam & stilus ipse planè geminus: & ille se De caussis corruptæ eloquentiæ scripsisse plus vno loco fatetur. quem titulum valdè appositum scio huic argumento. Præcipuam enim materiem & velut fundum scripti, hoc fuisse; euincunt illa quæ superant, & magis euincerent quæ à fine desunt. Ipse Maternus hîc ad Messallam*: Exprime nobis non laudationem antiquorum, sed caussas cur in tantum ab eloquentiâ eorum recesserimus. *Ætas tamen Quinctiliani paullò grandior fuisse videtur: quàm vt hic sermo illo iuuene. Itaque ambigo. & cùm multa dixerim, claudo tamen omnia & signo hoc responso, Mihi non liquêre.*

Et Grammaticus adnement.

Stilus Fabianus est.

VT *aut de ingeniis nostris malè existimandum sit.*] Ita Farnes. at in Rom. codice *existimandũ habeam.* Pag. 683.

Cùm singuli diuersas vel easdem, sed probabiles caussas adferrent.] Id verò non probabile, vt in vno sermone easdem caussas repetiuerint. Ego verba ea superesse censeo, *vel easdem.*

Postquam accuratiùs Maternus Catonem recitauerat.] Farnes. *Curiatius Maternus.* Putabam, *curatiùs.* sed sententiam attendenti magis placet *Curiatius*; quod proprium nomen Materni poetæ fuerit. Pag. 684.

Aper communi eruditione imbutus.] Malè vulgò, *cum eruditione.*

Sedentem ipsum, quem pridie recitauerat librum.] Rom. copula addita, *& quem.* rectè.

Quo minus offensas Catonis tui ames?] Perspicuè verum. vulgò, *aures.*

An ideò librū istum apprehendisti.] Alij libri, *deprehendisti*. Ego, *reprehendisti*: propriâ significatione huius verbi.

Leges tu quidem si volueris, & agnosces quæ audisti.] Scriptus liber longè aliter, *Leges quid Maternus sibi debuerit, & agnosces*, &c.

Pag. 685. *Omissis orationum & curarum studiis.*] Omninò scribendum coniicio, *caussarum studiis*.

Et ego cui desidiam aduocationum obiicis.] Præclarè meus liber. Anteà corruptè & mutilatè, *cui desidiam aduocamur, cottidianum*: &c.

Defendenda aduersus te poëtica.] Bene quoque hoc liber. Alij, *defendens aduersus te poëticè*.

Pag. 686. Pythœi coniectura. *Et ego enim quatenus arbitrium litis huius inueniri non patiar*] Totum locum P. Pythœus legit, *quatinus arbitrum litis huius inueni, non patiar Maternum societate plurium defendi.* hoc sensu, Quando te, Secunde, huius litis arbitrum nactus sum. Quod rectum omnino iis quibus mens non curua.

Maternum solicitè plurimùm defendi:] Farnes. *societate plurium*.

Ipsum solum apud eos arguam.] Malo, *apud vos*.

Consilia, facta nostra.] Rom. liber, *factáque nostra*.

Cuius vis & vtilitas rebus propè fluentibus.] Pythœus rectè legit & distinguit, *rebus probè* (nec malè, si, *prosperè*) *fluentibus aliorum præsidio & tutelâ intelligitur.*

Increpare periculum. *Sin proprium periculum increpuit.*] Alij libri, *periculum irrepat*. Sed hoc Farnesianum planissimè verum est. Cicero in Catilinariâ: *Quidquid increpuerit, Catilinam timeri.* Liuius: *Vnde si quid increpet terroris.*

Cui parti minimè contradicturum Maternum meum arbitrer.] Ita vetus. non tamen malè vulgati, *cùm præsertim minimè contradicturum*.

Pag. 687. *Orbos & locupletes & potentes.*] Auxi è libro scripto.

Totius orbis gratiâ subnixos.] Pythœus, *totius vrbis*. probè.

Oculis exposita percenseo.] Bene ita liber. Anteà, *parua censeo*, cum pernicie totius sententiæ.

Pag. 688. Tentatus variè locus. *Tum abire quod si non in alio oritur, nec in codicillis datur.*] Corruptio clara, nec medicina hîc à libro. Pythœus tentat, *Tū habere, quod nō in aluo oritur*, quod capio haud

satis.

ſatis. An ne *in albo* voluit dicere? & Prætorum ius formulaſque intellexit? Fortaſſe etiã, *quod ſcilicet* (ita enim illud, *ſi* diducam & extendam) *non in atrio oritur*. Præceſſerat enim de plenâ & ſplendenti domo, concurſu ſalutantium. Rodolphi lectionem, ſiue coniectura eſt, non omitto, qui in prioribus verbis legit: *tum ſupra me abire.*

Quibus morum indoles eſt & bona ſpes ſui.] Romana editio, *quibus maior indoles.*

Non minus eſſe in extremis partibus terrarũ quã Capua.] Vox deeſt. quã à me repono: *nõ minus eſſe notos in extremis.*

Nec hoc illis alterius ter millies HS. *praſtat, quamquam.*] In morbo locus & defectu. Scribas & diſtinguas: *nec hoc illis alterius ter millies, alterius bis millies* HS. *praſtat (quamquam ad has ipſas opes poſſunt videri eloquentia beneficio perueniſſe) ſed ipſa eloquentia. cuius numen,* &c. Quæ addidi, ſatis mihi certa ſunt, numero tantùm excepto. nam certè vtriuſque opes exprimere propoſitum habuit. Rodolphus ſcribebat, *nec hoc illis vtriuſque ter millies* HS. quod amplectar, ſi è libris.

Sed hac, vt ſuprà dixi, proxima.] Totam periodum ſcripſi, vti in Farneſiano concepta. Non diſpliceat tamen è vulgatis libris, *propria*, pro, *proxima.*

Quo notabilior paupertas & anguſtia rerum naſcentes eos circumſtiterunt.] Rom. editio, *anguſtia ereptum.* ex quo Rodolphus, *anguſtia parentum*: ego, *anguſtia rerum.*

Potentiſſimi ſunt ciuitatis.] Rodolphus, *potentiſſimi in iudiciis.*

Imagines ac tituli & ſtatua.] Præclarè liber. Vulgò erat, *imagines Attali & ſtatua.* quis ingenio ſuo duce reppeiſſet? Pag. 689.

Cui bono eſt, ſi apud te.] Optimè quoque liber. Anteà, *crebrò etſi apud te.*

Beatiſſimus recitationum eius euentus ſequatur.] Scribe, *recitationem.* Pag. 690.

Seipſum colere, ſuum Genium propitiare.] Auxi à libro, & partim correxi. Nam in illo erat, *ſuum ingeniũ propitiare.* pro quo ſenſus ipſe facilè ſuggeſſit *Genium.* Genium propitiare.

In totam vrbem penetrat? nedum vt per tot prouincias.] Reſtitui, cùm in ſcripto eſſet, *penetrat medium: in vulgatis metrum.*

Tibi

Pag. 691. Nicostratus athleta.

Tibi Nicostrati robur ac vires dij dedissent.] De quo Quinctilianus lib. II. cap. IX. *At si fuerit qui docebitur, ille, quem adolescentes senem vidimus, Nicostratus: omnibus in eo docendi partibus similiter vtetur, efficiétque illum qualis hic fuit, luctando pugnandóque (quo vtroque certamine iisdem diebus coronabatur) inuictum.* Quod ipsum suadet de Quinctiliano, libelli huius auctore. Ac de Nicostrato palæstritâ, etiam Pausanias in Eliacis.

Sentio quid responderi possit, hinc ingentis ex his assensus.*] Defectum odoror. & asteriscum poni velim, quâ parte nunc addidi.

Pag. 692.

Hodie siquid in nobis.] Rom. addit copulam, *& hodie.* rectè.

Nam statum cuiusque ac securitatem melius innocentiâ tueor.] Malo, *statum hucusque.* De se loquitur: & respondet illi parti Aprinæ orationis, qui eloquentiam telum esse voluit ad pericula omnia propulsanda.

Saginans eloquentia.

Lucrosæ huius & sanguinantis eloquentiæ vsus.] Fortasse, *& saginantis.* vti ad commodum lucrumque hæc tantùm referat. Nam Sanguinare probum quidem verbum: sed non aliud quàm sanguinem emittere. Artus sanguinantes, Vulnera sanguinantia. in Quinctiliani Declamationibus mihi lecta. Quæ significatio parũ hîc apta: si ad accusationes & sanguisugã illam eloquentiã respexit.

Nec vllis aut gloria maior, aut augustior honor.] E vestigiis scripturæ priscæ restitui. Nam Farnesianus: *aut gloria more.* Vulgati planè turbant.

Pag. 693.

Medea Ouidij, aut Varij Thyestes.] Deest antiquo illud, *aut Varij.*

Quod cùm cottidie aliquid rogentur, hi quibus præstant, indignantur?] Ineptè & falsò. Negationem addo, *hi quibus non præstant.* Etsi abesse alterum membrum sentio periodo plenæ.

Pag. 694.

Vipsanius Messalla cubiculum ingressus.] Legebatur anteà, *Vrbanus Messalla.* At vetus, *Vibanius.* è quo pronum reddere viro celebri gentile nomen.

Ingeniũ alunt & eruditionem, & litterarũ.] Placet cum Rodolpho, *ingenium alunt, & eruditionis & litterarum.*

Pag. 695.

Neminem hodie oratorem esse contenderes. Antiquis eò credo audaciùs.] Expressi scripturam veterem: quæ tamen

tamen ipsa fortassis mutila, & scribendum: *contenderes parem antiquis. eò credo audaciùs.* Aut si inseri vocem displicet: *contenderes. Atque id eò credo aud.*

Longiùs absit Æschine & Demosthene Sacerdos iste Nicetes.] Ita emendaui verè & εὐστόχως, cùm in libris esset, *sacerdos iste enitet.* Nicetes Sacerdos declamator nobilis eo æuo. Plinius lib. VI. epistolarum audisse eum fatetur: *Erat non studiosorum tantùm, verumetiam studiorum amantissimus, ac propè quottidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam Quinctilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat.* Exstat Philostrati Lemnij de hoc Nicete in Vitis Sophistarum elogium, de quo Pythœus nos monuit ipse monitus à Neucleto. Nominat & Seneca pater lib. IX. Controuers. II. *Nec Iulio nec alij contigisse suo* (scribam, *ne Vibio nec alij contigisse scio*) *quàm apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt à discipulis non audiri desiderarent.* Et eodem libro, Controuersiâ vltimâ: *Nicetes egregiè dixit in eodem loco.* Sacerdos Nicetes Rhetor.

Non solùm anno quo nos, sed ferè eodem mense.] Imò ex analogiâ, inquit Pythœus, *non solùm mense quo nos, sed ferè eodem die.* Ego non mutem. Pag. 696.

Septimo Idus Decembris.] In Farnesiano tantùm erat, *Septimo Idus*, spatio tamen alteri voci relicto, quam non temerè ex historiâ addidi.

Superfluens & parum antiquus videretur.] Legam, *parum Atticus.* quod Ciceroni obiectum etiam viuo: & (cur negemus?) in quibusdam eius scriptis verè. Pag. 698.

Brutum autem otiosum atque disiunctum.] Fortasse, *odiosum*: id est, adfectatione quadam & asperitate dictionis molestum. Nam ex reliquiis epistolæ vnius aut alterius, nihil minus quàm otiosus Brutus, acer vbique & intentus. Disiunctum autem capio, quo sensu Senecam dixêre Arenam sine calce. nec muto. Bruti scriptio culpata.

Ad Cassium Seuerum.] Probum censeo. Vetus tamen, *Cassium quem reum faciunt.*

Mille argumentorum gradus.] Rom. editio, *argumentorum genera.* Pag. 699.

Cùm vix in cortinâ quisquam adsistat.] Non aliud reperim, quam subselliorum iuxta tribunal locum, in quo non aduocati solùm, sed scribæ, præcones, atq. id genus Cortina.

operæ

operæ forenses consistebant. Seuerus in Ætnâ pro theatri incuruâ parte dixisse videtur: ——*magni cortina theatri.*

Turpio Ambiuius.

Turpionis Ambiuij.] Malè disiungunt libri, *Turpionis aut Ambiuij*. Eumdem enim hominem fuisse, Terentianæ epigraphæ, & Cicero De Senectute docent. Symmachus nominat lib. I. epist. XXV. (optimam editionem eruditi Iureti sequor:) *Eapropter in comœdiis summatem quidem gloriam scriptores tulerunt: Roscio tamen atque Ambiuio ceterisque actoribus fama non defuit.* Idem lib. X. epist. II.

Symmachus correctus.

Non idem honor in pronunciandis fabulis P. Pollioni quàm Bauio fuit, neque par Æsopo Etrusco fama processit. quæ verba simul vt lêgi, emendata à me, *qui Ambiuio fuit, neque par Æsopo & Ruscio* (siue *Roscio*) *fama.* Fortasse & *Pellioni* hîc scribendum, vt sit ille Pellio Plautinus.

Pag. 700.

Nec vnum de populo Canuti aut Aridæ Furnio & Toranmo, quíque alios in eodem valetudinario.] Liber vetus: *nec vnum de populo Ganuti aut Atti de Furnio & Coranio alios in eodem valitudinario.* Mihi nulla mens aut manus, quâ medear huic plagæ.

Calui in Asitium.] An'ne, *Asinium?*

Nempe hæ placent, siue in vniuersâ parte factum.] Mendosa & ista. liber scriptus, *siue vniuersâ parte serum.* Valdè placeat lectio quam Fr. Modius mihi adnotauit, *hæ placent, si non vniuersæ, per partes attamen.*

Pag. 701.

Correctio.

Ceteros eiusdem lentitudinis ac teporis libros legit.] Vera nostra coniectura, cùm esset, *ac temporis.* nisi placet magis, *ac tenoris.* De tepore adfirmat, quòd pari metaphorâ de Cicerone mox scribit, *tardè commouetur, raro incalescit.* Agnosco idem vitij in Plinij loco, lib. V. epistolâ VI. *Cælum est hieme frigidum & gelidum: myrtos, oleas, quæque alia æstiuo tempore lætantur, aspernatur ac respuit.* Scribo *æstiuo tepore.*

Viderimus inquam iudicio eius.] Lego, *Viderimus inquam an iudicio e. v. a. a. ingenij suffecerit.*

Pag. 702.

Pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminatur.] Vetus, *sensus optet cum.* Rom. editio *sensus opacus.* Fortè, *opacius & cum q. l. terminantur.* vt ad picturam respectus sit, in quâ lumen nos delectat, sed cum quadam vmbrâ.

Nihil excerpere, nihil referre possis.] Perspicua libri bonitas. Aliàs, *nihil ex tempore referre possis.*

Locu-

Locupletem ac laudatum patrem familiæ.] Ego non dubitem scribere, *ac lautum.*

Vt sumere in manus, vt aspicere sæpius liceat.] Rodolphus benè, *libeat.*

Nam & hoc inuitus rettuli.] Rom. codex, *inuitatus.* non malè, quia lacessitum significat sese, ad hæc promenda, ab Messallâ.

Hi qui se antiquos oratores vocabant.] Scribe, *vocant.*

Adeò mæsti & inculti illam ipsam, &c.] Rodolphus hæc legit, *inculti, vt illam ipsam quam iactant sanitatem, non infirmitate sed ieiunio consequantur.* Pag. 703.

Sententiarum planitas.] Nescio an, *sanitas.*

More veteri & aliis vestris philosophis.] Ex veteri lego, *aliàs à vestris.*

Nominis controuersiam mouit, &c.] Hæc stigmate vulgò inusta. nos dempsimus & eluimus, adiuti à libro. Pag. 704.

Si comminus fatetur plures formas dicendi.] Pythœus, *si communius fatetur.*

Cœlius & Brutus sic iure.] Lego, *suo iure.* Liber tamen scriptus, *sic verè.*

Vt si omnium libros pariter in manus sumpseris, quãuis in diuersis ingeniis esse quãdam iudicij ac voluminis similitudinem & cogitationem.] Monere me in primâ editione aliquid de hoc loco fugit. qui non difficilis aliàs emendatu & expletu, ex libro scripto. Nam is voculam inserit, *sumpseris sciam quãuis*, &c. Lego: *in manus sumpseris, scias quamuis in d i.e.q.i ac voluntatis similitudinem & cognationem.*

Plerique temporum nostrorum actores] Optimè vetus. Erat anteà, *plerique ipsorum nostrorum.* Pag. 705.

Oratores nostri tenerè dicere.] Audacter reposui, etsi à coniecturâ. Nam libris omnibus est, *temerè.* Plinius illustrat correctionem hanc satis & firmat lib. II. epist. XIV. *Pudet referre, quæ, quàm fractâ pronunciatione, dicantur: quibus, quàm teneris clamoribus excipiantur. Plausus tantùm, ac potiùs sola cymbala & tympana, illis cantibus desunt.* Tenerè dicere.

Studio feriendi plerumque deiectus, non pugnat sed rixatur.] Rom. codex, *detectus.* optimè.

Aliud nouum agmen produceret.] Idem liber, *aliud nobis agmen.* Pag. 706.

Sed planè post Gabinianum.] Rhetor fuit, Vespasiani æuo. de quo Eusebij Chronicon: *Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Galliâ docuit.* Ita liber qui apud me manuscriptus, probus & vetus. Vulgò, *Gabinius*. Nominant & Hieronymus, & Suetonij index de claris Rhetoribus: quod optimus Nic. Faber adnotauit.

Paullo antè planè mitiore eloquentiâ & temporum nostrorum miratus.] Quidam liber, *paullò antè dixisti planè mitiore.* Sed hæc & sequentia tamen in mendo.

Correctio. *Non sum, inquit, offensus Aprinadisputatione.*] Commodè videmur ita fecisse, cùm libri præferrent *à primâ disputatione.*

Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris. vtere antiquâ libertate.] Scribe è scripto: *inquit Maternus, & cùm de antiquis loquaris, vtere.*

Huic Apro ignotas, & iam mihi partes adsignatis.] E vestigiis priscis, *etiamsi mihi.* Nam in scripto est, *etenim iam si mihi.*

Pag.707. *Ac non studia solùm moré sque.*] Vetus Farnes. *studia modò curásque:* aptiùs ad sequentia.

Neque modestia paruulos assuefaciunt, sed lasciuia & libertati.] Vetus: *lasciuia & bibacitati.*

Pag.708. Defectus locus. *Quam nullam apud maiores auctoritatem habuerit statim de* curiis. Referam necesse est.*] Ita & vetus. suspicabar, *statim decursis his.* ἐκπειστικῶς, dicam videlicet aut promam. Sed placet magis Rodolphi scriptio, *statim docuero.* Pythœus, *statim audietis.* nescio an è libro.

Pag.709. *Qui scit quid ira: promptiùs ad misericordiam, &c.*] Ita scripsi & distinxi, turbantibus libris.

Pag.710. Rodolphi coniectura. *Mutuabimur aliquid à Peripateticis. hi aptos & in omnem disputationem paratos iam locos dabunt, Academici pugnacitatem.*] Valdè mihi placeat cum Rhodolpho hæc omnia scribi & distingui: *à Peripateticis aptos & in o. d. p. iam locos dabunt Academici; Stoici, pugnacitatem; Plato altitudinem,* &c.

Eum qui non quasdam artes audire.] Malo, *artes adire.*

Pag.712. *Sed longè magis facultate eloquentiam contineri.*] Rodolphus appositè inserit, *facultate & meditatione eloquentiam.*

Qua

Quæ propria circa Oratoriã videntur.] Rodolphus, *propria esse oratorum videntur.* sed ab ingenio, vt solet, non à libris. Ego insigni metaphorâ locum ornem: *propria Circo oratorio videntur.* Quia de exercitationibus loquitur, eleganter Circũ adiungit, qui pugnis & exercitiis destinatus.

Huius omnibus dictionibus interesse, &c.] Versus hos aliquot inserui à Farnesiano libro, magno libelli huius bono. Alij enim omnes hîc mutili.

Habebántque ipsius populi diuersissimarum aurium copiam.] Rodolphus copulâ adiectâ, *populi & diuersissimarum.* Credo fuisse, *populi i. diuersissimarum.* quæ nota significat, *id est.* Pag. 713.

Æmuli ferro non sudibus dimicantes.] Manifestò, *rudibus.* Nam hæc à gladiatoribus sumpta. Rudibus dimicare.

Vt nec benè dicta dissimularentur.] Rodolphus auctiùs: *nec malè nec benè*: sententiâ quidem valdè fauente.

Solus statim & vnus cuicumque caussæ par erat.] Ita vetus. Non malè etiam vulgò, *statim vnicuique caussæ.*

Deducuntur in scenas scholasticorum.] Diuinabam olim, *scholas.* malè. Nam apposité Scenas appellat, loca in quibus fucata illa & personata eloquentia exercetur, velut per lusum.

Ex iis suasoriæ quidem.] Hic quoque lineas aliquot adtexui, bonam copiam mihi faciente libro. Nam aliâs, turpiter hæc hiabant. Pag. 714.

Vitiatarum electiones.] Rectè. respicit ad legem Scholasticam quæ raptarum dicitur. Rapta raptoris nuptias vel mortem optet. Doctissimus Pythœus.

Cùm ad veros iudices ventum.] Magna verò hîc lacuna, de quâ vulgò nec suspicantur. At liber vetus præfert, & spatio grandi interposito vsque ad ea verba, *rem cogitare,* adiicit, *Hic multum deficit.* Et clarum: quia sermo sequens non iam Messallæ ampliùs, sed Materni. Defectus grãdior.

Hinc conciones magistratuum.] A libro est. quàm ridiculè autem alij, *conciones migrantium*? quod à concisâ illa ratione scribendi natum.

Plus notitiæ ac nominis probabat.] Melius, *parabat.* Pag. 715.

Cùm testimonia quoque in publicis non absentes.] Rodolphus: *in publicis iudiciis non absentes.* insitione valdè quidem aptâ.

Pag.716. *Eò acrior qui pugnas sibi asperas desumpserit.*] Vetus, *acrior per pugnas.* Aliquid hîc vlceris.

In ore hominum agit.] Emendaui etiam in Historiis, & produxi hanc dictionem. Vulgò, *more.*

Pag.717. *Quorum ea natura est, vt secura nolint.*] Clausulâ additâ Rodolphus: *vt dubia laudent, secura nolint.* quod qui neget aptum ad sensum esse, ipse sine sensu.

Rodolphi lectio.

Pag.717. *Quæ etsi nunc aptior est,*ita erit eloquentia.*] Nobis corrupta hæc videbantur aut mutila. Rodolphus autem concinnat: *etsi nunc aptior est veritati, eloquentiam tamen.* acutè si ab ingenio, feliciter si à libro.

Primus tertio consulatu Cn. Pompeius.] Addit etiam Rodolphus, *primus huius rei spatia tertio,* &c. nec hæc talia sanè ab ingenij fonte videntur. Ego ex eo scribam: *primus huiusce spatia.* Sanè etiam pòst in hac translatione persistit: *Quo modo nobiles equos cursus & spatia probant: sic est aliquis oratorum campus.* &c.

Rodolphus videtur meliore & pleniore libro vsus.

Orationibus Asinij, quæ pro heredibus Vrbiniæ.] Quinctilianus me duxit ad emendationem; quem vide libro IV. cap. I. Nam Asinium disertim pro heredibus Vrbiniæ laudat. In tritis libris erat, *Ironiæ:* in veteri, *Vriniæ.*

Pag.718. *Quem enim oratorem Lacedæmonium.*] Miratur hoc idem Velleius lib. I. in extremo: nec caussam dat, quam veram hîc habes.

Pag.719. *Nulla in Senatu concordia.*] Sequentia verba pluscula addidimus à libro.

Non emendare, nec vsquam ad votum composita.] Si nihil hîc deest, scribam: *non emendata, nec vsque ad.* Sequentia etiam in libro Farnes. *argumentum est. Quis enim nos.*

Melius fuisset non queri, quàm iudicari.] Lego, *vindicari.*

Cùm optimi citò consentiant?] Lego, *cùm in optimá.* Rodolphus autem, *cùm optima citò censeantur?* A fine autem libelli, vt cuiuis videre est, multa desunt, atque adeò præcipua dissertionis pars. Sed mihi, cum Deo, pausa hîc & finis: cui gratia & gloria in æternum.

STEMMA AVGVSTÆ DOMVS.

Iustus Lipsius Iano Lernutio S. Dico.

STEMMA Auguſtæum, Iane Lernuti, rem à ſe implexam, & in hiſtoriâ multi vſus, digeſtum à me compoſitumque tibi mitto. Tentatum antè aliis: ſed, liberè dixerim, tentatum potiùs, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluriaque eruta: & in re tenuiter indagandâ nón tenuis labor. Quæ clara promptaque viſa, non firmaui: aliis addidi notas, quas ſcies indices eſſe numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen eſſe quæ fugerint me, fugiantque etiamnunc; quæ veſtigiis odorari potui tantùm. velut de Apuleiâ Variliâ, quam ſororis Auguſti neptem noſter ait, pag. 76. item de Claudiâ Pulchrâ, quam ſobrinam ponit Agrippinæ vxori Germanici, pag. 167. Nec adſequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut ſtirpe Marcellæ minoris: à quâ hæc deriuem. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus eſt, placebit, ſcio: vtinamque in reliquis meis ſcriptis, alij pariter aut iudicent tecum aut errent. Vale mi ocelle, cum Giſelino tuo meoque: quibus in ſummâ concordiâ vnum hoc certamen eſt, vter me magis amet.

C. OCTAVIVS C. F. qui Macedoniæ præfuit. Ex Ancharià priore uxore

OCTAVIA maior.

Ex priore marito C. Marcello

M. MARCELLVS, cui prima uxor Pompeia Sexti: altera, Iulia Augusti filia. Ex neutrâ liberi. Obiit adolescens in Baiano.

MARCELLA maior Ex I. marito M. Vipsanio Agrippa — Liberi, ait Suetonius, sed nobis irreperti. Nam de Vipsaniâ Tiberij uxore falsum.

Ex II. marito Iulo Antonio Africano Triumuiri filio, de quo Plut. in Antonio, & noster pag. 163. — L. ANTONIVS AFRICANVS. qui Massiliæ obiit pag. 163. Ex eo aut fratre aliquo, ut arbitror, — SEX. ANTONIVS AFRICANVS. de cuius nobilitate, pag. 330.

MARCELLA minor, de quâ silent.

Ex II. marito M. Antonio Triumuiro

ANTONIA maior. Ex marito L. Domitio Ahenobarbo

DOMITIA, cui vir Crispus Passienus, uti suspicior ex Quinctil. lib. VI. cap. 11.

DOMITIA LEPIDA. Ex I. marito M. Valerio Barbato Messalla — VALERIA MESSALLINA (Claudij principis uxor Adi Commentarium nostrum, pag. 294. Et adde Senecam in Menippæa, qui Messallinæ maiorem auunculũ facit Augustũ.

II. Ap. Iunius Silanus. Qui tamen antea maritus fuisse videtur Æmiliæ Lepidæ proneptis Augusti (vide Commentarium nostrum pag. 335 etsi res hæc adhuc nubila.) Exque eo fortè — L. SILANVS sponsus Octauiæ, pag. 240. M. SILANVS proconsul Asiæ, pag. 273. IVNIA CALVINA Vitelly nurus, pag. 240. quæque ad Vespasiani æuum superuixit, ex Suet. Vesp. cap. XXIII.

CN. DOMITIVS, cui uxor Agrippina, & ex ea — NERO Imp.

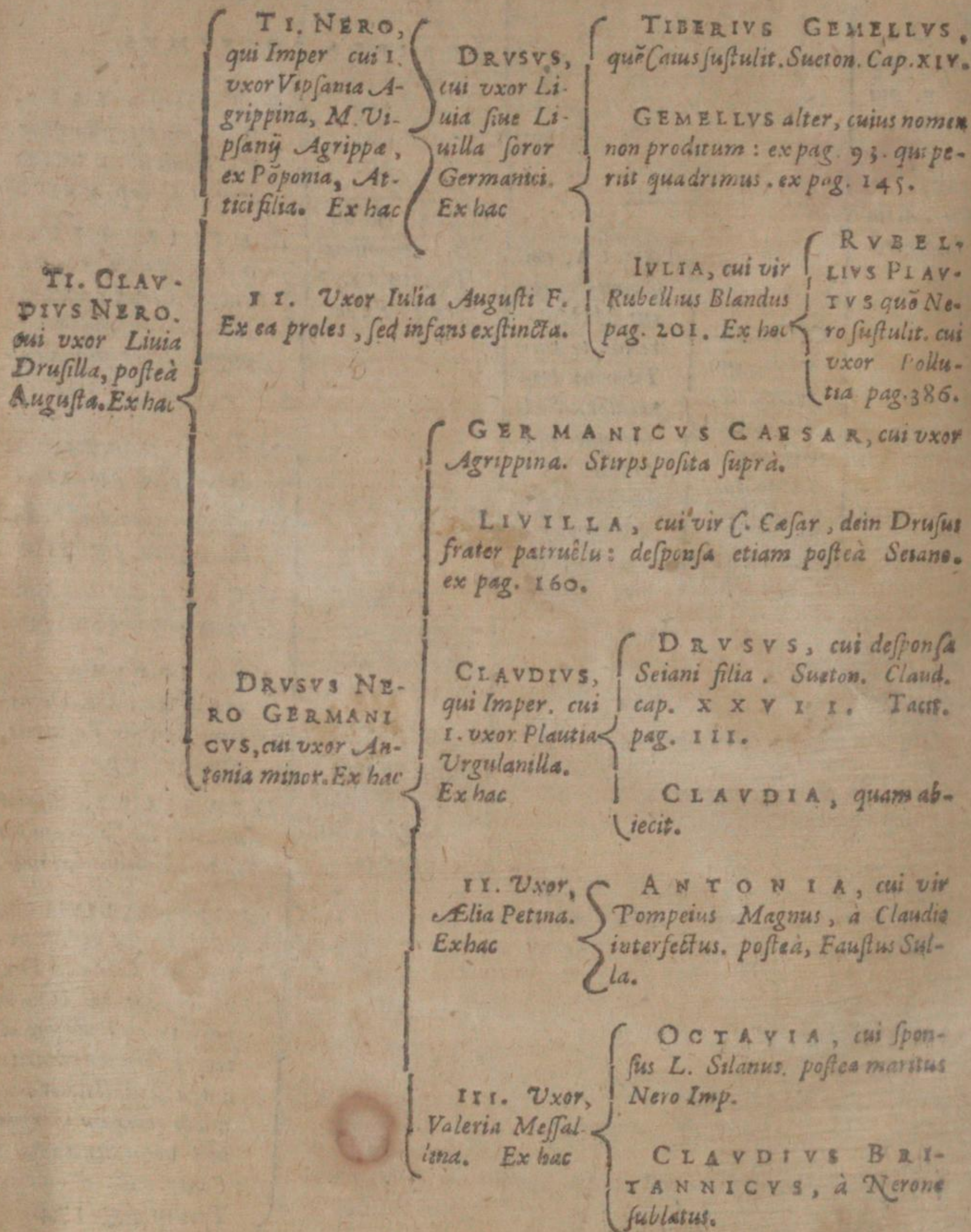
ANTONIA minor. cuius stirpem ex marito Druso, quære infrà.

C. OC-

C. OCTAVIVS C. F. qui Macedoniæ præfuit, Ex Attia II. uxore

- OCTAVIA minor. de cuius coniugio aut stirpe nobis non lectum.
- C. OCTAVIVS, qui posteà C. Iul. Cæsar Octauianus Augustus. Ex Scribonia uxore
  - IVLIA, cui primus maritus M. Marcellus, tertius Tiberius Imperator. Sed vterque sine prole. Medius autem M. Vipsanius Agrippa. Ex hoc
    - C. CAESAR, cui vxor Liuia soror Germanici. pag. 160.
    - L. CAESAR, cui destinata vxor Æmilia Lepida, posteà P. Quirinij vxor. pag. 107.
    - AGRIPPA POSTVMVS.
    - IVLIA, cui vir L. Æmilius Paullus Censoris F. Ex eo
      - ÆMILIVS LEPIDVS, cui Drusilla vxor. Ex Dione lib. LIX. & Suet. Cal. cap. XXIV.
      - ÆMILIA LEPIDA, sponsa Claudij. Sueton. Claud. ca. XXVI. Nec scio an eadem quæ nupta Druso filio Germanici pag. 210.
    - AGRIPPINA cui vir Cæsar Germanicus. Et ex eo
      - NERO, cui uxor Iulia Drusi filia, pag. 201.
      - DRVSVS, cui vxor Aemilia Lepida, pag. 210.
      - C. CALIGVLA, cuius matrimonia è Suet. pete.
      - AGRIPPINA, cui mariti tres: Cn. Domitius, Crispus Paßienus, Claudius Imp.
      - DRVSILLA, cui prior maritus L. Caßius: alter M. Æmilius Lepidus.
      - LIVIA, siue, LIVILLA, Suetonio: quæ eadem IVLIA est Tacito & Dioni. Nupsit M. Vinicio, pag. 195. Huic siue alteri è sororibus maritus anteà Quinctilius Varus, quem generum Germanici vocat Seneca lib. I. Contr. III. & aliquid Tacitus, pag. 174.

Habes Augusti Stemma, quod ad sanguinem quidem attinet. Superest vxoria stirps quæ adfinitate primò, mox adoptione insita in domum Augustam. Eam, lucis caussâ, seorsum hîc expressi.

INDEX IN COMMENTARIA AC NOTAS IVSTI LIPSII AD ANNALES ET HISTORIAS TACITI.

Antonini

Senatum

Cæna

Chroni-

D.

Decursio cam-pestris, 112.

F.

Hauri-

K.

M.

N.

Stipendia

T.

Thea-

V.

Vestes

FINIS.

supr
tius
us
pana

usius
178 ortumnus
Vota annua
4 Votieni pœna quæ
3 Votorum quis
Vulgus religio
metu 477. inuid
sequitur magis
Galli

proscriptus
ollio
qui vias cura
Annij Galli
lla

tio

